

D'ERMUA A PATXI LÓPEZ (1996-2009):

La complicitat de la premsa amb la política
espanyola al País Basc.

Sílvia Cabezas de Alcalá
Tesi Doctoral
Doctorat de Sociologia

Director Tesi: Prof. Dr. Salvador Cardús i Ros
Departament de Sociologia
Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia
Universitat Autònoma de Barcelona
2010

ÍNDIX GENERAL

	Pàg.
AGRAÏMENTS.....	13
INTRODUCCIÓ I HIPÒTESIS.....	15
METODOLOGIA DE LA INVESTIGACIÓ.....	29
CAPÍTOL 1. El marc teòric. Els mitjans de comunicació en la construcció de l'opinió pública envers el terrorisme i el nacionalisme basc.....	53
CAPÍTOL 2. L'era Aznar i l'anomenada "brunete mediàtica". L'estratègia de criminalització del nacionalisme basc i la seva lluita contra el terrorisme d'ETA (1996-2004).....	129
CAPÍTOL 3. L'encaix del País Basc a l'Espanya d'en Zapatero i el paper de la premsa (2004-2008).....	377
CAPÍTOL 4. La culminació d'un procés per "desallotjar" el nacionalisme basc de les institucions. L'1 de març de 2009: el canvi de govern al País Basc; Patxi López nou lehendakari.....	441
CONCLUSIONS.....	475
BIBLIOGRAFIA.....	513
ANNEX 1. Cronologia (1997-2009).....	531
ANNEX 2. Índex de portades, editorials i articles d'opinió consultats.....	571

ÍNDEX DETALLAT TESI DOCTORAL

	Pàg.
AGRAÏMENTS.....	13
INTRODUCCIÓ I HIPÒTESIS.....	15
METODOLOGIA DE LA INVESTIGACIÓ.....	29
CAPÍTOL 1. El marc teòric. Els mitjans de comunicació en la construcció de l'opinió pública envers el terrorisme i el nacionalisme basc.....	53
1.1. La creació de l'opinió pública.....	55
1.1.1. L'esfera pública mediàtica: entre la realitat i la propaganda.....	55
1.1.2. Les qüestions que se'n deriven.....	71
1.2. La persuasió dels mitjans i/o la gestió de les emocions.....	79
1.3. El discurs mediàtic envers el terrorisme.....	89
1.3.1. Les característiques mediàtiques de l'esdeveniment terrorista.....	93
1.3.2. La selecció de la informació envers el terrorisme.....	97
1.3.3. Tipus de discursos mediàtics sobre el terrorisme.....	99
1.4. La construcció mediàtica d'ETA i del conflicte basc.....	103
1.5. El procés d'estigmatització mediàtica envers el nacionalisme basc.....	113
1.6. La ubicació social de la premsa.....	117
1.6.1. Els rols que caracteritzen la premsa com a mitjà de comunicació.....	119
1.6.2. Les funcions de la premsa.....	125

CAPÍTOL 2. L'era Aznar i l'anomenada "brunete mediàtica".	
L'estratègia de criminalització del nacionalisme basc	
I la seva lluita contra el terrorisme d'ETA (1996-2004)...	129
2.1. La necessitat d'un monstre. La primera legislatura del president José María Aznar (1996-2000).....	131
2.1.1. El cas Ermua: el segrest i l'assassinat de Miguel Ángel Blanco.....	131
2.1.2. L'enduriment de les penes en relació amb el fenomen de la "kale borroka" i el tancament del diari <i>Egin</i>	161
2.1.3. El Pacte de Lizarra i l'anunci de la treva d'ETA.....	163
2.2. La construcció del monstre. Principi de la segona legislatura del president José María Aznar (2000-2001).....	171
2.2.1. L'assassinat d'Ernest Lluch.....	171
2.2.2. Les eleccions del 13 de maig de 2001 al País Basc: "constitucionalistes" vs "nacionalistes".....	197
2.2.2.1. El context i la singularitat dels comicis.....	197
2.2.2.2. La campanya política i mediàtica del PP-PSE i algunes claus del seu fracàs.....	209
2.2.2.3. Les declaracions a premsa dels polítics autoanomenats "constitucionalistes".....	225
2.2.2.4. La premsa partidària del bloc "constitucionalista"....	229
2.2.2.5. Els opinadors partidaris del bloc "constitucionalista".....	247
2.2.2.6. Les declaracions a premsa dels polítics "nacionalistes" i afins.....	273
2.2.2.7. La premsa partidària del bloc "nacionalista".....	275
2.2.2.8. Els opinadors partidaris del bloc "nacionalista".....	279
2.2.2.9. L'anàlisi del discurs: l'apropiació i la perversió del llenguatge.....	293

	Pàg.
2.3. L'alimentació del monstre. La segona legislatura i les darreries del govern Aznar (2002-2004).....	307
2.3.1. L'aprovació de la Llei de Partits.....	307
2.3.2. El tancament del diari <i>Euskaldunon Egunkaria</i>	321
2.3.3. La il·legalització de Batasuna.....	329
2.3.4. El cas Carod i la treva d'ETA a Catalunya.....	339
2.3.5. L'atemptat d'Al-Qaeda l'11-M a Madrid.....	349
2.3.6. Els antecedents de manipulació política i mediàtica.....	361
2.3.6.1. La vaga general del 20-J.....	363
2.3.6.2. El cas <i>Prestige</i>	365
2.3.6.3. La guerra a l'Iraq.....	369
CAPÍTOL 3. L'encaix del País Basc a l'Espanya d'en Zapatero i el paper de la premsa (2004-2008).....	377
3.1. La via del diàleg amb ETA, però rebuig al Pla Ibarretxe.....	379
3.2. Les primeres eleccions al Parlament basc amb Batasuna il·legalitzada, però amb la irrupció del Partit Comunista de les Terres Basques.....	391
3.3. El procés de pau "penjat d'un fil": de l'alto el foc permanent a l'atemptat d'ETA a la T4 de Madrid.....	397
3.4. El Partit Popular i els seus mitjans de comunicació afins, artífexs de la Teoria de la Conspiració. El macro-judici de l'11-M..	419
3.5. La sentència del TC tomba la proposta de referèndum del lehendakari Ibarretxe.....	429

CAPÍTOL 4. La culminació d'un procés per "desallotjar" el nacionalisme basc de les institucions. L'1 de març de 2009: el canvi de govern al País Basc; Patxi López nou lehendakari.....	441
4.1. Un canvi de govern fruit dels efectes de l'aplicació de la Llei de Partits.....	443
4.2. La premsa espanyola.....	453
4.3. La premsa catalana.....	459
4.4. La premsa basca.....	463
CONCLUSIONS.....	475
BIBLIOGRAFIA.....	513
Altres textos.....	527
Premsa, setmanaris i revistes citades i/o consultades.....	527
Diaris electrònics i confidencials citats i/o consultats.....	529
Enllaços citats i/o consultats.....	529
Hemeroteques i bases de dades consultades.....	529
ANNEX 1. Cronologia (1997-2009).....	531
El cas Ermua (1997).....	533
L'assassinat d'Ernest Lluch (2000).....	541
El 13-M, eleccions al País Basc (2001).....	547
La Llei de Partits (2002).....	549
La vaga general del 20-J (2002).....	551
El cas Prestige (2002).....	551
El tancament d' <i>Euskaldunon Egunkaria</i> (2003).....	553
La il·legalització de Batasuna (2003).....	553
La guerra a l'Iraq (2003).....	555
El cas Carod i la treva d'ETA a Catalunya (2004).....	557

	Pàg.
L'11-M (2004).....	559
El Pla Ibarretxe (2005).....	561
Les eleccions amb Batasuna il·legalitzada (2005).....	561
Proposta de diàleg amb ETA (2005).....	563
De l'alto el foc permanent a l'atemptat d'ETA a la T4 (2006).....	563
La Teoria de la conspiració i el macro-judici per l'11-M (2007).....	565
La proposta de referèndum del lehendakari i la sentència del TC (2008)...	565
L'1 de març, el tomb electoral. Patxi López nou lehendakari (2009).....	567
ANNEX 2. Índex de portades, editorials i articles d'opinió citats i/o consultats.....	571
Taula resum.....	573
El cas Ermua (1997).....	577
L'assassinat d'Ernest Lluch (2000).....	579
El 13-M, eleccions al País Basc (2001).....	581
La Llei de Partits (2002).....	589
La vaga general del 20-J (2002).....	593
El cas Prestige (2002).....	595
El tancament d' <i>Euskaldunon Egunkaria</i> (2003).....	599
La il·legalització de Batasuna (2003).....	601
La guerra a l'Iraq (2003).....	605
El cas Carod i la treva d'ETA a Catalunya (2004).....	611
L'11-M (2004).....	617
El Pla Ibarretxe (2005).....	621
Les eleccions amb Batasuna il·legalitzada (2005).....	623

	Pàg.
Proposta de diàleg amb ETA (2005).....	627
De l'alto el foc permanent a l'atemptat d'ETA a la T4 (2006).....	631
La Teoria de la conspiració i el macro-judici per l'11-M (2007).....	639
La proposta de referèndum del lehendakari i la sentència del TC (2008)..	643
L'1 de març, el tomb electoral. Patxi López nou lehendakari (2009).....	647

“Perfeccionar la alternativa, objetivo estratégico del Partido Popular y del Partido Socialista desde 2001: (...) desalojar el nacionalismo de la Lehendakaritza y repartirse el poder. (...) En mi opinión, este acuerdo entre el PP y el PSOE viene a configurar un Acuerdo de Estado para resolver un problema de Estado. Va más allá de la conformación de un Gobierno. Es un acuerdo político con gran apoyo mediático. (...) Estamos ante un objetivo superior que se ha de preservar: el interés general de España, en palabras del Sr. Rodríguez Zapatero y, por tanto, ante un intento serio de anulación de nuestra propia identidad nacional”.

Juan José Ibarretxe, discurs acte d'investidura
(Parlament de Vitòria-Gasteiz, 5 de maig de 2009)

AGRAÏMENTS

Aquesta investigació és fruit de gairebé deu anys de treball sobre dues qüestions interrelacionades que sempre m'han interessat i apassionat: la funció dels *mass mèdia* i el conflicte del País Basc. Per una banda, em preocupa la influència que exerceixen en democràcia determinats conglomerats mediàtics a l'hora de reforçar un clima d'opinió favorable als interessos dels poders polític i econòmic. Actualment, assistim davant d'un fet curiós: l'opinió pública, que en les nostres societats es presuposa que ha de ser plural, en realitat i respecte alguns casos concrets, cada cop més, es dilueix en un "pensament únic", sobre el qual lluny de poder-hi escapar, t'hi trobes atrapat.

En aquest sentit, des de la sociologia més crítica s'incideix en els mecanismes "informals" de control social. Crec que els mitjans de comunicació com a grups de pressió que són, no es limiten només a informar el ciutadà, sinó que implícitament dirigeixen els corrents de pensament. Es converteixen, doncs, en actors de la pròpia informació. Dit d'una altra manera, són agents de socialització que de forma més o menys subtil adoctrinen la població. Tal com exposen alguns teòrics, el fenomen de la "por a la diferència" que experimenta el subjecte en comunitat esdevé el millor adob dels mitjans al servei del poder per reforçar una opinió compartida i, evitar, així la "desviació" o "pensament alternatiu" que podria sacsejar l'ordre social establert. D'altra banda, el tractament informatiu que alguns mitjans afins a una concepció "espanyolista" i, fins i tot, "imperialista" de l'Estat del que formem part bascos i catalans, realitzen front a allò que qualifiquen de "nacionalismes perifèrics", és paradigmàtic d'estudi. Es tracta, sobretot en el cas del País Basc, d'un seguiment periodístic "esbiaixat", "mal intencionat", que més que intentar resoldre el conflicte polític, el nega i atia la confrontació. És precisament això el que intentaré analitzar, explicar, demostrar i, en darrer lloc, denunciar.

Agrair en tot moment l'atenció, el suport, les crítiques constructives i les observacions més que oportunes i assenyades del meu director de tesi, el doctor i actual degà de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia, Salvador Cardús i Ros. Sense la seva confiança no hauria estat possible tirar endavant tota aquesta tasca. Per a mi és un mestre i un referent. A més a més, també li he de reconèixer personalment que m'hagi donat l'oportunitat de participar en la

col·lecció *Anuari de l'opinió publicada* des de l'any 2003. Gràcies als anys d'anàlisi de la premsa com a redactora d'aquests llibres, en què hem dedicat apartats al País Basc, he pogut aprofundir encara més en la qüestió objecte de la meva tesi. En aquest sentit, vull donar les gràcies a tots els companys del Centre de Documentació Política per la seva ajuda a l'hora de facilitar-me el suport digitalitzat de la premsa.

Finalment, agraeixo la complicitat de la meva família, la dels amics i la dels companys de feina que durant tot aquest temps m'han animat perquè acabés la tesi.

INTRODUCCIÓ I HIPÒTESIS

La present tesi, titulada *“D’Ermua a Patxi López (1996-2009): la complicitat de la premsa amb la política espanyola al País Basc”*, té com a objectiu demostrar de quina manera i, fins a quin punt, l’anomenada “brunete mediàtica espanyolista” ha estat i està al servei d’una estratègia política d’Estat per “desallotjar” el nacionalisme basc del poder i l’esquerra abertzale de les institucions democràtiques a Euskadi. La presència del fenomen terrorista al País Basc i les eines per combatre’l han esdevingut, en darrer lloc, una “excusa” o un “pretext” pels diferents governs espanyols, especialment el liderat pel Partit Popular, per atiar una campanya d’estigmatització envers tots aquells àmbits de pensament allunyats de la seva doctrina “estatalista”. Aquesta és, en definitiva, la hipòtesi central del treball.

Tal com exposa l'historiador Paco Roda (2009, pàgs. 23-27), *“(…) estas dinámicas perversas se vienen configurando desde que los diferentes gobiernos del PP y el PSOE descubrieron que ETA es un negocio ideológico, una excusa para tener barra libre, para recortar derechos conquistados o territorios democráticos costosamente colonizados. Evidentemente es la derecha rajoyana y los lobbys de presión jurídica quienes se benefician más de ello tratando de imponer criterios, disposiciones y formas de relación social, jurídica y política muy deterioradas o en franco retroceso. Un ejemplo de ello es la muy evidente neutralización y bloqueo de la izquierda abertzale a través de procedimientos altamente cuestionables. (...) Y es que ETA, al margen de las matizaciones de ambos partidos respecto a sus posiciones en la lucha contra ella, es una prioridad estratégica del Estado”*. Una campanya, alhora, reforçada per uns determinats mitjans de comunicació, obertament hostils amb allò que representa l’imaginari col·lectiu basc. Tanmateix, aquest estudi també pretén incidir en el perquè del “fracàs” d’aquesta influència mediàtica exercida de forma punyent sobre la societat basca. Així doncs, és interessant comparar els diferents “efectes” que el paper d’aquests mitjans de caràcter “espanyolista” han obtingut dins i fora del País Basc.

La incidència electoral d'aquests discursos periodístics sobre el votant basc són contraris a l'efecte esperat per la maquinària de l'Estat, tal com es va observar l'any 2001 en els comicis del 13-M. Segons el sociòleg Salvador Cardús, "(...) És cert que la concertació de mitjans contra el PNB, unànimement a favor dels partits *constitucionalistes* i contra els *nacionalistes* segons la seva terminologia de guerra, no va tenir els efectes previstos". (Avui, 09.12.2005). Malgrat això, i davant del que podríem qualificar de "resistència" o "immunitat" de la ciutadania basca enfront d'aquesta estratègia; el poder executiu espanyol amb la complicitat d'un significatiu conglomerat mediàtic ha creat un estat d'opinió –ben arrelat a la resta de territoris, a excepció de Catalunya- que ha marcat no només l'agenda política, sinó la ciutadana i, en última instància, la de l'àmbit judicial. Dit d'una altra manera, l'Estat davant la impotència de no poder "guanyar electoralment" el nacionalisme basc, no s'ha donat per vençut. Emprant l'esquer d'ETA i l'eslògan "si no estàs amb mi, estàs contra mi i, per tant, dónes cobertura a ETA"; ha engegat l'aparell mediàtic per impulsar i justificar "canvis legals", com ara l'aprovació al Congrés de la Llei de Partits l'any 2002 (una llei "feta a mida"), que possibilità la consegüent il·legalització de l'esquerra abertzale i, ha permès (o ha facilitat) la presa de possessió del socialista Patxi López com a nou lehendakari l'any 2009. Això forma part també de la meua hipòtesi.

És agosarat afirmar que els resultats de l'1 de març de 2009 són fruit d'una tupinada, com algunes veus han apuntat, entre d'altres motius perquè no s'han vulnerat les regles del joc democràtic, sinó que aquestes –precisament i de forma més subtil- s'han modificat sota l'emparament legal. Ara bé, la present tesi parteix de la hipòtesi que aquest canvi de govern i, amb ell de "rumb polític" a Euskadi, esdevé la culminació d'un llarg procés per fer fora de les institucions l'ampli ventall que representa el nacionalisme basc. Un camí que s'inicià temporalment parlant l'any 1997 amb el "cas Ermua", sota el govern de José María Aznar. Com si es tractés d'una "croada" personal, primer, contra ETA i, després, contra el nacionalisme basc, va dedicar les seves dues legislatures a orquestrar una manera de fer política, basada en el "patriotisme espanyol", la "distorsió" dels fets i la "criminalització" de la "dissidència". Un art que l'expresident Aznar va fer extensiu, no només en el conflicte basc, sinó

també, en la gestió d'altres crisis, com ara el conflicte de l'illot del Perejil o el naufragi del petrolier *Prestige* a la costa gallega, ambdós ocorreguts l'any 2002.

Un exemple d'aquesta “campanya d'intoxicació i difamació” també el trobem a principi de 2004 quan ETA anuncià una treva només a Catalunya. La notícia difosa pel diari *ABC*¹ sobre una reunió secreta entre ETA i el líder d'Esquerra Republicana i, en aquells moments conseller en cap de la Generalitat, Josep-Lluís Carod-Rovira, poques setmanes abans, serveix de nou com excusa per qüestionar la legitimitat del govern tripartit català i, de retruc, posar en dubte la política contra el terrorisme proposada pel candidat socialista, José Luis Rodríguez Zapatero, tot just a les portes de les eleccions generals del març d'aquell mateix any. Ja en aquella època s'associava l'independentisme català, representat per ERC, amb ETA: “si els republicans continuen sent socis dels socialistes en el govern català, malgrat haver dialogat amb ETA; en el conjunt de l'Estat, Zapatero està deslegitimant per poder governar Espanya”.

En aquest sentit, qualsevol “sospitós” de “pensament alternatiu” era titllat d'estar fora del marc constitucional. Un marc legal que el mateix Aznar deia ser-ne el seu principal garant. No es pot explicar, però, aquest procés, sense la participació directa dels mitjans de comunicació, com a actors cabdals en la configuració d'un determinat pensament que ha acabat “pressionant” la classe política –sobretot, el llavors principal partit de l'oposició, el PSOE- i “legitimant” les eines que han possibilitat l'actual tomb de poder al País Basc. Passats els anys i, fent una anàlisi retrospectiva, no és menys sorprenent copsar com l'obsessió de l'expresident Aznar perquè el govern de Vitòria deixés de ser “nacionalista basc”, finalment, s'ha complert. Això sí, el “daltabaix” polític de descrèdit que experimentà els últims dies del seu mandat, arran de la seva decisió d'intervenir a la guerra d'Iraq i d'haver gestionat amb mentides la investigació sobre els atemptats de l'11-M de 2004 a Madrid, ha beneficiat els socialistes, que són els qui han acabat administrant els fruits de l'èxit d'aquesta estratègia.

¹ “Carod-Rovira ultima un pacto con ETA para que no perpetre atentados en Cataluña”, (26.01.2004, *ABC*).

La tesi parteix i, alhora, es nodreix del contingut del treball de recerca de final de carrera, *Ermua: una mobilització mediàtica?*, defensada l'any 1999 a la Facultat d'Econòmiques de la Universitat de Barcelona, i de la tesina que vaig presentar l'any 2001 a la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, sota el títol *Ermua vs Lluch: el paper dels mitjans de comunicació en el context de les mobilitzacions socials contra el terrorisme d'ETA*. L'objectiu d'aquestes investigacions prèvies –recollides de nou a la tesi– era el d'examinar la suposada neutralitat informativa dels mitjans de comunicació, en concret de la premsa (selecció de determinats diaris d'àmbit estatal, català i basc), en el seguiment de les manifestacions de repulsa per la violència d'ETA. Es partia del supòsit que el govern de José María Aznar (PP) comptava amb un important suport mediàtic per incrementar un clima d'opinió favorable a la seva estratègia antiterrorista. Per esbrinar-ho es va procedir a analitzar el discurs periodístic emprat en la descripció de dos fenòmens, transcorreguts en tres anys de diferència, que han suposat punts d'inflexió en les formes de rebuig al terrorisme. Ens referim a dos atemptats que en el seu moment van commocionar a gran part de l'opinió pública: el segrest i posterior assassinat del regidor del PP a Ermua Miguel Ángel Blanco (1997) i la mort de l'exministre socialista Ernest Lluch (2000). No es pot entendre el caràcter rellevant d'aquests esdeveniments sense aprofundir, prèviament, en les seves conseqüències polítiques i socials.

En relació amb l'estructura de la tesi, aquesta està dividida en quatre capítols. El primer d'ells, "Els mitjans de comunicació en la construcció de l'opinió pública envers el terrorisme i el nacionalisme basc", està dedicat al marc teòric. És a dir, una aproximació als autors que han estudiat el paper dels mitjans de comunicació com a "quart poder" a l'hora de construir l'opinió pública. S'emfatitza, però, en els estudis sobre el comportament dels mitjans com a "observadors" del conflicte basc i, alhora, el seu discurs com a "actors" sobre ETA i el nacionalisme basc. El segon capítol "L'era Aznar i l'anomenada bruneta mediàtica. L'estratègia de criminalització del nacionalisme basc i la seva lluita contra el terrorisme d'ETA (1996-2004)" es subdivideix en tres etapes: "la necessitat d'un monstre" (1996-2000), "la construcció d'un monstre" (2000-2001) i "l'alimentació del monstre" (2002-2004). Caldria aclarir que en la present tesi s'aplica el terme "monstre" a la idea consolidada per part del

govern espanyol del Partit Popular que tot el nacionalisme basc i l'esquerra abertzale "no violenta" són el mateix que ETA i el seu terrorisme. Òbviament, no se'ns escapa que ETA existeix, com també, les seves accions criminals i les seves víctimes; però s'ha reservat la paraula "monstre" per designar la utilització d'ETA a mans de l'executiu espanyol -amb l'ànim d'aconseguir rendiment electoral- provocant la confusió interessada i la desqualificació de l'adversari polític democràtic al titllar-lo de terrorista, i fer-lo aparèixer com un "monstre" a combatre (a més d'ETA) davant l'opinió pública.

En aquestes pàgines s'analitzen les dues legislatures del Partit Popular en el context de la seva lluita antiterrorista basada en la complicitat i l'ajuda de bona part dels mitjans de comunicació. Dur a terme un balanç de l'era Aznar en relació al seu ús partidista dels mitjans per crear un determinat clima d'opinió favorable a pensar que la lluita armada podria només acabar-se per la via policial i pel rebuig ciutadà. En el rerefons d'aquest discurs s'amaga lògicament tota una "estratègia propagandística" -emprant velles tècniques de persuasió- per "vèncer electoralment" el nacionalisme basc representat pel PNB. Una estratègia basada en simplificacions com ara associar el PNB amb l'esquerra abertzale i, consegüentment -segons el PP- amb ETA.

L'any 1997 arran del segrest i del posterior alliberament policial del funcionari de presons José Antonio Ortega Lara i, sobretot, mesos més tard, la notícia sobre l'assassinat del regidor popular Miguel Àngel Blanco, permeten al govern Aznar iniciar o formular una nova estratègia per combatre ETA i, de retruc, l'esquerra abertzale (ja en aquella època, HB era qualificat de partit no democràtic) i, en darrer lloc, el nacionalisme del PNB. A partir d'aquests fets, l'executiu Aznar prepara una nova campanya contra ETA: una combinació entre l'acció policial, la reacció ciutadana favorable al govern (una nova tipologia de manifestacions ciutadanes en democràcia: no són mostres de descontent amb els seus governants, sinó que es produeix una mostra clara d'adhesió al poder) i la complicitat de gran part de la premsa i resta de mitjans.

Aquesta "nova" estratègia -capacitat mobilitzadora de l'executiu- contra el terrorisme basc constitueix l'eix principal de la política d'Aznar i del seu partit durant aquests anys. Tanmateix, el PP recull uns bons fruits -rèdit electotal- d'aquesta maniobra política i mediàtica a bona part de l'Estat. Fora d'Euskadi, aquests discursos tenen bona acollida i reforcen la concepció d'una Espanya

unida. No només això, sinó també s'exalten els sentiments de solidaritat entre els "espanyols de la resta de l'Estat" i "els bascos espanyols i constitucionalistes que viuen amenaçats per ETA" -o assassinats per la seva ideologia: les víctimes del PP i PSOE- que es troben "oprimits" per la "dictadura nacionalista" dels governs bascos presidits pel PNB. Una estratègia que si bé s'"omplia la boca" de paraules com ara "democràcia", "llibertat" i "Constitució", a l'hora dels fets, acusava i criminalitzava tots aquells punts de vista que en discrepaven ("o estàs amb nosaltres o estàs amb ells"). Esdevé una forma singular d'exercir el poder en un context aparentment democràtic.

Podríem resumir el mandat de José María Aznar en dos grans temps: 1) la seva "política bel·ligerant" enfront el País Basc iniciada a partir dels casos d'Ortega Lara i Miguel Ángel Blanco, que haurien esdevingut l'assaig per intentar guanyar electoralment els comicis de 2001. I, 2) la seva "inoperància", fruit de la seva pròpia obsessió, respecte els atemptats de l'11-M a Madrid. Tant el "cas Ermua" com el "cas 11-M" són per naturalesa colpidors i novedosos –el primer en relació a la forma d'atemptar al llarg de la història d'ETA i el segon en el context espanyol representava el primer atemptat d'aquestes dimensions reivindicat per l'anomenat "terrorisme d'origen islamista". Davant l'assassinat de Miguel Ángel Blanco el govern Aznar va veure l'oportunitat –fins i tot es trobà desbordat per l'amplificació mediàtica de l'esdeveniment, prou morbós i impactant per mobilitzar les televisions i captar l'interès ciutadà- de gestionar la situació en benefici d'aquesta nova estratègia per combatre la violència abans citada. En el cas concret d'Ermua, la gestió de l'executiu el va beneficiar electoralment i en algunes ocasions més que impulsar les mobilitzacions ciutadanes, potser també es va deixar endur enmig d'un clima d'opinió contrari a ETA (manifestacions, naixement de Plataformes contra el terrorisme, etc.) o es va aprofitar del clima creat ("sentiments a flor de pell") per incidir en una nova estratègia a l'hora d'abordar el problema d'ETA i per extensió, el denominat "problema del nacionalisme basc". És a dir, en última instància es persegueix derrotar electoralment el govern basc presidit durant anys pel PNB.

En aquest context, el PP per mitjà de la seva campanya de difamacions contra el nacionalisme basc va forçar el lehendakari Juan José Ibarretxe a convocar de forma anticipada les eleccions l'any 2001. Mai una campanya al

País Basc ha estat tan crispada. Els partits autoqualificats de “constitucionalistes” es van abocar amb totes les eines persuasives que tenien al seu abast per intentar desallotjar el nacionalisme basc. El fracàs del seu objectiu centra part del contingut d'aquesta tesi. En l'apartat dedicat als comicis de 2001 s'efectua un estudi exhaustiu de les diferents línies editorials i articles d'opinió publicats durant la intensa pre-campanya i campanya electoral. Al mateix temps, s'observen les diferències discursives entre la premsa editada dins i fora d'Euskadi.

Pel que fa a l'“11-M”, sembla que la gestió del govern central no va tenir el mateix èxit que durant els fets d'Ermua: aquest succés inesperat, tot just pocs dies abans dels comicis legislatius de 2004, trenca els esquemes del Partit Popular, del president espanyol, José Maria Aznar, i del ministre d'Interior, Ángel Acebes. La seva persistència a afirmar que l'autoria de les accions comeses a Madrid corresponia a ETA, juntament amb un clima de rebuig ciutadà fruit de la desinformació efectuada per l'executiu sobretot durant la segona legislatura i la seva política exterior en relació al conflicte a l'Iraq, donen lloc a un triomf, encara que ajustat, del PSOE i José Luis Rodríguez Zapatero. Per tant, davant d'una realitat que s'imposa i sorprèn la trajectòria política d'un govern, la seva gestió o la seva forma de reaccionar influeixen –de forma positiva com en el “cas Ermua”, o negativa en el “cas de l'11-M”- en la seva pròpia evolució: continuar o abandonar el poder. És interessant copsar com la forma d'actuació en molts casos improvisada i marcada pels esdeveniments pot condicionar el suport ciutadà envers el govern. Similituds i diferències entre “Ermua” i l'“11-M”:

En el “cas Ermua”, la política efectuada pel govern Aznar li va ser beneficiosa. Tanmateix, la ciutadania podria haver reaccionat de forma contrària a l'executiu. És a dir, els ciutadans de forma imminent van condemnar el succés i es van mostrar solidaris envers la víctima, però l'evolució del seu posicionament podria haver anat per un altre camí. Dit d'una altra manera, podrien haver exigint al govern que impedís l'assassinat anunciat del regidor, tot complint la pròpia llei penitenciària, la qual preveu la proximitat geogràfica dels presos amb els seus familiars. No es van exigir cap tipus de responsabilitats. En canvi, amb l'ajut dels mitjans de comunicació, el govern va “saber vendre” els seus arguments contraris a “cedir” davant els terroristes (reduint l'ajuda a la

víctima als plors i a la catarsi de la població pels carrers de la majoria de ciutats espanyoles). Mentre que l'11-M va escenificar “un engany més” de l'executiu. És a dir, va escenificar la deslegitimitat i la pèrdua de credibilitat del govern Aznar per bona part de la ciutadania. Això només s'explica pel context viscut durant els últims anys de la seva segona legislatura. Malgrat tot, Aznar va continuar reforçant la idea que darrera dels atemptats de Madrid s'amagava l'autoria d'ETA. Un discurs que anys després ha continuat viu i ha alimentat l'anomenada “Teoria de la Conspiració”. En definitiva, la singular “lluita contra el terrorisme” capitanejada per l'expresident Aznar no només no ha posat fi al terrorisme basc durant el seus governs, sinó que ha contribuït, amb el seu posicionament davant la guerra a l'Iraq, a l'aparició d'un nou terrorisme més cruel, desconegut fins llavors per l'Estat espanyol. Si bé, doncs, Aznar no ha resolt el “problema d'ETA”; sí que la seva estratègia ha deixat una forta empremta que ha crispat encara més el “conflicte polític” que ell mateix, el seu partit i d'altres formacions de caràcter estatal sempre han negat.

El capítol tercer de la tesi “L'encaix del País Basc a l'Espanya d'en Zapatero i el paper de la premsa (2004-2008)” estudia, per una banda, les diferències de “tarannà” entre el nou executiu espanyol respecte de l'anterior en relació amb ETA i, al seu torn, amb el nacionalisme basc. Si bé, el president Zapatero aposta pel diàleg amb els terroristes i s'inicia un procés de pau arran de l'alto el foc permanent d'ETA l'any 2006; el trencament d'aquest, nou mesos més tard, a través de l'atemptat a la nova terminal T4 de l'aeroport de Madrid, posa fi a un període ple d'esperances. Pel que fa a la proposta de referèndum del lehendakari, més conegut com a “Pla Ibarretxe”, el govern socialista s'hi oposa frontalment, amb el suport dels mitjans de comunicació “espanyolistes”, tot recordant vells temps.

Finalment, el quart capítol “La culminació d'un procés per “desallotjar” el nacionalisme basc de les institucions. L'1 de març de 2009: el canvi de govern al País Basc; Patxi López nou lehendakari” pretén demostrar de quina manera la premsa pròxima als postulats de l'Estat dona per fet que el candidat del Partit Socialista Basc ha de ser qui presideixi el nou executiu a Vitòria, malgrat no ser la formació més votada, ignorant, al mateix temps, les conseqüències electorals de la il·legalització de l'esquerra abertzale, avalada per la Llei de Partits. Una llei, pensada únicament amb l'objectiu d'aconseguir il·legalitzar una formació

concreta, sense perseguir en canvi d'altres partits, com ara Falange Española. Una jugada magistral de les forces que configuren el denominat "bloc constitucionalista", després d'un llarg viatge d'obsessions per treure el nacionalisme basc del poder. Una jugada emparada legalment i, plenament democràtica. Però, de quina democràcia ens parlen?

En resum, sota el mandat de l'expresident espanyol José María Aznar es produeix la connivència entre l'executiu i els seus mitjans de comunicació afins, per tirar endavant una estratègia dirigida a "desallotjar" el nacionalisme basc de les institucions democràtiques, prenent com a excusa la "lluita contra el terrorisme". La presència d'ETA ha permès difamar i posar sobre sospita al nacionalisme basc, acusat de "còmplice" de la violència. Sense l'existència d'ETA, molts d'aquests arguments que perseguen desgastar el nacionalisme governant (PNB-EA) i il·legalitzar l'esquerra abertzale (Batasuna), haurien "caigut pel seu propi pes".

El recurs propagandístic del dolor de les víctimes fa guanyar adhesions, sobretot fora d'Euskadi i, més, quan s'atien els conflictes identitaris. Si bé Aznar fou l'impulsor d'aquesta maniobra, gairebé dotze anys més tard, s'ha fet realitat el "tomb polític" a Euskadi, de la mà dels socialistes, però amb el suport de la dreta espanyola. Sense aquesta connivència político-mediàtica no hauria estat possible crear un clima d'opinió que acabés influint l'agenda política de la resta de formacions parlamentàries, com ara el principal partit de l'oposició d'aleshores, el PSOE. Sense aquesta connivència político-mediàtica no hauria estat possible crear un clima d'opinió que acabés influint l'agenda judicial per acatar determinades decisions polítiques (reformes del Codi Penal, per exemple) que persegueixen i endureixen determinats comportaments "sospitosos" de complicitat amb el terrorisme d'ETA. Ens trobem davant del fenomen de la "judicialització de la política".

El cas *Ermua* (1997) es converteix en l'inici de l'estratègia per fer front a ETA, però sobretot, al conjunt del nacionalisme basc, per part del nacionalisme espanyol: "la necessitat i, la posterior, construcció d'un monstre". Alhora, és el tret de sortida d'una campanya molt dura per intentar desbancar el PNB del poder l'any 2001. Durant el període 1997-2001 de "preparació" d'aquesta maniobra política (emprant les vies policials, judicials, mediàtiques i de sensibilització ciutadana), la presència d'alguns esdeveniments, com ara

l'assassinat de l'exministre Ernest Lluch (2000) il·lustren les “escletxes” en els pròpositos del govern popular de José María Aznar. En els comicis al País Basc l'any 2001, el dispositiu engegat anys enrere pel Partit Popular amb la connivència dels seus aliats mediàtics i del PSOE per fer front comú contra el “nacionalisme basc”, fracassa electoralment. Aquestes eleccions són un clar exemple de distorsió o deformació de la realitat per part dels autoanomenats “partits constitucionalistes”. El “bloc PP-PSOE” es va arribar a creure el seu propi discurs esbiaixat sobre la realitat basca. L'adhesió obtinguda fora del País Basc no era la mateixa que se n'esperava allà on tenien lloc els comicis (desconeixement del terreny que trepitjaven).

El fracàs electoral del tàndem PP-PSE el 2001, malgrat el suport incondicional de l'anomenada “brunete mediàtica”, lluny de desanimar les aspiracions d'aquests partits, dóna pas a una etapa de “perfeccionament de l'alternança política a Euskadi” –seguint la tesi de l'exlehendakari Ibarretxe (2009)-, per mitjà d'allò que he anomenat “alimentació del monstre”. La incapacitat de “vèncer electoralment” el nacionalisme basc per part del “bloc constitucionalista”, representat per PSE i PP (tàndem Nicolás Redondo Terreros-Jaime Mayor Oreja, amb el suport de moviments socials, com ara l'anomenat Fòrum d'Ermua, capitanejat pel filòsof Fernando Savater), dóna llum verda a una nova estratègia de caràcter legislatiu: si la ciutadania basca esdevé, a diferència de bona part de l'espanyola, immune a la pressió o influència mediàtica, la qual desdibuixa la realitat envers aquest territori, l'única sortida possible és canviar les regles del joc, per mitjà de l'aprovació d'una Llei de Partits “feta a mida” per il·legalitzar l'esquerra abertzale i minar les postures del nacionalisme basc en el seu conjunt.

El Partit Popular continua influint en l'opinió pública i l'agenda política per tal d'aprovar l'anomenada Llei de Partits i, així il·legalitzar l'esquerra abertzale i deixar-la fora del joc parlamentari. La Llei de Partits Polítics aprovada l'any 2002 pel Congrés espanyol és un dels màxims exponents que expliquen, en bona mesura, el triomf i la “culminació d'aquest procés”.

Aquesta obsessió per “desallotjar” els nacionalistes bascos del poder desemboca finalment, a través d'aquestes “perversions”, emparades per les mateixes institucions democràtiques, en la investidura del candidat socialista Patxi López a la Lehendakaritza l'any 2009, malgrat el triomf del PNB.

L'aritmètica parlamentària, fruit de l'absència de l'esquerra abertzale, ha permès el canvi polític. Cosa que sense aquesta il·legalització no hauria estat possible i, per tant, s'hauria reeditat un govern presidit pel PNB. En definitiva, sense aquesta estratègia difícilment en aquests moments podríem parlar d'un lehendakari "no nacionalista" en el govern de Vitòria.

Tot i ésser conscient que potser l'estil de la present tesi s'allunya, en alguns moments, de l'ortodòxia acadèmica i, en ocasions, esdevé més un assaig interpretatiu; he intentat fer un treball rigorós per mitjà de l'anàlisi exhaustiva del discurs periodístic de la premsa escrita. La investigació pot ser acusada de ser simplement un exercici de denúncia política, o en el pitjor dels casos, un "pamflet" reivindicatiu. He d'admetre, però, la meua pretensió d'emfasitzar en l'aspecte de crítica política sense menystenir, tal com ha de ser en un estudi d'aquestes característiques, el vessant academicista i teòric. Al mateix temps, reconec que els autors citats i/o consultats comparteixen unes teories que en la majoria dels casos s'adapten al meu plantejament. És cert que això contribueix a un enfocament esbiaixat de la realitat, però he intentat en tot moment ser curiosa i "donar veu" a aquelles teories més "alternatives" que serveixen com a contrapunt a una certa hegemonia dins el pensament acadèmic. Òbviament, a la bibliografia consten alguns textos que no han estat citats en el cos del treball però que han estat consultats per adquirir coneixements que em fessin més comfortable l'accés a d'altres.

Des de la sociologia (entesa com a disciplina científica) es pretén comprendre i explicar científicament la realitat social. Sovint la sociologia parteix d'un bon nombre d'investigacions empíriques fundades en l'experiència i l'observació de l'entorn. Segons Rocher (1996, pàg. 661) els fonaments epistemològics i metodològics de la sociologia constitueixen encara un problema: "(...) Cabe, en efecto, preguntarse qué tipo de conocimiento puede tener el hombre de la sociedad en la que está inmerso y por la que es forjado. ¿ Por qué caminos es posible ese conocimiento? ¿ Obtiene la sociología, de su sociedad y de la sociedad, una percepción privilegiada o simplemente deformada?". En aquest sentit, Rocher (1996, pàgs. 659-670) descriu la sociologia com una ciència immersa en el seu objecte d'estudi. Dit d'una altra manera, la sociologia està inconscientment marcada per la percepció que una societat té d'ella mateixa. La imatge que els individus es forgen de la seva

època, cultura o civilització aflora en la teoria que els sociòlegs elaboren i en les investigacions que efectuen. S'afirma que el sociòleg no s'escapa de les imatges pròpies del seu medi més immediat: nació, classe social, regió, família, etc. Les ideologies en què el sociòleg es troba immers li proporcionen els principals elements de la seva percepció sociològica dels problemes que li interessin i, per tant, influeixen sobre la seva manera d'abordar i definir aquests problemes. Ras i curt, la sociologia no pot ser absolutament independent de la moral del sociòleg i de la societat a la qual pertany ja que hereta aquesta moral i es nodreix d'ella.

El sociòleg s'haurà de preguntar de forma constant sobre els seus valors i opcions personals, com també sobre els valors i les opcions del seu medi, coneixedor que la seva obra científica mai serà impermeable a la seva influència. Una influència que pot exercir-se d'una manera subtil i sovint sense que el propi investigador se n'adoni. Per tant, tal com assenyala Peter L. Berger (1995, pàgs. 30-31), "Com a científic, el sociòleg procura ésser objectiu, mira de controlar les seves preferències i els seus prejudicis personals, intenta copsar clarament i no jutjar normativament. El seu objectiu és intentar comprendre la societat i la metodologia l'ajuda a assolir-lo".

No se m'escapa, per tant, que el meu treball està influït per la meua pròpia subjectivitat i, sobretot, pel meu interès d'anar més enllà –per mitjà de la investigació- d'allò que es dóna per vàlid o com a referent a seguir sense qüestionar-ho. M'identifico plenament amb la descripció que fa Peter L. Berger (1995, pàg. 46) de la figura del sociòleg com algú que es caracteritza per "mirar més enllà de les façanes": intentar copsar quina realitat s'amaga darrere d'allò que pot semblar obvi. El propi Berger (1995, pàg. 46) afirma que "(...) No aniríem pas gaire lluny d'osques si consideréssim el pensament sociològic com una part del que Nietzsche anomenava l'art de la desconfiança". I afegeix (Berger, 1995, pàgs. 51-55) que "(...) la perspectiva sociològica suposa un procés de *mirar entre bastidors*, a través de les façanes de les estructures socials. El sociòleg mirarà de penetrar la cortina de fum de les versions oficials de la realitat. (...) Mirarà més enllà de les interpretacions immediates i aparents, i públicament aprovades. La tendència desemascaradora del pensament sociològic es fonamenta en un mètode de buscar nivells de realitat diferents dels que apareixen a les interpretacions oficials de la societat". Precisament, és

això el que he pretès dur a terme al llarg d'aquests anys i plasmar-ho, així, a la tesi.

L'esperit crític i apassionat (que em caracteritza) de ben segur que, en alguns moments, pot dificultar la pretensió d'aconseguir un estudi plenament objectiu. Sóc coneixedora d'aquestes limitacions, les quals a vegades em fan dubtar del meu nivell com a professional d'aquesta ciència. Però, alhora, se'm fa difícil renunciar a aquest "to de denúncia", per bé que el meu treball es fonamenta sempre en una base teòrica i metodològica. O almenys, aquest ha estat el meu objectiu. Es tracta d'una "sociologia compromesa" que incideix en les suposades pràctiques abusives que els diferents poders (polític, econòmic, cultural, dialèctic,...) o la concentració d'aquests exerceixen contra col·lectius considerats "minoritaris", "dissidents" o, simplement, "diferents" al patró comú. En relació amb això, Rocher (1996, pàgs. 659-670) fa palès que la sociologia neix en el corrent de la crítica social característica de la societat moderna.

En darrer lloc, i en un altre ordre de coses, recordar que la tesi aporta tres annexos: "Annex1. Cronologia (1997-2009)"; "Annex2. Índex de portades, editorials i articles d'opinió citats i/o consultats" i; fruit del gran volum de fitxes elaborades, en l'"Annex3. Taules d'anàlisi del discurs ideològic" s'hi recullen a tall d'exemple algunes de les més il·lustratives corresponents a tres esdeveniments objecte d'estudi: cas Ermua (1997), cas Lluch (2000) i les Eleccions al País Basc (2001).

METODOLOGIA DE LA INVESTIGACIÓ

La metodologia adoptada en la present tesi es basa en l'anomenada investigació qualitativa de l'anàlisi del discurs i el contingut periodístics. Un enfocament metodològic qualitatiu que inclou una aproximació interpretativa de la realitat social objecte d'estudi. Segons Monzón (1996, pàgs. 364-376) l'anàlisi del contingut es defineix com un conjunt de tècniques adequades per l'exploració científica de materials informatius, com ara els diaris. L'anàlisi del contingut és una metodologia vinculada a la psicologia social, la lingüística, la semiologia i la comunicació. Serveix per investigar el significat dels missatges que emeten diferents actors socials (polítics, líders d'opinió, grups socials, organitzacions i institucions). Una aplicació correcta de l'anàlisi del contingut es fonamenta en l'elaboració d'un marc conceptual i un model de representació i interpretació dels resultats, així com també d'una aplicació correcta de tècniques adequades a l'objecte d'investigació. En aquest sentit, qualsevol aplicació de l'anàlisi del contingut representa un compromís entre les exigències del tema com a problema social i el model elegit per la investigació, trobant sempre al seu darrere una teoria i fins i tot una epistemologia o sistema de coneixement.

Existeixen dos mètodes de l'anàlisi del contingut (Monzón, 1996, pàgs. 364-376): el tradicional o clàssic propis de la sociologia de la comunicació nord-americana d'inspiració funcionalista i de base quantitativa. Entre els seus màxims representants trobem H. Lasswell i B. Berelson. L'altre mètode es coneix com a contemporani, alternatiu o crític de base qualitativa i associat a les modernes teories sobre el llenguatge i la comunicació (semiologia estructural i estructuralisme). Emfatitza en el sentit dels missatges. Alguns dels seus representants són T.W. Adorno, CH. Osgood i A. Moles. Les tècniques contemporànies es basen en els pressupòsits de la lingüística estructural i la semiòtica, entenent que tot missatge és polisèmic, és a dir, que conté múltiples significats. És per això que la seva anàlisi se centra més en la connotació que en la denotació. Alhora estudia la ideologia subjacent en el missatge dins de la cultura de masses. La reacció dels emissors (periodistes i altres opinadors) envers diferents esdeveniments noticiables es pot manifestar en forma d'opinió que deixa entreveure certs judicis de valors.

L'anàlisi del contingut escollit en la present tesi parteix del mètode contemporani. Les exigències metodològiques de la tècnica emprada es concreten en els principis d'objectivitat, rigor lògic i epistemològic i sistematització. Una sistematització que comporta una anàlisi exhaustiva i metòdica de tot aquell material simbòlic que mantingui relació amb les hipòtesis i els objectius de la investigació en curs. Això li confereix el seu caràcter científic. Així doncs, l'anàlisi del contingut transcorre per les següents etapes (Monzón, 1996, pàgs. 364-376): 1) La definició dels objectius i el plantejament de les hipòtesis. Les hipòtesis de partida han de formular-se de forma que siguin coherents amb els objectius fixats. A partir de quines siguin les hipòtesis es seleccionarà el mètode i el procediment més pertinents per obtenir uns resultats precisos que facilitin tant la difusió del coneixement com abordar mesures socials o polítiques. És en aquesta primera etapa on és necessari preguntar-se quin interès té estudiar un conjunt de documents periodístics. 2) La constitució d'un material documental a analitzar. Consisteix a definir, acotar, seleccionar i recopilar el material informatiu objecte d'estudi. La representativitat del material en el seu conjunt és cabdal. El gran volum de retalls de premsa obliga a dissenyar una mostra representativa en l'àmbit de la premsa. També s'ha de tenir en compte les variables "la tirada", "l'àmbit de difusió" i "el tractament informatiu dels fets noticiables i els temes objecte d'estudi (opinió i valoració)" per cada un dels diaris elegits en la investigació. 3) La fragmentació del material recopilat en unitats d'anàlisi. Per exemple, un retall periodístic pot dividir-se en unitats de naturalesa simbòlica, com ara, frases significatives, paraules clau o valoracions explícites. Generalment, el material s'organitza sobre unitats operacionals informatives (articles, fotografies, paràgrafs o frases dins del contingut dels articles). L'anàlisi del contingut sol realitzar-se per mitjà d'unitats formals petites i simples com les paraules, el to, l'estil, la imatge i el context informatiu en què apareixen (per exemple, el tipus de notícia). En aquest sentit, els índexs semàntics que operen com a unitats per captar el significat d'un text o d'un discurs permeten comparar el número de frases favorables i desfavorables referides a un mateix tema. En altres paraules, el criteri per distingir i comparar el sentit d'aquestes frases rau en les unitats operacionals establertes. 4) L'elaboració de les categories de l'anàlisi. Les categories s'elaboren a partir de criteris idonis per

representar un conjunt de significats: valoracions, actituds, prejudicis, etc. Codificar una unitat operacional (paraula o frase) implica incloure-la en una categoria que es dedueix directament de les hipòtesis de treball. 5) La codificació. Consisteix a transformar un determinat contingut (un titular, un article, una notícia, un editorial) en unitats significatives aptes per l'anàlisi (frases, paraules clau, etc.). 6) La comparació de categories. Un cop recodificat el material informatiu seleccionat utilitzant variables relacionades amb els objectius específics de l'anàlisi, s'efectua la comparació dels resultats obtinguts. En la present tesi s'ha optat per comparar el discurs i contingut dels diferents emissors (les diferents capçaleres de premsa analitzades). Després de verificar el contingut segons els diferents tipus de variables, s'ha procedit a comparar entre si els resultats dels materials informatius procedents de diferents emissors (per exemple, *El Mundo* versus *Deia*). Els resultats indicaran les diferències en el tractament informatiu d'una mateixa notícia o tema en funció de les diferents fonts. I, per últim, 7) La interpretació, l'hermenèutica. La interpretació estarà estretament relacionada amb el marc teòric i el model que s'hagi elaborat per facilitar l'explicació dels resultats.

És sabut que els mitjans de comunicació no només informen sobre una part de la realitat, sinó que al mateix temps esdevenen actors d'aquesta. Fins a quin punt reinterpreten els esdeveniments? I amb quin objectiu? Amb la finalitat de demostrar la capacitat de determinada premsa, especialment aquella d'àmbit estatal, per desdibuixar la situació socio-política del País Basc, s'ha cregut oportú recórrer a l'anàlisi qualitativa del discurs periodístic publicat en premsa escrita. En primer lloc, s'han establert els criteris següents per elegir les capçaleres objecte d'estudi: "geogràfic", "ideològic" i "sociològic". El criteri "geogràfic" és el que fa referència al "punt d'observació". En aquest sentit, s'han analitzat diaris d'àmbit i/o difusió "estatal" (*La Vanguardia*, *El País*, *El Mundo*, *ABC* i *La Razón*) front aquells editats al País Basc (*Deia*, *Egin*, *Gara*, *El Correo* i *El Diario Vasco*) i Catalunya (*El Periódico*, *Avui*, *El Punt Barcelona* i resta de premsa comarcal). Les realitats són explicades un xic diferent en funció del lloc en què es copen les notícies. És a dir, la visió que se'ns transmet, des de fora del País Basc i des de dins, envers el terrorisme i el poble basc, sovint difereixen. L'anàlisi dels diaris catalans introdueix a la tesi un "contrapunt". Esdevenen uns "observadors" més o menys parcials en el

conflicte, situats entre dues realitats tan antagòniques com les que ens ofereixen la premsa d'àmbit espanyol front la d'àmbit basc.

El criteri "ideològic" és aquell que contempla el "grau d'afinitat i/o connivència" entre el periodisme i la classe política. De la premsa seleccionada, s'ha optat per classificar-la en funció de l'encreuament de la variable "identitat nacional o de pertinença", és a dir, "eix nacionalista espanyol/ nacionalista basc" i la variable "ideologia" o l'"eix ideològic dreta/esquerra". La premsa (Figueres, 2002, pàg.31) és entesa "com a un element d'identitat nacional" i, per tant, té "un paper essencial en la difusió ideològica i en l'escenari del combat social en la preeminència d'una política; és a dir, és peça clau en la vertebració d'una opinió i d'una mentalitat col·lectiva (sigui per raons electorals o per imposició d'uns patrons de comportament)".

De la combinació de les variables abans citades, s'obté la tria dels rotatius següents:

- "Nacionalisme espanyol de dreta": les capçaleres editades a Madrid i afins a les posicions representades pel Partit Popular (al poder durant el període 1996-2004): *El Mundo*, *ABC* i *La Razón*. Esdevenen els diaris més "hostils" al nacionalisme basc i, alhora, portaveus en la majoria dels casos sobre la matèria que ens ocupa del discurs oficial o governamental. A Catalunya, *La Vanguardia* es caracteritza per ser un diari de tendència conservadora i respectuosa amb el marc de convivència de l'Estat. Però, el to del seu discurs defuig el dels diaris abans esmentats. Per contra, el seu estil pretén ser objectiu i rigorós.
- "Nacionalisme espanyol d'esquerra": el diari *El País* editat a Madrid, i *El Correo* editat a Euskadi, pròxims ambdós a les postures defensades pel Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE) i el PSE. *El Correo* juntament amb la resta de diaris fins ara esmentats té com a territori de pertinença (identitat nacional) el conjunt de l'Estat espanyol. En l'àmbit català, podem trobar-hi *El Periódico*, si bé amb alguns matisos.
- "Nacionalisme basc de centre-dreta i/o dreta": el diari *Deia*, proper al Partit Nacionalista Basc. Des del nacionalisme català compromès amb el basc, podem trobar-hi els diaris *Avui* i *El Punt*.

- “Nacionalisme basc d’esquerra”: els diaris *Egin* i l’actual *Gara*, capçaleres representatives del discurs defensat per l’esquerra abertzale. Considerats “mitjans de contrainformació”, s’identifiquen amb el territori d’Euskal Herria, no reconegut ni per la Constitució espanyola ni per la francesa.

Es consideren com a mitjans de “contrainformació” o “alternatius” aquells que creen uns canals de difusió econòmicament i organitzativament autònoms dels mitjans més convencionals i del poder establert, amb l’objectiu de donar a conèixer realitats polítiques, socials i culturals que no tenen cabuda en el contingut dels grans conglomerats mediàtics. Els mitjans “alternatius” estan estretament vinculats a l’activisme polític dels moviments socials (Downing, 2001). A més, es caracteritzen per una comunicació horitzontal, pràctiques participatives (Atton, 2002) i un contingut “contrahegemònic” (Dowmunt, 2007). Segons una font poc acadèmica però d’interès, en tant en quant formen part d’aquests moviments socials (Col·lectiu Zitzània, Assemblea d’Okupes de Terrassa, 1999, pàgs. 183-184), els mitjans de contrainformació “(...) neixen de la necessitat per part de col·lectius, de persones i moviments socials de donar a conèixer les realitats que els m.c.m distorsionen, manipulen o simplement ignoren. (...) La necessitat de difusió i la voluntat d’autonomia dels moviments socials donen lloc als mitjans de contrainformació. Per exemple, es podria dir que el desenvolupament del MLNV a Euskal Herria segurament no hauria estat el mateix si enlloc de crear un canal propi de difusió i expressió com el diari *Egin*, la referència de la gent haguessin estat els m.c.m. (...) Els mitjans de contrainformació no pretenen ser més objectius que els m.c.m, sinó que parteixen d’un punt de vista diferent, el de la parcialitat. Aquesta parcialitat es reconeix des del principi i no es camufla d’objectivitat. (...) El seu ressò social sovint és restringit, ja que el que constitueix la raó de l’aparició dels mitjans de contrainformació esdevé a la vegada la seva principal limitació”.

En el cas de la premsa catalana, *La Vanguardia* és considerada com a capçalera de referència i, malgrat representar l’*establishment*, persegueix l’objectivitat i credibilitat en el seu treball. Per contra, *El Periódico* s’ha caracteritzat, durant molts anys, per una línia editorial de caràcter sensacionalista i populista, pròxima al Partit Socialista. Altrament, els diaris

Avui i *El Punt* –identificats ideològicament amb el nacionalisme català (Figueres, 2002)- coincideixen en unes anàlisis editorials més compromeses amb el nacionalisme basc, a diferència d'altres rotatius editats al Principat.

El criteri “sociològic” és aquell que ens explica el “grau de simpatia o fidelitat” dels lectors amb el diari o diaris que llegeixen per informar-se. És en aquest apartat on caldria distingir el comportament dels lectors en funció del context en què es viu. Copsar, així doncs, si hi ha diferències significatives entre el comportament dels lectors del País Basc en relació al de la resta de l'Estat, o bé, si hi ha diferències en funció del criteri ideològic abans citat. El criteri sociològic, no només es basa en la importància de la difusió d'aquesta premsa, sinó també en el fet que aquests diaris poden ser considerats de referència dominant. A més a més, sovint s'ha destacat el paper sociològic que juguen alguns d'aquests diaris com a portaveus de corrents polítics definits (*ABC*, *El País*, *Egin*). Per exemple, en el cas de l'*ABC* i de l'*Egin*, caldria esmentar que a través de les seves pròpies característiques, estableixen amb els seus lectors habituals vincles de sintonització ideològica molt alta.

En segon lloc, les unitats d'anàlisi de la diferent premsa escrita objecte d'estudi són: les portades, els editorials i els articles d'opinió. La importància de la “Portada” és fonamental si es vol avaluar el grau d'importància i impacte que cada diari vol atribuir a un esdeveniment noticable, per tal de marcar el seu ordre del dia. Mentre la secció “Opinió” es subdivideix en la línia “Editorial” –que esdevé el posicionament del diari envers determinats fets- i els “Articles” que pretenen oferir una pluralitat d'arguments. Tant els editorials com els anomenats “líders d'opinió” –els articulistes- reforcen determinats corrents de pensament, que en bona mesura, influeixen en l'agenda ciutadana. S'han consultat un total de gairebé 2.000 retalls periodístics (900 portades, 915 editorials i 112 articles d'opinió). A l'Annex 2 de la tesi es troba recollit un índex exhaustiu referent a les portades, articles editorial i d'opinió citats i/o consultats.

En tercer lloc, la temporalització de l'estudi abasta una sèrie de fets que transcorren de l'any 1997 al 2009. S'han consultat i analitzat les portades, els editorials i, en alguns casos, els articles d'opinió corresponents a un total de 1.525 dies, relatius a 18 esdeveniments noticiables. L'estudi del tractament informatiu d'aquests fets ajudarà a comprendre l'evolució i la culminació de l'estratègia de les formacions “espanyolistes” (bloc PP-PSOE) contra el

nacionalisme basc, que la present tesi pretén demostrar. Entre aquestes notícies, hi ha tres que il·lustren la política duta a terme pel govern de José María Aznar en altres crisis, com ara la vaga del 20-J, cas Prestige i la guerra a l'Iraq. Una “manera de fer”, que defineix la seva gestió al capdavant del govern espanyol, la qual es veurà reproduïda en la qüestió basca. La temporalització ve marcada pel període de major informació en relació amb els precitats esdeveniments. Això permetrà copsar la capacitat d'influència dels mitjans escrits a l'hora de reforçar un determinat clima d'opinió (favorable o desfavorable) respecte la situació del País Basc. I, d'aquesta manera, s'intentarà demostrar les hipòtesis plantejades a la tesi. Per què s'ha focalitzat l'interès en aquests 18 fets noticiables i no pas en uns altres? Tal com ja s'ha comentat, excepte els tres casos abans esmentats, la resta d'esdeveniments noticiables són els que afecten fonamentalment, durant tots aquests anys, les relacions entre l'Estat espanyol i Euskadi, en el context del terrorisme d'ETA i el nacionalisme basc, configurant cronològicament el fil conductor del treball d'investigació que ens ocupa. Alhora, aquest fil conductor transcorre de forma gairebé exhaustiva pels diferents “punts d'inflexió” d'aquestes relacions.

Tot seguit, s'exposa el llistat dels temes objecte d'estudi, la premsa triada i les unitats d'anàlisi d'aquesta. Breument, puntualitzar que a part de la premsa pròpiament escollida per l'anàlisi del contingut (citada en paràgrafs anteriors); també s'ha vist oportú recórrer a d'altres capçaleres que ajuden a descriure de forma més exhaustiva i completa el seguiment i posicionament de la premsa front la relació Estat espanyol-País Basc al llarg del període 1997-2009. Entre aquesta altra premsa “complementària”, que ajuda a comprendre millor el context investigat, trobem: a) la premsa comarcal catalana (*El 9 Nou, Diari de Tarragona, Diari de Girona, Segre, Regió7, La Mañana, Diari d'Igualada, ...*); b) la premsa econòmica (*La Gaceta de los Negocios, Expansión, El Economista, Cinco Días*); c) la premsa gratuïta (*Metro, 20 Minutos, Adn, Què*) i d) d'altres rotatius (*Público, Diari de Balears, Levante, Las Provincias, etc.*). Pel que fa als temes noticiables, alguns d'aquests esdeveniments estan recollits a la col·lecció *Anuari de l'opinió publicada*, dirigida per Salvador Cardús (Fundació Centre de Documentació Política, 2002-2007). A l'Annex 1 es troba la cronologia (1997-2009) detallada dels fets següents:

- “El cas Ermua” (1997): el període estudiat abasta del 10 al 16 de juliol de 1997. Les capçaleres triades són *La Vanguardia*, *El Periódico*, *El País*, *ABC*, *El Correo* i *Egin*. Els totals d’unitats analitzades són els següents: 28 portades i 27 articles editorial.
- “L’assassinat d’Ernest Lluch” (2000): el període estudiat comprèn del 21 al 26 de novembre de 2000. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia*, *El Periódico*, *El País*, *ABC*, *El Correo* i *Gara*. Els totals d’unitats analitzades són els següents: 24 portades i 17 articles editorial.
- “El 13-M, eleccions al País Basc” (2001): el període estudiat abasta tota la campanya electoral fins a l’anàlisi dels resultats. Del 27 d’abril al 15 de maig de 2001. Les capçaleres triades en aquesta ocasió són bàsicament aquelles, tret de *La Vanguardia*, que prenen partit i es significaven a favor d’un dels dos “blocs” enfrontats en els comicis: *El País*, *El Mundo*, *ABC* i *El Correo* (“bloc autoanomenat constitucionalista”) front *Deia* i *Gara* (“bloc definit com a nacionalista”). Els totals d’unitats analitzades són els següents: 79 portades, 59 editorials i 79 articles d’opinió. Excepcionalment, en aquest tema s’ha cregut oportú l’anàlisi del discurs dels “opinadors” o “líders d’opinió” (periodistes, polítics, historiadors, sociòlegs, intel·lectuals, etc.) més representatius de cada un dels dos bàndols abans citats. I així copsar el seu poder d’influència en l’opinió pública. Per tant, la selecció dels articles obeeix a la plasmació de la polarització d’opinions (Van Dijk, 1996) envers els models ideològics autoqualificats com a “constitucionalista” i “nacionalista”.
- “La Llei de Partits (2002)”: el període estudiat comprèn del 30 de maig al 12 de setembre de 2002. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia*, *El País*, *El Periódico*, *Avui*, *El Punt*, *El 9 Punt*, *El Mundo*, *ABC*, *La Razón*, *El Correo*, *Deia* i *Gara*. Els totals d’unitats analitzades són els següents: 24 portades i 20 articles editorial.
- “La vaga general del 20-J” (2002): el període estudiat abasta del 20 al 27 de juny 2002. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia*, *El País*, *El Periódico*, *Avui*, *El Punt*, *El Mundo*, *ABC* i *La Razón*. Els totals d’unitats analitzades són els següents: 8 portades i 9 articles editorial.

- “El cas Prestige” (2002): el període estudiat comprèn del 17 de novembre al 24 de desembre de 2002. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El País, El Periódico, Avui, El Punt, El Mundo, ABC i La Razón*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 18 portades i 16 articles editorial.
- “El tancament d'Euskaldunon Egunkaria” (2003): el període estudiat abasta del 20 de febrer al 12 de març de 2003. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El País, El Periódico, Avui, El Punt, El 9 Punt, Regió7, El Mundo, ABC, La Razón, El Correo, Deia i Gara*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 12 portades i 16 articles editorial.
- “La il·legalització de Batasuna” (2003): el període estudiat comprèn del 12 de març al 25 de juny de 2003. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El País, El Periódico, Avui, El Punt, Diari de Girona, El Mundo, ABC, La Razón, El Correo, Deia i Gara*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 56 portades i 28 articles editorial.
- “La guerra a l'Iraq” (2003): el període estudiat abasta del 17 de novembre al 24 de desembre de 2003. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El País, El Periódico, Avui, El Punt, El 9 Punt, Diari de Tarragona, Diari de Girona, Segre, Regió7, El Mundo, ABC i La Razón*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 84 portades i 47 articles editorial.
- “El cas Carod i la treva d'ETA a Catalunya” (2004): el període estudiat comprèn del 26 de gener al 27 de febrer de 2004. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El País, El Periódico, Avui, El Punt, El 9 Nou, Diari de Tarragona, Diari de Girona, Segre, Regió7, La Mañana, Diari d'Igualada, El Mundo, ABC, La Razón, La Gaceta de los Negocios, Expansión, Cinco Días, Metro, 20 Minutos, Diari de Balears, Levante, Las Provincias i Diari de Terrassa*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 84 portades i 109 articles editorial.
- “L'11-M” (2004): el període estudiat abasta del 11 al 18 de març 2004. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El Periódico, Avui, El Punt, El País, El Mundo, ABC, La Razón, El Correo, Deia, Gara, El*

9 Nou, Diari de Girona, Diari de Tarragona, Segre, La Mañana, Regió7, Diari d'Igualada, Diari de Sabadell i Diari de Terrassa. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 57 portades i 58 articles editorial.

- “El Pla Ibarretxe” (2005): el període estudiat comprèn del 30 de novembre de 2004 al 2 de febrer de 2005. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El Periódico, Avui, El Punt, El País, El Mundo, ABC, La Razón, El Correo, Deia, Gara, La Gaceta de los Negocios i Expansión*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 23 portades i 40 articles editorial.
- “Les eleccions amb Batasuna il·legalitzada” (2005): el període estudiat abasta del 2 de febrer al 24 de maig de 2005. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El Periódico, Avui, El Punt, El País, El Mundo, ABC, La Razón, El Correo, Deia i Gara*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 27 portades i 47 articles editorial.
- “La proposta de diàleg amb ETA” (2005): el període estudiat comprèn del 14 de gener al 6 de juny de 2005. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El Periódico, Avui, El Punt, El País, El Mundo, ABC, La Razón, El Correo, Deia i Gara*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 64 portades i 22 articles editorial.
- “De l'alto el foc permanent a l'atemptat d'ETA a la T4” (2006): el període estudiat abasta del 22 de març de 2006 al 9 de gener de 2007. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El Periódico, Avui, El Punt, Diari de Girona, Diari de Tarragona, Segre, La Mañana, Regió7, Diari de Sabadell, Diari de Terrassa, Adn, Metro, 20 Minutos, Què!, El País, El Mundo, ABC, La Razón, El Correo, Deia, Gara, La Gaceta de los Negocios i El Economista*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 133 portades i 79 articles editorial.
- “La Teoria de la conspiració i el macro-judici per l'11-M” (2007): el període estudiat comprèn del 14 de febrer al 10 de novembre de 2007. Les capçaleres triades són: *La Vanguardia, El Periódico, Avui, El Punt, Diari de Girona, Diari de Tarragona, Segre, La Mañana, Regió7, Diari de Sabadell, El País, El Mundo, ABC, La Razón, Público, El Correo, Deia, Gara, La Gaceta de los Negocios, Cinco*

Días i Expansión. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 37 portades i 42 articles editorial.

- “La proposta de referèndum del lehendakari i la sentència del TC” (2008): el període estudiat abasta del 9 de maig al 15 de setembre de 2008. *La Vanguardia, El Periódico, Avui, El Punt, Segre, Adn, Metro, Què!, El País, El Mundo, ABC, La Razón, Público, El Correo, Deia, Gara, La Gaceta de los Negocios, Cinco Días i Expansión*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 59 portades i 34 articles editorial.
- “L'1 de març, el tomb electoral. Patxi López nou lehendakari” (2009): el període estudiat comprèn del 2 de gener al 8 de maig de 2009. *La Vanguardia, El Periódico, Avui, El Punt, Diari de Girona, Diari de Tarragona, La Mañana, Adn, Què!, El País, El Mundo, ABC, La Razón, Público, El Correo, Deia i Gara*. Els totals d'unitats analitzades són els següents: 167 portades, 104 articles editorial i 33 articles d'opinió. Excepcionalment, en aquest tema s'ha cregut oportú l'anàlisi del discurs dels “opinadors”.

En quart lloc, per a l'anàlisi d'aquests esdeveniments noticiables s'han consultat les fonts d'informació següents (Rodrigo, 1991, pàgs. 50-52):

- “Fonts pròpies del diari”: és quan el propi mitjà de comunicació apareix com el protagonista de la recerca informativa (“*Segons ha pogut saber la nostra redacció*”, “*El nostra corresponçal informa que...*”, etc.). Són els corresponçals i els enviats especials.
- “Fonts provinents d'altres mitjans de comunicació de masses”: altres diaris (competència directe en l'àmbit de la premsa escrita), ràdio i televisió.
- “Fonts governamentals”: són aquelles fonts provinents de l'Administració central, de l'Administració autonòmica i de l'Administració municipal. Aquestes fonts també són considerades “oficials”, juntament amb d'altres que poden provenir de la policia o determinats partits polítics, sobretot, aquells que es troben en el govern.

- “Fonts no-governamentals”: són les fonts procedents dels partits polítics, dels sindicats, de les organitzacions empresarials (la patronal), de l'Exèrcit, dels terroristes, de l'Església, de la família, dels testimonis, etc.

Ara bé, dins de l'ampli ventall d'anàlisis qualitatives sobre el discurs periodístic, s'ha optat en la present tesi per una “anàlisi crítica del discurs” aplicat en el camp d'investigació del paper dels mitjans de comunicació. Segons Teun A. van Dijk (1999, pàgs. 23-36), l'Anàlisi Crítica del Discurs (ACD) és una investigació analítica sobre el discurs que estudia la manera en què l'abús del poder social, el domini i la desigualtat són parcticats i reproduïts pels textos i el llenguatge en el context social i polític. Alguns dels principis de l'anàlisi crítica del discurs tenen el seu origen en la Teoria Crítica de l'Escola de Frankfurt. La seva orientació característica envers el llenguatge i el discurs s'inicià amb l'anomenada “lingüística crítica” nascuda a final dels anys setanta (Fowler, Hodge, Kress y Trew, 1979; Mey, 1985). L'ACD pretén oferir una perspectiva diferent de teorització, anàlisi i aplicació, en diferents camps com ara el que ens ocupa, el mediàtic. En les disciplines més avançades, i especialment en els paradigmes més abstractes i formals, l'autor sosté que sovint es margina i es desqualifica la investigació crítica, titllant-la de “política” i, per tant, “acientífica”.

Ans al contrari, els teòrics d'aquest corrent afirmen que tota investigació és política, fins i tot, sense prendre partit de forma explícita en assumptes i problemes socials. A més, de la mateixa manera que l'anàlisi més ortodox o ordinari, les pràctiques socials i polítiques de l'ACD també persegueixen avenços teòrics i analítics dins del seu propi camp d'estudi. Ara bé, l'ACD va més enllà en el seu plantejament i reconeix que la seva anàlisi és interpretativa i explicativa (Van Dijk, 1999, pàgs. 2-3): *“(…) Crucial para los analistas críticos del discurso es la conciencia explícita de su papel en la sociedad. Prolongando una tradición que rechaza la posibilidad de una ciencia libre de valores, aquéllos argumentan que la ciencia, y especialmente el discurso académico, son inherentemente partes de la estructura social, por lo que están influidos, y que se producen en la interacción social. En lugar de denegar o de ignorar las relaciones entre el trabajo académico y la sociedad, los analistas críticos*

proponen que tales relaciones sean estudiadas y tomadas en consideración, y que las prácticas académicas se basen en dichas observaciones. La elaboración de teoría, la descripción y la explicación, también en el análisis del discurso, están situados sociopolíticamente, tanto si nos gusta como si no. La reflexión sobre su papel en la sociedad y en la vida política se convierte así en constituyente esencial de la empresa analítica del discurso. (...) Como todos los investigadores, los analistas críticos del discurso deberían ante todo ser críticos de sí mismos y de los demás en su propia disciplina y profesión. La crítica a la que se refiere el adjetivo crítico en el ACD va sin embargo más allá de las conocidas vigilancia y autocrítica profesionales. Los investigadores críticos no se contentan con ser conscientes de la implicación social de su actividad (como cualquier sociólogo de la ciencia lo sería), sino que asumen posiciones explícitas en los asuntos y combates sociales y políticos. Y lo hacen no sólo como ciudadanos, sino también en tanto que, precisamente, investigadores”.

Teun A. van Dijk (1999, pàgs. 23-36) se centra des d'un punt de vista metodològic a estudiar el discurs mediàtic com a “recurs de poder” i com aquest és emprat pels grups dominants en societat. El “discurs-poder” significa que aquells grups que controlen els discursos més influents tenen més possibilitats de controlar l'opinió, les creences i les accions dels altres en interès propi. Per comprendre aquesta “dominació” o “procés de reproducció del poder discursiu” és necessari donar resposta a dues grans preguntes: 1) De quina manera els grups (més poderosos) controlen el discurs públic?; 2) Com aquest discurs públic dominant controla les creences i l'acció de la resta de grups (menys poderosos) i 3) Quines són les conseqüències socials d'aquest control exercit pels grups dominants. Són totes elles qüestions que cal abordar des d'una investigació interdisciplinària (sociologia, ciència política, psicologia cognitiva i social, ...). Respecte a l'“accés al discurs públic i el seu control”, l'ACD parteix de la base que els membres de grups o institucions socialment més poderoses disposen d'un accés més o menys exclusiu a un o més tipus de discursos públics i del control sobre ells.

En altres paraules, posseeixen el control sobre recursos simbòlics: coneixement, especialització, cultura, estatus i discurs públic. Per tant, qui controla el discurs públic controla àmpliament l'opinió pública. Per una banda, exerceixen un “control sobre el context” (determinen els “temps” de la

informació, quines informacions o opinions es donen a conèixer, l'estatus de la situació comunicativa i presenten el seu discurs de forma més creïble, eliminant o desprestigiant fonts alternatives d'opinió i informació). De l'altra, efectuen un "control sobre el text" (decideixen sobre el tipus de gènere del discurs, estableixen l'ús públic de determinades paraules i quins són els significats apropiats, és a dir, allò que es coneix com a llenguatge "políticament correcte").

En relació a la influència del discurs dominant envers els receptors, l'ACD manté que: 1) Aquests tendeixen a acceptar les creences (coneixements i opinions) transmises pel discurs de les fonts considerades autoritzades (per exemple, els mitjans de comunicació de confiança, experts, polítics, policia,...). En aquest sentit, el discurs poderós es defineix (contextualment) en termes del "poder manifest dels seus autors"; 2) A vegades no existeixen altres discursos o mitjans de comunicació que proporcionin informacions de les quals es derivin "creences alternatives"; i 3) Per tot plegat, els receptors poden no posseir el coneixement i les creences necessàries per "desafiar" els discursos o les informacions a què estan exposats. Si els receptors no tenen "alternatives" (altres fonts, altres discursos, ni una altra opció a escoltar, llegir, ni altres creences per avaluar aquests discursos establerts), el seu grau de llibertat es veurà minvat. Teun A. van Dijk (1999, pàgs. 23-36) argumenta que si per "llibertat" s'entén l'oportunitat de pensar i fer allò que un vol, llavors la manca d'alternatives esdevé una limitació de la llibertat dels receptors. I, al seu entendre, limitar la llibertat dels altres, especialment en el propi interès, resulta ser una de les definicions del "poder" i la "dominació".

Tanmateix, Teun A. van Dijk (1999, pàgs. 23-36) reconeix que tant la psicologia cognitiva com diferents investigacions sobre comunicació de masses han demostrat que la influència dels mitjans envers els receptors no és necessàriament un procés directe. Dit d'una altra manera, els receptors poden ser força autònoms i variables en la seva interpretació i ús del text i el llenguatge en funció de la classe social, el gènere o la cultura a què pertanyen. Malgrat els receptors rarament acceptaran de manera passiva les opinions rebudes o els discursos dominants, no s'ha d'oblidar –apunta aquest teòric- que la major part de les creences que hom té respecte el món les adquirim a través del discurs. Per exemple, el simple fet que una informació sigui transmesa en forma de titular o en les conclusions d'un text aconsegueix designar-li una

posició més eminent o conspícua –atreu l’atenció per la seva excel·lència- en els models d’esdeveniment o en les representacions semàntiques. I, alhora, la informació es pot memoritzar més fàcilment i, per consegüent, esdevé més persuasiva. Un altre cas d’influència persuasiva és proporcionar molts detalls sobre un aspecte concret d’un esdeveniment noticable i ignorar-ne d’altres. Es tracta, doncs, d’una manera semàntica d’orientar els models mentals dels usuaris del llenguatge.

Per a Teun A. van Dijk (2006, pàgs. 49-74) el concepte de manipulació inclou dues dimensions: la social i la cognitiva. La dimensió social de la manipulació s’examina en termes d’abús de poder per les elits simbòliques que tenen accés preferencial al discurs públic. Mentre que la dimensió cognitiva de la manipulació explica com el processament del discurs i la formació de models mentals i representacions socials són controlades pel discurs manipulatiu. Així, l’anàlisi discursiva se centra en les propietats típiques del discurs que s’utilitza a l’hora de manipular els receptors, com ara la presentació positiva d’un mateix i negativa dels altres en un context que presenta les limitacions clàssiques de les situacions manipulatives: emissors poderosos i receptors que sovint no posseeixen els recursos suficients ni els coneixements específics per poder-se resistir a la manipulació. En definitiva, Teun A. van Dijk (1990, pàg. 199), “(...) *la relevancia de un análisis de la producción informativa y de las estructuras del discurso periodístico proviene de nuestros conocimientos acerca de las consecuencias, los efectos o funciones que supongan para los lectores en un contexto social*”. Els nivells d’anàlisi a tenir en compte a l’hora d’estudiar el discurs periodístic (Van Dijk, 1999, pàgs. 23-36) són els següents:

- L’autor com a “membre d’un grup”: els actors socials i, per tant, els usuaris del llenguatge s’involucren en el text com a individus i, alhora, com a membres de diferents grups socials i/o institucions. D’aquesta manera, l’autor d’un reportatge (article,...) pot escriure’l com a periodista, com a ciutadà d’un país, com a membre d’una determinada classe social, entre d’altres identitats (alguna de les quals pot prevaldre més que les altres en un moment donat). En el cas que estudia la present tesi, s’analitza el discurs dels articles d’opinió tenint present el perfil de l’opinant (polític, periodista, líder d’una associació, simpatitzant d’una determinada ideologia, víctima del terrorisme, ...).

- La importància del “context i l’estructura social”: el context de les notícies o informacions no només responen al treball d’un periodista, sinó a les directrius marcades pel mitjà de comunicació i les relacions que manté aquest amb l’àmbit de la política i l’economia.
- La dimensió cognitiva, les “representacions sociomental”: la interacció social en general i la seva implicació en el discurs en particular no pressuposen únicament representacions individuals (experiències personals), sinó també exigeixen representacions que són compartides per un grup o una cultura, com el coneixement, les actituds i les ideologies.

La present tesi s’inspira també en la “Teoria sobre la ideologia i l’opinió” (Van Dijk, 1996, pàgs. 9-50) que estudia algunes de les propietats teòriques de les complexes relacions existents entre la ideologia, les opinions i el discurs en els mitjans de comunicació. És a dir, aquesta teoria dóna importància a la “lectura ideològica del text” objecte d’anàlisi (articles editorials i d’opinió). Defineix les opinions com “creences valoratives”. Qualsevol creença que pressuposa un valor i impliqui un judici envers algú o alguna cosa “serà valorativa segons els valors d’un grup o cultura”. Ara bé, no totes les creences són valoratives, sinó que poden ser objectives (verdaderes o falses). Per exemple, la creença que una persona o grup és terrorista pot esdevenir “objectiva” si es fonamenta en uns criteris generals socialment acceptats (la sentència d’un tribunal). Però, si els criteris objectius són menys importants en el discurs i el concepte s’utilitza només o parcialment per realitzar un “judici de valor” (individu “dolent”) estem davant d’una opinió. Òbviament, els valors i judicis són relatius al temps i canvien en funció del tipus de societat o cultura. Sempre que aquests valors o judicis impliquin grups i interessos de grups en conflicte, aquestes opinions es consideraran ideològiques.

En l’anàlisi de la ideologia de Teun A. van Dijk (1996, pàgs. 9-50), el criteri de “veritats i falsedats” adquireix una gran importància. Tant les creences valoratives com les creences objectives impliquen un judici. Però, si aquest judici pressuposa valors en les opinions i criteris de veritat en les creences objectives, llavors serà precís al seu entendre oferir una explicació més completa. Tot dependrà de les bases o criteris de judici. Si aquests fonaments

són només una norma o un valor cultural o de grup, la creença esdevindrà una opinió. No obstant, si els fonaments són un criteri de veritat socialment compartit (científic, acadèmic,...) el tipus de creença serà objectiva (verdadera o falsa). De nou, el criteri de veritat pot modificar-se en diferents èpoques històriques i grups socials. Una creença serà objectiva (verdadera o falsa) quan dins de cada comunitat o cultura s'apliquin els "criteris acceptats de coneixement". Alhora, si aquests criteris s'inclinen especialment a favor d'un grup en particular, tot el sistema de coneixement i els criteris de veritat poden estar ideològicament marcats.

Quins són els elements característics de l'expressió de les ideologies subjacents en els articles editorials i d'opinió? Quines estratègies discursives s'utilitzen? Per a Teun A. van Dijk (1996, pàgs. 9-50), hi ha una estratègia general per l'expressió d'actituds i ideologies compartides, basades en el grup, a través de models mentals. Es tracta d'una estratègia de "polarització", en què es descriu positivament el propi grup i negativament el grup aliè. La polarització es presenta per mitjà d'una estructura valorativa abstracta anomenada "quadre ideològic" (Van Dijk, 1996, pàgs. 9-50). Aquest quadre ideològic ressalta les "bones accions i propietats" del Nosaltres envers les "dolentes" d'Ells. Al mateix temps, mitiga les "accions i propietats dolentes" del Nosaltres envers les "bones" d'Ells. Aquests mecanismes funcionals del conjunt de l'estratègia ideològica de l'interès propi apareix en la majoria dels conflictes i actes socials. En el procés de polarització, les opinions s'organitzen en funció d'una pauta ideològica que contraposa el propi grup amb els grups aliens: "Nosaltres contra Ells".

En el cas de la present tesi, seguint la metodologia proposada per aquest lingüista, la "dualitat ideològica" és la coneguda oposició entre la posició de superioritat de l'Estat espanyol i la posició d'inferioritat de la nació basca (inscrit en un context de relacions de desigualtat i dominació), en què el "Nosaltres" (aparell de l'Estat i mitjans de comunicació afins) apareix associat a "valors positius" (com ara, "democràcia", "racionalitat", "ordre", "no violència", etc.). Mentre que la categoria "Ells" (nacionalisme basc) apareix associat a "valors negatius" (com ara, "dictadura" i "còmplices de la violència d'ETA"). Sovint les paraules que descriuen els actes negatius provenen del repertori de la salut mental, titllant els adversaris d'"irracionals", "bojos", "megalòmans" o

“llunàtics”. Una altra estratègia és comparar i associar l’enemic elegit amb un altre, l’“enemic certificat” (per exemple, comparar i associar l’expresident del PNB Xabier Arzalluz amb l’organització terrorista ETA o amb la figura del líder d’Al-Qaida, Bin Laden). També s’utilitzen les “omissions” en el discurs del “Nosaltres”: no hi ha autocrítica, es presenten com el “bé absolut” i, per tant, les seves respostes envers els “atacs d’Ells” són “plenament justificats”. Finalment, també s’abusa del recurs a la Història. Les opinions ideològiques invoquen i amaguen selectivament la història. Així, el terrorisme és vist com un “mal etern”, sense oferir cap antecedent o explicació. Tampoc es fa referència a l’existència d’un “conflicte polític i social”. En el pitjor dels casos, se’l nega.

En conclusió, per efectuar una anàlisi ideològica s’ha de tenir en compte les suggerències següents (Van Dijk, 1996, pàgs. 9-50): en primer lloc, conèixer “els antecedents històrics” del conflicte polític i social que expliquem. Això significa assenyalar els seus principals participants, les causes del conflicte i les posicions i arguments que el van precedir. Molts dels mecanismes ideològics impliquen precisament l’ús i abús dels “fets” en interès propi. En segon lloc, a fi de comprendre la posició ideològica de l’autor de l’article és necessari descriure “el context comunicatiu”. És a dir, el grup de pertinença de l’autor, els objectius de l’acte comunicatiu, el gènere, l’audiència a qui s’adreça, el marc (data, situació,...), el mitjà de comunicació, etc. A través de les circumstàncies del context es podrà explicar quines són les funcions ideològiques del discurs. Per exemple, un editorial pot funcionar com una crítica i una advertència a grups o institucions específiques, i per tant, pot implicar relacions (de poder) entre els mitjans de comunicació i els seus redactors per un costat, i aquests diferents grups per l’altre.

En tercer lloc, detectar “les categories ideològiques” en el contingut del text a analitzar. Les ideologies són els axiomes bàsics de les representacions socialment compartides dels grups, que inclouen categories com els criteris de pertinença, les activitats, els objectius, els valors i els recursos del grup. En l’anàlisi s’ha de procurar localitzar en el text (article editorial i/o d’opinió) expressions referides a aquestes categories bàsiques que defineixen els interessos i la identitat del grup a què l’autor pertany. En quart lloc, visualitzar “la polarització” representada com “Nosaltres contra Ells”. Algunes ideologies mantenen i reproduïxen els “conflictes de dominació i les desigualtats socials”.

La polarització està en la base d'aquests discursos ideològics per mitjà de l'estratègia abans definida d'"auto-presentació positiva" i "presentació negativa de l'altre". Partint del supòsit que les ideologies impliquen valors, en general, emergeixen a la superfície com a "creences valoratives o opinions". Cal cercar dins del text (article editorial i/ opinió), doncs, totes les opinions que activen aquesta "valoració polaritzada entre Nosaltres i Ells".

En cinquè lloc, incidir en "allò implícit" dels discurs textual. Les opinions ideològiques no sempre s'expressen de forma explícita, sinó que sovint són negades, amagades o es donen per suposat. Vist això, és precís estudiar de forma sistemàtica l'estructura semàntica del text. I, en darrer lloc, analitzar "les estructures formals" del text, tot aplicant "el marc ideològic de polarització: les característiques estructurals tant poden ressaltar com mitigar informació o opinions sobre "Nosaltres i Ells". També s'han d'estudiar les estructures gràfiques en el text imprès (titulars, columnes, ubicació, tipus de lletra, fotografies, etc.); l'organització general (esquemàtica) del discurs i la seva argumentació; l'elecció i les variacions lèxiques en la descripció de "Nosaltres" contra "Ells"; i l'estructura sintàctica de les oracions. En suma, s'ha d'investigar el context del discurs; analitzar quins grups, quines relacions de poder i quins conflictes estan implicats; buscar opinions positives i negatives sobre les categories "Nosaltres" i "Ells"; explicar detalladament allò que es pressuposa i; estudiar totes les estructures formals que posen o resten èmfasi a les opinions de grups polaritzats.

Seguint força aquestes recomanacions, la present tesi recull els resultats d'un seguit de taules d'anàlisi ideològica del text corresponents als casos "Ermua 1997", "Lluch 2000" i "Eleccions 2001", a tall d'exemple (com a conseqüència de limitar el gran volum de pàgines que farien poc manejable aquest treball). Les unitats operatives objecte d'anàlisi són: portades, editorials i articles d'opinió (en què s'especifica el diari en què s'ha publicat, la data de publicació i la pàgina on s'ubica).

PORTADA

Categories que s'analitzen i es tenen en compte dins la unitat Portada:

- Titular i subtítols de portada
- Ubicació del titular (centre, dreta, esquerra)
- Extensió (tota la pàgina, la meitat, una quarta part,...)
- Acompanyada de fotografia
- Editorialitzada la notícia en titular de portada
- Actors i grups socials protagonistes en el destacat del titular de portada (líders polítics, societat civil, organització terrorista...)
- Simbolisme (Illaç blau, per exemple).

EDITORIAL

Categories que s'analitzen i es tenen en compte dins la unitat Editorial:

- Titular
- Notícia de portada (editorialitzada)
- Extensió
- Actors, grups socials protagonistes
- Posicionament ideològic
- Valoració de l'esdeveniment
- Frases i paraules clau
- Silencis (allò que no es diu de la notícia)

ARTICLES D'OPINIÓ

Categories que s'analitzen i es tenen en compte dins la unitat Article d'Opinió:

- Autor (periodista, analista, polític,...)
- Titular
- Extensió
- Valoració de l'esdeveniment
- Posicionament ideològic
- Del text: paraules, frases, expressions clau

En relació a la campanya electoral al País Basc l'any 2001 (apartat 2.2.2. *Les eleccions del 13 de maig de 2001 al País Basc: "constitucionalistes" vs "nacionalistes"*), s'ha procedit a aplicar el "quadre ideològic" (Van Dijk, 1996, pàgs. 9-50), que representa l'estratègia de polarització "Nosaltres vs Ells". En la present tesi, la categoria "Nosaltres" s'aplica al "tàndem PP-PSE-PSOE" i la categoria "Ells" s'aplica al "bloc nacionalisme basc". En l'apartat 2.2.2.9. *L'apropiació i la perversió del llenguatge* s'ha analitzat el "discurs-poder" (Van Dijk, 1999, pàgs. 23-36) a través de la terminologia "político-periodística" emprada pels diferents diaris objecte d'estudi:

TERMINOLOGIA POLÍTICO-PERIODÍSTICA "DOMINANT" (*El País, El Mundo, ABC i El Correo*) EN RELACIÓ ALS APARTATS SEGÜENTS:

- La situació en què viu Euskadi
- El plantejament dels comicis en clau de referèndum
- ETA
- L'esquerra abertzale
- El Partit Nacionalista Basc
- El Pacte de Lizarra
- El tàndem PP-PSE/PSOE
- Les plataformes cíviques *¡Basta Ya!* i *Fórum de Ermua*

TERMINOLOGIA POLÍTICO-PERIODÍSTICA "ALTERNATIVA" (*Deia i Gara*) EN RELACIÓ ALS APARTATS SEGÜENTS:

- La situació en què viu Euskadi i el seu encaix a Espanya
- El govern espanyol del Partit Popular, presidit per José María Aznar
- El tàndem PP-PSE/PSOE: l'autoanomenat "bloc constitucionalista")
- Els mitjans de comunicació espanyols: la "brunete mediàtica"

SIMBOLISME I PARAL·LELISMES HISTÒRICS DEL DISCURS “DOMINANT”

(*El País, El Mundo, ABC i El Correo*) SOBRE ELS TEMES SEGÜENTS:

- Associació 1. “La situació actual en què viu Euskadi” i “els règims totalitaris del segle XX, com el nazisme, el feixisme i el franquisme”.
- Associació 2. “Les víctimes d’ETA” i “les víctimes jueves de l’extermini nazi”.
- Associació 3. “El nacionalisme basc radical” (l’esquerra abertzale, EH) i “el nacionalisme serbi” (guerra dels Balcans, any 1991).
- Associació 4. “El triomf del bloc PP-PSE i la restauració dels drets i llibertats ciutadanes” és equiparable a “la caiguda del mur de Berlín” a l’Alemanya de l’Est, l’any 1989.

SIMBOLISME I PARAL·LELISMES HISTÒRICS DEL DISCURS “ALTERNATIU”

(*Deia i Gara*) SOBRE ELS TEMES SEGÜENTS:

- Associació 1 (*Deia*). “La campanya propagandística del bloc PP-PSE” i “les estratègies propagandístiques nazis”. Paral·lelisme entre la campanya propagandística exercida pel bloc “constitucionalista”, amb el suport de la majoria de mitjans de comunicació espanyols amb les eines persuasives emprades a finals dels anys trenta pel ministre de propaganda d’Adolf Hitler, Joseph Goebbels.
- Associació 2 (*Gara*). “El conflicte polític a Euskal Herria” i “l’acord de pau a Irlanda” (Acord de Stormont, 1998). L’ús del terme “*unionista*” els dirigents del Partit Popular.
- Associació 3 (*Gara*). “La política del govern espanyol del Partit Popular en relació amb el País Basc” i “la política del primer ministre d’Israel Ariel Sharon (2001-2006) respecte el conflicte amb Palestina”.
- Associació 4 (*Gara*). “La resistència política i social envers l’opressió de l’Estat espanyol” i “la resistència francesa sota el govern de Vichy durant l’ocupació nazi (1940-1944)”. La lluita d’aquesta part de l’electorat per fer sentir la seva veu és comparada amb la duta a terme per la resistència francesa durant la Segona Guerra Mundial i en d’altres casos, com ara:

el CNA sud-africà o el Sinn Fein en les èpoques més dures del govern britànic presidit per Margaret Thatcher (1979-1990). Al mateix temps, la possibilitat d'il·legalitzar l'esquerra abertzale era qualificada d'*apartheid polític*.

En resum, he optat pel mètode qualitatiu que en contraposició al mètode quantitatiu tendeix més a la interpretació que a la descripció d'unes dades estadístiques. És per això, que també he incidit en els significats latents i en allò que no és diu. Segons l'aportació del corrent de la semiòtica (Barthes, 1971), les paraules i les imatges esdevenen vehicles de significat en una cultura. A més, els seus teòrics distingeixen el concepte de denotació (la informació objectiva, manifesta i explícita) del concepte de connotació. Aquest darrer es refereix a la informació que pot suggerir-se d'aquella paraula o imatge (es tracta de la informació implícita i latent, condicionada per l'entorn cultural, la socialització, les experiències personals, els valors, els coneixements, etc.). En definitiva, aquest mètode prioritza la contextualització del discurs.

CAPÍTOL 1. El marc teòric. Els mitjans de comunicació en la construcció de l'opinió pública envers el terrorisme i el nacionalisme basc.

1.1. La creació de l'opinió pública

1.1.1. L'esfera pública mediàtica: entre la realitat i la propaganda

El *Model de Propaganda* de Noam Chomsky (1990) sosté que els mitjans de comunicació de masses actuen com a sistema de transmissió de missatges i símbols pel ciutadà mitjà. La seva principal funció és la de divertir, entretenir i informar, així com inculcar als individus una sèrie de valors, creences i pautes de comportament que els ajudaran a integrar-se en les estructures institucionals de la societat. Així doncs, el "model de propaganda" se centra en l'estudi dels mitjans de comunicació i en la seva forma d'operar que serveix per mobilitzar el suport a favor dels interessos especials que dominen l'activitat estatal i privada. No obstant, segons el postulat democràtic, els mitjans de comunicació són independents i tenen l'obligació de descobrir la veritat i informar sobre ella i, no reflectir simplement la percepció del món que desitjarien els grups de poder. A més a més, els responsables mediàtics afirmen que la seva manera de seleccionar notícies es basa en criteris objectius i imparcials, gràcies a l'ajuda de la comunitat intel·lectual. En canvi, des del punt de vista d'aquest autor, els qui ostenten el poder tenen la capacitat per fixar els termes del discurs, per tal de decidir què és el que el públic en general pot veure, sentir i pensar. D'aquesta manera, es pretén dirigir a l'opinió pública per mitjà de campanyes propagandístiques. Existeixen personatges importants que prenen iniciatives reals per definir i donar forma a les notícies. És a dir, ens trobem davant d'un sistema de mercat dirigit, on la direcció corre a càrrec del govern, dels líders de la comunitat, dels propietaris i executius dels m.c.m, en els quals se'ls hi és permès emprendre iniciatives constructives.

En la majoria dels casos, els dirigents dels mitjans realitzen tasques semblants perquè veuen el món des d'una mateixa perspectiva, es troben sotmesos a limitacions i a incentius similars, la qual cosa provoca que presentin les mateixes històries, o bé, que guardin silenci envers determinades opinions, com a mostra d'una acció col·lectiva tàctica i amb una conducta de seguiment al líder.

El poder del govern es posa de manifest, segons Chomsky, en el nivell d'autoritarisme que exerceix per establir els marcs contextuais i l'ordre del dia, com també, per excloure de l'opinió pública tots aquells fets que el poden perjudicar. Els temes que perjudiquen els interessos dels que posseeixen el poder, que quasibé mai apareixen, quan surten a la llum pública s'han de sotmetre a les pautes del model del discurs mediàtic. Així doncs, aquest fet comporta que els m.c.m no poden mostrar-se dissidents -encara que es permet únicament a la premsa marginal- del pensament únic, sinó que han de reproduir el sistema de propaganda, el qual resulta més eficaç (ja que s'articula entorn a uns motius patriòtics) que no pas un sistema clàssic de censura oficial.

Per tant, el “model de propaganda” descriu els factors que impulsen als mitjans de comunicació a desenvolupar un paper propagandístic i activar, a través d'un seguit de processos, els prejudicis plasmats en la selecció de notícies. En relació a això, Noam Chomsky posa de manifest que: *“(...) Una de las tesis centrales del modelo de propaganda es que el perceptible sistema de indignantes campañas y supresiones, de matizaciones y de énfasis, de selección del contexto, las premisas y el orden del día general, resulta altamente funcional para el poder establecido y sensible a las necesidades del gobierno y de los principales grupos de poder. Una atención constante hacia las víctimas del comunismo ayuda a convencer al público de la maldad del enemigo y prepara el terreno para la intervención, la subversión, el apoyo a conflictos militares,...,todo ello por una noble causa. Al mismo tiempo, la devoción de nuestros dirigentes y medios de comunicación por este restringido grupo de víctimas aumenta la autoestima y el patriotismo públicos, en la medida que demuestra la humanidad esencial del país y de sus habitantes. Pero la opinión pública no se da cuenta del silencio que se cierne sobre las víctimas de nuestro propio sistema”.* (Chomsky i Herman, 1990, pàg. 20).

Les víctimes "dignes" rebran a la premsa un tracte primordial i dramàtic, del tot humanitzat. El seu sacrifici obtindrà un tractament detallat i contextualitzat que generarà l'interès i el sentiment compassiu del lector. Pel contrari, les víctimes “indignes” només se'ls dedicarà una breu referència, una mínima humanització i un tractament descontextualitzat.

Els ingredients essencials d'aquest model propagandístic o conjunt de nous filtres es poden agrupar en els següents epígrafs: 1) la concentració de la propietat, la riquesa del propietari i, l'orientació dels beneficis de les empreses dominants en l'àmbit dels mitjans de comunicació; 2) la publicitat com a font principal d'ingressos dels mitjans de comunicació de masses (poder dels anunciants d'imposar el contingut mediàtic); 3) la dependència dels mitjans de la informació proporcionada pel govern, les empreses i els experts (una informació finançada i aprovada per aquests proveïdors principals i per d'altres agents del poder); 4) les contramesures com a mètode per disciplinar els m.c.m i, 5) l'*anticomunisme* com a religió nacional i mecanisme de control. Aquests elements determinen les premisses del discurs i la seva interpretació, la definició d'allò que realment és periodístic i digne de publicar-se i, les bases d'una campanya propagandística. El domini dels mitjans de comunicació per part de l'èlit, i la marginació de la dissidència que es deriva de l'actuació dels filtres que hem anomenat, es realitza d'una manera tan natural, que fins i tot els propis periodistes d'aquests mitjans són capaços d'autoconvèncer-se que elegeixen i interpreten les notícies de forma objectiva (autocensura).

D'altra banda, la *Teoria de l'Espirall del Silenci* de Noelle-Neumann (1995) es fonamenta en el supòsit que la societat amenaça amb l'aïllament i l'exclusió a aquells individus que es desvien del consens. I en relació a això, l'opinió pública és considerada com una forma de control social, ja que els individus conscients de les opinions que els envolten, adapten el seu comportament a les actituds predominants. En aquest sentit, l'opinió pública també es caracteritza per desenvolupar una funció integradora: guardiana de la moralitat pública, del sistema normatiu i de l'ordre social vigent.

Ara bé, què s'entén per opinió pública? El concepte d'opinió pública va lligat al de l'opinió majoritària dels ciutadans envers un tema. No obstant això, aquesta autora pretén qüestionar la naturalesa real d'aquesta opinió majoritària. És a dir, realment els individus d'una població comparteixen "perquè sí" una determinada idea, o bé, ens trobem davant d'un procés de creació d'aquesta opinió pública? Doncs bé, segons aquesta teoria, els mitjans de comunicació de masses, en l'actualitat, construeixen una opinió pública interessada i partidista, i no l'opinió pública pròpiament.

D'altra banda, aquest procés es realitza per mitjà de la imitació ciutadana. Els individus per no trobar-se marginats de la seva comunitat, s'adhereixen a les idees i valors manifestats per un líder, que en cert sentit, representa el conjunt de la societat (persones que gaudeixen d'una rellevància social, com ara, els polítics o els artistes).

Aquesta teoria sosté que si la gent creu que la seva opinió forma part d'un consens, llavors es mostra lliure per manifestar les seves conviccions públicament. Mentre, que quan la gent se sent en minoria es converteix en silenciosa, i això reforça la impressió de feblesa que experimenta la resta de la societat envers aquestes altres postures. Els mitjans de comunicació subministren a la gent les paraules i les frases que poden utilitzar per defensar un punt de vista.

Si la gent no troba expressions habituals, repetides amb freqüència, a favor dels seus arguments, cau en el silenci, es torna muda. Tanmateix, tot allò que no és divulgat pels m.c.m no existeix. Les imatges simplificades de la realitat, transmises pels mitjans, constitueixen l'única realitat existent i inqüestionable pels ciutadans. Allò que no s'explica ni es publica, no existeix, o dit d'una altra manera, les seves possibilitats de formar part de la realitat percebuda són mínimes.

Per tant, es produeix una percepció selectiva dels fets. En primer lloc, es tracta d'excloure totalment les veus dissidents. I en segon lloc, ningú ha de ser conscient d'aquest fet (nou tipus de censura). És necessari que la població es trobi profundament adoctrinada per tal d'acceptar que hi ha un ple consens sobre un afer. El fenomen del terrorisme és un bon exemple del procés de fabricació del consens o la creació d'un acord implícit entre els diferents mitjans respecte determinats temes d'interès general.

El consens, la base de les nostres democràcies, ajuda a legitimar tota acció. Des del moment que un individu no troba la manera d'unir-se a d'altres persones que comparteixen o reforcen un punt de vista comú, aquesta persona se sentirà estranya en un mar de normalitat aparent (i a vegades fictícia). Ara bé, encara que som víctimes de la propaganda i de tots els intents per controlar el nostre pensament i, d'aquesta manera, poder fabricar el consens, hi ha un creixent escepticisme envers el poder.

El consens va acompanyat de l'anomenat "pensament únic": aquesta nova ideologia dominant és aquella que sempre té raó i, davant la qual tot argument s'hi ha d'inclinar.

En les democràcies actuals, cada vegada més, els ciutadans són víctimes d'aquesta doctrina, que de forma imperceptible pretén paraitzar actes i raonaments rebels. Ignacio Ramonet (2000) considera que hi ha una sola doctrina, la del pensament únic, autoritzada per una invisible i omnipresent policia de l'opinió. Els mitjans de comunicació de masses representen el vehicle difusor d'aquest pensament únic, ja que en la nostra societat mediàtica repetició significa demostració.

Potser, en l'actualitat, les tècniques de propaganda són més sofisticades amb la televisió i les grans inversions econòmiques, però en el fons es reproduïxen els mateixos efectes. Crec que la qüestió rau no simplement en la manipulació informativa, sinó en la manera com aquest procés manipulatiu afecta als models de vida. Es tracta de pensar si volem viure en una societat lliure o sota una forma de control autoimposat, en el qual, com comenta Chomsky (1995), el *ramat desconcertat* es troba marginat, dirigit i sotmès a la repetició inconscient d'eslògans i consignes patriòtiques.

La repetició constant, en tots els mitjans de comunicació, d'un tipus de missatge per part dels periodistes i de quasi tots els polítics, de dretes com d'esquerres, li confereix una força d'intimidació tan gran que impedeix tota temptativa de reflexió lliure i fa molt difícil la resistència contra aquest argument. Cal ser conscients de la influència dominant dels mitjans de comunicació de masses (el quart poder) en la vida quotidiana de les persones i les seves recents armes de control social. Els mitjans contribueixen a interioritzar les normes ideològiques dominants i els criteris consensuals d'allò que és just, bo, verdader, etc. I a partir d'aquests valors, l'individu construirà la seva visió moral i estètica del món. Així doncs, es tendeix sobretot per part de la televisió a imposar els criteris emocionals per damunt dels arguments racionals.

En relació a això, Ignacio Ramonet sosté que: “(...) *La crisis de las grandes máquinas coaccionadoras -familia, escuela, Iglesia, ejército- y el fracaso de los Estados totalitarios que practican a gran escala el adoctrinamiento de masa, ha podido hacer creer que el ciudadano recobraba una autonomía sin cortapisas. Es una ilusión. Bajo un aparente sosiego, todo indica, por el contrario, el refuerzo del control social, este conjunto de recursos materiales y simbólicos de que dispone una sociedad para asegurarse de la conformidad del comportamiento de sus miembros a un conjunto de reglas y principios prescritos y sancionados. En efecto, se están instalando nuevos métodos de coacción más sutiles, más insidiosos y eficaces, mientras surgen técnicas último grito, a base de electrónica e información, para seguir por sus propias huellas el recorrido de los ciudadanos, tomar nota de lo que se aparta de las normas y castigar las desviaciones. Nadie está a salvo*”. (Chomsky i Ramonet, 1995, pàg. 66).

Els m.c.m sempre reflecteixen el que ells anomenen opinió pública, és a dir, l'opinió de la majoria de ciutadans. Però en realitat, són els propis mitjans els qui configuren un perfil de població (conducta, costums, actituds), el qual reflecteix la norma social, el consens i la conformitat vs la desviació i l'anormalitat. Per consegüent, l'opinió pública no és més que una creació de la informació de masses i de la publicitat. Els sondejos estableixen una nova forma de condicionament que ens influeix. Ens recorden constantment el desig de la majoria i, això comporta que la nostra acció vagi en la mateixa direcció. El concepte *efecte bola de neu* o *bandwagon* explica el fet que els indecisos tendeixen a alinear-se amb l'opinió de la majoria (Capo, 1997). Paul Watzlavick, especialista de la comunicació de l'Escola de Palo Alto (Noelle-Neumann, 1995), ha mostrat com un individu aïllat acabava per dubtar dels seus propis sentiments i com acabava, per no distingir-se de la resta, a acceptar l'opinió del major nombre de persones. La voluntat de renunciar a la pròpia independència per tal de trobar-se en harmonia amb el grup és, segons aquest autor, l'aliment amb el qual es nodreixen els demagogs.

Instantaneïtat, espectacularització i simplificació són des d'ara les principals característiques d'una informació estructuralment incapaç de distingir la veritat de la mentida, tal com assenyala Ramonet (Chomsky i Ramonet, 1995). Segons aquest autor, el sistema d'informació s'ha pervertit, dominat per la televisió, mostra sense comprendre, i exclou del camp real tot allò que no ensenya. Aquest fet, al seu entendre, suscita en certs ciutadans una submissió sense límits, una indiferència que algunes personalitats anomenen consens. Està convençut que en el futur, la informació i la comunicació serviran més pel condicionament dels individus que no pas per a la seva emancipació. En aquest sentit, Ramonet es pregunta fins a quin punt això és tolerable i alerta dels perills que això suposarà per a la democràcia.

Altrament, el paper dels estereotips en aquest procés de creació de l'opinió pública és fonamental. L'estereotip, sigui negatiu o positiu, és tan concís que permet a tothom saber quan ha de parlar i quan ha de quedar-se callat. D'aquesta manera, els estereotips són indispensables per dur a terme els processos de control social i de conformitat. I a més a més, els estereotips afavoreixen l'eficàcia del mecanisme de creació de l'opinió pública. S'estenen i es transmeten ràpidament en les converses. Fomenten una percepció selectiva d'un determinat esdeveniment.

Fins aquí podem arribar a les següents conclusions: en primer lloc, la mateixa idea de la informació. Fins fa poc informar, era, segons Ignacio Ramonet (1998), proporcionar no només la descripció precisa i verificada d'un fet, sinó també aportar un conjunt de paràmetres contextuals que permetien al lector comprendre el seu significat profund. Es tractava de respondre a qüestions bàsiques: qui ha fet què? on? amb quins mitjans? per què? quines són les conseqüències? Els punts fonamentals d'un problema -els seus antecedents històrics, la seva trama social i cultural i la seva importància econòmica-, per poder apreciar millor tota la seva complexitat han deixat d'esmentar-se.

Segons Ramonet (Chomsky i Ramonet, 1995), l'objectiu prioritari del receptor és la seva satisfacció i, no tant comprendre la importància d'un esdeveniment. Tot això s'ha produït sota la influència de la televisió. Els telenotícies, gràcies especialment, a la seva ideologia del directe i del temps real, han anat imposant un concepte radicalment diferent de la informació. Informar es basa a assistir -si és possible en directe- a l'esdeveniment. Això suposa que la imatge o descripció d'un fet noticiable és suficient per donar-li tot el significat. Doncs bé, ens trobem davant un procés periodístic que ens condueix a la reducció de les causes i conseqüències d'un tema complex. Nombroses capçaleres de la premsa escrita continuen adaptant les característiques pròpies del mitjà audiovisual: la maqueta de la primera pàgina es concep com una pantalla, la reducció del tamany dels articles, la prioritat atorgada al sensacionalisme, la pràctica sistemàtica de l'oblit o de l'amnèsia, en relació a les informacions que hagin perdut actualitat.

Els diaris competeixen amb la televisió en matèria de màrqueting i menystenen la lluita de les idees. Fascinats per la forma obliden el fons. Generalment, les informacions estan sintetitzades al màxim, reduint-la a símbols i frases-clau, amb la finalitat d'insistir molt en el fet dominant. Els mitjans, en la seva gran majoria, ens comuniquen la notícia i, al mateix temps, subtilment el què cal pensar sobre aquesta. S'evita que es reflexioni sobre allò essencial a partir de la informació que es rep. El recurs a especialistes, a reportatges i entrevistes, pretén donar un segell d'autenticitat; quan en realitat es redueix a un simplisme demolidor.

Actualment, seguint a Ramonet (1998), un fet és considerat verdader no perquè es correspongui a criteris objectius, rigorosos i verificats en les fonts; sinó simplement perquè d'altres mitjans repeteixen les mateixes afirmacions i les confirmen (això provoca una legitimació i consens social, la qual però, és artificial). Avui, la veritat es defineix en el moment que la premsa, la televisió i la ràdio diuen el mateix respectivament envers un esdeveniment.

Bona part dels mitjans de comunicació de masses, deixant de banda les diferències ideològiques, expressen els mateixos punts de vista quan es tracta d'un fenomen que pot irrompre en la societat i posar en perill l'estabilitat i l'ordre social existents. Ara bé, pel simple fet que diuen el mateix no comporta necessàriament que sigui cert, però la por a sentir-se aïllat de la majoria fa que ens ho acabem creient. En relació a això Ignacio Ramonet afirma: “(...) ¿Qué medios tengo para averiguar que se falsea la verdad? No puedo comparar unos medios con otros. Y si todos dicen lo mismo no estoy en condiciones de llegar, por mí mismo, a descubrir lo que pasa”. (Ramonet, 1998, pàg. 36). No deixen a ningú que es formi la seva pròpia opinió, per tal que tots reproduïxin l'anomenada opinió pública.

El sistema en què ens trobem funciona de la següent manera (Ramonet, 1998): si la majoria dels mitjans diuen que quelcom és veritat, per què negar-ho. Si la premsa, la ràdio i la televisió afirmen que un succés és cert, ho acabarà sent encara que fos fals. I, per tant, el receptor no té criteris objectius d'apreciació, ja que no pot orientar-se més que confrontant uns mitjans amb d'altres. I si tots comparteixen una mateixa versió estàs obligat a admetre que aquesta és la verdadera. Doncs, no tens elements per qüestionar-ho.

En el nostre sistema polític, aparentment democràtic, la censura no funciona suprimint o prohibint discursos dissidents, sinó que funciona per una acumulació d'informació. Com que hi ha tanta informació per consumir no costa gens ocultar aquella que no interessa. I per tant, no es percep la manca d'altres notícies o fets que també han tingut lloc. La forma moderna i democràtica de la censura no és la supressió d'informació, sinó l'agregat d'informació. La sobreinformació no equival a una bona informació, sinó a una major desinformació. Sembla que quanta més informació tenim, de major llibertat disposem. En les nostres societats democràtiques existeix una espècie de reflex envers la necessitat de més informació per tenir més llibertat i més democràcia. No obstant, la nostra llibertat no augmenta, mentre que en aquesta època el que incrementa és la confusió. Talment com assenyala Ramonet (1998), els ciutadans també tenen la seva responsabilitat, ja que informar-se és una activitat i no una recepció passiva. Per tant, la població pot canviar de fonts i resistir-se -i qüestionar- a una versió si aquesta resulta massa simplista (cal impulsar el pensament crític). Ara bé, en el cas del País Basc, aquest

pensament crític envers determinades fonts d'informació sí que existeix, com s'intentarà demostrar al llarg de la present tesi.

Els mitjans de comunicació se centren a plasmar allò anecdòtic, superflu i especular amb les emocions, tot insistint en la dramatització. El seu objectiu és provocar emocions: angoixa, dolor, horror, sorpresa, etc. (matèria essencial de les notícies). Introduir un impacte dramàtic. Els receptors se senten commoguts pels efectes de la violència i per la bona actuació de les autoritats, ben poques vegades qüestionada per la classe periodística. La informació construïda d'aquesta manera es dirigeix a l'emoció i a la sensibilitat dels espectadors. Els actuals pilars informacionals són aquells que tenen tres dimensions: violència, sang i mort. I tota informació que reflecteixi aquestes dimensions vendrà automàticament. Si a més a més, es pot transmetre en directe i en temps real, els índexs d'audiència seran més espectaculars.

Contra la falàcia “veure és comprendre” (Ramonet, 1998), en realitat, és sabut, que no es comprèn amb els ulls o els sentiments, ja que amb els sentits un s'equivoca. És el raonament el que ens permet entendre una determinada situació. L'actual sistema condueix a la irracionalitat i/o a l'error de confondre ficció amb realitat. A vegades, la presència d'equips de televisió i de reporters de premsa desencadenen, especialment, en casos de manifestacions massives, una efervescència artificial filmada o retratada per les càmeres. Els reporters arriben, en cert sentit, a dirigir cinematogràficament els comportaments de les masses amb l'objectiu de dramatitzar millor l'esdeveniment. Quan cada una d'aquestes situacions (Diana, Clinton-Lewinsky, mur de Berlín 1989, Kosovo, etc.), completament imprevistes, irromp en l'actualitat, la seva gran importància no planteja cap dubte a l'hora d'alterar la programació de les cadenes de televisió, davant l'expectació dels telespectadors. Cada un d'aquests fets històrics comportaven una riquesa d'emocions, de drames i de tragèdies, que en sí mateixos constituïen una espècie d'espectacle. En aquests esdeveniments, la televisió es va imposar als altres mitjans d'informació de masses i va dictar el seu ritme a la ràdio i a la premsa escrita, les quals donaven la mateixa importància als mateixos fets, a fomentar emocions idèntiques, etc.

La tesi de Ramonet és compartida pel filòsof Michel Lacroix (2005), qui defineix aquest fenomen com a “catedrals emocionals”: els mitjans com a creadors d’“emocions compartides”, en l’actual era audiovisual. Tots els esdeveniments abans citats, com ara la mort d’un representant polític o d’alguna estrella del món artístic, o bé, qualsevol esdeveniment esportiu, per exemple, generen per mitjà de la difusió mediàtica un efecte d’“hiperemotivitat de l’opinió pública”, una espècie de “còlera de masses” o “deliri col·lectiu”. Al mateix temps, l’espectador “post-modern”, cada cop persegueix experimentar sensacions més impactants, o talment com qualifica Lacroix (2005, pag. 233), “una bulímia de sensacions fortes”: “(...) En el camp de les emocions, en efecte, l’individu actual opta per coses que alteren la qualitat de la seva vida afectiva. Deixa de banda les emocions tranquil·les en benefici d’emocions-xoc, d’experiències violentes, de commocions acumulades amb un frenesí golafre”. En relació amb això, la també filòsofa Michela Marzano (2010) planteja la necessitat de distingir la frontera que separa el dret a la informació d’allò que anomena “realitat-horror”, com ara imatges impactants sobre violència o tortures: “(...) *En realidad, habría que conseguir no confundir el derecho a la información legítima con el horror-reality. En este punto, la ley parece caer en una generalización peligrosa. No distingue entre libertad de informar y la voluntad explícita de hacer propaganda o de filmar el sufrimiento con el objetivo de divertirse y pasar un buen rato. (...) Los vídeos macabros no generan ni análisis, ni reflexión; paralizan el pensamiento y refuerzan la indiferencia. (...) Debemos repensar y reconstruir el dique que ayuda a contrarrestar la crueldad bárbara e impedir que la realidad-horror termine un día por compararse con el derecho a saber*”. (*El País Domingo*, 28.02.2010, pàgs. 20-21).

La televisió -el mèdia central- produeix un impacte tan fort en l'ànim del públic, que els altres mitjans de comunicació es troben obligats a acompanyar aquest impacte, mantenir-lo i perllongar-lo. Obligada a seguir-la, la premsa escrita pot recrear l'emoció sentida pels telespectadors, en textos que utilitzen el mateix registre afectiu, sentimental, tot dirigint-se al cor i no a la raó. D'altra banda, els m.c.m creen una cohesió nacional -i estatal- envers la violència terrorista, per tal d'evitar qualsevol tipus de fractura social (unitat d'Espanya). I en particular, es dóna una postura generalitzada de suport al govern. Es juga

amb elements de caràcter emocional, que apareixen en aquest moment i indueixen a silenciar tota expressió de dissidència.

Respecte al control dels m.c.m, una idea alternativa de democràcia és la de no permetre que la gent es faci càrrec dels seus propis assumptes, al mateix temps que els mitjans d'informació han d'estar fortament controlats. Noam Chomsky (1995) sosté que si és té el control absolut dels m.c.m i el sistema educatiu és conformista, es podrà produir un efecte manipulador envers l'opinió pública (fer veure el que és blanc com a negre): "(...) Tant si agafem com a exemple el Pròxim Orient, o bé, el terrorisme internacional, el dibuix del món que es representa a la gent no té la més mínima relació amb la realitat, ja que la veritat sobre cada assumpte es troba envoltada d'un seguit de mentides. S'ha aconseguit un èxit extraordinari en el sentit de dissuadir les amenaces democràtiques i, el més greu de tot és que aquest fet s'ha produït en condicions de llibertat, a diferència d'un estat totalitari on tot es fa per la força". (Chomsky i Ramonet, 1995, pàg. 56).

L'*Agenda setting* (Wolf, 1996) és l'agenda temàtica dels mitjans de comunicació. Aquests s'ocupen de tematitzar el debat polític i focalitzar l'atenció de l'espectador sobre determinats esdeveniments seleccionats com a rellevants. Per tant, a través d'aquesta agenda, els *mass mèdia* construeixen la memòria col·lectiva i individual, fruit de la visió que de la realitat se'ns transmet. Els mitjans com a intermediaris del govern i de la ciutadania tenen la capacitat d'alertar a la població de quan, on i de quina manera han d'actuar com a ciutadans de ple dret en l'escenari públic.

Segons un dels seus teòrics E. Shaw, la hipòtesi de l'agenda-setting és la següent: "*La hipótesis de la agenda-setting no sostiene que los medios procuran persuadir. (...) Los media, al describir y precisar la realidad externa, presenta al público una lista de todo aquello en torno a lo que tener una opinión y discutir. (...) El presupuesto fundamental de la agenda-setting es que la comprensión que tiene la gente de gran parte de la realidad social es modificada por los media. (...) La gente tiende a incluir o a excluir de sus propios conocimientos lo que los media incluyen o excluyen de su propio contenido. El público además tiende a asignar a lo que incluye una importancia que refleja el énfasis atribuido por los mass media a los acontecimientos, a los problemas, a las personas, etc.*". (Wolf, 1996, pàg. 163).

La hipòtesi defensada per l'*Agenda setting* (Wolf, 1996) considera que l'impacte mediàtic envers els receptors es configura a partir de dos nivells: en primer lloc, mitjançant l'anomenat *ordre del dia* dels temes, arguments i problemes presents en l'agenda dels mitjans de comunicació i, en segon lloc, a través de la jerarquia d'importància i de prioritat en els quals són presentats els fets noticiables en l'ordre del dia. En relació al procés de jerarquització, els criteris ordinaris de selecció de la informació es basen en el fet que els esdeveniments siguin recents, pròxims, unívocs (significat únic), singulars (principi d'originalitat), simples i fàcils de recontextualitzar, impactants, novedosos, sensacionalistes, etc. Altrament, quan un dels temes jerarquitzats i seleccionats en l'ordre del dia trascendeix i perdura en el temps, passarà a formar part de l'agenda pública -subdividida a la seva vegada en l'agenda política i l'agenda ciutadana.

Segons aquesta teoria, la majoria dels ciutadans entenen per democràcia aquell sistema polític en què es troben representats. En aquest sentit, accepten no intervenir en la presa de decisions públiques. Aquest fet respon a la socialització política de la que en són víctimes. Un procés socialitzador que distingeix entre els afers de la vida pública i els de la vida privada. En l'àmbit públic, la classe política -una classe professionalitzada- és l'encarregada de prendre decisions polítiques que afecten al conjunt de la societat.

Mentre que en l'àmbit privat la política sembla que no hi té cabuda. Gran part de la població ha interioritzat la idea que les accions quotidianes no tenen connotacions polítiques. En definitiva, renunciem a la nostra capacitat política i acceptem que els professionals en aquesta matèria ens representin. Ara bé, en el moment que els ciutadans són conscients que la classe governant no defensa els interessos i drets de la majoria, es poden desencadenar mobilitzacions socials, donant lloc a les anomenades "crisis d'opinió". Les "crisis d'opinió" trenquen amb les rutines informatives. És a dir, el periodista davant un conflicte entre el govern i la ciutadania no sap com recontextualitzar-ho, ja que no pot oferir una opinió consensuada sobre el fet noticiable. La població s'oposa a les decisions aprovades per l'èlit dominant -els seus propis líders polítics-, que han deixat de ser considerats com a representants (la militància o

els votants van en direcció contrària als postulats de l'Executiu o de la direcció d'un partit).

Quin paper juguen els mitjans de comunicació davant aquestes situacions de crisi? En primer lloc, una de les funcions dels mitjans és la de desmobilitzar a la població, previ al naixement del seu descontent. Per desactivar l'aparició de possibles formes de protesta, es transmet la idea que hi ha problemes que mai tenen solució. No obstant, en el cas de les mobilitzacions contra el terrorisme, els m.c.m no les desactiven, sinó que les impulsen. En aquest context, la societat no suposa un perill, sinó un aliat a l'estratègia governamental, amplificada mediàticament.

En les "crisis d'opinió", malgrat aparentment els mitjans disposen d'una major autonomia, sempre es posicionen a favor del govern i de l'Estat de dret. Encara que entre els *mass mèdia* mantinguin ideologies diferents, tots adopten la mateixa postura: l'Estat ha de vèncer a la societat. I per aconseguir aquest objectiu esdevé necessari i legítim desinformar de les protestes socials. Si bé, la població exigeix una democràcia més autèntica, justa i igualitària, els m.c.m només ofereixen una única opció de sistema polític, el vigent (silencien possibles alternatives per organitzar la societat).

Sobre la realitat que ens descriuen els mitjans de comunicació, en especial la televisió, Bourdieu (1997) fa esment de com aquesta pot "amagar mostrand". És a dir, la televisió amaga els fets quan desvia l'atenció de l'espectador envers altres temes. Però, alhora, també pot desdibuixar els esdeveniments si els presenta de forma "insignificant", amb l'objectiu que passin "inadvertits". O bé, tergiversar el sentit de la notícia, per tal que no es correspongui en absolut a la realitat. A més segons l'autor (Bourdieu, 1997, pàgs. 27-28), els perills polítics inherents a l'ús quotidià de la televisió rau en el poder de la imatge. L'anomenat "efecte de realitat" pot mostrar i fer creure en allò que es mostra: *"(...) Este poder de evocación es capaz de provocar fenómenos de movilización social. Puede dar vida a ideas o representaciones, así como a grupos. Los sucesos, los incidentes o los accidentes cotidianos pueden estar preñados de implicaciones políticas, éticas, etcétera, susceptibles de despertar sentimientos intensos, a menudo negativos, como el racismo, la xenofobia, el temor-odio al extranjero, y la simple información, el hecho de informar, to record, de manera periodística, implica siempre una elaboración*

social de la realidad capaz de provocar la movilización (la desmovilización social”.

Seguint Imma Tubella (2007, pàgs. 23, 27-28), les imatges són construccions i algunes construccions són més fidels a la realitat que d'altres. Considera que aparentment l'objectivitat es fàcil de definir, però quasi impossible d'aplicar quan parlem de mitjans de comunicació: “(...) El periodista David Munro explica que el terme objectivitat va ser posat en circulació per l'establishment britànic per a poder desautoritzar qualsevol altra versió diferent a l'oficial. De fet, tot implica un punt de vista, i fins i tot aquest punt de vista s'aplica en l'establiment de l'agenda, és a dir, la selecció o no d'una notícia, o fins i tot de l'angle, dels testimonis, del tipus de preguntes, del llenguatge, del to o de la música seleccionada”. En altres paraules (Bourdieu, pàg. 25), “(...) *Los periodistas tienen unos lentes particulares mediante los cuales ven unas cosas, y no otras, y ven de una forma determinada lo que ven. Llevan a cabo una selección y luego elaboran lo que han seleccionado*”. De nou, Tubella sosté que la realitat és una combinació complexa difícil de descriure. Així doncs, els mitjans de comunicació ens ofereixen representacions de la realitat i estableixen prioritats en la nostra realitat: el que no surt a la televisió no existeix. Ara bé, i allò que sí que surt per la televisió, ¿és real o és representació? Per Tubella, la realitat, igual que la veritat, és la “realitat percebuda”, és a dir, “veiem els objectes com apareixen als nostres ulls”. En relació amb això, el mite de la caverna de Plató a *La República* (514a-517a) s'ha convertit en metàfora de la realitat i la veritat als mitjans de comunicació actuals. Fins a quin punt la realitat no deixa sempre de ser una construcció subjectiva en funció de la nostra percepció? La percepció és selectiva. Seleccionem allò que ens crida l'atenció, allò que trenca la normalitat, la rutina, la quotidianitat,..., allò que és significatiu per a nosaltres. Una percepció selectiva condicionada per un seguit de “filtres” (el biològic, el cultural i el de l'experiència personal o biogràfica). Aquests filtres construeixen la nostra “realitat percebuda” en front d'una realitat -si és que existeix- més objectiva. Segurament, la suma de diferents percepcions ens ajudarà a aproximar-nos a una realitat almenys més contrastada. En els “filtres” abans citats, caldria afegir en l'actual Societat de la Informació, el filtre mediàtic: la percepció busca

simplificar mitjançant la selecció. La realitat, doncs, pot ser percebuda de manera diferent per persones diferents. Cada un de nosaltres va construir la seva imatge del món, i en aquesta construcció els mitjans de comunicació audiovisual hi tenen una gran influència.

1.1.2. Les qüestions que se'n deriven

a) La democràcia de l'espectador. Walter Lippmann, degà dels periodistes americans, important analista polític després de la Primera Guerra Mundial i durant la Segona i, teòric de la democràcia liberal, va estar vinculat a comissions de propaganda i sostenia que el que ell anomenava *revolució en l'art de la democràcia* (Lippmann, 1922) podia utilitzar-se per fabricar consens, és a dir, produir en la població, mitjançant les noves tècniques de propaganda, l'acceptació de quelcom inicialment no desitjat. Segons aquest autor, en una democràcia per una banda, hi ha una classe especialitzada i responsable que exerceix la funció executiva, és a dir, pensen, entenen i planifiquen els interessos comuns. I d'altra banda, ens trobem amb el que anomena Noam Chomsky *ramat desconcertat* (1995), el qual també realitza una funció dins la democràcia, que consisteix a ser espectadors, en comptes de membres participants de forma activa.

Ara bé, donat que estem parlant d'una democràcia, aquest *ramat desconcertat* se li permet dir qui volen com a líder (a diferència d'un estat totalitari), però aquest segment de la població (la majoria) es converteix en espectadora i no en participant (ja que si participen activament només causarien problemes). És per aquest motiu, que cal domesticar aquest *ramat*. Com? Creant un consens, en l'actualitat, a través dels mitjans de comunicació de masses. No obstant, no cal arribar a domesticar sinó simplement distreure la població per tal que dirigeixi la seva atenció a qualsevol altra afer (funció d'espectadors passius de l'acció, els quals de tant en tant poden canviar el líder). Segons Chomsky: "(...) *Es cuestión simplemente de blandir una porra sobre las cabezas de los individuos, y, si se apartan del camino trazado, golpearles sin piedad. Pero si la sociedad ha acabado siendo más libre y democrática, se pierde aquella capacidad, por lo que hay que dirigir la atención a las técnicas de propaganda. La lógica es clara y sencilla: la propaganda es a la democracia lo que la cachiporra al estado totalitario. Ello resulta acertado y conveniente dado que, de nuevo, los intereses públicos escapan a la capacidad de comprensión del rebaño desconcertado. El rebaño desconcertado es un problema. Será cuestión de conseguir que los sujetos que lo forman se queden*

en casa viendo partidos de fútbol, culebrones o películas violentas, aunque de vez en cuando se les saque del sopor y se les convoque a corear eslóganes sin sentido. Hay que hacer que conserven un miedo permanente". (Chomsky i Ramonet, 1995, pàg. 16).

b) El signe sense significat: propaganda pel consens. Segons Noam Chomsky (1995), els m.c.m pretenen mobilitzar a l'opinió pública a favor de conceptes buits de significat i de contingut, com l'orgull de ser espanyol, o l'orgull de ser demòcrata i no violent, etc. Qui pot estar en contra d'això? Qui pot estar en contra de l'harmonia i de l'ordre aparent?, es pregunta.

L'arma propagandística se centra a crear un eslògan que no pugui rebre cap oposició i produir l'efecte contrari, que tot el món n'estigui a favor. Ningú sap el què signifiquen, però la seva importància recau en el fet que distreu l'atenció de la gent respecte d'altres preguntes que sí que tenen significat; però sobre això no es pot parlar: *"(...) Estamos todos juntos, en torno a eslóganes vacíos, tomemos parte en ellos y asegurémonos de que no habrá gente mala en nuestro alrededor que destruya nuestra paz social con sus discursos acerca de la lucha de clases, los derechos civiles y todo este tipo de cosas....La mayoría de los individuos tendrían que sentarse frente al televisor y masticar religiosamente el mensaje, que no es otro que el que dice que lo único que tiene valor en la vida es poder consumir cada vez más y mejor y vivir igual que esta familia de clase media que aparece en la pantalla y exhibir valores como la armonía y el orgullo americano. La vida consiste en esto. Puede que usted piense que ha de haber algo más, pero en el momento en que se da cuenta que está solo, viendo la televisión, da por sentado que esto es todo lo que existe ahí afuera, y que es una locura pensar en que haya otra cosa".* (Chomsky i Ramonet, 1995, pàg. 21).

c) Mediocracia. Quin és el paper dels mitjans de comunicació en les nostres democràcies liberals (societats avançades)? Segons Manuel Castells (1996), els mitjans de comunicació són els qui creen l'opinió pública. Centren l'atenció de la gent en uns determinats temes. I a més a més, la informació que proporcionen indueix a creure que existeix una opinió majoritària. És a dir, els *mass mèdia* ens transmeten la imatge del consens de la població envers un

esdeveniment (*Todos contra ellos*). I per tant, el discurs mediàtic es converteix en una important font instrumental en mans dels governs.

Però, realment hi ha una pluralitat informativa? O bé, les notícies fonamentals i els temes del dia són exactament els mateixos en tots els mitjans? Certament, els temes que han d'obrir l'ordre del dia són els mateixos. Encara que el tractament de les notícies pot ser més de dretes o d'esquerres en funció del mitjà, en realitat la majoria dels *mass mèdia* reproduïxen la ideologia econòmica i política dominants (el capitalisme). Com ja hem comentat abans, l'opinió reflectida pels experts i periodistes de cada un dels mitjans acaba sent interioritzada com a veritable i única versió possible dels fets, per part de la ciutadania. Una ciutadania que es troba indefensa, en el sentit que no pot contrastar aquestes informacions per falta d'altres fonts alternatives. D'altra banda, seguint la hipòtesi de l'espiral del silenci de Noelle-Neumann (1995), la por a ser diferents a la majoria (una majoria artificial, creada pels propis mitjans) fa que els individus adoptin com a opinió pròpia la divulgada per la premsa, ràdio, televisió i internet.

d) El paper del periodista, condicionat per l'estructura econòmica i política. Segons Ramón Reig (2007, pàg. 89) el sociòleg Enrique Gil Calvo quan es refereix al poder dels periodistes considera que és evident que “qualsevol professional del periodisme sap que darrere d'aquest poder s'amaga el poder de la pròpia empresa informativa”, és a dir, el poder de l'ecosistema periodístic: “(...) *En este sentido, el periodista no cabe duda de que tiene un poder considerable pero siempre, en último extremo, subordinado a la voluntad editorial e ideológica de la firma que apoya el medio de comunicación en el que trabaja. A veces, esta circunstancia del periodista, este ecosistema, conduce a que algunos profesionales deban introducirse –más o menos a su pesar- en ámbitos informativos de dudosa calidad*”.

En opinió d'aquest periodista i doctor en ciències de la informació (Reig, 2007), els periodistes treballen condicionats per un sistema que orienta el tractament de les seves notícies. Un sistema caracteritzat per l'economia de mercat i una macroestructura de poder que “utilitza el periodisme en el seu benefici”. Interpreta el sector de la comunicació com un sector productiu més, però allò que produeix són missatges que poden modelar la ment en un sentit o

altre. A més, els periodistes es mouen en una professió que els obliga a desenvolupar un treball precari i a contrarellotge amb escasses fonts d'informació pròpies. La seva tasca també es veu afectada pels interessos dels propietaris dels mitjans de comunicació on treballen, per pressions polítiques i pels suposats interessos del públic, oferint des d'un punt de vista més comercial un enfocament que prima l'emoció front la raó. Al seu entendre, el resultat és un ciutadà debilitat en el seu coneixement, una premsa on l'espectacle resta pes a la interpretació i, en conseqüència, unes democràcies cada cop més formals.

D'altra banda, Aurora Labio Bernal (2006, pàg. 133) també reflexiona sobre la determinació dels interessos estructurals en la tasca informativa (empresa periodística i la seva influència sobre l'informador, ...) i estudia el perfil dels que anomena "periodistes obedients": *"(...) en páginas anteriores hemos visto algunos ejemplos de cómo los intereses propios de cualquier empresa de comunicación terminan afectando la labor informativa. Aunque el periodista se empeña en calificar su trabajo como independiente, el hecho real es que se debe a su medio y a las prioridades que este le marque. Explícitamente, casi ningún profesional se atreverá a reconocerlo y, hasta en muchas ocasiones, se defenderá la libertad otorgada por la empresa para decir lo que se quiera. En su fuero interno el periodista sabe que obedece a su compañía y que no puede salirse de unos parámetros establecidos. Esto que decimos ha venido a ser ratificado en los últimos años por diversos estudios que han tratado de realizar un perfil característico en nuestro país"*. Es refereix a l'estudi titulat *Periodistas al descubierto. Retrato de los profesionales de la información*, publicat pel Centro de Investigaciones Sociológicas (Canel, M.J; Rodríguez Andrés, R. i Sánchez Aranda, J.J., 2000). Els seus autors conclouen que la propietat del mitjà i la identitat dels anunciants es troba entre les pressions més destacades que pateixen els periodistes. Labio Bernal també es basa en un altre estudi del CIS *Profesionales del periodismo* (García de Cortázar, M. i García de León, M.A., 2000, pàg. 132). Les conclusions d'aquesta investigació que combina una anàlisi quantitativa amb entrevistes amb profunditat es resumeixen en les següents: *"(...) La independencia, valor esencial en el mundo periodístico y base de la legitimidad de su poder, aparece nítidamente frenada por la incuestionable libertad de empresa en el ámbito de*

la comunicación de masas. La función social, de servicio público, que también constituye otro pilar básico de la profesión (un 20,3% de los entrevistados considera esta función como la razón principal de prestigio profesional del periodista), se ve zarandeada y condicionada por los objetivos e intereses de la empresa para la que los periodistas prestan sus servicios. Los movimientos de accionistas, los intereses de los grandes empresarios de los medios troncan a éstos en negocios de poder financiero”.

Per a Labio Bernal (2006, pàg. 134), “(...) Si bien es cierto que el periodista percibe el control de su trabajo en virtud de criterios mercantilistas en el seno de una compañía privada, también se encuentra en situación parecida aquel que lo haga en una pública, aunque en esta ocasión primen las cuestiones políticas por encima de las económicas o actuen ambas en combinación”. Tanmateix reconeix que fóra injust generalitzar sobre la classe periodística. En aquest sentit matisa que hi ha informadors que segueixen creient en la funció social del periodisme. Això ajuda a seguir confiant en la professió de periodista, malgrat les condicions de precarietat i inestabilitat laboral del sector (Labio Bernal, 2006, pàg. 171-172): “(...) Lamentablemente, la aceleración de la economía de mercado en los últimos tiempos está llevando a contaminar a los medios de criterios pocos periodísticos pero que aseguren la rentabilidad. Además, la aspiración a alcanzar se centra en una acomodación a las reglas imperantes, al mensaje unánime y el intento de hacer desaparecer la controversia que pueda llevar al conflicto con el poder. (...) En este contexto tienen que desenvolverse los periodistas, muchos de los cuales se adaptan con facilidad a la situación. Pero también existe un numeroso grupo de informadores que deciden mantenerse fieles a los principios de su profesión”. Això no treu que és un fet constatat, segons apunta aquesta estudiosa, que existeix un control informatiu per part de l'elit políticoeconòmica sobre l'estructura mediàtica. De retruc, aquest control minva el grau d'independència professional del periodista, el qual d'una manera o altra es troba condicionat per la ideologia del mitjà on treballa i per unes estructures econòmiques i polítiques que, ahora, influeixen sobre el propi mitjà. L'encaix del periodista en aquestes estructures estimula la pràctica d'autocensura periodística. Una pràctica que amaga una “actitud o conducta de conformitat” (no

necessàriament d'acceptació) a les normes, els objectius i els mitjans legítims establerts (Merton, 1980).

Paral·lelament, els canvis tecnològics, la competitivitat i la immediatesa informativa, entre d'altres canvis, provoquen que en l'era de la Societat de la Informació la tasca periodística esdevingui una part del procés de fabricació i selecció de les notícies. Avui en dia són les agències d'informació les que faciliten el ventall limitat d'esdeveniments considerats com a possibles notícies. Per consegüent, les notícies que ens arriben als espectadors o lectors pateixen una doble filtració de tots els fets que han tingut lloc en el món. Cada mitjà de comunicació depèn d'un capital, de la ideologia d'aquest capital, de les agències d'informació i de la publicitat. A la seva vegada, la financiació del mitjà dependrà de l'audiència o de la venda del producte mediàtic. Respecte a la relació entre les fonts que proporcionen les agències o altres col·lectius i els periodistes, s'entén per "subsidi informatiu" (Gandy, 1982) la influència que pretenen exercir les "organitzacions font" (agències, polítics, grups de pressió,...) sobre els continguts dels mitjans reduint, així, el cost que suposa per a les redaccions la cobertura informativa. La tendència no és tant anar a buscar la notícia, sinó que la notícia t'arribi (declaracions, comunicats, rodes de premsa, etc). Des d'aquest enfocament, els "subsidiis informatius" estalvien considerablement les despeses en el mitjà, però "condicionen la pluralitat del treball informatiu". El "subsidi informatiu" també esdevé un intent d'influir les accions dels altres controlant el seu accés a la informació. El subsidi facilita l'accés a la font a un cost menor. Proporcionar un "subsidi informatiu" als mitjans redueix el cost del reporter, el periodista o l'editor en el moment de produir i/o cobrir la notícia. Davant les limitacions del temps i la necessitat de generar notícies publicables, els periodistes poden recórrer a aquesta informació subsidiària que compleixi amb aquest objectiu i satisfaci els requeriments organitzacionals.

Les quatre qüestions que acabem de tractar en aquest apartat de la tesi (La democràcia de l'espectador; El signe sense significat: propaganda pel consens; Mediocràcia i; El paper del periodista, condicionat per l'estructura econòmica i política) constitueixen els nous eixos característics de l'esfera pública de les actuals democràcies liberals. A través d'elles, orientaré la meua investigació cap al tipus d'espai públic mediàtic que va emergir entorn

fenòmens, com ara Ermua o els comicis bascos de 2001. En les nostres democràcies, els mitjans de comunicació no es limiten a representar les tendències de l'opinió pública sinó que, a més, hi donen forma i la desenvolupen. Es pot dir que els mitjans de comunicació creen l'opinió pública. Els canvis de tendències no es produeixen autònomament de l'acció dels mitjans sinó que hi estan estretament lligats. Dins d'aquest procés, hom creu allò que pensa que creuen els altres: el paper dels *mass mèdia* en aquesta dinàmica exerceix un efecte d'amplificació lligat a la presència de les diverses tendències d'opinió enfrontades en l'escenari social.

En aquest sentit, la “mediocràcia” representa el procés, a través del qual, els mitjans indueixen a la població a creure que hi ha una opinió majoritària. Així, un grup social sembla més fort del que és en realitat, mentre que aquells que tenen una opinió diferent semblen més dèbils del que ho són efectivament. El resultat és una il·lusió òptica o acústica de la situació afectiva de la majoria, la balança del poder. Els mitjans de comunicació confereixen a certs individus (experts/líders d'opinió), aparentment preparats, estatus i fan d'ells els candidats perfectes per emetre opinions i anàlisis que ratifiquen el pensament dominant. Ara bé, hi ha una altra classe d'experts que beneficien els grups de poder, són aquells que abans defensaven d'altres opinions, els quals finalment han arribat a la conclusió que els seus punts de vista eren equivocats (per exemple, els presos etarres penedits).

D'altra banda, prenent com a premissa el fet que els mitjans de comunicació s'han convertit, en l'actualitat, en una important font instrumental i propagandística; s'observarà de quina manera en el cas que ens ocupa (l'estratègia de l'Estat espanyol per criminalitzar el nacionalisme basc, emprant com a “pretext” la lluita contra el terrorisme d'ETA), sobretot, el govern de José María Aznar va crear o reforçar un determinat clima d'opinió, amb el suport de l'anomenada “brunete mediàtica”. És a dir, fins a quin punt, els conceptes de *la democràcia de l'espectador, la creació del consens mitjançant signes sense significat, la mediocràcia i el paper del periodista* són presents en la nostra democràcia liberal?

1.2. La persuasió dels mitjans i/o la gestió de les emocions

Ens trobem en una nova era de la informació caracteritzada, segons el comunicòleg Ignacio Ramonet (1998), per dos paràmetres que analitzarem: el “mimetisme mediàtic” i la “hiperemoció”. En relació al mimetisme, cada mitjà de comunicació es precipita per cobrir un esdeveniment (de qualsevol naturalesa) sota el pretext que d'altres mitjans –els de referència- concedeixen a aquella notícia una gran importància. Aquesta “imitació delirant” provoca un “efecte de bola de neu”, és a dir, funciona com una “espècie d'intoxicació”. Quan més parlen els mitjans d'un tema (com ara, el “problema basc”), més es persuadeixen col·lectivament que aquesta qüestió és indispensable, de gran interès públic i que cal dedicar-li el major temps possible i els recursos i periodistes que facin falta. Diversos exemples recents han mostrat com “la sobreinformació no significa sempre bona informació”: juntament al fenomen d'Ermua (1997), que aquí estudiarem, hi trobem l'assumpte *Diana* (1997), els atemptats de l'11-S a Nova York (2001), la mort del papa Joan Pau II (2005), l'efecte Barack Obama (2008-2009), la crisi econòmica mundial (2008-2009) i la grip A o “grip nova” (2009), entre molts d'altres. En aquest sentit, cal afegir que no necessàriament es pot establir una correlació clara entre "sobreinformació" i "esdeveniment rellevant socialment per sí mateix".

Ara bé, la “hiperemoció”, tal com sosté Ramonet (1998) ha existit sempre en els mitjans de comunicació, però es reduïa a l'àmbit especialitzat d'una certa premsa sensacionalista, que jugava fàcilment amb el fet morbós i espectacular (xoc emocional). Però, en l'actualitat, tot això s'ha anat incrementant sota la influència del mitjà d'informació dominant que és la televisió i, més recentment, el poder globalitzador d'internet. La televisió ha establert la imatge que tots aquells esdeveniments que provoquin al receptor una forta emoció, esdevindran veritables. Fins i tot, avui en dia, hi ha qui afirma que allò és cert perquè està a internet, de la mateixa manera que dècades enrere succeïa respecte el poder de convenciment de la televisió.

Aquest “xantatge per l'emoció” va lligat a una altra idea molt estesa per la informació televisada: “només cal veure per comprendre”: “(...) *¿Qué es lo verdadero? ¿Las circunstancias que hacen que se produzca ese acontecimiento o las lágrimas que caen de mis ojos y que son, realmente, materiales y concretas? Y, además, como mis lágrimas son verdaderas yo creo que lo que he visto es verdadero*”. (Ramonet, 1998, pàg. 35).

D'aquesta manera, mitjançant l'anàlisi del discurs mediàtic que des de l'any 1997 s'ha efectuat respecte el País Basc, es podrà contemplar si els mitjans han jugat amb els sentiments de la gent (recreant-se en el fet delictiu, idealitzant i exaltant la figura de les víctimes d'ETA), o bé s'han centrat en les causes profundes i latents de la qüestió (quin discurs polític s'amaga darrera la lluita armada?, quina és la història del conflicte basc?, realment es tracta de quatre eixelebrats?, el diàleg com a camí per a la pau?).

En opinió de Ramonet (1998), l'impacte dels informatius de televisió, de les pel·lícules i de les notícies de premsa, va més enllà dels seus efectes més obvis com a documentals o drames. Aquesta influència pot ser realment molt subtil i, fins i tot, no intencionada. Per exemple, en el cas d'un film que pretén donar resposta al problema de la violació, els seus comunicadors no intenten directament vendre'ns quelcom (un rol social a seguir), però poden aconseguir influir en la nostra manera de veure el món i de respondre a esdeveniments importants de la nostra vida.

L'instrument primordial de molts intents de persuasió són els mitjans de comunicació de masses. La “persuasió” s'evidencia en persones de qualsevol condició. Mostra d'això és la manera com un candidat polític influeix subtilment al públic per arribar a ser elegit. En la majoria de comunitats, els polítics i activistes intenten persuadir als seus ciutadans en relació a qüestions polítiques d'importància, tal com estudien A. Pratkanis i E. Aronson a *La era de la propaganda. Uso y abuso de la persuasión* (1994): “(...) *Cada día se nos bombardea con un mensaje persuasivo tras otro. Estos llamamientos no persuaden mediante el toma y daca del argumento y el debate, sino mediante la manipulación de símbolos y de nuestras emociones humanas más fundamentales. Para bien o para mal, la nuestra es la era de la propaganda. Toda sociedad necesita un mecanismo para tomar decisiones, para limar diferencias y coordinar actividades. Nuestra sociedad ha optado por la*

persuasión. En la Unión Soviética, durante la época del gobierno comunista, un Politburó intentaba regular los gustos y elecciones de los consumidores. En nuestra sociedad, asignamos esa función a las técnicas persuasoras del anunciante". (Pratkanis i Aronson, 1994, pàg. 24).

El terme "propaganda" no va tenir un ús generalitzat fins a principis del nostre segle, arran de les tàctiques de persuasió emprades durant la primera guerra mundial i les utilitzades més tard pels règims totalitaris. Originàriament, la propaganda s'ha definit com la difusió d'idees i opinions esbiaixades, mitjançant les mentides i els enganys. No obstant, a mesura que els estudiosos van aprofundir en la matèria, molts van constatar que la propaganda no era patrimoni exclusiu dels règims totalitaris, sinó que constitueix quelcom més que simples enganys. Des de llavors, el concepte de propaganda ha passat a significar suggestió o influència en les masses a través de la manipulació dels símbols i de la psicologia individual. Així doncs, la propaganda és la comunicació d'un punt de vista amb la finalitat última que el destinatari del missatge arribi a acceptar "voluntàriament" aquesta posició com si fos la seva. Aquesta era de la persuasió, en què ens trobem submergits, està saturada de missatges breus, capciosos i, molts d'ells, d'orientació visual. Les imatges persuasives aconseguen cridar la nostra atenció dins d'aquest entorn ple de missatges, que substitueixen arguments raonats per eslògans i, poden convertir qüestions complexes en simples i tendencioses caricatures.

Encara que ens bombardegin a diari amb missatges persuasius, tenim poques oportunitats d'aprendre com operen les tècniques de persuasió. Aquest fet pot propiciar una sensació d'alienació, per part dels ciutadans, envers els processos bàsics de la presa de decisions en la societat. Quins factors determinen la influència exercida pels mitjans? I com respondrem, en general, a un intent de persuasió? Quin és el paper de la persuasió en la nostra societat? Quan és la persuasió ètica i quan constitueix una propaganda d'intenció equívoca?

Aquestes són algunes de les preguntes que intenta respondre el *Model d'Aprenentatge de la Persuasió* (Vander Zanden, 1986) més important i influent, basat en la investigació de Carl Hovland i els seus col·laboradors, divideix el procés d'aprenentatge en quatre etapes. Un missatge és persuasiu quan recompensa al receptor en cada una de les successives etapes del processament psicològic: 1. El missatge ha d'atraure l'atenció del destinatari. Els missatges ignorats no aconsegueixen persuadir; 2. Els arguments del missatge s'han d'entendre i comprendre. Perquè es produeixi la persuasió, hem de captar la idea que vol transmetre el comunicador, tant si es tracta del significat d'un senzill eslògan publicitari, com si és una complexa sèrie de raons per les quals un país ha d'entrar en una guerra; 3. El receptor ha d'aprendre els arguments que conté el missatge i arribar a considerar-los veraders. La funció dels persuasors consisteix a mostrar arguments a favor d'una causa, per tal que aquests plantejaments es produeixin en el moment i lloc adequats; i 4. Ens comportem d'acord amb aquest coneixement i creences apreses quan hi ha un incentiu per fer-ho. No obstant, s'ha demostrat que una comunicació pot ser persuasiva fins i tot en absència d'una d'aquestes etapes de la *Teoria de l'Aprenentatge*. Per exemple, un missatge pot ser persuasiu encara que els receptors no comprenguin totalment els arguments.

Un altre enfocament de la persuasió, sorgit a finals dels anys seixanta del segle passat, és la *Resposta Cognitiva*. La Resposta Cognitiva (Vander Zanden, 1986) ens ha proporcionat una de les regles més interessants per determinar l'eficàcia d'una tàctica persuasiva: la tàctica de persuasió amb èxit és aquella que orienta i canalitza els pensaments d'una determinada manera amb l'objectiu que el destinatari pensi en sintonia amb el punt de vista del comunicador. Altrament, la tàctica exitosa desactiva els pensaments negatius i fomenta pensaments positius envers el tipus d'acció proposada.

Quina influència exerceixen les tècniques mediàtiques? Una tècnica eficaç consisteix a crear l'efecte del "*vagón de cola*" (Pratkanis i Aronson, 1994): crear la impressió que tots estem a favor d'aquella causa. Quantes més personalitats (líders d'opinió), institucions, partits polítics, ..., defensin una determinada posició a través dels mitjans de comunicació, més gran serà la sensació de consens (tots estem d'acord sobre allò que se suposa que és el bé).

Per tant, els m.c.m són una plataforma per construir pautes de conducta a seguir per tota la població. Per què sovint adoptem com a bons els models dels mitjans? Un dels factors que donaria explicació a aquest fenomen és el següent: creiem que les recompenses que un model té per una determinada conducta també les tindrem nosaltres. Aquest és el motiu pel qual els anunciants utilitzen models semblants a nosaltres i els ubiquen en situacions familiars com la llar, el treball, l'escola o el supermercat. Fent un paral·lelisme amb el cas d'Ermua podem constatar que quan ens descriuen aquell regidor com un jove de la nostra època, amb parella, amb treball, i de procedència humil -família obrera-, això propiciava que la resta de la gent, a través d'aquella pròpia família, es veiés reflectida en aquella pena, ells també podien haver estat víctimes d'ETA. I a la vegada, reforçava els sentiments contra la banda terrorista i augmentava la solidaritat amb la família i el govern, sense qüestionar les causes del xantatge i posterior assassinat d'aquest polític. A més a més, els models dels mitjans de comunicació serveixen per indicar subtilment que una determinada conducta és legítima i apropiada (el model és una font creïble i atractiva pel receptor): *"(...) La credibilidad se fabrica, no se gana. La credibilidad se crea controlando cuidadosamente la situación de forma que la estrella de la ocasión, el comunicador, aparezca exactamente como tiene que aparecer: agradable, creíble, fuerte, experto o cualquier otra que sea la imagen precisa en el momento. La fabricación de la credibilidad puede llevar al culto a la personalidad. En vez de reflexionar sobre las cuestiones importantes para nosotros, recurrimos a líderes de apariencia creíble para solucionarlas. Esta estrategia tendría sentido si las personas a las que recurrimos poseyesen realmente los conocimientos necesarios. Lamentablemente, sucede con frecuencia que la credibilidad se ha fabricado sutilmente y vendido para fines propagandísticos. Y a menudo los medios de comunicación sirven de mediadores inconscientes de esta charada. Pensemos, por ejemplo, en los análisis posteriores al debate ofrecidos por muchos de los especialistas de las cadenas de televisión que, en vez de hablar sobre las cuestiones, parecen hablar de superficialidades como qué candidato parecía más presidente. Semejante información contribuye al culto a la personalidad i fomenta la propaganda a expensas de la persuasión".* (Pratkanis i Aronson, 1994, pàg. 46).

D'altra banda, caldria analitzar el tipus d'expressivitat i d'incitació a les emocions que duen a terme els mitjans de comunicació. Seguint Vander Zanden (1986), s'entén per "reclam expressiu" un missatge que sigui: a) emocionalment interessant (atrau els nostres sentiments), b) concret i estimulador de la imaginació, i c) immediat (tracta qüestions que ens són personalment molt pròximes). Per què funcionen els reclams expressius? Els missatges expressius afecten a les nostres respostes cognitives, almenys, de tres maneres. En primer lloc, la informació expressiva ens crida l'atenció. En segon lloc, l'expressivitat pot fer la informació més concreta i personal. I per últim, una presentació expressiva pot fer el material més recordable. Això comporta, que una presentació persuasiva pugui fer més persuasiu un argument fort i, aconsegueixi que un reclam més dubtós aparegui com a verdader (personalització, pròxim i similar a nosaltres).

Així doncs, els m.c.m es basen en la dramatització, personalització dels temes centrals i narració per defensar una determinada posició (l'ús d'exemples humans poden fer més persuasius els arguments mediàtics i polítics), la qual cosa té com a fruit la commoció de tot un país (jugar amb els sentiments i fer que el país es trobi unit, aconseguir que qualsevol atac contra l'opinió de la majoria es converteixi en una agressió contra un mateix). El poder dels mitjans per dramatitzar justifica la nostra inquietud davant la possibilitat que les informacions commovedores i expressives substitueixin arguments ben raonats.

De quina manera les paraules obtenen la seva força, la seva capacitat d'influir i persuadir? En funció de com es descriu un esdeveniment (Chomsky i Herman, 1990), els nostres pensaments estaran dirigits i es canalitzaran les nostres respostes cognitives en relació amb la comunicació. S'utilitzen paraules que tenen connotacions positives, encara que sovint resulten ser ambigües en el context que es citen. Les persones tendim a actuar d'acord a uns noms i etiquetes que es creen per descriure un esdeveniment o situació. Però el poder de les paraules i de les etiquetes a l'hora d'influir en la nostra forma de concebre el món s'estén també a d'altres contextos.

Un dels fenòmens millor documentats per la psicologia social és el de “*la profecía que se cumple a sí misma*” de la Teoria de l'Etiquetatge (Giddens, 1995): la tendència que la definició d'una situació susciti una conducta que converteixi en verdadera aquesta definició. Es tracta de paraules influents (eslògans, consignes), però, buides de significat. Organitzem les nostres realitats en funció d'una sèrie d'etiquetes que utilitzem per designar persones, objectes, institucions, etc. “Nosaltres-ells”, “nacionalistes-no nacionalistes”, “constitucionalistes-nacionalistes”, “negre-blanc”, “ric-pobre”, “home-dona”, serveixen per dividir el món en petits grups homogenis i induir-nos a emprendre el curs de l'acció corresponent.

Les paraules tenen la capacitat de persuadir, ja que serveixen per definir i crear el nostre món social, és a dir, l'entorn en el qual vivim. Aquest tipus de definició de la realitat social que ens envolta dirigeix els nostres pensaments, sentiments i, fins i tot, la nostra imaginació. I d'aquesta manera, acaba influent en la nostra pròpia conducta. Les etiquetes i concepcions de la realitat poden crear i canviar aquesta realitat. En relació a això, un dels personatges històrics que va descriure amb més precisió el poder de les paraules va ser Joseph Goebbels, el ministre de propaganda de Hitler: “(...) *Con una repetición suficiente y la comprensión psicológica de las personas implicadas, no sería imposible probar que de hecho un cuadrado es un círculo. Después de todo, ¿qué son un cuadro y un círculo? Son meras palabras, y las palabras pueden moldearse hasta disfrazar las ideas*”. (Pratkanis i Aronson, 1994, pàg. 77). D'altra banda, les paraules o frases que es divulguen pels m.c.m serveixen per definir problemes i per crear necessitats personals i socials: “(...) *Adolf Hitler utilizó la misma técnica para movilizar al pueblo alemán explicando los problemas económicos de Alemania en términos de la amenaza roja y del problema judío. Las personas opuestas al aborto denominan su postura en favor de la vida, mientras que los que defienden el derecho de la mujer a abortar dicen estar en favor de la elección. Los políticos interpretan los problemas sociales e inventan el programa de la nación utilizando expresiones como la guerra fría, la teoría del dominó para derrotar al comunismo, perestroika y ahora el nuevo orden mundial*”. (Pratkanis i Aronson, 1994, pàg. 73).

Per què són tan convincents les imatges del món que dibuixen els mitjans de comunicació de masses? En primer lloc, quasibé mai ens parem a pensar el perquè ens estan explicant una informació determinada en absència d'altres i, com és que donem per suposat que totes les notícies que ens transmeten són verdaderes i representen la realitat. En segon lloc, les imatges actuen com teories socials, les quals ens ofereixen els fets d'un problema, determinant quins són els punts més importants i rellevants, i establint els paràmetres a través dels quals haurem de meditar sobre el nostre entorn social. El públic, la premsa i els dirigents polítics es troben atrapats en una espiral. Una cobertura informativa molt sofisticada requereix un públic que estigui interessat i ben informat. Si no hi ha la presència d'un auditori instruït, els periodistes i els líders polítics no tenen més remei que simplificar el missatge i fer-lo arribar en forma de passatemps o espectacle. El resultat de tot plegat, seria una “democràcia sense ciutadans” (Pratkanis i Aronson, 1994).

Altrament, la *retòrica persuasiva* de G. Tuchman (1972), presenta les característiques del contingut persuasiu del discurs periodístic. Les estratègies emprades pels mitjans de comunicació per atorgar credibilitat informativa es poden resumir en els següents eixos: en primer lloc, subratllar la naturalesa factual dels esdeveniments, per exemple, mitjançant descripcions directes dels fets que tenen lloc, usant testimonis propers com a “proves”, utilitzant les “proves” subministrades per d'altres fonts fiables (les autoritats, persones respectables, els professionals), senyals que mostren precisió i exactitud, com xifres per a persones, l'hora, relat de l'esdeveniment, etc. I per últim, l'ús de cites directes de les fonts, especialment quan les opinions hi tenen un rol important.

En tercer lloc, construir una estructura relacional sòlida pels fets, com per exemple: 1. Esmenant els esdeveniments previs com a condicions o causes, i descrivint o predient els esdeveniments següents com si en fossin conseqüències possibles o reals; 2. Inserint fets dins de models de situació ben coneguts que els converteixen en fets relativament familiars, fins i tot, quan són nous; 3. Utilitzant arguments i conceptes ben coneguts que pertanyen a aquests mateixos arguments (una mena de xarxa conceptual que es retroalimenta o autoconfirma); i 4. Tractant d'organitzar els fets en estructures específiques, per exemple les narratives.

I en quart lloc, proporcionant informació que també posseeix les dimensions actitudinal i emocional. Per una banda, els fets es representen i memoritzen millor si contenen o fan sorgir emocions fortes. D'altra banda, la vericitat dels esdeveniments queda realçada quan se citen antecedents o opinions diferents sobre els fets en qüestió, però en general es dóna més atenció, com a possibles fonts d'opinió, als que estan ideològicament més propers al receptor.

Per finalitzar aquest apartat, hem de fer esment de les aportacions de K. Young (1986) en el seu llibre *La opinión pública y la propaganda*. Segons aquest autor, el terme propaganda prové del verb llatí *propagare*, que significa propagar, generar o produir un fet noticiable. Al mateix temps, la propaganda és definida com un procés de persuasió de masses. En aquest sentit, la persuasió a diferència de la informació utilitza de forma deliberada símbols amb el propòsit de canviar les creences, ideologies, opinions, actituds i actes dels receptors als qui es dirigeix. Es tracta d'una forma de poder i control social oposat a la coerció física i a la violència organitzada. En definitiva, la propaganda és l'expressió d'una opinió o acció per part d'un emissor -individu o col·lectiu- que de forma deliberada influeix en les opinions o accions d'altres persones o grups amb una finalitat premeditada i a través de l'ús de mitjans persuasius. A més a més, la propaganda forma part del procés de creació de mites i llegendes. El propagandista provoca l'associació emocional de paraules i imatges amb idees i comportaments, mitjançant la tècnica de la suggestió, amb l'objectiu de mantenir cohesionada la societat.

Young sosté que la propaganda és l'altra cara de la censura: "(...) *Cuando el censor ha suprimido ciertos hechos vinculados con acontecimientos críticos, el propagandista cumple a menudo la tarea de llenar los huecos. Durante la guerra pueden suprimirse noticias vinculadas con el movimiento de las tropas, el número de víctimas y los acuerdos internacionales; el público recibe entonces en su lugar otros materiales. (...) La censura es básicamente una forma de restricción de ideas o acciones, y puede estimular tendencias reactivas dirigidas a eliminar la fuente de la represión. La propaganda, por el contrario, nos da una base para las creencias y comportamientos activos. Puede dar lugar a una integración de nuestras actitudes y acciones. En este*

sentido, la propaganda manejada hábilmente es un medio de influir sobre nuestra conducta mucho más eficaz que la censura". (Young, 1986, pàg. 204).

El fet que en l'actualitat els espectadors es troben separats de les fonts de les notícies i dels esdeveniments, dels quals se'n podrien generar opinions i formular judicis, provoca que la falsificació i fabricació deliberades de notícies i interpretacions d'aquestes cada cop siguin més fàcils i comuns en el món del periodisme. Així doncs, l'individu depèn d'informacions nascudes en fonts que desconeix i es troba en mans de la premsa, la ràdio, la televisió i internet. En aquest sentit, caldria tenir present que les notícies no només són seleccionades i reelaborades, sinó que també, durant el procés de formació de l'opinió pública, comencen a operar les tècniques propagandístiques. La propaganda perquè sigui realment efectiva, a part de recórrer a les incitacions emocionals, també acudeix a la repetició constant (eslògans).

Quines són les regles de la propaganda? Com a conclusió de les aportacions teòriques que fins el moment s'han comentat, es poden distingir, al meu entendre, les següents regles propagandístiques, emprades pels mitjans de comunicació: "simplificació dels esdeveniments" -creació de l'*enemic únic* enfront la *contrafigura* del bo-, "alta accessibilitat per a la comprensió dels missatges", "exageració i desinformació", "orquestració" -organització i planificació dels missatges-, "transfusió" -estimular a l'auditori, guanyar-se la simpatia d'aquest i fer disminuir les seves defenses de reacció- i "unanimitat i contagi" -generar cohesió i consens social.

1.3. El discurs mediàtic envers el terrorisme

Els mitjans de comunicació no només ens aproximen a uns determinats esdeveniments, sinó que també ens transmeten una imatge d'aquesta realitat. Els *mass mèdia* defineixen la realitat i ens la fan comprensible a partir d'uns esquemes concrets. És a dir, ens produeixen un model de realitat, del qual ningú pot discrepar (ja que si es discrepa seràs víctima del buit social). Els propis mitjans de comunicació s'autodefineixen com a simples transmissors de la realitat social i, al mateix temps, els productors de la informació efectuen una interpretació lliure dels fenòmens socials. Aquesta construcció de la realitat es realitza a través d'estratègies discursives que són invisibles als ulls del lector. El periodista ha de construir un discurs que sembli verídic, mitjançant la citació de les fonts emprades. A més a més, utilitza les cometes per posar en boca dels protagonistes les seves declaracions i justificar així l'objectivitat del seu treball. A vegades, també aporta multitud de proves anecdòtiques suplementàries per donar la impressió que coneix fins els detalls més específics del succés.

En definitiva, es tracta de crear un efecte de credibilitat que, no obstant, no és garantia de veracitat. En relació a això, no hem de pensar que els periodistes menteixen, sinó que interpreten la realitat a partir d'unes limitacions personals i professionals. Les limitacions personals venen prefixades pels seus coneixements i per la seva ideologia. I les limitacions professionals fan referència al mitjà de comunicació pel qual treballa i a la projecció social del seu treball. Els interessos financers, polítics i publicitaris exerceixen un fort control sobre la producció informativa. Així doncs, el periodista construeix la notícia a partir d'un model interpretatiu. Per exemple, els membres d'ETA són "terroristes" o "lluitadors", "activistes" per la "llibertat del poble basc"? I els empresonats d'ETA són "delinqüents comuns" o "presos polítics"? En el País Basc existeix un "conflicte polític" o simplement un "fenomen de violència terrorista"? I en aquest context qui són els "demòcrates" i qui són els "violents/radicals"? Quan es parla de "terrorisme" també es contempla aquell que prové de l'Estat?

El poder dels mitjans de comunicació es manifesta en el moment que tenen l'autoritat de qualificar uns o altres actes com a terrorisme. És el poder de nomenar, de posar nom als esdeveniments. A més a més, també tenen el poder de plantejar els temes que se suposa que han de preocupar a la societat. D'aquesta manera, s'aconsegueix el fet que el terrorisme es converteixi en un dels problemes més importants pels ciutadans. Aquest efecte de construcció de la realitat terrorista, que em sembla inqüestionable, es fonamenta en la credibilitat que s'atorga als mitjans d'informació. La fiabilitat d'un mitjà pot dependre de les característiques del propi medi, de l'audiència i dels continguts. És a dir, que aquesta construcció social de la realitat no és un procés unilateral.

Vist això, es fa imprescindible donar un reconeixement social del paper dels mitjans de comunicació per part dels receptors del discurs. Les notícies ajuden a construir la societat com a fenomen social compartit. En qualsevol cas, aquest poder mediàtic es materialitza fent circular determinats discursos. Cada discurs proposa un model de comprensió diferent de la realitat, on s'estableixen els criteris valoratius d'allò bo i d'allò indesitjable, d'allò acceptable i d'allò injustificable.

Quin ha de ser el paper del lector? Sovint, el lector no interpreta la notícia, sinó que veu un esdeveniment a través dels ulls d'un periodista, el qual té dificultats per comprendre una realitat que li és aliena. Quins elements de judici tenim per valorar els actes de violència en el País Basc, si desconeixem el perquè de les seves reivindicacions? La premsa, la ràdio i la televisió només ens mostren la violència del fet, però no l'explicació que hi ha al darrera d'aquest comportament polític. Els *mass mèdia* no només reflecteixen uns esdeveniments i no uns altres, sinó que a més a més determina la importància d'aquests. El lector crític és aquell que consumeix els mitjans de comunicació amb una mentalitat diferent. El lector crític és aquell que sap perquè els mitjans afirmen el que afirmen i comprén, a més a més, que aquestes afirmacions no constitueixen veritats absolutes. No hem de veure en els mitjans de comunicació institucions certificadores de la veritat.

Bàsicament, caldria plantejar-se fins quin punt els mitjans de comunicació condicionen els esdeveniments terroristes, o bé, esbrinar si són els terroristes els qui arriben a condicionar la informació. Per intentar comprendre aquestes interrelacions cal tenir en compte la manera com es construeix el discurs periodístic sobre el terrorisme. En funció del discurs emprat, podrem observar diferents imatges del terrorisme. Quan analitzem les estratègies discursives, s'apreciarà allò que pretenen amagar i allò que desitgen fer visible per a l'opinió pública. És evident, que cada mitjà informatiu, d'acord amb la seva ideologia, pot desenvolupar un tractament diferent envers el fenomen terrorista. No obstant, l'activitat productiva dels mitjans de comunicació és molt semblant. Això ho podem apreciar, clarament, per exemple, en la utilització de les mateixes fonts.

Entre els mitjans de comunicació i el terrorisme es produeix una atracció mútua. Per una banda, la indústria de la notícia necessita de gestos extraordinaris i, per tant, els productors de gestos -en el nostre cas el terrorisme- necessiten la indústria de la notícia perquè els seus actes assoleixin rellevància pública. En aquesta relació, qui és el dominador i qui és el dominat?

Per alguns autors, la resposta és simple: el terrorisme manipula els mitjans de comunicació pels seus propis fins. És a dir, els terroristes poden exercir cert control sobre els m.c.m. Segons aquesta interpretació, es podria afirmar que els mitjans no només són víctimes del terrorisme, sinó també còmplices per deixar-se manipular per aquest. La utilització de la premsa per part dels terroristes esdevé gairebé inevitable. Mitjançant els diaris, poden conèixer la identitat i localització de possibles víctimes o de futurs objectius. D'aquesta manera, poden obtenir informació sobre les mesures antiterroristes del govern i les reaccions públiques que susciten les seves accions terroristes. També poden utilitzar els mitjans com a transmissors d'amenaçes o demandes. No és probable que els terroristes aconseguixin que l'opinió pública es posi en contra del govern que actua "democràticament".

No obstant, per altres autors, són els mitjans de comunicació els qui manipulen el terrorisme. Aquesta postura es fonamenta en dos tipus d'arguments: els econòmics i els polítics. Les empreses periodístiques venen un producte que és la informació. Aquestes empreses són conscients que determinades informacions fan augmentar notòriament la seva audiència i, per tant, els seus beneficis. Aquestes raons purament comercials, per les quals els mitjans busquen vendre més i reforçar la seva posició en el mercat, són les que determinen que els *mass mèdia* facin una àmplia cobertura de les notícies sobre el terrorisme. Aquest caràcter comercial que té la informació, pot suposar una certa distorsió de la representació de la realitat social. Ara bé, el terrorisme pot ser també objecte de manipulació política. Els mitjans de comunicació -en connexió amb els serveis secrets, l'Estat o les multinacionals- operen sobre els actes terroristes exagerant la seva perillositat, per tal de suscitar reaccions d'alarma i petició d'ordre i de normalitat social. El sistema polític pot emprar els atemptats terroristes per reforçar l'*status quo*, per consolidar aliances polítiques, per legitimar les seves accions i deslegitimar la dels seus opositors, per redefinir la realitat política, etc. Això comporta un increment de la presència i influència del sistema polític institucional en els *mass mèdia*. D'aquesta manera, es poden instrumentalitzar els actes de terrorisme per poder, posteriorment, dictar una determinada política de govern.

Des d'aquesta perspectiva, la manipulació que realitza el sistema comunicatiu envers el terrorisme i, la seva extensió a la "criminalització" dels comportaments desviats i incomformistes, podria ser fruit de la pressió autoritària de l'Estat democràtic contemporani enfront de les expectatives no satisfetes dels ciutadans i la necessitat d'una transformació profunda de la societat. El terrorisme representa un símptoma preocupant de la crisi de legitimitat.

1.3.1. Les característiques mediàtiques de l'esdeveniment terrorista

Com representar periodísticament aquest tipus de violència que es denomina terrorisme? En primer lloc, caldria esmentar que el terrorisme, sovint, és un fenomen distorsionador de les rutines periodístiques, que obliga als mitjans de comunicació a mostrar el seu funcionament. És precisament, el trencament o alteració d'aquestes rutines la que revela l'existència d'actes terroristes.

Els actes terroristes comporten canviar les normes habituals del treball periodístic. Per tant, en la rutina productiva dels mitjans de comunicació es produeix la ruptura de la normalitat. O dit d'una altra manera, els esdeveniments terroristes representen una ruptura imprevista de la vida quotidiana i acostumen a ser actes puntuals.

En segon lloc, ens trobem amb diferents tractaments periodístics envers un acte terrorista. Les notícies sobre atemptats terroristes no es limiten al fet en sí, sinó que el sistema polític genera com a resposta una gran quantitat de declaracions de líders polítics i actes institucionals de condemna. Això provoca que la informació s'allargui durant dies. Segons Miquel Rodrigo (1991) a *Los medios de comunicación ante el terrorismo*, en els casos de segrest, ens trobem davant d'un tipus d'esdeveniment de llarga durada, caracteritzat per tres moments: la sostracció del segrestat de la seva rutina diària, el manteniment de la seva privació de llibertat i el desenllaç. El segrest suposa la desaparició de les coordenades d'espai i temps de l'esdeveniment. El segrestat és per definició espacialment un ésser no ubicable. La víctima perd la seva localització espacial, no se sap on està. Pot trobar-se a qualsevol lloc. A més a més, l'ordenada temporal és indeterminada, es desconeix quant de temps seguirà segrestada. Ara bé, en el cas d'Ermua, l'any 1997, el segrest del regidor popular Miguel Ángel Blanco anava acompanyat d'una amenaça de mort que tenia un termini de 48 hores. En aquest sentit, doncs, sí que es tenia coneixement de la duració d'aquest segrest tan peculiar i novedós, la qual cosa generà més expectació per saber-ne el desenllaç "anunciat".

Els mitjans de comunicació s'alimenten de l'espectacularitat que representa tot acte terrorista. El grau d'espectacularitat dependrà de diferents variables, personalitat de la víctima, danys causats, etc. I no totes les víctimes són, periodísticament parlant, iguals. En el cas de l'assassinat de Blanco, aquest suposava una víctima molt important a considerar, ja que es tractava d'un regidor del PP, jove, fill de treballadors i segrestat d'una forma peculiar per la banda terrorista ETA.

Anteriorment, ETA ja havia dirigit la seva acció a càrrecs polítics del Partit Popular, però el tractament informatiu i la reacció de la societat civil no va ser equiparable a la de la mort d'aquest jove. Per què? En quin grau la complexitat d'aquesta nova modalitat de segrest, va desencadenar una major atenció per part dels mitjans de comunicació (i com aquesta major atenció informativa va condicionar a la mobilització ciutadana)?

Normalment, sosté Miquel Rodrigo (1991), envers el terrorisme els m.c.m adopten dues postures: la mitigació o la criminalització. En la primera, hi ha un intent de valorar positivament l'esdeveniment violent; mentre que en la segona, la valoració és totalment negativa. En la informació sobre el terrorisme tres són les fonts principals. Per una banda, estan les periodístiques (agències de notícies, diaris, etc.) que sovint són les primeres a transmetre la informació pertinent. En segon lloc, ens trobem amb els propis terroristes (autors del fet), els quals, però, són de difícil accés. En relació a això, caldria tenir en compte que donat el poc temps del que es disposa per confeccionar una notícia, els periodistes es troben, en cert sentit, obligats a elegir les fonts accessibles. Els terroristes són una font amb què el periodista té poca capacitat d'interactuar. És a dir, el periodista es limita a recollir únicament els comunicats de la banda terrorista, en els mitjans de l'entorn d'aquesta (com per exemple l'*Egin*, i més tard, *Gara*). En últim lloc, hi ha les fonts oficials (govern, partits polítics, policia, etc.) que gairebé sempre es troben orientades políticament. Les fonts oficials tenen una gran importància. Aquestes fonts emeten comunicats sobre els atemptats terroristes. També caldria recordar que aquestes fonts tenen un accés molt fàcil als mitjans de comunicació, a diferència de les fonts policials i de les fonts terroristes.

El sistema polític actua com a font productora de fets secundaris relacionats amb el terrorisme. Quan es produeix un atemptat, el sistema polític (autoritats governamentals, partits polítics, grups de pressió, etc.) dóna d'immediat una resposta de condemna i rebuig envers l'acte violent: conferències de premsa, comunicats de condemna, es convoquen manifestacions (com va ser el cas de les mobilitzacions, considerades des del poder com a "espontànies", pel segrest i posterior assassinat d'aquest regidor del PP), etc.

A més a més, el sistema polític institucional nega el caràcter polític del terrorisme. Però la seva pròpia actuació li atribueix aquesta característica. La insistència de la negativa reforça el sentit contrari. Tant el sistema informatiu com el polític, a través del primer, compleixen la funció de definir i comentar els actes de terrorisme. El sistema polític assenyala quin ha de ser el comportament comunicatiu dels mitjans. I seguint aquesta lògica, el sistema informatiu suggereix una política antiterrorista. Per tant, tots dos sistemes dicten a l'opinió pública els sentiments, els pensaments i les accions a realitzar.

Les autoritats polítiques proposen subtilment als mitjans de comunicació, que aquests adoptin una postura clarament antiterrorista, la qual cosa atempta contra l'intocable mite de l'objectivitat periodística. Amb tot, sembla que només es pugui ser objectiu envers determinats successos i, enfront dels temes de violència terrorista cal ser "bel·ligerant".

1.3.2. La selecció de la informació envers el terrorisme

Seguint a Miquel Rodrigo (1991), els mitjans de comunicació de masses es limiten en la seva tasca a descriure i condemnar les accions terroristes. I en d'altres casos, com ara els que ens ocupen, els mitjans no fan més que criminalitzar de forma demagògica als terroristes, posant-hi cullerada i desviant-se de tota objectivitat periodística. En segon lloc, caldria esmentar que els *mass mèdia* tergiversen la realitat, ja que en el lector se li dóna la impressió que disposa de tota la informació, simplement perquè es recullen tots els detalls. A més a més, la víctima és idealitzada per tal que el lector s'identifiqui amb ella. I per últim, es despolititza l'acte terrorista i és redefinit en termes de motivacions privades i psicològiques ("són bojos"). En definitiva, el tractament desinformatiu és aquell que emmascara la realitat. Els esdeveniments terroristes es descriuen posant molt èmfasi en el seu aspecte emotiu. D'aquesta manera, mitjançant invocacions emotives es canalitzen judicis sobre els fets.

En ocasions, un excés d'informació alarmista pot atemorir artificialment a cert sector de l'audiència, sobretot aquell que no té un contacte directe amb la realitat descrita. Quan es dóna una gran quantitat d'informació sobre un esdeveniment s'arriba a confondre allò anecdòtic amb allò realment substancial. Es produeix, doncs, una sobrecàrrega d'informació.

En canvi, un dels elements que es qualifica de tractament favorable al terrorisme és l'absència de condemna editorial de les accions. Sovint es critica aquests mitjans minoritaris -com ara l'*Egin*, i més tard, *Gara*- de recollir les justificacions i les argumentacions dels grups terroristes. Injustament, es pensa que comprendre és compartir i legitimar. Personalment, considero que caldria intentar entendre allò que un no dóna suport, ja que la comprensió del terrorisme no representa necessàriament fer apologia d'aquest.

Els diaris estudiats, a excepció dels abans esmentats, desenvolupen un tractament selectiu de la informació sobre les accions "etarres". Mantenen una clara línia editorial de rebuig i condemna d'atemptats. Tampoc difonen cap element propagandístic de l'organització terrorista: comunicats, entrevistes, etc.

Es tracta d'informar de forma diferent. Es pretén convèncer el públic, tot manifestant que la causa terrorista no és bona ni convenient. Però per què? A més a més, cal fer el possible per intentar destruir la bona imatge que un sector del públic pugui tenir respecte al terrorisme. Així doncs, caldria posar fi a la ideologia terrorista. No només s'han de condemnar les accions violentes, sinó també subratllar la seva falta de coherència: “(...) *Hay que tener una actitud militante antiterrorista desenmascarando sus coartadas políticas y las de los grupos que los apoyan*”. (Rodrigo, 1991, pàg. 63).

1.3.3. Tipus de discursos mediàtics sobre el terrorisme

Quins discursos construeixen els mitjans de comunicació envers el fenomen terrorista? Rodrigo (1991) en distingeix quatre classes:

1. Discurs oficial. És generat des del poder i emprat pel govern, les forces de seguretat i intel·lectuals en tasca propagandística contra el terrorisme, com ara el filòsof basc Fernando Savater. En aquest tipus de discurs, normalment, es nega el caràcter polític del terrorisme. Es criminalitza la violència política reduint-la a l'esfera de la irracionalitat. Els terroristes no només són considerats criminals, sinó també fanàtics i psicòpates. Els terroristes són individus alienats. Enfront d'aquest model d'irracionalitat, l'Estat personifica la praxis constitucional i està dotat de tota legitimitat de l'ordre democràtic. El discurs oficial es fonamenta en el discurs jurídic del manteniment de l'ordre i la seguretat. El terrorisme és considerat com a una disfuncionalitat social. La imatge utilitzada és la de la criminalitat. Les accions terroristes com a quelcom aliè a la societat, com a una malaltia estranya pel cos social que cal eradicar. Davant la ruptura d'aquest ordre social es proposen noves mesures de repressió policial per paliar l'aparent inseguretat ciutadana.

Per una banda, els terroristes són considerats delinqüents comuns i s'intenta despolititzar l'activitat terrorista. No obstant això, el propi tractament jurídic del terrorisme va més enllà de la simple delinqüència comú, ja que s'estableix una legislació especial (*ley Antiterrorista, ley de Defensa de la Democracia, el decreto-ley sobre protección de la seguridad ciudadana*,..., i successives reformes parcials del Codi Penal). Per tant, ens trobem davant d'un tipus de delicte especial, el qual li dona el caràcter polític explícitament negat i, implícitament reafirmat, tot plegat des de les institucions polítiques.

En relació a això, m'agradaria esmentar la següent citació de Miquel Rodrigo, en el seu llibre *Los medios de comunicación ante el terrorismo*: “(...) De esta forma se pretende despolitizar y criminalizar esta actividad. La consecuencia es que no existe violencia política, no existe delincuencia política, no existen presos políticos. El terrorismo es un problema de orden público cuya solución depende de medidas policiales. Los actores sociales que utilizan este discurso suelen ser principalmente las autoridades. Este discurso pretende proteger un orden normativo que se considera legal. El terrorismo es básicamente un acto ilegal. Pero este discurso apenas consigue disimular el carácter político del terrorismo, ya que son las mismas autoridades políticas las que mediante su reacción ante los actos terroristas los redefinen políticamente”. (Rodrigo, 1991, pàg. 97).

En molts casos, el govern, a través de determinats periodistes, desenvolupa un discurs patològic envers el terrorisme, el qual pretén dissimular el caràcter polític i social de l'activitat terrorista, tot descontextualitzant el problema centrant-lo en la naturalesa de l'individu. Així doncs, es considera que la violència és fruit d'una manca de socialització, la qual caldria controlar. Els periodistes centren la seva atenció en el subjecte terrorista i, tenen com a funció atacar la possible bona imatge que pogués tenir una banda terrorista. Fins i tot, s'arriba a descriure el retrat robot d'un terrorista (retrat psicològic, vestimenta, gustos musicals, etc.). La patologia del terrorista vindria donada, segons aquest discurs periodístic, tant per una agressivitat innata no suficientment controlada, com a un ambient i entorn que inevitablement el condueix a la violència. Des del meu punt de vista, podem arribar a la conclusió que aquest discurs pretén eliminar qualsevol idea romàntica sobre la lluita terrorista, una lluita clandestina.

D'altra banda, lligat a aquestes explicacions patològiques respecte els terroristes, ens trobem una nova argumentació governamental i mediàtica que defineix el terrorisme com a fanatisme. Aquest discurs recull la dimensió d'irracionalitat del terrorisme. La irracionalitat resideix en la projecció dels seus atacs contra víctimes seleccionades per la seva condició de símbols o de representació.

Sovint a la premsa, en els seus articles editorial i d'opinió, es fa esment del “caràcter irracional del comportament terrorista”. I no és menys “racional” la postura governamental “immobilista envers la resolució del conflicte”, tot apel·lant a la “unitat d'Espanya”? La irracionalitat, doncs, també ve donada per crear un estat d'opinió que desdibuixa la realitat i la presenta magnificant la sensació de por i amenaça constant.

2. Discurs alternatiu. El motor d'aquest discurs és la recerca de la causalitat del fenomen. S'intenten esbrinar les claus del terrorisme per tal de comprendre'l millor. Això comporta plantejar-se els dubtes terminològics sobre qui és etiquetat com a “terrorista” i qui com a “lluitador per la llibertat”. Pretén fomentar una estratègia política i social per combatre la violència atacant el fenomen des de la seva arrel, és a dir, en les seves causes. I es considera ineficaç la política oficial basada en la repressió del terrorisme. Aquestes crítiques a l'estratègia estatal antiterrorista es concreten a postular la recerca de solucions polítiques dialogades i no només policials envers el problema.

El discurs polític defineix el terrorisme com a violència política. L'acció terrorista té sentit si es tenen en compte les seves motivacions polítiques. Allò considerat realment important d'un acte terrorista no és només la seva materialitat sinó allò que representa i simbolitza. Aquesta politització pot donar lloc a diferents conseqüències. En primer lloc, la solució del terrorisme passaria per la negociació política entre les parts en conflicte. En segon lloc, el discurs polític s'utilitza, en ocasions, per deslegitimar al sistema polític establert que propicia el terrorisme.

3. Discurs justificant o d'oposició. Es caracteritza per intentar justificar i legitimar l'activitat terrorista. Per tant, defensa l'ús de la violència per la consecució de fins polítics i dóna suport a la realització de diferents tipus d'acció per tal de desemmascarar i denunciar la hipocresia del poder que pretén ser legítim. Les justificacions que apareixen en aquest discurs són de dos tipus: a) enfront al terror de l'Estat, una altra forma d'acció política és impossible o ineficaç (terrorisme de base ideològica); b) enfront a un Estat “colonial” i “opressor” es reivindica l'alliberament nacional (terrorisme “nacionalista”).

La violència és emprada com a instrument polític. Des de la perspectiva marxista s'afirma que la violència és el motor de la història. L'Estat que està al servei de la força burgesa dominant és un organisme de dominació i opressió. A més a més, la violència és un dels instruments de la lluita política de les classes o pobles oprimits. Per consegüent, el poder polític pot utilitzar diferents mecanismes per exercir el control social. Entre ells, podem destacar-ne la influència directa o indirecta que manifesta envers els mitjans de comunicació. Aquest tipus de control funciona sobre la base del consens social. És a dir, els membres d'una comunitat comparteixen valors, regles i representacions de la societat. El poder polític a través dels seus discursos potencia aquest consens, fent referència a valors culturals compartits, per exemple, atacant els "enemics" de la pàtria o de l'Estat.

4. Discurs populista. Es desenvolupa en el marc de la concepció d'una guerra contra el terrorisme. Una guerra, que en alguns casos, exigeix actuacions que vagin més enllà de la legalitat vigent –el GAL-. A més a més, els terroristes són titllats d'inhumans i irracionals i, se'ls situa al marge de la societat civil.

1.4. La construcció mediàtica d'ETA i del conflicte basc

Juntament amb Miquel Rodrigo i Antoni Batista (periodistes reconeguts pels seus estudis sobre els mitjans i el terrorisme basc), l'historiador Antoni Segura comparteix la idea que "(...) La versió mediàtica i política de les parts implicades en qualsevol conflicte sovint tendeix a reduir-lo en una confrontació entre bons i dolents, entre els que tenen la raó, històrica, política o coercitiva, i els que no tenen cap raó per continuar defensant determinades posicions. (...) I és clar, hi haurà qui negui que en el cas d'Euskadi es pugui aplicar el concepte de conflicte polític, reduint-lo a una confrontació entre terrorisme i Estat de dret. Tampoc no és cap novetat: gairebé sempre la prova més evident de l'existència d'un conflicte és la seva negació per una de les parts implicades, generalment la que se situa en el camp institucional legalment vigent i reconegut per la comunitat internacional, que no vol donar rang polític a les altres parts implicades o reconèixer la naturalesa política del conflicte pensant que això afeblirà les seves posicions". (Segura, 2009, pàgs. 9-10).

A "Els mitjans de comunicació, actors de la política basca" (Segura coord; Batista i altres, 2003) Batista constata que "(...) No és gens fàcil tractar amb profunditat el conflicte basc, si el que es pretén és fer-lo entendre als lectors, oients i televidents, que és un objectiu intel·lectualment més elevat que convocar-los a una manifestació o intentar encaminar-los cap a una opció electoral. En la rutina periodística, xoquem sovint amb la handicap que els processos complexos, per a ser periodístics, s'han de convertir màgicament en simples. I quan ja han estat desnaturalitzats o banalitzats, es coronen amb uns titulars que acaben de destruir-los, perquè intervenen nous criteris en els quals es conjuguen l'ajustament de comptes amb els criminals amb el màrqueting de crear la necessitat de fer llegir l'article o de carregar-hi més importància del compte perquè altres col·legues la *repiquin*. Suscitar aquesta necessitat significa sovint caure en el sensacionalisme. (...) Segons la meua opinió, i respectant alternatives que van en direcció absolutament contrària, el periodisme sobre el conflicte basc s'hauria de mirar de la mateixa manera com es miren informativament altres conflictes: no d'un costat o de l'altre, sinó des de la terra del mig de ningú; i si la dimonitzada equidistància molesta, mirem amb una gran angular i des de dalt. Saltar-se aquesta línia significa convertir

periodisme en propaganda. (...) Pel que fa a informar sobre el conflicte, es va començar prenent partit contra ETA, però es continuà pel seu entorn civil i s'ha acabat prenent partit contra el nacionalisme democràtic". (Segura coord; Batista i altres, 2003, pàgs. 76-78)

Respecte a la construcció periodística d'ETA, Batista (Segura coord; Batista i altres, 2003) estableix els següents ítems sobre com la premsa conforma una determinada imatge del conflicte: 1) ETA és considerada com una organització de delinqüència comuna, no política, sinó mafiosa; 2) els èxits policials es presenten com la derrota d'ETA i l'optimització del final de la violència i; 3) un final que s'explica per les constants apel·lacions a les divisions internes ETA/HB i les divisions entre els presos d'ETA.

A partir d'aquestes consideracions, al seu entendre, el problema basc és interpretat de manera totalment virtual però majoritària als mitjans de comunicació: "(...) el conflicte basc està propiciat per una banda de delinqüents comuns que, malgrat que fa més de quaranta anys que actuen, es troben immersos en profundes divisions internes, les quals –unides als grans èxits de la policia i a la mobilització social- hi posaran fi en un període de temps raonable. Sobre aquesta virtualitat, el PP ha pogut elaborar la hipòtesi segons la qual ETA pot ser derrotada policialment i políticament, i aquesta hipòtesi fou venuda a l'electorat en la consulta autonòmica del maig del 2001. Definir un sil·logisme sobre premisses falses, tanmateix, per bé que acadèmicament no se sostingui, políticament és habitual. (...) Això és, essencialment, la construcció periodística d'ETA, en la qual preval el que és virtual sobre el que és real, i excloent lúcids analistes que no confonen la realitat amb el desig, dels quals fou exemple, una vegada més, Ernest Lluch. Ara bé, la llatzerant crueltat del terrorisme contamina els mitjans de comunicació com contamina l'univers polític, de manera que contra ETA s'hi valgui tot; o que, com que ETA és independentista, es criminalitzi l'independentisme en general; o que la Constitució i l'Estatut deixin de ser cartes polítiques amb la caducitat que se'ls vulgui donar, encara que només fos perquè avui una part ja important de l'electorat no els va votar –perquè encara no era major d'edat- per a entronitzar-les en veritats eternes i immutables. Però no tot és tan malèvol. Anotem en l'haver, almenys, que la dreta espanyola que no va votar la Constitució en el seu moment, ara s'ha convertit en la seva defensora més

fiel. Això és positiu per a la democràcia”. (Segura coord; Batista i altres, 2003, pàg. 76)

Pel que fa a la nova estratègia per combatre ETA, basada en la “repulsa social per mitjà de les mobilitzacions”, engegada pel govern Aznar arran del cas Ermua l’any 1997, Batista escriu: “(...) En aquest punt, és interessant incloure una mentida tan rutinitzada com la de les xifres d’assistència a manifestacions. (...) em permeto evitar el *dribling* semàntic i parlar de mentida en lloc d’incertesa. En les manifestacions, es menteix d’ofici, donant per bones les xifres dels organitzadors, que sabem que són inflades i les de la Guàrdia Urbana, que com que són oficials i el que és oficial no es contrasta, considerem certes. (...) Aquestes dades tan exagerades contribueixen a donar la idea que la mobilització social contra el terrorisme és molt més gran del que és en realitat. I això, al seu torn, contribueix a crear falses esperances o expectatives de l’equació que té com a resultat aïllar la incògnita del terrorisme a través de la massiva resposta de la societat”. (Segura coord; Batista i altres, 2003, pàgs 73-74).

Per a Alberto Surio (autors diversos, 1998) a “*El género periodístico del conflicto vasco (entre el atrincheramiento político y la sociedad mediática)*”, el gènere periodístic sobre el fenomen de la violència d’ETA cada cop més tendeix a un tractament frívol, simplista i sensacionalista: “(...) Otro problema más profundo que plantea una aproximación al conflicto desde los medios de comunicación es la tendencia simplificadora que está invadiendo el panorama mediático. (...) subyace una peligrosa corriente de fondo que caricaturiza la realidad, la banaliza o la reduce a unos parámetros políticamente correctos que no abordan la complejidad social y política del conflicto. Pensamientos complejos –como por ejemplo los del obispo Setién- son despachados con frivolidad. (...) El género periodístico sobre el terrorismo se ha convertido en una reedición del clásico periodismo de sucesos con una invasión de lo audiovisual que merma la profundidad”. (Surio i autors diversos, 1998, pàgs. 59-60).

Ara bé, per què el tema del País Basc centra l’ordre del dia de bona part de la premsa estatal? En l’estudi “*Al límite de la (in)comunicación. Prensa y conflicto vasco*”, P. Idoyaga i T. Ramírez de la Piscina (2002) constaten que “(...) Desde hace un par de décadas el conflicto vasco es la estrella mediática

por excelencia: protagoniza tertulias radiofónicas, monopoliza telediarios y acapara a diario las primeras páginas de periódicos y revistas especializadas. Y, a pesar de tan excepcional despliegue, dicho contencioso sigue siendo hoy en día –en muchos aspectos- un gran enigma”. (Idoyaga i Ramírez de la Piscina, 2002, pàgs. 17-18). Però, quines són les causes que condueixen a definir aquesta estratègia “tematitzadora de la producció informativa sobre el conflicte basc”? És més, es pregunten aquests autors, “(...) Pero, ¿por qué lo tratan los medios como la cuestión política más importante, incluso cuando esos diarios apenas se difunden en Euskal Herria?; ¿Por qué lo hacen de una manera muy particular los diarios editados en Madrid, convirtiéndolo en tema principal de la información política en porcentajes mucho más elevados de lo que lo hacen los editados en Cataluña o Galicia? (...) La cuestión vasca es, sin duda, un problema de Estado, en el sentido en que afecta a su propia organización y modelo; pero, en gran parte al menos podríamos decir otro tanto de, por ejemplo, Cataluña o del modelo autonómico en general. Pero la cuestión vasca tiene valores añadidos para convertirse en cuestión de Estado, en el sentido de los factores sobre los que el poder de Estado define su identidad, genera cohesión y vertebración social para España, fija los campos de legitimidad y dibuja el territorio de los peligros. Por eso la cuestión vasca es una de las primeras, sino la primera cuestión política para el Estado y, por extensión, la primera cuestión de Estado para el sistema político”. (Idoyaga i Ramírez de la Piscina, 2002, pàgs. 48-49).

Per la seva banda, Enric Xicoy en la seva tesi doctoral, titulada “*Interpretació periodística del conflicte basc. (Avui, El Periódico i La Vanguardia. Setembre 1998-abril 2000)*”, intenta explicar com “(...) el conflicte basc, en realitat, no és res més que una variant d’un conflicte més profund: la definició d’Espanya”. (Xicoy, 2008, pàg. 9). Des del seu punt de vista, possiblement, ens trobem “davant del principal tema d’Estat a Espanya”: “(...) ETA ha estat l’excusa perfecte per aquells qui no han volgut resoldre aquest gran tema. Mentre ETA actuï, aquells qui defensen la unitat d’Espanya tenen un argument moral per combatre aquells qui defensen més quotes d’autogovern o, directament, la independència de la seva nació”. (Xicoy, 2008, pàg. 301). És en aquest context, en què segons la seva opinió “(...) els mitjans de comunicació són part de l’engranatge o, si ho preferiu, un actor més del

conflicte”. (Xicoy, 2008, pàg. 302). I el fet que bona part dels mitjans “hagin pres partit per un dels grans fronts o pols oberts en aquest conflicte”, no ha ajudat, al seu entendre, a cercar vies de solució, sinó que més aviat “(...) podríem dir que han estat part del problema”. (Xicoy, 2008, pàg. 303). En altres paraules, “(...) La potència i influència mediàtica que tenen els mitjans de Madrid, majoritaris pel que fa als lectors, no han facilitat precisament a la resolució del conflicte, o almenys de la manera que creiem que s’hauria de resoldre. Mantenir oberta la tensió permanent, posar en dubte la legitimitat democràtica d’alguns partits, o magnificar les accions violentes o relacionades amb ETA, aparcant les veus que proposen solucions constructives al conflicte, no en van facilitar la resolució. Ni en el període analitzat ni en la treva posterior”. (Xicoy, 2008, pàg. 300).

Un conflicte, que segons aquest periodista i estudiós del tema, “(...) va més enllà dels atemptats d’ETA i en què els mitjans de comunicació hi tenen un paper molt important a l’hora d’explicar-lo”. (Xicoy, 2008, pàg. 18). En aquest sentit, es pregunta com a punt de partida de la seva recerca “¿què passa al País Basc?”, “¿què ens expliquen que hi passa?” i si certament “¿influeixen els mitjans de comunicació al públic a l’hora de prendre partit sobre el conflicte basc?” (Xicoy, 2008, pàg. 81).

Xicoy estudia com aquest conflicte és comunicat a la societat espanyola i, especialment, en el seu treball, la manera com n’és d’informada la societat catalana. Al mateix temps, pretén endinsar-se en la frontera que separa “informació” d’“opinió” i la presa de partit de la premsa a l’hora de relatar el conflicte: “(...) Les informacions publicades, per definició, havien de ser interpretacions d’uns fets intentant que aquestes s’adeqüin a la realitat sense introduir-hi elements d’opinió i buscant sempre el màxim grau d’objectivitat. (...) Però, analitzant com s’exerceix la professió periodística, plantejem la hipòtesi que aquesta distinció entre informació i opinió potser només és formal. A l’hora de la veritat, l’únic que fa el mitjà és interpretar la realitat, això sí, en diferents graus. Quan s’informa, s’interpreta, quan s’opina, s’interpreta. El que passa és que en el primer cas el que es procura és que la interpretació sigui menys explícita i gens valorativa i que doni una sensació de versemblança. En canvi, en l’opinió la interpretació és bàsicament explícita i valorativa. Però mai estarem davant d’un relat exacte del que és la realitat. En definitiva, que la

frontera entre opinió i informació és molt fina. I que sovint amb la informació es pot ser més tendenciós que no pas amb l'opinió". (Xicoy, 2008, pàg. 12).

Segons Xicoy, "(...) El problema, diguem-ne ètic, recau després en saber si és correcte o no que un mitjà es posicioni clarament a favor d'un dels actors del conflicte i que aquesta actitud passi per davant de l'obligació d'informar de la manera més objectiva possible". (Xicoy, 2008, pàg. 13). Qualifica de "postura molt propera al fonamentalisme", "(...) I quan el diari cau en la defensa acèrrima d'un dels pols, també es pot dir que cau dins d'un pensament únic, ja sigui el del Govern espanyol com el d'ETA. (...) Per suposat, es tractaria d'una postura fonamentalista en aquest conflicte on predomina l'eslògan *estàs amb mi o contra mi*. (...) En aquest cas el cànon sovint defensat des del Govern espanyol és que s'ha d'acabar amb ETA a través de l'acció policial i qualsevol reivindicació nacionalista no es pot defensar amb les armes i, per analogia, aquells que defensen un canvi polític semblant al que propugna ETA per aconseguir més sobirania són còmplices amb ETA. A més, els únics marcs de referència són la Constitució i els Estatuts". (Xicoy, 2008, pàgs. 13-14).

En relació a si s'informa correctament sobre el que passa al País Basc, Xicoy sosté que "(...) Una de les premisses del periodisme és sobretot intentar que sigui el lector, l'audiència, la que tingui prou elements de judici per jutjar què és el que està passant i que no se li digui quina postura ha de prendre o què ha de pensar. Malgrat tot, no neguem que el mitjà, com actor social que és, i com actor del conflicte que és, té un paper important a desenvolupar. Aquest paper no s'ha de centrar només en fer de missatger, però tampoc de tergiversador, sinó també d'intentar aportar elements que permetin que un conflicte com aquest acabi. I això, com han repetit diferents estudiosos, no s'aconsegueix amb el tractament clarament tendenciós cap una de les parts". (Xicoy, 2008, pàg. 295).

A "Mitjans de comunicació, política i conflicte basc" (Segura coord; García Larragán i altres, 2003), el periodista i director del programa "*Boulevard abierto*" de Radio Euskadi, Pedro García Larragán, es refereix al concepte de "prevaricació periodística": "(...) L'objectivitat periodística és tan rara com la científica; no hi ha veritats absolutes, només realitats basades en percepcions, i, per tant, molt sovint, amb més components subjectius que objectius -sense que aquesta circumstància tampoc ens porti a l'absurd de negar el que és obvi.

Però crec que en el periodisme actual, si més no en el que s'exerceix de fa pocs anys fins ara sobre el País Basc en concret -tot i que ni molt menys de manera exclusiva; només cal fixar-se, per exemple, en el que va passar amb les notícies sobre l'Iraq, i el que comencem a conèixer com a mentides assumides ja oficialment-, el debat rau aquí: en el fet que si el que transmeto com a periodista respon a una visió particular, però honesta, del que crec que és real; o si el contrari, respon a un altre tipus d'interessos -polítics, de promoció personal, econòmics o d'una altra mena. (...) I lamentablement, crec que la resposta és clara. En la història del periodisme recent a l'Estat espanyol, no s'han dit tantes mentides ni s'han retorçat tant els missatges sobre una realitat tan complexa com la basca. I el que és pitjor, estic del tot convençut que s'ha fet amb consciència de fer-ho; es tracta del que he batejat com a *prevaricació periodística*. (...) La qüestió és què passa quan, en lloc de retransmetre la notícia, en retransmetem només una part, donem a aquesta part categoria de veritat absoluta i la plantem així mateix davant l'opinió pública. I fem amb tota la intenció, ocultant a posta altres dades. Aleshores passa que, segurament, estem més a prop de la propaganda que del periodisme, utilitzant a més en aquest sentit, conscientment, expressament, si cal, la mentida". (Segura coord; García Larragán i altres, 2003, pàg. 238).

Respecte a la neutralitat informativa, García Larragán es pregunta si aquesta és possible a Espanya en relació amb el terrorisme exercit per ETA. La seva resposta és negativa: "(...) Al desembre del 1999, el cap de premsa de qui aleshores era ministre de l'Interior, va fer públic un eslògan que, des d'aquell moment, i ja sense complexos, és defensat per alguns qualificats periodistes i mitjans de comunicació: *Ante el terrorismo no hay neutralidad posible*. (...) Una expressió que trobem quasi idèntica literalment en un document oficial. El 15 de gener de l'any 2002, el consell d'administració RTVE publicà un escrit elaborat pels consellers del PP i del PSOE, i aprovat per unanimitat amb el títol *Reflexiones sobre terrorismo y medios de comunicación*. Entre altres coses, s'hi diu literalment el que segueix: *los medios de comunicación, como ingredientes del sistema democrático, no pueden ser neutrales antes quienes ponen en peligro el sistema de libertades: Cuando están en juego los principios básicos de la democracia, la neutralidad puede convertirse en complicidad*. (...) La qüestió és, doncs, que, prenent com a referent bàsic per al periodisme

actual la renúncia a la neutralitat informativa, s'acusa el qui difon la notícia de complicitat amb els assassins, terroristes, etc., per bé que també s'observa que hi ha diferències". (Segura coord.; García Larragán i altres, 2003, pàgs. 244-246).

Si bé en qualsevol conflicte, el periodista s'hauria de qüestionar quines en són les seves causes, García Larragán lamenta que "(...) aquest és un debat del qual la societat espanyola se sostreu des de fa massa temps. Al seu lloc, s'ha instal·lat un discurs dens, allunyat de tota objectivitat, i que, per descomptat, ha pres partit. El 21 de novembre de 2001, gairebé només dos mesos després dels atemptats contra les torres bessones de Nova York, el diari *La Razón* publicà una portada que il·lustra el que volem dir. Amb el titular *Javier Ben Arzalluz quiere convocar un referéndum sobre si ETA debe desaparecer*, el diari fa un muntatge i situa la cara de Xabier Arzalluz en una fotografia de cos sencer de Bin Laden. Sense comentaris". (Segura coord.; García Larragán i altres, 2003, pàgs. 252-253).

Al seu entendre, l'era Aznar coincidí en un període singular de fer periodisme, en què "(...) *Así son las cosas, y así se las hemos contado*, cèlebre expressió utilitzada per un molt ben remunerat periodista de la televisió, passarà a la història del periodisme com un del fraus més grans i com a exponent d'una època en concret. Les coses no són així; en tot cas, *així creiem que són les coses, i així les hi hem explicat*. (...) Tot plegat demostra una manera de fer que no crec sincerament que contribueixi a millorar la societat en què vivim i per a la qual treballem". (Segura coord.; García Larragán i altres, 2003, pàg. 254). A més a més, "(...) la simplicitat, la conformitat, la manca de rigor i la mentida conscient –la *prevaricació periodística*– han portat l'anomenat *conflicte basc* al lloc on és ara, a la incomprensió i al rebuig mutus entre molts bascos i espanyols. (...) El model periodístic imperant a l'Estat espanyol es nodreix d'una sola font, l'administrada per la policia, el Ministeri de l'Interior i els gabinets governamentals. La conseqüència és el pensament únic imperant en matèria de terrorisme. (...) La barrera sagrada entre informació i opinió desapareix. (...) A Euskadi, tots els mitjans de comunicació –de manera més clara els editats a Madrid, però també els bascos– tracten el fenomen de la violència des d'una posició de partida, des de qui pren part en el conflicte. Es constata l'existència d'un periodisme que abandona el seu paper

d'intermediació en el fet informatiu". (Segura coord; García Larragán i altres, 2003, pàgs. 259-260).

En canvi, al seu entendre, el periodisme de tradició anglosaxona, en què hi ha investigació profunda i abundant sobre conflictes violents, difereix força de l'efectuat a l'Estat espanyol. Un periodisme, el britànic, "(...) que separa informació d'opinió, i que busca la informació en diverses fonts, sempre directes. Un periodisme que resulta sovint molest per a les autoritats, sense que aquest sigui l'objectiu principal". (Segura coord; García Larragán i altres, 2003, pàg. 260). Un exemple d'això el trobem a l'octubre del 1984, quan "(...) l'IRA va fer explotar una bomba a l'hotel en què s'allotjava Margaret Thatcher, un atemptat que va estar a punt de costar-li la vida. Quatre anys més tard, la primera ministra ordenà prohibir la missió de qualsevol veu del Sinn Féin o de l'IRA en la BBC. Els sindicats de la televisió pública convocaren vagues i protestes, com també el sindicat britànic de periodistes. Aquí, en un període de cinc anys, un jutge, Baltasar Garzón, ha tancat dos diaris (*Egin* i *Egunkaria*), n'amenança de tancament un tercer (*Gara*) i encara no ha acabat, ni tan sols la investigació del primer. Hi ha algú que protesti? (...) A l'Europa occidental de la postguerra, només en una ocasió la justícia d'un país va gosar tancar un mitjà de comunicació. Va passar el 1968 a França, i el tancament només afectà el diari en qüestió durant sis mesos. Després va ser reobert". (Segura coord; García Larragán i altres, 2003, pàgs. 243-244). No és més que un altra mostra d'allò que alguns anomenen "judicialització de la política".

1.5. El procés d'estigmatització mediàtica envers el nacionalisme basc

Aquest darrer apartat intenta endinsar-se en la construcció de la “dissidència” i la seva “persecució” en societat, aplicades a la “percepció” que tenen certs sectors del nacionalisme espanyol envers el basc. S’afirma que l’home per naturalesa és sociable, la qual cosa implica l’establiment d’unes normes mínimes de convivència amb els altres; és l’anomenat “contracte social” (Rousseau, 1969). L’existència, però, d’aquestes pautes de comportament comunes, sovint no es tradueix en el seu compliment, sinó que hi ha individus o grups socials que vulneren les normes establertes. Ara bé, qui determina les normes? Qui fixa què és allò “normal” i allò “desviat”? La resposta la trobem en aquells grups socials que gaudeixen, en el si d’una comunitat, d’una posició “dominant”, de major poder polític i econòmic, fins i tot, sota un règim democràtic. La figura del “desviat” és producte de l’establiment d’una norma “preexistent”. Dit d’una altra manera, sense norma no hi hauria desviació.

Seguint el teòric Howard Becker (2009, pàg. 21) a *Outsiders. Hacia una sociología de la desviación*: “(...) Todos los grupos sociales establecen reglas y, en determinado momento y bajo ciertas circunstancias, también intentan aplicarlas. Esas reglas sociales definen las situaciones y comportamientos considerados apropiados, diferenciando las acciones correctas de las equivocadas y prohibidas. Cuando la regla debe ser aplicada, es probable que el supuesto infractor sea visto como un tipo de persona especial, como alguien incapaz de vivir según las normas acordadas por el grupo y que no merece confianza. Es considerado outsider, un marginal. (...) Pero la persona etiquetada como outsider bien puede tener un punto de vista diferente sobre el tema. Quizá no acepte las reglas por las cuales está siendo juzgada, o rechaze la competencia y legitimidad de sus jueces. Surge de ese modo un segundo significado: el infractor puede sentir que sus jueces son outsiders”.

Becker (2009, pàgs. 27-28) reflexiona sobre les estratègies que provoquen que algunes persones trenquin les regles i que d’altres les imposin, com també la percepció que es té a l’hora de definir qui és el “desviat”. Segons Becker, el comportament desviat és aquell que ha estat prèviament “etiquetat”: “(...) Una persona puede romper las reglas de un grupo por el simple hecho de atenerse a las reglas de otro. ¿Es entonces una persona desviada? (...) Me

refiero más bien a que los grupos sociales crean la desviación al establecer las normas cuya infracción constituye una desviación y al aplicar esas normas a personas en particular y etiquetarlas como marginales. Desde este punto de vista, la desviación no es una cualidad del acto que la persona comete, sino una consecuencia de la aplicación de reglas y sanciones sobre el infractor a manos de terceros. Es desviado quien ha sido exitosamente etiquetado como tal, y el comportamiento desviado es el comportamiento que la gente etiqueta como tal". És per això, que suggereix que fóra millor "(...) referirse a esos comportamientos como comportamientos que rompen las reglas y reservar el término desviado para aquellos a quienes algún segmento de la sociedad ha etiquetado de esa manera". (Becker, 2009, pàg. 33).

En aquest sentit, caldria distingir dues classes de "normes socials", relatives en el temps i l'espai: per una banda, aquelles que són "explícites" o "formals", en què la sanció per qui la transgredeix és coneguda i institucionalitzada (les lleis, per exemple). I de l'altra, les "implícites" o "informals" fruit d'unes tradicions, creences o hàbits culturals. El seu compliment acostuma a produir-se d'una manera inconscient i en ocasions poc reflexiva. La vulneració d'aquestes últimes implica sovint un càstig moral (malgrat no constituir cap delictes o infracció), que es coneix com a "buit social". També la "por a ser diferent" i la necessitat d'acceptació dins del grup fan que inconscientment les persones intentin adaptar-se a allò comú o majoritari. Tal com apunta Becker (2009, pàgs. 22), *"(...) Las reglas pueden ser de muchos tipos diferentes. En el caso de las leyes formalmente aprobadas, el Estado puede usar su poder policial para hacerlas cumplir. En otros casos, cuando se trata de pactos informales –tanto los más recientes como los ya refrendados por su antigüedad y tradición-, su incumplimiento prevé sanciones informales de todo tipo".* Per tant, s'entén per "normalitat" el patró de conducta establerta en una societat i en una època concretes i, per "desviació" o "dissociabilitat" aquells comportaments que s'allunyen de la "norma" comunitària. Què fan les nostres societats davant la "desviació"? A grans trets, podríem sostenir que engeguen mecanismes de "resocialització", entesos com a "correctors de la desviació".

Teòricament, en un Estat de dret, només està reconeguda la “resocialització de conductes desviades delictives”, tal com preveu la llei en relació a la funció dels centres penitenciaris (el “càstig” és la privació de llibertat”, però, alhora contempla la possibilitat de “reinserció” a la societat). Així doncs, cal tenir present que no tota conducta desviada, és a dir, aquella que s’aparta de la norma, és delictiva o susceptible de ser sancionada, sinó que en un Estat de dret es reconeixen i garanteixen aquells comportaments que malgrat ser “diferents” no vulneren cap llei. No obstant, a vegades la “llibertat de pensament” –sempre que no constitueixi l’apologia d’un delictes- i/o la “diversitat cultural”, “religiosa”,..., –sempre que les seves pràctiques no vulnerin una norma jurídica-, que un Estat garantista té l’obligació de protegir, també són objecte de “penalització” i “correcció”, com si es tractessin de conductes, a vegades, “patològiques”. En capítols posteriors d’aquesta tesi es podrà copsar el discurs d’alguns diaris i opinadors –reproduint declaracions de certs polítics- que qualifiquen els terroristes de “psicòpates” i els idearis polítics del Partit Nacionalista Basc de “deliris”. En opinió de Becker (2009, pàgs. 15-16), “(...) *Advertimos que en todas partes la gente que se involucra en una acción colectiva define aquello que es malo y que no debe hacerse, y en general da los pasos necesarios para evitar que se realice ese tipo de acciones. Ahora bien, éstas no son todas delictivas, de ninguna manera y en ningún sentido de la palabra. (...) En algunas ocasiones, esos comportamientos fuera de lo común pueden hacer que los demás decidan que uno no es ni maleducado ni raro, sino que está mentalmente enfermo, y es ahí cuando pueden llegar las sanciones*”.

La present tesi pretén demostrar com el Partit Popular i els seus mitjans de comunicació afins iniciaren des de final de la dècada dels noranta una campanya d’“etiquetatge” i “estigmatització” del conjunt del nacionalisme basc, associant-lo amb la violència terrorista d’ETA. Erving Goffman (1963) defineix el concepte d’estigma com una “marca negativa” que serveix per descriure una persona. Segons aquest sociòleg, l’estigma es converteix en un rol dominant de l’individu que pot incidir en la “reinterpretació” que fa dels seus propis actes, donant lloc a l’anomenada “profecia que es compleix a ella mateixa” (Merton, 1980). Aquest, però, no és el cas del nacionalisme basc que durant aquests anys ha lluitat contra aquesta espiral que l’intentava criminalitzar.

El nacionalisme basc en el seu ventall més ampli (des de l'esquerra abertzale fins al PNB) ha estat víctima d'un "control social". És a dir, d'una sèrie de dispositius (policials, judicials, educatius, mediàtics, ...) a partir dels quals s'indueix als seus membres a comportar-se d'acord a les normes "predominants" (les establertes per aquest corrent de "pensament hegemònic" instaurat pel PP). En definitiva, el control social és el conjunt de pràctiques, actituds i valors destinades a mantenir l'"ordre social establert". Tanmateix, com ja s'ha dit, el control social no només s'exerceix per mitjà de recursos "repressius" i "violents", sinó també a través de formes no pròpiament "coactives", com ara els "prejudicis" i la "difamació". Entre els agents "informals" d'aquest control destaquen els mitjans de comunicació al servei del poder polític, entesos com a "mitjans de propaganda" (Chomsky, 2002).

L'anomenada "Brunete mediàtica" –expressió inventada per l'exdirigent del PNB, Xabier Arzalluz, per al·ludir als mitjans informatius pròxims a l'espanyolisme personificat en el PP- va ajudar a crear un clima d'opinió favorable a percebre el nacionalisme basc com a "còmplice" de la violència. No només es criminalitzava el braç polític d'ETA (Herri Batasuna,...), sinó alhora a tots aquells partits polítics, col·lectius o associacions (societat civil) que compartien una identitat no coincident amb l'espanyola. L'estigma fora del País Basc va anar creixent. S'acusava el nacionalisme basc d'apartar-se de l'ordre establert, és a dir, del marc constitucional i estatutari. En altres paraules, als ulls del nacionalisme espanyol, els "bascos nacionalistes" eren els "desviats", els "estranyos", els "equivocats",..., tret d'aquelles formacions i plataformes de víctimes, les quals eren les úniques que "hi veien clar" i eren "perseguides" per la "bogeria" del tàndem "nacionalisme basc-violència terrorista". Aquests mitjans de comunicació van contribuir a intoxicar l'opinió pública en el terreny del "control social informal". Però, ben aviat, aquesta intoxicació va penetrar en l'àmbit del control formal i institucional, tot modificant el Codi Penal (tipificant com a delicte de terrorisme accions que fins ara no s'hi consideraven), aprovant la polèmica Llei de Partits, clausurant diaris i, un llarg etcètera. Paradoxalment, aquells que es presenten davant l'opinió pública com els màxims defensors de la Constitució espanyola, han influït per "desvirtuar" el text, deslegitimant la "discrepància", que suposadament s'ha de protegir i garantir en una democràcia.

En relació amb això, de nou Becker (2009, pàgs. 13-14) es pregunta: “(...) ¿por qué la gente que hemos identificado como delincuentes hace aquello que hemos definido como delitos? (...) ¿quién es el que determina qué tipos de comportamientos son delictivos y cuáles son sus consecuencias?”

1.6. La ubicació social de la premsa

La concepció del diari com a mitjà de comunicació de masses dóna per suposat que aquest mitjà és un actor que interactua amb d'altres actors socials. Per poder demostrar que els diaris, malgrat ser independents en democràcia, continuen al servei del poder polític, serà necessari analitzar el discurs periodístic que divulguen i realitzar una anàlisi crítica dels relats i comentaris sobre una actualitat que ens involucra a tots.

Qualsevol diari independent d'informació general té com a objectiu principal distreure i influir a la seva audiència. Els efectes que produeix en els lectors el tractament de notícies d'un determinat diari, no sempre són els desitjats o els esperats per aquest. És a dir, és evident que la premsa actua com a agent de socialització de la població. Aquest, doncs, és un efecte previsible. Segons Héctor Borrat (1989) a “*El periódico, actor político*”, “(...) *El periódico socializa cuando se propone influir políticamente sobre su audiencia y cuando no tiene ese propósito; cuando forma a sus lectores tanto como cuando les informa o entretiene. Cuando sirve a objetivos estratégicos temporales tanto como cuando se limita a hacer sus prácticas rutinarias en función de sus objetivos permanentes de lucrar e influir en todos los ámbitos posibles, no sólo el político*”. (Borrat, 1989, pàg. 153).

Ara bé, en el cas concret de la mobilització pel segrest i posterior assassinat del regidor del PP d'Ermua, fins a quin punt la informació o el relat d'aquest succés comporta que la gent surti al carrer, sense que l'objectiu explícit (o efectes desitjats) i premeditat dels diaris fos aquest? En un primer moment la premsa escrita no pretenia influir a la població perquè sortís a manifestar-se, ja que la notícia va ser inesperada i va alterar la rutina periodística. Però, més endavant, sí que ho va fomentar. De quina manera? Reproduint i repetint constantment, sense fer una anàlisi crítica, l'estratègia

política del govern. El govern del Partit Popular defensava una postura immobilista en relació a la petició d'ETA: posar fi a la dispersió dels presos, tot complint amb allò que estableix la pròpia Llei Penitenciària.

Per tant, els mitjans de comunicació de masses, moltes vegades, no aconsegueixen fer reflexionar, però tenen, en canvi, un èxit extraordinari a l'hora de dir als seus lectors sobre quins assumptes han de pensar. La imatge del món que tindran les persones serà diferent en funció de quin sigui el tractament direccional de la informació dut a terme pels escriptors, redactors i editors dels diaris que llegeixin.

1.6.1. Els rols que caracteritzen la premsa com a mitjà de comunicació

Per l'anàlisi del diari com a actor polític (Borrat, 1989), és necessari estudiar el seu rol d'intermediari, teòricament neutral, entre les parts en conflicte, les quals protagonitzen una notícia. En aquest sentit, Borrat tot recordant a Simmel, esquematitza els diferents tipus de rol que desenvolupa el diari (la figura del tercer en les relacions de conflicte) de la manera següent:

1. *Rol d'intermediari neutral o imparcial.* El diari es manté fora del conflicte com a mediador o àrbitre. Si és mediador, només intervé quan les parts en conflicte ho accepten. Sense proposar una solució, tracta de reunir els elements que es necessiten per una reconciliació. En el cas que el resultat sigui favorable, les parts en qüestió llencen compromisos recíprocs. L'acord eventual depèn de la bona voluntat de les parts i no del mediador. En canvi, si el diari és àrbitre, la seva actuació respon a unes normes. Encara que es manté neutral, l'àrbitre intervé per defensar la norma o llei i, imposa la seva solució: la seva decisió és legítima perquè les parts en qüestió s'han compromès prèviament a respectar-la.

2. *Rol del tercer astut.* El diari no està directament involucrat en el conflicte, però intenta aprofitar-se d'ell.

3. *Rol de "divide et impera".* El diari aquí sí que intervé directament en el conflicte i, fins i tot, en alguns casos, és qui el provoca per tal d'aconseguir els seus objectius. Com? Creant un clima d'opinió favorable a unes determinades posicions polítiques o a uns determinats líders d'opinió.

De manera que les pràctiques rutinàries de la premsa escrita tendeixen a plasmar posicions antagòniques. La fórmula *A contra B* involucra sempre a actors individuals. Ara bé, aquests actors individuals poden experimentar el seu antagonisme en termes de:

- a) una relació purament interpersonal: individu A contra individu B.
- b) una relació entre un individu A i el col·lectiu B, del qual forma part.
- c) una relació entre un individu A i un col·lectiu B, extern a ell.
- d) una relació entre els col·lectius A i B.

En els mitjans de comunicació de masses hi ha una tendència important a narrar i comentar tot conflicte, en funció dels grans antagonistes individuals que ocupen posicions de poder o de lideratge. Si *A contra B* enfronta a dos col·lectius, l'antagonisme s'expressarà pels mitjans en funció de qui ocupa la cúpula del poder en el col·lectiu *A* i en el col·lectiu *B*. I com a conseqüència d'aquest procés, el conflicte es reduirà al xoc o a l'enfrontament entre els protagonistes individuals, tot distorsionant la percepció que els receptors tenim de la realitat. La distorsió ve donada quan els actors individuals que ocupen posicions d'influència es converteixen en els protagonistes ineludibles de la descripció i explicació del conflicte. No obstant, la distorsió no es troba només en l'atenció que la premsa pren envers aquests líders, sinó també, en l'exclusió que fan els diaris respecte aquells actors sense fama ni poder.

Des de la perspectiva de la *Política Comparada* (Borrat, 1989), es poden distingir dues classes de conflicte, plasmats per la premsa: els conflictes de caràcter conjuntural i els conflictes de caràcter estructural. Els primers són fruit d'un esdeveniment i d'allò pròpiament singular. Provoquen en el sistema polític -quan assumeixen una dimensió social- fenòmens de tensió. Poden resoldre's per la presa de decisions polítiques adequades o per l'extinció natural de les seves causes. En canvi, els segons troben la seva font en el propi funcionament de la societat. S'inscriuen en l'estructura social com un element constitutiu o de contradicció d'aquesta. I deixen poc marge al sistema social. És a dir, o bé es suprimeix la contradicció modificant el sistema establert (revolució); o bé s'atenuen els efectes de la contradicció a través de la institucionalització del conflicte (separació entre capital/treball; centre/perifèria; Església/Estat; etc). La idea que els mitjans de comunicació se situen entre *nosaltres* i els *altres* dona per suposat que els mitjans són actors socials. Però, al mateix temps, actuen com a actors polítics, ja que es caracteritzen per tres nivells d'involucració en els conflictes polítics: el diari en els nivells "extra", "inter" i "intra".

En el nivell “extra”, el diari és un observador extern -narrador i comentarista- de conflictes que es desenvolupen entre d'altres actors, sense involucrar-lo com a intermediari neutral. En el nivell “inter”, el diari és part principal o assumeix el rol de tercer en aquelles relacions de conflicte que manté amb d'altres actors. I per últim, en el nivell “intra”, el diari esdevé l'actor-col·lectiu involucrat per conflictes interns (conflicte entre el tot i les seves parts/ conflictes entre caps i subordinats). En el procés de producció de notícies - l'actualitat periodística- per part del diari, es decideix tant l'exclusió com la inclusió i, la consegüent jerarquització en els temaris que publica dels conflictes que se li presenten en els tres nivells. Segons un criteri aplicable en els tres nivells, el diari exclou tots aquells conflictes que qualifica de "desinterès periodístic". A més a més, també exclou de la publicació aquells esdeveniments conflictius que poden perjudicar els seus interessos com a part o com a tercer involucrat.

Seguint a Borrat (1989), el diari pot actuar com a transmissor neutral, o bé, servir de vincle interactiu, amb diverses possibilitats de participació, o de mitjà de control, amb o sense un objectiu i una intencionalitat coherents. D'altra banda, la premsa escrita també és presentada com una plataforma que permet la difusió d'opinions escollides. O com un mitjà de control representat segons les imatges més diverses: la d'integració, favorable al consens; la de senyalització, quan dirigeix la nostra atenció cap a aspectes seleccionats de la realitat; la de filtre, que presenta només una visió restringida i distorsionada de la realitat; la de pantalla o barrera, en el moment que ens aïlla de l'autèntica informació i de la possibilitat de comprendre la nostra experiència. Amb tot, el diari no únicament exerceix el paper de narrador, sinó que també fa de comentarista i, en situacions de conflicte, a vegades, pot tenir una involucració molt més intensa. És a dir, es pot convertir en part principal del conflicte o de l'esdeveniment que transmet a l'opinió pública com a notícia. Pren part del succés, tot influint sobre l'opinió que hauria de tenir la ciutadania envers aquell fet.

En relació a això, alguns teòrics de la comunicació consideren que el diari alterna relacions d'amor i d'odi amb el Govern dins d'un *ménage à trois*, on l'audiència configura una de les tres parts. Els conflictes o esdeveniments comentats i narrats en el discurs periodístic, són només una part reduïda del

conjunt de sucesos coneguts pel diari. Sobre aquest conjunt, el diari decideix les seves inclusions, exclusions i, entre els conflictes inclosos, determina les seves jerarquitzacions. Normalment, els conflictes inclosos són aquells que ja han arribat a la seva fase crítica i/o de resolució. La inclusió d'un conflicte en un diari genera la presumpció que aquest és un conflicte políticament important. El fet que el conflicte inclòs en la informació sigui objecte d'una sèrie de textos informatius i de comentaris editorials, dóna lloc a la jerarquització d'aquest esdeveniment com el més destacable i preocupant per la població del país on s'edita el diari.

Segons Borrat (1989), hi ha una necessitat compartida pels diaris - independents d'informació general- per transmetre senyals o símbols d'allò que es considera tracte just i equilibrat dels conflictes noticiables i del pluralisme dels comentaris polítics. Però, configurar i emetre aquests senyals és, per cada diari, una activitat articulada, controlada i, delimitada per la seva línia política. Aquest és el senyal d'identitat que més l'individualitza com a actor polític. Quan la línia política es fa explícita, el seu escenari és l'editorial. L'article editorial reflecteix l'opinió del diari respecte les notícies que publica. A vegades expressa el seu parer envers a temes que no estan directament lligats a les notícies que publica. A diferència d'altres articles i columnes, caracteritzats per manifestar opinions que només involucren els seus autors; l'editorial involucra institucionalment el propi diari. Ara bé, caldria remarcar que el diari és el primer interessat a assenyalar aquesta involucració. En el discurs del diari, les editorials actuen com a veu dels missatges oficials del cap de l'Estat o el president del Govern, o dels missatges que el dirigent polític comunica en nom del seu propi partit. Per això, els editorials posseeixen una representativitat institucional.

D'altra banda, el diari identifica tant els editorials amb si mateix, com per no admetre, al peu del text, cap firma de persona. Però sobretot, pretén que la seva audiència accepti aquesta identificació i sàpiga distingir quan està llegint l'opinió del diari, o bé, quan es troba davant d'altres opinions publicades en aquest diari. Una és la veu institucional i les altres representen les múltiples veus individuals de redactors i col·laboradors que s'expressen en els altres escenaris d'opinió. En relació a això, Martínez Albertos observa que: “(...) *Estilísticamente, el editorial ha de ser digno e incluso mayestático, ha de*

poseer dignidad y seriedad lingüística, debe quedar eliminada la utilización del yo personal del escritor, puesto que el que razona y opina en el editorial no es un periodista determinado, sino el periódico en bloque, como institución social de innegable personalidad política. En su estructura interna, hay un paralelismo entre el esquema que siguen los editoriales y el esquema típico de las sentencias judiciales (resultandos, considerandos, fallo)". (Borrat, 1989, pàgs. 138-139).

El diari, com a actor del sistema polític, necessita combinar els seus silencis estratègics amb els seus missatges de suport, de demanda o de denúncia. L'editorial si no es vol comprometre envers l'actualitat política nacional, pot optar per manifestar l'opinió sobre qualsevol altre àmbit de la seva actualitat periodística -societat, cultura, economia- o sobre temes intemporals. El protagonista indiscutible de la informació política del diari és el Govern. És per a això, que molta de la informació publicada és fruit de fonts governamentals. El diari tendeix a ometre aquelles fonts periodístiques de l'oposició no parlamentària que utilitza mitjans violents per aconseguir els seus objectius de canvi social (seria el cas d'Herri Batasuna, braç polític d'ETA). Així doncs, únicament els grans grups d'interès i els sindicats més forts són objecte d'inclusions més o menys freqüents en la informació política. El pluralisme ideològic representa el senyal d'identitat del propi diari. Les contradiccions entre els autors esdevenen la peça mestra de la seva estratègia global.

El conjunt de veus oposades passa a formar part del seu discurs polifònic. Tanmateix, en el cas dels relats informatius la cosa canvia. Les versions contradictòries afecten a la credibilitat i, per tant, al prestigi i a la capacitat d'influència del diari. Ideològicament, cada diari pot difondre opinions oposades, però cada un d'ells comparteix una visió conservadora, ja que intenten mantenir el sistema socioeconòmic vigent.

Cada mitjà es caracteritza i es diferencia dels altres per un senyal d'identitat propi, ara bé, cap d'ells ofereix una alternativa real a l'ordre social existent. En relació a ETA, aquest grup terrorista suposa l'alteració dels pilars de la nostra democràcia liberal i trenca amb el consens ideològic. És per aquest motiu, entre d'altres, que els mitjans de comunicació, com a agents del control social, intenten condemnar i estigmatitzar les accions violentes i els simpatitzants d'aquestes. L'acció terrorista com a aquella que es desvia de la

norma i que, per tant, és objecte de repressió i càstig. La valoració negativa que fan els mitjans de comunicació envers els actes terroristes, reforça un clima d'opinió pública advers a ETA.

Quina relació hi ha entre els governs i la premsa? En opinió d'Hèctor Borrat (1989), enfront del Govern, el diari apareix a primera vista, com la part més dèbil, la més vulnerable. El diari reivindica públicament al Govern la llibertat de paraula, d'expressió, de comunicació, d'informació, d'opinió, de premsa, etc. Mentre que el Govern se li presenta com aquell, que des d'una posició de força, amb les seves decisions i accions tolera, dóna suport, obstaculitza o impedeix la lliure comunicació massiva dels missatges periodístics. El diari qualifica el Govern de democràtic o no segons assumeixi, envers a ell o al conjunt de la premsa, una política comunicativa que afavoreixi o perjudiqui els interessos de la gran indústria periodística. En aquest sentit, Heinz-Dietrich Fischer (Borrat, 1989) realitza un esquema de les polítiques comunicatives del Govern, distingint-ne dues classes: la "positiva" i la "negativa" envers els mitjans de comunicació. L'esquema és el següent: "(...) *Por política positiva se entiende, sobre todo, aquella que otorga concesiones, privilegios y subvenciones a la prensa, y que pone a su disposición las fuentes oficiales de información. Hay otras maneras menos ostensibles pero no menos importantes para dar el apoyo gubernativo a la prensa o a cierta prensa. Rango muy importante entre ellas ocupa la publicación en el periódico de anuncios oficiales. La política negativa puede asumir formas múltiples: Medidas de control y fiscalización: Censura previa o preventiva; censura posterior a la publicación o punitiva; necesidad del permiso oficial para ejercer la profesión de periodista; Prohibiciones: de publicar o seguir publicando en el periódico; de publicar ciertos textos sobre ciertos temas, o de ciertos autores, o con ciertas expresiones y giros no gratos al Gobierno; Medidas para rebajar la actualidad y por tanto el efecto de lo publicado: por ejemplo, imposición de una periodicidad más larga que la deseada por el periódico; Medidas económicas: tributación fiscal para encarecer al periódico, reclamo de una caución, impuesto a la publicidad; Sanciones indirectas: provocar la crisis financiera y con ella el sometimiento o, en su defecto, la desaparición del periódico retirándole concesiones, privilegios, subvenciones o la propia publicidad oficial*". (Borrat, 1989, pàg. 52).

Del conjunt de les mesures de política negativa sobresurt, naturalment, la censura. Per a Borrat (1989), hi ha tres conceptes destacats: la “censura preventiva”, la “censura punitiva” i l’“autocensura” periodístiques. Al marge de la “censura preventiva”, que busca impedir la publicació del missatge censurat, i de la “censura punitiva”, la qual sanciona la publicació del missatge censurat, ens trobem l'aparició de l'anomenada “autocensura”. L’“autocensura” que s'imposa el propi diari cada vegada que decideix l'exclusió d'aquells missatges susceptibles de provocar la censura preventiva o la censura punitiva. L'autocensura és la millor demostració de les capacitats dissuasives del censor. Multiplica els efectes d'unes possibles censurens prèvies i assegura la continuïtat d'una autoinhibició del diari: “(...) *el periódico autocensurado rinde tributo a las mismas vacas sagradas que el censor gubernativo ha convertido en tabúes para su discurso público. La identidad y el número de estas vacas sagradas proporcionan un indicador real del espacio efectivamente reconocido por el poder a la libertad de prensa*”. (Borrat, 1989, pàg. 54).

1.6.2. Les funcions de la premsa

Com a narrador i comentarista de fets i processos polítics, el diari comparteix amb les fonts d'on s'informa i amb els actors de la informació els mateixos llenguatges polítics. Per què? Quines són les funcions de la premsa escrita en general? En primer lloc, segons Borrat (1989), els diaris pretenen difondre informació explícita sobre l'estat de la política i dels rols desenvolupats pels seus actors: informes formals i informals, declaracions descriptives, judicis de valor, connotacions, “paraules clau”, significats simbòlics, etc. Així, la comunicació política mediàtica ens ofereix una part de tota l'activitat política existent, deixant a l'oblit certs esdeveniments considerats de desinterès públic (els silencis). Els mitjans de comunicació ens informen dels processos polítics. Ara bé, la seva actuació no es limita a presentar una sèrie de mesures o decisions polítiques, sinó que opten per expressar la seva opinió envers aquestes (crítiques positives o negatives). Per tant, els mitjans no juguen un paper neutre, ja que en funció de l'esdeveniment noticable, estan al servei de la ciutadania o del govern.

En segon lloc, la premsa confecciona l'agenda pública. És a dir, selecciona certs temes que passaran a ocupar el centre d'atenció pública. Es magnifiquen uns determinats esdeveniments i personatges. Els líders polítics només poden atendre un nombre limitat de qüestions i, com a conseqüència, la premsa únicament cobreix una fracció d'aquestes qüestions. I d'altra banda, les audiències s'han de conformar en la transmissió d'una part més reduïda dels fets. En relació a això, caldria esmentar que l'agenda pública genera, al mateix temps, l'agenda ciutadana i l'agenda dels polítics. Per mitjà de la informació rutinària de la vida política, els ciutadans sabem quan hem d'actuar (per exemple, quan hem de votar, quan hem de manifestar-se contra el terrorisme, quan ens hem de divertir i de quina manera, etc.). L'agenda ciutadana ens ofereix l'ordre d'aquells problemes, dels quals ens hem de preocupar i actuar.

“(…) Tanmateix, sembla que la dosificació de les nostres emocions, de la nostra solidaritat, és fora del nostre abast. No parlo de conjures internacionals, és clar, sinó d'un fet més quotidià i normal: el contingut de les notícies que emeten les tres o quatre agències d'informació més poderoses. Ara toca la fam dels nens africans, ara l'extinció d'espècies animals, ara una catàstrofe, ara una plaga o una malaltia. I nosaltres, com els gossos de Paulov, salivem en sentir la campaneta. A la dictadura, com totes les dictadures, dèiem que tanmateix teníem els sentiments i els pensaments, que són nostres i de ningú més, i assajàvem la llibertat interior. Il·lusos de nosaltres: els sentiments són programats. I els pensaments? També acabarem pensant el que toca? Ai!”, escriu Isabel-Clara Simó (*El Periódico*, 15.12.1998). No obstant, tal com exposa Borrat (1989) “tots els ciutadans també sabem quan no hem ni d'opinar ni d'actuar”. Per una banda, no es pot actuar envers un problema inexistent en els mitjans, ja que vol dir que en “realitat” -la realitat recontextualitzada pels mitjans- tampoc existeix. I d'altra banda, hi ha qüestions, com ara la precarietat laboral o la corrupció política, que són presentades pels mitjans de comunicació com a realitats difícils de poder transformar per l'acció dels individus (això afavoreix la passivitat ciutadana envers determinats temes). D'aquesta manera, els mitjans desactiven possibles futures mobilitzacions de la població (desmobilització abans que la població decideixi mobilitzar-se), tot divulgant la idea que determinats problemes no tenen solució.

En definitiva, aquest discurs mediàtic fomenta la renúncia de la ciutadania a participar activament en l'activitat política i, a acceptar el fet de trobar-se representada. En el cas de l'agenda dels polítics, el diari decideix l'ordre prioritari dels problemes socials, tot influint en l'acció dels líders polítics. A més a més, els mitjans es converteixen en el vehicle de comunicació entre les èlits dels partits i els seus militants. D'aquesta manera, el diari reflecteix la representació directa que exerceixen els polítics envers els seus militants i, també plasma la competència i la cooperació entre partits polítics oposats. Per exemple, el Partit Popular i el PSOE s'enfronten diàriament, a través dels mitjans; sempre que no trenquin el consens sobre la ideologia institucional vigent i el sistema normatiu imperant.

En tercer lloc, la premsa també “desinforma”, mitjançant una gran varietat de mecanismes: la mentida i l'omissió, les paraules, i les frases (generalització falsa, l'analogia com a substitut del raonament, l'argument del “tot o res”, el dilema fals, etc.). El discurs desinformatiu es caracteritza per l'ús de figures que faciliten a l'emissor anticipar estratègicament les respostes a l'esdeveniment que es proposa (com ara, la pressuposició, la inferència discursiva, la insinuació, l'acte de mitificació, la ironia, la burla, la parodia, la metàfora, el rumor, etc.). I en darrer lloc, crea una realitat en funció del significat que se li atribueix a un esdeveniment.

Tant els rols de la premsa, com també, les seves diverses funcions es converteixen pel nostre estudi, en qüestions d'anàlisi que emplacem a la prova empírica del cas que ens ocupa. En el cas concret d'aquesta investigació, els rols i les funcions de la premsa adoptaran una determinada forma, per la qual cosa uns predominaran sobre d'altres -els rols- i unes funcions seran activades, mentre que d'altres es quedaran al nivell de supòsit analític de partida, però sense correspondència clara en el tractament del conflicte basc. Encara més, hipotèticament, considero que el paper de la premsa en aquest afer és intervencionista i condicionador en l'evolució dels fets.

CAPÍTOL 2. L'era Aznar i l'anomenada "brunete mediàtica". L'estratègia de criminalització del nacionalisme basc i la seva lluita contra el terrorisme d'ETA (1996-2004).

2.1. La necessitat d'un monstre. La primera legislatura del president José María Aznar (1996-2000).

Tal com s'ha comentat a l'apartat de la Introducció, en la present tesi s'aplica el terme "monstre" a la idea consolidada per part del govern espanyol del Partit Popular que tot el nacionalisme basc i l'esquerra abertzale "no violenta" són el mateix que ETA i el seu terrorisme. Òbviament, no se'ns escapa que ETA existeix, com també, les seves accions criminals i les seves víctimes; però s'ha reservat la paraula "monstre" per designar la utilització d'ETA a mans de l'executiu espanyol -amb l'ànim d'aconseguir rendiment electoral- provocant la confusió interessada i la desqualificació de l'adversari polític democràtic al titllar-lo de terrorista, i fer-lo aparèixer com un "monstre" a combatre (a més d'ETA) davant l'opinió pública. Durant la primera legislatura d'Aznar s'inicia l'ús partidista dels mitjans de comunicació per crear un determinat clima d'opinió favorable a pensar que la lluita armada podria només acabar-se per la via policial i pel rebuig ciutadà. L'estratègia de la mobilització social contra ETA com a nou recurs té el seu origen sobretot arran de l'assassinat del regidor del PP a Ermua, Miguel Ángel Blanco.

2.1.1. El cas Ermua: el segrest i assassinat de Miguel Ángel Blanco

L'any 1997 l'executiu Aznar s'enfronta davant d'una nova i sorprenent acció terrorista, que a diferència d'altres ocasions, trenca esquemes i rutines tant polítiques com mediàtiques. La incertesa pel desenllaç en 48 hores de la història i la possibilitat de retransmetre en directe l'evolució dels fets despertà l'interès dels mitjans. Aquests, sobretot les televisions, van oferir programes especials aplicant formats similars als emprats en altres esdeveniments relacionats amb "successos". Anys enrere, la desaparició i mort de tres joves al País Valencià, n'és un bon exemple de l'expectació generada pels mitjans, tot apel·lant a les emocions, entre els espectadors. Explotar els sentiments d'un fet dramàtic és un recurs que dispara l'audiència i, al mateix temps, distreu l'espectador d'una reflexió més profunda respecte les causes que amaga l'origen del succés. Aquesta distrecció, en el cas que ens ocupa –el fenomen

terrorista-, afavoria el discurs immobilista del govern, el qual s'adheria al sentiment de cohesió de la ciutadania sortint al carrer, amplificat pels *mass mèdia*: "junts podem combatre ETA". L'eslògan "*Miguel Ángel vuelve, Miguel Ángel te esperamos*" és il·lustrador de fins a quin punt el govern ja li anava bé cedir el protagonisme a la ciutadania –una ciutadania que en cap moment qüestiona la gestió dels seus dirigents, a diferència del "cas 11-M"-, sense necessitat d'abordar el rerefons del problema. Blanco era regidor popular de la localitat d'Ermua, en el País Basc. Es tractava, d'un jove d'origen humil, treballador, desconegut fins el moment per l'opinió pública i, a més a més, era del mateix partit que governava aleshores Espanya. Un cop mort, ha esdevingut un heroi de la lluita antiterrorista i un estàndard per la política electoralista del Partit Popular. Se l'ha considerat "un màrtir de la democràcia". Però quina diferència hi ha entre la mort d'aquest regidor i la resta de víctimes d'ETA? Per què aquest cas fou diferent?

Tal com exposa el catedràtic de la Universitat del País Basc, Ramón Zallo, "*(...) Una víctima del juego de patriotas fue Blanco Garrido. Víctima muy principalmente de ETA, que lanzó un escatológico lo tomas o lo dejas para un espacio temporal casi imposible y que casi anticipaba el No. Pero víctima indirecta, también, de un PP que vive cómodamente de ETA y no quiso mover un dedo sobre problemas humanitarios evidentes, tanto cuando hay secuestrados como cuando no los hay. Blanco Garrido es una muesca más en la interminable lápida que ETA nos esculpe cada año pero también un héroe muy útil en el martirologio previsto por la derecha intransigente*". (Batista, 1999, pàg. 34).

Així doncs, es pot afirmar que ¿els mitjans de comunicació van ser utilitzats pel govern, com a vehicle de transmissió del discurs oficial, el qual pretenia conscienciar a la ciutadania perquè es mobilitzés? Segurament, en un primer moment, les protestes van aparèixer de forma més o menys espontània, però el gran desplegament informatiu de la tragèdia va estimular a un cert mimetisme arreu de l'Estat, que l'oportunisme polític va aprofitar per desviar l'atenció. L'esdeveniment d'Ermua, per sí mateix, té un component dramàtic, que hauria commòs als ciutadans. No obstant, a diferència d'altres successos igual o més punyents per naturalesa, la sobreinformació adjudicada a aquesta notícia, va incrementar-ne el dramatisme i la commoció. A més a més, la

mobilització social fou presentada pels mitjans com l'única possibilitat d'aconseguir l'alliberament del regidor i, alhora, d'oposar-se a ETA. Al seu torn, el Govern del PP conscient del poder de persuadir dels mitjans, va recórrer a ells per augmentar un clima d'opinió advers a l'entorn d'ETA i del seu braç polític.

Amb l'objectiu de descobrir aquesta suposada instrumentalització, procedirem, més endavant, a l'anàlisi del discurs periodístic emprat pels mitjans de premsa escrita i la seva capacitat d'influència. ¿Els missatges i les informacions transmises van fomentar la necessitat de la població a mobilitzar-se i fer sentir culpable a aquells individus, que malgrat oposar-se a l'actuació violenta del grup terrorista, no necessàriament s'aliniaven amb la versió oficial del govern? ¿De quina manera aquests agents de socialització van contribuir a una reacció social d'aquestes característiques?

La resposta espontània per part dels veïns d'Ermua, localitat natal del regidor Blanco, va tenir lloc hores més tard del seu segrest, el 10 de juliol de 1997. I la premsa escrita no es va fer ressò de la notícia fins el dia següent. A partir d'aquell moment les rutines informatives es van veure alterades pel succés, el qual es convertí en la principal notícia de l'ordre del dia i la màxima preocupació de l'agenda pública (tant de l'agenda dels polítics, com també de l'agenda ciutadana). En relació a això, la majoria dels diaris analitzats van efectuar un intens seguiment dels fets, a mesura que aquests s'anaven coneixent. Fins aquí, podia semblar que la feina desenvolupada pels mitjans de comunicació es regia únicament per la neutralitat informativa. Ara bé, el fet que bona part dels diaris sobredimensionessin l'esdeveniment (a través de les portades i dels seus respectius editorials durant quatre dies), reproduïssin el discurs del Govern i de la resta de líders polítics, a excepció dels d'HB (el quals no van tenir veu) i, es posicionessin a favor del poder polític; fa pensar que l'actuació d'aquests va reforçar un determinat clima d'opinió. Un clima d'opinió que exaltava les emocions i els sentiments dels ciutadans, per tal que aquests adoptessin el tràgic succés com a propi. D'aquesta manera, les mobilitzacions que es van realitzar l'endemà del segrest de Miguel Ángel Blanco, ja es van trobar condicionades, en cert sentit, per aquest ambient d'opinió mediàtica. L'origen de la resposta inicial es troba a Ermua. La manifestació espontània en

aquest municipi va esdevenir generadora d'altres formes similars de protesta. La cobertura informativa d'aquest esdeveniment va estendre el fenomen per tot Espanya. Dit d'una altra manera, la mobilització que va tenir lloc a Ermua, la mateixa tarda del segrest, es convertí pel Govern en un model a seguir per la resta de l'Estat. Es feia una crida a la mobilització ciutadana, en la qual la premsa hi jugà un paper difusor (i per tant, molt útil i eficaç pel govern), al servei del poder polític.

D'altra banda, la novetat en el tipus d'acció terrorista que representa el cas d'Ermua, explica una major expectació ciutadana. Elements, com ara, el termini fixat de 48 hores de segrest, possibilita un major seguiment de l'evolució dels fets. Aquest format ultimàtum manté l'atenció dels individus, pendents del desenllaç "anunciat".

D'altres factors que van afavorir aquesta repercussió massiva entre la societat espanyola són els següents: a) la durada de l'atemptat va coincidir amb un cap de setmana, potser això explica una major predisposició a participar en les mobilitzacions socials; b) el propi dramatisme de l'esdeveniment per sí mateix provoca un gran impacte en els receptors; c) la víctima era un càrrec polític; d) persona jove i desconeguda fora del seu entorn (factor de quotidianitat, de proximitat,...); i d'indiscriminació de l'acte, entre d'altres. En definitiva, el segrest i posterior assassinat de Blanco, per naturalesa, esdevé cruel, dramàtic i morbós. L'escenificació mediàtica d'un destí anunciat estimula els sentiments més irracionals dels subjectes receptors.

Pel que fa al caràcter reivindicatiu de les manifestacions produïdes pel segrest i posterior assassinat de Miguel Ángel Blanco, caldria distingir dos espais de temps: per una banda, les concentracions anteriors al compliment de l'amenaça per ETA, que responien a la demanda d'alliberament del segrestat. I d'altra banda, aquelles posteriors a l'execució del regidor, que reflectien el desacord amb la violència. Els manifestants abans del compliment de l'amenaça per part d'ETA, dirigien les seves consignes a l'organització terrorista (*¡Basta ya!; ¡Vascos sí, ETA no!; ¡ETA, aquí tienes mi nuca!*) i a la pròpia víctima (*Miguel Ángel vuelve; Miguel Ángel te esperamos*), adherint-se d'aquesta manera, al discurs oficial del govern, amplificat pels mitjans de comunicació. Què exigien els ciutadans? Paradoxalment, es pretenia demanar als terroristes, malgrat considerar-los uns irracionals, que no acabessin amb la

vida del jove regidor. I altrament, s'adreçaven ingènuament al segrestat -l'únic que desgraciadament no podia decidir sobre el seu futur- perquè tornés. A diferència de l'actitud adoptada per les filles de l'exministre socialista Ernest Lluch (víctima anys més tard), la família de Blanco, en cap moment, va rebutjar el suport del govern ni va discrepar de l'estratègia presa, des de l'Executiu, per evitar la mort del seu fill. En els actes de protesta posteriors a l'execució de la víctima, hi predominava la ira, la desesperació i la necessitat de venjança contra els terroristes i contra el seu entorn (simpatitzants o militants d'Herri Batasuna, el seu braç polític). Mostra d'aquest tipus de reacció és la consigna cridada pels manifestants a Bilbao: “¡A por ellos!” (*El País*, 13.07.1997).

En el cas d'Ermua, les manifestacions transmetien la idea que la solució al terrorisme girava entorn a cinc eixos: mobilització social, impulsar el buit social respecte els simpatitzants d'HB, mesures polítiques (aïllament d'Herri Batasuna), eficàcia policial i mesures legals. No obstant, com ja s'ha comentat anteriorment, la peculiaritat de les circumstàncies que van envoltar la mort de Blanco va crear una major expectació social. El format ultimàtum facilitava recontextualitzar la notícia i oferir al públic l'escenificació d'un assassinat anunciat. En definitiva, com sosté el periodista Antoni Batista (1999), els *mass mèdia* van fer de la realitat un espectacle.

Respecte a l'especificitat de l'atemptat, que des d'un punt de vista periodístic el feia atractiu, el delictes comès contra el regidor del Partit Popular a Ermua, Miguel Ángel Blanco, és tipificat penalment com un segrest (privació de llibertat) amb amenaça condicionada. En aquest cas el segrest no era indefinit, sinó que establia un termini concret per alliberar i salvar la vida de la víctima, a canvi de satisfer les demandes terroristes. L'acció es produí en dos temps: en primer lloc, ETA exigia al govern reagrupar els seus presos, dispersos per tot l'Estat espanyol, a les presons del País Basc, en un espai de temps concret. En segon lloc, l'organització amenaçava el govern. Si aquest no complia la petició, en el termini de 48 hores, ETA assassinaria la víctima. En aquest nou acte violent, la vida del segrestat passava a dependre de la voluntat del govern. És a dir, els terroristes van traslladar la responsabilitat de la seva mort a l'Executiu. A diferència d'un segrest llarg, on es desconeix el final, en el cas que ens ocupa, la pressió sobre el govern s'incrementa pel poc temps de maniobra. El format ultimàtum d'aquest atemptat, facilitava al govern legitimar la seva política

antiterrorista. Tanmateix, sense el suport mediàtic, el discurs oficial del President podia ser acusat de negligent o irresponsable. Irresponsable per posar en perill la vida d'un dels seus polítics per omissió i per incomplir un dret reconegut en el Codi Penal espanyol.

En aquest sentit, des de la premsa, a excepció del discurs periodístic d'*Egin/Gara*, consideraven que els motius de l'organització terrorista per atemptar contra aquesta víctima eren "venjatius" i "simbòlics". Es qualificava de "pretext" la demanda "etarra" de reagrupar els presos bascos en centres penitenciaris d'Euskadi. Segons la interpretació mediàtica, la mort de Miguel Ángel Blanco era fruit d'una venjança per l'alliberament policial, poc temps abans, del funcionari de presons Ortega Lara, també segrestat per ETA, tal com apuntava *El País*, "(...) *Al desmantelamiento de un zulo, ETA responde con la apertura de otro. Al éxito de las fuerzas de seguridad en la liberación de Ortega Lara y a la alegría generalizada del pueblo -en este caso sí se puede utilizar con rigor el concepto-, los terroristas replican con otro secuestro, esta vez en términos de chantaje directo al Gobierno. Con este secuestro, ETA atenta directamente contra la política. En otros términos, contra el Estado*". ("El chantaje al Estado", *El País*, 11.07.1997).

Per la seva banda, *La Vanguardia* assenyalava de forma semblant que es tractava tot plegat d'un "ajuste de cuentas mafioso" i d'una "estrategia paranoide de los pistoleros": "(...) *Los etarras no podían soportar su fracaso y alegaron, para vengarse, la coartada de la política penitenciaria del Gobierno. (...) Ya lo advirtió un líder batasuno, cuando afirmó cínicamente que después de la borrachera vendría la resaca*". ("Que no se olvide", *La Vanguardia*, 14.07.1997).

Malgrat les diferències ideològiques, *El País* donà ple suport al Govern davant d'una qüestió d'Estat, utilitzant els arguments següents: el xantatge d'ETA, és un xantatge dirigit a tota la societat espanyola, per tant, no es pot cedir davant d'aquest xantatge, el qual es fa impossible de complir: "(...) *ETA había dictado una sentencia anticipada contra Miguel Ángel Blanco -una muerte a cámara lenta, como las de los campos de exterminio nazis-, al imponer un plazo y unas exigencias imposibles de cumplir. No era un secuestro, sino la escenificación de un asesinato, como dijo el ministro del Interior*". ("Un grito unánime", *El País*, 12.07.1997).

¿Per què *El País* es refereix a “exigències impossibles de complir? Si tenim en compte que el Codi Penal preveu la proximitat geogràfica dels presos amb les seves respectives famílies; la demanda terrorista no era un disbarat, sinó un dret reconegut per la Legislació Penitenciària² i incomplert pel propi Estat. Curiosament, allò que Aznar es negava a complir en aquell moment, ho dugué a terme durant la treva d’ETA iniciada l’any 1998: “(...) A principis d’octubre, Aznar ofereix flexibilitzar la política penitenciària en canvi que ETA renunciï definitivament a les armes. A mitjan mes reitera l’oferta i demana a l’entorn del *Moviment d’Alliberament Nacional Basc –EH-* que accepti les regles de la democràcia”. (Segura,2009, pàg.143).

El diari *El País*, a diferència de la resta de premsa analitzada, creia necessari prendre decisions polítiques, per tal de salvar una vida que estava en perill: “(...) *Resulta obvio que ningún Gobierno puede ceder sin más a un chantaje de estas características, pero todo Gobierno está obligado también a defender la vida de todos los ciudadanos. Incluso en circunstancias como ésta, cuando la amenaza se plantea en unos términos que más parecen un asesinato retardado*”. (“*El chantaje al Estado*”, *El País*, 11.07.1997). *El País* es posicionà a favor de les opinions dels líders polítics que autoanomenà “democràtics” (terminologia emprada pel Govern i reproduïda pels mitjans, per distingir tots els partits polítics majoritaris envers HB, com si Herri Batasuna no hagués estat elegida democràticament. Aquest fet, constitueix un clar exponent propagandístic i enganyós que confon a la població). Precisament és a partir d’aquest atemptat quan des de gran part de la premsa es comença a dividir la població entre “demòcrates/ ciutadans de bé” i “violents”: “(...) *ETA consiguió levantar ayer a todo el país en una movilización sin precedentes. A un lado, los secuestradores de Miguel Ángel Blanco, al otro, todos los ciudadanos de bien. La respuesta popular, masiva y espontánea, ha sido paralela a la de todos los partidos democráticos reunidos en la Mesa de Ajuria Enea...este país se ha puesto en marcha para hacer lo único que puede hacer elevar un grito unánime para que la organización terrorista no cumpla su amenaza de muerte. Cientos*

² Article 12.1 de la Ley Orgánica General Penitenciaria 1/1979: “*La ubicación de los establecimientos será fijada por la Administración penitenciaria dentro de las áreas territoriales que se designen. En todo caso, se procurará que cada una -comunidad autónoma- cuente con el número suficiente de aquéllos para satisfacer las necesidades penitenciarias y evitar el desarraigo social de los penados*”.

de miles de ciudadanos libres se echaron a la calle, contra la locura etarra, sabedores de que es la libertad de todos la que está en juego". ("El chantaje al Estado", *El País*, 11.07.1997). Dies més tard, en un altre dels seues editorials *El País* inisistia en aquesta divisòria social: "(...) Hoy se trata de volver a trazar la frontera esencial de una democracia: a un lado, quienes defienden la libertad, la legalidad y el diálogo como normas de convivencia; al otro, completamente aislados, los partidarios del terror, de los campos de concentración y del tiro en la nuca". ("La hora de los hechos", *El País*, 14.07.1997).

Paral·lelament, el discurs periodístic comença també a equiparar ETA amb HB i els seus simpatitzants. I considera Herri Batasuna còmplice de l'acte terrorista. Una condemna culpabilitzadora que atempta contra el principi d'innocència i indueix a l'aïllament social d'aquests ciutadans, que són votants o simpatitzants d'un partit elegit democràticament. Així doncs, ens trobem tot just davant l'inici del procés d'estigmatització i etiquetatge del conjunt de l'esquerra abertzale: "(...) ¿Pueden cerrar los ojos y seguir alimentando un fanatismo que lleva a todos, también a ellos, a la catástrofe? ¿Pueden obviar las reacciones que llegan del exterior -como las que hubo en el tardofranquismo para evitar las ejecuciones de Txiki y Otaegui-, las de Amnistía Internacional, el Papa o incluso los tupamaros uruguayos reclamando sencillamente humanidad?", es pregunta *El País* ("Un grito unánime", *El País*, 12.07.1997).

Respecte a ETA, *El País* la qualifica de "fanàtica", "violenta", "intolerant", "assassina" i "no democràtica". A més a més, la banda terrorista és considerada una "secta", la qual no existiria sense Herri Batasuna (HB), el seu braç polític. D'altra banda, es fa un paral·lelisme entre les accions violentes d'ETA i les pràctiques dutes a terme per les SS (les brigades de protecció del règim nazi) i pel propi General Franco durant la dictadura espanyola. Fins i tot, es posa èmfasi en el fet que ETA, en la dictadura, lluitava contra Franco i que ara, en democràcia, actua de la mateixa manera que el dictador mort: "(...) Una de las consecuencias más esperanzadoras para la convivencia democrática - además de la pérdida del miedo- es que ayer ETA quedó de nuevo en evidencia ante el pueblo al que retóricamente dice defender. Hay un antes y un después de ayer. Resulta estremecedor el paralelismo que es posible establecer entre aquel triste día de 1975 en el que el dictador Francisco Franco

fusiló a cinco personas -dos de ellas, militantes de ETA". ("El chantaje al Estado", El País, 11.07.1997).

Un cop assassinat Blanco, *El País* afirmava que els ciutadans espanyols havien perdut la por envers el terror i exigia posar en pràctica, sempre dins de les garanties de l'Estat de dret, totes les mesures necessàries per empresonar els terroristes i aïllar els seus còmplices. La reacció de la societat -milions de manifestants, segons l'editor- evidenciava en la seva opinió que el problema del terrorisme podia resoldre's per procediments estrictament democràtics: adoptar mesures polítiques, legals, policials i socials. Mesures polítiques, com ara recuperar l'esperit del Pacte antiterrorista signat l'any 1987 i, sobretot, iniciar l'aïllament polític d'Herri Batasuna en els àmbits següents: a) Comissió de drets humans del Parlament basc, b) ajuntaments (impedir que els membres d'aquest partit governin els municipis o qualsevol altra instància amb el suport o l'abstenció d'una força "democràtica") i, c) comunicats i actes públics (no firmar comunicats ni proposicions conjuntes amb HB ni tampoc assistir a debats públics amb dirigents d'aquesta formació).

En definitiva, es perseguia el rebuig no només passiu de la violència, sinó també la voluntat activa de marginalitzar l'esquerra abertzale en la vida quotidiana. Al mateix temps, es feia una crida als simpatitzants i votants d'HB perquè actuessin en conseqüència, distanciant-se de l'organització i del seu llenguatge. I en darrer lloc, es considerava necessari abandonar aquells discursos que pretenien legitimar l'existència de l'organització armada. És a dir, fugir de tota explicació del terrorisme com a resultat d'un Estat opressor o de la repressió històrica contra Euskadi. D'altra banda, s'argumentava des d'*El País* que en l'actual sistema democràtic no tenia cap sentit justificar els crims d'ETA, "comprensibles" potser en època de la dictadura franquista: *"(...) Nada de farsas. La ambigüedad ha sido el veneno que ha anestasiado la comprensión de la realidad. Tales explicaciones son atractivas para sedicentes intelectuales alérgicos a la reflexión, porque preservan su comodidad y buena conciencia; pero son clichés polvorientos de la banda terrorista rescatados del sumidero de la historia por la perturbación política de los ideólogos de HB. (...) Resulta una obscenidad que HB forme parte de la Comisión de Derechos Humanos del Parlamento vasco, al lado de los partidos democráticos; es como si los nazis de*

las SS participasen en comisiones de investigación sobre el holocausto judío". ("La hora de los hechos", *El País*, 14.07.1997).

El País també era partidari d'adoptar mesures legals: major eficàcia judicial, tant per sancionar els crims com per reforçar la persecució i posterior càstig de l'apologia del terrorisme. Es defensava la possibilitat de modificar el Codi Penal, amb l'objectiu de poder combatre les accions violentes, sempre que es fes amb el consens de totes les forces "democràtiques". Altrament, s'invitava a la Fiscalia General de l'Estat perquè actués en aquesta direcció: "*(...) Ésta es una oportunidad histórica para reinstaurar en el País Vasco el imperio de la ley, aplicada durante muchos años con complejos y reticencias. El miedo ha degradado la vida pública en el País Vasco hasta tal punto que sus ciudadanos no han podido ejercer durante mucho tiempo las libertades que consagra la Constitución, convirtiéndose de hecho en ciudadanos de segunda. Ha habido otro sarcasmo cruel estos días: que algunas voces batasunas acusasen a las fuerzas democráticas de apelar al linchamiento, cuando lo que se ha pedido llanamente ha sido la aplicación de las normas legales vigentes*". ("La rebelión de los ciudadanos", *El País*, 15.07.1997).

En l'àmbit policial, *El País* creia imprescindible la "cooperació permanent" entre l'Ertzaintza i les Forces i Cossos de seguretat de l'Estat per combatre el fenomen terrorista. Finalment, en relació a les mesures socials, *El País* es feia ressò de la idea que "l'únic moviment d'alliberament del País Basc és la pròpia ciutadania". També llançà la consigna en el món mediàtic de restringir la cobertura informativa relacionada amb l'estratègia terrorista: "*(...) dar la espalda a quienes con su silencio o sus palabras son cómplices del crimen; limitar sus recursos económicos; cuarentena total a sus actos, a sus fiestas o a sus locales, como si de apestados se tratara; no dar cabida a su propaganda o sus razones en los medios de comunicación. En definitiva, hacerles el vacío. Sólo así se eliminará la debilidad congénita de la democracia ante el terror del tiro en la nuca y los zulos*". ("La rebelión de los ciudadanos", *El País*, 15.07.1997).

Altrament, *La Vanguardia* advertia als seus lectors que calia ser realistes i assumir un desenllaç fatal d'aquesta nova acció violenta, ja que l'Estat perdria tota la seva legitimitat democràtica si finalment accedia a les exigències d'ETA. Tanmateix, les condicions que els terroristes havien fixat per alliberar el

segrestat no configuraven, en la seva opinió, només un xantatge al Govern, sinó també l'anunci d'un assassinat "retardat".

Segons *La Vanguardia*, aquest atemptat era "desproporcionat", "inadmissible" i propi d'una "estratègia infernal del terrorisme": "(...) Ningún gobierno puede ceder ante un desafío tan brutal, propio de organizaciones mafiosas. La totalidad de las fuerzas democráticas y los sectores sociales más activos han reaccionado inmediatamente para respaldar las operaciones de los cuerpos de seguridad y la firmeza del Estado ante esa afrenta". ("Todos contra ETA", *La Vanguardia*, 12.07.1997).

Per tant, al seu entendre, el govern del Partit Popular no podia cedir a les amenaces del terrorisme. En aquest sentit, l'Executiu era considerat net de qualsevol responsabilitat en el desenllaç de l'atemptat. L'autoria dels fets requeria únicament en una estratègia *mafiosa* i complexa orquestrada pels terroristes, amb la complicitat del seu braç polític. ETA assassina, però les iniciatives i els silencis del seu entorn eren, en opinió de *La Vanguardia*, tant responsables del crim com els seus autors materials. El discurs editorial de *La Vanguardia* era gairebé compartit per la resta de premsa analitzada, tret d'*Egin*. Un discurs periodístic que negava l'existència d'un conflicte polític entre l'Estat espanyol i Euskal Herria. Aleshores, ja es simplificava l'explicació del problema reduint-lo a dues parts enfrontades: els "demòcrates" que constituïen una majoria, paradoxalment "oprimida" en un Estat de dret, i els "terroristes", els quals, malgrat representar una minoria, imposaven la seva violència a la resta de la societat: "(...) No queda más remedio que actuar con rigor e intransigencia. No hay alternativa, porque no se trata de una lucha entre derechas e izquierdas, o entre nacionalistas y no nacionalistas. Se trata, en realidad, de un pulso entre violentos y demócratas. Lo que de verdad se ventila es un enfrentamiento entre los terroristas y todos los demás. La lucha de los demócratas contra ETA y los suyos es una lucha por la vida y por la libertad (...) HB llamó ayer a contramanifestaciones que, como es lógico, dejaron en evidencia, una vez más, su pobre capacidad de convocatoria, y emitió un comunicado en el que calificaba de cobardes a los integrantes de la amplia plataforma democrática del pacto de Ajuria Enea, la mejor apuesta unitaria por la pacificación". ("Seamos intransigentes", *La Vanguardia*, 13.07.1997).

Però com lluitar contra ETA i contra Herri Batasuna? La proposta descrita en els editorials de *La Vanguardia* se centrava en els eixos següents: en primer lloc, reforçar la persecució policial i la fermesa de la justícia, per tal de garantir el dret a la vida i la llibertat de tots els ciutadans. I en segon lloc, en relació a HB, emprendre mesures per aïllar-la políticament i social. En definitiva, es plantejava la necessitat de combatre el terrorisme organitzat en l'àmbit policial i, contra Herri Batasuna en l'àmbit polític. Al mateix temps, *La Vanguardia* també criticava l'actitud del Partit Nacionalista Basc –partit inequívocament democràtic i defensor de la pau- en defensa del dret a l'aproximació geogràfica dels presos polítics bascos. Des dels seus editorials s'acusava la postura adoptada pel PNB en aquesta qüestió, ja que debilitava, al seu entendre, el Pacte d'Ajuria Enea i la “lluita més efectiva contra ETA”, la unitat dels “demòcrates”: “(...) *Con todo el país conmocionado por la tortura a la que fue sometido Ortega Lara, el PNV no vaciló en alinearse con los violentos a la hora de denunciar ante el Consejo de Europa la política penitenciaria del Gobierno. Esperemos y deseamos que la nueva barbarie etarra les haga reflexionar o, como mínimo, les devuelva el don de la oportunidad*”. (“Venganza asesina”, *La Vanguardia*, 11.07.1997).

La Vanguardia qualificava de “molt positiva” la coordinació entre l'Ertzaintza, la Policia Nacional i la Guàrdia Civil en la cerca de Miguel Ángel Blanco. Les vies per poder salvar la vida del regidor no podien ser només polítiques, sinó quasi exclusivament policials. L'eficàcia de l'acció policial conjuntament amb la mobilització ciutadana de rebuig a la violència i la unitat de les forces democràtiques podien evitar el compliment de l'amenaça terrorista. Però, es lamentava que aquestes iniciatives no s'haguessin pres abans: “(...) *Del mismo modo que debía haberse evitado hace tiempo que HB, cómplice de los desmanes de ETA, participe en la comisión de Derechos Humanos del Parlamento vasco. Es una sinrazón que sigan ahí quienes aplauden sin rubor violaciones del derecho humano más importante, el derecho a la vida, como ocurre ahora con la cobarde venganza que sufre Blanco Garrido*”. (“Todos contra ETA”, *La Vanguardia*, 12.07.1997).

Les mostres de rebuig ciutadà envers els mètodes *irracionals* d'ETA, en opinió de *La Vanguardia*, eren plenament espontànies. Així doncs, la població es mobilitzà al País Basc i arreu de l'Estat espanyol per impedir que l'organització armada complís l'amenaça de mort. Segons aquest diari, la impressionant reacció social s'explicava pel fet que els propis ciutadans davant de qualsevol atemptat esdevenien víctimes, encara que indirectes, del terror. A més, l'editor assenyalava que "la conscienciació que el problema del terrorisme és de tots i que la forma per combatre'l és perdre-li la por, ha sortit a la llum pública arran d'aquest segrest i posterior assassinat". Malgrat això, lamentava que en aquesta ocasió, "(...) *Nada sirvió, sin embargo, el clamor unánime dirigido a aplacar el fanatismo criminal de los etarras. De todos era conocido que la banda terrorista nada tiene de democrática, y que carece del sentimiento de piedad. También sabíamos que el sentido profundo de la abolición de la pena de muerte –abolición por la que tanto luchamos los demócratas españoles- es ajeno totalmente al talante de los etarras y de sus cómplices.*" ("Seamos intransigentes", *La Vanguardia*, 13.07.1997). En altres paraules, "(...) *ETA ha segado la vida de Miguel Ángel Blanco desoyendo el clamor unánime del pueblo que quiso impedir el crimen.*" ("Que no se olvide", *La Vanguardia*, 14.07.1997).

Després de l'assassinat del regidor per part d'ETA, aquest mitjà de comunicació va fer una crida a la classe política per donar resposta a les mobilitzacions socials. És a dir, impedir que la reacció social caigués en el desànim. Això significava recuperar l'esperit de la Mesa d'Ajuria Enea, trencat per culpa de "les divisions entre els partits democràtics", com a conseqüència de "la manipulació que va fer HB de l'anomenada *guerra bruta contra ETA* i de la utilització del reagrupament dels presos etarres com a excusa venjativa". Sobretot, però, *La Vanguardia* reclamava al Partit Nacionalista Basc que trenqués de forma definitiva qualsevol relació amb Herri Batasuna, tant en la Comissió dels Drets Humans del Parlament basc i en d'altres institucions, com també, en els ajuntaments: "(...) *No se olvidarán las imágenes lacerantes de estos días ni las impresionantes manifestaciones de solidaridad con la víctima y su familia. Y de repulsa contra los métodos de ETA y el silencio cómplice de HB. Los acontecimientos de esta semana tan tensa han despertado espontáneamente la conciencia de los ciudadanos de Euskadi, de toda España*

y del mundo, que ha asistido por televisión a la macabra escenificación del ritual etarra. Ha sido una reacción sin precedentes que ha renovado con energía la unidad de las fuerzas políticas democráticas que, lamentablemente, comenzaba a flaquear. (...) Nada hay, sin embargo, tan aleccionador sobre la grandeza de la democracia, ni más humillante para las gentes de HB, que esos episodios de ayer en Pamplona, donde las fuerzas de seguridad cumplieron dignamente la misión de protegerles ante la presión de una multitud de jóvenes que recriminaban la responsabilidad batasuna en los crímenes etarras. (...) Hay que trabajar tenaz, intensa e inteligentemente, desde la legalidad democrática, en momentos de crisis como éste, pero también desde la serenidad y el sosiego de las etapas tranquilas. Que no se olvide todo cuanto ahora se ha dicho sobre ETA y HB. No se puede pactar con quienes no dudan nunca en acabar con las vidas y con las libertades". ("Que no se olvide", La Vanguardia, 14.07.1997).

Novament, l'editorial d'*El Periódico*, de la mateixa manera que les dels altres diaris estudiats fins el moment, posava de manifest que el segrest del regidor del PP d'Ermua, per part d'ETA, era fruit d'una venjança per l'alliberament del funcionari de presons Ortega Lara. A més a més, s'afirmava que el grup terrorista havia canviat la seva estratègia d'actuació: es tractava d'un "xantatge directe" i "immediat" sobre la vida d'un segrestat. D'altra banda, reproduïa el missatge del Govern sobre la impossibilitat de cedir a les peticions d'ETA: *"(...) Sabe que por mucho que insista, la democracia no puede aceptar sus chantajes. Si continúa haciéndolos es por puro deseo de matar. El reagrupamiento de los presos de ETA, a cambio de la vida del rehén, es sólo un pretexto para vengar la liberación de Ortega Lara (...)". ("ETA, por favor", El Periódico, 12.07.1997)*. Aquí, altre cop, tampoc s'explicava als lectors el perquè d'aquesta impossibilitat definitiva i concloent. I s'apel·lava a la mobilització ciutadana, a la unitat de la població per "plantar cara" als qualificats com a "violents" i aconseguir salvar el regidor. Aquest tipus de discurs, tal com abans s'ha esmentat, atia encara més el conflicte i l'enfrontament entre una suposada majoria i una suposada minoria. Si bé aquest diari defensava el fet que la llei s'havia de complir per a tothom, també pels presos bascos, els quals tenien dret a la proximitat geogràfica del lloc de condemna; s'oposava a la violació d'un altre dret fonamental, el dret a la vida, com a acció reivindicativa.

És per això, que des de l'editorial d'*El Periódico* s'exigia una resolució al problema, únicament, policial i judicial. De nou, el terrorisme d'ETA no era considerat com una lluita armada política, sinó com a actes violents "irracionals". Els terroristes eren titllats d'"inhumans i irracionals", de "criminals", i de "fanàtics". I es negava el caràcter polític dels seus actes violents. En relació amb això, aquest diari afirmava que ETA utilitzava els seus propis presos etarres per interessos partidistes. Uns interessos que segons *El Periódico* eren fruit d'una "mentalitat psicòpata": "(...) *ETA está encabritada. (...) ETA abusa de la democracia. Abusa porque sabe que ni siquiera si mata al secuestrado les pasará nada a los presos. Abusa, ya que tiene incivilmente a su rehén mientras la democracia trata con respeto a sus encarcelados*". ("ETA se encabrita", *El Periódico* 11.07.1997).

D'altra banda, la línia editorial d'*El Periódico* opinava que malgrat l'assassinat del regidor, les mobilitzacions "espontànies" sí que havien servit per quelcom, si més no, per debilitar a ETA i acusar públicament de complicitat els votants i simpatitzants d'Herri Batasuna. S'assenyalava com a culpables "un entorn", el qual fins el moment ningú havia demostrat que hagués comès cap delictes. Emprant les seves mateixes paraules, s'havia "guanyat la guerra de l'opinió pública basca". És a dir, l'opinió pública basca hauria "sortit de l'armari", s'hauria conscienciat del "problema del terrorisme" i hauria perdut la por a expressar-ne el seu rebuig: "(...) *Pero la concentración fue tan extraordinaria que se llegó a esperar el milagro. Sin embargo, ETA nunca ha hecho milagros; sólo sabe derramar sangre y destruir; sólo sabe provocar dolor y pena (...). Creemos que ayer se ganó para siempre la guerra de la opinión pública vasca. Estamos seguros de que la fecha de este maldito sábado de julio pasará a los futuros libros de historia como el día decisivo en que ETA, además de cometer una gran salvajada, incurrió en el error final que acabó con ella. (...) Sin esa complicidad indirecta, ETA desprovista ya de banderas, deslegitimada a perpetuidad para pedir una negociación política, queda reducida a su estricta condición de banda de hijos de perra y asesinos irrecuperables*". ("Hijos de perra", *El Periódico* 13.07.1997).

El fenomen de les mobilitzacions socials fou qualificat per *El Periódico* com un “estat d'excepció popular”, que representà un abans i un després en la lluita contra el terrorisme. S'elogià especialment el poble basc per haver perdut la por envers el terror etarra: “(...) *Faltaba el gesto de que la población vasca se pusiera al frente de la movilización, y Euskadi dio el paso al frente el pasado fin de semana*”. (“*Barcelona se suma al ETA no pasará*”, *El Periódico*, 15.07.1997). En aquest sentit, es feia una crida al conjunt de la societat espanyola per “mantenir viva la unitat enfront ETA”. A través dels seus editorials, *El Periódico* apel·lava a la idea que “la violència no podria vèncer mai a una població cohesionada”. I es mostrava confiat en què la consolidació d'un “bloc democràtic” finalment faria desaparèixer l'organització armada: “(...) *Hoy podemos iniciar todos, más juntos que nunca, un nuevo camino. Ahora hay conciencia sobre quienes son nuestros enemigos. Hasta ahora ETA y HB tenían demasiados infiltrados activos y pasivos en la sociedad vasca*”. (“*Lo que no dijeron Ardanza y Arzalluz*”, *El Periódico*, 14.07.1997). En definitiva, emprant un to “alarmista” i “exaltador” de sentiments, l'editor afegia: “(...) *Hay que conservar vivo ese estado de excepción popular, dictado por la gente corriente, hasta que ETA y el terrorismo desaparezcan. Es un mandato ciudadano a la clase política que ésta ha empezado a obedecer al dictar su boicot a HB en las instituciones vascas. Pero se trata asimismo, de un mandato de todos dirigido a todos. (...) No hay derecho a ser neutral, a lavarse las manos, a pensar que el problema es de otros, cuando ocurren cosas como los asesinatos de policías inocentes, de guardias civiles inocentes, de políticos inocentes o de ciudadanos de a pie inocentes. O cuando el chantaje de la bravuconería cotidiana convierte en difícil circular tranquilamente por San Sebastián u otras localidades vascas, o coarta el deseo de tomar un baño en Lloret de Mar*”. (“*Barcelona se suma al ETA no pasará*”, *El Periódico*, 15.07.1997).

El Periódico també acusà el nacionalisme basc “moderat” i l'Església basca de complicitat -*còmplices més deluïts*- en l'estratègia terrorista. En els seus editorials denunciava els dirigents del PNB-EA de no haver aïllat l'esquerra abertzale fins després de l'assassinat del regidor popular d'Ermua. En aquest sentit, censurava el “tractament desigual” en les condemnes de rebuig a ETA, per part del lehendakari, en funció del tipus de víctima: “(...) *Al parecer, hasta ayer por la mañana tanto los dirigentes como muchos de los*

seguidores de los partidos nacionalistas de Euskadi no habían encontrado razones para marcar formalmente distancias con la fuerza política que respalda a ETA. Es verdad lo de más vale tarde que nunca. (...) Incluso da un poco de rabia que ni siquiera ayer los nacionalistas vascos hicieran el menor signo de autocrítica. Cargaron contra HB, que lo merece evidentemente. Pero dejaron en el tintero las necesarias alusiones a sus propios silencios cobardes, a la superficialidad de sus condenas cuando los muertos eran policías o guardias civiles de fuera, a la connivencia que supone haber tratado hasta ahora a HB como una fuerza política más". ("Lo que no dijeron Ardanza y Arzalluz", El Periódico, 14.07.1997). Al seu torn, respecte al paper de l'Església basca, *El Periódico* li retreia no haver condemnat els crims del terrorisme i haver adoptat una actitud silenciosa envers les víctimes de la violència a mans d'ETA.

Finalment, suggeria a la ciutadania basca que deixés de desentendre's del problema i manifestés públicament la seva repulsa a ETA i al seu entorn: *"(...) los numerosos curas vascos que han tenido una laxitud dramática al bendecir directa o indirectamente -o no condenar- a quienes asesinaban o extorsionaban. Y callaron, en fin, sobre otras complicidades diluidas pero más amplias que están anidadas en muchos vascos de la calle que creían que era compatible sentirse demócratas y encogerse de hombros cuando el daño directo lo recibían otros (...). Decimos todas estas cosas sin ánimo de herir, pero con ganas de poner encima de la mesa la verdad. Sólo a partir de la verdad podrá germinar e imponerse la formidable voluntad de cambio sobre este espinoso tema, así como las tremendas ganas de paz que expresan estos días tanto los vascos como los demás españoles". ("Lo que no dijeron Ardanza y Arzalluz", El Periódico, 14.07.1997).*

Els arguments esgrimits per *ABC* coincidien força amb la resta de capçaleres estudiades. La nova acció terrorista responia a una venjança i representava un xantatge al Govern, impossible de complir. Alhora, consistia una amenaça al conjunt de la societat: *"(...) No se trata solo del chantaje a todo un Gobierno, compelido a satisfacer una exigencia imposible, ni de una extorsión al propio Estado. Es el conjunto de toda una sociedad civilizada -la sociedad vasca y el resto de España- es la misma condición humana la que se siente atrozmente agredida". ("De lesa humanidad", ABC, 12.07.1997).*

Els editorials d'ABC posaven èmfasi en l'absoluta impossibilitat d'efectuar el compliment envers la petició d'ETA, ja que es tractava d'una demanda "irracional". A més, sostenien que en un país democràtic, cap govern podia cedir a una amenaça terrorista que posés en perill l'ordre social i legítim vigent. Per l'editor només existien dues alternatives paral·leles per alliberar el regidor del Partit Popular: a) confiar en l'eficàcia de les Forces de Seguretat i, b) que la societat es mobilitzés i plantés cara a ETA. Entès aquest acte terrorista com un perill per a la convivència de la població, aquest diari se sumava a la crida per a la cohesió social: *"(...) Nos quedan por vivir horas angustiosas, colgados del hilo tenue de una mínima esperanza. Importa vivirlas juntos, sin fisuras, sin reproches que tergiversen la responsabilidad exclusiva de los criminales"*. (*"De lesa humanidad"*, ABC, 12.07.1997).

Personalment sostinc que aquesta unitat de la ciutadania, reflectida en les nombroses mobilitzacions que van tenir lloc a arreu d'Espanya, va ser fruit d'un *xoc emocional*. És a dir, el tractament que feia aquest diari envers la notícia del segrest, es caracteritzava per estimular els nostres sentiments. El seu discurs pretenia que cada un dels seus lectors es posés a la pell de la víctima (un jove de 29 anys, treballador, d'origen humil, desconegut per l'opinió pública, afiliat a les Nuevas Generaciones del PP, economista, tenia parella des de feia set anys i, amb qui es volia casar aquell mateix any). I, per tant, el fet d'identificar-nos amb ella -l'empatia- possibilitava aquesta solidaritat i unió: *"(...) un joven limpio, inocente sin más notoriedad biográfica que la gallardía de un compromiso político servido desde la responsabilidad de ser concejal de su pueblo. Su pueblo; desde luego mucho más suyo que de los pistoleros que dicen hablar en nombre de ese pueblo y pretender su liberación. (...) un hombre joven, pletórico de vida y de proyecto, de la cotidianidad de su jornada laboral, del calor de su hogar proletario, de la ilusión de una boda planeada, de la vecindad y la amistad de los suyos"*. (*"De lesa humanidad"*, ABC, 12.07.1997).

Doncs bé, aquest missatge divulgat, es basava a afirmar que tots plegats podíem ser víctimes d'actes terroristes, especialment els simpatitzants i/o militants del Partit Popular. Mostra d'això, són les manifestacions periodístiques següents publicades en aquells dies: *"(...) En esa normalidad, aunque bajo la amenaza de una bala etarra, viven la totalidad de los militantes del PP del País Vasco, porque si algún comando terrorista informa sobre cualquier persona, aunque esta sea desconocida por la opinión pública, si resulta ser militante del Partido Popular, puede acabar con una bala en la nuca". ("Chantaje al Estado", ABC, 11.07.1997).*

Arran de l'assassinat de Miguel Ángel Blanco, ABC va proclamar la innocència del Govern (el govern "no el va deixar morir") i va celebrar el protagonisme històric de la societat espanyola. Una societat, que segons va publicar repetidament aquest diari, es va manifestar espontàniament i sota cap consigna. Encara que les mobilitzacions (a través de les súpliques) no van aconseguir que ETA deixés de complir la seva amenaça; sí que van representar un abans i un després en la situació del terrorisme, segons l'editor. En altres paraules, la unitat de la població comportava que aquesta fos més forta i poderosa per aïllar ETA i els seus simpatitzants: *"(...) La decisión estaba tomada de antemano. Ni siquiera era posible que el Gobierno pudiera satisfacer una exigencia imposible. (...) No es verdad que sobren las palabras. Las necesitamos para mostrarle a ETA/HB que ha logrado unir a todos los españoles en un estremecimiento de emoción fraternalmente compartida. (...) Es necesaria la palabra para mostrar a ETA/HB que ha fracasado en su pretensión de abrir un abismo de odio entre el País Vasco y el resto de España; que el clamor unánime -ETA, no; vascos, sí- que se ha adueñado de los rincones de España cancela la impostura de unos desalmados, ciegamente obstinados en legitimarse como libertadores de un pueblo al que martirizan y sojuzgan".("No sobran las palabras", ABC, 13.07.1997).*

Paral·lelament, el discurs periodístic d'ABC no només assenyalava, públicament, els culpables d'aquest crim (ETA com a autora del crim i, el seu entorn com a còmplice), sinó que des del meu punt de vista, també va incitar a l'aïllament social d'aquests. Es tractava d'una arguments, que reproduïen els missatges dels partits polítics autoqualificats de "demòcrates", els quals van induir a la ciutadania a realitzar un buit social respecte l'entorn d'ETA i d'HB: *"(...) Deben quedarse solos con su inmensa culpa. ¿Puede alguien hablar de derechos humanos con quienes, no ya guardan silencio, sino con quienes no condenen sin matices ni reservas la abyección de ayer? Ayer, en Lasarte, es ETA/HB quien ha muerto"*. (*"No sobran las palabras"*, ABC, 13.07.1997).

ETA fou presentada a l'opinió pública per ABC com una organització criminal, formada per "fanàtics" i "pistolers": *"(...) ETA no lucha contra el Estado español sino contra la Humanidad"*. (*"Chantaje al Estado"*, ABC, 11.07.1997). La irracionalitat dels "etarres" es copsava en la projecció dels seus atacs contra víctimes seleccionades per la seva condició política o militar: *"(...) Las víctimas de ETA han sido asesinadas por el solo delito de pertenecer a un determinado partido político, por ejercer su condición irrenunciable de hombres libres, optar por unas ideas, sostenerlas y vivirlas con naturalidad"*. (*"No sobran las palabras"*, ABC, 13.07.1997). Pel que fa a la darrera víctima, ABC afirmava que: *"(...) el fatal destino de Miguel Ángel Blanco" s'explicava " (...) por su delito de ser vasco, concejal electo de un partido democrático y españolista"*. (*"HB: Autoría intelectual"*, ABC, 14.07.1997).

En opinió d'aquest diari, ETA mai havia defensat la pretesa llibertat del poble basc, sinó que contràriament a allò que predicava, intentava estendre i imposar el terror a la vida quotidiana dels ciutadans. Aquests missatges periodístics, que reproduïen perfectament el discurs de la classe política dirigent, pretenien eliminar qualsevol idealització de la lluita armada, en principi, una lluita clandestina encaminada a aconseguir la independència del País Basc respecte dels Estats espanyol i francès. Per tal de combatre aquesta "patologia social", ABC defensava el marc constitucional, dotat de tota la legitimitat de l'ordre democràtic: *"la fuerza de la razón" versus "la sinrazón del crimen"*. (*"Chantaje al Estado"*, ABC, 11.07.1997).

ABC negava l'existència d'un conflicte polític a Euskadi i considerava insultants els paral·lelismes que establia l'entorn de l'esquerra abertzale entre el segrest d'Ortega Lara i el destí dels "presos polítics" bascos, víctimes de la tortura en els centres penitenciaris. Aquest discurs era qualificat per ABC com a "típicament propagandístic", difusor de la seva "criminal utopia independentista i revolucionària": *"(...) la lógica militarista revolucionaria de quienes ven a sí mismos como combatientes y dispensan a los demás el tratamiento de enemigos, aptos sólo para engrosar una lista de bajas. Así ha sido y es ETA, como lo han sido todos los integristas revolucionarios que no responden a la lógica democrática del pluralismo, sino al silogismo totalitario de la capacidad de intimidación"*. ("HB: Autoría intelectual", ABC, 14.07.1997). I, alhora, ABC, en un altre dels seus articles editorial advertia: *"(...) No cabe caer de nuevo en la eterna trampa. Los fines de ETA/ HB son tan inaceptables como sus métodos"*. ("Clamor de España", ABC, 15.07.1997).

Per ABC la resolució de l'anomenat "problema basc" passava pels pilars de la lluita antiterrorista següents: col·laboració internacional, aïllament social (l'exclusió política d'Herri Batasuna), eficàcia policial i aplicació de tota la duresa legítima de les lleis d'un Estat de dret. Des d'un dels seus editorials es demanava a la Fiscalia General de l'Estat que investigués exhaustivament l'entramat organitzatiu de KAS, MNLV i les relacions orgàniques -vincles financers- entre ETA-HB. S'apuntava que existien indicis que fonamentaven la sospita que Herri Batasuna podia incórrer en un delictes d'associació il·legal. A més a més, s'acusava els dirigents del braç polític d'ETA d'autors intel·lectuals, és a dir, d'inductors polítics, de les accions terroristes. I es plantejava la qüestió de si seria possible, a través de la llei, acusar-los d'inductors penals: *"(...) Preguntémonos si estamos haciendo todo lo que cabe -dentro de la Constitución y las leyes- por levantar la cruel hipoteca que HB tiene suspendida sobre la sociedad española, y de forma más despiadada sobre su porción vasca. (...) La exitencia en la legalidad de HB, su apología sistemática del delito -incluso a través de instrumentos cuyo mimetismo formal con los medios de comunicación no logra desnaturalizar su carácter de boletines corporativos del crimen organizado- suponen un emplazamiento y una provocación al ser y al subsistir de la democracia. Una democracia impecable no puede ser una*

democracia atónita; una democracia inerme ante sus declarados enemigos".
("HB: Autoría intelectual", ABC, 14.07.1997).

Segons aquesta capçalera, les manifestacions ciutadanes arreu del territori espanyol no havien de ser interpretades com una reacció de dolor impotent, sinó com una exigència dirigida a les autoritats. Es reivindicava que dins dels límits de l'Estat de dret, els representants polítics possessin fi al problema del terrorisme. Al seu entendre, el fet que la ciutadania basca hagués perdut la por a expressar-se públicament contra la violència, evidenciava la necessitat urgent de canalitzar institucionalment el sentir popular. Des d'alguns dels seus editorials es reclamava a les forces polítiques que complissin amb les seves responsabilitats, per tal de donar resposta a aquesta demanda social: "(...) *El pueblo vasco, el pueblo español entero habló, ayer con la elocuencia de la razón, de la justicia y de la indignación. Ya no hay miedo. Y el miedo era el último baluarte que sustentaba la estrategia etarra del terror*". ("Clamor de España", ABC, 15.07.1997).

Des del País Basc, la línia editorial del diari *El Correo* no es desmarcà gaire de les de la premsa catalana i espanyola. Oferí la mateixa interpretació del segrest de Miguel Ángel Blanco reduint-lo a un "acte venjatiu anunciat", fruit de dues circumstàncies: en primer lloc, per l'alliberament del funcionari de presons Ortega Lara i, en segon lloc, per la detenció policial del "comando etarra" que l'havia segrestat: "(...) *Y resulta la ejecución literal de la amenaza- envuelta en un eufemismo semántico- que con toda impunidad lanzó el dirigente de HB, Floren Aoiz, según el cual tras la borrachera policial, llegará la resaca*". ("Desafío al Estado y al pueblo", *El Correo*, 11.07.1997). Amb l'objectiu d'impedir el compliment de l'amenaça de mort per part d'ETA, es demanà la unitat de totes les forces democràtiques. És a dir, que imperés la unanimitat en el terreny polític i que s'oferís una imatge i un discurs coincidents, que no podien ser d'altres que la negativa a cedir envers el xantatge: "(...) *Sobreponer, en estos momentos trágicos, criterios particulares sobre el interés general - proteger al Estado y al pueblo del desafío terrorista- sería un grave e irreversible actitud, después de que ambigüedades, titubeos e incoherencias hayan diseñado un frágil escenario político en el que los terroristas puedan sacar ventaja de las contradicciones democráticas*". ("Desafío al Estado y al pueblo", *El Correo*, 11.07.1997).

Aquesta negativa es fonamentava no només en la necessitat de protegir l'Estat de dret, sinó també en la pròpia peculiaritat de l'atemptat. El termini fixat de 48 hores esdevenia una condició insuficient, que transformava el segrest en un assassinat anunciat i impossible d'evitar: *“condena de muerte a plazo fijo”*. (*“Hasta el límite”, El Correo, 12.07.1997*).

Altrament, s'afirmava que el govern legítim de José María Aznar es trobava amb la responsabilitat de prendre decisions, les quals eren les úniques referències vàlides pels partits i també per la pròpia societat. En definitiva, *El Correo* era partidari d'emprendre l'estratègia següent per salvar la vida del regidor: intensificar l'acció policial, la reacció política unitària i la mobilització social en defensa de la llibertat i la justícia. Les mostres ciutadanes de rebuig a ETA escenificaven la ruptura amb els terroristes i, per tant, es convertien en una “resposta exemplar” envers el xantatge: *“(…) la práctica del terrorismo, lejos de adormecer conciencias e impulsar a la resignación general, ha provocado una sensibilización profunda expresada en términos de indignación y hartazgo. Se ha generado una ola de absoluto enfrentamiento ciudadano con las prácticas abominables de la violencia y una divergencia radical con los que desde la legalidad, burlando la democracia, apoyan a los que proyectan y ejecutan los atentados, los secuestros y las extorsiones”*. (*“Hasta el límite”, El Correo, 12.07.1997*). La mobilització que va tenir lloc a Bilbao el dia 12 de juliol d'aquell any, fou interpretada com una manifestació “humanitària” en defensa de la “dignitat del poble basc”. En aquest sentit, l'editor sostenia que no era necessari tenir afinitats ideològiques amb els convocants, ni mantenir cap acord amb les polítiques d'uns i d'altres; sinó que per adherir-s'hi era suficient tenir consciència de la injustícia de les demandes terroristes i actuar per impedir un assassinat “gratuït” i “inútil”.

Respecte a l'autoria del crim, *El Correo* insistia en què la responsabilitat era exclusivament d'ETA, per bé que acusava de complicitat el braç polític de l'esquerra abertzale (HB) i condemnava els silencis del Partit Nacionalista Basc. L'editor criticava que el PNB no hagués trencat les relacions que mantenia amb Herri Batasuna fins després de la mort d'aquest regidor: *“(…) más vale tarde que nunca, aunque sea con cierta dosis de irritación y amargura, inevitablemente si miramos hacia las posiciones que se mantenían hace tan sólo una semana. ¿Por qué esa postura no se adoptó antes? La ETA*

de hoy es la misma de hace siete días, pese a que el asesinato que ha cometido es particularmente brutal y execrable. La coalición HB es la misma que hace siete días se sentaba en la mesa de la Comisión de Derechos Humanos junto a los representantes del PNV, EA Y IU, decididos a ser compañeros de viaje en el camino a Estrasburgo contra la política penitenciaria". (*"Aislamiento y compromiso"*, *El Correo*, 15.07.1997). Altrament, considerava un greu error pensar que l'Executiu d'Aznar podia haver evitat aquest atemptat si hagués accedit a les exigències dels segrestadors: "(...) *Un crimen, en definitiva, que recaerá sólo sobre sus autores e instigadores y nunca sobre el Gobierno legítmo que tiene no sólo el derecho, sinó también la obligación legal y moral de velar por la dignidad del Estado, por la voluntad de la sociedad que lo ha legitimado en las urnas y por el mantenimiento en la convivencia de los principios de la libertad y la legalidad*". (*"Hasta el límite"*, *El Correo*, 12.07.1997).

Davant del tràgic desenllaç, *El Correo* instà, en primer lloc, a la classe política a fer un exercici d'autocrítica: no només la necessitat d'oferir un gest conjuntural per satisfer de moment el clam popular, sinó acordar un posicionament en ferm per vèncer ETA. L'editor exigí una resposta immediata per tal de no donar l'esquena a la memòria de la víctima, a la seva família i, sobretot, a la immensa majoria dels ciutadans que es van solidaritzar amb aquesta causa. En segon lloc, es demanà la convocatòria d'eleccions al País Basc: "(...) *Puede ser un momento oportuno para que el lehendakari Ardanza, que lidera un ciclo político agotado, reflexione sobre la necesidad de convocar a corto plazo nuevas elecciones. La realidad política en Euskadi, y los planteamientos y discursos que para los dirigentes de los partidos eran válidos y urgentes hace diez días, el clamor popular los ha dejado anacrónicos y sin sentido. El muro del amedrentamiento ha sido derribado por los ciudadanos, que no están dispuestos a dar marcha atrás y exigen un liderazgo político firme y sin vacilaciones, sin los lacerantes espectáculos de disensiones que se han venido ofreciendo, para defender la voluntad mayoritaria del pueblo. El comportamiento cívico de este fin de semana histórico exige esa responsabilidad*". (*"Ruptura y renovación"*, *El Correo*, 14.07.1997).

En tercer lloc, es llançà a l'Església basca la petició de conscienciar a la població del problema terrorista (ajudar a denunciar o perseguir els "violents") i de reforçar valors, com ara, la vida, la llibertat i la defensa dels drets humans. I en darrer lloc, *el Correo* inicià una campanya perquè els ciutadans "demòcrates" actuessin també amb fermesa contra el terror: assistint massivament a les mobilitzacions convocades pels "partits democràtics", col·laborant amb les forces policials que protegien els principis constitucionals, exigint a la classe dirigent que no cedís davant el xantatge etarra i, aïllant pacíficament aquells que justificaven la violència des de l'anonimat (els votants i simpatitzants d'Herri Batasuna): "(...) *Son nuestros vecinos, pero quieren acabar con nosotros (...). No hay que responder a la violencia con violencia: sería rebajarnos al mismo nivel que los asesinos, y que sólo beneficiaría a ETA y su entorno, auténticos especialistas en disfrazarse de víctimas*". ("Ruptura y renovación", *El Correo*, 14.07.1997).

Segons l'opinió d'*El Correo* la reacció social envers el nou atemptat no havia estat inútil. Per això, l'editor feia una crida perquè continués viu l'esperit de protesta. Al seu entendre, el rebuig explícit i sense temors de la violència no podia caure en el desànim, sinó que era necessari reconduir-lo políticament: "(...) *No es hora de venganza, nunca lo será. En su nuca, lo único que tienen que sentir los aliados de ETA es el aliento del desprecio, hasta que se haga asfixiante el ostracismo civil. El rechazo tiene que ser nítido, pero pacífico, porque no podemos entrar en una espiral de violencia que nos empujaría a la misma ciénaga de la degradación en la que viven ellos. (...) el clamor no ha sido inútil, apeló a la necesidad de no ceder al temor y dejó claro que la única responsabilidad del asesinato es de ellos, de quienes están atrapados en el mundo de la violencia*". ("Aislamiento y compromiso", *El Correo*, 15.07.1997).

Del seu discurs periodístic quedaven silenciats els motius ideològics i els orígens històrics d'ETA i de la seva "lluita armada". Tanmateix, reconeixia el caràcter polític de l'organització perquè afirmava que la solució passava per "(...) *despojárles de cualquier contenido político con el que se pretendan envolver*". ("Ruptura y renovación"/ "Jamás venganza", *El Correo*, 14.07.1997). De la mateixa manera, que es negava l'existència d'un conflicte polític a Euskadi: "(...) *¿cuándo se abandonarán ciabogas dialécticas (lucha armada,*

violencia política) para definir sus crímenes?” (“Desafío al Estado y al pueblo”, El Correo, 11.07.1997).

Tant *El Correo*, *El País*, *ABC*, *La Vanguardia* i *El Periódico* al·ludien la responsabilitat política del Govern Aznar a l'hora de poder evitar l'assassinat de Miguel Ángel Blanco. Tampoc es parlà del caràcter polític del terrorisme abertzale. En canvi, el discurs periodístic emprat pel diari *Egin* respecte el problema del terrorisme és oposat. En els editorials d'aquest mitjà s'afirmava que el segrest i posterior assassinat de Miguel Ángel Blanco no podia ser analitzat com un cas aïllat. S'argumentava que aquesta nova acció terrorista tenia el precedent de molts anys, durant els quals els drets dels presos polítics bascos havien estat sistemàticament negats pels diferents governs d'Espanya i pel silenci dels partits autoqualificats com a democràtics. També es posava èmfasi en la voluntat de la societat basca. Una societat que de forma pacífica i legítima s'havia mobilitzat contra la dispersió geogràfica dels condemnats. I al mateix temps havia exigít als responsables polítics que es complís la llei. Així doncs, es considerava que un gest de reconeixement i compliment d'aquests drets no constituïa cap xantatge a l'Executiu ni a la societat: *“(…) ¿Qué precio está dispuesto a pagar el Gobierno por mantener una imagen de dureza que pudiera ofrecerle un rédito electoral. ¿Cuánto vale el inmovilismo de un ministro? (...) La conculcación de los derechos de los presos, dispersados a miles de kilómetros, sometidos a unas condiciones de vida diseñadas para quebrar su voluntad, no fueron denunciadas por determinados partidos mientras, como reconoció recientemente el PNV, el sufrimiento de cientos de presos y sus familiares tenía la contrapartida de que algunos pocos acabarían por ceder a los dictados de sus carceleros”.* (“Al límite”, *Egin*, 12.07.1997).

La valoració que feia aquest diari respecte l'esdeveniment en qüestió es resumia en els punts següents: en primer lloc, constatava que el fet noticable durant aquests dies havia estat només el desenllaç del segrest del regidor. Mentrestant la realitat del tracte “inhumà i il·legal” que rebien els presos bascos seguia sent silenciada per la pròpia classe política i periodística. En segon lloc, s'apuntava que la responsabilitat última de la mort del segrestat requeria en aquells que disposant de tots els instruments per evitar el tràgic succés - compliment de la llei-, els despreciava. En tercer lloc, s'acusava el govern de

José María Aznar de revestir de legalitat i consens allò que en realitat era un Estat d'Excepció.

En relació amb això, pensar que un enduriment de les formes “repressives” -acció policial- podia ser el camí cap a una resolució del “conflicte” era, segons puntualitzava *Egin*, un error que havia de reconduir-se envers mesures que oferissin una sortida real -diàleg-. En quart lloc, es denunciava l'ús electoralista que feia el govern de les víctimes del terrorisme. I en últim lloc, es desitjava que el segrest de Miguel Ángel Blanco tingués un final feliç, que es pogués retrobar amb la seva família, que es respectessin els drets humans i que es complís allò que era de justícia. No obstant, en cap moment *Egin* qüestionava el mètode violent i antidemocràtic d'ETA per aconseguir una demanda legítima i reconeguda per l'Estat de dret.

Altrament, *Egin* criticà durament l'immobilisme del president del Govern, José María Aznar, i del ministre d'Interior, Jaume Mayor Oreja, en el problema del terrorisme. Els acusava de no respectar les decisions polítiques de les institucions basques. En els més estrictes paràmetres del sistema vigent, el Parlament de Gasteiz -representant de la sobirania popular- havia exigint l'aproximació geogràfica dels presos en els seus llocs d'origen. Aquesta petició política, juntament amb els actes de protesta dels ciutadans i dels familiars dels presos van tenir lloc mesos abans d'aquest nou atemptat. És a dir, *Egin* sostenia que l'Executiu espanyol tenia coneixement d'aquestes demandes i era conscient del seu incompliment. En aquest sentit, la seva intransigència va desencadenar una nova reacció violenta per part d'ETA: el segrest del regidor del Partit Popular a Ermua: “(...) *Los gobiernos españoles, primero el del PSOE y después el del PP, se han ciscado en la voluntad de quienes tan sólo piden que se respete la ley. El Gobierno de Aznar se ha enrocado en la intransigencia del no (...) ETA viene pidiendo que se cumpla la ley y a los partidos políticos sólo les ocurre recurrir al endurecimiento del discurso plagado de descalificaciones y la convocatoria de una manifestación (...). Los partidos del Pacto de Ajuria Enea se han convertido en un escudo de la intransigencia del Gobierno del PP*”. (“Al límite”, *Egin*, 12.07.1997).

El compliment de l'amenaça per part d'ETA -l'assassinat del segrestat- davant l'immobilisme del govern del PP responia, segons l'opinió d'aquest diari, a una de les expressions del conflicte polític entre l'Estat espanyol i Euskal Herria. És per això, que s'acusava la classe política i, en especial els dirigents de l'Executiu, d'haver manipulat els sentiments de la població, per impedir que aquesta reflexionés sobre les causes latents de l'atemptat. Paral·lelament, es criticava també l'actuació dels mitjans de comunicació i se'ls caracteritzava com a difusors propagandístics de l'estratègia governamental.

En definitiva, s'afirmava que des del ministeri d'Interior, amb l'ajut mediàtic, s'instrumentalitzà la ciutadania. Si bé, el tractament informatiu de la resta de premsa estudiada interpretava que ETA prenia com a excusa de la seva barbàrie els drets dels presos, l'*Egin* defensava la tesi següent: la política antiterrorista del govern primava l'incompliment d'un dels drets recollits en el Codi Penal, posant en perill la vida dels seus propis companys de partit. En relació amb això, s'apuntava que des de diverses instàncies havia sortit a la llum pública que els intents que varen fer algunes forces polítiques basques per evitar la prolongació del segrest del funcionari de presons Ortega Lara, no van aconseguir el més mínim gest de bona voluntat per part del ministre d'Interior, Mayor Oreja: *"(...) Y tal fue el grado de exacerbación de los sentimientos que la clase política quiso manipularlos, con una irresponsabilidad rayana en la insensatez, para evitar la mínima reflexión exigible. Esa clase política ha preferido obviar sus propias responsabilidades y abanderar un movimiento de masas sustentado sólo en los sentimientos, debidamente enardecidos tras una frenética campaña mediática y una escalada dialéctica más parecida a un revoltijo de insultos y amenazas (...) Por eso resulta especialmente indignante comprobar el grado de insensibilidad de quienes ponen su ilegal estrategia, su burla constante a los derechos que corresponden a seiscientos ciudadanos vascos, por encima de la vida de sus propios compañeros"*. (*"Tragedia y burla"*, *Egin*, 13.07.1997).

Respecte a les impressionants mobilitzacions socials que van tenir lloc a arreu de l'Estat espanyol, s'opinava que no es podien menystenir en funció de la increïble campanya d'agitació duta a terme pels mitjans informatius. És per aquest motiu, que s'advertia a l'esquerra abertzale de la necessitat d'emprendre una autocrítica interna. Ara bé, també es feia una crida a la resta de forces polítiques perquè reflexionessin sobre les possibles vies de resolució del problema terrorista a Euskadi: *"(...) La izquierda abertzale debe tomar nota de todo lo ocurrido desde el pasado jueves, valorarlo en su justa medida y sacar conclusiones que sirvan para avanzar hacia la democratización de Euskal Herria. Los partidos del Pacto deben ver también hacia dónde están encaminando el conflicto"*. ("Reflexión", Egin, 15.07.1997).

D'altra banda, el discurs periodístic d'Egin era crític envers l'estratègia d'aïllament polític d'Herri Batasuna, consensuat entre les forces "democràtiques", per considerar-la una mesura que no possibilitaria la superació real del "conflicte". Però, les crítiques no només anaven dirigides a l'Executiu i als partits d'àmbit estatal, sinó també i en especial al Partit Nacionalista Basc: *"(...) Por eso, llama poderosamente la atención que quienes en su día rompieron con dicha dinámica y después han estado lanzando un discurso que pretendía que el Pacto de Ajuria Enea entrara en una segunda fase, hayan sido incapaces de mantener sus palabras en los momentos difíciles (...). Los partidos que se autodenominan democráticos -entre los cuales se incluyen aquellos que no reconocen el derecho de este pueblo a decidir su futuro, los que se ríen de los acuerdos mayoritarios de instituciones vascas, los que montaron el GAL y los ampararon con su silencio- con el apoyo volcado de los medios de comunicación han creado el caldo de cultivo para la campaña de linchamiento contra la izquierda abertzale que está teniendo su reflejo en los ataques de los que están siendo objeto personas, colectivos, entidades y establecimientos ligados a este sector social. Ataques que se están produciendo con la indisimulada cobertura policial, cuando no con la participación activa de agentes de paisano"*. ("Reflexión", Egin, 15.07.1997).

Alguns dels silencis més destacats de la seva línia editorial podien concretar-se en l'oblit de les víctimes del terrorisme d'ETA i les conseqüències inhumanes de les seves accions violentes per tal d'aconseguir uns objectius legítims, com pot ser la independència d'un poble. Breument, recordar tal com s'analitzarà en el proper apartat, que un any més tard dels esdeveniments d'Ermua, el 16 de juliol de 1998, per ordre del jutge Baltasar Garzón es procedí al tancament d'aquest diari de l'esquerra abertzale. *Egin* fou acusat de col·laboració amb "banda armada". El 2003, el diari *Euskaldunon Egunkaria*, escrit íntegrament en euskera, també es clausurà a instàncies judicials.

2.1.2. L'enduriment de les penes en relació a la “*kale borroka*” i el tancament del diari *Egin*

Arran del fenomen *Ermua* (1997), es produeix l'adhesió de la majoria dels partits polítics -a excepció d'Herri Batasuna- a l'estratègia governamental del Partit Popular. Una estratègia per combatre el terrorisme basada en: a) la unitat de la força democràtica i la creació d'un front comú contra ETA i el seu entorn; b) el suport incondicional de la ciutadania, especialment la basca, en forma de mobilitzacions socials; c) l'amplificació mediàtica: els mitjans de comunicació reproduïen el discurs oficial, per tal de garantir l'estabilitat de l'Estat de dret; i d) reforçar les mesures legals i policials. En aquest sentit, des del ministeri d'Interior es donà prioritat a l'acció policial i es van prendre mesures legals per criminalitzar l'entorn polític, cultural i mediàtic de l'esquerra abertzale. L'any 1997, mesos més tard del segrest i assassinat de Miguel Ángel Blanco, el jutge Baltasar Garzón va dictar l'ordre d'empresonament dels dirigents de la Mesa Nacional d'HB. Un any més tard, es va produir per una ordre cautelar del mateix magistrat de l'Audiència Nacional el tancament del diari *Egin* (16 juliol de 1998), acusat de col·laboració amb “banda armada”. Així doncs, el president Aznar, en nom de les mobilitzacions d'Ermua i de la reacció social arreu d'Espanya, més o menys espontànies o induïdes, va impulsar canvis en la política antiterrorista, que perseguïen una major criminalització de l'esquerra abertzale: tipificar nous delictes de pertinença a “banda armada”, enduriment de les penes, proposta legislativa per castigar els menors que participaven en la *kale borroka* (violència al carrer o “terrorisme de baixa intensitat”, segons el ministeri d'Interior espanyol), amb les mateixes penes que els activistes majors d'edat, etc.

2.1.3. El Pacte de Lizarra i anunci de la treva d'ETA

ETA anuncià el 16 de setembre de l'any 1998 una treva indefinida. La televisió pública britànica, la BBC, i posteriorment en el diari *Euskadi Información* (capçalera que substituï a *Egin*), en què el comunicat seria publicat íntegrament un dia més tard, se'n feren ressò. Aquest anunci obria un nou període polític al País Basc. Quines variables explicaven la suspensió de la lluita armada per part dels terroristes? Segons el llavors ministre d'Interior, Jaime Mayor Oreja, les mobilitzacions massives de rebuig al segrest i assassinat de Blanco van generar un clima favorable al naixement de la treva. El discurs oficial transmetia la idea que tant la reacció social en el cas d'Ermua, com també, les successives manifestacions (l'anomenat *Esperit d'Ermua*) i la lluita encapçalada per la Plataforma ¡Basta ya! i l'Associació de víctimes contra el terrorisme haurien condicionat l'estratègia d'ETA. Tanmateix, tant el ministre i com el conjunt del govern es van afanyar a desacreditar la treva, qualificant-la de *treva trampa*. Un adjectiu que més endavant esdevindria un recurs constant en la política d'Aznar i el seu partit. Aquelles demandes contràries a la política del Partit Popular eren adjectivades com a enganyoses.

Ara bé, al marge del discurs oficial, la firma de la Declaració de Lizarra el 12 de setembre de 1998, en bona mesura, va afavorir que pocs dies més tard ETA anunciés l'inici de la treva de la violència. L'adhesió a aquest document, per part de diverses formacions, majoritàriament, nacionalistes -polítiques, sindicals, socials i culturals- responia a la necessitat de definir, de forma democràtica, el futur del poble basc. El seu objectiu principal era el de reconèixer l'existència d'un conflicte de naturalesa política, que havia de resoldre's per la via del diàleg, respectant la voluntat de la societat basca. Segons els seus integrants quedava demostrat que quaranta anys de repressió sobre els terroristes no havia posat fi a la situació. L'única solució per la pau era dialogar entre les parts enfrontades. Iniciar, doncs, un procés de pau basat en la cultura del consens. Altrament, es defensava la necessitat d'incorporar, en un moment determinat, ETA en la mesa de diàleg.

En aquest sentit, en opinió del periodista Antoni Batista (1999), el Pacte de Lizarra esdevingué “la cobertura política que possibilità que ETA declarés una treva indefinida i unilateral, i genèticament concebuda per ser definitiva”. A més a més, segons Batista: “(...) *Los partidos firmantes reconocían que el conflicto vasco era de origen y naturaleza política. Con eso se reconocía que ETA no era un problema policíaco encuadrado en la delincuencia común, y que por tanto no debía resolverse a palos. Pero, además, el texto contemplaba por lo menos la posibilidad de llevar al debate ideológico y político la soberanía y la territorialidad, la capacidad de los vascos de decidir si son sólo vascos o también españoles y franceses. (...) La Declaración de Lizarra sólo se refiere al cese de la violencia en la fase resolutoria del proceso de paz, y además da a entender que por partida doble, esto es, que ETA dejará de matar pero la policía dejará de detener y se respetarán los derechos de los presos de estar cerca de sus familias, de remisiones de pena por trabajo o estudios y de no permanecer aislados más tiempo del que prescribe la ley penitenciaria*”. (Batista, 1999, pàgs. 28 i 32).

Les eleccions autonòmiques del 1998 es van celebrar en un clima de pau –la primera vegada des de la democràcia. Això segurament es va traduir en un augment dels vots d'Euskal Herritarrok, que es va convertir en tercera força política. Aquesta formació abertzale va ser decisiva per la formació del nou govern i per la investidura del lehendakari Ibarretxe. Però, al marge de la treva d'ETA, l'ambient que envoltava aquests comicis introduïa nous elements de crispació política. Arran del segrest i posterior assassinat del regidor popular Miguel Ángel Blanco es va tendir per part del govern, amb ajut mediàtic, a dicotomitzar el mapa polític entre “demòcrates” (PP, PSOE, PNB,...) i “violents” (HB). Tanmateix, després de Lizarra s'inicià una campanya -orquestrada per l'Executiu i seguida majoritàriament pels socialistes- criminalitzant el nacionalisme basc, tot associant-lo amb la violència organitzada. Aquest fet donà lloc a l'aparició d'una nova dicotomia, en funció del posicionament ideològic dels partits respecte Euskadi: els anomenats “constitucionalistes” (PP, PSOE) enfront els “nacionalistes” (PNB, HB). Aquests darrers deixaren de ser considerats “moderats” per convertir-se en “dissidents de la democràcia”. Per part dels partits “constitucionalistes” s'acusava el Partit Nacionalista Basc de seguir el joc als terroristes, de no acatar els principis de l'Estat de dret i de

complicitat amb els crims d'ETA. Temps més tard, l'assassinat d'Ernest Lluch (2000) va coincidir de ple en el període d'estigmatització de les postures nacionalistes, fomentat pel bloc fidel a la Constitució. Aquest atemptat va evidenciar, encara més, les diferències existents entre el Partit Popular- govern de Madrid- i el PNB -govern de Vitòria.

Sobre la terminologia emprada i el segrest de les paraules, Enric Xicoy (2008) parteix d'allò que defineix com a “emparaulament de la realitat”, per explicar perquè el PNB i EA no són considerats, per alguns, com a partits democràtics. Al seu entendre, “(...) La raó que es dóna bàsicament des del PP, és que va firmar un pacte, el de Lizarra, que segons ells significa un pacte amb ETA i com que ETA no defensa uns valors democràtics els qui pactin amb ells tampoc ho fan”. (Xicoy, 2008, pàg. 61). És per això, que des del govern Aznar només es contemplava una possible entesa amb el partit nacionalista, si aquest trencava públicament tota relació amb el “món terrorista”. Altrament, quin és l'efecte d'aquest emparaulament? Segons Xicoy, (...) De fet, sembla que aquesta denominació despectiva envers el partit nacionalista basc no ha quallat en tots els mitjans de comunicació, exceptuant en aquells més propers a les postures del PP. Però si una cosa té l'emparaulament de la realitat és que si unes expressions es repeteixen sovint i a més es fa des de veus considerades legítimes, com són les del President del govern espanyol o el Ministre de l'Interior, és més fàcil que acabin convertint-se en paraules admeses com a normals en els mitjans”. (Xicoy, 2008, pàg. 61).

En la seva opinió, “(...) la idea que es vol imposar des de l'espanyolisme, en l'emparaulament d'una realitat com és la basca, és que aquells que no estan amb la democràcia espanyola no són partits democràtics, o com es diu actualment, no són partits demòcrates. Per suposat, que alguns dels partits democràtics bascos la democràcia espanyola no l'accepten com la verdadera democràcia, almenys no l'accepten com a pròpia. El que passa és que els partits democràtics espanyols són els que tenen una veu més potent i són els que estan fent els possibles per fer quallar emparaulaments que accentuin l'aïllament de la democràcia basca”. (Xicoy, 2008, pàgs. 65-66).

El 18 de setembre de 1999 quedava constituïda l'Assemblea de municipis i càrrecs electes d'Euskal Herria. Udalbiltza³ suposava el repte “de encarar la falta de configuració institucional provocada per la carencia de una institució de rang nacional a lo largo de los últimos siglos”. Entre els seus objectius es concreta, principalment, la reivindicació d'Euskal Herria (els sis territoris en un espai comú) com a nació, per mitjà del treball conjunt dels ajuntaments: “(...) El fomento de la construcción nacional de Euskal Herria, entendida como proceso dinámico y democrático basado en el arbitrio y la participación libre de toda la ciudadanía vasca. (...) La reivindicación de Euskal Herria como nación propia y diferenciada en el ámbito internacional, así como de su voluntad de participar como nación en la estructuración y las instituciones de la futura Europa”.

Les formacions “espanyolistes” no dubtaren a deslegitimar i criminalitzar el Pacte de Lizarra –per excloure’ls- i la creació d’Udalbiltza. Alhora, obrien un nou front contra l’Església basca (era ben sabut el seu compromís amb el procés de pau). El 4 de gener de 2000, un mes després que ETA trenqués la treva que decretà el 16 de setembre de 1998, les polèmiques declaracions del bisbe de Sant Sebastià, José María Setién, assenyalant que la pau no seria tan difícil d’aconseguir sinó tingués “un preu a pagar” i el document “Una iglesia al servicio del Evangelio”⁴ (19 de desembre de 1998) suscitaran tot tipus de reaccions. Tal com descriu l’historiador Antoni Segura (2009, pàgs. 133,148-151), “(...) Les seves paraules van ser ràpidament simplificades i criminalitzades en la frase la pau té un preu”. Fins i tot, Segura recorda que el que era aleshores portaveu del govern, Josep Piqué, considerà “inconcebibles” les paraules del monsenyor a favor d’acordar un preu a la pau perquè al seu entendre representava “exactament el mateix que cedir al xantatge de la violència”. Segons Segura, “poques veus es van pronunciar a favor del cessat bisbe de Donostia”, qui presentà la seva renúncia per motius de salut a final d’aquell any. El Papa Joan Pau II l’acceptà i nomenà com a substitut Juan María Uriarte. Així es donà per tancada aquesta crisi enmig d’un assetjament

³ <http://www.udalbiltza.net/es/presentacion> (Font consultada: 09.02.2010).

⁴ <http://www.elizagipuzkoa.org/home/dokumentuak/oinarrizkoDokumentuak/Modelodelglesia.pdf> (Font consultada: 09.02.2010).

polític amb la complicitat de l'anomenada per Xabier Arzalluz, "Brunete mediàtica".

Des de mitjans afins al Partit Popular s'acusava Setién d'equiparar *"asesinatos sangrientos, familias rotas para siempre y jóvenes encarcelados"*; negar que existís un *"acuerdo sobre la naturaleza y las causas del conflicto ni sobre las vías de solución"*; i defensar que *"la comunidad eclesial ha de intensificar en los diferentes ámbitos sus esfuerzos por educar en valores tan necesarios entre nosotros como el derecho a la vida, el respeto a la identidad y a la voluntad plural de este pueblo; la tolerancia y los caminos del diálogo; la reconciliación, el perdón y el acercamiento a los que sufren violencia"*.

Mesos més tard, el desembre de 1999, es produí el trencament de la treva d'ETA. Per què la suspensió de la violència terrorista no esdevingué indefinida? Un primer motiu es trobava en l'actitud presa per l'Executiu espanyol. Des del govern, de forma reiterada, es desqualificava públicament la treva i tot allò que aquesta suposava, com ara els contactes puntuals duts a terme amb els intermediaris d'ETA. Segons el govern, aquests contactes no conduïen a cap solució envers el problema. Durant aquest període, la persecució policial de membres de l'organització continuava més activa que mai. Així doncs, la intensificació o enduriment policial tingué lloc en el moment menys idoni, si es té present la importància d'aquella oportunitat històrica.

L'acord legislatiu entre PNB-EA i EH es va veure greument afectat pel trencament de la treva, com també, per la tornada dels atemptats. El 21 de gener de 2000, ETA assassinava a Madrid la seva primera víctima, el tinent coronel Pedro Antonio Blanco, després de la fi de la suspensió de la lluita. Però, fou arran del segon atemptat, el 22 de febrer del mateix any, contra el dirigent i portaveu socialista basc al Parlament, Fernando Buesa, i el seu escorta –un ertzaina- (tots dos assassinats), quan el Partit Nacionalista Basc trenca el pacte de governabilitat firmat amb Euskal Herritarrok. En els editorials de la premsa (a excepció de la premsa de l'esquerra abertzale) es puntualitzava que la possible existència d'errors polítics en la resolució del conflicte, durant el període de la treva, no podia justificar de cap de les maneres la tornada de la violència terrorista. *El Periódico* en el seu editorial "A més a més d'un crim, un

error” (22.01.2000) sostenia: *“ETA és culpable sense pal·liatius. Només ella, i la seva maleïda voluntat, ens tornen a la sang després de 19 mesos sense atemptats (...) El pretès desig etarra de culpabilitzar la classe política democràtica és un immens cinisme. Primer, perquè qui torna a matar és ETA, i ho fa en un obert desafiament a la voluntat de tots els espanyols, en general, i de paràcticament tots els bascos en particular. Segon, perquè amb aquest atemptat dona la raó als que consideraven que la treva era simplement el xantatge de sempre, però per una altra via. I tercer, perquè la mort del tinent coronel Pedro Antonio Blanco en el fons només reflecteix una cosa: la por profunda dels terroristes que es normalitzi la vida d'Euskadi i que la gent s'acostumi a viure sense el seu intimidant alè al clatell”.*

En relació amb l'assassinat de Fernando Buesa i del seu escorta, el diari *El País* a *“La hora de las responsabilidades”* (24.02.2000) considerava que aquest darrer crim demostrava que en el País Basc es vivia sota un “estat d'excepció”. El discurs periodístic dominant –impulsor d'un determinat clima d'opinió- sostenia que el nacionalisme “democràtic” s'havia deixat enganyar per ETA, com bé ho mostrava el fracàs del pacte de Lizarra (aquest darrer qualificat també de “trampa”). És per això, que s'exigia la dimissió immediata d'alguns dels dirigents del PNB, com ara Joseba Egibar, per la seva participació en una “estratègia sobiranista” que no havia conduït a la pau definitiva: *“La política vasca ha estado dominada desde 1998 por la estrategia de frente nacionalista que se seguía del giro ideológico hacia la superación del Estatuto de Gernika. A esta estrategia respondía el acuerdo parlamentario que asociaba a EH al Gobierno de Ibarretxe. Ha sido necesario un segundo atentado, y que los muertos sean ya tres, para que el lehendakari diera por roto ese pacto”.*

Des de la premsa s'afirmava que el lehendakari Ibarretxe hauria d'intentar posar en funcionament els mecanismes polítics per construir una nova majoria parlamentària capaç d'afrontar, des de la unitat democràtica, aquesta difícil situació. Ara bé, s'exigia al PNB que canviés de política si pretenia continuar governant mitjançant acords amb els socialistes o els populars. Aquest canvi de política consistia, en primer lloc, en el trencament

definitiu de tota relació amb l'entorn d'ETA (ruptura del pacte de Lizarra), talment com apuntava l'editorial abans citat d'*El País*: *“El pacto de Lizarra ha resultado ser una trampa para atraer a los nacionalistas no violentos al campo radical, con el pretexto de la paz, para dejarles luego a la intemperie: sin la paz y con compromisos como el de no pactar con los partidos que tienen como objetivo la construcción de España y la destrucción de Euskal Heria. (...) Simplemente, actuar con criterios democráticos, sin plegarse a las coacciones de ETA-HB, comprometiéndose a acabar con la impunidad de los que aplican la persecución social del disidente; reconociendo que no todos los vascos son nacionalistas. (...) Lo que hasta ahora se había evitado, una fractura irreparable entre las dos mitades de la población, la nacionalista y la que no comparte esa emoción, está cuajando”*. (*“La hora de las responsabilidades”*, *El País*, 24.02.2000).

En un editorial anterior (*“Ejercer la libertad”*, 23.02.2000), *El País* feia referència a l'aliança entre el “nacionalisme violent” i el “democràtic” plasmat en un pacte que havia demostrat ser un fracàs, el de Lizarra: *“(…) Pero es también un desafío frontal al nacionalismo. La tregua de ETA hizo posible una alianza entre el nacionalismo violento y el democrático, que se adaptó a las exigencias del otro. Durante el año y medio que duró el alto el fuego, el PNV y EA fueron deslizándose hacia concesiones cada vez mayores bajo la amenaza de que si no se mostraban diligentes en la construcción nacional volverían los atentados. En esos meses, la Ertaintza redujo al mínimo su actividad contra el mundo violento por temor a que una actuación más enérgica fuera utilizada como pretexto para el regreso de ETA (...) El lehendakari dio ayer por roto el pacto de gobernabilidad con EH. Su rechazo a admitir la evidencia de que ETA no buscaba la paz, sino otra cosa, revela un voluntarismo irresponsable (...) Ésa era la situación hasta ayer: un Gobierno vasco, incluyendo a su policía, maniatado por el temor a agraviar a ETA y a su brazo político, y unos partidos nacionalistas sometidos a chantaje y cortándose la retirada con una política suicida de superación del estatuto. Un chantaje siniestro: puesto que la paz depende de la actitud de los partidos nacionalistas, éstos deben mostrar-se fieles a Lizarra, pase lo que pase; aunque vuelvan a matar.”*

2.2. La construcció del monstre. Principi de la segona legislatura del president José María Aznar (2000-2001).

Durant la segona legislatura d'Aznar, la lluita contra ETA no se centra només en combatre l'organització armada, sinó que alhora persegueix estendre la sospita de complicitat amb la violència al conjunt del nacionalisme basc. És el començament de l'ús d'una estratègia propagandística -emprant velles tècniques de persuasió- per "vèncer electoralment" el nacionalisme basc representat pel PNB. Una estratègia basada en simplificacions com ara associar el PNB amb l'esquerra abertzale i, consegüentment -segons el PP- amb ETA. Tanmateix, l'assassinat de l'exministre Ernest Lluch esdevé un punt d'inflexió que posa en entredit la gestió antiterrorista del govern espanyol en aquells anys.

2.2.1. L'assassinat d'Ernest Lluch

L'assassinat de l'exministre socialista Ernest Lluch el 21 de novembre de l'any 2000, no només va commocionar la societat -especialment la catalana i la basca-, sinó també suposà un replantejament de quines haurien de ser les vies més òptimes per resoldre el problema terrorista (petició de diàleg expressada en la mobilització de rebuig a aquest nou crim). Aquest darrer atemptat va produir un sentiment d'incomprensió entre els ciutadans, els quals no podien entendre perquè havia estat objectiu d'ETA, sent un polític defensor del diàleg com a camí per arribar a la pau a Euskadi. L'assassinat d'Ernest Lluch va coincidir de ple en el període d'estigmatització de les postures nacionalistes, fomentat pel bloc fidel a la Constitució. Aquest atemptat va evidenciar, encara més, les diferències existents entre el Partit Popular -govern de Madrid- i el PNB -govern de Vitòria-. La postura adoptada per l'Executiu d'Aznar, després de les manifestacions en memòria de Lluch, es pot concretar de la següent manera: per una banda, les peticions ciutadanes de recerca d'alternatives -el diàleg- per solucionar el conflicte a Euskadi, van ser completament ignorades, o en el millor dels casos, criticades. El diàleg es qualificà de *diàleg trampa*

(continuant amb la tònica de la *treva trampa*). Des del ministeri d'Interior no es va mostrar cap voluntat per tirar endavant aquesta reivindicació social.

¿Quina va ser l'estratègia governamental sostinguda pel Partit Popular, davant aquest nou atemptat, en relació al segrest i posterior assassinat de Miguel Ángel Blanco? Les principals diferències entre aquests dos crims es troben en les variables següents: tipus d'atemptat terrorista, tipus de víctima, tipus de reacció ciutadana, tipus de reacció dels familiars de la víctima, tipus de reacció política i tipus de tractament mediàtic. Abans que res, caldria assenyalar que la manifestació de Barcelona (el 23 de novembre de 2000), en memòria d'Ernest Lluch, va suposar en si mateixa un canvi en la forma de protesta contra el terrorisme. La resposta social dels ciutadans de Barcelona va trencar la unanimitat política, social i mediàtica, pròpia de la resta d'actes de rebuig contra el terrorisme des del triomf del Partit Popular en el govern, l'any 1996. Així doncs, va representar el primer cop que els manifestants discrepaven de l'estratègia antiterrorista de l'Executiu, protagonitzant una *crisi d'opinió*⁵. Alhora, exigien la dimissió del ministre d'Interior, Jaime Mayor Oreja. Noves discrepàncies van fer perillar l'aliança fàctica entre socialistes i populars en aquesta matèria, arran de la protesta. Aparegué la necessitat de flexibilitzar l'actitud del govern i fer renèixer el diàleg entre totes les formacions autoqualificades de "democràtiques" -sense l'exclusió del nacionalisme "moderat"-, per tal d'iniciar i definir el "camí de la pau".

La manifestació de Barcelona va introduir canvis importants en la forma de mostrar el rebuig ciutadà envers els atemptats d'ETA. En alguns aspectes que ara detallarem, aquesta concentració s'allunyà de la litúrgia "més ordinària" desenvolupada fins el moment. Si bé el president Aznar, juntament, amb el president de la Generalitat, Jordi Pujol i el lehendakari Ibarretxe, entre d'altres dirigents polítics, encapçalaven la pancarta "*Catalunya per la pau, ETA no*", els manifestants exhibien pancartes amb noves consignes. La majoria dels cartells

⁵ Segons la teoria dels efectes *Agenda-setting*, el concepte de *crisi d'opinió* és entès com la ruptura de les rutines informatives dels mitjans de comunicació. Per exemple, quan la població es manifesta en contra de les polítiques preses pels seus propis representants, els mitjans no saben com recontextualitzar la notícia. Davant aquesta dificultat, els mitjans opten per donar veu al govern i defensar l'Estat de la reivindicació social. En el cas d'Espanya s'han produït les següents crisis d'opinió: Referèndum de l'OTAN (1982), Vaga General (1988) i les manifestacions contra l'entrada a la Guerra del Golf (1991) i contra la d'Irak (2003). Veure Wolf, M. (1987) *La investigación de la comunicación de masas*. Barcelona: Paidós, 1996. (pàgs. 163-196)

exhibits en la manifestació, a títol individual o per petits grups de ciutadans, demanaven més diàleg (*“diàleg amb qui? Entre qui?”*). El contingut d'aquestes noves consignes reflectia el caràcter dialogant, defensat per la pròpia víctima, Ernest Lluch. A més a més, aquestes consignes anaven dirigides, no exclusivament als terroristes, sinó bàsicament adreçades a la classe política i, en particular, al propi President del govern. José María Aznar era el destinatari de la majoria dels missatges, els quals exigien dialogar i trencar amb l'immobilisme de la política terrorista adoptada per l'Executiu. Missatges com ara: *“Aznar i companyia, ¿i si parléssim?”*; *“Aznar, volem diàleg”*; *“Aznar vol eleccions, Ernest el diàleg”*; *“Treballem per la pau, no pels vots”*; *“Atreviu-vos a lluitar amb la paraula, covards”*; *“Ernest, que no s'apagui la teva veu”*; *“Divisió de polítics, mort de ciutadans”*; *“Diàleg, ja!”*, etcètera.

Un altre tret insòlit d'aquesta manifestació, comparat amb d'altres de repulsa contra les accions terroristes, va ser l'actitud de la família de la víctima. Les filles d'Ernest Lluch es van negar a compartir la primera fila de la mobilització amb José María Aznar i Jaime Mayor Oreja. La família de l'assassinat no només va decidir manifestar-se per separat del President del govern, sinó que al finalitzar l'acte va reclamar més diàleg i tolerància. Aquesta actitud discrepant, de l'estratègia política del Partit Popular contra el terrorisme, va evidenciar un canvi en la percepció social d'aquest fenomen. La resolució d'aquest problema no s'aconsegueix únicament per la via policial i a través de la repulsa ciutadana -en forma de mobilització-; sinó mitjançant un major diàleg o negociació.

La periodista Gemma Nierga que mantenia una estreta relació professional amb la víctima, ja que Ernest Lluch col·laborava de forma habitual en el seu programa de ràdio a la cadena Ser, va ser l'encarregada de llegir el manifest. El manifest de rebuig contra aquest assassinat havia estat consensuat per tots els partits polítics, autoqualificats com a “democràtics”. Una vegada llegit el text acordat, Gemma Nierga es va apartar del guió establert per pregar als polítics presents un major diàleg. És a dir, es tractava d'una petició explícita sobre la necessitat d'obrir un procés de diàleg: *“Ara parlaré en castellà perquè tothom m'entengui. Estic convençuda que Ernest hauria intentat dialogar fins i tot amb la persona que el va matar. Vostès que poden, dialoguin*

per favor” (*El Periódico*, 24.11.200). En resum, de forma novedosa, la mobilització per l'assassinat d'Ernest Lluch a Barcelona, reivindicava obertament potenciar el diàleg entre les forces polítiques (¿i/o amb ETA?) per resoldre la situació que viu a Euskadi i recuperar la pau.

¿Quina fou la reacció del Partit Popular davant d'aquesta petició de diàleg? Un fort malestar. Els seus màxims dirigents denunciaven que el manifest, prèviament consensuat per totes les forces polítiques, havia estat manipulat. La periodista Gemma Nierga, davant les crítiques dirigides a la seva persona, va afirmar que la seva invitació al diàleg va ser una iniciativa personal.

Segons fonts periodístiques (*El Periódico*, 24.11.2000), abans de l'inici de la manifestació de protesta, la Moncloa va pressionar sense èxit els organitzadors de l'acte perquè el lehendakari Ibarretxe quedés fora de la capçalera de la marxa. El president del govern, José María Aznar, no volia compartir el lloc d'honor amb Ibarretxe, segons van confirmar fonts de l'organització. De manera especial, desitjava evitar el risc d'aparèixer al costat del lehendakari en les imatges que difondrien la televisió i la premsa. L'argument utilitzat per la presidència del Govern per vetar Ibarretxe era de caràcter protocol·lari. La Moncloa considerava el lehendakari com un president autonòmic i, com a tal, havia de figurar amb els seus homòlegs, en el lloc de la manifestació que els estava reservat. Per l'Executiu, l'únic líder autonòmic que havia d'anar al capdavant de la marxa era Jordi Pujol, per la seva condició de President de la Generalitat. Els partits catalans, a excepció del Partit Popular, van rebutjar la pretensió d'Aznar. Finalment, per raons polítiques i per l'estreta relació que Ernest Lluch mantenia amb Euskadi, es va acordar que Ibarretxe se situés al capdavant de la manifestació.

El govern espanyol en aquesta ocasió va fer cas omís del “clam social” i es va tancar amb la seva postura immobilista: s'oposaven a dialogar amb ETA, però també amb el Partit Nacionalista Basc (PNB). Els dirigents del PP es varen preguntar de què i per què s'havia de parlar amb el lehendakari Ibarretxe. Aquesta negativa a dialogar amb els nacionalistes “moderats” era argumentada pel PP de la manera següent: els nacionalistes bascos “moderats” i els terroristes comparteixen una causa comú, la defensa d'una estratègia sobiranista d'Euskadi, la qual invalidaria la Constitució Espanyola. Aznar, en visita oficial a Zagreb, va declarar que el diàleg podia ser una trampa terrorista,

de la mateixa manera que l'autoqualificada "treva trampa". Un "diàleg trampa", segons el President, amb l'objectiu de "lliurar la democràcia a ETA". Respecte al PNB, Aznar considerava que era inadmissible dialogar amb una formació que perseguia el dret a l'autodeterminació i/o la secessió del País Basc. Per la seva banda, el vicepresident del govern Mariano Rajoy, afirmava que només era possible un canvi polític a Euskadi mitjançant unes eleccions, així com la defensa de la Constitució i de l'Estatut de Gernika. Els dirigents del Partit Popular també criticaven l'actitud del PSOE per defensar un diàleg amb el PNB. Al seu torn, el ministre d'Interior, Jaime Mayor Oreja, va puntualitzar que la petició de diàleg havia estat exagerada per part d'altres forces polítiques: *"No observé un clamor social importante por las fórmulas que algunos predicán. (...) si alguien pide el cumplimiento íntegro de las condenas, el aplauso hubiera sido similar"*. En relació amb el "diàleg", Mayor Oreja reproduí les paraules del seu president: *"Hay que delimitar el concepto. ETA pretende pasar de la tregua trampa al diálogo trampa"*. Per tot plegat, exposà que no existien "fórmules màgiques" per combatre el problema del terrorisme: *"(...) Firmeza antiterrorista. El Gobierno está obligado a no tener dudas ni vacilaciones y será fiel a sus principios...Estella pretende ahora dividir al principal partido de la oposición respecto del Gobierno. (...) El Gobierno tiene mayoría para defender la Constitución"*. (*La Vanguardia*, 26.11.2000). En la mateixa línia que el ministre d'Interior, el ministre d'Exteriors Josep Piqué va declarar: *"(...) El Govern no obrirà mai un diàleg que ofereixi contrapartides a la violència d'ETA. (...) fer el joc als enemics de la llibertat, iniciar un diàleg criminal"*. (*El Periódico*, 26.11.2000). Veus discordants foren les de Pasqual Maragall, president del PSC, i les de Xabier Arzalluz, president del PNB. Maragall afirmà que el Govern central havia de deixar de considerar el PNB com un enemic i que era necessari restaurar el diàleg entre els executius de Madrid i Vitòria. *"(...) el PP té por que una ofensiva de les idees nacionalistes vagi contra el que ells denominen la unitat d'Espanya"*. (*El Periódico*, 24.11.2000). Arzalluz va anar més enllà amb les seves paraules: va equiparar el radicalisme del Partit Popular amb el d'ETA i el seu entorn. El líder del PNB va declarar que ETA i les seves víctimes "són una font de vots" (rèdit electoral) pel partit del Govern de José María Aznar. I pel que fa al PSOE, Arzalluz exclamà: *"(...) Tant de bo els socialistes bascos fossin com Ernest Lluch"*. (*El Periódico*, 24.11.2000).

Però, i com va reaccionar la premsa? Quin va ser el tractament informatiu sobre la petició de diàleg? Els mitjans de comunicació afins al Govern del PP van dissimular el clam social pel diàleg. Periodistes de TVE van denunciar haver rebut ordres per censurar l'al·legat de Gemma Nierga. Aquests mitjans van atribuir la petició de diàleg a una manipulació del Partit Socialista (PSOE). Des dels editorials dels diaris *El Mundo*, *ABC* i *La Razón* s'apuntava que: a) la manifestació havia estat aprofitada pels socialistes per enfrontar-se al Govern del Partit Popular; b) s'acusava el PSOE d'utilitzar la mobilització per forçar el PP a negociar amb el PNB; c) es qüestionava que Gemma Nierga actués pel seu compte i d) es parlava de "diàleg trampa", es manifestava el rebuig explícit davant la petició d'un diàleg, qualificat d'enganyós, per considerar que no es podia oblidar el record de la col·laboració entre PNB i HB: "(...) Sectores del PSOE utilizan la propuesta para empujar el PP a negociar con el PNB" (*El Mundo*, 24.11.2000) i "(...) González y Arzalluz paran a Aznar la trampa del diálogo" (*La Razón*, 25.11.2000).

En canvi, altres diaris, com ara, *El Periódico*, *La Vanguardia* i *El País* posaven de manifest en els seus editorials la importància de fomentar el diàleg entre les forces polítiques autoqualificades "democràtiques". I en tot moment, remarcaven el fet que la petició ciutadana anava dirigida a un diàleg entre Aznar i el PNB i no pas amb ETA: "(...) Un millón de catalans van sortir ahir al carrer per expressar el seu rebuig als assassins d'Ernest Lluch i recollir el seu llegat a favor de la tolerància en forma de missatge a José María Aznar, a qui van reclamar que dialogui amb el PNB". (*El Periódico*, 24.11.2000). En altres paraules, "(...) Hubo una reivindicación mayoritaria de unidad y diálogo entre las fuerzas democráticas, que acabó molestando a Aznar y a los miembros del Gobierno que asistieron a la marcha" (*La Vanguardia*, 24.11.2000).

Per consegüent, l'assassinat d'Ernest Lluch va evidenciar profundes divergències entre la política de l'Executiu i algunes de les línies editorials de la premsa, que anys enrere (cas Ermua) s'havien adherit al discurs oficial. La unanimitat o el consens establert entre els mitjans i l'estratègia governamental –negació del conflicte basc com a problema polític, postura immobilista i contrària davant una possible solució a través del diàleg amb ETA– experimenten una ruptura: a) malgrat que tots ells (*El País*, *La Vanguardia*, *El*

Periódico, *ABC*, *El Correo*) es mostraven en contra d'obrir un diàleg amb ETA, defensaven postures antagòniques respecte una possible entesa amb el Partit Nacionalista. *El País*, *El Periódico* i *El Correo* n'estaven d'acord, en oposició a la negativa absoluta de l'*ABC* i la situació condicionada que plantejava *La Vanguardia* (es podia parlar amb el PNB quan aquest es desmarqués d'ETA). L'*ABC* equiparava el PNB amb els terroristes, que ambdós no respectaven la Constitució espanyola i pretenien superar el marc estatutari. A més a més, des d'aquest diari conservador i monàrquic es qualificava el Partit Nacionalista Basc de “nacionalisme basc dissident de la democràcia”; b) La solució que es proposava al problema del terrorisme tampoc era unànim. *El País* traslladava les esperances en la convocatòria avançada d'eleccions a Euskadi. *La Vanguardia* i l'*ABC* defensaven una postura immobilista (no cedir al xantatge d'ETA) basada en l'espera que “la raó guanyés a la violència”. *El Correo* sostenia que la resolució residia en la pròpia població basca, a través de la seva mobilització. En canvi, *El Periódico* d'una forma més moderada que el *Gara* confiava que el diàleg entre els “demòcrates” constituïa el camí per la pau. A més a més, aquest mitjà també reconeixia un fet que fins ara havia estat silenciats de l'opinió pública, el dret legítim a modificar democràticament el text constitucional. Ara bé, els editorials del *Gara* anaven, com és lògic, més enllà, tot defensant les implicacions de la Declaració de Lizarra. Alhora, criticaven la campanya político-mediàtica espanyola que identificava l'activitat terrorista amb les aspiracions del conjunt del nacionalisme basc. La solució, segons aquest mitjà, es trobava en el diàleg entre ETA i els governs espanyol i francès. Per últim, destacar que al marge d'aquestes discrepàncies, i tret del diari *Gara*, la resta de la premsa analitzada compartia el mateix discurs periodístic envers el terrorisme. Un discurs hegemònic que definia l'activitat terrorista com a patològica. Altrament, els silencis que es produïen en la interpretació informativa, per gran part d'aquests diaris, sobre els atemptats tenen com a finalitat la defensa de l'Estat vigent.

L'explicació que donaven els editorials d'*El País* sobre l'assassinat d'Ernest Lluch girava entorn als següents arguments: en primer lloc, s'afirmava que l'exministre socialista era una víctima fàcil, perquè qualsevol podia conèixer el seu domicili i, sobretot, pel fet que no disposava de la protecció d'un escolta.

En segon lloc, s'apuntava la idea que el propi caràcter dialogant d'Ernest Lluch havia provocat la seva mort, per part d'ETA. O dit d'una altra manera, es transmetia la impressió que ETA l'havia assassinat per defensar una aproximació, per part dels socialistes, als idearis nacionalistes. Ernest Lluch dins del PSOE era un dels més partidaris de fomentar la relació amb els nacionalistes. I al mateix temps, va ser un dels inspiradors de l'anomenada "tercera via", adoptada per l'associació *Elkarri* (inspiradora a la seva vegada d'algunes de les propostes del lehendakari Ibarretxe). I en tercer lloc, es considerava, des dels seus editorials, que tothom, independentment de la seva ideologia, professió o càrrec podia esdevenir víctima dels terroristes. Tanmateix, aquest cop li havia tocat a Ernest Lluch, un polític pròxim als "nacionalistes democràtics": *"(...) todo el mundo está en la diana de los terroristas y nadie es capaz de hacerles desistir. Sin embargo una organización cuyo principal móvil es encontrar nuevos enemigos para seguir matando está condenada: sólo triunfará si no se le hace frente. Y hay muchas razones para que toda la sociedad se una contra ETA. (...) ETA mata todo el que no se pliega a sus órdenes. ETA no discrimina: todos los que no comulguen con sus ruedas de molino son ejecutables. Las posiciones personales favorables a salidas negociadas no son un salvoconducto. En la actual fase de la estrategia (o lo que sea) de ETA, la frontera de la muerte pasa por ser o no ser nacionalista"*. (*"Frente al desánimo"*, *El País*, 23.11.2000). En principi, en opinió d'aquest diari, qualsevol persona podia ser objectiu d'ETA, però era un fet evident que la majoria de les seves víctimes eren "no-nacionalistes". Al seu entendre, els terroristes dirigien les seves queixes al Partit Nacionalista Basc (PNB), però realment a qui assassinava era la resta de polítics d'altres forces polítiques.

Altrament, segons aquest diari la negociació o diàleg amb ETA no era la solució al problema del terrorisme. On es trobava la solució? No s'havia de caure en el desànim a l'hora de lluitar contra ETA, sinó que s'havia d'intentar deslegitimar-la i, al mateix temps, desprestigiar el Pacte de Lizarra: *"(...) Sin embargo, no es cierto que no haya nada que hacer. ETA precisa de su mínimo de legitimidad para justificar su permanencia, y no la puede obtener ya de su actuación violenta. Necesita que otros le transfieran su propia legitimidad asegurando compartir los mismos fines. Ése fue su logro de Lizarra, que ha*

acabado, tras el fin de la tregua, creando un medio óptimo para la reproducción de la violencia: fuerte inestabilidad política (con Gobierno en minoría); límites imprecisos de la legalidad (superación del Estatuto, desobediencia civil); división de los demócratas entre nacionalistas y no nacionalistas". ("Frente al desánimo", El País, 23.11.2000). La interpretació feta, per aquest mitjà, del Pacte de Lizarra es basava en culpabilitzar-lo de l'augment de la inestabilitat política i de la violència. S'apuntava que una possible solució al "problema basc" seria la convocatòria d'eleccions. Es considerava absurd que continués governant en minoria el PNB, sense el suport d'Euskal Herriarrok en el Parlament. No obstant, es feia una crida a l'entesa entre el PNB i el Partit Popular. Es reivindicava la necessitat de millorar les relacions entre els governs de Vitòria i Madrid, per tal de trobar una sortida a la difícil situació que es vivia a Euskadi. Es criticava, també, la negativa d'Aznar a arribar a un pacte antiterrorista amb el partit de l'oposició, el PSOE: "(...) El compromiso de no convertir la lucha antiterrorista en campo de batalla política afecta a ambas formaciones -PSOE y PP-, pero obliga en particular al que gobierna. Aznar no puede pretender que la oposición respalde, junto a la actuación antiterrorista del Gobierno, la política vasca del PP; sobre todo cuando la ha convertido en el eje de su política electoral en toda España, e incluso de su política internacional". ("Frente al desánimo", El País, 23.11.2000). I en un altre dels seus editorials, El País es mostra crític amb l'ús que fa el president Aznar del tema basc: "(...) Aznar ha convertido el problema terrorista, y por extensión el problema vasco, en un desafío casi personal, y cada una de sus decisiones a este respecto, en dogma de fe democrática". ("Diálogo contra ETA", El País, 26.11.2000).

En relació amb la demanda de diàleg sorgida de la manifestació de Barcelona, *El País* ràpidament puntualitza que els assistents van demanar major entesa entre els propis polítics amb l'objectiu de fer front a ETA. Es reivindicava la necessitat de recompondre la unitat democràtica contra els terroristes. La petició dels ciutadans, mitjançant cartells i pancartes, era qualificada com a reacció cívica i espontànea. Cívica, perquè a diferència d'altres mobilitzacions similars contra el terrorisme va ser silenciosa i, en cap moment, es va reclamar la pena de mort. En definitiva, davant aquestes crides, els editorials d'*El País* opinaven que els polítics haurien de tenir en compte el

clam popular i tractar d'interpretar la petició de diàleg: *“(…) Reclamar diálogo, sin mayores precisiones, es algo que pueden hacer tanto los seguidores de ETA, que acusan de inmovilismo a cuantos no se someten a sus exigencias, como muchas de sus víctimas. Luego conviene precisar de qué se está hablando: diálogo entre quién y sobre qué...la organización terrorista abomina de quienes hacen del diálogo entre los diferentes un método de hacer política. Precisamente por eso, si el mensaje que los manifestantes dirigían a los políticos presentes era que debían dialogar entre ellos y contra ETA, la demanda tiene sentido”.* (“Diálogo contra ETA”, *El País*, 26.11.2000).

Aquest mitjà escrit no era contrari a dialogar amb ETA, sinó que posà èmfasi en el fet que “el diàleg és un mètode democràtic”, emprat pels “demòcrates” i “buit de significat pels terroristes”. “ETA no sap què és dialogar” i, per tant, esdevenia absurd voler mantenir qualsevol tipus de contacte amb ella. Dialogar no sempre significava pactar, i menys fer-ho a qualsevol preu, sostenia *El País*. Va ser el PNB qui havia trencat el consens democràtic envers el terrorisme en el moment que va pactar amb ETA, la qual cosa va suposar que els “no nacionalistes” paguessin el preu d'una pau eventual. Segons argumenta *El País*, aquest pacte no tenia res a veure amb la democràcia. És per a aquest motiu, que fins que el PNB no rectificqués la seva conducta es faria inviable un acord amb la resta de forces polítiques, plenament democràtiques. A més a més, es matisava que des del Pacte de Lizarra, la política del PNB resultava incompatible amb els principis democràtics i constitucionals. No obstant, els editorials creien que no seria intel·ligent per part de la resta de partits polítics tractar de la mateixa manera al PNB (partit de trajectòria i electorat democràtics) que Euskal Herritarrok/ Herri Batasuna (braç polític d'ETA): *“(…) Una cosa es no dialogar con el PNV y otra convertir esa actitud en algo indiscutible que se mide bajo patronos de lealtad-traición. La invocación de los principios constitucionales tiene sentido para oponerse a algunas exigencias del nacionalismo democrático, pero no para rechazar cualquier contacto. Un rasgo esencial, tal vez el más característico, de la actual Constitución es la voluntad expresa de integración de los nacionalismos. Luego es la propia lógica constitucional la que exige un diálogo orientado a la recuperación para el consenso democrático del PNV y EA. (...) A los nacionalistas no cabe exigirles que se hagan constitucionalistas, pero sí que*

acaten las reglas que definen el marco de juego constitucional y estatutario. Es falaz equiparar la exigencia de respeto a ese marco y reglas comunes con la pretensión nacionalista de que los demás asuman su propio programa soberanista -ámbito vasco de decisión- como condición para que el diálogo sea democrático". ("Diálogo contra ETA", El País, 26.11.2000).

Es defensava per part d'aquest mateix editorial el diàleg amb el Partit Nacionalista Basc. Un diàleg que estaven disposats a perseguir els socialistes, tot continuant amb els ideals d'Ernest Lluch, a diferència de l'Executiu del PP, que mantenia la seva postura immobiliària, fent un ús partidista i electoralista del terrorisme: "(...) *Dialogar con el PNV no significa ceder a sus exigencias. Puede y debe ser una vía para favorecer su retorno al consenso estatutario y a la lucha contra el terrorismo. Es injusto considerar que esto sea un acto de tibieza o deslealtad en la defensa de la Constitución*". ("Diálogo contra ETA", El País, 26.11.2000). Per tot plegat, El País es posiciona a favor de l'actuació de la periodista Gemma Nierga durant la lectura del manifest de Barcelona: "(...) *Sus palabras estaban dirigidas casi nominalmente a los líderes políticos que encabezaban la manifestación: Ustedes que pueden, dialoguen. Con ello no hacia otra cosa que prestar su voz al sentir mayoritario de los manifestantes. El propio asesinato de Lluch puede refutar la hipótesis de que el diálogo sea siempre posible e incluso conveniente*". ("Diálogo contra ETA", El País, 26.11.2000).

Per *La Vanguardia* la defensa d'Ernest Lluch, fins i tot en moments difícils, de la necessitat d'una solució dialogada del terrorisme, havia provocat el seu assassinat. En l'últim comunicat de l'organització terrorista, aquesta ja advertia que tenia com a objectius a "intel·lectuals neutrals". *La Vanguardia* apuntava que Lluch s'havia convertit en una nova víctima d'ETA, perquè creia que una lectura generosa de la Constitució permetria satisfer les demandes dels nacionalistes bascos, per tal d'aconseguir finalment la pau. És per això, que sempre es va oposar a l'aïllament polític del PNB. En definitiva, al seu entendre, "els terroristes acaben per matar a aquells que sostenen postures més pròximes o afins a les seves". Aquest fet, mostrava un cop més la irracionalitat de la seva activitat, absent de compromís ideològic: "(...) *Pero la demencia etarra ya le apuntó en su último comunicado. Los terroristas advertían que no querían intelectuales neutrales. Que se está con ellos o*

contra ellos. Y Lluich estaba contra la violencia. Por eso le han asesinado cuando todos nos disponíamos a conmemorar el 25º aniversario de la proclamación de Juan Carlos como Rey, cuando todos íbamos a celebrar un cuarto de siglo en libertad". ("Asesinos", La Vanguardia, 22.11.2000). A través d'un altre editorial, afegia: "(...) Ahora que Lluich ha pagado el precio supremo que se paga por defender la paz ante quienes sólo hablan de lenguaje de las armas, es preciso también resistir la tentación de referirse a sus muchas virtudes de hombre sustancialmente bueno y honesto, que dijo siempre lo que pensava, aunque a veces no resultase grato. Por eso, cuando se afirma que ETA actúa irracionalmente, se deja de lado que los sicarios seleccionan a sus víctimas precisamente porque sus ideas les resultan intolerables". ("Una exigencia moral", La Vanguardia, 23.11.2000).

El fet que l'exministre socialista es posicionés en contra de la violència etarra, però, al mateix temps, reclamés ponts de diàleg amb els nacionalistes bascos "moderats", desconcertava a la pròpia organització terrorista. Altrament, segons aquest editorial, l'atemptat es va produir en el mateix dia de la commemoració de la proclamació del Rei d'Espanya Joan Carles I. Aquesta acció violenta mostra la repulsa als actes de l'enaltiment de la monarquia: "(...) no es seguramente casualidad que los verdugos eligieran la fecha en que se cumplían los 25 años de la proclamación de un Rey demócrata y constitucional, para perpetrar un nuevo crimen. La simbología resultaba evidente...sólo pretenden destruir lo que entre todos hemos construido en estos 25 años" ("Una exigencia moral", La Vanguardia, 23.11.2000).

Com fou interpretada pels editorials de *La Vanguardia* la petició de diàleg de la manifestació de Barcelona? Fou presentada com una manifestació històrica de repulsa contra l'últim atemptat d'ETA. Els manifestants van reclamar diàleg, ja que el caràcter democràtic d'aquests els feia creure que la solució al "problema basc" passava per parlar amb l'*enemic*. No obstant, el discurs periodístic afirmava que en el supòsit que els ciutadans haguessin demanat diàleg amb ETA, aquests s'equivocaven. Els terroristes ja havien demostrat al llarg de la seva existència que no estaven interessats en el diàleg, sinó que únicament pretenia la imposició, per la força, de les seves tesis. Tampoc es veia convenient mantenir un major contacte amb el braç polític d'ETA (Herri Batasuna), perquè s'havia demostrat la seva falta d'autonomia i

d'independència respecte el comportament de l'organització armada: *"(...) Es la reacción lógica y normal de un pueblo que en los últimos 25 años ha resuelto la inmensa mayoría de sus diferencias ideológicas con el voto y con la palabra y que sólo en tres, los transcurridos desde la muerte física del dictador, fue capaz de darse a sí mismo una Constitución de todos y para todos."* (*"Todos contra ETA"*, *La Vanguardia*, 24.11.2000).

En canvi, *La Vanguardia* interpretava favorablement la crida a un major diàleg entre les forces polítiques, autoqualificades de "democràtiques". Es considerava positiu i necessari reestablir l'esperit d'unió mitjançant la Mesa d'Ajuria Enea. Però, el fet que el PNB hagués donat suport als acords de Lizarra l'havia aïllat del consens democràtic. La pretensió del Partit Nacionalista Basc ("nacionalisme basc no violent") de superar el marc estatutari i constitucional no va garantir la continuïtat de la treva d'ETA i l'inici de la pau. La tornada de la violència va donar lloc al trencament del suport parlamentari d'Euskal Herritarrok, la qual cosa havia deixat en minoria el PNB. Aquesta situació, juntament amb la resistència dels nacionalistes a convocar eleccions, dificultava encara més poder-hi dialogar: *"(...) En todo caso, la presencia al frente de la manifestación de ayer de los presidentes Aznar, Ibarretxe y Pujol, junto a la del secretario general del PSOE, José Luis Rodríguez Zapatero, debería trascender el mero símbolo para convertirse, como mínimo, en la esperanza de un futuro que conduzca a la paz. Pero, por supuesto, eso no debe ser óbice para que todos los mecanismos de autodefensa del Estado de Derecho deban funcionar con la mayor eficacia posible para que esta pesadilla se acabe cuanto antes. Eso –y de forma clamorosa- es lo que demanda toda la sociedad"*. (*"Todos contra ETA"*, *La Vanguardia*, 24.11.2000).

Com vèncer el terrorisme d'ETA? Com recuperar la pau al País Basc? Segons *La Vanguardia*, era important no caure en el desànim ciutadà per continuar lluitant contra les accions terroristes. Ara bé, es llançava la consigna que "ni ara ni mai es pot cedir a les intolerables amenaces etarres". Es tractava d'una "exigència moral" per tots aquells, com Ernest Lluch, que creien amb el respecte als drets humans, a la llibertat i a la democràcia. Aquesta era, doncs, l'única regla vàlida per donar resposta a qualsevol aspiració legítima. També es transmetia la idea que sempre, a llarg termini, "la raó guanyarà la violència". I que el camí per aconseguir la pau no havia de ser a través del diàleg –entès

com a negociació- amb ETA, sinó esperar que la pròpia organització esdevingués víctima de la seva irracionalitat: *“(...) la movilización social no es un ejercicio inútil ni vano. La esperanza de los demócratas como Lluch se basaba en la certidumbre de que la razón puede parecer a veces doblegada ante la violencia, pero nunca salir derrotada. La paz llegará, pero no por darles satisfacción a los asesinos, sino porque cada vez que ETA mata son los propios etarras y quienes les comprenden, les justifican o incluso les amparan, los que en realidad se acercan a la muerte, víctimas de su propia locura. (...) cada triunfo aparente de la banda es una muestra más de su intrínseca y radical debilidad. Cada vez que ETA mata, como ha matado ahora a Ernest Lluch, la banda queda expuesta a la miseria absoluta de sus propios planteamientos. Su depauperación ideológica no tiene posibilidad alguna de imponerse a la razón de los demócratas y los pacíficos, y por eso se ve en la necesidad de asesinarles. De ahí que hablar de esperanza...”* (“Una exigencia moral”, *La Vanguardia*, 23.11.2000).

En els editorials d'*El Periódico* es descrivia aquest nou atemptat d'ETA, com “un assassinat polític”. Però, al mateix temps, com una acció més de la “irracionalitat” pròpia d'aquesta “organització terrorista”. Per part d'aquest diari també s'oferia als lectors dues possibles causes que donarien explicació al succés: per una banda, tal com plantejaven altres diaris, Ernest Lluch havia estat víctima d'ETA, per la defensa de la democràcia i dels valors de tolerància i diàleg. Lluch, un gran defensor del diàleg, un polític pròxim a la ciutadania i a la quotidianitat. Així era recordat per *El Periódico*, com algú que pretenia establir ponts d'aproximació política entre els anomenats “no nacionalistes” i els “nacionalistes”: *“(...) Lluch va aconseguir encarnar amb naturalitat el valor profund del servei a la gent, del diàleg i de la paraula, i se l'estimava per això...Lluch era un socialista de fonament, un treballador compromès i eficaç. Com a ministre va aconseguir un gran projecte progressista: estendre a tots els espanyols l'atenció mèdica pública”*. (“No oblidem Ernest Lluch”, *El Periódico*, 23.11.2000). I, d'altra banda, l'assassinat responia a una venjança. L'intent fracassat d'ETA per atemptar contra la caserna de la Guàrdia Civil, podia explicar la mort de l'exministre socialista: *“(...) Ernest Lluch ha estat un bon demòcrata i ETA hauria d'haver pres exemple d'ell en comptes d'assassinar-lo. (...) Membre del primer Govern socialista de Felipe González, economista i*

catedràtic prestigiós, home intel·ligent i de tarannà conciliador". ("ETA ens pren Lluç", *El Periódico*, 22.11.2000).

El mateix dia en què estava convocada la manifestació a Barcelona, l'editorial d'*El Periódico*, apel·lava a seguir el camí i els plantejaments d'Ernest Lluç: "(...) *La seva memòria es mereix que la gent sensata reafirmi unes actituds actives, no aburgesades, de defensa de les llibertats i dels valors democràtics de solidaritat i justícia que ell sempre va defensar. ¿Què defensava Lluç? Conèixer bé les coses, establir ponts i utilitzar només les armes de la raó i la paraula*". ("No oblidem Ernest Lluç", *El Periódico*, 23.11.2000). L'endemà de la concentració, *El Periódico* relatava que els manifestants havien expressat de forma espontànea el respecte per la memòria d'Ernest Lluç i l'admiració que despertava la seva persona. També els assistents van reafirmar el rebuig d'ETA i el desig que els polítics dialoguessin entre ells per buscar una solució definitiva al terrorisme i la dissociació basca: "(...) *La verdadera lectura de la manifestació és que va ser contra ETA i a favor de recuperar el diàleg polític. Barcelona va aprofitar la presència de José María Aznar i el lehendakari Ibarretxe per subscriure el que hauria dit ahir a la nit Ernest Lluç si la història l'hi hagués permès. Perquè ell sostenia que els assassinats d'ETA serien més suportables si ningú els barrejés amb altres temes, i deia que, a més a més, a la llarga aquest és l'únic camí que pot conduir a una pau generosa i estable a Euskadi*". ("¡Dialogueu, sisplau!", *El Periódico*, 24.11.2000). Respecte a les crítiques que des del Partit Popular es van llançar a la periodista Gemma Nierga, aquest mitjà considerà que no tenien cap fonament i que s'havia pretès crear una polèmica artificial: "(...) *La polèmica artificial sobre el dret de Gemma Nierga a reclamar en públic una cosa tan elemental. ¡Com si les manifestacions al carrer haguessin d'estar burocràticament domesticades pels experts en protocol*". ("El recel davant el diàleg", *El Periódico*, 25.11.2000). Finalment, *El Periódico* qüestionà la postura del president de l'Executiu espanyol en matèria antiterrorista. I els seus editorials, a diferència d'altres, defensaven la possibilitat de modificar o alterar la Constitució, a través de mecanismes plenament democràtics. No compartien la idea que la Constitució era intocable, seguint la tesi de Lluç: "(...) *Al Govern sembla que li ha caigut malament –i per això està nerviós– la petició col·lectiva de diàleg amb el PNB que va brotar de la manifestació de Barcelona...són les*

explicacions donades ahir que no es dialogarà amb ETA –una cosa que no es va demanar a la manifestació-, i la precisió que no es parlarà amb el PNB ni de la Constitució ni de l'Estatut. Això últim és discutible. Ni la Constitució ni l'Estatut prohibeixen discutir sobre els seus continguts, i en aquest país ja hi ha hagut debats, en què ha participat el PP, sobre la convivència o no d'esmenar aquests textos. Nosaltres no som partidaris de modificar-los, però insistim que no s'ha de deixar de dialogar perquè hi hagi enemistat política o diferències de criteri. No només s'ha de dialogar. S'hauria de prohibir que dos governs, com l'espanyol i el basc, no parlin". ("El recel davant el diàleg", *El Periódico*, 25.11.2000).

De nou, segons l'ABC la condició de "polític demòcrata", dirigent "socialista" i les seves simpaties envers el "nacionalisme basc moderat" (aproximar el socialisme basc a postures nacionalistes, per així, trobar un final dialogat al terrorisme) havien propiciat la mort de l'exministre. En opinió d'aquest diari, ETA perseguia obtenir el monopoli del nacionalisme. I en aquest sentit, la possibilitat que el partit socialista basc s'interposés en l'aliança ETA-PNB, desagradava a l'organització terrorista. L'objectiu dels "etarres" era, al seu entendre, aconseguir que els nacionalistes, per una banda, fessin front comú a favor de la seva estratègia. I al mateix temps, aïllar el Partit Nacionalista Basc de qualsevol contacte amb la resta de forces polítiques: "(...) *Hay que advertir que muchos crímenes etarras persiguen el aislamiento del nacionalismo vasco de todo posible pacto con los españoles, premisa necesaria para, a medio plazo, conseguir fagocitar al PNV con una Opa hostil o amistosa e imponer la supremacía de HB. (...) El mensaje terrorista es transparente: todo el que no está conmigo es un enemigo, nadie está a salvo porque cualquiera puede ser asesinado, guerra total a cualquier clase de intento de mediación. Al asesinar a Ernest Lluch no hay duda de que ETA busca, primero, castigar el delito de ser político demócrata y en este caso socialista; después romper toda posibilidad de discusión civilizada, de sociedad civil basada en la diferencia. El terrorismo está más allá de la diferencia, de la discusión, del contraste; se opone a todas estas cosas y busca destruirlas. (...) Cuando el asesinado es alguien con puntos de vista divergentes, entonces el verdugo asesina la libertad de disentir, discutir, separarse y reconciliarse.*" ("El entendimiento necesario", ABC, 24.11.2000).

Sobre la petició de diàleg sorgida dels manifestants a Barcelona, l'ABC gairebé no en feia referència. Únicament es retreia al partit de l'oposició (PSOE) les crítiques dirigides de forma exclusiva al Govern del Partit Popular, en matèria antiterrorista: *"(...) El impacto del dolor no justifica que las únicas demandas políticas sobre el terrorismo formuladas por los socialistas sólo se hayan dirigido al Ejecutivo y al Partido Popular, absolviendo sin penitencia al nacionalismo vasco de sus responsabilidades históricas inmediatas"*. (*"El entendimiento necesario"*, ABC, 24.11.2000). El terme diàleg havia de ser interpretat com l'instrument per recuperar la cooperació entre els dos partits estatals majoritaris (populars i socialistes). Totes dues formacions polítiques compartien el projecte constitucional i la defensa de les llibertats, del dret a la vida i del sistema democràtic. És per això, que es trobava en mans d'aquestes dues forces per front comú contra ETA i el nacionalisme basc. Era necessari, doncs, reforçar un pacte constitucional per vèncer la violència "etarra". Altrament, des dels seus editorials, es demanava que no es malinterpretessin o es manipulessin les intencions d'Ernest Lluch per reclamar diàleg amb els seus assassins. Aquest diari qualificava el diàleg reivindicat per la ciutadania, com un "diàleg enganyós". No es podia exigir al president del govern que promogués un "diàleg trampa", quan mesos enrere el propi Executiu havia estat víctima de la "treva trampa".

Com es pot observar, el discurs periodístic de l'ABC reproduïa els arguments del discurs oficial. Seguint la tesi governamental, ETA havia demostrat que no volia intermediaris ni intèrprets de les seves intencions. Ni tampoc pretenia dialogar, ja que només sabia assassinar i atemorir a aquella ciutadania que no compartia les seves reivindicacions ni el mètode per aconseguir-les. L'objectiu terrorista era la construcció nacional d'Euskal Herria. Segons l'ABC, es tractava d'una pretensió il·legítima, no reconeguda per la Constitució, perquè suposadament perseguia la destrucció de la "nació espanyola". Des d'ABC, es negava l'existència d'un conflicte polític. No es tractava d'una confrontació entre dues bandes, sinó d'un problema, el "nacionalisme": *"(...) El vasco es un problema español, en todas sus dimensiones"*. (*"En defensa de la Constitución y de la libertad"*, ABC, 23.11.2000). L'editor argumentava que en el moment actual, no hi havia cap

motiu per la defensa violenta de les idees. Però, tampoc existien arguments històrics ni polítics per negar la realitat d'Espanya com a nació. I referint-se al Partit Nacionalista Basc, *ABC* considerava que malgrat la defensa no violenta dels seus principis, aquests violaven les bases d'un projecte nacional compartit. Així doncs, aquest discurs periodístic criminalitzava l'acció terrorista, però també, estigmatitzava el PNB. En definitiva, es confonien de forma demagògica i simplista els "nacionalistes bascos" dels terroristes. L'*ABC*, amplificant l'estratègia propagandística del Partit Popular, agrupava en un mateix sac a nacionalistes bascos i terroristes, associant el terme nacionalista a "etarra".

Segons les seves paraules, tant el nacionalisme com ETA perseguien un mateix objectiu: la destrucció de la identitat nacional espanyola. S'acusava el PNB de "nacionalisme basc dissident de la democràcia", per haver-se deixat dominar pel món abertzale. No només s'afirmava que ETA havia manipulat el Partit Nacionalista Basc, sinó també que aquest ho havia permès. ETA havia donat un pas important en la seva estratègia de control sobre el nacionalisme basc, perquè aquest no respectés el marc constitucional. Dit d'una altra manera, l'actual direcció nacionalista havia contribuït a l'avenç dels idearis terroristes de separar el nacionalisme de la societat, tot assassinant més víctimes "constitucionalistes". En relació amb això, el director d'aquest diari, José Antonio Zarzalejos sostenia: *"(...) La petrificación ideológica del PNV, su vaciedad teórica y su endogamia partidaria hace tiempo que hicieron prácticamente imposible su recuperación para la causa constitucional, estatutaria, y, en definitiva democrática. (...) los llamados nacionalistas moderados han despilfarrado la enorme ocasión histórica de la autonomía vasca inserta en la democracia española. Y la realidad enseña que los dirigentes del nacionalismo vasco militan en unos criterios democráticamente amorales en la medida en que la comunidad de fines que dicen mantener con los terroristas alienta su benevolencia en la consideración ética de sus procedimientos. Unos procedimientos que llevan el crimen hasta los mismos umbrales del nacionalismo en advertencia sanguinaria de que el proyecto de construcción nacional se comparte con una adhesión plena e incondicional incompatible"*. (*"En defensa de la Constitución y de la libertad"*, *ABC*, 23.11.2000). La resistència defensiva de les posicions nacionalistes hauria

conduït, des del punt de vista editorial d'ABC, a un autèntic "frau democràtic" en el País Basc. A més a més, s'apuntava en aquest rotatiu que el PNB s'havia convertit en el "còmplice ideològic dels criminals etarres", per la seva estreta relació amb l'entorn d'ETA, suposadament per trobar la pau.

El territori de pertinença d'aquest diari és Espanya com a nació. La defensa de la nació espanyola es realitza mitjançant una interpretació parcial del text constitucional⁶. Mostra d'això és el qüestionament que es fa del passat històric del poble basc –català i gallec– com a identitat nacional diferent i reprimida de la construcció d'Espanya. En aquest sentit, ABC afirmava que aquells que renegaven d'aquesta realitat política, s'aprofitaven dels avantatges de la pròpia Constitució: *"(...) Ni ellos –ETA– ni el nacionalismo vasco disponen de masa crítica nacional para erigir la nación inventada (...). Sólo quienes arrastran la frustración por un pasado propio –o impropio– inexistente o inventado pueden sentirse desfigurados como pueblo por una Constitución que, en su letra y en su práctica, ha acogido con una generosidad sin precedentes el respeto a los hechos diferenciales españoles, convirtiéndolo en piedra angular del Estado de las Autonomías"* ("En defensa de la Constitución y de la libertad", ABC, 23.11.2000). També dirigia una crítica als socialistes catalans, per reconèixer el dret a l'autodeterminació. Es considerava que l'apologia del dret a l'autodeterminació que encapçalaven certs dirigents del socialisme català, constituïa una contradicció en les formes i els continguts: *"(...) Lo mismo sucede con la vigencia misma de la Constitución, cuya integridad es un obstáculo para el derecho de autodeterminación que esos socialistas defienden plácidamente en su solar catalán"*. ("Confusión socialista", ABC, 26.11.2000).

Des del País Basc, *El Correo* assenyalava que la nova víctima del terrorisme d'ETA, Ernest Lluch, havia estat un gran polític i intel·lectual, defensor de l'entesa entre els partits polítics "democràtics", sense excloure el nacionalisme basc. El seu assassinat responia, segons aquest mitjà, al seu caràcter dialogant, a la seva condició de demòcrata i a la seva trajectòria biogràfica. La personalitat de Lluch, malgrat mantenir posicions pròximes al nacionalisme, havia estat la causa de la seva mort. No obstant, en els editorials

⁶ Article 2 de la Constitució Espanyola, aprovada per les Corts el 31 d'octubre de 1978, sobre la Unitat de la Nació i el dret a l'autonomia: *La Constitución se fundamenta en la indisoluble unidad de la Nación española, patria común e indivisible de todos los españoles, y reconoce y garantiza el derecho a la autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran y la solidaridad entre todas ellas.*

s'afirmava que era inútil especular sobre les intencions específiques d'ETA en aquesta nova acció: *"(...) El mismo instinto asesino que amenaza con proseguir la cacería de demócratas consecuentes hasta que la sociedad entera se hinque de rodillas impotente ante la fatalidad, ante la evidencia de que ETA no atiende a razones de humanidad y cordura. (...) Acabando con la vida de una persona dialogante, inquieta y vitalista, los matarifes de ETA manifiestan su carácter fascista, anunciando la naturaleza del nuevo orden que pretenden instaurar en el País Vasco a expensas, también del dolor causado en el resto de España"* ("Asesinar la tolerancia", *El Correo*, 23.11.2000).

En opinió d'*El Correo*, ETA amb aquest assassinat havia aconseguit matar també l'última esperança per trobar una solució pacífica al problema del terrorisme. Però, per continuar combatent la violència era necessari, al seu entendre, que la ciutadania expressés públicament, sense por, el seu rebuig a l'organització. La indignació social no es podia recloure dins els marges de la vida privada. Segons *El Correo* una part de la solució residia en la pròpia població basca. Les institucions del País Basc –cridades a governar en representació de la ciutadania- havien de ser les encarregades de fomentar les mostres de repulsa en forma de manifestació social. En aquest sentit, es criticà el lehendakari Ibarretxe pel fet que es negava a reconèixer la responsabilitat col·lectiva que la societat basca havia d'assumir en la lluita contra els "etarres". És més, s'afirmà que les concentracions de protesta, convocades pel govern basc, havien esdevingut un recurs "desmobilitzador" i "exculpatori". Fins que el nacionalisme "democràtic" no anunciés l'ajornament de les seves relacions amb l'esquerra abertzale, prèvia desaparició d'ETA, la credibilitat del lehendakari seria fortament qüestionada: *"(...) Efectivamente, las soluciones al problema han de hallarse en el punto de origen. Pero el punto de origen del terrorismo no es otro que la propia sociedad vasca, incapaz de expulsar de sus entrañas un cuerpo alienante cuya macabra perversión está poniendo en vilo al conjunto de los españoles. Alguien podrá considerar que éste es un juicio excesivamente severo para con los propios vascos; pero si comparamos las movilizaciones de condena que se producen en Euskadi con las que tienen lugar en otras partes de España, no resulta fácil establecer una correspondencia entre el daño causado por el terrorismo y la responsabilidad contraída para su erradicación.*

(...) En casos tan extremos como los que provoca el terrorismo están obligadas –las instituciones vascas- a propiciar la movilización ciudadana contra la barbarie”. (“Asesinar la tolerancia”, El Correo, 23.11.2000).

Mentrestant, la petició de diàleg fou entesa, per aquest mitjà, entre els partits polítics democràtics, i especialment entre el PP i el PNB. Altrament, es negà que els ciutadans haguessin reclamat dialogar o negociar amb l'organització terrorista. En aquest supòsit, ETA interpretaria el diàleg com la legitimació de la seva estratègia i dels seus objectius, per part de la societat democràtica. És per això, que en opinió d'*El Correo* no era convenient mantenir contactes amb l'entorn “etarra” ni cedir en les seves exigències, a diferència del que argumentava el PNB. El nacionalisme “democràtic” basc suggeria parlar amb ETA com la inevitable via d'accés a la pau. Però, el discurs periodístic apuntava que tota aproximació amb la banda, havia suposat, paradoxalment, un retrocés en el camí de la pau, tot fent esment al Pacte de Lizarra. Un pacte, considerat un fracàs que va conduir al trencament de la treva de la violència: *“(...) resulta necesario que los distintos partidos e instituciones –especialmente los que demandan diálogo- clarifiquen plenamente qué es lo que entienden como tal, quiénes deben ser sus protagonistas y cuáles son las condiciones mínimas sobre las que a su parecer pudiera resultar fructífero. (...) La falta de un diálogo sincero y confiado entre las formaciones nacionalistas y las no-nacionalistas en Euskadi es, en el fondo, el reflejo de la existencia de proyectos políticos que, hoy por hoy, resultan divergentes. Apelar al diálogo sin tener en cuenta este dato fundamental podrá expresar ingenuidad cuando a él se refieran personas u organizaciones que no protagonizan dicha divergencia”.* (*“El diálogo y la paz”, El Correo, 26.11.2000).*

Tant la manifestació convocada a Barcelona, com la de Sant Sebastià, que van tenir lloc el dia 23 de novembre, van reflectir “la unanimitat democràtica per vèncer el terrorisme”. *El Correo* s'adherí a la crida per la unitat de les forces polítiques i perquè les legítimes diferències entre les formacions democràtiques s'abandonessin en benefici de la cohesió social contra la vulneració dels drets humans. La solució al “problema basc” requeria l'entesa de la classe política: *“(...) En Barcelona el eco de una firme apelación a la necesidad de abrir un espacio de diálogo y entendimiento entre las fuerzas*

políticas democráticas, susceptible de neutralizar el carácter genuinamente intolerante y fascista del proyecto de que ETA pretende imponer por la fuerza a la inmensa mayoría de los ciudadanos vascos.” (“Unidad y diálogo”, El Correo, 24.11.2000).

Els socialistes van responsabilitzar el govern del Partit Popular de no aproximar postures amb el Partit Nacionalista Basc. Des d'aquest diari es considerà que no es podia culpar únicament a la política de l'Executiu d'Aznar, sinó que també calia dirigir les crítiques al PNB. Novament, *El Correo* insistia en l'argument següent: fins que els nacionalistes “democràtics” no manifestessin de forma convincent la seva ruptura amb el braç polític d'ETA, persistiria la desconfiança que suscitaven a la resta de partits estatals: “(...) *Los socialistas demandan a Aznar un esfuerzo de diálogo con Ibarretxe. Esta demanda resulta razonable en lo que supondría de normalización en la comunicación inter-institucional. Pero, al mismo tiempo, los socialistas deben ser más consecuentes con las dificultades que ellos mismos encuentran a la hora de recuperar la confianza que les ha unido durante años al PNV.*” (“*El diálogo y la paz*”, *El Correo*, 26.11.2000).

L'editorial del diari *Gara*, davant la nova acció terrorista, lamentà la mort d'Ernest Lluch i mostrà les seves condolències als familiars de la víctima. En relació al “conflicte” entre Euskal Herria i l'Estat, *Gara* remarcà que Ernest Lluch mantenia posicions crítiques envers l'estratègia del govern de José María Aznar. Es posa especial èmfasi en el caràcter dialogador de l'exministre socialista. A diferència de l'immobilisme de l'Executiu en matèria terrorista, Lluch pretenia acostar posicions amb els nacionalistes bascos. Malgrat la paradoxa del seu assassinat, aquest mitjà considerà innecessari perdre's en divagacions sobre les causes de l'atemptat, ja que en realitat, les presumptes intencionalitats només les coneix ETA, els responsable del crim. No obstant, sí que es creia convenient recordar els elements que definien la situació actual al País Basc. L'anomenat “problema basc”, per part dels partits polítics d'àmbit estatal –amb el suport mediàtic- no era més que un conflicte polític. En realitat, calia parlar d'una confrontació entre un Estat “repressor” i el poble basc. Les exigències de condemna dels atemptats, adreçades als dirigents d'Euskal Herriarrok, llançades pel Partit Popular, mal convivia amb les demandes de la

població i d'alguns partits (PNB, EA) d'una solució dialogada. Al mateix temps, la negativa del govern "espanyol" d'un procés sobiranista en clau democràtica dificultava encara més trobar el camí que conduís a la pau. En definitiva, aquest diari reconeixia obertament l'existència d'un conflicte polític a Euskadi i reivindicava un major diàleg i negociació entre els polítics, per tal d'arribar a alguna solució: *"(...) Nos encontramos ante un conflicto que dura décadas, con expresiones durísimas por todas partes, y que hace tiempo que debía estar resuelto en el marco de una Europa democrática. (...) es preciso apelar a todos los agentes políticos a abrir espacios de diálogo y negociación que puedan superar esta dinámica de confrontación y dar lugar a una solución justa y duradera que traiga la tan ansiada paz a este pueblo". ("De la conmoción a la búsqueda de salidas", Gara, 23.11.2000).*

En relació a la petició de diàleg sorgida en la manifestació de Barcelona, la línia editorial de Gara celebrà les apel·lacions al diàleg per part dels manifestants, perquè significava reobrir un debat que fins el moment havia estat silenciats, tant en l'escenari polític, com també en el mediàtic. I com era d'esperar, les reaccions del president del govern i del seu partit foren contràries a les demandes ciutadanes: *"(...) la mera aparición del término ha hecho que los gobernantes del Partido Popular salten como impelidos por un resorte para volver a reiterar el único discurso que parecen conocer, el del no...la capacidad argumental de José María Aznar en contra del concepto diálogo es tan endeble que para tratar de deslegitimarlo tuvo que recurrir a recordar que las palabras diálogo y negociación son muy usadas por ETA en sus comunicados, por lo que pasó a calificarlas de palabras anestesiadas que han sido pervertidas por los terroristas para convertirlas en un elemento de confusión y división". ("La palabra diálogo escuece al PP", Gara, 25.11.2000).*

Segons Gara, el president Aznar vivia al marge de la realitat, ja que a l'hora de valorar la manifestació de Barcelona, en cap moment, va comentar les crítiques que els ciutadans li dirigien: *"(...) El presidente y varios ministros dijeron no haber visto lo que ayer fue titular en buena parte de los medios de comunicación del Estado."* ("La palabra diálogo escuece al PP", Gara, 25.11.2000). En aquest sentit, Gara censurà la tendència del govern per amagar del discurs oficial tots aquells elements contraris a la seva estratègia antiterrorista. Una estratègia, qualificada per aquest diari proper a l'esquerra

abertzale, de “propagandística” i “electoralista”. També s’acusà Aznar, des de les seves pàgines d’opinió, d’identificar de forma reiterativa l’activitat d’ETA i les aspiracions del conjunt del nacionalisme basc. Gara afirmà que el propi president entrava en contradicció en les seves afirmacions, quan dotava de contingut polític a la lluita armada d’ETA. Un contingut polític que constantment pretenia negar-li (l’organització terrorista mata per matar, de forma irracional, sense cap tipus d’ideologia). Aznar marcava els límits que tenien les aspiracions soberanistes basques dins l’Estat espanyol, rebutjant qualsevol possibilitat de canvis en l’actual ordenament legal. La Constitució, pel govern del Partit Popular era intocable i, qualsevol postura discrepant era etiquetada de nacionalista “radical” o de terrorista, tal com plantejava Gara: *“(…) Aznar se erigió en el depositario único de la verdad, despreciando las voces surgidas desde otras formaciones políticas o sociales. (...) el presidente del Gobierno español no está logrando impedir que siga extendiéndose la idea de que la solución a este conflicto pasa por el diálogo. La tarea de quienes defienden el derecho de Euskal Herria a decidir libremente su futuro es conseguir que dicho diálogo se produzca en los parámetros democráticos establecidos nítidamente en el acuerdo de Lizarra-Garazi”*. (“La palabra diálogo escuece al PP”, Gara, 25.11.2000).

El discurs editorial del diari Gara se centrava a defensar l’inici d’un procés de pau dialogat, com a única solució possible per al “conflicte”. Un diàleg entès entre les dues parts enfrontades: el govern espanyol i l’organització terrorista ETA. Qualsevol altra estratègia, per aconseguir “suposadament” la pau, que no reconegués l’existència d’un conflicte i, consegüentment, exclogués a una de les veus del problema, contribuiria a perpetuar la difícil situació, en opinió de Gara. A diferència del parer del Partit Popular, segons els editorials d’aquest diari ser “demòcrata” significava respectar la Constitució espanyola i la possible modificació d’aquesta, sempre que hagués estat aprovada per la ciutadania. A més, Gara es mostrà totalment partidari del Pacte de Lizarra. Representava l’ús de paràmetres democràtics en la defensa del futur polític d’un poble. El Pacte de Lizarra-Garazi no deixa de ser una mesa de diàleg de les diverses forces i formacions nacionalistes: polítiques, sindicals, socials i culturals. Perseguia l’objectiu de servir d’instrument per passar de la fase militar a la fase política del conflicte

d'Euskadi (resolució del seu futur). En relació amb això, el sociòleg Andoni Lekuona sostenia que *“(...) Por lo que hace a la autodeterminación, parece que se pide lo imposible por no decir lo absurdo. Y sin embargo, en la práctica no pasa de ser una consulta, un referéndum a la población afectada. ¿Qué hay en una consulta de antidemocrático y de inadmisibile? Y ¿qué miedo tienen a una consulta todos esos que se dicen mayoritarios? (...) sabemos todos que eso no es cierto, que la violencia y ETA es mucho anterior al pacto de Lizarra-Garazi y no trate de eludir su responsabilidad (de su Gobierno) en el fracaso de la tregua”*. (Gara, 11.08.2000).

2.2.2. Les eleccions del 13 de maig de 2001 al País Basc: “constitucionalistes” vs “nacionalistes”.

2.2.2.1. El context i la singularitat del comicis

El pacte antiterrorista, conegut com a “Pacte per a les llibertats i contra el terrorisme”, acordat el desembre de l’any 2000, entre el principal partit de l’oposició, el PSOE, i el Govern, explica en part la convocatòria anticipada d’eleccions al País Basc mesos més tard. L’esperit del document, en realitat, tal com molts analistes intenten demostrar, amagava una alternativa conjunta “antinacionalista”: desestabilitzar les institucions basques i forçar un avanç electoral. Aquesta nova aliança política per combatre el terror d’ETA i la implicació partidista de la majoria de mitjans de comunicació amb l’estratègia governamental van pressionar l’Executiu basc –on la coalició PNB-EA, que el presidia, estava en minoria al Parlament- perquè avancés els comicis. En relació amb això, caldria recordar com les mocions de censura presentades al govern d’Ibarretxe, per socialistes i populars el setembre de l’any 2000 van conduir, finalment, a la dissolució de la cambra basca. La necessitat urgent d’una convocatòria anticipada d’eleccions venia motivada per un clima d’opinió favorable a les postures defensades pels partits “autoqualificats” de “constitucionalistes”. Segons aquestes forces polítiques i els seus m.c.m afins, la realitat (o pseudorealitat) que s’imposava dramàticament en el present d’Euskadi obligava a posar fi –de forma democràtica- a l’hegemonia nacionalista del PNB. Des d’aquesta òptica, la “realitat” del País Basc es caracteritzava, en primer lloc, per la presència d’un terrorisme totalitari. I en segon lloc, per un govern nacionalista que avantposava les aspiracions sobiranistes a les llibertats d’una bona part de la ciutadania, víctima d’una situació gairebé “dictatorial”. Malgrat tractar-se d’un govern democràtic, aquest havia esdevingut insuficient a l’hora de poder garantir el dret a viure en pau, entre d’altres motius, per la poca contundència de l’Ertzaintza. Dit d’altra manera, des del punt de vista del PP i PSOE a Euskadi es vivia en un règim on hi regnava la por i la violència. Una societat fracturada que no respectava les llibertats de la població “no-nacionalista”.

Resumit breument el context en què tenen lloc aquests nous comicis, el periodista Antoni Batista (2001) assenyala els diferents elements que van constituir el caràcter diferencial d'aquestes eleccions, en relació a d'altres d'anteriors. En primer lloc, destaca el fet que aquests comicis es van plantejar en clau de "referèndum" sobre "la llibertat" i "el terrorisme", per part del bloc "constitucionalista", i no pas com unes eleccions autonòmiques pròpiament. Es van caracteritzar per l'absència de programes electorals concrets, a excepció del problema del terrorisme –ús electoral de les seves víctimes- que esdevingué el centre d'atenció de la campanya. Batista qualifica de "*comercialización del malditismo*". (Batista, 2001, pàg. 205) l'ús de les víctimes durant la campanya. I en segon lloc, apunta el pacte "contranatura" entre el Partit Popular i el Partit Socialista. El govern de dretes i l'oposició d'esquerres en el conjunt d'Espanya, units en un front comú. Un fet insòlit fins el moment. Aquesta unió electoral, fruit de l'acord antiterrorista firmat mesos abans, perseguia triomfar en els comicis i, d'aquesta manera, derrotar políticament al nacionalisme basc. Batista relata com en el si del Partit Socialista d'Euskadi, s'imposà la línia espanyolista de Nicolás Redondo Terreros, donant lloc a un acord "contranatura" amb el Partit Popular: "*(...) cautivos de crisis internas y descapitalizados literalmente del liderazgo, fueron incapaces de elaborar una estrategia propia y se afiliaron al PP (...) una estrategia electoral tan pobre, burda y deshonesto, poniendo la proa contra el nacionalismo democrático pero ignorando que habian gobernado con él más de una década, con lo que cuesta de entender la consigna denunciar el fracaso del nacionalismo gobernante en los últimos años. Y cayendo asimismo en la provocación de asimilar el nacionalismo democrático a ETA, acusándolo de etnicista, antidemocrático y de corte totalitario*". (Batista, 2001, pàg. 201). En altres paraules, "*(...) Los socialistas fueron incapaces de diseñar una política vasca propia y el PP, que tenía más política y más líder, los engulló*". (Batista, 2001, pàg. 207). En segon lloc, el PP creia que podia guanyar utilitzant una estratègia similar –amb la implicació partidista dels mitjans de comunicació- a l'emprada en les eleccions generals (d'àmbit estatal). És a dir, segons Batista, el PP que havia revalidat l'any 2000 la presidència del govern espanyol, en bona part, gràcies a la seva política contra ETA, pretenia continuar explotant el recurs del terrorisme per vèncer el PNB a Euskadi: "*(...) ETA es la clave de sus tácticas electorales, a*

pesar de que todo el mundo se llena la boca pontificando que hay que dejar el terrorismo al margen del contencioso político diario. Hizo pivotar su campaña sobre la patrimonialización del sufrimiento, la necesidad de alternancia, la defensa de la Constitución y el Estatuto, y la posibilidad de victorias políticas y policiales contra ETA. Nada mejor que un líder vasco, que además había sido ministro del Interior, para conducir esta estrategia. El PP considera que puede ganar en Euskadi y actúa de modo similar a como ganó en España. Pero o Euskadi no fue España, como quieren los soberanistas y precisamente no quiere el PP, o los esquemas tácticos españoles no funcionaron en Euskadi. Por lo demás, la operación Euskadi era, para el PP, un primer intento de refundación de la identidad perdida de España". (Batista, 2001, pàg. 201). Per tant, malgrat el suport incondicional dels mass mèdia espanyols respecte el "bloc estatutari", el fet de plantejar les eleccions en clau espanyola, sense tenir present ni el context ni els electors a qui s'adreçaven, va evidenciar el seu fracàs. Uns resultats inesperats? En l'imaginari dels "constitucionalistes", que havien gaudit d'una gran amplificació mediàtica dels seus missatges -la qual cosa els havia fet creure's que triomfarien electoralment- van sorprendre's envers la realitat que s'imposava. En aquest sentit, es produí un efecte boomerang⁷ (Capo, 1997): la ciutadania es va comportar de forma "inesperada". La majoria de l'electorat nacionalista es va mobilitzar exercint el seu vot per impedir el triomf de la identitat espanyola, que representaven el PP i el PSE-PSOE. De l'estratègia fallida d'aquestes dues grans formacions, Batista denuncia tots aquells excessos que també lesionen la llibertat d'expressió que es produeixen a l'altre extrem del terrorisme, aquell espai que s'autoreclama democràtic: "(...) Como si la existencia del terrorismo, que es la ley de la selva del todo vale, vampirizara a la democracia gracias a un añadido: matar no vale, pero todo lo demás sí. A mi modo de ver, esa formulación es errónea. La lesión del derecho a la vida no debe dar bula para cargarse en su nombre otros derechos, como por ejemplo el derecho a una información libre y plural. Ya está bien de hacer cómplice del terrorismo a todo aquello que

⁷ "(...) El efecto boomerang consistiría en que la publicación de un determinado resultado favorable puede redundar en un prejuicio de este virtual ganador; ante la perspectiva de victoria segura, su electorado se desmoviliza optando por otro partido o bien por la abstención. Y el resto del electorado ante la inminente victoria virtual de otro partido se moviliza para impedir que este termine ganando". (Capo, 1997, pàg. 13).

disguste al Partido Popular, no se puede convertir en escudos a personas, pero tampoco a víctimas". (Batista, 2001, pàg. 34).

Al marge dels factors indicats per Antoni Batista, podem afegir-ne d'altres que expliquen la singularitat d'aquests comicis, com ara, la candidatura a lehendakari del fins llavors ministre d'Interior i màxim responsable de la lluita antiterrorista, Jaime Mayor Oreja. La campanya va estar marcada pel multitudinari míting en el Kursaal de Sant Sebastià en memòria de les víctimes d'ETA, el 28 d'abril de 2001, organitzat per la plataforma *¡Basta Ya!* on hi van assistir els candidats de l'autoanomenat "bloc constitucionalista". Durant aquells dies, el debat "cara a cara" entre Juan José Ibarretxe i l'aspirant Mayor Oreja, que finalment no es va celebrar, excloent la resta de candidats (Redondo, Madrazo i Otegi), va generar una gran polèmica. La marginació del candidat socialista, aliat dels populars en aquestes eleccions, tal com assenyalava el diari *El País* (30.04.2001) "amenaçava la unitat del PP-PSE". Per la seva banda, ETA una setmana abans dels comicis es va fer sentir a través d'un nou atemptat: l'assassinat de Manuel Jiménez Abad, president del PP d'Aragó, el 6 de maig de 2001. La polèmica pel retard en la publicació de l'enquesta realitzada pel Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS) i l'actuació judicial contra l'entorn de l'esquerra abertzale, també descriuen el tarannà de la campanya. El jutge Baltasar Garzón presentà, el 10 de maig de 2001, una interlocutòria on s'acordava la il·legalització de l'organització *Haika*, acusada de formar part de l'estructura terrorista.

Els grups de pressió, pròxims al Partit Popular i el PSE-PSOE, el Fòrum d'Ermua i la Plataforma *¡Basta Ya!*, durant la campanya, representaven un nou discurs, el qual no només criminalitzava l'actuació terrorista, sinó que també estigmatitzava el nacionalisme basc. Aquest sector de la societat civil basca gaudí del suport d'alguns mitjans de comunicació que es van dedicar a difondre el seu ideari. Un ideari que es resumia en les afirmacions següents: a) en el País Basc no es respecten els drets dels ciutadans "no-nacionalistes" (ciutadans que se senten espanyols) ni dels seus representants (s'atempta contra la vida de polítics del PP o del PSE) i b) la població "no-nacionalista" ha deixat de ser una *majoria silenciosa* (Noelle-Neumann, 1995). En aquest sentit, alguns experts sostenien aquesta mateixa tesi, com fou el cas de Javier Fernández Sebastián, professor d'Història del Pensament a la Universitat del

País Basc. A *“Rompiendo la espiral del silencio”* (El País, 13.06.2000), Fernández Sebastián manté que una part de la ciutadania basca - l'autoqualificada com a “no-nacionalista”- que s'havia mantingut en silenci per “por a la dissidència”, comença a alliberar-se i expressar la seva opinió de repulsa contra ETA i el nacionalisme basc. Segons Fernández Sebastián és arran de les mobilitzacions socials de rebuig al segrest i posterior assassinat de Miguel Ángel Blanco (1997), quan s'inicia un procés de ruptura d'aquesta espiral: *“(…) Durante el último cuarto de siglo ha sido plenamente operante entre nosotros una variante extrema de esa clase de control social que E. Noelle-Neumann bautizó como la espiral del silencio. El temor al aislamiento social que induce al conformismo vino a agudizarse en nuestro caso por una doble circunstancia. De un lado, el dominio incontestado de los nacionalistas moderados en el poder autonómico aconsejaba discreción a quienes, pese a no comulgar con muchas veces con sus patrióticas ruedas de molino, tenían escasas esperanzas de que una política alternativa pudiera abrirse paso en las instituciones. De otro, la omnipresente amenaza de una banda terrorista infiltrada en el tejido social sellaba los labios de los discrepantes (...) el simple hecho de manifestar en público divergencias profundas con el establishment nacionalista resultaba poco menos que una temeridad. (...) Pues bien, a partir de las movilizaciones de Ermua el sector no nacionalista de la población ha irrumpido en el espacio público, ha recuperado la voz y se hace cada vez más visible en las calles”.*

En definitiva, gairebé un any abans de la celebració de les eleccions autonòmiques de 2001, Fernández Sebastián ja apuntava en aquest article d'opinió alguns dels arguments defensats per la “coalició constitucionalista” durant la campanya. En primer lloc, posa de manifest la situació de por que es viu al País Basc. Una por d'origen dual: el terror escenificat per ETA i el procedent de l'hegemonia nacionalista al poder. Això, indueix a associar el nacionalisme basc –malgrat considerar-lo com a “moderat”- amb la violència. En segon lloc, pretén donar a conèixer una realitat, fins ara no percebuda. ETA no constitueix l'únic problema d'Euskadi, sinó que n'existeix un altre de més greu: l'*establishment nacionalista*. Una espècie de dictadura que priva de drets i llibertats a aquells sectors de la població que no comparteixen els posicionaments nacionalistes: *“(…) Hoy nos encontramos de nuevo en el País*

Vasco con una sociedad que anhela salir del zulo, y sabe que para ello deberá hacer frente a la democracia orgánica del búnker nacional-sindicalista vasco, atajar el fascismo callejero y combatir con firmeza un terrorismo involucionista que pretende perpetuar su dictadura del silencio". En tercer lloc, la por experimentada per aquesta ciutadania ha provocat, al seu entendre, que des de la "instauració" d'aquest govern nacionalista basc, hagin silenciats les seves opinions. Però, finalment, aquesta població sotmesa a la repressió ha sortit de "l'armari". S'explica, segons aquest teòric, per la presència d'una alternativa política cada cop més forta (bloc format pel Partit Popular i el Partit Socialista d'Euskadi) i per fets puntuals –com ara el cas Ermua- que haurien fet despertar la consciència ciutadana.

Ara bé, en què s'ajusta aquesta interpretació amb la realitat? Davant l'afirmació que la població "no-nacionalista" a Euskadi s'havia alliberat dels seus temors, és evident que els darrers temps s'havia organitzat, s'havia mobilitzat i havia sortit al carrer, tot exercint la llibertat d'expressió, inexistent segons alguns. En aquest sentit, el paper protagonista que des de Madrid i, per mitjà dels *mass mèdia*, s'havia atorgat a aquests moviments socials (*¡Basta Ya!*, Fòrum d'Ermua, Associació de Víctimes contra el Terrorisme, etc.), contribuïa a estendre una imatge equivocada i distorsionada de la realitat. Malgrat el poder de l'anomenada *brunete mediàtica* madrilenya, la pseudorealitat inspirada en la teoria de l'espiral del silenci es va veure qüestionada l'endemà mateix de les eleccions a través dels resultats. Si bé, segons molts teòrics –entre ells, Ignacio Ramonet (1998)-, actualment ens trobem submergits en l'era de la sobreinformació i de la influència mediàtica, a diferència del cas d'Ermua, en aquestes eleccions l'impacte dels mitjans envers la ciutadania no hauria obtingut els resultats desitjats per l'anomenat "bloc constitucionalista". Es podria afirmar que aquests comicis han esdevingut el primer cas, des del triomf del PP al govern espanyol (amb un fort control, per part d'aquest, dels mitjans de comunicació), de "dissidència ciutadana" respecte els eslògans governamentals i mediàtics espanyols. Curiosament, a final de l'any 2002, amb el cas *Prestige*, seguit mesos més tard, pel tancament del diari *Egunkaria* i les posteriors mobilitzacions ciutadanes en contra de la intervenció espanyola a la guerra d'Iraq (2003), representen l'inici d'un nou context polític a Espanya. Sidney Tarrow (1997) ho qualificaria com a noves

“oportunitats polítiques” que han fet possible el resorgiment d’una societat civil, en la seva gran totalitat, contrària a l’estratègia gairebé propagandista de l’Executiu Aznar.

Des del triomf del Partit Popular al govern l’any 1996, la seva política ha girat entorn al País Basc. No només es volia prioritzar el problema del terrorisme, sinó que arran del Pacte de Lizarra (1998), es va iniciar una campanya contra el nacionalisme “moderat” basc. Un nacionalisme que portava governant Euskadi des de la instauració de la democràcia. Aquest fet semblava demostrar que per l’Executiu Aznar i, pel partit socialista en aquests comicis, ETA no deixava de ser quelcom secundari, malgrat esdevenia l’excusa perfecte per desviar l’atenció dels ciutadans envers altres qüestions d’interès públic (el cas del desastre ecològic del *Prestige* o la guerra contra l’Iraq al 2003). Així doncs, la preocupació central es trobava en el perill del nacionalisme (basc), ja que les seves aspiracions suposaven l’autèntica amenaça per a la unitat territorial d’Espanya, tal com apunta el periodista Javier Pradera a *“El voto amordazado”* (*El País* 11.05.2003): “(...) Y la consecución de esa Euskal Herria unificada e independiente a que aspiran todos los nacionalistas –moderados o radicales- excluiría de su censo electoral a los ciudadanos que consideren compatibles sus identidades vasca y española (o francesa)”.

En relació als comicis del 13 de maig de 2001, caldria reflexionar sobre com van ser plantejats des del Partit Popular amb el suport socialista. El programa electoral del “bloc constitucionalista” tenia com a objectiu manifest lluitar contra ETA. Però, en realitat l’objectiu latent era continuar amb la seva estratègia d’atac al conjunt del nacionalisme basc. No obstant, la millor forma d’agredir i desprestigiar el nacionalisme era associar-lo directament amb el terrorisme. Així doncs, es partia de les premisses següents: “el nacionalisme és ETA”, “el nacionalisme és terrorisme” i “els partits nacionalistes (PNB/ EA) són terroristes”. Si observem la campanya electoral efectuada pel bloc PP-PSE, veurem que molts dels seus missatges estigmatitzaven i, fins i tot, criminalitzaven bona part de la ciutadania basca, electorat tradicionalment “nacionalista”. D’aquesta manera, com pretenien guanyar els seus vots, si prèviament es posaven en contra d’aquest electorat? Com sosté Antoni Batista (2001), aquestes eleccions van ser formulades en clau espanyola. Aznar es volia assegurar un nou triomf electoral del PP al conjunt d’Espanya. Ara bé,

populars i socialistes tampoc perdien l'esperança de guanyar a Euskadi, o si més no, es van arribar a creure les seves pròpies expectatives.

Tal com posa de manifest l'historiador Joan B. Culla a *"Ulsteritzar"* (*El País Catalunya*, 27.04.2001), *"(...) sobre la base del criminal acoso que padecen los cargos públicos del PP y PSOE en Euskadi, el Partido Popular, su Gobierno y los aparatos públicos y privados que ambos controlan han apostado abiertamente por la comunitarización del drama vasco: frente a los nacionalistas (presentados como un todo homogéneo, desde Jarrai al PNV), los constitucionalistas configurarían una comunidad social, cultural, lingüística y, por supuesto, también política en cuyo seno las diferencias entre izquierda y derecha devienen casi irrelevantes. Una comunidad definida por la opresión de que es víctima –hasta el punto de utilizar como emblema la estrella amarilla de los judíos perseguidos-. (...) Al margen del grado de demagogia que contenga, i de cuál vaya a ser su rentabilidad electoral, este planteamiento (...) es la búsqueda tenaz del choque identitario que tiene la capacidad de alimentar el conflicto durante 50 años más"*. Altrament, el polítòleg, Fernando Vallespín, en el seu article *"Dimensión española de la campaña vasca"* (*El País*, 28.04.2001) es pregunta: *"(...) ¿Qué explica la estrategia del Partido Popular? Sólo se me ocurre una respuesta: que el PP está planteando estas elecciones en términos de política nacional casi tanto o más que en términos de política vasca. Y que no quiere dejar pasar esta oportunidad para rentabilizar su posición electoral futura en España. La repercusión estatal de estas elecciones y de la cuestión vasca es evidente. No sólo porque el problema del terrorismo sea la mayor preocupación de los españoles y este hecho haya marcado decisivamente el pacto antiterrorista entre los dos grandes partidos. También porque hay una gran sensibilidad entre todo el país hacia las fracturas abiertas en el conflicto nacionalista"*.

Segons el sociòleg Salvador Cardús a *"Muchas claves, unas elecciones"* (*Deia*, 01.05.2001), *"(...) El pueblo vasco va a votar pero, desgraciadamente, no todas las llaves del futuro están en sus votos. De ahí que sea tan perversa la dicotomización entre los llamados constitucionalistas españoles y los nacionalistas vascos. Porque no debería existir la menor duda que las líneas divisorias significativas que restan capacidad de decisión a los vascos están entre los democratas y los militaristas asesinos por una parte, y aunque sea*

moralmente menos grave –pero políticamente inaceptable-, entre los demócratas y los que se amparan en la propaganda, la demagogia y la mentira mediática”. En la seva opinió, la campanya electoral del PP busca també vots futurs a Espanya: “(...) se ha comprobado que cuanto más impopular era Mayor Oreja en el País Vasco, más crecía su popularidad en España, y en este sentido, caben pocas dudas de los buenos resultados en la España unitaria de la lógica política que usa el PP en el País Vasco, incluso al margen de los resultados del día 13”.

Pel que fa al “nacionalisme espanyol”, representat sobretot pel Partit Popular, l'articulista i expert en el tema, Kepa Bilbao, en el seu escrit “*Ni soberanismo ni autonomismo: pactismo*” (El País, 30.04.2001), sosté que en el seu ideari polític “*(...) el Pueblo Vasco está subordinado al Pueblo Español, de forma que sólo desde lo español es aceptable su identidad vasca (...) la nación española se presenta como la única titular de la soberanía, como una identidad permanentemente indivisible que se proyecta de manera inevitable e indisoluble hacia el futuro. (...) El que podemos definir como soberanismo español tiene además la peculiaridad de que se presenta disfrazado de constitucionalismo autonomista, lo que no deja de ser, cuando menos, paradójico -no conviene olvidar la posición contraria al Estatuto de Gernika de Alianza Popular- sólo por su hipotética condición de instrumento útil para la pacificación de Euskadi*”. A més a més, Bilbao manifesta que “*(...) La España constitucional se impone como realidad política única, porque el texto constitucional fue refrendado mayoritariamente por el conjunto de los españoles, importando bien poco el que fuera contestado por los vascos. (...) la Constitución no puede derivar su legitimidad de un sujeto político preconstituido, cuya naturaleza y fundamento se impusieron como una realidad de hecho no susceptible de discusión en la transición española (...). La Constitución no puede ser el fundamento de la unidad de España, pese a lo que dispongan su título preliminar. La unidad únicamente podrá sustentarse en la voluntad, democráticamente manifestada, de los pueblos y ciudadanos que integran el Estado*”.

En aquest sentit, m'agradaria recórrer novament a Noam Chomsky (1990) per plantejar la següent hipòtesi: l'ús per part del PP de la majoria de mitjans de comunicació espanyols per transmetre, de forma repetitiva i constant, una visió deformatada de la realitat que es viu al País Basc, va

convertir el missatge en una creença versemblant entre els seus partidaris. Una creença, però, que no es va fer realitat. Mentre la reacció de gran part de la població basca va anar en sentit contrari. Això s'explicaria, segons el sociòleg Javier Elzo (*"Después de las encuestas"*, *Deia*, 09.05.2001), de la següent manera: *"(...) Estamos donde estábamos quizás con un ligero avance del voto no nacionalista, imputable, a mi juicio, en parte a los graves errores cometidos por los nacionalistas, pero sobre todo por la gigantesca presión mediática que llevamos padeciendo desde hace meses por la inmensa mayoría de los medios de comunicación, especial y particularmente por los editados en Madrid (...). La campaña mediática de los últimos meses ha creado más independentistas en Euskadi que los 20 años de gobierno nacionalista, como lo muestra ya alguna encuesta. ¿Es tan difícil de entender que gracias al PP, sus medios e sus intelectuales, el nacionalismo es cada vez más independentista y que la fractura entre España y Euskadi es cada día mayor?"*

En resum, el pacte entre el Partit Popular i el PSOE va comptar en el seu voltant d'un conglomerat mediàtic que va seguir, en part, les seves directrius i silencis. Un dels eixos d'aquest entramat polític-mediàtic consistia a associar el nacionalisme del PNB –fins el moment considerat com a nacionalisme democràtic i moderat- amb l'activitat terrorista d'ETA. Es tractava d'una campanya d'orientació anti-nacionalista, la qual pretenia culpabilitzar el nacionalisme basc de la violència armada. Si bé aquesta campanya mediàtica, amplificadora del discurs "dominant" a la resta d'Espanya, havia tingut els seus èxits en el context de les mobilitzacions socials contra el terrorisme (a excepció de les manifestacions arran de l'assassinat d'Ernest Lluch), en el cas de les eleccions a Euskadi l'any 2001 havia suposat un autèntic fracàs pel bloc "constitucionalista" o "estatutista". El caràcter agressiu i exagerat d'aquesta estratègia va ocasionar una reacció en l'electorat contrària a l'esperada. Podent ser compresa i fins i tot acceptada a la resta de l'Estat, en el País Basc va ser vista com una autèntica agressió. Amb l'ajut dels mitjans de comunicació es va construir una espècie d'Euskadi "virtual", on hi imperava les següents associacions simbòliques: es culpabilitza el Partit Nacionalista Basc del terrorisme, tot silenciant la responsabilitat del Govern central i s'acusava a les ikastoles de ser escoles de formació de terroristes. A més a més, es transmetia la imatge de fractura social dins la societat basca. Una fractura gairebé

inexistent en el terreny social, però constantment present en el context polític. Es definia el “problema basc” com un conflicte propiciat per un grup de delinqüents comuns (referint-se a ETA), amb profundes divisions internes, les quals juntament amb els èxits policials i la mobilització ciutadana posarien fi a la violència. Altrament, els vint anys de govern nacionalista PNB-EA eren qualificats de “dictadura de la por”, de “projecte segregacionista excloent” i de “règim nacionalista”, com si es tractés d’un règim totalitari. Contra aquest règim, el pacte PP-PSE oferia “la gènesi d’una nova cultura política a Euskadi”, segons l’editorial “*Euskadi de los diferentes*” (*El País*, 27.04.2001) i “una cultura alternativa a l’homogeneïtat clònica nacionalista”, en opinió de l’antropòleg Mikel Azurmendi (*El País*, 27.04.2001).

2.2.2.2. La campanya política i mediàtica del PP-PSE i algunes claus del seu fracàs

El periodista Antoni Batista (Segura coord., Batista i altres, 2003) en el capítol “Els mitjans de comunicació, actors de la política basca” analitza el paper del Govern espanyol i dels seus aliats mediàtics front els comicis de 2001 a Euskadi. Està convençut que la “crispada” campanya del 13-M es podrà estudiar en les facultats de ciències de la comunicació com “la temptativa més gran de manipulació informativa de la història del periodisme espanyol en democràcia”. Segons Batista, els mitjans van jugar un paper preponderant en aquestes eleccions del maig de 2001, tot configurant “un Euskadi virtual”. Una imatge esbiaixada que va arribar a la majoria dels receptors espanyols. Defensa la tesi que l’estratègia del PP anava encaminada “a posar al mateix sac ETA i al PNB, a contaminar el nacionalisme amb el terrorisme”. O dit d’una altra manera es produí “l’assimilació mediàtica d’objectius entre el terrorisme d’ETA i el nacionalisme moderat basc”: “(...) Un dels eixos d’aquest entramat polític i mediàtic era enllaçar el nacionalisme democràtic del PNB amb el terrorisme d’ETA a partir d’un principi de pura lògica: *Qui comparteix finalitats comparteix mitjans*”. (Segura coord., Batista i altres, 2003, pàg. 56). En aquest sentit, denuncia l’ús partidista del terrorisme en mans del Partit Popular que amaga actuacions més que qüestionables en democràcia: “(...) El buidament de la democràcia, des d’ara i fins al futur, es farà des de dins de la mateixa democràcia, i casos extrems com el basc, en què la flagrant injustícia del terrorisme pot emparar actuacions que sense la seva coartada serien dubtoses, seran pistes de proves excel·lents”. (Segura coord., Batista i altres, 2003, pàg. 60).

¿Quines són les bases d’allò que Antoni Batista qualifica de “propaganda PP-PSE” amb el suport del “conglomerat mediàtic” favorable al Govern espanyol de José María Aznar? L’imaginari que es configura “(...) és clarament maniqueu, tot deixant molt clar qui són els *bons* i qui els *dolents*, d’una manera en què els bons, a més, són molt bons, i els dolents molt dolents: els bons estan molt més ben vistos i els dolents molt més mal vistos. Així van ser mediàticament, a bona part d’Espanya, en les eleccions nacionalistes i no nacionalistes, amb la fractura política qualificada moralment des de bona part

de l'opinió pública espanyola, predeterminada per uns mitjans que, (...) caldria convenir que són molt lluny de situar-se en la deontològica recerca de com a mínim les tendències a l'objectivitat i a la neutralitat. Són dades que ens apropen més a una premsa de guerra que a una premsa de pau". (Batista, 2003, pàg.65). Es tractava de donar una imatge de "fractura social". Segons Batista (Segura coord., Batista i altres, 2003, pàgs. 60-64), "(...) una fractura social –que, de moment, és inexistent-, a partir del fet que sí que és real en el món polític: translació d'allò polític –que és real-, al que és social –que és virtual-. La quotidianitat basca, en general, no viu aquesta fractura social, que a través del nostre imaginari, a més, ens porta a una Irlanda de ciutats dividides en barris per la seva ideologia. La societat basca està tan cohesionada i tan interconnectada, que aquesta fractura social resulta no tan sols improbable sinó, a més, pràcticament impossible".

El president Aznar va utilitzar un discurs simplificador en què s'afirmava que el PNB i ETA compartien finalitats, per la qual cosa representaven el mateix. La seva obsessió era el nacionalisme democràtic. Tal com descriu Batista, aquesta associació va donar pas a la "criminalització consegüent del nacionalisme democràtic", a través, d'"acusacions del tot detestables: etnicisme i nazisme". Més perillós, encara, suposà l'estigmatització, però també la persecució social, policial i judicial de certs col·lectius "sota sospita": "(...) Preocupació que s'incrementa quan el cos del delictes ja no és l'*habeas corpus*, sinó quelcom referit a terrenys del tot relliscosos com els de les idees o la informació mateixa, que puguin portar –com han portat- a segrestar vídeos i tancar els diaris *Egin* i *Egunkaria*. (...) En un estudi situat temporalment en l'espai acotat com a *corpus* –del trencament de la treva d'ETA, desembre del 1999, a les eleccions del 13 de maig de 2001-, es contempen casos, si més no discutibles, en què el terrorisme s'estén a terrenys que estrictament diríem que no ho són o, com a mínim, no ho semblen, com ara determinades campanyes de desobediència civil o la de llançament i utilització de l'anomenat DNI basc. En aquests supòsits es posen al mateix sac d'ETA diversos organismes de l'esquerra abertzale". (Segura coord., Batista i altres, 2003, pàg. 69).

Per Batista (Segura coord., Batista i altres, 2003, pàgs. 60-64), el model propagandístic efectuat pel bloc “constitucionalista” durant la campanya se centrava no només en la manipulació sinó també en l’ocultació dels missatges del seus adversaris, els nacionalistes bascos: “(...) El missatge amb què el PNB concorria a les eleccions ha estat pràcticament invisible a l’opinió pública (...). S’han silenciats també els arguments que el nacionalisme democràtic oposava als seus crítics, de manera que aquestes crítiques han arribat netes de pols i palla i sense oposició, la qual cosa constitueix, certament, l’erosió d’un dels pilars de la democràcia que es deia que es defensava; (...) Ocultació dels plantejaments de l’esquerra abertzale, a la qual durant els anys democràtics correspon una mitjana que podem situar en 20% de l’electorat. Impossible discernir que Arnaldo Otegi va obtenir més vots que Nicolás Redondo en les eleccions d’octubre del 1998”. Pel que fa a les mentides, a la intoxicació mediàtica contra el nacionalisme basc i la construcció d’una “realitat virtual”, Batista escriu: “(...) s’observa, una vegada més, com al·cem plans virtuals que, pel seu contacte amb la vareta màgica de la seva publicació en un mitjà de comunicació, esdevenen reals. I després els polítics que creuen analitzar la realitat sobre tan precaris materials veuen com els seus edificis s’esfondren per aluminosi. (...) Més modestament, diré que en un *stablishment* en què tant és tan mentida, i els mecanismes de la mentida s’han entrellaçat perfectament amb els pilars del sistema, buscar la veritat és subversiu”. (Segura coord., Batista i altres, 2003, pàg. 74).

Un altre dels recursos emprats per aquestes formacions, especialment el Partit Popular, i en menor mesura el PSE, fou la utilització de les víctimes del terrorisme, exaltant de nou les emocions. Alhora, Batista (Segura coord., Batista i altres, 2003, pàgs. 60-64) assenyala l’abús d’un altre recurs, el de la “por”: “(...) Multiplicació de la imatge del sofriment i la por que afecta els dirigents socialistes i populars, com si els seus votants es trobessin sotmesos a la mateixa pressió que ells: mig Euskadi no és lliure, aquest era el missatge”. Al mateix temps, tant en el discurs polític com mediàtic s’oferia una imatge global del País Basc centrada únicament en imatges puntuals del fenomen de la violència al carrer (l’anomenada *kale borroka*). Batista afirma que “(...) El País Basc mediàtic és fonamentalment violència, una violència que no interfereix en la vida quotidiana fins a paralitzar-la o prendre-la o intervenir-la. Ara bé, als

mitjans de comunicació, la part es converteix en el tot, i d'aquí parteix la por de moltes persones de viatjar a Euskadi, com si Euskadi fos l'Ulster en els seus pitjors moments”.

Quines són les claus per entendre el fracàs electoral del “bloc constitucionalista”? En opinió d'Antoni Batista (Segura coord., Batista i altres, 2003, pàgs. 60-64), “(...) Fer circular la idea que aquestes eleccions no van ser unes autonòmiques sinó un exercici prepolític: es guanya no l'exercici de la llibertat sinó la llibertat mateixa”, no va captivar a la majoria de l'electorat. Al seu entendre, “(...) la majoria de l'electorat no va sintonitzar amb aquest missatge catastrofista”. Altrament, el discurs de la por tampoc va captar més vots: “(...) Al País Basc, les persones escortades són unes cinc-centes, però en el missatge del PP-PSE semblava que en fossin 500.000. (...) El plantejament suggereix que en no trobar-se tot l'electorat potencial en una situació tan extrema, i sense oferir-li cap altre benefici pel seu vot que unes garanties democràtiques que ells no veien com a necessitat peremptòria, no van votar aquesta opció. La solidaritat és un alt valor, però, desgraciadament, és insuficient per a recaptar electors”. Finalment, segons Batista, la “idea virtual” que es transmetia, “a través de molta *cuina* en els sondeigs”, assegurant que l'eix PP-PSE guanyaria les eleccions, fins i tot amb una possible majoria absoluta, “se la van arribar a creure, fins i tot, els actors polítics que la van llançar, en una mena de *feed-back* o retroalimentació com a mínim curiosa”. (Segura coord., Batista i altres, 2003, pàgs. 60-64). La realitat, però, va ser una altra de ben diferent, malgrat alguns, com ara el president espanyol José María Aznar continuaven entossudits en la seva estratègia. Només cal recordar la declaració del president, després de conèixer els resultats electorals que revalidaven Juan José Ibarretxe com a lehendakari: “*la sociedad vasca no está madura para el cambio*”. (*El País*, 20.05.2001).

Batista de la mateixa manera que d'altres estudiosos assenyala l'especificitat del lector basc, una altra clau per entendre la derrota dels missatges llançats pel bloc PP-PSE: “(...) consola el fet que la principal víctima intel·lectual d'aquesta enginyeria mediàtica, el basc, s'informi en un 80% a partir de no un, sinó dos mitjans de comunicació; i que el seu nivell de confiança en els mitjans siguin molt baix: un 42% no hi confia en cap. La victòria aclaparadora del PNB confirmaria clarament que la fiabilitat de la

premsa va fregar el llindar del ridícul". (Segura coord., Batista i altres, 2003, pàg.65).

Segons Batista, per estar ben informats de la complexa realitat basca, és necessari i convenient buscar en mitjans de comunicació diferents. Tanmateix en el seguiment de les eleccions del maig de 2001, els mitjans de caràcter estatal van actuar de forma "atípica", "si no perversa", periodísticament parlant: "(...) 1) Marginen les fonts adverses, les ignoren i les valoren poc. 2) Manipulen les informacions referents a aquesta part contrària. Una conseqüència d'això, quan hi ha delinqüència pel mig, com en el cas basc, és el creixement o hipertrofia de les fonts policials, que en una societat sana –per analogia a clínicament malalta- haurien de mancar de protagonisme o, en qualsevol cas, de replantejar el seu paper com a tal. (...) El seguidisme periodístic de les fonts policiaques facilita, a més, la creació d'una figura jurídica que serveix per a empresonar presumptes innocents anomenada alarma social. De manera que els mitjans de comunicació esdevenen fiscals". (Segura, coord., Batista i altres, 2003, pàg. 66).

En resposta a si "influeixen els mitjans de comunicació al públic a l'hora de prendre partit sobre el conflicte basc", el periodista Enric Xicoy (2008) argumenta que el ciutadà basc és més crític envers la informació mediàtica i planteja un nou element a tenir en compte a l'hora d'estudiar el perquè del fracàs electoral dels partits signants del pacte antiterrorista en els comicis de 2001: la variable proximitat geogràfica respecte la realitat, en aquest cas, envers el conflicte. Xicoy (Xicoy, 2008, pàg. 297) sosté que "(...) des d'Euskadi es té la mirada molt crítica de com informen els seus mitjans sobre el conflicte, al contrari del que passa a Espanya en què, en general, els sembla que els seus mitjans ho fan correctament. (...) Aquestes dades ens han fet arribar a una conclusió interessant, i és que com més a prop ets d'un conflicte, menys et fies de com t'informen d'aquest conflicte els mitjans de comunicació. Això ens fa suposar, doncs, que en realitat quan més a prop estàs d'un conflicte menys t'influencien els mitjans de comunicació. O, dit d'una altra manera, la tematització és menys efectiva quan el públic coneix de primera mà la informació tematitzada. En canvi, podem dir que quant més lluny et trobes, físicament, d'un conflicte és més fàcil que funcioni la tematització. Aquells espanyols que s'informen del conflicte basc ho fan, majoritàriament, a través

dels mitjans de comunicació i es fien d'allò que aquests publiquen. Així doncs, sí que s'hauria de relativitzar la influència dels mitjans dient allò que ja hem repetit més d'una vegada: com més allunyat es troba el públic d'un conflicte hi ha més possibilitats que es deixi influenciar per la postura que tenen els mitjans davant d'aquest conflicte". És més, "(...) els diaris editats a Madrid es posicionen bàsicament a favor d'una postura espanyolista i, per tant, és lògic pensar que el seu públic acaba influenciat per aquesta postura i acaba tenint també una postura propera a aquesta tendència dins el conflicte. En canvi, els diaris de tendència més espanyolista del País Basc acaben sent menys influents amb la seva postura favorable al Govern espanyol. Recordem que la postura de com s'ha de solucionar el conflicte del públic espanyol difereix substancialment de la del públic basc". (Xicoy, 2008, pàg. 298).

Euskadi es caracteritza, per tant, (Bezuntea; del Hoyo; Iriarte; Santos i Urrutia; 2000) per la manca de sintonia entre les posicions polítiques de l'electorat i les ideologies dels diaris de major índex de lectura. En altres paraules, no es produeix una correlació entre el comportament electoral – manifestat a través del vot- i el consum de premsa. Tanmateix, es produeix un fenomen curiós: és precisament la Comunitat Autònoma Basca la segona en difusió de diaris, com també, en el nivell de lectura del conjunt de l'Estat. Aquest elevat índex de lectura es manifesta en un doble sentit: altes xifres de difusió de premsa i elevada proporció de lectors que no es conformen només a llegir un diari. És a dir, l'electorat basc no concentra les seves preferències ideològiques en un únic mitjà, sinó que les distribueix molt homogeniament entre premsa, ràdio i televisió.

¿Per què els lectors-electors bascos que llegeixen habitualment premsa d'ideologia contrària a les seves opinions polítiques, continuen fidels a les seves idees? Dit d'altra manera, ¿per què aquest hàbit no es tradueix electoralment en un canvi de vot? Segons l'estudi "*La prensa y los electores. El mito de la influencia*" (2000) de Bezuntea; del Hoyo; Iriarte; Santos i Urrutia, la relació quotidiana dels lectors amb un diari està al marge de les seves opcions de vot. Així doncs, la necessitat d'informació està per damunt de la satisfacció que el lector sent en confirmar els seus propis criteris ideològics que li pot oferir un mitjà partidista. L'elecció d'altres diaris no afins a la política pròpia del lector es deu, segons aquests autors, a la recerca de l'objectivitat,

del rigor periodístic i de la qualitat del mitjà, absents en diaris de major càrrega política. En relació als lectors-electors nacionalistes bascos, insatisfets per un diari “militant”, altament ideologitzat, prefereix cobrir les seves exigències a través d'altres mitjans més independents: *“(…) En todos los casos, excepto Egin, Deia y Euskaldunon Egunkaria, periódicos que suscitan adhesiones ideológicas claras, el rigor informativo supera a la afinidad política.”* (Bezunartea; del Hoyo; Iriarte; Santos i Urrutia; 2000, pàg. 126) / *“El análisis factorial de los resultados de la encuesta pone en evidencia que sólo el lectorado de Egin y ABC, que agrupa al 9,3% de lectores vascos, está asociado a motivaciones netamente ideológicas; otro grupo de lectores, los de Deia y Euskaldunon Egunkaria, que suman el 12%, tiene connotaciones políticas moderadas, mientras que los lectores de El Correo, El Diario Vasco, El Mundo y El País, que suman el 94,9%, no actúan por impulsos ideológicos políticos.”* (Bezunartea; del Hoyo; Iriarte; Santos i Urrutia; 2000, pàg. 48).

Seguint aquest estudi, la hipotètica invulnerabilitat a la influència mediàtica dels lectors-electors bascos s'explicaria precisament per aquest fenomen. És a dir, sense abandonar les seves idees polítiques, els lectors pretenen contrastar les informacions de diferents diaris per obtenir una visió més ample de la realitat social mediatitzada. Aquest contrast reforça les pròpies opinions personals. Probablement, aquell ciutadà que només s'informa a través d'una única font, esdevindrà menys crític i més vulnerable als continguts rebuts. En aquest sentit, caldria posar èmfasi en el fet que són els electors abertzales (PNB, EA, EH), com també, els votants d'Izquierda Unida els que es declaren – segons aquest estudi- lectors habituals de diaris editats a Euskadi i a Madrid. Així doncs, podem afirmar que el lector-elector abertzale –i també el votant d'IU- és dual ja que per una banda elegeix un diari conseqüent amb la seva ideologia. I d'altra banda, al marge de la recerca d'una informació més “neutral”, l'elevat número de diaris d'ideologia oposada que llegeix va encaminat a l'obtenció d'una altra visió de la realitat. Aquestes dades empíriques ajuden a entendre, en part, el perquè dels resultats electorals del 13-M a Euskadi. Els votants dels partits triomfadors en els comicis es caracteritzen per llegir un índex més alt de premsa, a diferència dels votants dels partits “autoqualificats” com a “constitucionalistes”: *“(…) únicamente un sector minoritario elige el periódico porque es afín a sus ideas, le interesa la*

política. Coincide con votantes nacionalistas, lectores sobre todo de Egin y Deia. (...) Es notable, además, que sean los votantes de HB, después de los de IU, los que más número de periódicos distintos consultan a diario (...) La vinculación política a Deia o Egin no impide a una parte de sus electores mantener al mismo tiempo su relación funcional, desde el punto de vista periodístico, con diarios como El Correo, El Mundo o El País.” (Bezunartea; del Hoyo; Iriarte; Santos i Urrutia; 2000, pàgs. 185-187). I l'estudi afegeix que: “(...) *La impresión de gran politización de la sociedad vasca no se refleja en el mercado mediático, porque no existe en la realidad social; es sólo producto de la imagen que genera el vocerío de los políticos y la relevancia y espacio que les dedica la prensa y los demás medios de comunicación. Sólo una pequeña proporción de lectores-electores participa y se siente interesada, el resto no les presta atención (...) además, el electorado parece estar vacunado frente a los intentos hipotéticos o reales de dirigir su opinión.”* (Bezunartea; del Hoyo; Iriarte; Santos i Urrutia; 2000, pàg. 189).

Sovint es parteix de la premissa que els mitjans de comunicació reflecteixen una determinada visió de la realitat social. Es tracta d'una “pseudorrealitat”, fruit d'una realitat esbiaixada per una sèrie d'interessos i deformada per convencionalismes professionals i per unes rutines informatives establertes. La visió de la realitat transmesa pels mitjans és percebuda per la ciutadania com la real. I d'altra banda, també es considera que existeix una influència clara dels continguts mediàtics sobre l'opinió i la conducta públiques. Aquesta “causa-efecte” i el poder persuasiu que exerceixen els mitjans de comunicació han quedat provats en el “fenomen *Ermua*”. Però, ben diferent és el cas que ens ocupa. Les eleccions del 13 de maig de 2001 han evidenciat la no influència mediàtica en el comportament electoral. El “fracàs” de la premsa com a agent polític no ve donada per un baix índex de lectura, com ja hem pogut constatar. Al contrari, com apunta aquest estudi, el paper passiu que normalment s'atribueix als receptors esdevé en actiu en el cas concret d'Euskadi. Això suposa un replantejament de la relació entre els mitjans i la societat, especialment en les seves actituds polítiques. Les societats també es poden definir per com es comporten amb els seus *mass mèdia*: “(...) *Un comportamiento que el papel de actor político que se da a la prensa y su capacidad para inducir a la opinión pública (...) El ejercicio de influencia parte*

del supuesto de la actitud interesada del público hacia la actitud política y del uso de los medios por los ciudadanos-electores como fuente esencial a la hora de conformar los criterios ideológicos. Pero la relación causa-efecto tendría que ser revisada, si el uso de los medios tiene otras motivaciones y satisface otras necesidades de los electores.” (Bezunartea; del Hoyo; Iriarte; Santos i Urrutia; 2000, pàg. 185).

Paral·lelament, segons un altre estudi (Idoyaga i Ramírez de la Piscina, 2002), l'opinió pública basca i l'espanyola s'estructura de forma diferent, entre d'altres raons perquè a Euskadi la ciutadania pot optar per models informatius clarament divergents (important grau de bipolaritat). En el País Basc existeixen capçaleres que s'identiquen clarament amb un sentiment identitari “no nacionalista basc” (*El Correo*, *Diario de Navarra* i *Diario Vasco*) i rotatius que per contra s'identifiquen clarament amb el nacionalisme basc en les seves diferents opcions (*Gara*, *Deia*, *Euskaldunon Egunkaria*). A més a més, es constata de la investigació que hi ha una relació controvertida entre consum de premsa, usos i ideologies que conviuen dins la societat basca: “(...)Así, mientras que el 75,2% de los diarios que se leen en el País Vasco corresponden a periódicos de corte no nacionalista (ya sean editados en el País Vasco o en Madrid), el 52% de los escaños del Parlamento de la CAV están ocupados por representantes de partidos nacionalistas”. (Idoyaga i Ramírez de la Piscina, 2002, pàg. 33).

Les claus per entendre el fracàs dels autoqualificats com a “constitucionalistes” no s'explica només per les mentides, els simplismes, sinó també per quelcom més profund i arrelat, com és l'anomenat “nacionalisme basc inconscient”. L'escriptor i periodista Javier Ortiz Estévez a “Espanya mira Euskadi. Diagnosi: miopia, astigmatisme i vista cansada” (Segura coord., Ortiz Estévez i altres, 2003) introdueix l'expressió “nacionalisme inconscient” tant per referir-se a l'espanyol com el basc. Tots dos estan contraposats. I el discurs que guanya simpaties en el si d'un dels nacionalismes no l'aconsegueix l'altre. Això explicaria que bona part de la ciutadania basca no s'hagués identificat en absolut amb els arguments esgrimits pel bloc “constitucionalista-espanyolista”, mentre que fora del País Basc sí que s'hi adherien fàcilment. Per a Ortiz Estévez, l'alt grau d'acceptació que aconsegueix la política que aplica Aznar amb relació al País Basc es deu a “(...) la important penetració i arrelament que

té en la població espanyola el nacionalisme; el nacionalisme espanyol, per descomptat. La gran majoria dels qui se senten i es declaren com a espanyols no es considera nacionalista. Participen del que podríem anomenar un *nacionalisme inconscient*. (...) Els nacionalistes dels suposats estats nació no veuen que els seus sentiments tinguin res d'especial, i encara menys d'excloent: els semblen *el més natural del món*. Per a ells, la visió que tenen de les coses no és *una* visió, sinó la visió, *la* que s'ajusta al veritable ésser de les coses. Només tenint en compte aquesta subjectivitat es pot entendre que puguin ridiculitzar els nacionalismes perifèrics (...). El nacionalisme espanyol inconscient no és unitari, sinó impositiu. Seria unitari si el seu concepte *del que és espanyol* reunís en pla d'igualtat les diverses cultures que coexisteixen a Espanya. (...) Aquest sentiment nacionalista –inconscient, però poderós– estableix un canal d'espontànea simpatia envers la política impositiva d'Aznar en relació al País Basc. Es produeix una certa complicitat en el càstig de la diferència, en la penalització de la negativa a deixar-se assimilar". (Segura, coord., Ortiz Estévez i altres, 2003, pàgs. 278-279).

Ara bé, segons aquest periodista la mirada general d'Espanya envers Euskadi no només s'explica per la propaganda política i la manipulació mediàtica, sinó que hi ha una predisposició ideològica sense la qual ni la propaganda ni la manipulació tindrien un èxit com el que tenen ara per ara. Considera que els mitjans de comunicació de masses no poden modelar la consciència ciutadana, doncs, necessiten un terreny prèviament adobat. En aquest sentit, el nacionalisme espanyol inconscient és un adob molt adequat. En definitiva, argumenta que si prenem com a referent Euskadi, el fet que els diaris de més difusió –*El Correo Español* i *El Diario Vasco*– siguin obertament hostils al nacionalisme basc, per bé que la majoria de la població basca vota opcions nacionalistes o sobiranes, explica la importància d'aquest adob -en aquesta ocasió el del nacionalisme basc. En altres paraules, malgrat el poder i el predomini de l'anomenada "bruneta mediàtica espanyolista", els seus missatges topen amb la resistència del "nacionalisme basc inconscient".

En aquest sentit, Batista (2001, pàgs. 209-210) també s'hi refereix en uns altres termes per explicar la derrota electoral del PP. Segons el periodista, la política agressiva duta a terme pels seus dirigents, que tans bons resultats els hi van reportar a Espanya, esdevé un autèntic fracàs al País Basc: "(...) Su

política de hacer pasar la paz por España y su táctica de confrontación electoral, fracasaron. Las razones identitarias desempeñaron también un papel en el terreno electoral, pues se puede columbrar que operó el valor resistencial que venimos teorizando como uno de los elementos que definen el imaginario simbólico del nacionalismo vasco. La llegada del PP, con el aparato y la arrogancia que lanzaron, pudo asociarse, por parte de un segmento de la ciudadanía identificada con lo vasco, a una nueva conquista de los españoles, y el chip resistencialista se encendió y operó en la bolsa electoral. Hubo también movilización electoral identitaria vasca porque se les venía encima la otra identidad española, justamente la que engendra como respuesta el resistencialismo. Una simple relación de causa-efecto. El PP, en fin, perdió también porque planteó unas elecciones vascas en clave española y porque generalizó el problema de sus concejales amenazados a toda la sociedad (...). El centro en el que tenían que pescar votos es en Euskadi mayoritariamente nacionalista, y las andanadas que lanzaron al nacionalismo se lo hicieron hostil". En resum, els resultats del 13-M demostren que el PP d'Aznar "és electoralment vulnerable", malgrat haver posat en tensió un important treball potencial mediàtic. En definitiva, "una campanya mediàtica, sense precedents, no li va servir per guanyar", conclou Batista (2001, pàg. 211). O dit d'una altra manera, "(...) De todos modos, en la coyuntura y vistos los resultados de las elecciones del 13 de mayo de 2001, los media generaron, por exceso, el efecto contrario al que pretendían sobre la opinión pública vasca. Ésta se autonomizó de su influencia, en beneficio de otros factores, como los grupos de pertenencia, las identidades, la educación, las ideologías o los partidos" (Idoyaga i Ramírez de la Piscina, 2002, pàg. 14).

¿Quina imatge del País Basc es va oferir durant la campanya electoral de 2001 per part del conglomerat mediàtic "pro-bloc constitucionalista"? Segons Ortiz Estévez, la mirada d'Espanya sobre Euskadi és totalment simplista. Considera que "(...) Qui observa la realitat basca des d'Euskadi ha d'afrontar la dificultat que li planteja el gran nombre de matisos que es veu obligat a considerar. La majoria de la població espanyola està exempta d'aquest problema: la informació que rep és unívoca, totalitària i només admet una interpretació possible que, de fet, ja va inclosa en la mateixa informació. (...) Segons aquesta informació, el comú dels espanyols considera que el poble

basc es divideix en dues parts: una deformada pels qui –fent servir el seu llenguatge- *de verdad están con España*, i una altra d'integrada pels qui –en els seus mateixos termes- *no ponen a España por delante*, perquè no els interessa, o la menyspreen o, directament, l'odien. Els qui formen part del primer grup són les víctimes; els qui se situen del costat del segon, els botxins –o, en el millor dels casos, còmplices més o menys conscients dels botxins-, ja que, segons aquesta concepció, hi ha un únic tipus de víctimes i una sola categoria de victimaris". (Segura coord., Ortiz Estévez i altres, 2003, pàgs. 264-266). Talment com assenyala aquest periodista hi ha una amalgama d'organitzacions socials, des d'Ezker Batua fins els bisbes bascos, passant per Elkarri, Aralar, Zutik!, Batzarre, entre d'altres, que el Partit Popular situa al costat del grup dels botxins. Segons Ortiz Estévez, poc importa com es defineixi políticament cadascun d'aquests col·lectius, ja que "per a la majoria de l'opinió pública espanyola, són simples satèl·lits del separatisme criminal". Ara bé, és sobretot la coalició PNB-EA la que suscita més adversió al PP, fins i tot odi, en paraules d'aquest analista. El motiu bàsicament rau en la fortalesa electoral que demostren els nacionalistes moderats i la seva consegüent "capacitat per a impedir una vegada i una altra que els que porten Espanya per bandera s'apoderin finalment del govern de Vitòria". En darrer lloc, Batasuna i ETA són considerades pels populars com "dues expressions formals del mateix monstre".

En relació amb les mentides i els "agitadors mediàtics", el periodista Pedro García Larragán a "Mitjans de comunicació, política i conflicte al País Basc" (Segura coord., García Larragán i altres, 2003, pàgs. 238-240) creu que els comicis de 2001 marquen un abans i un després, també, en el periodisme espanyol: "(...) Després d'aquelles eleccions, i després de la gran quantitat de barrabassades i falsedats que s'abocaren, hi va haver algunes declaracions de notables de la nostra professió que van posar el dit a la nafra. (...) No tothom menteix expressament, no tots els professionals accedeixen a la informació que Euskadi subministra al panorama polític espanyol amb ànim de revenja o amb interessos aliens a la professió; però sí que hi ha una important representació qualificada, una nova classe periodística nascuda a l'escalf de tertúlies degradants. (...) Es tracta d'una classe periodística –sí és que ens hi hem de referir d'alguna manera- amb noms i cognoms concrets, que s'eleva a *púlpits*

d'opinió, que estan escandalosament remunerats i que han contribuït a desprestigiar aquesta professió fins a uns límits insospitats". En aquest sentit, pel que fa als líders d'opinió, Ramon Zallo (2001, pàg. 190) defineix la "nova intel·lectualitat mediàtica" de la manera següent: "(...) *Los medios estan institucionalizando un concepto de intelectual reservado a grupos cerrados afines a alguno de los componentes del sistema mediático (...). Ya no es intelectual el que usa los media para decir que piensa, sino que son los media los que, mediante selección, hacen decir al intelectual lo que interesa, mientras le convierten en personaje, condición gratificante en un ámbito de limitada proyección pública y donde la autoestima no escasea*". Altrament, Enric Xicoy (2008, pàg. 295), de la seva anàlisi de la premsa durant el període de la treva d'ETA l'any 1998, constata que la veu d'aquells qui tenen una posició més forta davant d'un conflicte solen ser qui tenen també més veu als mitjans: "(...) Recordem, a més, que aquest és un conflicte polític del País Basc i, malgrat això, se sent tant o més la veu del Govern espanyol que la del Govern basc".

Tal com assenyala Ortiz Estévez, els grans mitjans de comunicació amb seu a Madrid no estaven disposats a córrer el risc que els fets contradiguessin els seus desigs: "(...) El vell tòpic que retrata el cinisme periodístic (*No deixis que la realitat t'espatlli un bon reportatge*) experimenta aquí un lleuger canvi a causa de la militància política: *No deixis que la veritat t'espatlli un bon editorial* és el més greu dels atemptats que es pot infligir a la deontologia periodística: mentir sabent-ho". (Segura coord., Ortiz Estévez i altres, 2003, pàgs. 270-271). És per això que segons aquest periodista, els punts de vista "oficials" sobre Euskadi no tenen gaire solidesa perquè "(...) els seus principals sustentadors polítics i mediàtics fan tot el que poden per tal que l'opinió pública no conegui els arguments contraris". A més, sosté que "amb prou feines hi ha cap aspecte de la realitat basca que no sigui matèria de falsificació descarada". (Segura coord., Ortiz Estévez i altres, 2003, pàgs. 269 i 271).

En resum, aquests autors no dubten a acusar el govern d'Aznar de falsejar la realitat sobre el País Basc, de forma tan descarada durant la campanya electoral de 2001. Una realitat presentada de forma caricaturesca, titllant de "complicitat encoberta" del terrorisme a tots aquells que, des de la seva òptica, es trobaven en el terreny de la indecisió i/o ambigüitat. ¿Realment el president Aznar pretenia d'aquesta manera acabar amb ETA i les suposades

“perversions” del nacionalisme basc? Per a Ortiz Estévez, “(...) És tan clara la inutilitat de la política d’Aznar amb vista a la lluita contra el terrorisme que sembla inevitable arribar a la conclusió que la direcció del PP ni tan sols no es planteja l’objectiu d’acabar amb ETA; que, ja que no es veu capaç de posar-hi fi, ha optat per rendibilitzar-ne l’existència, i que, s’insisteix tan obsessivament a parlar d’ETA fins i tot quan l’actualitat no ho justifica, i s’hi s’entossudeix amb tant acarnissament a dimonitzar el nacionalisme basc amb qualsevol excusa, vingui al cas o no, no és pels efectes que això pugui tenir sobre Euskadi, sinó pel rèdit polític que li ofereix fora d’Euskadi”. (Segura coord., Ortiz Estévez i altres, 2003, pàgs. 274-275). Ara bé, al seu entendre, “la rendibilització electoral no és l’únic objectiu que aconseguix el PP amb el manteniment d’aquesta esgotadora tensió fabricada”, sinó quelcom més rellevant: “(...) la instauració d’una mena d’*estat d’excepció permanent* que obliga els altres partits –sobretot el PSOE, però no únicament- a posar-se a seguir el Govern en tot un conjunt de matèries considerades com d’Estat, si no es vol ser titllat d’ambigu o de covard, i de rebre la corresponent reprovació popular. En nom de l’amenaça terrorista separatista, el Govern se situa en condicions de proposar i tirar endavant lleis que limiten els drets i les llibertats de la ciutadania, amb l’avantatge impagable que la majoria, en lloc de protestar, aplaudeix, perquè la causa –així es diu i així s’admet- ho exigeix”. La perversió no té límits, afirma l’expert: “(...) apel·lar al perill del terrorisme per a saltar-se les exigències més elementals del dret, donant per descomptat que qui no aplaudeixi la seva política comet un crim de lesa pàtria”. (Segura coord., Ortiz Estévez i altres, 2003, pàgs. 275-276).

Per concloure, podem resumir en quatre factors –els més significatius- les aportacions d’aquests analistes a l’hora d’explicar el perquè de la derrota del “bloc estatutari” en les eleccions a Euskadi el 2001: 1. La propaganda del discurs (engany, manipulació, ocultació, simplismes, caricatures, frontisme, estigmatització i etiquetatge,...); 2. El fenomen del “nacionalisme inconscient” basc (la identitat, l’educació, el paper dels grups de pertinença, ...); 3. La proximitat geogràfica envers el conflicte desmenteixen les mentides i; 4. El consum de premsa entre els lectors bascos (un consum superior a la mitjana espanyola, sense necessitat de fidelitat ideològica, sinó que es prima el contrast de la informació).

El suport de la majoria dels mitjans de comunicació d'àmbit estatal a les formacions autoqualificades de "constitucionalistes" (Partit Popular i Partit Socialista d'Euskadi) no va produir, tal com fins s'ha argumentat, l'efecte esperat en l'electorat. El fet que la població basca es caracteritzi per llegir el doble de premsa que la resta de l'Estat (fent ús de fonts d'informació alternatives), com també, la importància dels moviments socials van afavorir, novament, el triomf de la coalició nacionalista PNB-EA.

Així doncs, el bloc "constitucionalista" comptà amb el suport dels *mass mèdia* espanyols per crear una realitat tergiversada del País Basc, exagerant o problematitzant fenòmens, que a priori no constitueixen conflictes reals (per exemple, l'existència d'una fractura social en el si de la comunitat basca, o bé, considerar que la voluntat expressada públicament per un sector de la societat civil –Fòrum d'Ermua/ ¡Basta Ya!- era representativa del conjunt de la ciutadania basca). L'assimilació d'aquesta "pseudorealitat", per part d'aquestes formacions, com també, per alguns periodistes i intel·lectuals va comportar un sentiment de frustració i incredulitat, en conèixer els veritables resultats electorals. En aquest sentit, de nou l'historiador Joan B. Culla (*"Ulsteritzar"*, *El País Catalunya*, 27.04.2001) lamentà que *"(...) los servicios informativos de TVE pueden cubrir la precampaña vasca con distorsiones cuantitativas dignas del doctor Goebbels no sólo en perjuicio de PNV-EA, sino también de cualquier otra fuerza que no se pliegue a las directrices constitucionalistas"*. Per la seva banda, l'escriptor Manuel Vázquez Montalbán en l'article *"Felipe"* (*El País Catalunya*, 07.05.2001) afirmà que *"(...) Sin saber cómo el PP se apoderó de la palabra constitucionalismo en Euskadi y ha lanzado su aplastante poder informativo, sin precedentes en la España democrática, para mantener esa identificación. Ni siquiera ha renunciado a instrumentos persuasivos indirectos para acuñar qué entiende Aznar por nacionalconstitucionalismo"*.

2.2.2.3. Les declaracions a premsa dels polítics autoanomenats “constitucionalistes”

Jaime Mayor Oreja, candidat del Partit Popular a la lehendakaritza i exministre espanyol d'Interior:

- “El líder del PP expresó su convicción de que la sociedad vasca quiere un gobierno que tenga «la obsesión de ganar la libertad y defender la Constitución y el Estatuto de autonomía»”. (El Mundo, 29.04.2001).
- “Mayor dice que la rebelión social vasca augura el cambio de régimen”. (El País, 30.04.2001).
- “Mayor: Hay que perder el miedo a ETA y al PNV”. (Deia, 07.05.2001).
- “Mayor sostiene que el nacionalismo vasco da cobertura ideológica a ETA”. (Gara, 09.05.2001).
- “Mayor se compromete ante intelectuales a restaurar el orden democrático”. (El Correo, 10.05.2001).
- “Mayor: Quiere hacer lo que Aznar en España”. (Deia, 11.05.2001).
- “Mayor Oreja pide a los indecisos que se unan a la carrera por la libertad”. (ABC, 12.05.2001).
- “El ex ministro Mayor Oreja también pidió el apoyo electoral para decir «no a ETA no al coche bomba, no al asesinato de Giménez Abad» y volvió a repetir que «los vascos son los únicos que pueden derrotar a ETA en las urnas»”. (El Mundo, 13.05.2001).
- “La fractura social dificulta la convivencia”. (El Mundo, 13.05.2001).

Nicolás Redondo Terreros, candidat del Partit Socialista d'Euskadi a la lehendakaritza:

- “Al decirles –PNB- clara y rotundamente que si no están en un gobierno constitucional, estatutario, firme y que recupere la unidad democrática, no estaremos juntos, han reaccionado de esa manera tan torpe para alguien que está en su situación”. (El Mundo, 29.04.2001).
- “Redondo pide a los trabajadores que sean una punta de lanza por la libertad”. (El País, 02.05.2001).
- “Redondo acusa a PNV-EA de utilizar la escuela para la intoxicación ideológica”. (Gara, 04.05.2001).

- “Redondo afirma que el 13-M caerá el muro de Berlín en el País Vasco”. (El País, 10.05.2001).
- “El candidato socialista pide al electorado que vote masivamente, como en unos comicios generales porque está en juego la libertad de todos”. (El País, 12.05.2001).
- “Redondo pide el voto para un gobierno que acabe con el exilio vasco”. (ABC, 12.05.2001).
- “Redondo apela al coraje de los que no voten porque nos jugamos la libertad”. (El Correo, 12.05.2001).
- “(...) Así, el candidato socialista a la Lehendakaritza aseguró que a partir del 13 de mayo empieza el final de ETA y pidió a los ciudadanos que hoy emitan su voto «para dar inequívocamente la espalda a ETA y así no quepa la duda de que mayoritariamente los vascos están enfrente de ETA»”. (El Mundo, 13.05.2001).

Tàndem Mayor Oreja-Redondo Terreros:

- “Mayor y Redondo llaman a los vascos a responder a ETA acudiendo a las urnas el domingo”. (El País, 08.05.2001).
- “Mayor y Redondo, seguros de ganar y gobernar juntos «por y para la libertad»”. (El Mundo, 12.05.2001).
- “Mayor y Redondo coinciden en que hoy puede ser «el principio del fin de ETA»”, (El Mundo, 13.05.2001).

Carlos Iturza Garmendia, president del Partit Popular del País Basc i considerat la mà dreia de Jaime Mayor Oreja:

- “El País Vasco tiene la mayor cuota de la Unión Europea en refugiados exportados, dice Iturza Garmendia”. (Deia, 02.05.2001).

María San Gil, presidenta del Partit Popular a Guipúscoa:

- “María San Gil: «Muchos dirán ahora que no están dispuestos a sacrificar su vida por una sociedad que les ha dado la espalda»”. (El Mundo, 15.05.2001).

Mariano Rajoy, ministre d'Interior i vicepresident del govern espanyol:

- “Con las Fuerzas de Seguridad del Estado, con la labor del conjunto de la sociedad, con la de los intelectuales y con el apoyo de los medios de comunicación, la batalla contra ETA se va a ganar en el futuro”. (El Mundo, 08.05.2001).

Manuel Fraga, president de la Xunta de Galicia i president fundador del Partit Popular:

- “Fraga dice que el euskera es una lengua de museo”. (Deia, 03.05.2001).

Manuel Chaves, president de la Junta d’Andalusia:

- “Chaves dice que las pistolas callan para no perjudicar a quienes las amparan”. (Deia, 02.05.2001).

José María Aznar, president del Govern espanyol:

- “Aznar recuerda que el gobierno vasco es el único de Europa apudado con el apoyo de terroristas”. (El País, 04.05.2001).
- “Aznar y Mayor afirman que votar PNV es alimentar a ETA”. (Deia, 05.05.2001).
- “Aznar manifiesta que el PNV pactó con ETA la independencia de Euskal Herria”. (Gara, 05.05.2001).
- “(...) En este sentido, opinó que apoyar el cambio es un deber de lealtad con el País Vasco y «hoy la lealtad con el País Vasco es la que exige votar por el cambio»”. (El Mundo, 11.05.2001).
- “Aznar acusa al PNV de vivir a expensas del miedo de los demás”. (Deia, 11.05.2001).
- “Aznar y Zapatero piden a los nacionalistas razonables que no voten esta vez al PNV”. (El Mundo, 11.05.2001).
- “El Presidente –José María Aznar- insiste en demonizar al PNV y pide el voto libre para un proyecto de libertad”. (El País, 12.05.2001).
- “Aznar dice que los vascos ya no van a creer al PNV tras tanta deslealtad”. (El Correo, 12.05.2001).
- “El Gobierno admite el fracaso de su estrategia sobre el nacionalismo”. (El Correo, 14.05.2001).
- “Aznar atribuye la derrota en Euskadi a que los vascos no están maduros para el cambio”. (El País, 20.05.2001).

Javier Arenas, secretari general del Partit Popular:

- “Arenas subrayó que todas las fuerzas políticas obtuvieron más votos que en anteriores comicios, a excepción de EH, que «ha retrocedido y recibido un claro revés de los vascos». Consideró que la clave de estos resultados ha sido que los ciudadanos han votado «contra el terror y han castigado en las urnas al terrorismo independentista que representan EH y ETA»”. (El Mundo, 14.05.2001).

Partit Popular:

- “PP: En la investidura, Otegi es apoyo de ETA y PNV”. (Deia, 06.05.2001).
- “PP: Exigen el voto para acabar con el virus vasco”. (Deia, 10.05.2001).
- “Los dirigentes populares argumentaron que la Constitución y el Estatuto traen bienestar, progreso e integración, frente «a las amenazas, la confrontación y la división del camino independentista que defienden los partidos nacionalistas»”. (El Mundo, 13.05.2001).

Moviments socials, ¡Basta Ya! i Foro Ermua:

- Juan Antonio Corredor en nom de l'Associació de les Víctimes del Terrorisme (AVT): “Está claro que el PNV pertenece al saco del nacionalismo excluyente, que ha pactado con los asesinos y que comparte con ellos el Acuerdo de Lizarra”. (El Mundo, 03.05.2001).
- “El Foro Ermua atribuye a la rebelión cívica creada su nominación al Nobel de la Paz”. (El Correo, 10.05.2001).
- “El Foro Ermua celebró ayer que «los ámbitos de impunidad del terrorismo y el nazismo vasco se vayan reduciendo»”. (El Mundo, 11.05.2001).
- “Basta Ya pide ir a las urnas para que mañana comience el final del terror”. (ABC, 12.05.2001).

2.2.2.4. La premsa partidària del “bloc constitucionalista”

Dins del grup de premsa, que a través dels seus articles editorial, es van pronunciar favorablement respecte el bloc de forces polítiques autoqualificades de “constitucionalistes” (populars i socialistes), hi trobem les capçaleres següents: *El País*, *El Mundo* i *ABC* (diaris editats a Madrid) i *El Correo* (diari de tendència “espanyolista”, editat al País Basc). Tret del punt d’observació des d’on informen (Madrid o Euskadi), totes elles comparteixen l’eix “nacionalista espanyol”. Ara bé, si es té en compte l’eix ideològic dreta/ esquerra, *El Mundo* i *ABC* se situen molt propers al Partit Popular, mentre que *El País* i *El Correo* simpatitzen amb el PSOE-PSE. En aquesta ocasió, però, restaven units per una mateixa causa: la possibilitat d’un canvi real en el govern de Vitòria. Tot seguit es reproduïxen alguns titulars de notícia, publicats setmanes i dies abans de la celebració dels comicis del 13 de maig de 2001:

- “Los vascos creen que la sociedad ha dado un salto en defensa de la libertad”, *El Correo* (05.05.2001).
- “Tres de cada cuatro vascos optan por la autonomía frente a la independencia”, *El Correo* (05.05.2001).
- “Sólo el 17,9% de los vascos está a favor de independizarse de España”, *El Mundo* (05.05.2001)
- “La mayoría de los vascos admite que sentiría miedo si fuera concejal del PSOE o del PP”, *El Mundo* (06.05.2001).
- “La mayoría cree cruciales las elecciones y espera una participación histórica”, *El Correo* (06.05.2001).
- “La prensa gala pronostica un cambio político en el País Vasco”, *ABC* (08.05.2001).
- “Expertos de EE.UU ven un negro futuro para el País Vasco por culpa de ETA”, *ABC* (10.05.2001).
- “Los medios enfrentados, en muchas partes de Euskadi convive el miedo a ETA con un nuevo temor sembrado por el nacionalismo, a una España vindicativa”, *El País* (13.05.2001).
- “Casi dos millones de vascos deciden hoy entre la opción soberanista y el respeto a la Constitución”, *ABC* (13.05.2001).

Durant la campanya electoral, *El País* (“*Lo desable y lo imposible*”, 29.04.2001) creia que era desitjable i possible el triomf d’una alternança (PP i PSOE) en el govern basc: una mostra d’aquest fet es va plasmar en el míting celebrat el dia abans a Donosti de ¡Basta Ya!, on socialistes i populars van compartir els arguments d’aquesta associació de “ciutadans resistents”. *El País* es mostrava contrari a la política de l’Executiu nacionalista basc en els apartats següents: 1) denunciava la incapacitat del PNB per persuadir a ETA de posar fi a la violència; 2) afirmava que a Euskadi es vivia un clima dominat per la “imposició” i la “por” terroristes (fruit de la ineficàcia en matèria de seguretat d’aquest govern) i; 3) criticava el nacionalisme basc per compartir objectius amb ETA (sabent que aquests objectius en l’actualitat només es podien aconseguir mitjançant la coacció violenta, tot sotmetent a la part “no nacionalista” de la població). Davant d’aquesta situació apostava per la necessitat d’un canvi en el govern basc. És a dir, una nova cultura política per fer front a ETA i per defensar la llibertat: “(...) *Los nacionalistas han sido incapaces de persuadir a ETA de que abandone la violencia, y también de derrotarla utilizando sus competencias en materia de seguridad hasta el punto de que se ha instalado en el país vasco un clima dominado por la imposición y el miedo; ni siquiera han logrado interrumpir la renovación generacional de la banda a través de la kale borroka*”.

Dies més tard a “*No habrá debate*” (01.05.2001), *El País* opinava que no es podia celebrar el debat televisiu entre els candidats Ibarretxe i Mayor Oreja, perquè marginava la presència del candidat socialista Nicolás Redondo. L’editor sostenia que darrere d’aquesta proposta de debat “cara a cara” del PNB s’amagava un intent d’introduir divisòries entre el PP i el PSE. En aquest sentit, s’oposava a l’estratègia electoral dels “nacionalistes” per aquests motius: 1) l’oferta llançada pel PNB al seu contrincant popular era interpretada en un sentit purament instrumental; 2) aquesta estratègia nacionalista polaritzava les eleccions entre PNB i PP, perjudicant les possibilitats de l’alternativa que representava el bloc constitucionalista. Per això, *El País* mantenia que fóra més interessant un “debat a tres” perquè així Ibarretxe es trobaria obligat a respondre a totes aquelles preguntes que sistemàticament eludia, com ara si pactaria amb el braç polític d’ETA per impedir la investidura d’un candidat “constitucionalista”, o bé, si en els anteriors comicis Ibarretxe tenia coneixement

del pacte que el seu partit havia negociat amb ETA. Plantejaments compartits per *El Correo* en l'editorial *"El debate sobre el debate"* (01.05.2001), en què valorava negativament l'exclusió del PSE del debat "cara a cara" televisiu. Criticava el PNB per utilitzar com a recurs tàctic el "debat a dos" amb Mayor Oreja sense la presència del candidat socialista. I acusava Ibarretxe d'entrar en contradicció: si demanava el diàleg sense exclusions, per què ara reduïa el "pluralisme polític" a dos partits? *"(...) Sería un gesto injusto por parte de las formaciones que acordasen entablar un debate electoral contar con la ausencia de uno de los colectivos que más está padeciendo el embate del terror"*.

L'ABC a través de l'editorial *"Gesto leal"* (01.05.2001) acusava Ibarretxe de "covard", d'haver pactat amb ETA, de crispar la societat, de pervertir les institucions democràtiques i burlar-se de les víctimes. Dies més tard, a *"Mentir i callar"* (05.05.2001), ABC va proseguir a desqualificar el fins ara lehendakari i candidat del PNB: *"(...) Ibarretxe ha hecho del falseamiento de la historia i del silencio fatuo, es decir, de mentir sobre lo que le perjudica y callar sobre lo que no le conviene, el hilo conductor de su campaña. Dijo que nunca gobernó con HB y provocó la risa de la izquierda proetarra, la indignación de los no nacionalistas y la vergüenza de algunos de los propios –los que aún la conservan"*. Una complicitat amb el món de la violència que segons aquesta capçalera a *"Tierra quemada"* (ABC, 04.05.2001) es mostrava en el funcionament "anormal" de l'Ertzaintza a l'hora de perseguir i fer front al fenomen de la violència al carrer (Kale borroka): *"(...) Como se recoge en la información que hoy publica ABC, la posibilidad de un cambio de Gobierno en la Comunidad vasca a partir del 13-M ha podido llevar a muchos responsables de la Policía autonómica a decidir la eliminación de documentos que cuestionarían la legalidad de sus decisiones y conductas, realizadas en los últimos tiempos. No estaría lejos de esta limpieza de archivos, propia de una estrategia de tierra quemada, la evidencia de que los responsables políticos de la Ertzaintza han impedido que este cuerpo se empleara a fondo contra la kale borroka"*. Per ABC en l'editorial *"González confunde"* (ABC, 06.05.2001), *"(...) Armas, en el País Vasco, sólo suenan las de ETA, y si la Constitución y el Estatuto se defienden ahora con la intensidad de una rebelión democrática es porque para muchos ciudadanos la única protección frente a la violencia del*

nacionalismo terrorista y frente a la indiferencia cómplice del nacionalismo político”.

A *“La sociedad vasca por un lado, Arzalluz por otro”* (*El Mundo*, 05.05.2001), l'editorial d'aquest rotatiu posà èmfasi en les dades d'una enquesta encarregada i publicada per aquest mateix mitjà, en què assegurava que la majoria de la ciutadania basca no optava pel camí de la independència i que es mostrava més propera al marc constitucional: *“La encuesta de Sigma Dos que hoy publica EL MUNDO arroja datos bastante elocuentes (...). Sólo el 17,9% de los vascos se muestra partidario de independizarse de España y - dato revelador- entre ellos nada más que el 22% de los que confiesan haber votado al PNV. El 34,6% de los encuestados, por contra, quiere que el País Vasco mantenga su actual autonomía y el 38,7% apuesta por aumentar el autogobierno. La conclusión es evidente: una abrumadora mayoría se identifica con lo que en su día significó el Pacto de Ajuria Enea, en el que estaban representados los partidos constitucionalistas y un PNV moderado que luchaba por aumentar la autonomía sin rastro de independentismo. (...) Los vascos ven de forma muy positiva la Constitución -a pesar de que en el referéndum se registró una fuerte abstención- en contra de la apreciación del PNV que la denosta constantemente”.* A més a més, conclou que *“(...) El sondeo refleja que la contraposición de vasco contra español que realizan los nacionalistas es un espejismo. El 50,8% se considera al mismo tiempo vasco y español, el 16% español y el 28,6% vasco. Datos que debieran tener en cuenta los que tanto hablan del derecho de autodeterminación del pueblo vasco. Un pueblo que apuesta con claridad por seguir dentro de España”.*

L'endemà mateix, aquest diari a *“González confunde a los socialistas vascos”* (*El Mundo*, 06.05.2001) criticava les paraules de l'expresident espanyol en què demanava la no exclusió del PNB i alertava del perill de criminalitzar el “nacionalisme basc moderat”. L'editor estava aferrat a la idea que *“(...) Los nacionalistas han gobernado de forma sectaria, marginando a la mitad de la población vasca. El cambio pasa por enviar a Arzalluz y a Ibarretxe a la oposición y no por buscar un apañó para que el PNV siga en el poder otros cuatro años más”.* En un altre dels paràgrafs d'aquest editorial, s'insistia en els resultats de l'enquesta abans citada. D'aquests s'interpretava que en el País Basc la sensació de por era un fet i que la ciutadania donava per descomptat

que si el PNB guanyava pactaria amb l'esquerra abertzale: "(...) *Entre un 50% y un 80% de los encuestados por EL MUNDO responde hoy que tendrían miedo de ser políticos no nacionalistas, empresarios, intelectuales, periodistas o miembros de las Fuerzas de Seguridad en el País Vasco. Y un 91% cree, según una votación en nuestra edición en Internet, que el PNV volverá a pactar con EH*".

El País ("Empate", 06.05.2001) creia que una de les incògnites d'aquests comicis era la de comprovar si el PNB es veuria afectat per la radicalització sobiranista del seu programa (pacte de Lizarra). Aquest "experiment" podia conduir el nacionalisme a l'oposició, segons mantenia i pronosticava *El País*. Al mateix temps, estava convençut que tal com pronosticaven algunes enquestes, la possibilitat que el nou lehendakari fos "no nacionalista" esdevenia cada vegada més real, per bé que no obtindria la majoria absoluta i estaria obligat a buscar acords.

Pel que fa al paper de la premsa al País Basc, *El Correo* en un altre dels seus articles titulat "*Prensa y libertad*" (03.05.2001), denunciava que els periodistes eren víctimes del terrorisme d'ETA i que, per tant, la llibertat d'expressió "estava en perill" en aquest territori. La convocatòria d'eleccions es percebia com l'oportunitat de recuperar la pèrdua d'aquesta llibertat: "(...) *la libertad de prensa es también víctima del asesinato, de la persecución, del encarcelamiento y de la coacción a manos del totalitarismo. Al País Vasco le cabe el triste honor de ser uno de los 26 lugares del planeta en los que, a lo largo del año 2000, fue asesinado algun periodista*".

Mostra d'això és l'editorial "*Oportunidad ineludible*" (*El Correo*, 06.05.2001), en què aquest diari dipositava totes les seves esperances en els comicis del 13 de maig. Una cita que esdevenia l'ocasió per demostrar la pluralitat i la diversitat de la població basca: "(...) *Frente a la construcción nacional inspirada en una concepción etnocéntrica de la colectividad, el próximo domingo se reabre la oportunidad de construir Euskadi como sociedad compuesta por personas que sean y se sienten libres. (...) El 13 de mayo representa igualmente la oportunidad para que la sociedad vasca se sacuda su propia esquizofrenia*". Al mateix temps, acusava el nacionalisme basc de voler imposar les seves aspiracions particulars. En aquest sentit, sostenia que el nacionalisme apostava decididament pel sobiranisme. Un camí que segons

l'opinió de l'editor era perjudicial pel futur d'Euskadi: "(...) *Toda estrategia política que pretenda reducir esa pluralidad a través de fórmulas que conviertan las aspiraciones particulares de un sector en derechos de obligatorio acatamiento por la totalidad de la población violentará siempre la naturaleza esencial de la sociedad vasca*". En relació al pacte de Lizarra, *El Correo* el titllava de "(...) *fallido intento de encarrilar la voluntad de los vascos hacia una senda que indefectiblemente debía pasar por la asunción del soberanismo como perspectiva común para trazar el futuro y (...) las elecciones del próximo 13 de mayo son la consecuencia de dicho fracaso*".

La irrupció d'ETA en campanya (assassinat de Manuel Jiménez Abad, president del PP a Aragó) era condemnada per l'editorial "*ETA nunca se fue*" (*El País*, 07.05.2001). L'editor esgrimia que ETA només perseguia imposar els seus objectius polítics per mitjà de la violència. Al seu torn, però, també responsabilitzava d'aquest crim a aquells partits que van signar l'acord de Lizarra amb l'argument que ETA era l'expressió d'un conflicte polític. Des d'aquest rotatiu se'ls acusava de voler resoldre el terrorisme "satisfent totalment o parcial les seves exigències". Per contra, reclamava que el futur govern basc, sortit d'aquests comicis, col·laborés amb el govern espanyol amb l'objectiu de mantenir l'eficàcia policial i deslegitimar ETA. Paral·lelament, a "*Rama ilegalizada*" (*El País*, 11.05.2001), l'editor valorava positivament la interlocutòria del jutge Baltasar Garzón en què s'acordava la il·legalització de l'esquerra abertzale *Haika*, acusada d'estar integrada en l'estructura terrorista. Mentre que elogiava la línia d'investigació presa pel magistrat i, alhora, acusava el nacionalisme basc d'haver minimitzat sempre el problema de la violència juvenil i d'haver qualificat d'oportunisme polític l'actuació de Garzón en plena campanya electoral.

A "*ETA rompe la baraja antes de empezar la partida*" (*El Mundo*, 07.05.2001), l'editor llançà el missatge següent als dirigents del PNB: si bé no se'ls acusava de l'atemptat, sí que se'ls responsabilitzava d'haver construït un discurs polític que havia servit de "coartada a ETA". Segons les seves pròpies paraules, "(...) *Pero la muerte de Giménez Abad debería suponer, además, un aldabonazo a la conciencia de los dirigentes del PNV, que no son responsables de este asesinato pero que sí han construido un discurso político que sirve de coartada a ETA y han sido incapaces de poner diques al miedo que siente la*

sociedad vasca”. I repeteix l’argument que “(...) Si el partido de Arzalluz gana las elecciones, los violentos van a seguir disponiendo de espacios de impunidad en el País Vasco e imponiendo su ley en la calle”. Mentre que es mostra favorable a “(...) la alternativa de un Gobierno del PP y del PSOE que sea capaz de colaborar con los Ejecutivos de Madrid y París para acorralar a ETA”.

De nou a “No hay mayor bajeza moral que la de Arzalluz” (El Mundo, 08.05.2001) s’acusava el president del Partit Nacionalista Basc de menysprear les víctimes polítiques (del PP i PSE) d’ETA i s’apostava per una alternança “constitucionalista” que tingués “com a prioritat la lluita contra el terror”: “(...) el presidente del PNV dijo que le parece «de una bajeza moral increíble» que el PP «aproveche la sangre para fines electorales». (...) Con sus incalificables palabras, el líder del PNV pretendía responder a la más que moderada reacción de los dirigentes del PP que, después del atentado, hicieron un llamamiento a los vascos para que respondan contra ETA llenando las urnas de votos. Lo cual no es ya que sea un derecho del PP ante una ofensiva que se está cebando con sus cargos públicos, es que incluso es su deber para lograr que el futuro Gobierno vasco haga de la lucha contra el terror su prioridad absoluta. (...) Que esto sólo sea posible hoy en día con un Gobierno del PP y el PSOE es culpa, única y exclusivamente, del PNV. Quizá no estaríamos en una situación tan dramática si Arzalluz e Ibarretxe no hubieran abdicado de su responsabilidad contra el terrorismo, llegando a la traición de pactar con ETA y EH, cuyo líder Otegi -«menos lágrimas de cocodrilo y más soluciones»- ha vuelto a dar muestras de su inhumana crueldad”.

Per la seva banda, l’ABC a “ETA rompe espejismos” (07.05.2001) al·legava que el PNB compartia els fins amb ETA i que per fer front al terrorisme, primer calia “derrotar” el nacionalisme basc: “(...) Este atentado reitera que ETA sigue viva y que el conflicto vasco no es otro que ETA misma. Ciertamente, la doble condición de la víctima, presidente del PP aragonés y senador, abre nuevos frentes de agresión al PP. (...) Este mensaje sí es claro, y se dirige al partido que lidera el movimiento de cambio político en el País Vasco, algo que no le va a salir gratis, en absoluto. Como también es evidente la coincidencia –cuando no coordinación- de este atentado con el anuncio de HB de que acudirá al Parlamento vasco el día de la sesión de investidura, para

evitar que Mayor Oreja sea lendakari. Es la pinza político-terrorista que atenaza a populares y socialistas y que el nacionalismo desprecia con su indiferencia. (...) La primera es que el atentado de ayer en Zaragoza refrenda la absoluta legitimidad moral y política del Acuerdo por las Libertades firmado por ambos partidos en diciembre de 2000, convertido en un código de comportamiento ético frente a ETA y frente al nacionalismo basco. Quienes abogaban hace bien poco por recuperar al PNB y sacarlo del error de Lizarra comprenderán ahora que el 13-M sí es la ocasión para derrotar, con la mayor contundencia posible, los objetivos comunes del nacionalismo y de ETA". En definitiva, al seu entendre, "(...) no es lícito contemplar ninguna expectativa de alianza o entendimiento con el nacionalismo mientras los terroristas que ayer asesinaron a Giménez Abad y destrozaron su familia, persigan los mismos fines declarados que el PNB y EA. Dicen los nacionalistas que no se les puede exigir que renuncien al soberanismo, pero asesinatos como el de ayer les demuestra que mientras persistan en una reivindicación frustrante como es la autodeterminación soberanista –frustrante, porque es inviable, inconstitucional y antidemocrática- seguirán alimentando el ideario terrorista. Por eso el PNB no es recuperable para compartir un gobierno democrático en tanto defiende la ruptura del sistema constitucional, pretensión contra la que el Estado tiene la obligación de oponerse, al amparo de ese mismo sistema y con toda la legitimidad democrática. El asesinato de Giménez Abad y los de todas las víctimas que le han precedido son un emplazamiento a las fuerzas democráticas y a los ciudadanos vascos para que derroten en las urnas al nacionalismo vasco. Así, llegará antes la derrota de ETA". A "Ibarretxe, señalado" (ABC, 08.05.2001), l'editor insistia en el fet que "el PNB va segellar un acord amb ETA el 1998" (Pacte de Lizarra) i que "Ibarretxe va ser lehendakari amb els vots d'ETA", en el marc d'una "estratègia sobiranista dissenyada conjuntament pel nacionalisme basc i la banda terrorista". Per tot plegat, ABC qualificava de "deslleial" el nacionalisme basc: "Quien pacte con ETA y comparta sus fines no puede esperar otra cosa" que la incomprensió i el rebuig de la ciutadania de fora i dins d'Euskadi.

Paral·lelament, a "Votos contra las balas" (07.05.2001), *El Correo* confiava en què el resultat d'aquestes eleccions posés fi a la violència i estava convençut que la societat basca mitjançant el seu vot "plantaria cara a ETA".

En gran mesura, aquest rotatiu reproduïa els arguments esgrimits per l'autoanomenat "bloc constitucionalista", el qual plantejava les eleccions en clau de referèndum a favor de la llibertat i en oposició al terrorisme i als sectors polítics i socials que, suposadament al seu entendre, el recolzaven. Així doncs, els comicis havien de representar el sentiment majoritari de rebuig a la intolerància –estés al conjunt del nacionalisme basc- i al terrorisme: *"(...) El asesinato de Manuel Giménez Abad, presidente del Partido Popular de Aragón, ha devuelto una vez más a la sociedad española y a los ciudadanos vascos a la realidad del horror y la crueldad con que el nacionalismo violento trata de imponerse sobre la sociedad democrática. (...) el hecho de que una violencia de origen vasco se cebe sobre los demás españoles, (...) apela a la doble responsabilidad que han de contraer de una vez por todas los vascos: acabar con el terrorismo en Euskadi para que sus tentáculos no alcancen a ningún otro lugar de España. (...) Es la sociedad entera la que ha de mostrar su solidaridad hacia quienes representan el escudo humano que preserva los derechos de todos; hacia quienes se convierten en objetivos preferentes de ETA"*. Respecte al camí de la pau, *El Correo* manifestava: *"(...) El obstinado fanatismo terrorista obliga a la sociedad democrática a renunciar a cualquier ilusión en torno a una paz concedida por parte de los violentos que, en todo caso, supondría la indigna rendición de la civilidad frente al cerco de ETA. (...) La democracia y la libertad no cuentan con un instrumento de paz más contundente que los propios votos"*.

Alhora, *El Correo* en l'escrit "Sentir cívico" (08.05.2001) retreïa al PNB que era insuficient condemnar els atemptats i solidaritzar-se amb els familiars de les víctimes ("víctimes d'una coacció impròpia en un sistema democràtic"). Per això, se li exigia que s'allunyés dels violents, per tal d'aturar més morts innocents: *"(...) Ya no resultan suficientes las condenas formales y los minutos de silencio frente a las instituciones, convertidos en una pose rutinaria tras cada atentado. (...) No basta con proclamar retóricamente que hoy todos somos del partido del finado si mañana seguimos admitiendo como normal que haya ciudadanos sometidos a la insuportable coacción del terror y ciudadanos que no tienen ninguna razón para sentirse amenazados"*. *El Correo* era del parer que els responsables nacionalistes havien de mostrar major sensibilitat solidària amb aquestes víctimes: *"(...) No es sólo un error de omisión lo que*

muchos ciudadanos de buena voluntad reprochan al PNV –partido jeltzale- frente a tan dramáticos sucesos; es la actitud victimista y profundamente insolidaria que han mostrado muchos de sus dirigentes hacia quienes más sufren lo que está siendo severamente juzgado por amplios sectores de la opinión pública”. Davant d’aquesta situació esdevenia del tot important, segons l’editor, que el “demòcrates bascos” acudissin massivament a les urnes, impedit que cap dels vots que depositessin pogués afavorir directament o indirecta la supervivència d’ETA.

A “*Más claridad*” (09.05.2001), *El Correo* advertia que si el Partit Nacionalista Basc acceptava governar, finalment, amb el suport de l’esquerra abertzale (Euskal Herritarrok), es veuria abocat al “xantatge del nacionalisme violent”: “(...) Si el PNV acepta de buen grado los votos de EH sin que ETA haya renunciado previamente al uso del terror la sociedad vasca volvería a encontrarse con un lehendakari sometido al cruel chantaje del nacionalismo violento, aunque aferrándose al formalismo de que él seguiría sin gobernar con EH”.

És per tot plegat, que *El Correu* feia una crida a “*Votar en libertad*” (*El Correo*, 11.05.2001). En aquest editorial, *El Correo* constata que la present campanya s’havia convertit en una de les més importants i històriques celebrades mai a Eukadi. A més a més, assegurava que el resultat electoral representaria un abans i un després. Un canvi ideològic en el govern basc, que al seu entendre, cada cop era més possible. Creia que amb aquesta alternança la pau i la normalització de la convivència al País Basc seria un fet: “(...) Las elecciones del domingo han de convertirse en expresión masiva de la dignidad inalienable de la persona. (...) Aunque la ciudadanía vasca no haya llegado a la cita electoral en condiciones de plena libertad, es la libertad plena la que ha de emanar las urnas”.

En un altre dels seus escrits, “*Fuera máscaras*” (09.05.2001), *ABC* advertia que “(...) A cinco días de las elecciones, Arzalluz ha comenzado a preparar el terreno para echar mano de EH tras el 13-M y revalidar, si su apoyo le es preciso, el pacto que ya firmaron hace tres años. (...) Sugerir esto dos días después del último asesinato perpetrado por los amigos de Otegi da prueba de la inmoralidad, no ya política sino personal, en la que se sitúan los dirigentes nacionalistas. (...) El pacto PNB-EH es una realidad, como lo

demuestra el que desde el otro lado del abismo Otegi declarase ayer que los proetarras tienen pensado dar una nueva oportunidad a los peneuvistas para formalizar una alianza política con el fin de abordar una estrategia soberanista objetivo recogido embrionariamente en el programa del PNV a través del derecho de autodeterminación”.

Les insinuacions que associaven el PNB amb la violència d'ETA, donant per descomptat que l'esquerra abertzale també era ETA esdevingué un recurs simplista i recurrent per part de la premsa editada a Madrid. Mostra d'això és l'editorial *“En la recta final de la campaña vasca”* d'*El Mundo* (09.05.2001): *“(…) Si Ibarretxe sabe que la única forma de lograr la mayoría en la investidura es con el apoyo de los radicales, podría renunciar a presentar su candidatura. Pero no lo hará porque está dispuesto -como en el 98- a ser elegido con los votos teñidos de sangre del brazo político de ETA. Los ciudadanos vascos deben tenerlo en cuenta a la hora de depositar su voto en la urna”.*

L'aposta pel projecte “constitucionalista” era absoluta també des de la línia editorial d'*El Mundo*. A *“Dobles parejas, en la encrucijada vasca”* (11.05.2001), *El Mundo* afirmava: *“(…) La alternativa a este proyecto nacionalista es el Gobierno del PSE y PP, que, según las encuestas, roza la mayoría absoluta. (...) Utilizando un símil deportivo, se juega en el País Vasco un partido de tenis en la modalidad de dobles. La victoria se logra si los que están al mismo lado de la red juegan compenetrados y tienen un nivel superior de aciertos que los rivales. Mayor va con Redondo e Ibarretxe juega con Otegi. Esas son las únicas opciones”.*

En termes semblants es pronunciava l'ABC per mitjà de l'editorial *“La fuerza del voto”* (11.05.2001), en què demanava el vot pels partits que configuraven el bloc constitucionalista al·legant els arguments següents: *“(…) Los ciudadanos vascos pueden disponer, a partir del domingo, del primer día de un futuro mucho mejor que el presente y el pasado. Sólo depende de que voten por los partidos que han defendido en todo momento la vigencia de la Constitución y del Estatuto. La mendacidad del nacionalismo basco en sus relaciones con ETA y HB ha producido unos efectos desastrosos en la convivencia política y social del País Vasco. Las instituciones democráticas quedaron manchadas por la intromisión de la banda terrorista en la actividad política, bajo la identidad de Euskal Herritarrok y con el patrocinio del PNV y*

EA. Ibarretxe ofició como eficaz gestor del pacto de Estella y asentó su gobierno sobre la fidelidad a los acuerdos con ETA y HB, de los que nacieron un pacto de legislatura, la creación de Udalbiltza, la disposición de los presupuestos y de los medios públicos con fines sectarios y la inutilización de la Ertzaintza. (...) Por tanto, votar al nacionalismo, por democrático que sea el sufragio, tendrá el efecto de prolongar la fractura social y la crisis institucional que supone entregar el gobierno de la Comunidad vasca a una coalición que comparte fines i afinidades no redimidas con una banda terrorista. El voto a los partidos constitucionalistas representa, por el contrario, la recuperación efectiva de la vida democrática, que empieza en la protección del ejercicio incondicionado y confiado de las libertades y de los derechos individuales, y termina en la ordenación de la actividad política e institucional hacia el interés general, el imperio de la ley y la persecución del delito. (...) darse un gobierno que no frustre la vida individual y colectiva de los vascos con reivindicaciones transnochadas o con conflictos inventados. Es en la Constitución y en el Estatuto donde el País Vasco tiene el manual del buen gobierno que le permitirá el desarrollo no traumático de su autonomía (...). En cuanto a ETA, sería excesivo pensar que la victoria constitucional garantizará por si sola la derrota de la banda terrorista. Pero sin esa victoria en las urnas, la derrota de ETA se demorará trágicamente. Es preciso que la apuesta soberanista que comparten ETA y el PNV fracase en las urnas; que el nacionalismo, cordón umbilical de una y otro, asuma que el País Vasco no es su finca, convertida por los etarras en coto de caza a los no nacionalistas. (...) Tras veinte años de gobierno hegemónico del PNV, nunca ha sido tan crítica la situación como ahora. En casos como éste, la democracia, si no exige responsabilidades, se convierte en un simple trámite. La posibilidad de rescatar a la sociedad vasca para la paz y la libertad depende mañana de ella misma y de su voto. Sólo de eso”.

A “Por si faltara alguna razón para votar mañana...” (El Mundo, 12.05.2001), l'editor escribía: “Jamás unas elecciones autonómicas en España habían tenido la importancia de las que se van a celebrar mañana en el País Vasco. Lo que se juega en estos comicios es mucho más que una simple alternancia de poder. Es la existencia de un sistema de libertades y de convivencia, amenazado por un nacionalismo excluyente, cuyo discurso ha

servido de coartada a los violentos”. En aquest sentit, oferia versemblança als seus arguments fent-se ressò de l'opinió de l'Associació Mundial de Diaris sobre la manca de llibertat d'expressió en el País Basc: “(...) *la prestigiosa Asociación Mundial de Periódicos denunció ayer, tras una exhaustiva investigación realizada sobre el terreno, «el regimen de intimidación y miedo» que sufren los periodistas en el País Vasco. «En el País Vasco de hoy, las redacciones de los medios están fortificadas y la seguridad es, cuando menos, semejante a la de los aeropuertos internacionales. Los periodistas tienen que moverse con guardaespaldas y comprobar que no hay bombas bajo sus coches cada mañana», describe gráficamente el informe*”. En definitiva, hi havia “molt en joc en aquests comicis”, doncs, “(...) *los vascos tienen mañana la posibilidad de abrir una nueva etapa con un Gobierno que defienda las libertades e impida que ETA siga sembrando el terror. Desde el punto de vista de los valores democráticos, EL MUNDO considera que el baremo más noble para ejercer el voto es precisamente el nivel de compromiso con esa defensa de la libertad y de los derechos humanos. (...) El proyecto que defienden PP y PSOE es la única esperanza de un cambio real en el País Vasco, tan posible como necesario*”. Altrament, en aquest mateix article editorial, *El Mundo* “treia ferro” i, fins i tot, ironitzava sobre les acusacions que l'encara lehendakari Juan José Ibarretxe versava sobre els partits constitucionalistes i el seu engranatge mediàtic per desprestigiar a través de mentides el nacionalisme basc: “(...) *lehendakari Ibarretxe, que ayer habló de «grandes mentiras y manipulaciones» contra el nacionalismo vasco. Sólo le faltó mencionar la existencia de una conjura internacional para derrotar en las urnas al PNV*”.

El mateix dia de les eleccions, el 13 de maig de 2001, *El País* editorialitzava “*Votos contra el terror*” (13.05.2001), animant els ciutadans bascos perquè anessin a votar, doncs, al seu entendre, “només exercint massivament aquest dret es faria front al terrorisme d'ETA” -titllat aquest de “sistema de coacció”: “(...) *Sólo los vascos votan hoy, pero todos los españoles estan concernidos por lo que se juega en Euskadi. (...) ejerciendo el derecho al voto se acabará con el sistema de coacción organizado en torno a ETA*”. Altrament adverteix: “(...) *Los terroristas se atribuyen el derecho a asesinar a cualquiera, y quieren que quede claro que quien les vote avala esa pretensión; no les interesa otra clase de voto. Razón de más para que los vascos*

respondan llenando las urnas de papeletas contra el terror". L'editor es posicionà clarament a favor de l'alternança i del triomf de la unió de les forces "constitucionalistes" que escenificaven PP i PSE. Demanava el vot per aquest "bloc" argumentant que durant els últims anys el PNB , considerat com a "nacionalisme moderat", havia pactat amb l'entorn d'ETA. En aquest sentit, qualificava de fracàs el Pacte de Lizarra i criticava el programa sobiranista de la present campanya. Per últim, pensava que *"(...) no hay una salida al terrorismo en términos de cambiar paz por objetivos políticos. Sobre todo cuando tales objetivos implican que los no nacionalistas hagan suyo el programa nacionalista"*.

Al seu torn, *El Correo* escrivia "Votar es un deber" (13.05.2001), ja que ara més que mai es tractava d'"un vot per la llibertat i la vida". Atès això, reclamava que la societat basca participés massivament en aquesta cita. L'apatia ciutadana creia que s'havia de transformar en lluita contra la situació de violència i pèrdua de drets i llibertats a casa seva: *"(...) Votar en estas elecciones es un derecho y también es un deber, porque la sociedad vasca ha de comprometerse sin dilación para poner definitivamente fuera de juego el terror, el fanatismo, el etnocentrismo y la xenofobia ideológica que envilecen la convivencia, sometiéndola al tenebroso dictado del miedo y del cinismo. (...) Hoy en Euskadi todas las personas disfrutan de un derecho igualitario al voto; pero no todas pueden sentirse igualmente libres a la hora de opinar, de caminar, de preservar su intimidad, decidir simplemente que quieren seguir viviendo en la tierra de los vascos. (...) Cada voto ha de constituir un recuerdo para con esa terrible realidad que se da únicamente en este rincón atormentado de la Europa democrática"*.

A "Votos contra balas" (13.05.2001), *ABC* afegia que: *"(...) el proceso electoral que hoy culmina es un exorcismo democrático para expulsar del País Vasco el miedo y la resignación. (...) Las elecciones de hoy se presentan con la imagen multicolor de la esperanza y de la ilusión, porque es posible; hoy más que nunca, que los votos empiecen a ser más resistentes que las balas, que ETA quede sin argumentos para especular sobre la voluntad de los vascos, porque éstos van a expresarse con claridad contundente sobre el terrorismo, la complicidad con el terrorismo y la rentabilidad del terrorismo. Esta ocasión democrática que tiene ante sí el pueblo vasco será lo que éste quiera: el punto*

de inflexión que requiere su historia reciente o un mero epígrafe en la memoria electoral. Todo depende de que acudan masivamente a votar, blindando las urnas con votos, para evitar que otros las revienten con bombas. Y así será posible que muchos que hoy están amenazados e intimidados empiecen a blindar también su libertad y su vida”.

Les reaccions post-13M no es van fer esperar entre aquest corrent d'opinió. A través d'alguns dels titulars de notícia publicats dies més tard, es deixaven entreveure les interpretacions sobre els resultats següents:

- *“El PNV supera las elecciones más difíciles con un claro e inesperado triunfo”, El País (14.05.2001).*
- *“El PNV y EA refuerzan su hegemonía gracias al gran descalabro de EH”, El Mundo, (14.05.2001).*
- *“PNV-EA ganan las elecciones con el mejor resultado de su historia”, El Correo (14.05.2001).*
- *“El Gobierno admite el fracaso de su estrategia sobre el nacionalismo”, El Correo (14.05.2001).*
- *“El triunfo de la mentira”, ABC (15.05.2001).*

L'endemà mateix dels comicis, *El País* (“Gana Ibarretxe”, 14.05.2001) “passà de puntetes” sobre la derrota del “bloc constitucionalista”, que la seva línia editorial tant havia recolzat. Tampoc valorà especialment el triomf del PNB-EA. En canvi, emfasitzà sobre el fracàs electoral de l'esquerra abertzale (EH). I atribuï, en tot cas, la victòria del “nacionalisme democràtic” als electors descontents d'Euskal Herritarrok. L'editor també incidia en el fet que la coalició PNB-EA no podria governar sense pactes puntuals amb altres formacions. En el supòsit que Ibarretxe pactés amb l'esquerra abertzale, incompliria segons *El País* una de les seves promeses electorals (i “traicionaria” la ciutadania basca). El suport d'Ezker Batua amb tres escons tampoc garantiria la majoria absoluta del PNB-EA. Això implicaria que els partits “constitucionalistes” haurien de facilitar, mitjançant acords, la governabilitat del País Basc, sense traïr els seus programes electorals. Altrament, els resultats reflectien “la petició” dels votants de compartir acords bàsics entre “nacionalistes” i “constitucionalistes”.

Tanmateix, *El País* a diferència, per exemple d'*ABC* (“El triunfo de la mentira”, 15.05.2001), reconeixia el greu error que s'havia comès des d'alguns sectors a l'equiparar el nacionalisme amb la violència d'ETA (ja que això

suposaria que la meitat de l'electorat basc estava disposat a conviure amb els "violents"). Pel que fa al PP i PSE, *El País* els demanà que reiniciessin noves línies de treball i restablissin el diàleg amb el PNB. En aquest sentit, es criticava el PP per haver negat la paraula al nacionalisme basc durant més d'un any. A més, es feia una crida al PNB perquè demostrés en aquesta nova legislatura "(...) *su capacidad de superar una etapa de exclusión mutua –entre els dos blocs- para recuperar la unidad democrática a favor de todos los vascos*".

Per la seva banda, *El Correu* editorialitzà els resultats electorals per mitjà del titular "*Realidad inapelable*" (14.05.2001). Valorava positivament l'elevada participació ciutadana, com també el fracàs del braç polític d'ETA i reconeixia el PNB-EA com el clar guanyador. Tanmateix, si bé no hi havia dubte del triomf del nacionalisme moderat, la composició de la cambra no solucionava, al seu entendre, els problemes de governabilitat i estabilitat. En darrer lloc, demanava al nacionalisme basc que no exercís des del poder una superioritat i una imposició de les seves aspiracions polítiques a la resta de la societat. Una societat, que segons *El Correo*, "no deixa de ser plural". A "*Un PNV hegemónico ante el reto de administrar su victoria*" (14.05.2001), *El Mundo* constata que "(...) *El resultado es decepcionante para quienes hemos defendido una alternativa que apostaba por la defensa de las libertades individuales y los derechos humanos frente a los mitos y realidades del nacionalismo vasco. (...) A lo largo de toda la campaña, el PNV y EH se esforzaron en presentar a los líderes del PP y del PSOE como marionetas de Madrid. El cliché ha calado en un sector de la sociedad vasca, que ha optado por la continuidad por temor a que la victoria de los partidos constitucionalistas provocara un retroceso en su amplia autonomía política y económica. (...) A pesar de haberse quedado lejos de sus expectativas, PP y PSOE deben mantener su unidad y seguir haciendo una oposición constructiva. El PP fue también vencido en 1993 contra todo pronóstico y ganó las elecciones tres años después. El esfuerzo de los dos partidos no ha sido inútil. Han logrado el apoyo de casi 600.000 electores y, sobre todo, han conseguido sensibilizar a la sociedad vasca contra la repugnante violencia de ETA y sus cómplices, los grandes derrotados de ayer*". Pel que a la postura defensada per José María Aznar, *El Mundo* opina que "(...) *Aznar pretendía derrotar al PNV con la baza de la política antiterrorista. Pero la carambola le ha salido mal porque Arzalluz*

ha salido fortalecido. (...) Otro efecto colateral que el líder del PP tampoco había previsto probablemente es que los resultados de ayer favorecen un cierto renacimiento del nacionalismo en Cataluña y Galicia, decaído en los últimos años". I respecte al PNB, el clar guanyador de les eleccions, *El Mundo* alertava que aquest "(...) Puede correr la tentación de seguir adelante con su proyecto de soberanismo excluyente pero en ese caso toparía con los poderes del Estado, cuya obligación es garantizar los derechos constitucionales de todos los ciudadanos".

El Mundo es contradeia a ell mateix en relació amb allò que setmanes i dies abans havia postulat. A "Radiografía de un fracaso... y de otro escenario político" (15.05.2001) qüestionava, precisament, el to de la campanya duta a terme pel "bloc constitucionalista" contra el nacionalisme basc. També atribuïa a aquest fracàs electoral la incapacitat d'Oreja i Redondo per trencar l'estereotip que venien a conquerir Euskadi des de Madrid: "(...) Parece hoy bastante claro que las campañas del PSOE y del PP eran encomiables desde el punto de vista de los principios y de la defensa de los valores democráticos, pero fueron inadecuadas en la táctica y la elección de los mensajes. Dicho con una metáfora, la música era buena pero la interpretación fue pésima. (...) El mayor error fue la incapacidad de Mayor Oreja y de Redondo Terreros de hacer entender al electorado que sus proyectos no iban orientados a recortar la importante autonomía política y económica del País Vasco. Ambos fueron presentados por sus oponentes como líderes que querían gobernar en Vitoria desde Madrid, un falso estereotipo que no supieron neutralizar con un discurso más vasquista. (...) Otro importante error de planteamiento fue el excesivo énfasis puesto en la complicidad ideológica del PNV con los violentos, una idea sustentada justificadamente en sus acuerdos secretos con ETA antes de la tregua y en el apoyo parlamentario de EH a Ibarretxe. El electorado nacionalista ha perdonado este pecado del partido de Arzalluz, que, como se ha demostrado, cuenta con un sólido y profundo arraigo social tras dos décadas en el poder".

En aquest context, *El Mundo* reconeixia quelcom que molts estudiosos del cas concret han subratllat: "(...) Los resultados demuestran también que la campaña realizada por Mayor Oreja, centrando sus mensajes en la lucha antiterrorista, apelando a la herencia de UCD y arropándose con dirigentes

nacionales del PP, ha sido también una equivocación. Podría haber funcionado en Salamanca pero no en San Sebastián". Així doncs, "(...) El efecto fue el contrario del perseguido: movilizar el voto nacionalista ante lo que se percibió como una agresión política y mediática que venía de fuera. Se creía, por el precedente de anteriores elecciones generales, que la alta participación iba a beneficiar al PP y al PSOE. Pero la llamada mayoría silenciosa fue mucho más sensible al discurso moderado de Ibarretxe, que también logró atraer al electorado desencantado de EH. El PNV se benefició así de un incremento de más de 140.000 votos, que a la postre le ha dado el mayor triunfo electoral de su historia".

Finalment, *El Mundo* conclou aquest editorial fent una crida al PP i PSOE perquè prenguéssin nota dels errors comesos i recuperés el "diàleg" amb el PNB. Insistia també en la necessitat de continuar defensant el segment poblacional "no nacionalista" de l'amenaça terrorista amb l'ajuda policial, política i mediàtica: "(...) PP y PSOE deben, por su parte, extraer las lecciones de la derrota y aceptar la mano tendida que les ha ofrecido Ibarretxe. Deben aceptar el diálogo y realizar una oposición constructiva, con firmeza pero sin acritud. (...) Los poderes públicos, las Fuerzas de Seguridad y los medios de comunicación debemos arropar a estas personas que representan a ese 40% de la población no nacionalista, que confía en Mayor y Redondo para defender sus legítimos intereses". Però, advertia que "(...) Si Arzalluz pretende impulsar el soberanismo con este triunfo electoral, la fractura social existente no sólo no se va a reducir sino que va a aumentar". Tanmateix *El Mundo* a través de la notícia "El PNV y EA refuerzan su hegemonía gracias al gran descalabro de EH" (14.05.2001) interpretava el triomf de la coalició PNB-EA en clau de "vot útil" procedent del "nacionalisme violent": "(...) Así pues, la formación que preside Xabier Arzalluz concentró el voto útil nacionalista que abandonó a la plataforma electoral del MLNV (Movimiento de Liberación Nacional Vasco) y fue a parar a la coalición que ha conformado con EA. Así, paradójicamente, los peneuvistas recogieron las papeletas de gran parte de los abertzales radicales que ante la utopía soberanista representada por Arnaldo Otegi, prefirieron la realidad nacionalista actual".

2.2.2.5. Els opinadors partidaris del “bloc constitucionalista”

El col·lectiu d'opïnadors (periodistes, polítics del PSOE i PP, historiadors, filòsofs, sociòlegs, professors universitaris, analistes, intel·lectuals i representants de les plataformes cíviques *jBasta Ya!* i Fòrum d'Ermua), dels diaris *El País*, *El Mundo*, *ABC* i *El Correo/ Diario Vasco*, partidaris del bloc “estatutari” coincidien en el seu discurs en els apartats següents:

A. La necessitat d'una alternança política

Des d'aquest grup d'opinió s'atorgava una gran rellevància als comicis del 13 de maig de 2001. De forma gairebé insòlita, van adjudicar a la cita electoral un caràcter extraordinari, fins i tot, d'excepció. Es mostraven confiats respecte la possibilitat “real” i “autèntica” d'un “canvi democràtic” al País Basc. L'alternança en el govern de Vitòria s'explicaria únicament pel suposat fracàs de la política d'hegemonia nacionalista envers el problema del terrorisme. Plantejaven les eleccions com una espècie de referèndum, en què allò que estava en joc eren els drets i llibertats, fins i tot, la pròpia democràcia. Apel·laven a votar per la “llibertat” i la “dignitat”. En altres paraules, es cridava la consigna que el 13-M havia de vèncer la democràcia. Una democràcia, que segons alguns autors, era força debilitada a Euskadi. En aquest sentit, consideraven que aquestes eleccions no eren del tot democràtiques perquè no totes les forces polítiques gaudien d'igual llibertat, referint-se als dirigents del Partit Popular i PSE. Era un fet, al seu entendre, que existia una clara persecució dels “diferents”, sobretot d'aquells que se sentien espanyols, fruit d'un problema identitari, creat pels “nacionalistes excloents bascos”. La descripció que feien sobre la situació que es vivia en aquells moments al País Basc se centrava en la violència i la por que tenia la meitat de la població, víctima d'ETA i d'un nacionalisme que no els protegia com a ciutadans de dret.

A més a més, es feia una crida a l'electorat perquè anés a votar el 13-M a favor de la democràcia, a través de plantejaments com ara:

- Ningú ha de renunciar al seu dret a votar. Avui més que mai esdevé una obligació cívica de la qual depenen la vida de molts i les llibertats de tots.
- L'elector no ha de deixar-se condicionar pel temor que suposa el terrorisme.
- Els votants han de prendre consciència de la realitat i si desitgen canviar-la o no.
- Aquests comicis representen una oportunitat per fer justícia a les víctimes del terrorisme, una espècie de reparació simbòlica perquè no hi hagi cap mort baldera. És per això, que cal tenir molt present qui és el nostre enemic comú. Tanmateix aquest enemic ho és més d'uns (PP-PSE) que d'uns altres (PNB-EA). Uns esdevenen objectiu preferent dels seus atemptats (PP-PSE) mentre que en d'altres subscriu aliances (PNB-EA).

Què representava el bloc constitucionalista? Quins eren els arguments esgrimits per votar l'opció PP-PSE? Aquest corrent d'opinió duia a terme una campanya a favor dels partits que integraven el bloc estatutari, per mitjà de les crides següents:

- Els càrrecs públics del PP i PSOE són víctimes del terrorisme i alhora són els dos únics partits que defensen la Constitució (els drets fonamentals i les llibertats bàsiques) i l'Estatut de Gernika.
- Si el bloc constitucionalista aconsegueix formar govern, aquest serà d'unitat democràtica respectant l'Estatut i la Constitució. Es tractarà d'un govern de canvi i d'esperança.
- El PP i el PSE representen la causa de les víctimes.
- La societat basca ha de passar d'una dinàmica tutelada a una dinàmica alliberadora.
- La regeneració democràtica ha de tenir com a punt de partida l'Estatut compartit per aquelles forces polítiques que rebutgen una societat fundada en un àmbit d'exclusió.
- El bloc PP-PSOE, de forma semblant als temps de la lluita antifranquista s'ha constituït com un pacte per a la llibertat.

- El bloc PP-PSOE garantirà una major lluita contra el terrorisme, que impedeix l'exercici de les llibertats més elementals, i en conseqüència el funcionament democràtic del sistema polític. En relació amb el nacionalisme que persegueix la diferència, la coalició PP-PSOE prendrà mesures encaminades a no incitar l'odi contra la identitat espanyola a les escoles i als mitjans de comunicació públics. En definitiva, aposta per una educació basada en el civisme democràtic, substituint la idea ètnica de poble basc per una idea democràtica de ciutadania basca.
- Un futur govern de coalició PP-PSOE possibilitaria fer front amb tots els mitjans que ofereixen la Constitució i l'Estatut la violència al carrer (*kale borroka*), l'extorsió i l'assassinat d'ETA i "els seus satèl·lits", amb lleial col·laboració amb el govern central.
- La Constitució i l'Estatut no són normes excloents de cap posició democràtica, sinó l'única garantia de realització de la democràcia i de la identitat plural d'Euskadi.
- Únicament mitjançant un govern no nacionalista durader serà possible construir una societat en què hi hagi els mateixos drets i deures civils per a tothom.
- El "problema basc" es resoldrà obtenint una pau políticament justa, no a qualsevol preu. Amb aquest objectiu no s'han d'establir diferències entre dretes i esquerres.

El catedràtic de Ciències Polítiques Antonio Elorza a *"Euskadi, recta final"* (*El País*, 27.04.2001) demanava el vot per l'opció constitucionalista per tal de fer front al "terror" i el "nacionalsocialisme" d'ETA, encoberts pel PNB: *"De ahí la cohesión interna del pacto por la libertad que debiera ser el soporte del futuro gobierno vasco. El escenario no consiste en un espacio abierto para una pluralidad de opiniones, sino en el dualismo forzado por la conjunción de terror y nacionalsocialismo que determina la coacción de ETA. ¿Pensamiento único? Sí, en el sentido que tuvieron los frentes populares o los movimientos de resistencia antifascistas. (...) La alternativa democrática para la paz sigue siendo el diálogo, esto es, la negociación, encaminada a una normalización que nunca consiste en el fin puro y simple de la violencia, sino en la autodeterminación a la sombra de ETA. ¿Para qué? Nos lo explica una hoja de*

propaganda electoral del PNB: para construir la nación vasca unificada en la gran Euskal Herria. Pensando desde la democracia en la construcción nacional vasca, ¿qué alianza cabe establecer con semejante proyecto político?

En un altre dels seus articles titulat "La hora de Euskadi" (*El País*, 10.05.2001), Elorza prosequia amb les seves tesis: "(...) Una victoria de los partidos estatutistas significa ante todo el fin de una hegemonía del PNV que habría llegado a convertirse para todos en un fenómeno natural. Y no sería únicamente un giro político, sino la puesta en tela de juicio de las tupidas redes clientelares tejidas en estas dos décadas por los hombres de Arzalluz en torno al partido-Estado. En el tema central de la vida vasca, lo que los nacionalistas llaman la violencia y que es una realidad la conjunción de nacionalsocialismo y terror, un nuevo Gobierno supondría una nueva política de orden público... Dejará al descubierto los efectos letales de la permisividad de ese Gobierno presidido por Ibarretxe, que se dirigía a los terroristas pidiéndoles que dejaran de matar en vez de proclamar la necesidad de detenerles. (...) Por eso, si el 13M vence la democracia, no deberá haber ya pueblo vasco, agregado de patriotas en que caben solo los creyentes en la religión política profesada por la comunidad abertzale, asesinos incluidos, sino sociedad vasca compuesta por ciudadanos que han dicho no a la muerte y a la supresión de la libertad. Ni más ni menos, esto es lo que todos nos jugamos en esta selecciones".

En opinió del filòsof i impulsor del Fòrum d'Ermua Fernando Savater a "Por la libertad y contra el miedo" (*El País*, 29.04.2001) aquests comicis havien de representar la resposta a un nacionalisme democràtic "impotent" i, alhora, permissiu, envers ETA. A més, manifestava que una coalició entre els "nacionalistes que no maten" i els que "maten en nom del nacionalisme" donava lloc a un "totalitarisme ètnic" que calia combatre a les urnes: "(...) No son una selecciones corrientes, como dicen quienes quieren desanimar a los demócratas partidarios del cambio para que se resignen y se rindan de una vez ante la violencia totalitaria. (...) Cuando se vive en una situación cuya gravedad se va haciendo más desesperada, acosados por el crimen y la pérdida de libertades ciudadanas, cada cita con las urnas adquiere la relevancia de las oportunidades que no pueden ya ser despreciadas por rutina o pereza. (...) De modo que la razón inmediata de estos comicios es responder a la actual impotencia de un nacionalismo llamado democrático y pacífico, pero que hoy

no puede seguir gobernando democráticamente mientras hace más guiños de simpatía al ideario de los terroristas vascos que al Estado de derecho español. (...) una coalición entre nacionalistas que no matan y los que matan en nombre del nacionalismo no es más que un proyecto de totalitarismo étnico". Al mateix temps, Savater afirmava que l'únic conflicte polític existent al País Basc era nom la manca de pluralitat (fruit del poder de l'hegemonia nacionalista) i la violència irracional d'ETA: *"(...) Acabar con ETA y respetar la pluralidad efectiva de nuestra sociedad es el único conflicto político inaplazable que tenemos! En cualquier caso, votando a los partidos comprometidos con el pacto por la libertad, tenemos la oportunidad de reivindicar la realidad heterogenia de un país que habla en dos lenguas, siendo tan lícitamente vasco como español, y que no quiere verse abreviado a la homogénea caricatura con txapela que algunos pretenden convertir en la Euskadi oficial, transformando en invisibles o traidores a quienes no nos acomodamos a su enganyifa. (...) Esos nuevos dirigentes –PP/PSOE- serán tan legítimamente vascos como los actuales, aunque ni olviden ni menosprecien sus vínculos con el resto del Estado español del que formamos afortunadamente parte".*

En un altre dels seus articles, Savater ("Mi guerra civil", *El Correo*, 06.05.2001) insistia a acusar el PNB-EA d'haver governat amb el suport d'aquells que legitimen el terrorisme (l'esquerra abertzale) i d'haver permès que un segment de la població se sentís estrangera en el seu propi país: *"(...) En este país no sólo ha habido casi mil muertos y por lo menos triple número de heridos y damnificados por el terrorismo, no sólo cientos de personas de muy variada condición necesitan escolta policial para desempeñar las funciones más triviales de la rutina cotidiana, no sólo la gente tiene miedo de expresar en voz alta sus puntos de vista políticos y reina un silencio culpable que llama la atención de todos los observadores imparciales que nos visitan (...) convertir en extranjeros en su propio país a quienes no se resignen a traicionar la legalidad establecida. (...) Las próximas elecciones ofrecen la posibilidad de desbloquear el parlamento hoy paralizado ¿o es que no han sido convocadas precisamente porque la actual mayoría no podía gobernar sin apoyo de quienes legitiman el terrorismo?"*

Juan Manuel Eguiagaray a *"Imagine"* (*El Correo*, 09.05.2001) també feia referència a l'exclusió que sota els successius governs nacionalistes havien patit aquells ciutadans que se sentien espanyols: "(...) *Más aún, han querido prescindir de nuestra presencia –en referència als socialistes-, hacernos extranjeros y extraños en nuestra propia tierra. Y nos hemos rebelado contra ello. Basta Ya es por encima de las ideologías un grito de dignidad personal y social. Un grito en el que, no me cabe duda, nos acompañan ya muchos nacionalistas que, heridos en sus convicciones democráticas, quieren ver plasmada en su tierra una democracia sin exclusiones. Este no es el caso, todavía, de la dirección del PNV que suscribió y defiende el Pacto de Lizarra*".

En relació amb els trets identitaris, Enrique Echeburúa, catedràtic de Psicologia Clínica a la Universitat del País Basc, a *"Mi sueño de un País Vasco en paz"* (*El País*, 10.05.2001) lamentava la contraposició que, al seu entendre, s'havia imposat des del nacionalisme d'alguns entre el fet de ser basc i/o espanyol: "(...) *No me gusta de mi país que desde el nacionalismo de algunos vascos se haya contrapuesto el ser vasco con el ser español y que esta contraposición se haya querido imponer a todos los vascos. Me resulta empobrecedor limitar la identidad personal a ser vasco o a ser español. La riqueza de una persona radica en las identidades compartidas. (...) En otros lugares (Quebec, Flandes, Escocia) hay también problemas de identidad nacional, pero allí no se mata a los disidentes ni se extorsiona a los empresarios. (...) Tampoco me gusta de mi país que haya habido intentos de limitar la cultura vasca a lo euskaldún o, en sentido contrario, de menospreciar el euskera. Otra cosa bien distinta es la utilización espuria del euskera como factor de exclusión (a efectos laborales o educativos) o como herramienta de imposición de un proyecto no democrático de construcción nacional. (...) Me preocupa en particular el problema de la convivencia. Ésta no puede garantizarse, sobre todo cuando está presente un grupo terrorista, si no hay un respeto explícito a las leyes vigentes (Estatuto y Constitución). (...) La fractura actual está mucho más en los partidos políticos que en el conjunto de la sociedad. Es, por tanto, una irresponsabilidad, desde uno y otro lado, alentar la división con discursos incendiarios, que generan odios, contra los otros*".

Esteban González Pons, portaveu del PP en el Senat espanyol, a *“Ya han pacatdo”* (*El Mundo*, 06.05.2001), alertava a l'electorat de l'aliança post-electoral entre el PNB i el braç polític dels terroristes. En aquest sentit, feia una crida perquè cap vot anés a parar de forma directa o indirecta a ETA: *“(…) En estas elecciones hay tanto futuro en juego que no conviene olvidar quién ha sido qué en el pasado inmediato, hay tanta libertad en juego que no conviene olvidar quién puede acabar administrando los derechos de los vascos. Ojalá ningún voto pacífico acabe compartiendo nada, directa o indirectamente, con los perros de ETA. Aún depende de nosotros”*.

Per la seva banda, Fernando García de Córdazar a *“Las llagas del silencio”* (*El Correo*, 10.05.2001) censurava el “paternalisme del nacionalisme governant” respecte al terrorisme i la seva aspiració sobiranista. Alhora, era partidari de perdre la por a les urnes i, així plantar cara a un règim viciat que no podia desprendre's del totalitarisme d'ETA: *“(…) La jauría etarra te mutila sin disimulo, te prohíbe decir, te prohíbe hacer, te prohíbe ser; el paternalismo del nacionalismo gubernamental, en cambio, te convence de que la servidumbre es tu destino y la impotencia tu naturaleza. (...) ¿Es preciso que quienes no compartimos su aventura soberanista, ni su orgullo étnico, ni sus manías prehistóricas nos cobijemos en la vergüenza y la penúria, como enterrados vivos? (...) Quizá el 13 de mayo sea hora de perder el miedo que nos acongoja, sacudirse la pereza y librarnos de un régimen viciado que no puede prescindir de ETA y su tenaza totalitaria”*. En relació amb el PNB, l'acusava de desviar l'atenció de la seva “odissea patriòtica”, apel·lant al vell discurs de les conseqüències de la guerra civil i del franquisme: *“(…) Hoy, sumido en plena campaña electoral el PNV levanta el viejo tenderete de la guerra civil y la niebla antigua del franquismo para empañar las terribles consecuencias de su odisea patriótica”*.

Més enllà es pronunciava Manuel Bear a *“El plebiscito”* (*El Correo*, 10.05.2001), en què equiparava la situació que vivia el País Basc amb el conflicte sofert anys enrere als Balcans: *“(…) Los caminos por los que Euskadi ha llegado a este estado de excepcionalidad balcánica quedan para los historiadores y analistas. (...) Las elecciones deben significar el retorno a la tierra firme de legalidad democrática vigente y el restablecimiento del significado real de las palabras y de los hechos”*. De forma semblant,

l'antropòleg i membre de la plataforma *¡Basta Ya!*, Mikel Azurmendi a *“La bici con las dos manos”* (*El País*, 07.05.2001) afirmà que l'estratègia bosniana adoptada pels nacionalistes del PNB conduiria a la “neteja ètnica dels bascos”:
“(…) Estella representó la vía bosnia de futuro. La paz estellesa era la paz bosnia y el diálogo estellés constituyó como cementerio o como huida. Todos los vascos no nacionalistas que vivimos ya hemos huido, hacia ese silencio que teme hablar y contiene ya toda la destrucción de la vida. (...) Pero, como en los grandes misterios de la vida, el silencio se trocó en grito. ¡Basta Ya! Y los pacifistas del lazo azul aceptaron que las generaciones de viejos antifascistas traspasaran el límite generacional y el ideológico: militantes del PSOE, del PP, antiguos comunistas, viejos sindicalistas, jóvenes sin formación política, familiares de víctimas, todos unidos convergiendo en una acción contra la dictadura de ETA impuesta en Estella. (...) Es decir, estamos en el momento de cambio estructural de la política vasca, abandonando la construcción nacional por la integración de todos los vascos bajo la ley que garantice a todos y a cada uno su vida y su libertad a decidir cómo ser, qué pensar y con quién juntarse. (...) PP y PSOE han sellado así la vía española a Europa, cerrando el paso a la vía bosnia y a la limpieza étnica de los vascos”. Una situació d'ulsterització, segons apuntava Alberto Surio a *“La campaña del terror”* (*El Correo*, 07.05.2001): *“(…) en su estrategia de tierra quemada y de exterminio, a los terroristas les interesa profundizar el clima de fractura política y social, ulsterizar Euskadi, obligar al PNV a decantarse por el soberanismo y presionar a la sociedad vasca con un esquema ultra nacionalista totalitario al margen de su realidad plural que margina a la mitad de la ciudadanía no nacionalista”.*

Un escenari de violència constant que compartia Agustín Domingo Moratalla a *“Dosificar la esperanza”* (*El Correo*, 12.05.2001): *“(…) La esperanza de los pueblos no sólo depende del bienestar o la calidad de vida, sino de las posibilidades de no ser asesinado por la espalda, de no recibir un tiro en la nuca o, sencillamente de las posibilidades de pasear tranquilamente por la calle. Cuando la vida ciudadana está presidida por el miedo y la violencia, la ética democrática no puede permitirse el lujo de limitarse a promover el bienestar sin trabajar por la justicia”.* Segons el professor d'Història Contemporània a la Universitat del País Basc, Javier Ugarte Tellería a *“De*

certezas y supuestos” (El País, 05.05.2001) el clima de por i indefensió creat pel projecte de “nacionalisme ètnic totalitari” d’ETA, no hauria persistit sense el PNB, que signà el Pacte de Lizarra amb els violents: “(...) La certeza es que los asesinatos de ETA han generado un clima de miedo e indefensión en buena parte de la ciudadanía vasca, hasta cercenar la propia libertad y provocar un proceso de degradación social gravísimo. Tan cierto como esto es que tras los asesinatos hay un proyecto de nacionalismo étnico totalitario. (...) Nunca se hubiera llegado a ese estado de cosas si el partido de gobierno en Euskadi, el PNV, no hubiera hecho en 1997 una apuesta errada y ventajista sobre el final de ETA”. Ara bé, Aurelio Arteta, catedràtic d’Ètica i Filosofia Política a la Universitat del País Basc exposava a “Por los vivos y por los muertos” (El País, 11.05.2001), que no tots els ciutadans eren víctimes per igual del clima de por instaurat en el País Basc: “(...) Un síntoma de la desigualdad ciudadana presente sería el muy desigual reparto del miedo entre los ciudadanos (...) el miedo nacido precisamente de haber sido dejados solos, el miedo de los valientes entre tanto cobarde. Este miedo va por barrios y en los nacionalistas, que se sepa, ni dimiten aterrorizados sus concejales ni sus partidos tropiezan con especiales dificultades para formar sus candidaturas electorales”.

Altrament, la periodista Soledad Gallego-Díaz es preguntava “Pasa algo, ¿o no?” (El País, 29.04.2001): “(...) La característica más extraña de esta campaña electoral vasca es que el desarrollo en dos mundos aparentemente distintos, el de quienes aseguran que en el País Vasco no pasa nada grave; y el de quienes creen que están en peligro valores fundamentales de la vida democrática. De eso van a tratar las elecciones del próximo día 13M, de saber si la mayoría de los ciudadanos vascos percibe que está ocurriendo a su lado algo grave, que requiere una actuación decidida y prioritaria, o no”. Segons el periodista José María Calleja a “El Kursaal y el cambio posible” (El Correo, 04.05.2001) la voluntat de canvi era present a bona part de la societat basca, la qual sí que considerava que quelcom terrible estava passant en el context actual i que envers aquesta realitat ja no es podia callar més. Calia, doncs, actuar decididament: “(...) El eufórico acto organizado por la iniciativa ciudadana Basta Ya en el palacio del Kursaal es un sintoma estimulante que nos habla de que la voluntad de cambio se ha instalado en buena parte de la sociedad vasca de forma irreversible (...) No se recordaba un clima semejante

desde momentos como la legalización del PCE, o los primeros mítines de la democracia; no es casual que buena parte de los asistentes al acto del Kursaal sean antiguos militantes del PCE que han renovado contra la dictadura nacionalista el mismo compromiso que tuvieron para pelear por la libertad en tiempos de Franco". Talment com relatava Francesc de Carreras, catedràtic de dret Constitucional a la Universitat de Barcelona, a "Supongamos" (El País Cataluña, 10.05.2001): "(...) a raíz del asesinato de Miguel Ángel Blanco, un sector amplísimo de ciudadanos no pudo más y salió abiertamente a la calle en manifestación de protesta no sólo contra ETA, sino también contra su entorno político, social y mediático. (...) Un sector del mundo intelectual consideró que los clásicos e ilustrados valores de libertad e igualdad eran superiores (...) fruto de ello han sido el Foro de Ermua y ¡Basta Ya! (...) Para estos movimientos, las diferencias entre derecha e izquierda eran secundarias: lo principal era la defensa de los derechos fundamentales y del sistema democrático. La paz en el País Vasco sólo podía conseguirse si aquello que se defendía prioritariamente era la libertad".

El sociòleg Enrique Gil Calvo a "Reconstrucción" (El País, 30.04.2001) argumentava que la societat basca era "incivil" perquè bona part d'ella es refugiava en un silenci culpable, presenciant de forma impassible els crims del terrorisme: "(...) En Euskadi no existe accountability política. De ahí que la vasca no sea una sociedad civil sino incivil, cuyos ciudadanos toleran como súbditos tutelados las extralimitaciones de sus gobernantes, sin atreverse a pedirles cuentas por sus errores, fracasos o sus abusos de poder. (...) Y lo más grave es que esta incivilidad se extiende a la pasividad con que amplios sectores sociales presencian los crímenes que se cometen en su nombre. De ahí que los nacionalistas tiendan a confundir la pacificación con su antítesis, que es la oferta de impunidad. (...) En suma, el PNV ha fracasado al dirigir la construcción nacional de Euskadi, pues lo que ha construido es una sociedad incivil. (...) De ahí que la necesaria reconstrucción civil de Euskadi exija expulsarle del poder". Paral·lelament, el periodista César Alonso de los Ríos a "El ciudadano que no votó nunca" (ABC, 02.05.2001) censurava "(...) el éxito del terror, la degradación de la vida política en el País Vasco, las complicidades disfrazadas con extraños valores supuestamente cívicos, la incapacidad para distinguir el Bien del Mal, la tardanza en la rebelión contra el crimen, la

permisividad frente al terrorismo...". Mikel Azurmendi a "La guerre est finie, fiston" (ABC, 07.05.2001) feia una proclama a favor de rebel·lar-se, "sortir de l'armari" de la por i posar-se al costat de les víctimes: "(...) Hasta hoy, lo más oportuno era ser nacionalista y, así, se nos han pasado 20 años mirando al otro lado cuando caía el diferente y se marchaba el excluido. Por eso es hora ya de decir sin ambages que yo soy también el excluido, que estoy con él más sucio y español porque yo soy uno como él (...). Jaime Mayor Oreja, encabezando toda la exclusión idenditarea, debería ser el lendakari que asumiera esa tarea de la imaginación que quite el miedo que nos impide guisarnos a cada uno el menú al gusto de cada cual".

El polític i un dels pares de l'actual Constitució espanyola, Gregorio Peces-Barba a "La democracia en el País Vasco" (El País, 02.05.2001) per una banda, desmentia que a Euskadi no s'hagués aprovat el text constitucional i, de l'altra, apel·lava a un "govern de pacificació" integrat pel PP i PSE: "(...) En el País Vasco también la Constitución fue votada favorablemente, con muchos más votos a favor que en contra, aunque con una abstención que superó en Guipúzcoa y Vizcaya. (...) En todo caso ese abstencionismo específico es menor que el número de votos afirmativos. Por otra parte, contar las abstenciones como votos negativos es poco decente porque no es una conclusión evidente. (...) Un Partido Popular y un Partido Socialista que se han ganado a pulso, con sus sufrimiento y con su defensa de la Constitución y del Estatuto, el derecho a participar en la gobernación de Euskadi. (...) A mi juicio la presidencia de ese Gobierno debería corresponder a un lehendakari socialista (...) su mensaje no está siendo ni de rencor ni de revancha y por eso es el más idóneo para presidir ese gobierno de la pacificación".

El periodista Patxo Unzueta, molt vinculat al grup Prisa de comunicació, a "Se elige al sucesor de Ardanza" (El País, 10.05.2001) coincidia amb la resta d'articulistes en el fet que al País Basc existia un greu problema de llibertat, que calia donar resposta en aquests comicis: "(...) En Euskadi se mata a la gente por sus ideas y se acosa y persigue, con tácticas muy similares a las del fascismo, a las personas que se oponen a los que matan. Hay por tanto un gravísimo problema de terrorismo y un gravísimo problema de libertad, y de ahí la necesidad de que el día 14, cualquiera que sea el resultado, todos los partidos se pongan de acuerdo en un plan para combatir ETA. (...) Lo que se

decide el domingo 13 es quién liderará ese intento de recomponer la unidad democrática contra ETA”.

L'expresident espanyol, Felipe González, a “13 de Mayo” (*El País*, 11.05.2001) acusava el PNB d'haver-se situat fora dels límits del marc legal, pactant amb els còmplices polítics d'ETA. Tanmateix, creia que si el PNB rectificava el seu camí de ruta, llavors era necessari recompondre la unitat de totes les forces polítiques per fer front als violents, i d'aquesta manera, evitar la fractura social: *“(…) deseo que las urnas obliguen a una rectificación a los dirigentes del PNV que han desbordado los límites del Estatuto y la Constitución, como normas legitimadoras de su poder, pactando con los representantes de los violentos. Pero sólo creo en un frente: el de todos los demócratas contra la violencia terrorista. (...) evitar una deriva que pueda seguir profundizando en la divisoria del País Vasco en dos comunidades no reconciliables”.* Des d'aquest mateix diari, dies abans el filòsof Daniel Innerarity, a “¿Qué conflicto?” (*El País*, 09.05.2001), plantejava un argument semblant a l'exposat per González. A diferència del discurs més hegemònic, defensava la tesi que el terrorisme constituïa un factor d'homogeneïtat i simplificació de l'escenari polític i social: *“(…) El terrorismo suele conseguir que se singularice un conflicto -en nuestro caso, el de la identidad nacional- neutralizando así todos los demás, posibles o reales. En este sentido, y por extraño que pueda parecer en un primer momento, el terrorismo apacigua los demás conflictos al concentrar el antagonismo en uno solo de ellos, que se convierte en el litigio absoluto. A partir de entonces, ya no hay antagonismo ideológico entre la izquierda y la derecha, por ejemplo, que queda sepultado por la imposición de una agenda política monotemática”.* En aquest sentit, Innerarity esdevingué una de les poques veus que des d'un mitjà de comunicació d'aquestes característiques es va desmarcar del “pensament únic”, criticant la tendència creixent al “xantatge a la discomformitat”: *“(…) Bajo la presión de la violencia y unidos por una misma repulsa moral, los partidos se ven obligados a unanimidades y consensos que a veces resultan necesarios, pero que no dejan de ser empobrecedores. El aspecto menos justificado de esos acuerdos consiste en que frecuentemente funcionan como un chantaje frente a la disconformidad (lo que en Euskadi ha sido llevado a cabo por unos y por otros). Si bien es verdad que hay una 'equidistancia' que procede de la cobardía,*

también ocurre con frecuencia que la reprobación a los equidistantes ha servido para neutralizar la opinión -legítima y, en ocasiones, más sólida- del que discrepa". En definitiva, per Innerarity, (...) la estrategia que divide el campo entre los que están conmigo y los que están contra mí es injusta y simplifica la complejidad de los factores que están en juego en un problema de estas características".

Alberto Reig Tapia, professor de Ciències Polítiques a la Universitat Complutense de Madrid, a *"Patria y libertad"* (*El País*, 11.05.2001) també sostenia la tesi que en el País Basc els drets i llibertats dels ciutadans corrien un greu risc: *"(...) Es obvio que la situación política en el País Vasco ha alcanzado ya un punto de no retorno, y que todo lo que no sea partir de esa consideración es perder el norte de que hay una guerra a la que solo cabe poner fin políticamente, y la expresión máxima de la política en democracia se manifiesta a través de las elecciones. (...) Cuando lo que está en juego son los derechos y libertades fundamentales el eufemísticamente llamado ámbito vasco de decisión suena a broma, pues por encima de él esta el derecho a la vida, y si un gobierno, por muy democrático que sea su origen, no puede ni garantizar algo tan elemental como el derecho a vivir en paz a todos los ciudadanos, estos deberían aprestarse a sustituirlo, pues no hay democracia que valga sin posibilidad de alternativa".*

En aquesta mateixa línia es pronunciava Emilio Gilolmo a *"Elecciones free and fair y secreto de voto"*. Considerava que en aquests comicis no hi havia les condicions necessàries mínimes de llibertat i justícia (*ABC*, 01.05.2001): *"(...) Una comunidad en la que todos los cargos electos de la oposición tienen que llevar escolta porque su vida está en juego; en que los candidatos de los partidos de la oposición tienen que llevar una vida semiclandestina para prevenir atentados; en que muchos candidatos tienen que ser importados de otras circunscripciones porque entre los vecinos el miedo impide que haya candidatos.(...) en que cuando los periodistas se significan en posiciones ideológicas que no coinciden con el nacionalismo, se convierten en objetivo del terror, no parece que cumpla los estándares internacionales mínimos para considerar que los ciudadanos expresan libremente su voluntad".*

Per a la periodista Edurne Uriarte a *“Elecciones de esperanza y dramatismo”* (ABC, 02.05.2001), la situació al País Basc era dramàtica pel terrorisme i la justificació més o menys encoberta del nacionalisme governant. Reiterava també que l'únic conflicte present a Euskadi era el de la violència i la complicitat envers aquesta, que generava una manca de llibertat entre els sectors “no nacionalistes”: *“(…) Cuando hay miles de ciudadanos sopesando diariamente la posibilidad de ser las próximas víctimas de ETA, la política es necesariamente dramática. Y cuando los partidos responsables de las instituciones encargadas de defender a esos ciudadanos permanecen inmunes a esta situación y, además, justifican la persistencia de ETA, por ejemplo, sugiriendo que el bombardeo de Guernica es una parte del conflicto y que el PP tiene que pedir perdón, dicho de otra forma, que las víctimas tienen parte de culpa, la situación dramática tienen, además, sus responsables políticos. (…)* La auténtica fractura vasca es la causada por la amenaza permanente de ETA y la justificación directa o indirecta de esa amenaza por parte del nacionalismo. Que puede haber aún más fractura social, es cierto. Y lo habrá en la medida en que la situación de falta de libertad se prolongue para los no nacionalistas y los nacionalistas no asuman la defensa de la democracia. *(…)* Hablar de posibilidad de diálogo con una coalición que aboga por la independencia, que niega la condición de vascos a los que se sienten españoles y que dice que ETA se sentirá más justificada para matar si gana Mayor Oreja, significa en estos momentos renunciar a los principios sobre los que se tiene que sustentar la recuperación de la libertad para los no nacionalistas. Y no, esta coalición no se va a transformar radicalmente la noche del 13 de mayo, porque ni va a renunciar al independentismo, ni va a decidir combatir a ETA, ni va a aceptar a los no nacionalistas como ciudadanos tan plenamente vascos como ellos de la noche a la mañana. Y de eso se trata, y no de la aceptación formal de la Constitución y el Estatuto. *(…)* No se trata de decidir sobre la resolución de la gestión del día a día, sino sobre el rumbo que van a tomar las instituciones para librar a los ciudadanos de la amenaza de ETA y para instaurar un auténtico pluralismo en el que quepan los vascos que se sienten también españoles. *(…)* Del triunfo de ese centro o de ese extremismo dependerá que el 13 de mayo signifique para los vascos más dramatismo o el inicio de una nueva esperanza”.

Plantejaments compartits per una altra periodista, Consuelo Álvarez de Toledo. A través de l'article "Oreja y Redondo, rebeldes con causa" (ABC, 02.05.2001) escrivia que en aquestes eleccions estava en joc el reestabliment de la "normalitat constitucional": "(...) *En Euskadi hoy nos la estamos jugando todos, porque la de ellos, la libertad de los vascos, es la nuestra. (...) Nunca como ahora unas elecciones autonómicas han sido tan españolas como estas del 13 de mayo. Porque, sin dramatismo habrá que convenir que en ellas nos va la normalidad constitucional. (...) El retruécano histórico sitúa en este comienzo de siglo a Xabier Arzalluz y al fundamentalismo nacionalista en el papel del colaboracionista que, por omisión cuando menos, permite que se imponga la dictadura del miedo. Frente a esto, en los demócratas solo cabe la rebelión, que no el desistimiento*".

D'altra banda, Jaume Campmany a "Los arúspices" (ABC, 05.05.2001) simplificava les opcions que concorrien el 13-M entre "víctimes" i "botxins": "(...) *Es probable que unas docenas de votos decidan el futuro del País Vasco entre dos posiciones inconciliables: los defensores de la paz y la libertad, por un lado, y los partidarios del crimen y la violencia, por otro. En definitiva, entre víctimas y verdugos*". Enfocament compartit per Jon Juaristi a "Un voto por Manuel Giménez Abad" (ABC, 07.05.2001): "(...) *El 13 de mayo los vascos deberán elegir entre seguir bajo la dictadura de la chusma etarra o dar su apoyo a un gobierno decidido a combatir el totalitarismo en todos los terrenos. Porque de totalitarismo se trata. (...) Un totalitarismo sincrético, que ha heredado todas las premisas básicas de los totalitarismos de izquierda y de derecha. Un totalitarismo de nuevo cuño, muy esquemático, reducido a puro odio a la libertad y a la vida. (...) Un totalitarismo que odia a España porque España ha sido y es el único marco nacional que puede asegurar a los vascos el disfrute de libertades democráticas y el pacífico desarrollo y enriquecimiento mutuo de sus múltiples culturas. (...) ETA no es un problema exclusivo del País Vasco: ETA es hoy la gangrena de toda la democracia española. Por si esto no había quedado suficientemente claro con anterioridad a la insidiosa tregua de 1999, la banda ha ido desparramando su lotería de la muerte sobre todo el mapa español. (...) Estamos ante un contencioso claramente español: el que enfrenta a la gran mayoría de los ciudadanos con el último totalitarismo asesino de Europa. (...) Votar por los partidos del frente de Estella, por los compañeros*

de viaje de los asesinos de Giménez Abad y de tantos otros, equivale añadir al crimen la irrisión, el desprecio de los muertos. (...) Quienes voten el 13 de mayo por los partidos constitucionalistas cumplirán un último deber ético con Manuel Giménez Abad y todos los Giménez Abad de esta desdichada historia: certificarán con su voto la inocencia y la nobleza de las víctimas. (...) El 13 de mayo, los que cayeron defendiendo la libertad de todos no serán una herencia engorrosa". En opinión del periodista Carlos Herrera a "Tiempo de dignidad" (ABC, 12.05.2001): "(...) La dignidad sólo tiene un camino, desgraciadamente. La esperanza sólo tiene un armario en el que buscar ropaje para estos tiempos. Es la ruta que marca la Constitución, la que encarna Jaime Mayor, la de Nicolás Redondo. Por ahí y sólo por ahí podrá aquella tierra confusa desembarazarse de la palabrería sangrienta de los que creen que las naciones recién inventadas justifican tanta muerte".

Per bona part d'aquests líders d'opinió de la premsa escrita de tendència "espanyolista", el paper de les víctimes d'ETA i el seu record havien de ser "el motor del canvi", l'esperança per dir prou a l'hegemonia "nacionalista". Per exemple, el periodista Alfonso Ussía a "Sonrisa herida" (ABC, 06.05.2001) feia la reflexió següent: "(...) Arzallus y Otegi, Ibarreche y el zamorano Permach, el PNV y Euskal Herritarrok, han conseguido que la inteligencia y la sabiduría del País Vasco se haya ido de vacaciones obligadas, que no para siempre, de su tierra y sus raíces. La relación de vascos abatidos por el desánimo e instalados en otras regiones de España se haría interminable. Pero Arzallus sabe, y por eso lo teme, que siguen allí. (...) Hasta allí llegan sus voces, sus denuncias, sus palabras y de cuando en cuando, sus presencias. Para recordar que el fin del terror y de la coacción está a un paso de la esperanza. Para animar a los vascos a resistir un poco más. Para decirles que no sólo en España, en todo el mundo, a los vascos que se juegan la vida por la libertad se les reconoce y premia como lo que son. Unos héroes callados". Per la seva banda, Gustavo de Arístegui a "Lloraremos, pero debemos aguantar" (ABC, 07.05.2001) conclou: "(...) Mientras llegue el día de la liberación, lloraremos, nos acongojaremos, nos robarán hombres extraordinarios como tú –Manuel Giménez Abad-, pero para honrar tu memoria y la de todas las víctimas del terrorismo, para no permitir que tu muerte y las suyas hayan sido en vano, tenemos que aguantar y seguir combatiendo con todo el peso de la ley, con

toda la legitimidad de la democracia, con toda la fuerza del Estado de derecho, con todo cariño, respeto y reconocimiento”.

B. L'estigmatització d'allò que representa el nacionalisme basc i la criminalització d'allò que va representar el Pacte de Lizarra

La crítica respecte el Pacte de Lizarra (1998) va ser emprat per aquest col·lectiu d'opinadors com un recurs sistemàtic per desacreditar i deslegitimar les posicions representades pel Partit Nacionalista Basc. Segons aquestes veus, el pacte havia estat engendrat com una estratègia “anti-constitucionalista” a fi de complaure per part del nacionalisme basc els terroristes i demanar-los una treva. La firma de Lizarra, però, havia estat un fracàs en la lluita per posar fi a la violència a través del diàleg, tal com s'havia demostrat. En aquest sentit, opinaven que el diàleg amagava el camí per la ruptura amb Espanya. A més, consideraven que el sobiranisme defensat pel lehendakari Juan José Ibarretxe emmascarava la independència del País Basc, la qual cosa requeria una “neteja ètnica”. S'acusava Ibarretxe d'haver pactat amb l'ultranacionalisme (“euskonazis”, d'orientació nacionalsocialista). També s'argumentava que el pacte d'Estella, signat per tota la família nacionalista, reforçava l'exclusió dels drets de ciutadania d'aquells ciutadans (gairebé la meitat de la població) que no se sentien nacionalistes. Així doncs, Lizarra suposava l'intent del PNB i d'EA, amb el suport polític d'ETA –que associaven i equiparaven a l'esquerra abertzale- de trencar l'acord constitucional. Alhora, s'acusava el govern presidit pel PNB de coexistir amb “grups fanàtics”, assassins dels seus adversaris polítics. En opinió d'aquests analistes, el govern d'ideologia nacionalista es deslegitimava a ell mateix per incomplir la seva funció a l'hora de defensar els valors de la llibertat, la igualtat, la solidaritat, el pluralisme i, en definitiva, la cultura democràtica. El nacionalisme basc representat pel PNB s'apoderava, per tant, d'una concepció patrimonial del país. Només els “democràtes de veritat”, aquells que ho eren per damunt de qualsevol altra consideració ideològica, eren els que defensaven la llibertat de tots. Mentre que aquells que tenien com a valor suprem el fet de ser nacionalista i en un segon terme democràtes havien de ser deslegitimats. Tot seguit, a tall de resum, es

reprodueixen d'altres acusacions llançades per aquest corrent d'opinió envers el Pacte de Lizarra i el PNB:

- El pacte de Lizarra no condueix a cap lloc. Sense llibertat ni seguretat la pau indefinida no és possible i menys actuant fora del marc constitucional-estatutari.
- El PNB hauria d'escatir en el supòsit de guanyar aquestes eleccions si pactarà amb el "tàndem assassí feixista d'ETA i el seu braç polític".
- En el País Basc no existeix l'expressió democràtica del nacionalisme.
- ETA és una manifestació extrema de "nacionalisme totalitari".
- Els nacionalistes moderats han tensat innecessàriament les relacions socials entre els bascos i amb la resta dels espanyols.
- El pacte de Lizarra és un experiment de construcció nacionalista.
- No pot haver-hi un final dialogat quan una de les parts (ETA) no vol pròpiament dialogar, sinó imposar els seus plantejaments.
- Opressió nacionalista: marginen el 50% de la població/ política de terror i por/ "estem en una situació de pre-guerra civil".
- Els nacionalistes bascos han comès el greu error d'aproximar-se al món del terrorisme. Lizarra/Estella fou el major disbarat que el PNB ha fet en molts anys.

Ignacio Sánchez Cámara a *"Terror y claridad"* (ABC, 07.05.2001) presentava les eleccions en clau de referèndum, amb dues clares opcions: els assassins front les víctimes; el totalitarisme front la llibertat: (...) *De un lado, los asesinos; de otro, las víctimas. De un lado, los totalitarios; del otro, los defensores de la libertad. Quien busque un lugar intermedio, está del lado de los primeros, de los asesinos y de los totalitarios. No es necesario esperar a la jornada de reflexión. El próximo domingo en el País Vasco existen dos opciones políticas: los asesinos y sus cómplices, por un lado, y el resto, por otro. Los que intentan en una zona intermedia, el PNV e Izquierda Unida, lo quieran o no, favorecen los intereses de ETA. (...) Si no existiera la traición de Estella, el PNV podría legítimamente reclamar que se encuentra en el lado de la decencia. Pero el pasado reciente y la deslealtad de sus dirigentes, no sólo a la Constitución y a sus antiguos compañeros de gobierno, asesinados por*

aquellos con quienes ellos pactaban, sino a la dignidad humana, lo impiden. La culpa de los dirigentes actuales del PNV reside en compartir fines con los asesinos (...). La tercera vía entre el bien y el mal forma parte del mal. (...) Sólo el voto al PP y al PSOE entraña una condena genuina y sin ambigüedades de los crímenes de ETA. Lo demás o es crimen o es complicidad, debilidad o claudicación ante él. (...) Y todavía algunos deploran el frentismo. Como si no hubiera una obligación moral de hacer frente al mal”.

Respecte a la figura del president del Partit Nacionalista Basc, Daniel Múgica a “Arzalluz, el traidor” (ABC, 12.05.2001) escribía: “(...) Arzalluz, en una cabriola mortal de necesidad, teniendo los resortes, los utensilios, el Estado de Derecho a su favor, las fuerzas de seguridad, la educación y la economía, ni ha pretendido ni ha querido acabar con ETA. Porque Arzalluz le gusta ETA, lo considera el hermano menor, como Caín a Abel”.

Jon Juaristi a “Una jornada de reflexión para los vascos” (El Mundo, 12.05.2001) alertava dels nexes d’unió entre els nacionalismes “moderat” i “radical”: “(...) Ahí es precisamente donde se halla el nexo profundo entre el nacionalismo moderado y el radical, en la homología de dos estrategias: una, que trata de romper desde dentro la legalidad, obstruyéndola, deteriorándola, invalidándola; otra, que la derruye desde el exterior, mediante el asedio terrorista. Ambas estrategias, aparentemente paralelas en los 80, se revelaron convergentes en los 90 hasta fundirse en el frentismo de Estella. (...) No quiso hacerlo así, quizá porque pensaba que corría el riesgo de desaparecer no sólo de la política, sino también de este mundo. Fue cobarde entonces; hoy es sólo un desecho de tintera. A causa de su canguelo, de su sumisión a la chulería de Otegi, el PNV y EA se han pringado con la mierda moral de ETA tanto como sus compadres de EH”.

Pel que fa al Pacte de Lizarra, el periodista de la COPE, Federico Jimenez Losantos, a “Proetarras” (El Mundo, 09.05.2001) el qualificava d’estat totalitari dissenyat per ETA amb la complicitat dels nacionalistes i comunistes: “(...) Dentro de esa nación española entendida como ámbito de derechos individuales caben todos los vascos, incluidos los nacionalistas; dentro del Estado totalitario de Estella diseñado por ETA y suscrito por PNV-EA e Izquierda Unida sobran la mitad larga de los vascos y el 90% de los navarros, por ser españoles y demócratas o viceversa. Pero a ese proyecto etarra, única

alternativa real a España, se ha subordinado cualquier otro proyecto nacionalista. La diferencia entre los etarras y los proetarras es que los primeros matan y dicen que hay que matar hasta que los españoles se rindan y negocien y los segundos dicen que los españoles deben rendirse y negociar para que los etarras dejen de matar. División de papeles. Dos caminos que confluyen en el mismo campo de concentración”.

En opinión de Juan Pablo Fusi a *“Un nuevo equilibrio vasco”* (El Correo, 05.05.2001), el Pacte de Lizarra fou un gran error perquè va incidir encara més en la divisió de la població basca en dos fronts polítics: *“(…) Lo que hoy está en juego en el País Vasco no es la constitución de Euskadi como nacionalidad: ya lo es desde 1980. Lo que está en juego es la constitución del País Vasco como una sociedad democrática y libre, ante la amenaza que para las libertades y los derechos de los ciudadanos suponen el terrorismo de ETA y la violencia callejera desencadenada por su entorno. Soberanía vasca no es la clave para la paz: es la mejor receta para la confrontación. Ésa es la gran lección, al menos, que cabe sacar del terrible bieno que ha sido la etapa de gobierno de Juan José Ibarretxe. El gran error del pacto de Lizarra-Estella de septiembre de 1998 no sólo su resultado no fue la paz (ETA rompió la tregua), sino la formación de un frente nacionalista, una apuesta soberanista, la división del País Vasco en bloques políticos enfrentados”.*

El dirigent socialista basc, Ramón Jáuregui, a *“Hablamos del futuro”* (El Correo, 03.05.2001) compartia aquesta mateixa tesi. Considerava que el Pacte de Lizarra no era més que una estratègia política que conduïa a la fractura identitària i política en el País Basc. A més a més, perseguia l'Euskadi reunificada, euskaldun i, en darrer lloc, l'autodeterminació: *“(…) Ese proyecto del carné vasco, del referéndum fantasma entre los buenos vascos para hacer la gran Euskal Herria, del monolingüismo euskaldun, de la soberanía autodeterminista, de la negación de la pluralidad y de la diversidad identitaria, que acaba en limpieza étnica-ideológica, cuando va acompañada de violencia discriminada, como nos ocurre hoy i aquí, todos los días”.* Jáuregui defensava la tesi que el PNB pretenia *“(…) arrastrar a EH a la política y así a ETA al abandono de la violencia y, para ello, os negaréis a forjar un acuerdo democrático con el resto de los partidos, es decir, un pacto de paz contra el*

fascismo violento y el nacionalismo etnicista y excluyente de la izquierda abertzale”.

En altres paraules, des del partit popular, Fernando Maura, a *“Aciertos y desatinos”* (*El Correo*, 06.05.2001) denunciava que el partit nacionalista “hagués pactat amb els assassins el camí cap a la independència que els bascos no volien” i el periodista José María Calleja a *“El Kursaal y el cambio posible”* (*El Correo*, 04.05.2001) afirmava que hi havia proves que certificaven que en l’anterior legislatura Ibarretxe havia arribat al càrrec de lehendakari “gràcies a un acord del PNB amb ETA que després es va traduir en el préstec dels vots d’Euskal Herritarrok”. De forma similar, Antonio Elorza a *“Contra la secesión”* (*El Correo*, 01.05.2001) al·legava que: *“(…) el pensamiento de Ibarretxe descansa sobre un maniqueísmo elemental del aquí Euskadi, fuera España propio de la tradición sabiniana en la que coincide con los planteamientos de ETA y de EH (...). PNV y EH proclaman la soberanía, Otegui les da otra vez los votos de la sangre y a construir la nación”*. I afegia: *“(…) el camino de la independencia por encima de las instituciones vigentes y del voto de los ciudadanos vascos y navarros. Y por muchos eufemismos tramposos con que se intente disimular el objetivo de la independencia a corto plazo, no otra cosa propone el PNV”*. Per a Manuel Bear a *“El plebiscito”* (*El Correo*, 10.05.2001): *“(…) Los dirigentes del nacionalismo gobernante no sólo se muestran incapaces de expresar políticamente su solidaridad con las víctimas, sino que se comportan como si no fueran conscientes del demoleedor efecto que provocó en la sociedad el protocolo de intenciones o acuerdo que firmaron con la banda terrorista y que precedió al Pacto de Lizarra”*. Bear acusava el PNB d’haver hipotecat *“(…) su proyecto político a un grupo mafioso de extraordinaria crueldad”*.

Andoni Pérez Ayala a *“Aprender del pasado”* (*El Correo*, 12.05.2001) afegia que Lizarra no havia suposat la fi de la violència, sinó que encara l’havia fet incrementar de forma més salvatge i indiscriminada. A més, a diferència de l’acord d’Ajuria Enea, sota el govern del lehendakari Ardanza, el d’Estella havia provocat la fissura entre els “demòcrates”: *“(…) Al final de la legislatura nos vamos a encontrar con que seguimos teniendo terrorismo, igual que antes de Lizarra (aunque más salvaje e indiscriminado) y además, una fractura democrática, provocada directamente por la dinámica abierta por el acuerdo de*

Lizarra, que no admite comparación con la situación que existía anteriormente, durante el periodo de vigencia del Acuerdo de Ajuria Enea que (...), al menos hasta la fecha, ha sido el único instrumento que ha permitido plasmar el consenso de las fuerzas democráticas frente al terrorismo.(...) la vinculación de la consecución de la paz a la satisfacción de las reivindicaciones nacionalistas del acuerdo de Lizarra; es lo que tanto desde el punto de vista ético como político y democrático es imperdonable”.

Els atacs contra el nacionalisme basc i els trets identitaris d'aquest poble persistien en el discurs d'aquests “intel·lectuals”. Francisco José Llera Ramos a “Vascos” (ABC, 04.05.2001) sostenia que la imposició d'allò que representa ser basc i l'apropiació totalitària d'una “identitat imaginada” eren les causes de la ruptura de la cohesió social. Llera Ramos qualificava la identitat basca d'atavisme “neuròtic” que es caracteritzava per un “etnicisme exclouent”, “xenòfob” i “integrista”, entre d'altres adjectius: “(...) *Es, precisamente eso la inteligencia, más que la voluntad, lo que está en juego. Se trata, en efecto, de un problema arbitrario y atávico, que yo me atrevería a calificar de neurótico. Si se me permite la paradoja, es lo vasco lo que le puede estar haciendo la vida imposible a los vascos. Mejor, es una de las formas de definir e imponer lo vasco la que impide la cohesión social y política de los vascos. Es la apropiación totalizante de una identidad imaginada del grupo la que desestabiliza la convivencia plural de la comunidad. (...) la definición de lo vasco caracterizada por un etnicismo excluyente, xenófobo con los propios convertidos en extraños, integrista, autoritario y agresivo o violento, precisamente, por sentirse agónica, la que le hace la vida imposible a los vascos. Es, simplemente, la versión vasca de la limpieza étnica, de la que advertiera hace ya algún tiempo, con gran escándalo del graderío, el por entonces presidente Felipe González. (...) En la sociedad vasca hay una mayoría clara moderada, que legitima la actual realidad constitucional, está satisfecha con su rendimiento; rechaza rupturas y aventurerismos excluyentes, define una identidad colectiva plural y basada en la compatibilidad. Una mayoría que desea que cambien las cosas y, sobre todo, se abandone el camino de la confrontación dual. Sólo este cambio de rumbo puede garantizar la viabilidad democrática y hasta grupal de nuestra sociedad, sólo así podremos comenzar a superar esta neurosis colectiva ya centenaria, pero hoy*

en fase aguda. Sólo la comprobación de la viabilidad de la alternancia y su eficacia regeneradora pueden asegurar ese cambio de rumbo que acabe con el engaño institucionalizado y la falta de libertad”.

Segons aquests opinadors, entre els mals del País Basc, destacaven el de la violència terrorista, però alhora el d'un nacionalisme excloent, el basc. En aquest sentit, negaven l'existència d'un nacionalisme espanyol. En realitat, al seu entendre, el fet d'estar al costat d'Espanya significava en un context democràtic respectar el marc constitucional. Així ho exposava el periodista César Alonso de los Ríos a *“El españolismo como recurso”* (ABC, 07.05.2001): *“(…) Ellos saben que hoy no hay un nacionalismo españolista, sino la adhesión a la realidad histórica de España que hoy se expresa en los términos de la Constitución”.* Respecte a la suposada imposició de la identitat basca per part del “nacionalisme governant a Euskadi”, Ricardo Utrilla a *“Nación, patria”* (El Correo, 02.05.2001) matisava: *“(…) Más que lógico es que uno está orgulloso de sus apellidos, lengua, costumbres, familia y amistades, que haga de ello escaparate de su personalidad, pero mucho menos lógico y loable es que trate de imponer todo ello a los demás como lo único, o lo mejor, que en el mundo pueda existir”.*

El nacionalisme basc com a “element de divisió de la societat” era un dels arguments esgrimits per Juan Pablo Fusi a *“Un nuevo equilibrio vasco”* (El Correo, 05.05.2001): *“(…) nacionalismo, elemento de división de la sociedad vasca: por su idea excluyente de la etnicidad y la lengua, por su errónea interpretación de la historia vasca (...). Toda su visión de lo vasco se fundamentó en la idealización del mundo rural y euskaldún (...) los nacionalismos conllevan siempre y por definición el riesgo, la tentación, del exclusivismo y la xenofobia”.* En uns termes semblants es pronunciava el filòsof, Julián Marías a *“Que se decide el 13 de mayo”* (El Correo, 06.05.2001), en què reinterpretava la història lingüística de la llengua basca: *“(…) El País Vasco era no sólo una fracción, sino un miembro de la realidad española; hablaba una lengua propia, reducida a ciertos asuntos y a la vida cotidiana, rara vez escrita; y otra lengua también propia, de origen primariamente latino, de larga historia, que había llegado a ser una de las pocas lenguas universales y en la cual se había creado una de las mayores culturas. ¿Se podrá renunciar a esto, es decir, a la realidad casi milenaria de un pueblo ilustre? Casi todo lo*

que han dicho los vascos, salvo en ciertos reductos íntimos, lo han dicho en español”.

D'altres articulistes, “carregaven les tintes” contra l'educació que s'impartia a les anomenades *ikastolas*. Entre aquests, destacava Agustín Domingo Moratalla. A “*Dosificar la esperanza*” (*El Correo*, 12.05.2001) escrivia: “(...) *El diario de Anna Frank debería ser lectura obligatoria en todos los colegios e ikastolas del País Vasco. Muchos jóvenes que han emprendido la tortuosa senda de la violencia callejera y muchos de sus maestros que alimentan procesos de identificación totalitaria (el nacionalismo democrático puede ser otra cosa)*”. Joseba Arregui a “*A buen entendedor*” (*El Correo*, 08.05.2001) induïa a associar “cultura basca” amb “violència d'ETA”: “(...) *ETA pone una vez más de manifiesto que para ellos Euskadi, el pueblo vasco lo compone sólo los que ellos deciden que son vascos, los nacionalistas, y los nacionalistas que más o menos se acercan a sus postulados. Los que estan dispuestos a entender, sentir, vivir e imaginar Euskadi como ellos (...) liquidando físicamente a los representantes de las opciones no nacionalistas. (...) En la Euskadi de ETA sólo hay sitio para una lengua, para una cultura, si es que se puede llamar cultura a lo que utiliza el asesinato como medio de expresión. (...) nadie puede querer lo que quiere ETA, nadie puede compartir los planteamientos de ETA. Nadie puede tener la visión de Euskadi que tiene ETA. Nadie puede querer que la sociedad vasca sea uniforme, homogénea, monista, clonado como lo quiere ETA*”.

C. La interpretació dels resultats l'endemà del 13-M

Segons Santiago González a *“El revolcón”* (*El Correo*, 14.05.2001), el resultat era just, malgrat lamentava que els electors haguessin donat l'esquena a les víctimes: *“(…) El resultado es justo, en contra de lo que habría dicho Arzallús en otro caso. Así lo han querido los ciudadanos, aunque hayan vuelto la espalda a tantas víctimas en el momento de depositar su voto”*. En canvi, qui fou conseller de cultura del govern basc, Joseba Arregi, que abandonà el PNB per discrepàncies amb el “nacionalisme governant”, a *“La ocasión”* (*El Correo*, 14.05.2001) qüestionava en part la campanya duta a terme pel Partit Popular: *“(…) El ser víctimas no justifica cualquier política, no legitima todo. Las injusticias sufridas no estan libres de caer en la tentación de producir sus propias injusticias, sus propias tergiversaciones, sus propios abusos de poder. (...) Al PP no le es lícito extraer de una postura ética, de la situación de víctima, la exigencia de que sólo una política, la suya, es la correcta y la posible (...) al PNV tampoco le es lícito esconderse exclusivamente detrás de la buena intención que ha acompañado todas sus apuestas, especialmente la de Lizarra”*.

Menys autocrítica envers la campanya efectuada de suport al bloc constitucionalista fou la de la periodista Edurne Uriarte. Per a ella, *“Se impuso la identidad sobre la libertad”* (*ABC*, 15.05.2001): *“(…) Y el problema, por si alguien tiene la tentación, no es el de estrategias electorales equivocadas, o el de mensajes equivocados. Estas elecciones eran sobre principios fundamentales, no sobre estrategias. (...) Pero nos han mostrado que la sociedad no siempre se coloca mayoritariamente al lado de esos principios. Hay ciudadanos para los que la autoafirmación excluyente de su identidad fundada en el racismo y la xenofobia es anterior a la defensa de la libertad de los otros ciudadanos. En el País Vasco ha sido así durante mucho tiempo, y, de momento, sigue siendo así. (...) Desgraciadamente, hay valores, también los peores valores que son difíciles de cambiar. Hacen falta realismo y paciencia”*.

En opinió del director d'*ABC*, José Antonio Zarzalejos, a *“Saber esperar”* (*ABC*, 15.05.2001), el triomf de la coalició nacionalista s'explicava pel traspàs de vots procedents de l'esquerra abertzale, sinònima de terrorisme: *“(…) Pero hay otra hipótesis que es a la vez peor y más verosímil: que el trasvase de*

votos de EH al PNV-EA no sea otra cosa que un recurso de máximo pragmatismo, es decir, que buena parte de los filoetarras, ante el peligro de una alternativa no nacionalista, hayan acudido en socorro de la coalición para que el españolismo quede cercenado. Si así fuere, el PNV y EA, no sólo habrían visto reforzarse a sus dirigentes más próximos a EH, sino que además, habrían incorporado decenas de miles de votos que le presionarían en un sentido bien diferente al de la moderación, el estatutismo y la lucha contra el terrorismo". Finalment, per a Gabriel Albiac a "Adiós, Euskadi" (El Mundo, 14.05.2001), l'escenari que deixava el dia després dels comicis era "negre" pel futur del País Basc: "(...) Vuelta a la casilla de partida. Pero en infinitamente peor. Más de un año de campaña electoral, el más amplio consenso cristalizado jamás entre partidos españoles, la unanimidad combativa de analistas, intelectuales, ciudadanía... Y, al final, un resultado como una lápida: vuelta al cero, retorno a la casilla de partida. O peor. (...) La realidad ha infligido un duro castigo a quienes se empeñaron en confundir deseos con realidades. Mortífero para PP Y PSOE, que ven el País Vasco perderse en un horizonte lejano al que la Constitución española define".

2.2.2.6. Les declaracions a premsa dels polítics “nacionalistes” i afins

Juan José Ibarretxe, candidat del Partit Nacionalista Basc a la lehendakaritza (lehendakari en funcions):

- “Ibarretxe acusa a Madrid de usar Euskal Herria como opio del pueblo”. (Gara, 06.05.2001).

Xabier Arzalluz, president del Partit Nacionalista Basc:

- “Arzalluz: El PSOE ha caído en la trampa de Mayor”. (Deia, 06.05.2001).
- “El líder del PNV les acusó –PP- de «aprovecharse de la sangre» con fines políticos electorales. «Me parece de una bajeza moral increíble. Yo no entiendo que quieran, sobre todo este día, aprovechar la sangre con unos fines políticos electorales como lo están haciendo», insistió”. (EL MUNDO, 08.05.2001).

Govern basc:

- “El gobierno vasco acusa a PP y PSOE de fomentar los insultos”. (Deia, 09.05.2001).

Arnaldo Otegi, candidat d'Euskal Herritarrok a la lehendakaritza:

- “Otegi pide más soluciones y menos lágrimas de cocodrilo”. (Deia, 08.05.2001).
- “(...) menos condenas, menos literatura política, menos lágrimas de cocodrilo y más soluciones, soluciones y soluciones para este país”. (El Mundo, 08.05.2001).
- “En otro momento del acto señaló que «nadie piense que la izquierda abertzale es la mensajera de la guerra» y aseguró que «siempre ha sido la mensajera de la paz». Dicho lo cual, concretó que «la paz se llama democracia». «Si se sigue apostando por un marco autonómico que divide el país y no nos da la soberanía necesaria para hacer frente a los problemas, se está haciendo una apuesta por alargar el conflicto político y el sufrimiento», dijo”. (El Mundo, 08.05.2001).

- *“Otegi declaró que el País Vasco lleva «150 años sin conocer una sola generación que no haya conocido la cárcel, el exilio, la muerte y la tortura» y para hacer frente a esto reclamó «responsabilidad política y valentía, porque la valentía no se expresa en esta coyuntura condenando a ETA, eso es lo más fácil porque uno condena y ya está en el club de los demócratas». A su juicio, la condena de los atentados «no es ser valiente, sino que eso es ser un cobarde, porque la auténtica valentía consiste en decir que no hay solución al conflicto sin soberanía»”. (El Mundo, 08.05.2001).*
- *“EH: Garzón irrumpe en campaña como candidato de Mayor Oreja”. (Gara, 11.05.2001).*

Javier Madrazo, Coordinador General d’Ezker Batua-Berdeak i candidat a la lehendakaritza per aquesta formació:

- *“Javier Madrazo una carta pública a ETA para pedirle su disolución y explicarle que sus crímenes son utilizados por quienes, además, «combaten también las ideas, los proyectos y las propuestas políticas que tienden a que Euskadi sea dueña de su destino»”. (El Mundo, 29.04.2001).*
- *“Madrazo acusa a PP y PSOE de usar la estrategia del miedo”. (Deia, 07.05.2001).*
- *“El candidato a lehendakari por IU, Javier Madrazo, hizo una valoración similar a la del dirigente peneuvista. Desde su punto de vista, el trabajo del CIS está «tan cocinado y se ha recalentado tanto que a estas alturas no tiene demasiada credibilidad»”. (El Mundo, 10.05.2001).*

Altres veus alienes a la classe política, com ara els treballadors de Televisió Espanyola:

- *“Trabajadores de TVE critican que se silencia a Ibarretxe”. (Deia, 08.05.2001).*

2.2.2.7. La premsa partidària del “bloc nacionalista”

Ben diferent va ser el tractament periodístic dut a terme pels diaris de tendència nacionalista basca, editats a Euskadi, en els comicis del 13-M. En l'eix ideològic, la línia editorial de *Deia* és pròxim al PNB-EA, mentre que la capçalera *Gara*, que substituï *Egin* després del seu tancament per ordre judicial, representa l'esquerra abertzale.

Deia a través de l'editorial “*Distensión y exposición de los programas*” (*Deia*, 06.05.2001) criticava la campanya electoral engegada pels partits “constitucionalistes”, els quals, al seu entendre, havien plantejat les eleccions en clau estatal. També valorava de forma negativa la presència a Euskadi dels màxims dirigents estatals de les formacions qualificades per aquest diari com a “espanyolistes”, ja que distorsionaven la naturalesa d'aquesta cita: “(...) *Estos comicios, aunque algunos se empeñen en buscarle rentabilidades a otra escala, son autonómicos, los vascos vamos a decidir acerca de quienes deben gestionar nuestros intereses más directos, quienes deben de ejercer el autogobierno y si queremos que éste se amplíe. Se decide el Gobierno de aquí, no el de Madrid*”. Arran de l'última víctima d'ETA, el president del PP a Aragó, Manuel Giménez, l'editorial “*Cohesión social frente al asesinato*” (*Deia*, 07.05.2001) condemnava l'atemptat i mostrava solidaritat amb el Partit Popular, malgrat criticava que l'hagués utilitzat electoralment. Aquest diari era partidari de recuperar la unitat entre totes les forces polítiques. És per això, que creia que l'única divisió que havia d'existir era entre les víctimes i els seus assassins.

Per la seva banda, el diari *Gara* en l'editorial “*Buscar una solución definitiva*” (*Gara*, 07.05.2001) també mostrava la seva solidaritat amb els familiars del polític assassinat per ETA. Però compartia les crítiques de *Deia* respecte al bloc “constitucionalista” que acusava de no voler realment trobar una solució sincera i definitiva per mitjà del diàleg per resoldre el “conflicte polític”. En aquest sentit, l'editor proposava recórrer a vies pacífiques per resoldre'l: “(...) *Lo único indudable es que ETA ha vuelto a actuar como lo viene haciendo desde hace décadas y ello obliga a reflexiones más profundas que las meramente coyunturales. (...) Lo exigible a todas las partes implicadas en este conflicto sería que no se trata de engañar a la sociedad con la promesa de*

falsas quimeras, ni confundirla con acusaciones infundadas, y se apostara por la búsqueda sincera de una solución definitiva a este conflicto. (...) En 1998 formaciones que representaban la mayoría política y social de Euskal Herria hicieron un diagnóstico común de las causas del conflicto y del camino a seguir para su resolución (...) siguen siendo hoy igualmente válidos”.

En un altre dels seus articles, “Acusaciones políticas y sus consecuencias” (08.05.2001), *Deia* denunciava el Govern espanyol d’alimentar una fractura social, per mitjà de discursos “irresponsables”, en el si de la comunitat vasca i propiciar un sentiment de rebuig envers la figura del lehendakari Ibarretxe fora d’Euskadi. Només així es podia entendre la reacció popular contrària a Ibarretxe en els funerals d’aquesta darrera víctima a Jaca. Sense oblidar el sector de la societat basca que es trobava amenaçada per ETA, l’editorial “El mitin del candidato que nadie desea” (*Deia*, 13.05.2001) puntualitzava que d’altres sectors de la població eren acusats i criminalitzats sense més pels partits “constitucionalistes”. En definitiva, una part de la societat vivia amenaçada pel terror i l’altra era acusada injustament de col·laboració amb el terrorisme. El clima polític no podia ser més crispat: “(...) Hace tiempo que la sociedad vasca ha demostrado más coherencia y sabiduría que quienes desde un lado y otro han pretendido dividirla y enfrentarla. Hace tiempo que la sociedad vasca viene aguantando un clima político que, siendo generosos, podría calificarse, como enrarecido. No es el mejor escenario para la convivencia aquél en el que una parte de la sociedad convive con el miedo y la amenaza, y la otra con la calumnia y la acusación injustas, cuando interesadas”.

Els editorials del diari *Gara* “Desplazar el centro de gravedad” (09.05.2001) i “Quedan muchos cimientos por poner” (12.05.2001) valoraven negativament la influència exercida pels principals mitjans de comunicació “nacionalistes espanyols” en la construcció d’una determinada opinió pública adversa a tot allò que representava Euskal Herria. *Gara* acusava el bloc constitucionalista i els seus aliats mediàtics de posar en dubte davant l’opinió pública el caràcter democràtic de les formacions nacionalistes basques, especialment la campanya orquestrada en contra la coalició PNB-EA associant-la amb ETA. Una campanya que segons *Gara* anava més enllà, tot

estigmatitzant des d'aquestes postures la cultura basca i l'euskera, considerat com la llengua dels assassins, del terrorisme i de la violència: *“(...) una gran influencia la labor de comunicación, dominados los más fuertes de ellos por el nacionalismo español y que en los últimos meses han huido de cualquier disimulo en su batalla contra el nacionalismo vasco. (...) Se ha comprobado, por ejemplo, como medios de comunicación, instituciones y organizaciones de cuadros como el Foro de Ermua, Basta Ya y la Plataforma Libertad crean sinergias que permiten que determinados mensajes estén permanentemente gravitando sobre la sociedad”*. De nou, a *“La intención directa de las estimaciones”* (Gara,10.05.2001), l'editor responsabilitzava el Govern espanyol d'enganyar i manipular l'opinió pública, retardant els resultats de l'enquesta del CIS (Centro de Investigaciones Sociológicas) que perjudicaven el PP: *“(...) El Ejecutivo del Partido Popular no ha dudado en, primero, mentir a la opinión pública y, después, dar a conocer unas cifras que hasta el más benevolente de los observadores considera maquilladas. (...) Lo ocurrido en este trabajo del CIS muestra hasta qué punto las encuestas son manipulables y un agente sin escrúpulos puede hacer una utilización ladina de ellas. Y grave es que el manipulador sea nada menos que el propio Gobierno”*.

Les reaccions post-13M tampoc es van fer esperar des d'aquesta premsa, talment com es pot copsar per mitjà dels titulars de notícia següents:

- *“El diálogo gana las elecciones”, Deia (14.05.2001).*
- *“Contundente respaldo al nacionalismo democrático y al diálogo”, Deia (14.05.2001).*
- *“Los sociólogos coinciden en que la política del miedo no ha surtido efecto a PP y PSE”, Deia (14.05.2001).*
- *“La coalición PNV-EA resulta la gran triunfadora de los comicios del 13-M”, Gara (14.05.2001).*

En relació amb els resultats electorals, l'escrit *“Votos para buscar una solución dialogada”* (Deia, 14.05.2001) celebrava l'elevat índex de participació a les urnes, símptoma al seu entendre d'una bona salut democràtica a Euskadi. El 13-M havia demostrat en el seu parer el fracàs dels partits “constitucionalistes” i el triomf del nacionalisme basc i del diàleg. Així doncs, considerava Juan José Ibarretxe com l'únic candidat que havia parlat i practicat la via del diàleg per intentar resoldre la convivència al País Basc. D'ara en

endavant, però, “(...) el diálogo sólo será posible si quienes hasta ahora se han negado a practicarlo deciden que ha llegado la hora de aparcar la confrontación y el desaire institucional. (...) El candidato del PP Jaime Mayor Oreja no ha alcanzado ninguno de los objetivos que se había marcado y ha arrastrado en su fracaso al PSE. La estrategia de hostigamiento hacia al nacionalismo vasco no ha dado sus frutos”. Altrament, Deia es mostra satisfet pel descens de vots obtinguts per l'esquerra abertzale: “(...) El castigo a la intransigencia se ha hecho más palpable aún en el debacle sin precedentes de EH. El mismo electorado que se sumó en plena tregua a sus filas, las ha abandonado cuando las armas han sustituido a la política. (...) El abandono definitivo de la violencia es la única alternativa que le queda a la izquierda abertzale para incorporarse al diálogo”.

Mentrestant, des del diari *Gara* a “*Mayoría abertzale, dirección abertzale*” (*Gara*, 14.05.2001) s'interpretaven els resultats de forma semblant. Era indiscutible l'èxit del nacionalisme basc, si bé hi havia consciència de la pèrdua de vots de la formació de l'esquerra abertzale Euskal Herritarrok. En aquest sentit, es convidava els seus dirigents a fer una reflexió. Al mateix temps, feia una crida al reelegit Juan José Ibarretxe perquè tingués en compte la voluntat d'una bona part dels vots procedents d'EH, els quals reclamaven la independència del País Basc. Però en qualsevol cas, el gran perdedor d'aquests comicis no era altre, segons *Gara*, que l'Estat Espanyol i la seva estratègia d'acabar amb el nacionalisme basc. Es tractava, al seu entendre, d'un autèntic fracàs, sobretot després d'haver protagonitzat una de les campanyes més dures conegudes en aquest país: “(...) *En medio del mayor vendaval del nacionalismo español, con los grandes medios de comunicación volcados en apoyo del tándem PP-PSE y con una presión sin precedentes los ciudadanos vascos han apoyado, indudablemente, la opción representada por PNV-EA. Se ha comprobado, además, que no era cierto el tópico de que un incremento de la participación –que ayer marcó un récord histórico- beneficia a las formaciones estatelistas*”.

2.2.2.8. Els opinadors partidaris del “bloc nacionalista”

Entre els opinadors de premsa escrita crítics amb el discurs llançat per l'anomenat “bloc estatutari” (polítics, mitjans de comunicació i alguns moviments socials), per titllar-lo de “propagandístic contra el nacionalisme basc”, hi havia periodistes i col·laboradors habituals dels diaris *Deia* i *Gara*. Si bé, bona part dels articulistes d'*El Correo* es van posicionar a favor del “front espanyolista” en els comicis del 13 de maig de 2001, certes veus discrepants amb la seva línia editorial també van tenir un espai, encara que en proporcions més minoritàries.

A. La condemna envers una campanya plena de mentides i difamacions

José Ramón Scheifler a “*La gran mentira, el gran error*” (*Deia*, 07.05.2001) descrivia el complot del “front nacionalista espanyol” per desdibuixar la realitat basca, que tants rèdits electorals li havia reportat fora d'Euskadi: “(...) *Se ha desatado con más fúria una campaña de desprestigio, como si en Euskadi se viviera en un auténtico régimen de terror dictatorial, hitleriano o estalinista, tolerado, si no fomentado por las instituciones vascas. (...) Esa imagen de Euskadi que la campaña PP-PSOE vende, regala, mete por los oídos y ojos, es la gran mentira. (...) Y, según, la propaganda, en los veinte años anteriores no se ha hecho sino imponer, pisotear, excluir a los de fuera y a los de casa que no piensan de cierta manera. (...) Se puede uno calificar constitucionalista, aunque excluya los artículos que regulan el cambio de la misma Constitución; o alardear de estatutistas los mismos populares o socialistas que veinte años no han sabido, o querido, delegar las competencias que implica la ley e ignorar la cláusula adicional que deja el Estatuto abierto a otros derechos. Todo esto es demasiado claro aun en una demagogia en la que parece regir el todo vale o todo pasa*”. En definitiva, es preguntava: “(...) *¿Caminamos a culminar la transición y la convivencia en Euskadi o retrocedemos a posturas de preguerra?*” Ell mateix es responia: “(...) *Ésta es la consecuencia de una campaña más de guerra que de paz. Lucha ideológica,*

guerra psicológica, mentiras, desinformación e intimidación zarandean y desorientan las opiniones de los países democráticos, presas por regla general del arte fácil de enganyar. Jean-François Revel aludía con estas palabras a la debilidad de la democracia ante las campañas dirigidas desde los países totalitarios. Quizá no soñó que dentro de una democracia, y desde la legalidad, podría darse un poder de los medios de información que con campañas semejantes dañara su propia democracia”.

En un altre dels seus articles publicat dies abans sota el títol “*Los obispos y la paz*” (Deia, 01.05.2001) Scheifler qualificava aquesta campanya propagandística del PP-PSE de “terrorisme de la paraula”: “(...) *El terrorismo de la palabra está produciendo estragos de rabia y odio. Creado el odio, sólo la emoción es importante, la fuerza que sostiene lo más inverosímil; él hará creíble todo lo que alimenta y engorda.*” És per això que creia que no seria fàcil el vot lliure i responsable si aquestes circumstàncies s’aguditzaven encara més.

Altrament, Pello Salaburu a “*Limpios de pecado*” (Deia, 04.05.2001) es mostrava perplex davant la quantitat de disbarats versats pel bloc constitucionalista envers les formacions nacionalistes basques. Despropòsits com ara: “(...) *Resulta que los partidos nacionalistas han querido imponer un modelo de país, marginando a la mitad de la sociedad. (...) Resulta que los nacionalistas somos los culpables de todo, incluso, por lo que se ve, de no se oiga más que euskera en la calle. Resulta que los niños no pueden estudiar en castellano. Que la lengua vasca se impone en los medios, en los cines, en los libros, en los bares, en la televisión, en la radio y en el Gran Hermano. Resulta que los nacionalistas hemos estado agazapados detrás de cada bomba de ETA. (...) Hoy no hay más que buenos y malos. Esa es la nueva definición social y la nueva lucha ideológica. Hemos convertido el País Vasco en una película del Oeste. Los buenos son los defensores de la libertad, del Estatuto y de la Constitución (...). Así que si los buenos llegan a Ajuria Enea pondrán en práctica un programa cuidado con esmero: un modelo de país en el que quepan todos... todos los que piensan como ellos*”.

Kepa Landa a “*Los árboles y el bosque*” (Deia, 10.05.2001) recordava els antecedents que explicaven el perquè d’aquesta convocatòria electoral: “(...) *Las elecciones al parlamento de Gasteiz, ya en plena campaña, no son*

normales. Se ha llegado a ellas tras un largo periodo de acoso, al que fue sometido el gobierno saliente de las anteriores, por parte de los partidos de obediencia española. (...) Se trata de presentar a la ciudadanía, por parte del españolismo, la necesidad de quitar a los nacionalistas del poder de la Comunidad Autónoma. Alegan sustancialmente que es un gobierno que no defiende a los ciudadanos; que no representa a los que no son nacionalistas; que no garantizan las libertades, y que se perpetua en el tiempo sin justificación, al, amparo de acuerdos con los violentos. ¿Es esto verdad o mero marketing?” Paralelament, Landa resumia l'estratègia dels partits estatalistes, que en bona mesura havien gaudit del suport dels seus aliats mediàtics, de la manera següent: “(...) Y a la ofensiva mediática, le siguió la política. Había que desbancar a los nacionalistas moderados de los centros de poder. Y a la vez actuar con todos los medios para contra los radicales, los abertzales, para lo que valía todo. (...) Quitadas las caretas, la doble tenaza empezó a actuar. A la vez se producía una criminalización absoluta de toda la actividad social y política procedente del mundo abertzale, se inició un acoso al Gobierno de Ibarretxe, con el único objetivo de provocar unas elecciones que permitiesen instalar en Gasteiz a Mayor Oreja. Desde las instituciones piensan en Madrid, todo se puede hacer con legitimidad. Hasta lo ilegítimo e ilegal”.

Vicent Franch a “Reduccionismo irresponsable” (Deia, 12.05.2001) també condemnava el discurs demagògic i simplista del sector espanyolista, obsessionat per equiparar el conjunt del nacionalisme basc amb el terrorisme d'ETA: “(...) Colocar a EH, PNV, EA y EB en la misma cesta donde está ETA es más que un error estratégico del PP y del PSOE de cara a las elecciones del 13-M: es una muestra de torpeza y reduccionismo irresponsable (...) se ofende gratuitamente la dignidad de los nacionalistas democráticos de los diferentes pueblos de España, confundiendo el legítimo clamor a favor de la vida y la libertad en una pesadilla indiscriminada dirigida contra las ideas”. Per la seva banda, l'historiador, José Antonio Rodríguez Ranz, i el sociòleg, Xabier Barandiarán, a “¡Ni hijos pródigos, ni traidores!” (El Correo, 07.05.2001) sostenien que era un greu error l'apropiació dels termes “llibertat” i “democràcia”, per part del programa electoral del bloc PP-PSE/PSOE, indissociables amb el text constitucional: “(...) Identificar en términos de

exclusividad la libertad y la democracia con la Constitución española supone practicar un concepto de democracia enjaulada difícilmente compatible con el espíritu dinámico y el horizonte abierto consustanciales a un sistema democrático”.

Pablo Beldarrain Solatxi a *“Sucia campaña electoral”* (Deia, 03.05.2001) acusava fonamentalment el Partit Popular de tergiversar el concepte de llibertat i desmentia que un triomf del front espanyolista aportés més llibertat al País Basc: *“(…) entre las promesas que oferta el PP hay una que me ha llamado poderosamente la atención, la libertad. (...) Falsa promesa, porque no entienden el significado de la palabra libertad. Gana la libertad y no permiten la convocatoria del Pueblo Vasco para que exprese su voluntad libremente. Gana la libertad y no permiten la utilización del carné vasco para votar. Gana la libertad y no ponen en libertad a los presos que han cumplido las tres cuartas partes de su condena. Gana la libertad y se niegan a dialogar con el lehendakari. (...) Gana la libertad y silencian los actos de campaña de PNV-EA en los medios de comunicación que maneja el PP. Gana la libertad ... ¡Que osadía!”.*

Precisament, en relació amb el Partit Popular, Koldo Aldai s'adreçà al candidat popular per mitjà de la *“Carta abierta al Sr. Mayor Oreja”* (Deia, 06.05.2001), en què li retreia el següent: *“(…) Vds. Han hecho del ejecutivo de Ibarretxe blanco de todas sus destemperadas críticas por la razón de haber promovido vías de diálogo con los violentos. Vds. Han equiparado hasta la saciedad a los que aprietan el gatillo o ponen las bombas, con los que han pretendido dialogar con ellos en la sana determinación de acercar la paz. (...) Vds. Estan alentando una verdadera fractura civil. Instrumentalizan el rechazo y el hartazgo de la violencia de la población para reciclarlos con votos a su favor. (...) Vds. Saben, que por dura que sea la situación de acoso etarra que padecen, su actitud de visceral enfrentamiento les proporciona pingües beneficios electorales”.* A més a més, assegurava que *“(…) Sin ETA jamás habrían alcanzando la popularidad de que ahora gozan en la Comunidad Autónoma”* i dubtava que *“(…) puedan cumplir con la que constituye el eje de su campaña: acabar con ETA por la exclusiva vía policial. Ningún problema se puede resolver por esa sola vía. La espiral de violencia y con ello no equiparo*

labor policial con violencia abertzale, sólo se puede quebrar con voluntad de diálogo. (...) El diálogo con los violentos no es la rendición de la democracia, sino su más generosa expresión. La rendición de la democracia es el abusivo uso de los medios de comunicación públicos para beneficio de una opción electoral, tal como está ocurriendo ahora con la utilización descarada que Vds. Están haciendo de TVE”.

Al mateix temps, Luís María Retolaza i Ramón Labaien a “El 13 de mayo, elección” (Deia, 09.05.2001) manifestaven: “(...) Mayor Oreja no escarmienta y sigue empeñado en acabar con ETA a palos, que es la mejor forma de no acabar con ETA. Eso sí, ampliando el concepto de ETA de forma tal, que incluye todo lo que es cultura vasca, Pueblo Euskaldun, en una palabra, Euskal Herria. (...) Desde luego para un candidato que proclama estar dispuesto hacer todo por la paz, lo que él llama programa es una fuente inagotable de conflictos, de nuevos conflictos y de recrudecimiento de los que ya nos asolan. Y es que lo suyo no es un programa, es una amenaza disfrazada de campaña electoral. (...) el PP, con la complicidad vergonzante del PSOE ha conseguido desvirtuar el carácter de estas elecciones convirtiéndolas en un plebiscito de corte Bonapartista que equivale pura y simplemente a la negociación de todo diálogo, y por lo tanto liquidar cualquier posibilidad de paz”. Tot plegat, (...) extravagancies y promesas con escasa credibilidad por parte de un ciudadano, que lleva seis años fracasando en la represión del terrorismo, pese a disponer de toda la contundencia del garrote estatal”. Altrament, també condemnaven la campanya mediàtica “espanyolista” contra el nacionalisme basc: “(...) Llevamos meses sometidos a una campaña mediática, furiosa del gobierno de la derecha española, con la fórmula que le es habitual, de poca ética y mucho odio. Lo que se pretende es romper la cohesión creciente del Pueblo Vasco, que equivale a destrozarnos nuestro futuro y mantener a toda costa un clima de tensión que frene el desarrollo vasco en todos los órdenes”.

En aquest sentit, José Ramón Blázquez a “De votos y debates” (Deia, 10.05.2001) analitzava també el paper de les tertúlies radiofòniques a l’hora de distorsionar la realitat basca i atiar un sentiment “antibasc”: “(...) la radio española donde el subgénero ha fomentado, con la meritoria excepción de

Iñaki Gabilondo, las opiniones más soeces, la agresividad urbi et orbi contra personas e instituciones, la transmisión del odio a lo vasco, el papanatismo político y la reducción intelectual llegan al límite de lo tragicómico". De forma semblant es pronuncià Gabriel Mariscal a *"El barullo electoral"* (Deia, 04.05.2001): *"(.) algunas personas con pretensión de intelectuales, se dedican a defender posturas extremas y enormemente agresivas, a denigrar a quienes no ven la solución donde ellos quieren ponerla, y a intentar fomentar el miedo en la sociedad con tremendismos de todo tipo, llegando a jugar con el fantasma de una guerra civil que por fortuna para todos, es hoy absolutamente inviable"*. Alhora, mantenia que *"(...) Hay algunos medios de comunicación que han caído en la cuenta de esta conducta aberrante;: de que se trata de una espiral en gran medida artificiosa y ajena a los términos reales en que convivimos los vascos, a pesar de elementos tan gravemente distorsionadores como es la conducta de nuestros jenízaros fanáticos que matan y hacen estragos"*. Però, insistia que els mitjans *"(...) lejos de distender la convivencia, pretende azuzar la crispación hasta donde les es posible sin la menor consideración hacia la razón, la veracidad y la ética y sin el menor respeto a la ciudadanía"*.

Al seu torn, Emilio Olabarria Muñoz a *"La guerra civil de Fernando Savater"* (Deia,01.05.2001) denuncià els discursos apocalíptics que amenaçaven amb una possible guerra civil si guanyaven les eleccions la coalició PNB-EA i recordà que: *"(...) El artículo 146 del Código Penal establece que serán castigados con la pena de arresto mayor y multa hasta 300.000 ptas quienes con intimidación presionen sobre los electores para que no usen de su derecho o lo ejerciten contra su voluntad"*. En referència al filòsof Fernando Savater, qui ostentava la condició "de portaveu oficiós i oficial del grup de partits PP-PSOE", Olabarria se sorprengué que un acreditat professor d'ètica realitzés aquest tipus de proclames, les quals, assegurà, tenien "probablement caràcter delictiu". Per Félix Macua a *"El que redactó el discurso del Rey hacía campaña en Euskadi"* (Deia, 01.05.2001), *"(...) La violencia de ETA es casi la única justificación del discurso agresivo de algunos. Aznar, por ejemplo, ya está poniendo la venda y los periódicos afines le aportan la mercromina"*. Ara bé, talment com apuntà Iñaki Anasagasti a *"Díme quién te aplaude te diré quién eres"* (Deia, 06.05.2001), *"(...) El vasco normal no termina de creerse todas las*

mentiras que dicen sobre lo que él mismo está viviendo y además se da cuenta que la única oferta donde hay un proyecto serio de país, de libertad y de convivencia es en la oferta del Lehendakari Ibarretxe”.

Els articulistes del diari *Gara* reconeixien l'existència del “conflicte polític” a Euskadi. Un conflicte, que al seu entendre, només podia finalitzar per mitjà d'una “solució política”. De l'anàlisi dels seus escrits es pot observar l'ús d'una terminologia específica, contraposada a l'emprada per la majoria de mitjans de comunicació. Entre aquestes paraules i expressions clau, destaquen les següents a l'hora de descriure l'estratègia del “bloc estatalista” i la política de l'Estat: *“tortura”, “Estado Español”, “neofranquismo”, “cruzada política”, “autonomismo”, “estado de excepción”, “conflicto político”, “ofensiva global”, “reconquista de Euskadi”, “la unidad constitucional de España”, “terrorismo de Estado”, “negación de los hechos nacionales y lingüísticos que incluye en su territorio”, “deslegitimación de los nacionalismos”, “estado autoritario”, “brunete política, mediática y judicial del Estado”, “intoxicación propagandística sobre la cuestión vasca”, “adversarios del nacionalismo vasco”,* entre d'altres. Per contra, en defensa del concepte de nació basca i el seu dret a decidir, s'invoca a *“Euskal Herria”, “soberanía de la nación vasca”, “autodeterminación”, “solución política”, “construcción nacional de Euskal Herria”,*

Segons Iker Gallastegi a *“La utilidad de los votos”* (*Gara*, 09.05.2001), les posicions espanyoles eren precisament les que no respectaven els drets del poble basc i amb la seva prepotència negaven una sortida pacífica i dialogada del conflicte: *“(...) EH, la opción que afirma que para poder disfrutar de una paz verdadera y duradera, hay que conseguir que el Gobierno español se avenga a negociar democráticamente la eliminación de la causa provocadora no solo del conflicto político, sino también del enfrentamiento armado, porque éste no es algo surgido caprichosamente de la nada. Que ha sido sobradamente provocado por un motivo bien concreto y evidente: la cerrazón española en no reconocer los derechos nacionales del pueblo vasco y su arrogante y prepotente negativa a dialogar y negociar una solución ecuánime”.*

De forma semblant es pronunciaven Rafa Díez, Itzar Lopategi i Ainoha Etxaide (dirigents d'EH) a *“Un voto por la soberanía y la paz”* (*Gara*, 10.05.2001): *“(...) Madrid y París reman contracorriente pero estan sacando*

toda su artillería para impedir que este pueblo abra un proceso irreversible hacia el reconocimiento y la aplicación de sus legítimos derechos democráticos. Desde finales del 97 el Gobierno del PP inició una cruzada política (...) el alineamiento de intelectuales, sectores mediáticos para sabotear las bases históricas, lingüísticas, culturales de la realidad nacional vasca y gestar un clima de intoxicación sólo comparable a los tiempos del franquismo. (...) Y finalmente la respuesta judicial, política y represiva contra la izquierda abertzale para evitar un proceso hacia la soberanía de Euskal Herria. (...) Las elecciones del 13-M son un exponente importante en este pulso político, planteadas entre el autonomismo y soberanismo. Entre un PP y PSOE que se aferran a la Constitución y los estatutos como a un clavo ardiendo y la oportunidad de que los abertzales acumulemos esfuerzos, energías y propuestas hacia un proceso soberanista. Eso es lo que nos jugamos el día 13”.

Jorge Txokarro, membre de Gestoras pro-Amnistía, a “¿Qué dice el que calla cuando calla?” (Gara, 12.05.2001): “(...) La palabra democracia se ha usado tan alegremente y con tanta ligereza desde la muerte de Franco, que finalmente ha conseguido instalarse y asentarse sin que sea necesario atender a lo que una democracia real exige. (...) Los estados español y francés limitan de forma premeditada y deliberada los derechos que corresponden a la ciudadanía vasca. Con la utilización de los aparatos político, judicial y policial y con la cobertura mediática suficiente se ha creado en Euskal Herria un estado de excepción del que dan cuenta la falta de libertades y los medios altamente represivos utilizados. (...) La falta de libertades democráticas ha sido una constante en Euskal Herria (...) realidad represiva que sufre este Pueblo, sistemáticamente silenciada o tergiversada por la mayoría de los medios de comunicación”. Pel que fa a l'anomenada “brunete político-mediàtica de l'Estat espanyol”, Txokarro censurava la cobertura efectuada per l'aparell mediàtic afí al bloc PP-PSOE a l'hora de crear opinió (ocultació de la realitat, manipulació de la informació i el silenci de fets i denúncies), com també la coartada judicial que emmascarava actes de repressió (il·legalització d'organismes i moviments socials, tancament de publicacions, reforma del Codi Penal...). Tots ells,

elements que, al seu entendre, generaven “un estat d’ excepció a Euskal Herria”.

Per la seva banda, seguint aquestes mateixes tesis, Iñaki Gil de San Vicente a “*Su libertad y su canibalismo*” (Gara, 03.05.2001) assenyalava: “(...) *Uno de los eslóganes más comunes del bloque político-electoral español es el de libertad. (...) coreó dicho eslogan como en los tiempos de la lucha antifranquista, pero ahora conjuntamente entre viejos falangistas, reaccionarios de toda la vida, nuevos conservadores y autoritarios, militantes socialistas y algunos representantes de los sistemas universitarios y mediático colonial. (...) El neofalangismo necesita disfrazarse bajo una pátina de civilidad, y esa se la ofrece la nueva derecha intelectual que monopoliza dictatorialmente los medios de manipulación propangadística*”. En definitiva, la dreta cercava una “legitimació intel·lectual” i tal com sostenia Gil de San Vicente, “(...) *contadas veces en la historia del pensamiento humano el pesebre intelectual ha sido tan rentable al canibalismo del poder*”.

Mariano Ferrer, Pedro Ibarra i Ramón Zallo a “*13-M, lo que es y lo que no es*” (Gara, 11.05.2001) qualificaven la maniobra propagandística del bloc autoanomenat constitucionalista d’una “(...) *amnesia histórica, ejercicio de perversión política y de intolerancia insultante hacia la voluntad social, que sólo si se vota mayoritariamente al PP-PSOE habrá triunfado la libertad, legitimando el antiterrorismo a costa de las libertades*”. Xarlo Etxezaharreta a “*País Vasco-Español versus Euskal Herria*” (Gara, 12.05.2001) lamentava que per al tàndem espanyolista l’únic problema violent que existia a Euskal Herria era ETA, ignorant altres formes de violència (la violència d’Estat) que paradoxalment legitimava: “(...) *Ni una palabra de la presencia coercitiva y actividad represora de los cuerpos militares y policiales español y francés, ni una palabra acerca de la existencia de tortura, ni una palabra acerca de la negación de nuestra nacionalidad, ni una palabra de nada*”.

Formes legitimades de violència com la tortura, tal com apuntava Amparo Lasheras a “*Más allá de las palabras*” (Gara, 03.05.2001): “(...) *Todos sabemos que la tortura existe, que la Policía vasca o española, la practica sistemáticamente contra los detenidos vascos, con el objetivo de obtener la información que desea al margen de lo que se confiese. (...) Lo importante es*

obtener del detenido un auto de culpabilidad que trasladar a la prensa y poder convertirlo, en España, en un éxito electoral". Curiosament, tot això estava passant segons l'autora "(...) en la democracia del PP, donde tanto se grita libertad y sólo se condena la violencia de unos".

El que fóra director del diari *Egin*, Jabier Salutregi Mentxaka, a *"Del voto al pacto"* (Gara, 12.05.2001) incidia en la "campanya bruta" efectuada pels nacionalistes espanyols: *"(...) Hemos asistido a una campaña sucia, pero esto no es nada nuevo. (...) Se han registrado, durante esta campaña que comenzó el día siguiente de la investidura de Ibarretxe, allá por el año 1998, frases tremendas, barbaridades que deberían ser recogidas y archivadas para elaborar en un futuro de libertad, siguiendo el patrón contrario a esta analogía del disparate electoral, el libro de texto del votante"*. Per la seva banda, Rui Pereira a *"Los traficantes del silencio"* (Gara, 14.05.2001) afegia: *"(...) En el contexto vasco, la repetición hasta la más histérica exhaustividad del drama violento provocado por los atentados de ETA es lo que permite escapar a la dureza del debate sobre el núcleo del problema: la violación por el Estado español del principio universal del que es parte firmante, cual es el derecho de los pueblos a la autodeterminación. Es más: el debate lleva a una aceptación unánime de que condenar las acciones del Estado español en el País Vasco significa tornarse enemigo de la democracia española"*.

En resposta als comentaris d'alguns opinadors "espanyolistes" i dirigents polítics, entre ells el president de la Xunta de Galícia, Manuel Fraga, sobre la cultura i llengua basques, Joselu Cereceda a *"De nuevo, el inefable Fraga"* (Gara, 05.05.2001) afirmà: *"(...) En los comentarios de Fraga se observa una minusvaloración del euskera. (...) Aquel Fraga protagonista de una época histórica sangrienta, en especial, para Euskal Herria, se nos ha despeinado con unos comentarios espeluznantes: el euskera es una lengua prehistórica y de museo. El proceso de euskaldunización es simpático pero no sirve para nada. Es imposible construir toda la tecnología actual con un idioma prehistórico, no es posible convertirlo en una lengua de uso diario"*. Henrike Knörr, membre de l'Euskaltzaindia (Acadèmia de la llengua basca) a *"Y entonces dijo Fraga"* (El Correo, 13.05.2001) manifestà: *"(...) Es notable la dificultad que tienen muchos políticos para aceptar la realidad histórico-cultural de España (...) debajo de*

esas atribuciones prehistóricas del señor Fraga ya sabemos lo que hay: una animadversión no oculta, sino bien clara, una vascofobia seguramente sin remedio. Es la postura de quienes quisieran ver a la lengua vasca como un mero objeto decorativo, para enseñar a propios y extraños, como un pasado que fue y que ya no es, una especie de telón de fondo para hacer bonito. (...) Seguramente el señor Fraga, además de ser uno de los padres de la Constitución, está clasificado entre los constitucionalistas, según la palabra de moda. Pero estos ramalazos son de un terrible preconstitucionalismo o anticonstitucionalismo. Baste recordar que el artículo 3.3 de la Constitución declara que las lenguas distintas del castellano serán objeto de especial respeto y protección”:

De forma similar, Erramun Osa, responsable d’AEK, a “La senda del resentimiento” (*El Correo*, 13.05.2001) insistía en el fet que “(...) el euskera no es un idioma compulsivo, una contraseña tribal o una coartada, como han señalado algunos; tampoco la lengua con la que matan, como injustamente han señalado otros. (...) Estas manifestaciones y otras, descalificando a algunas organizaciones sociales que trabajan a favor de la lengua vasca, han sido realizadas por personas amenazadas. Sin embargo, esta situación injusta no da derecho a nadie para utilizar el insulto, la mentira u el exabrupto”. I seguint en matèria lingüística, Jon Odriozola a “La penúltima sobre nacionalismo” (*Gara*, 08.05.2001) conclouia: “(...) El idioma vasco se redujo casi exclusivamente al ámbito familiar pero no como consecuencia de la inmigración sino a causa de la extremada pobreza económica de la vida rural vasca que ya venía de antes, de periodos preindustriales vale decir (y no prehistóricos que diría Fraga). Hoy, anacrónicamente, y, lo que es peor, perversamente, se utiliza esta circunstancia histórica para fomentar infundadamente la célebre fractura social”.

B. La interpretació dels resultats l'endemà del 13-M

Alguns dels opinadors analitzats assenyalaven el triomf d'Ibarretxe front el fracàs del tàndem PP-PSE. Aquest fracàs s'explicava com a resposta a allò que entre la ciutadania basca havia estat percebut com un atac o agressió a la seva cultura i convivència. Xabier Gurrutxaga a *"El triunfo de Ibarretxe"* (*El Correo*, 14.05.2001) escriví: *"(...) ETA ha quedado desautorizada por los votantes de la izquierda abertzale (...). Ha fracasado igualmente el denominado bloque constitucionalista, porque a la vista de la inmensidad de medios propios y ajenos que se han puesto a su servicio en esta campaña, los resultados conseguidos les delatan. (...) El cambio que quedaba encarnado en el tándem Oreja-Redondo ha fracasado. (...) Ha perdido obviamente Basta Ya y, particularmente, Fernando Savater"*. Mentre que Kepa Aulestia a *"La victoria del péndulo"* (*El Correo*, 14.05.2001) valorava els resultats com *"(...) la réplica que la comunidad nacionalista ha dado a lo que ha podido percibir como exceso o agresión por parte de quienes propugnaban el cambio"*.

2.2.2.9. L'anàlisi del discurs: l'apropiació i la perversió del llenguatge

És sobretot arran d'aquests comicis anticipats celebrats l'any 2001 quan es comença a "normalitzar", entre certs sectors de la política i dels mitjans de comunicació, sobretot, espanyols, el fenomen de l'"apropiació i la perversió del llenguatge" en relació amb el País Basc. O dit d'una altra manera, es produeix l'"emparaulament de la realitat basca" (Xicoy, 2008). Es tracta d'un llenguatge "segrestat", fonamentalment, pel Partit Popular i amplificat pels seus aliats mediàtics. Mostra d'això és el monopoli de les paraules "llibertat", "democràcia" i "Constitució" que utilitzava per autodefinir-se i contraposar-se a aquells que etiquetava de "nacionalistes" (negant-se la seva naturalesa nacionalista espanyola, la imperant i hegemònica). El terme "nacionalista" l'associava a "anti-constitucionalista" i, per tant, a "rupturista del marc legal". Anys abans, el PP distingia entre "nacionalistes democràtics" per referir-se al PNB-EA i "nacionalistes no democràtics" en clara al·lusió a l'esquerra abertzale, considerada el braç polític d'ETA. Però, gràcies al Pacte de Lizarra (1998), ràpidament, el PP va veure l'oportunitat d'estendre una ombra de sospita contra el PNB-EA. D'aquesta manera, els "nacionalistes moderats o democràtics" començaven a ser percebuts com a "còmplices de la violència". Pel que feia a l'esquerra abertzale, aquesta se la relacionava amb el "nazisme", tot cometent un clar exemple de tergiversació de la realitat i de la pròpia història.

En definitiva, des de les files populars es va recórrer a la confrontació simplista "*Nosaltres vs Ells*" / "*Demòcrates vs radicals*", com si es tractés d'una pel·lícula de bons i dolents. En aquest cas, s'identificava en el paper de "dolents" al nacionalisme, el qual privava de llibertat d'expressió als "no nacionalistes", residents a Euskadi. Paradoxalment, la visió difosa sobre el conflicte basc era una visió capgirada. És a dir, les víctimes que se'ns presentaven com a "vàlides" eren aquelles que representaven el "nacionalisme hegemònic", l'espanyol. Víctimes (les úniques "reals", segons la seva òptica), marginades, amenaçades i atacades pel "nacionalisme perifèric". Per consegüent, el llenguatge era "bel·ligerant", com si es vivís en un "estat de guerra i d'excepció". Vist això, lluny de perseguir un discurs racional encaminat

a entendre les causes del conflicte per poder-lo resoldre; aquests dirigents polítics i els seus intel·lectuals afins optaven per unes expressions que exaltaven encara més els ànims, jugant amb els sentiments, radicalitzant les postures i reforçant el “frontisme”. A més, s’estigmatitzava no només ETA, sinó tot allò que s’hi posava en el mateix sac, de malaltís, patològic, neuròtic i delirant. Semblava que contra ETA i, per extensió, el món abertzale, estava justificat aquest llenguatge.

Un cop descrits en apartats anteriors els diferents discursos publicats a la premsa, durant la campanya electoral de l’any 2001 i la posterior reacció envers els resultats, tot seguit, en aquest apartat es procedirà a l’anàlisi del contingut (Monzón, 1996). Una anàlisi que parteix d’un enfocament metodològic qualitatiu que inclou una aproximació interpretativa de la realitat social objecte d’estudi. Recordem que en els apartats anteriors hem resumit i també reproduït literalment alguns dels fragments (paràgrafs), considerats segons els nostres criteris els més significatius, publicats per mitjà d’articles editorials i d’opinió a diferent premsa. Una premsa que hem dividit en funció de l’eix de pertinença identitària “nacionalistes espanyols o “constitucionalistes”/ “nacionalistes bascos”: *El País*, *El Mundo*, *ABC* i *El Correo* front *Deia* i *Gara*. S’ha organitzat el material sobre unitats operacionals valoratives (editorials i articles d’opinió), dividides a la seva vegada, en unitats de naturalesa simbòlica, com ara frases i/o paraules clau, valoracions explícites a favor o en contra d’un model concret de societat, judicis de valor, prejudicis, ..., dins del contingut dels articles. El to i l’estil dels articles també és objecte d’interès. En altres paraules, s’ha transformat el contingut (titulars, editorials, articles d’opinió) en unitats significatives aptes per l’anàlisi (frases i/o paraules clau).

Amb l’objectiu de comparar el contingut de les frases favorables i desfavorables referides al tema que ens ocupa s’ha efectuat una “lectura ideològica del text” (Van Dijk, 1996). Es tracta de detectar “les categories ideològiques” en el contingut dels textos analitzats. Seguint Van Dijk (1996), les ideologies són els axiomes bàsics de les representacions socialment compartides dels grups, que inclouen categories com els criteris de pertinença, les activitats, els objectius, els valors i els recursos del grup. En l’anàlisi s’ha de procurar localitzar en el text (article editorial i/o d’opinió) expressions referides a

aquestes categories bàsiques que defineixen els interessos i la identitat del grup al que l'autor d'un article o editor d'un diari pertany. A fi de comprendre la posició ideològica de l'autor de l'article és necessari descriure "el context comunicatiu". És a dir, el grup de pertinença de l'autor, els objectius de l'acte comunicatiu, el gènere, l'audiència a qui s'adreça, el mitjà de comunicació, etc. A través de les circumstàncies del context es podrà explicar quines són les funcions ideològiques del discurs. En els apartats anteriors hem dividit en dos grups els opinadors de premsa: per un costat, aquells columnistes o líders d'opinió (periodistes, polítics, historiadors, sociòlegs, intel·lectuals, víctimes del terrorisme d'ETA...) que s'identifiquen amb l'anomenat bloc constitucionalista i que publiquen els seus articles a la premsa afí al tàndem PP-PSE/PSOE (*El País*, *El Mundo*, *ABC* i *El Correo*). Per l'altre, aquells opinadors que s'identifiquen amb la línia editorial de diaris marcadament nacionalistes bascos tant de dreta (*Deia*) com d'esquerra (*Gara*), que tenen com a denominador comú un discurs en defensa dels drets identitaris del poble basc.

Aquest mètode també ens permet visualitzar l'estratègia de "polarització" d'opinions de grups contraposats (el bloc "constitucionalista" front el "nacionalista basc"). Aquesta estratègia consisteix a descriure positivament el propi grup i negativament el grup aliè, l'adversari. La polarització (representada com "*Nosaltres* contra *Ells*") està en la base d'aquests discursos ideològics per mitjà de l'estratègia abans definida d'"auto-presentació positiva" i "presentació negativa de l'altre". Partint del supòsit que les ideologies impliquen valors, en general, emergeixen a la superfície com a "creences valoratives o opinions". Cal cercar dins del text (article editorial i/ opinió), doncs, totes les opinions que activen aquesta "valoració polaritzada entre *Nosaltres* i *Ells*". Les estructures formals del text, tot aplicant "el marc ideològic de polarització: les característiques estructurals tant poden ressaltar com mitigar informació o opinions sobre "*Nosaltres* i *Ells*".

La polarització es presenta per mitjà d'una estructura valorativa abstracta anomenada "quadre ideològic" (Van Dijk, 1996). Aquests mecanismes funcionals del conjunt de l'estratègia ideològica de l'interès propi apareixen en la majoria dels conflictes i actes socials. En el procés de polarització, les opinions s'organitzen en funció d'una pauta ideològica que contraposa el propi grup amb els grups aliens. Apliquem les característiques del "quadre ideològic"

(que ressalta les “bones accions i propietats” del *Nosaltres* envers les “dolentes” d’Els) al nostre cas d’estudi, identificant la categoria *Nosaltres* amb el “bloc constitucionalista” (que inclou tant el discurs dels seus dirigents polítics com també el publicat pels líders d’opinió afins). Des del *Nosaltres* es defineix l’adversari, la categoria *Els* referida als nacionalistes bascos, de la manera següent: “nacionalisme ètnic” que “pacta amb els representants dels violents” i fomenta l’“exclusió identitària”. Un nacionalisme “integrista”, “xenòfob”, “totalitari”, “intransigent”, “dictatorial” i “rupturista” amb el marc constitucional. Mentre que la categoria *Nosaltres* s’autodefineix com “demòcrates de veritat”. Representen “un pacte per la llibertat”, un possible “govern de pacificació” orientat a defensar “la identitat plural” del País Basc (substituint la idea ètnica de poble basc per una idea democràtica de ciutadania basca), acabar amb l’“assetjament terrorista” i la por envers ETA, derrotar el “nacionalisme sociològic” i garantir “el dret a la vida”. Paral·lelament, el *Nosaltres* afirma representar la causa de les víctimes i assegura col·laborar “de forma lleial” amb el govern central.

Aquesta autodefinició del *Nosaltres* pressuposa que la categoria *Els* no és “lleial” amb l’Estat, ni garantex la llibertat ni el dret a la vida a tots els ciutadans per igual. Tampoc reconeix la pluralitat d’identitats que conviuen en el país ni aborda amb contundència el problema del terrorisme. D’altra banda, el discurs del *Nosaltres* tendeix a ometre el caràcter polític del terrorisme i, per tant, l’existència d’un “conflicte polític i social” en el País Basc. En el pitjor dels casos, se’l nega. Les opinions ideològiques del *Nosaltres* invoquen i amaguen selectivament part de la història. Així, el terrorisme és vist com un “mal etern”, fruit de la “irracionalitat” o “bogeria” d’una minoria, sense oferir cap antecedent o explicació històriques. De nou, els adjectius negatius per desqualificar els grups aliens al *Nosaltres* provenen del repertori de la salut mental (fanàtics, esquizofrènics, llunàtics, passió malaltissa, etc.). Una altra estratègia del *Nosaltres* per ressaltar les accions i propietats negatives de l’*Els* és comparar i associar aquest enemic elegit (nacionalisme basc) amb un altre, l’“enemic certificat” (ETA). Mostra d’això, és l’argument del *Nosaltres* acusant *Els* de complicitat amb els violents, arran del Pacte de Lizarra (1998). La crítica a l’Acord és emprat pel *Nosaltres* com un recurs sistemàtic per desacreditar i deslegitimar les posicions representades pel Partit Nacionalista Basc. Un altre

exemple el trobem en el missatge “ETA és una manifestació extrema de *nacionalisme totalitari*”, donant per fet que el “nacionalisme en el seu conjunt” és hostil a la democràcia, si bé distingeix el “totalitari” associat a ETA i el “moderat” que cada cop es “radicalitza més” pactant amb els còmplices de la violència (l’esquerra abertzale). D’altres expressions clau com ara que el nacionalisme i ETA “tenen objectius comuns” o que “per derrotar ETA” prèviament és necessari “derrotar a les urnes el nacionalisme”; no fan més que reforçar el recurs manipulador d’equiparar l’“enemic elegit” amb l’“enemic certificat”. Fins i tot, des del *Nosaltres* es manté que l’enemic és ETA, però que aquest ho és més d’uns (PP-PSE) que d’uns altres (PNB-EA). Uns esdevenen objectiu preferent dels seus atemptats (PP-PSE) mentre que en d’altres subscriu aliances (PNB-EA). En el *Nosaltres* no hi ha autocrítica, es presenta com el “bé absolut” i, per tant, les seves respostes envers els “atacs d’*Ells*” són “plenament justificats”.

Per contra, si apliquem les categories *Nosaltres-Ells* a la inversa obtenim interpretacions diferents. Si el *Nosaltres* l’identifiquem amb el bloc nacionalista basc, la categoria *Ells* (entesa com el bloc constitucionalista) passa a ser qualificada com a: “sobiranisme espanyol disfressat de constitucionalisme autonomista” que persegueix “espanyolitzar el poble basc” a través d’ “una ofensiva antidemocràtica”, “una creuada política” i “una reconquesta”. A més, des del nacionalisme basc (*Nosaltres*) es titlla *Ells* (constitucionalistes) de “nous inquisidors”, “arrogants” i “prepotents”. Fins aquí, podem observar que en funció del grup de pertinença en què ens situem la interpretació o valoració que es fa de l’*altre* és contraposada. Tanmateix, en la present tesi seguint les teories de Van Dijk (1996) i sent conscients que no existeix una relació de “tu a tu”, és a dir, d’igualtat entre els representants de l’aparell de l’Estat i els representants d’una de les seves comunitats autònomes; s’ha optat per aplicar la categoria *Nosaltres* al tàndem PP-PSE/PSOE i la categoria *Ells* al bloc PNB-EA i, per extensió, la resta de nacionalisme basc (l’esquerra abertzale). Recordem que la present tesi intenta demostrar com l’Estat espanyol amb el suport dels seus mitjans de comunicació afins intenten controlar el discurs envers el País Basc amb l’objectiu d’influir sobre l’opinió pública.

Arribats a aquest punt, la “dualitat ideològica” (Van Dijk, 1996) es percep com l’oposició entre la “superioritat” de *Nosaltres* i la “inferioritat” d’*Ells*, dins

d'un context de relacions de desigualtat i dominació. Unes relacions de desigualtat i dominació si tenim en compte que la categoria *Nosaltres*, és a dir, el "bloc constitucionalista", representa l'Estat espanyol i; *Ells* (nacionalisme basc) el govern d'Euskadi i l'ampli ventall del nacionalisme basc que defensa la idea d'Euskal Herria. La "superioritat" de la categoria *Nosaltres* apareix associada a "valors positius" (com ara, "democràcia", "racionalitat", "ordre", "no violència", etc.). Mentre que la categoria *Ells* (nacionalisme basc) apareix associada a "valors negatius" (com ara, "dictadura" i "còmplices de la violència d'ETA").

A. La terminología político-periodística “dominant” (El País, El Mundo, ABC i El Correo)

En primer lloc, sobre quin retrat es fa de la situació en què viu Euskadi, aquests diaris afirmaven: Una societat, la basca, *“acosada por el crimen”, “pérdida de libertades ciudadanas”, “criminal acoso”, “choque identitario”, “es la vida y la libertad lo que está en juego”, “sociedad incivil”, “antimodelo de una sociedad democrática”, “fractura en la sociedad vasca”, “exclusión o deportación”, “clima de miedo e indefensión”, “proceso de degradación social gravísimo”, “vascos no nacionalistas”, “cultura antidemocrática”, “sociedad tutelada por el terror”, “sociedad secuestrada”, “(...) en Euskadi se mata a la gente por sus ideas (...) con tácticas muy similares a las del fascismo”, “gravísimo problema de libertad”, “identidades compartidas”, “problema de convivencia”, “violencia física y psíquica”, “divisoria del País Vasco en dos comunidades no reconciliables”, “violencia callejera”, “extorsión y asesinato”, “víctimas”, “perseguidos vs supervivientes”, “tragedia vasca”, “riesgo de un nuevo enfrentamiento civil”, “una fractura política, cultural, ideológica y emocional”, “bloque nacionalista”, “(...) sin libertad no habrá ni seguridad ni paz de manera indefinida”, “sociedad dividida en dos mitades”, etc. Segons El País, *“Los medios enfrentados, en muchas partes de Euskadi convive el miedo a ETA con un nuevo temor sembrado por el nacionalismo, a una España vindicativa”, (13.05.2001).**

En segon lloc, el 13-M es plantejà des d'aquests rotatius en clau de referèndum entre: *“continuidad o cambio”*. A més optaven obertament per l'alternança amb l'objectiu de reestablir la *“paz”* i *“libertad”*; *“reconquista democrática en Euskadi”, “rebelión social vasca”, “cambio de régimen”, “un salto en defensa de la libertad”, “la autonomía frente a la independencia”, “cruciales las elecciones”, “cambio político”, “contra ETA y por la libertad”, “rebelión cívica”, “está en juego la libertad de todos”, etc.* Per ABC, *“Casi dos millones de vascos deciden hoy entre la opción soberanista y el respeto a la Constitución” (13.05.2001).*

En tercer lloc, ETA era qualificada en els termes següents: *“conjunción de terror y nacionalsocialismo”, “violencia totalitaria”, “carrera de miedo y de muerte”, “(...) parece que ETA elige a los más demócratas”, “necrofilia morbosa”, “pasión enfermiza”, “rituales fascitoides”, “proyecto de nacionalismo étnico totalitario”, “limpieza étnica de los vascos”, “tándem asesino fascista de ETA-EH”, “manifestación extrema de nacionalismo totalitario”, “mata a los disidentes”, “grupo terrorista”, “intimidación nacionalsocialista”, “fascismo violento”, “enemigo de todos”, etc.*

En quart lloc, l'esquerra abertzale era definida com una *“organización de criminales políticos”, “ultranacionalismo”, “euskonazis”, “brazo político de los asesinos”, “rupturistas”, “grupos fanáticos”, “nacionalismo radical”, “los batasunos”, “esquema ultranacionalista totalitario”, “mundo radical”, “nazismo enmascarado”, “cómplices de limpieza étnica”, etc.*

En cinquè lloc, a través de les expressions següents es feia referència al Partit Nacionalista Basc: *“nacionalismo llamado democrático y pacífico”, “abertzalismo civil”, “actual poder nacionalista”, “rompiendo el acuerdo constitucional”, “nacionalismo moderado”, “pactando con los representantes de los violentos”, “nacionalismo etnicista”, “dictadura nacionalista”, “intransigencia nacionalista” i “autismo del nacionalismo gobernante”. El projecte que perseguia el Pacte de Lizarra, anomenat pel bloc “constitucionalista” per mitjà del topònim castellà de la població on es va signar l'acord (pacto de Estella) era presentat com a: “nación vasca unificada en el Gran Euskal Herria”, “integrista”, “rupturista”, “proyecto de totalitarismo étnico”, “experimento de construcción nacionalista”, “sentencia de exclusión”, “las fobias de Sabino Arana”, “toda la familia nacionalista –moderada y radical”, “esa fantasmal Euskal Herria unificada y soberana”, “aventura del pacto secreto con ETA”, “mentalidad xenófoba”, “(...) los de fuera quedan segregados”, “exterminio”, “excluirnos”, “Estella representó la vía bosnia de futuro”, “la paz estellesa era la paz bosnia”, “ámbito de exclusión”, “(...) el soberanismo no sólo no trae la paz, sino que escinde a la sociedad”, “imponer a todos los vascos”, “(...) el eufemísticamente llamado ámbito vasco de decisión”, etc.*

En sisè lloc, els mitjans afins al bloc PP-PSOE el definien com a *“alternativa democràtica”, “partidos estatutistas”, “vence la democràcia”, “demócratas partidarios del cambio”, “posibilidad de cambio democrático”, “posibilidad efectiva de la alternancia”, “pacto por la libertad”, “no nacionalistas”, “deseable alternativa”, “reconstrucción civil de Euskadi”, “Gobierno de pacificación”, “partidos constitucionalistas”, “España constitucional”, “paraíso democrático español”, “patriotismo constitucional”, “partidos vascos defensores de la Constitución”, “Gobierno constitucionalista”, “gesto de lealtad”, “marco constitucional-estatutario”, “Gobierno de unidad democrática en torno al Estatuto y la Constitución”, “(...) un Gobierno de cambio y esperanza”, “consenso”, “integración”, “derrotar al nacionalismo sociológico”, “regeneración democrática”, “romper el acoso de exclusión criminal”, “unanidades y consensos”, “repulsa moral”, “garantías democráticas”, “combatir ETA”, “recomponer la unidad democrática contra ETA”, “cese el miedo”, “todos los demócratas contra la violencia terrorista”, “identidad plural de Euskadi”, “los mismos derechos y deberes civiles para todos”, “derecho a la vida”, “derecho a vivir en paz a todos los ciudadanos”, “demócratas de verdad”, etc.*

I en setè lloc, les plataformes cíviques *¡Basta Ya!* i *Fórum de Ermua* eren qualificades de *“pacifistas del lazo azul”*, les quals duïen a terme una *“(…) acción contra la dictadura de ETA impuesta en Estella”*. Mentre que en relació amb el moviment Elkarri, se l’acusava d’estar al capdavant del *“pacifismo de los verdugos”*. Segons titulars de notícia d’*El País* (29.04.2001), *“¡Basta Ya! Avala el pacto de socialistas y populares vascos. Intelectuales y políticos de distinto signo se unen en un pacto por la libertad”* i *“Activistas contra el miedo. La Plataforma ¡Basta Ya! Intenta reunir a los vascos que no quieren seguir en silencio. Con pocos medios y una actividad casi clandestina, encabeza la revuelta cívica en Euskadi”*.

B. La terminología político-periodística *“alternativa”* (Deia i Gara)

En primer lloc, segons Gara, l'encaix d'Euskal Herria (*“nación vasca”/ “ámbito vasco de decisión, incluido Nafarroa y Iparralde”*) a Espanya es caracteritza per l'existència d'un “conflicte polític”, en què l'Estat espanyol oprimeix i reprimeix el poble basc: *“conflicto político: conflicto hispano-vasco”, “sometimiento a España”, “represión española contra los independentistas vascos”, “mutilación de Euskal Herria”, “régimen que se autodenomina democrático”, “neofalangismo”, “neofranquismo”, “enfrentamiento armado”, “persecución, represión, presos, víctimas, cárcel”, ...* Contra el poder de l'Estat, Gara promou un *“movimiento unitario de resistencia civil a los abusos”* i *“negociar democráticamente la eliminación de la causa provocadora del conflicto político y del enfrentamiento armado”*, per acabar amb el conflicte.

En segon lloc, per les línies editorials del diari *Deia*, el govern espanyol del Partit Popular, presidit per José María Aznar, era qualificat de *“Gobierno de derecha española”, “universo conservador peninsular”, “el Partido del Gran proyecto nacional de la España indivisible”, “derecha política hispana”* i *“gran despliegue propagandístico del PP”*.

En tercer lloc, pel que fa al bloc autoanomenat “constitucionalista”, aquestes capçaleres definien la seva estratègia sobre el nacionalisme basc, per mitjà d'expressions, com ara *“soberanismo español disfrazado de constitucionalismo autonomista”, “bloque político-electoral español”, “campaña sucia”, “ofensiva PP-PSOE”, “destronar al PNV”, “desvasquizar y españolizar el pueblo vasco”, “los españoles”, “cerrazón española”, “arrogante y prepotente negativa a dialogar y negociar una solución ecuánime”, “ofensiva antidemocrática”, “cruzada política”, “amnesia histórica”, “juego de chantajes morales”, “reconquista del norte”, “nuevos inquisidores”, “partidos nacionalistas españoles”, “partidos de obediencia española”, etc.*

En quart lloc, *Deia* i *Gara* titllaven els mitjans de comunicació espanyols de “*sistema mediático colonial*”, “*Brunete mediática*”, “*desvergüenza informativa*”, “*rotativos más emblemáticos del nacionalismo español*”, “*intoxicaciones informativas*”, “*travestir lo artificial en natural*”, “*clima de intoxicación*”, “*derecho a una información veraz*”, “*neurótica apoteosis propagandística*”, “*medios de manipulación propagandística*”, “*beligerancia de los medios de comunicación*”, “*falta de rigor y de la desmemoria*”, “*orfeón mediático*”, “*coacción de los aparatos estatales mendaces*”, “*jauría mediática gubernamental*”, “*demagogia contra el nacionalismo vasco*”, “*llamada cruzada anti-vasca*”, “*histeria antinacionalista*”. I finalment, en relació amb aquells moviments socials afins al bloc “constitucionalista”, la plataforma cívica *¡Basta Ya!* era qualificada de “*derecha intelectual*”.

C. El simbolisme i els paral·lelismes efectuats per la premsa espanyola

Associació 1.

“La situació actual en què viu Euskadi” i “els règims totalitaris del segle XX, com el nazisme, el feixisme i el franquisme”. En aquest context, el pacte electoral entre PP-PSOE és equiparat al paper històric, que van tenir en el seu moment, els fronts populars i els moviments de resistència antifeixistes.

Associació 2.

“Les víctimes d’ETA” i “les víctimes jueves de l’extermini nazi”. Paral·lelisme entre l’holocaust nazi i els assassinats d’ETA contra aquells individus que defensen altres postures polítiques.

Associació 3.

“El nacionalisme basc radical” (l’esquerra abertzale, EH) i “el nacionalisme serbi” (guerra dels Balcans, any 1991)

Associació 4.

“El triomf del bloc PP-PSE i la restauració dels drets i llibertats ciutadanes” és equiparable a “la caiguda del mur de Berlín” a l’Alemanya de l’Est, l’any 1989.

D. El simbolisme i els paral·lelismes efectuats pels diaris *Deia* i *Gara*

Gara

Associació 1.

“El conflicte polític a Euskal Herria” i “l’acord de pau a Irlanda” (Acord de Stormont, 1998). Paral·lelisme entre la situació del País Basc i la viscuda a Irlanda del Nord. L’aspirant popular a la lehendakaritza, Mayor Oreja, era qualificat d’*“unionista”*.

Associació 2.

“La política del govern espanyol del Partit Popular en relació amb el País Basc” i “la política d’Israel d’Ariel Sharon (primer ministre 2001-2006) respecte el conflicte amb Palestina”.

Associació 3.

“La resistència política i social envers l’opressió de l’Estat espanyol” i “la resistència francesa sota el govern de Vichy durant l’ocupació nazi (1940-1944)”. La lluita d’aquesta part de l’electorat per fer sentir la seva veu és comparada amb la duta a terme per la resistència francesa durant la Segona Guerra Mundial i en d’altres casos, com ara: el CNA sud-africà o el Sinn Fein en les èpoques més dures del govern britànic presidit per Margaret Thatcher (1979-1990). Al mateix temps, la possibilitat d’il·legalitzar l’esquerra abertzale era qualificada d’“apartheid polític”.

Deia

Associació 1.

“La campanya propagandística del bloc PP-PSE” i “les estratègies propagandístiques nazis (III Reich)”. Paral·lelisme entre la campanya propagandística exercida pel bloc "constitucionalista", amb el suport de la majoria de mitjans de comunicació espanyols amb les eines persuasives emprades pel ministre de propaganda d’Adolf Hitler, Joseph Goebbels (finals anys trenta –principis anys quaranta).

2.3. L'alimentació del monstre. La segona legislatura i les darreries del govern Aznar (2002-2004).

2.3.1. L'aprovació de la Llei de Partits

A principi de juny de l'any 2002, el Congrés de Diputats espanyol aprovà per àmplia majoria l'anomenada Llei de Partits, ratificada setmanes més tard pel Senat. I a final d'agost, el Partit Popular i el Partit Socialista Obrer Espanyol obtingueren la llum verda de la cambra baixa per il·legalitzar Batasuna. Paral·lelament, el jutge Garzón suspengué les activitats de l'esquerra abertzale per un període cautelar de tres anys. Segons la *Ley Orgánica 6/2002, de 27 de junio, de Partidos Políticos a Exposición de motivos*, la carència de la legislació actual a l'hora de concretar les exigències constitucionals d'organització i funcionament democràtic dels partits, requereix renovar unes normes "*(...) ancladas en las preocupaciones prioritarias del pasado, que resultan inadecuadas e insuficientes para disciplinar las nuevas realidades del presente*". El text estableix que l'objectiu de la reforma és "*(...) garantizar el funcionamiento del sistema democrático y las libertades esenciales de los ciudadanos, impidiendo que un partido político pueda, de forma reiterada y grave, atentar contra ese régimen democrático de libertades, justificar el racismo y la xenofobia o apoyar políticamente la violencia y las actividades de bandas terroristas*". Pel que fa al terrorisme, afegeix: "*(...) Especialmente si se tiene en cuenta que, por razón de la actividad del terrorismo, resulta indispensable identificar y diferenciar con toda nitidez aquellas organizaciones que defienden y promueven sus ideas y programas, cualesquiera que éstas sean, incluso aquellas que pretenden revisar el propio marco institucional, con un respeto escrupuloso de los métodos y principios democráticos, de aquellas otras que sustentan su acción política en la connivencia con la violencia, el terror, la discriminación, la exclusión y la violación de los derechos y de las libertades*". Ara bé, aquesta frontera sovint es pot diluir i confondre.

A excepció dels diaris catalans *Avui* i *El Periódico*, la resta de la premsa considerava la nova llei com un mecanisme legal per poder combatre amb major eficàcia el terrorisme. L'ampli consens obtingut li atorgava un indiscutible caràcter democràtic. A més, els diaris partidaris de la llei de partits, asseguraven que aquesta no es podia utilitzar inadecuadament per il·legalitzar formacions nacionalistes o independentistes. Segons *El Mundo* (“*La democracia pone el precinto a Batasuna*”, 27.08.2002), “(...) *la mayor prueba de que la Ley de Partidos no supone ningún ataque a la libertad de expresión o a la disidencia política se reflejó ayer en la intervención furibunda y ofensivamente antiespañola del representante de ERC*”.

En canvi, des de Catalunya, la línia editorial de l'*Avui* (“L’hora dels dubtes”, 26.08.2002) en discrepava. Sostenia que la quantitat de vots en un sistema representatiu servia per prendre democràticament les decisions, però que en qüestions d’Estat, no es podia menysprear les minories polítiques. Segons aquest diari, existien seriosos dubtes jurídics, polítics i constitucionals per qüestionar les conseqüències de la llei de partits. Al mateix temps, es posava en dubte l’efectivitat d’aprovar la mesura per il·legalitzar Batasuna. En aquest sentit, l'*Avui* defensava l’argument de recórrer a la via penal per processar -si hi havia proves suficients- a Batasuna, sense la necessitat d’emprar la via parlamentària. L’ordre de suspensió de les activitats d’aquesta formació política, dictada pel jutge Baltasar Garzón, al mateix dia que el PP i el PSOE obtenien la llum verda del Congrés per il·legalitzar Batasuna, evitava, precisament, la implicació del poder legislatiu, en una decisió que ha de correspondre al judicial. Altrament, *El Periódico* (“Dia D per a Batasuna”, 26.08.2002) es preguntava si era una casualitat que la nova ofensiva de Garzón i l’aprovació al Congrés dels tràmits per il·legalitzar el braç polític d’ETA, s’haguessin produït al mateix dia. Mentrestant, des de la premsa espanyola, l’*ABC* (“*Batasuna desmantelada*”, 27.08.2002) felicitava l’Estat per haver sabut unir l’impuls polític i la raó jurídica –dos sistemes complementaris- per iniciar una lluita legal contra l’entorn d’ETA: “(...) *Entre ambas decisiones, se ha empezado a corregir definitivamente una grave anomalía de la democracia española, la presencia parasitaria de un partido que combatía los derechos y las libertades de los ciudadanos*”. Ara bé, *La Vanguardia* (“*El día*

después. Un medio más que un fin”, 27.08.2002) advertia que la possibilitat d'il·legalitzar Batasuna no s'havia d'entendre com una mesura que posés per ella mateixa fi el problema del terrorisme de forma definitiva.

Des del País Basc, el diari *El Correo* (“*Reacciones anómalas*”, 22.08.2002) també es va posicionar a favor dels canvis legislatius promoguts per socialistes i populars amb l'objectiu de situar “fora de la legalitat” a Batasuna, una “formació radical”. Alhora, denunciava els “dirigents del nacionalisme democràtic” de silenciar les connivències entre aquesta “formació radical” i ETA. I desmentia que per mitjà d'aquestes mesures, tal com volia transmetre el “nacionalisme governant”, impliquessin un retrocés democràtic: “(...) *Al final, el nacionalismo gobernante está proyectando hacia sus bases y, lo que es más grave, en su propia acción de gobierno un mensaje tan inequívoco como pernicioso: la idea de que Batasuna y su comportamiento tienen cabida en un sistema democrático, y de que el sistema dejará de ser democrático en el momento en que niegue a Batasuna su sitio en la legalidad*”. Per bé que l'editor intentava no caure en l'error d'equiparar les formacions nacionalistes “democràtiques” amb l'esquerra abertzale; no defugia de les insinuacions següents: “(...) *El arripe que objetivamente prestan PNV y EA para que todo siga igual en la izquierda abertzale y las amenazantes advertencias con que Arnaldo Otegi se dirige hacia ambas formaciones describen una elocuente simetría que, si bien no podría nunca llevar a la conclusión de que los partidos de Arzalluz y Errazti actúan así por miedo, no encuentra otra explicación que la existencia de un interés mutuo. Porque, al igual que el rupturismo terrorista trata siempre de subirse a los hombros del victimismo reivindicativo del nacionalismo gobernante para hacer valer su impostura, el nacionalismo gobernante no podría proyectar un futuro soberanista sin los votos o los escaños que administra la Mesa Nacional*”. Per tot plegat, *El Correo* (“*Enroque abertzale*”, 31.08.2002) defensava que “Batasuna no podia tenir cabuda dins la legalitat” i exigia al “nacionalisme governant” que fes efectiva la seva postura deslligant-se sense equívocs de les “servituds del terror”: “(...) *En demasiadas ocasiones el lehendakari Ibarretxe olvida que todos los ciudadanos vascos no padecen por igual el sacrificio bajo y contra el terrorismo. Y olvida que quienes más anhelan vivir en paz son precisamente aquellos que se encuadran en las*

formaciones que consideran que la actuación de Batasuna no puede seguir beneficiándose de la legalidad”.

Novament, a “*Argumentos irresponsables*” (*El Correo*, 29.08.2002), l'editor insistia a qüestionar els arguments esgrimits pels dirigents dels partits en el govern en relació als efectes nocius per a la democràcia de l'aplicació de les mesures legals i judicials impulsades. Per *El Correo*, la Llei de Partits no suposava cap involució en el terreny de les llibertats democràtiques. Ans al contrari, esdevenia una eina eficaç per combatre l'acció d'una formació organitzada que sí que vulnera drets fonamentals. En aquest sentit, es feia més que necessari, des de l'Estat de dret, posar fi a la impunitat política i penal envers la conducta d'aquells que emprant la seva llibertat coartaven la dels altres: “(...) *Pero la oposición mostrada por distintos portavoces del Gobierno vasco y dirigentes de las formaciones del tripartito desborda los límites de la inquietud razonada para proyectar sobre la opinión pública tres argumentos falaces e irresponsables: que ambas medidas representan una involución en el terreno de las libertades; que constituyen una imposición sobre la voluntad de la ciudadanía vasca; y que contribuirán a empeorar la situación y a truncar el camino hacia la paz. Nuestro sistema democrático ha optado por establecer cláusulas de restricción para el ejercicio de las libertades públicas a través de una Ley de Partidos; y se ha visto obligado a ello porque existe una fuerza organizada que ha utilizado esas mismas libertades para vulnerar derechos fundamentales de sus conciudadanos secundando con su actuación y sus argumentos los más execrables crímenes contra la integridad y la dignidad humanas. Era ésta una opción que el Estado de Derecho tenía a su alcance, y que ha empleado cuando era evidente que su otra alternativa era consagrar - por omisión- un clima de impunidad política y penal hacia la conducta de quienes exprimían las posibilidades de su propia libertad para coartar la de los demás”.*

Una altre dels equívocs de les formacions nacionalistes “democràtiques”, segons *El Correo*, era la idea que l'aplicació de la Llei de partits (amb la il·legalització de Batasuna) lluny d'acabar amb el clima de violència, encara l'empitjoraria més: “(...) *Pero, sin duda, el argumento que más preocupación suscita en la opinión pública es el de que con estas medidas empeorarán la violencia y la tensión política en Euskadi. Ésa ha sido también la excusa del*

nacionalismo gobernante para rehusar cualquier decisión que colocara a Batasuna al margen de las alianzas políticas en Euskadi y del gobierno de las instituciones. Con el paso del tiempo, el comprensible cuidado democrático de los primeros años de libertad se fue convirtiendo en el auténtico chantaje con que los adláteres del terror iban ampliando el territorio de la impunidad”.

Dies més tard a través d'un altre dels seus editorials (“En nombre de la democracia”, 08.09.2002), *El Correo* qualificava la negativa del PNV-EA envers la Llei de partits d'autèntic “disbarat” o “despropòsit. De nou, els acusava d'interpretar la realitat des d'una òptica esbiaxada: “(...) La caracterización del momento actual como autogolpe de Estado o como estado de excepción encubierto por parte de los dirigentes nacionalistas no constituye una apreciación exagerada, sino un auténtico exabrupto que descalifica al sistema democrático por el hecho de que sus mecanismos de defensa tienden a situar el comportamiento político de Batasuna fuera de la legalidad. (...) Afirmar que las iniciativas adoptadas vulneran derechos fundamentales como los de expresión, reunión y manifestación; que impiden la defensa abierta de distintos proyectos políticos o que rompen con la necesaria división que ha de mantenerse entre los poderes del Estado representa algo más que un desatino. Constituye la demostración de que el debate en torno a las libertades y la democracia en Euskadi refleja la existencia de dos mundos distintos que, en forma de separación entre nacionalistas y no nacionalistas, muestra hasta qué punto algunos olvidan con facilidad quiénes y cómo vienen coartando los derechos más básicos de la ciudadanía vasca. (...) No resulta admisible que dos partidos de gobierno como PNV y EA jueguen al victimismo haciendo mención al autogolpe o al estado de excepción , ni siquiera en sentido figurado. Entre otras razones, porque tales calificativos sugieren la existencia de una conculcación de derechos y libertades aplicada con carácter general e indiscriminado sobre la población vasca. Al convertir una crítica puntual y argumentada a la nueva Ley de Partidos, a su aplicación concreta o al contenido de las providencias con que el juez Garzón pudiera estar incurriendo en un ejercicio anómalo de su potestad jurisdiccional, en una descalificación del sistema resultante, los portavoces nacionalistas no sólo incurren en un grave falseamiento de las circunstancias que viven sus propios votantes, sino que contribuyen a dar la razón a quienes precisamente desearían arrastrar hacia su

difícil suerte al conjunto de la sociedad. (...) Probablemente, donde Arzalluz o Larreina quieren ver una enorme preocupación social respecto al futuro de las libertades a manos del Estado de Derecho, lo que en realidad se está despertando es un enorme alivio, porque hoy miles y miles de ciudadanos vascos se sienten un poco más libres de las garras terroristas que atenazan sus vidas”.

Opinions oposades a les sostingudes aleshores per la línia editorial de *Deia*. A “*Las prisas por ilegalizar Batasuna*” (*Deia*, 21.08.2002) constatava que “(...) GARZÓN SE HA ADELANTADO a todos. Cuando los partidos políticos esperaban la sesión extraordinaria del próximo lunes en el Congreso de los Diputados de Madrid (donde previsiblemente se va a abrir la vía para la posterior ilegalización de Batasuna), el superjuez ha actuado, y ha actuado poniendo en entredicho el propio principio de separación de poderes. (...) El magistrado podría anunciar a los representantes legales de Batasuna la clausura de los locales de la formación abertzale antes de finales de este mismo mes. El auto del juez Garzón es el mismo que utilizó para cerrar Egin. Así levanta el secreto de las actuaciones decretado el pasado día 14 y transforma en sumario ordinario las diligencias previas iniciadas en 2000 por hechos relacionados con un delito de integración en organización terrorista”. A més, afegia que “(...) LAS PRISAS por ilegalizar Batasuna han desencadenado una frenética carrera que empieza a levantar sospechas. Rodolfo Ares (PSE-EE) lo dejaba entrever ayer mismo cuando declaraba que consideraba positiva esta acción pero siempre que se recaben las pruebas necesarias para no tener que dar luego pasos atrás. Muchos de los autos de Garzón se han quedado en nada y el temor a otro patinazo es fundado”. En el fons de la qüestió, també era notori, al seu entendre, l’afany de protagonisme d’uns i altres. Per una banda, el president espanyol, José María Aznar emprava la Llei de partits per obtenir més rèdits electorals i, de l’altra, el jutge Garzón desitjava il·legalitzar Batasuna per justificar tots els seus esforços per acabar amb ETA i el “seu entorn”, engegats des de 1996: “(...) Al final su propia vanidad acaba descubriéndoles”.

Seguint amb aquests arguments, *Deia* a “*Garzón y el Congreso cercan a Batasuna*” (27.08.2002) irònicament feia esment de “la sincronització” entre els poders polític i judicial per fer front a Batasuna: “(...) En un alarde de sincronización sin igual, el juez Baltasar Garzón y el Parlamento español

terminaron de apuntillar a la organización de la izquierda abertzale con escasas horas de diferencia, como si en el último momento, el uno y los otros se hubieran puesto de acuerdo en repartirse el protagonismo mediático llegando juntos a la meta. El proceso de ilegalización de Batasuna ya es imparable y es cuestión de tiempo, poco, que sus sedes y herriko tabernas queden precintadas al menos para los tres próximos años. Se trata pues de una clausura provisional, igual que la que dictaminó el mismo juez hace cinco años para el diario Egin, bajo la acusación de ser el órgano de propaganda de los ahora ilegalizados". A diferència d'El Correo, el diari Deia estava convençut que "(...) esta ilegalización que pretenden es un magnífico balón de oxígeno para una organización derrotada en las urnas y desautorizada por un número creciente de sus votantes y simpatizantes". I en aquest sentit, es preguntava si realment els "ordidors" d'aquest pla no persegueixen precisament això, crispant encara més la situació. Al marge d'aquestes consideracions, l'editor advertia que "Batasuna no ha desaparegut del mapa polític" i que l'aprovació de la Llei de partits "(...) lejos de contribuir a solucionar un problema, servirá para agravarlo". O dit d'una altra manera, "(...) PARECE, POR LO TANTO, QUE ESTAMOS de acuerdo en que las últimas medidas adoptadas en Madrid -cierre de las sedes de Batasuna y su ilegalización- en contra de la opinión mayoritaria de los vascos parecen más adecuadas para enconar el conflicto que para solucionarlo". ("Ganar tiempo para ocultar un fracaso", Deia, 31.08.2002).

Davant els fets consumats des de Madrid, Deia editorialitzava "Un recurso oportuno y necesario" (06.09.2002) la proposta del govern basc d'interposar un recurs d'inconstitucionalitat contra la Llei de Partits Polítics a instàncies del Parlament de Vitòria: "(...) El difícil encaje de diversos aspectos de la Ley de Partidos con la Constitución española ha sido mencionado desde el primer momento por personalidades con vastos conocimientos en la materia y merece la pena que la cuestión se analice a fondo ante la prepotencia mostrada por populares y socialistas". Respecte a les acusacions llançades pel Partit Popular i el PSOE de connivència entre "nacionalistes democràtics" i Batasuna, l'editor les qualifica de "poc creïbles": "(...) ESTOS DOS grupos políticos reaccionaron históricamente al anuncio realizado por PNV y EA. Mientras el PP insistía en unir a las dos formaciones nacionalistas con Batasuna, el PSOE anunciaba que el recurso está abocado al más estrepitoso

de los fracasos. Parece como si estuvieran temerosos ante una iniciativa absolutamente legítima. Pretender mezclar la defensa a ultranza de las garantías que toda sociedad democrática concede a los partidos políticos con una supuesta connivencia con Batasuna es ya un argumento desgastado y nada creíble. Habrá que ver hasta dónde llegan los tentáculos de los principales adalides del pensamiento único”.

Poc abans, el 30 de maig de 2002, la carta pastoral “Preparar la pau” dels bisbes bascos contra el procés d’il·legalització de Batasuna, aixecà tot tipus de reaccions. Respecte al seu contingut, *La Vanguardia* (“Los obispos vascos”, 01.06.2002) i *El País* (“Obispos nacionalistas”, 01.06.2002) afirmaven que aquesta constituïa un rebuig inequívoc a l’avantprojecte de la llei de partits, aprovada per gairebé el 90% dels diputats del Parlament espanyol. Si bé, *La Vanguardia* puntualitzava que aquesta legitimitat normativa no la feia immune a la discrepància; criticava que el contingut de la pastoral defensava el diàleg amb ETA per posar fi a la situació que es viu a Euskadi: “(...) ¿Qué tipo de negociación puede establecerse con los que no excluyen el asesinato y la extorsión como métodos de hacer política?”

Per la seva banda, *El Periódico* (“Bascos i a més bisbes”, 01.06.2002) considerava que el conjunt del text era respectable, tenint en compte el dret a la llibertat d’expressió, reconegut en una democràcia. Però, sostenia que les opinions dels bisbes tenien un valor molt relatiu en la nostra societat aconfessional. L’editor opinava que la pastoral “Preparar la pau” era una ofensa pels catòlics bascos que no se sentien identificats amb les posicions nacionalistes. Si bé, en un primer moment, la línia editorial d’aquest diari apuntava alguns aspectes discutibles de la pastoral, dies després posà èmfasi en la reiterada condemna del terrorisme, per part d’aquests bisbes. I en aquest sentit, valorava negativament la reacció del Govern d’Aznar per considerar-la desproporcionada. En aquest sentit, *El Periódico* (“Ni Roma ni l’episcopat”, 07.06.2002) compartia el mateix discurs que *La Vanguardia*: malgrat hi havia apartats del document que es podien discutir, la posterior actitud del PP i el PSOE havia estat força exagerada: “(...) el conjunt del text és nítidament antiterrorista i les seves opinions sobre la llei de partits no tenen per què ser

compartides per tothom, però no són censurables. La crispada andanada per desqualificar-lo no té raó de ser”.

L’*Avui* anava molt més enllà. Recomanava la lectura íntegra de la pastoral, ja que la qualificava de document meditat i sincer. Un text que només podia ferir “sensibilitats autoenganyades”. I afirmava que llegir-la era l’única manera de desqualificar una “manipulació tan bèstia com impune”, duta a terme pel Govern espanyol. Segons l’editorial “Preparar la pau” (*Avui*, 01.06.2002), la carta dels bisbes feia un recorregut profundament compromès per la realitat política i social basca del moment. I s’acusava a la gran majoria de polítics, creadors d’opinió i mitjans de comunicació de Madrid de tergiversar la realitat d’Euskadi, sota la mirada silenciosa de bona part de la classe política catalana: “(...) *Ja no es tracta de fer callar l’Església basca quan analitza la realitat social com no agrada als qui la critican. Ara es tracta de fer callar tothom que mostri que la realitat al País Basc no és, senzillament, com ells diuen que és*”.

Ben diferent era l’òptica d’*El Mundo* (“*La Iglesia se lava las manos ante la cobardía de los obispos vascos*”, 01.06.2002). Opinava que la carta pastoral feia un diagnòstic parcial respecte el conflicte violent al País Basc. I criticava la solució de pau proposada pels bisbes, basada –segons aquest diari- en la claudicació de les víctimes. A més, al seu entendre, esdevenia incompreensible el fet que aquest document desqualifiqués la reforma legal per il·legalitzar Batasuna: “(...) *Renunciar a la aplicación de la ley por temor a que se deteriore la convivencia sería una concesión al chantaje del terror*”. Alhora, manifestava el seu disgust per la manera com la Conferència Episcopal havia respost a la pastoral dels bisbes bascos. Qualificava aquest altre escrit de “soberbi” i “desafiant”, ja que el comunicat emès per la Conferència Episcopal donava suport a les diòcesis d’Euskadi i denunciava les manipulacions efectuades pel president Aznar, amb l’objectiu de limitar la llibertat de l’Església. *ABC* (“*La opinión de la Iglesia*”, 01.06.2002) coincidia a assenyalar que els arguments dels bisbes bascos responien fidelment als idearis nacionalistes: “(...) *los tres obispos del País Vasco han entregado su autoridad pastoral a una estrategia política alineada con los valores contrarios a los que debería defender (...) No tenían que defender la Constitución, pero han legitimado la autodeterminación*”. *El País*, però, reconeixia que la pastoral ni era ambigua a l’hora de condemnar

ETA, ni indiferent envers el dolor de les víctimes. Mentre que segons *El Mundo* la pastoral ofenia les víctimes del terrorisme, ja que en el text s'equiparava indirectament el seu patiment amb la situació dels presos d'ETA.

En el mes de setembre d'aquell mateix any, un cop aprovada ja la Llei de Partits, la premsa es feia ressò de dues notícies relacionades amb el País Basc. En primer lloc, el diari *ABC* publicava que el líder d'ERC, Josep-Lluís Carod-Rovira, havia mantingut amb anterioritat contactes amb el dirigent de Batasuna, Arnaldo Otegi. Per mitjà de la portada "*ERC se ofrece a Batasuna para que ETA deje de asesinar en Cataluña*" (09.09.2002), *ABC* acusava ERC d'haver negociat una treva a Catalunya amb l'entorn d'ETA, a canvi d'ajudar a Batasuna, votant en contra de la llei de partits. En el seu editorial "*Las amistades peligrosas de Esquerra Republicana*" (*ABC*, 09.09.2002) s'exigia una explicació immediata d'aquestes negociacions a Carod-Rovira.

Ràpidament, *La Vanguardia*, *El Periódico*, *El Mundo* i *El País* van reaccionar de forma gairebé unànime: per una banda, consideraven que l'error comès pel líder republicà no era pas el d'haver mantingut contactes amb Batasuna, sinó d'haver circumscrit la seva petició de treva a Catalunya. Tanmateix, *El Mundo* ("*No a la caza de brujas contra Esquerra*", 10.09.2002) i *El País* ("*El error de Carod*", 12.09.2002) defensaven la innocència de Carod en els presumptes beneficis obtinguts d'aquests contactes, dels que l'*ABC* l'acusava, fins que no es demostrés el contrari. "*Mientras no haya pruebas en contrario, se trata de una ignominia contra el partido que logró la desaparición del terrorismo de Terra Lliure*", mantenia l'editor d'*El País*. D'altra banda, es posava èmfasi en la legitimitat de les entrevistes de Carod amb Otegi per dues raons: existeixen precedents (altres partits ja havien parlat amb el braç polític d'ETA) i la trobada en el cas d'ERC es va produir abans del procés d'il·legalització de Batasuna. Finalment, es recordava la trajectòria democràtica d'ERC i es demanava no caure en el perill d'estigmatitzar el nacionalisme català. *El País* qualificava aquest partit com a independentista però "pacífic", que malgrat discrepar de la Constitució, la respectava.

L'*Avui* ("*Diada amb rerefons basc*", 12.09.2002) afirmava que potser Carod-Rovira havia pecat doblement d'ingenu: per una banda, el fet de demanar a ETA que deixés de matar, no deixava de ser un acte de bona fe. I

d'altra banda, ingenuïtat per no pensar que el contingut d'aquelles converses acabaria sortint a la llum pública, segurament de manera tergiversada. Però en tot cas, això no justificava l'allau de crítiques -que en alguns casos havia semblat un autèntic "linxament"- adreçades a ERC: "(...) *acusar els republicans catalans de complicitat amb Batasuna i lligar-ho tot plegat al procés d'aprovació de la llei de partits i a l'actuació del nacionalisme català en general en la il·legalització del partit abertzale*". En aquesta mateixa línia, *El Punt* ("Ara, el torn d'ERC", 10.09.2002) i *El 9 Punt* ("Defensar el català, ara més que mai", 10.09.2002) assenyalaven en aquest afer una estratègia de desprestigi, posant sota sospita el partit independentista, precisament, en el context d'il·legalització de Batasuna.

En segon lloc, el setembre va finalitzar amb l'anunci públic de la proposta "*Una iniciativa para la convivència*" del lehendakari, Juan José Ibarretxe, durant el debat de política general celebrat en el Parlament de Vitòria-Gasteiz. La proposta, més coneguda com a "Pla Ibarretxe", plantejava un nou estatus de lliure associació per a Euskadi amb l'Estat espanyol. La majoria de la premsa analitzada –tret del diari *Avui*- adoptava un discurs contrari al contingut d'aquest anunci. La proposta, qualificada de "disbarat polític", era considerada com a "rupturista" –trencava el pacte constitucional i estatutari-, "incongruent" i "inviàble". Afegia que aquests plantejaments no es fonamentaven en la realitat: la reforma de l'Estatut basc requeria l'aprovació de la majoria absoluta del Parlament basc, de les Corts espanyoles i, ratificar-ho en forma de referèndum a Euskadi. Altrament, es criticava Ibarretxe per estar més preocupat pel futur polític del País Basc, que no pas per fer front al terrorisme, que hauria de ser la seva primera prioritat. Així ho exposava l'editorial "*El nacionalismo en su laberinto*" (*ABC*, 28.09.2002): "(...) *ETA no existe en la agenda del lehendakari, empeñado en tratar el terrorismo como un espejismo que no debe perturbar la apacible contemplación de la Arcadia nacionalista*". En el cas concret de l'*ABC*, aquest qualificava la proposta anunciada d'il·legalitat i acusava el nacionalisme de provocar una crisi en el si de la societat basca. Bona part de la premsa coincidia a afirmar que el principal problema de la societat basca era la coacció imposada per ETA a una part d'aquesta. I s'argumentava que en cap cas la via de la sobirania seria el camí per acabar amb la violència. Tanmateix, *El Periódico* ("Ibarretxe, poc realista",

28.09.2002), reconeixia, sense objectar, que qualsevol partit nacionalista podia plantejar-se aquesta meta, o fins i tot, la independència. Però, també constatava la manca de realisme del lehendakari, ja que el seu pla exigia una profunda modificació de la Constitució i dels tractats de la Unió Europea. I per tot plegat, l'editor opinava que la iniciativa d'Ibarretxe augmentaria la crispació política.

El Mundo (“Desafío político, disparate jurídico”, 28.09.2002) i *El País* (“El lehendakari de la mitad de los vascos”, 28.09.2002) compartien bona part del mateix discurs: per una banda, argumentaven que el plantejament del lehendakari era excloent, ja que novament no tenia present la meitat “no-nacionalista” de la societat basca. D'altra banda, constataren la impossibilitat d'emprar i respectar la legalitat per iniciar el camí del separatisme. Tanmateix, hi havia una excepcionalitat remarcable entre aquests diaris relacionada amb la forma de redactar els titulars sobre el contingut de la proposta Ibarretxe. Si bé, la majoria de la premsa parlava d'*Estat lliure associat*, *El País* a la portada “Ibarretxe promueve para Euskadi un estatus de nación libre asociada” (28.09.2002), utilitzà el terme *estatus* en lloc d'*Estat*.

El contrapunt a tots aquests arguments, es trobava en el diari *Avui*. Segons el seu editorial “La proposta d'Ibarretxe, la resposta d'Aznar” (*Avui*, 01.10.2002), el contingut de la proposta del lehendakari no era una “aberració política”, ni tampoc deixava de banda a la meitat de la població basca, amenaçada per ETA. Sinó, que dibuixava un nou marc de relació entre el País Basc i Espanya, que no implicava necessàriament la secessió. Ara bé, l'*Avui* reconeixia que el pla Ibarretxe, malgrat inspirar-se en principis democràtics inqüestionables, depassava l'actual marc jurídic espanyol. Altrament, *El Punt* (“La via basca a la independència”, 28.09.2002) adjectiva la proposta de valenta i molt arriscada. I feia una crida a la classe política catalana, perquè prenguéss nota d'aquesta iniciativa legítima i democràtica.

Com a conclusió, els editorials dels diaris analitzats es podien classificar en dues tendències d'opinió sobre aquests esdeveniments, relacionats amb Euskadi. Per una banda, els diaris *Avui*, *Deia* i *Gara* es posicionaven favorablement envers el contingut de la pastoral dels bisbes bascos, com també respecte a la proposta del lehendakari Ibarretxe. A l'altre extrem, *La Vanguardia*, *El Periódico*, *El País*, *El Correo*, *El Mundo* i *ABC* valoraven

negativament la proposta d'Ibarretxe i la carta pastoral, mentre que eren partidaris, amb alguns matisos, de la Llei de Partits i el procés d'il·legalització de Batasuna. No obstant, caldria puntualitzar que sovint els editorials de *La Vanguardia* i d'*El Periódico* es mantenien en un terme mig a l'hora de posicionar-se davant aquestes notícies.

2.3.2. El tancament del diari *Euskaldunon Egunkaria*

El 20 de febrer de 2003 es produí el tancament del diari *Euskaldunon Egunkaria* i la detenció dels seus directius, per ordre del magistrat de l'Audiència Nacional, Juan del Olmo. Dies més tard, el director d'*Egunkaria*, Martxelo Otamendi, denuncià tortures de la Guàrdia Civil en sortir del centre penitenciari. Des del ministeri d'Interior es donà resposta a aquestes acusacions en forma de querella. L'1 de març, periodistes i mitjans de comunicació bascos protestaven pel tancament del diari i, des de Catalunya s'oferien mostres de solidaritat a Otamendi. Poc després, el Parlament de Vitòria-Gasteiz exigia el retorn del diari.

El tancament d'*Euskaldunon Egunkaria*, escrit íntegrament en euskera, no havia estat un fet aïllat per a la societat basca. Cinc anys enrere, el 1998, per ordre del jutge B. Garzón, el diari *Egin* també fou clausurat, tal com s'ha explicat en un apartat anterior de la present tesi. Les reaccions editorials davant d'aquesta nova notícia no es van fer esperar. L'actuació, aquest cop, del magistrat de l'Audiència Nacional, Juan del Olmo fou valorada per la majoria de la premsa –a excepció de l'*ABC* i *La Razón*–, com un nou i clar atac a la llibertat d'expressió i al dret a la informació. En el cas concret, dels mitjans de comunicació en català –entre ells, l'*Avui*, *El Periódico de Catalunya*, *El Punt*, *Regió 7*, *El 9 Nou*, *El 9 Diari Esportiu*, *Diari Segre*, *Diari de Balears* i *Vilaweb*–, a través d'una declaració conjunta⁸, denunciaven la detenció de nou directius del diari i el precintament de les seves seus al País Basc i Navarra. En aquest sentit, reclamaven un aclariment immediat de les acusacions que pesaven sobre els detinguts i les entitats intervingudes, perquè segons el comunicat, només podien ser perseguides les conductes delictives, però mai l'expressió democràtica de les idees. També es considerava preocupant la identificació, que des d'instàncies governamentals, es pretenia fer entre el dret legítim a fer periodisme en llengua basca i la defensa del dret a la determinació d'un país amb una presumpta complicitat amb els violents. En definitiva, es recordava

⁸ “Declaració dels mitjans de comunicació en català, davant la detenció de nou directius del diari en euskera *Euskaldunon Egunkaria* i del precintament de les seves seus al País Basc i Navarra”, *Avui* (21.02.2003)

que *Egunkaria* era l'únic mitjà de comunicació escrit en llengua basca i que el seu tancament provocava un dany irreparable a la democràcia.

La Vanguardia (“*Sin Egunkaria*”, 22.02.2003), *l'Avui* (“Un tancament injustificable”, 21.02.2003), *El Periódico* (“Un tancament perillós”, 21.02.2003), *El País* (“*Cierre de un diario*”, 21.02.2003) i *El Mundo* (“*El injustificado cierre de un periódico*”, 21.02.2003) coincidien plenament a afirmar que la clausura de qualsevol mitjà d'expressió era una decisió greu en una democràcia. I en el cas d'*Egunkaria* el fet era qualificat d'“excessiu” i “perillós”. Els editorials d'*El País* i d'*El Mundo* posaven èmfasi en el fet que eren les persones les que cometien delictes i no els diaris. A més a més, el tancament d'un diari significava privar els seus lectors del dret a la informació. Tanmateix, *El País* considerava que ningú podia emparar-se en la llibertat d'expressió o en la promoció de la llengua basca per cometre un delicte. Però, fou el diari *Avui* el que s'expressà amb major contundència a l'hora de defensar el diari basc clausurat. Afirmava que la línia editorial d'aquest no es podia identificar, ni de bon tros, amb els plantejaments de l'organització terrorista ETA. Per aquesta raó, tant *El Periódico* com *El Mundo* es mostraven escèptics, o almenys, manifestaven certs dubtes envers la solidesa de les proves judicials. Per a *El Periódico* (“(...) Quan els béns danyats, a més a més, són tan fonamentals per a la democràcia com la llibertat d'expressió i el dret d'informació, és necessari dubtar d'actuacions que poden ser precipitades i perilloses”). Segons *El Mundo*, la manca d'explicacions policials i judicials sobre aquesta mesura, dificultava la seva comprensió i justificació: “*Tratándose de un medio de comunicación, su clausura representa una medida de enorme trascendencia porque afecta a un principio constitucional como es el derecho a la información (...). Por eso la apoyatura legal debería ser irreprochable, para que no se pueda sospechar siquiera que se trata de acallar una voz representante de una ideología determinada, que además es la del único diario en euskera*”. *La Vanguardia*, amb un to més prudent, sostenia que en el cas “hipòtetic” que el jutge Del Olmo no aconseguís provar els indicis que avalaven la seva actuació, el dany provocat a la llibertat d'expressió i al propi diari serien “irreparables”.

També hi havia consens entre aquests diaris a l'hora de valorar negativament la nota conjunta emesa per l'Audiència Nacional i el ministeri d'Interior espanyol per justificar el tancament i les detencions d'alguns dels

seus directius –entre ells Martxelo Otamendi i Iñaki Uria-. Segons la majoria de la premsa, aquesta nota constata la no separació de poders i, per tant, la instrumentalització política de la Justícia. Aquest fet era qualificat d'insòlit, sorprenent i desconcertant en una democràcia. Des d'*El País* es volien conèixer realment els indicis que havien dut al magistrat a adoptar una mesura tan extrema, que podia posar en perill drets bàsics. D'altra banda, l'editorial d'*El Mundo* aportava nova informació que qüestionava aquesta operació judicial: el sistema legal espanyol no permetia tancar un mitjà de comunicació com a mesura cautelar, sense una resolució en ferm dels tribunals. En altres paraules, la clausura era el final i no el principi del procés. Si bé *El Mundo*, en un altre dels seus editorials ("*Evitable cierre de Egunkaria*", 12.03.2003), manifestava que aquest tipus d'actuació no era freqüent, creia que l'excepcionalitat d'una mesura que afectava drets i llibertats fonamentals, obligava el jutge a buscar una solució menys perjudicial, malgrat fóra extraordinària. L'*Avui* també adreçava les seves crítiques als dirigents del Partit Popular, en clara referència a Jaime Mayor Oreja, i al ministre d'Interior Ángel Acebes, per no respectar la presumpció d'innocència i "per posar sota el paraigua de la sospita tot el món euskaldun". I afageia: "(...) Ángel Acebes, va afirmar que l'operació policial d'ahir s'ha fet en defensa de la cultura basca, del seu pensament i de l'expressió de la seva llengua en llibertat. El ministre haurà d'explicar, si aquestes mesures continuen, qui quedarà d'aquí poc a Euskadi que pugui expressar-se en basc i en llibertat".

El contrapunt a tots aquests editorials el protagonitzà l'*ABC* ("*Egunkaria, bajo sospecha*", 21.02.2003). Segons aquest diari, no s'havia de confondre "propaganda terrorista" –es referia a la tasca d'*Egunkaria*- amb "llibertat d'informació". A més a més, afirmava que el tancament d'aquesta publicació no es devia ni a les seves opinions ni tampoc al fet que estigués editada en euskera, sinó pel supòsit de ser un instrument al servei d'ETA. És per això que es mostrava crític envers la postura presa pel Partit Nacionalista Basc, per considerar la decisió judicial un atac a la llengua i cultura basques. Per l'*ABC*, el posicionament del PNB no feia més que demostrar els lligams i la solidaritat d'aquest partit amb l'esquerra abertzale. I conclouia amb la valoració següent: "(...) *La asociación de una publicación proetarra con la defensa del euskera y de la cultura vasca responde a los sentimientos segregacionistas del*

nacionalismo, que hace del euskera un patrimonio nacionalista y suprime por decreto de la cultura vasca todas las manifestaciones no euskaldunas de quienes no eran ni son nacionalistas”.

L'ordre de tancament del diari basc *Egunkaria*, va donar pas, dies més tard, a les declaracions del seu director Martxelo Otamendi, en les quals afirmava haver estat víctima de tortures durant la seva detenció, a les dependències de la Guàrdia Civil. La resposta del ministeri d'Interior davant aquestes acusacions es va explicitar en forma de querella. A l'hora de valorar aquests nous fets, apareixien divergències en el tractament editorial dels diferents diaris: l'*Avui* (“El denunciant denunciat”, 12.03.2003) i *El Punt* (“La presumpció d'innocència i el cas Egunkaria”, 11.03.2003) criticaven l'actitud del ministre Ángel Acebes, el qual en comptes d'haver obert una investigació per aclarir els fets, havia donat pas a la incredulitat, primer, i a la criminalització del denunciant, després. Segons Acebes, Otamendi va seguir “al peu de la lletra” un manual d'instruccions d'ETA, on s'aconsellava als seus membres denunciar tortures en cas de ser detinguts. En aquest sentit, tant *El Punt* com l'*Avui* qualificaven de “greu” i “temerària” la línia argumental del govern del PP, segons la qual qui denunciava abusos policials esdevenia automàticament sospitós de col·laborar amb banda armada. En altres paraules, i segons l'editorial de l'*Avui*, el discurs oficial tendia a considerar que qui compartia objectius amb ETA també compartia els seus mitjans : “(...) suposa un pas més en la convicció que alguns volen imposar segons la qual al País Basc qui no pensa com vol el PP ja és presumpte culpable. És evident que a Euskadi hi ha una organització terrorista que mata (...) i unes condicions totalitàries d'una part de la societat que coacciona els qui no pensen com ella. Però això no pot donar peu a cap coacció de cap altre signe”.

En canvi, des d'*El País* (“*Terrorismo y torturas*”, 09.03.2003) es qüestionava la versemblança de les tortures denunciades. En primer lloc, es mostrava desconfiat davant qualsevol denuncia provinent de l’“entorn d'ETA”, ja que –segons l'editor- apel·lar als maltractaments, soferts en els interrogatoris, era una consigna habitual entre els terroristes. A més a més, afirmava que la legislació espanyola era una de les més garantistes en relació amb els detinguts per terrorisme. Ben el contrari era l'opinió expressada pel diari *Avui* (“Tortures l'any 2003”, 27.02.2003), el qual analitzava els aspectes negatius de

l'actual llei antiterrorista, caracteritzada per la incomunicació del detingut durant setanta-dues hores. No obstant, l'editorial d'*El País* creia necessària una investigació sobre els fets, ja que sempre podien haver-hi casos aïllats. I en segon lloc, assenyalava la incongruència del director d'*Egunkaria* de donar a conèixer els fets a la premsa i no en un jutjat. Argument, aquest, que també compartia *El Periódico*, en un editorial anterior titulat “¿Presumpció de tortures?” (02.03.2003). Tanmateix, aquests dos diaris eren també força crítics amb l'actitud governamental i demanaven prudència política.

Al País Basc, *El Correo* (“*Clausura y responsabilidad*”, 21.02.2003) si bé opinava que calia combatre per mitjà de mecanismes legals l'entorn d'ETA, en el cas de l'ordre del jutge Del Olmo de tancar el diari *Egunkaria* matisava: “(...) *La detención y puesta a disposición judicial de personas acusadas de pertenencia o colaboración con banda armada o las pesquisas necesarias para culminar la instrucción de una causa que, al parecer, trataría de demostrar la participación de ETA en la creación, designación de directivos, financiación y dinamización de 'Egunkaria', no necesariamente debe convertirse en el cierre del diario. Es este último paso el que, adoptado también al parecer como medida cautelar, requeriría una especial justificación, dado que afectaría a derechos y libertades que cuentan con una salvaguarda constitucional que se situaría por encima de las responsabilidades en las que hubieran podido incurrir los directivos de 'Egunkaria' o de la gestación misma de la editora*”. Per això insistia en què l'Audiència Nacional fos transparent a l'hora d'oferir les raons que explicaven la clausura d'aquest rotatiu.

Per bé que la interlocutòria apuntava la consideració d'*Egunkaria* com un mitjà d'expressió de l'“ideari terrorista”; *El Correo* (“*División y Justicia*”, 23.02.2003) puntualitzava: “(...) *Una parte de la opinión publicada en el País Vasco o determinados enfoques informativos de los acontecimientos que se suceden en tan delicado escenario pueden ser considerados objetivamente propicios a las pretensiones etarras. Pero ello no implica que dichos contenidos incurran en la expresa apología del terrorismo o supongan una clara connivencia con la barbarie totalitaria que éste trata de imponer sobre la conciencia y la convivencia de los vascos*”. Però, on l'editor tampoc estava d'acord era en allò que anomenava “victimisme del nacionalisme governant”: “(...) *Pero de igual forma al Gobierno vasco y a las demás instituciones*

comprometidas en el fomento del euskera les corresponde descartar pública y notoriamente que la actuación del juez Del Olmo, independientemente del juicio que les merezca desde un punto de vista procedimental, pretenda socavar la promoción y producción cultural en euskera. (...) una preocupante incapacidad de las instituciones a la hora de deslindar el contenido del auto judicial de cualquier connotación referida a la libertad de expresión o al uso normalizado de una lengua oficial en la Comunidad Autónoma del País Vasco”.

A *“Una medida impropia de un país democrático”* (21.02.2003), *Deia* sostenía que gairebé cinc anys més tard del tancament d’*Egin* i *Egin Irratia* per ordre de Garzón, un altre jutge de l’Audiència Nacional, Juan del Olmo, decretava la clausura d’*Euskaldunon Egunkaria* amb la detenció de deu dels seus directius, per tal d’intentar demostrar la intervenció d’ETA en el finançament del rotatiu. De forma semblant a allò exposat per d’altres línies editorials analitzades, *Deia* manifestava que *“(...) La gravedad de la acusación no debe hacer perder de vista que es más grave si cabe, el cierre de un medio de comunicación. Ni siquiera en el caso de que una sentencia condenara en firme a alguno o a todos los detenidos ayer por el juez, se justificaría la clausura de un periódico, al menos en un país que se tenga por democrático. La propia presunción de inocencia debería ser freno suficiente para impedir situaciones como la producida ayer en Egunkaria”*. Al mateix temps, alertava de l’alt risc de supervivència d’un mitjà víctima d’una mesura d’aquestes característiques: *“(...) Es evidente que por las propias características de su actividad, el cierre temporal de un periódico equivale a su muerte. ¿Quién y cómo resarcirían a la empresa editora de Egunkaria, a sus trabajadores y a sus lectores del daño producido si las acusaciones no se sustancian en una sentencia firme, como ha ocurrido otras veces?”*

Altrament, en el cas d’*Egunkaria*, *Deia* incidia en el fet que es tractava del tancament de la única publicació diària en euskera, *“(...) y eso añade gravedad a la medida dictada por el juez, tanto por lo que supone de pérdida de uno de los principales canales de comunicación en ese idioma, como porque, una vez más, se pone en relación el mundo de la cultura euskaldun con el mundo de la violencia. Y tirando del hilo, se acaba poniendo bajo sospecha a todo el nacionalismo vasco”*.

L'editorial "*El cierre de Egunkaria*" (24.02.2003) de *Gara* era encara més contundent a l'hora d'afirmar que l'ordre judicial constituïa un "salt qualitatiu en l'ofensiva anti-nacionalista" i "anti-basca", pròpia d'una "caça de bruixes". Es tractava d'un atac contra la llibertat d'expressió, la normalització de l'euskera i la identitat del poble basc. Una ofensiva d'assetjament iniciada temps abans, constatava l'editor: "(...) *Ya existía una doble ofensiva del Gobierno español. Por un lado, contra la izquierda abertzale, mediante restricciones evidentes de derechos y libertades tanto de partidos como de medios de comunicación (caso "Egin", por ejemplo). Por otro lado, una política de deslegitimación y desgaste de las instituciones del autogobierno*". En aquest sentit, *Gara* denunciava obertament l'ús instrumental i repetit d'una justícia d'impuls polític, cada cop més desacreditada. Ara bé, segons l'editor aquesta "operació" no només anava dirigida a criminalitzar l'esquerra abertzale, sinó també tenia com a objectiu desprestigiar el propi lehendakari: "(...) *una operación contra Ibarretxe por subvencionar a un medio ahora proscrito, lo que le convertiría en corresponsable sobrevenido, como apunta Mayor Oreja. En el autobús del antiterrorismo, viajan el antinacionalismo, la involución de derechos y libertades y una agresión al mundo euskalzale*".

2.3.3. La il·legalització de Batasuna

El 17 de març de 2003, la sala especial del Tribunal Suprem espanyol procedí a la il·legalització de Batasuna, tot aplicant la reforma aprovada sobre la Llei de Partits. L'art. 10.2 del *Capítulo III De la disolución o suspensión judicial de los partidos políticos de Ley Orgánica 6/2002, de 27 de junio, de Partidos Políticos* estableix que la dissolució judicial d'un partit serà acordada per l'òrgan jurisdiccional competent en els casos següents: a) incórrer en supòsits tipificats com a associació il·lícita en el Codi Penal, b) vulnerar de "forma continuada", "reiterada" i "greu" l'exigència d'una estructura interna i un funcionament democràtics (recollit en els art. 7 i 8 de la present llei) i, c) quan la seva activitat de forma "reiterada" i "greu" vulneri els principis democràtics o persegueixi "deteriorar" o "destruir" el "règim de llibertats" o "impossibilitar" o "eliminar" el sistema democràtic, mitjançant les conductes que l'art.9.2 descriu:

- a. *"Vulnerar sistemáticamente las libertades y derechos fundamentales, promoviendo, justificando o exculpando los atentados contra la vida o la integridad de las personas, o la exclusión o persecución de personas por razón de su ideología, religión o creencias, nacionalidad, raza, sexo u orientación sexual"*.
- b. *"Fomentar, propiciar o legitimar la violencia como método para la consecución de objetivos políticos o para hacer desaparecer las condiciones precisas para el ejercicio de la democracia, del pluralismo y de las libertades políticas"*.
- c. *"Complementar y apoyar políticamente la acción de organizaciones terroristas para la consecución de sus fines de subvertir el orden constitucional o alterar gravemente la paz pública, tratando de someter a un clima de terror a los poderes públicos, a determinadas personas o grupos de la sociedad o a la población en general, o contribuir a multiplicar los efectos de la violencia terrorista y del miedo y la intimidación generada por la misma"*.

Més avall, en l'art 9.3 s'enumeren els supòsits pels quals un partit polític concorre en alguna de les circumstàncies previstes en l'apartat anterior, quan es produeixi la "repetició" o "acumulació" de les conductes següents:

- a. *"Dar apoyo político expreso o tácito al terrorismo, legitimando las acciones terroristas para la consecución de fines políticos al margen de los cauces pacíficos y democráticos, o exculpando y minimizando su significado y la violación de derechos fundamentales que comporta"*.
- b. *"Acompañar la acción de la violencia con programas y actuaciones que fomentan una cultura de enfrentamiento y confrontación civil ligada a la actividad de los terroristas, o que persiguen intimidar, hacer desistir, neutralizar o aislar socialmente a quienes se oponen a la misma, haciéndoles vivir cotidianamente en un ambiente de coacción, miedo, exclusión o privación básica de las libertades y, en particular, de la libertad para opinar y para participar libre y democráticamente en los asuntos públicos"*.

- c. *“Incluir regularmente en sus órganos directivos o en sus listas electorales personas condenadas por delitos de terrorismo que no hayan rechazado públicamente los fines y los medios terroristas, o mantener un amplio número de sus afiliados doble militancia en organizaciones o entidades vinculadas a un grupo terrorista o violento, salvo que hayan adoptado medidas disciplinarias contra éstos conducentes a su expulsión”.*
- d. *“Utilizar como instrumentos de la actividad del partido, conjuntamente con los propios o en sustitución de los mismos, símbolos, mensajes o elementos que representen o se identifiquen con el terrorismo o la violencia y con las conductas asociadas al mismo”.*
- e. *“Ceder, en favor de los terroristas o de quienes colaboran con ellos, los derechos y prerrogativas que el ordenamiento, y concretamente la legislación electoral, conceden a los partidos políticos”.*
- f. *“Colaborar habitualmente con entidades o grupos que actúen de forma sistemática de acuerdo con una organización terrorista o violenta, o que amparan o apoyan al terrorismo o a los terroristas”.*
- g. *“Apoyar desde las instituciones en las que se gobierna, con medidas administrativas, económicas o de cualquier otro orden, a las entidades mencionadas en el párrafo anterior”.*
- h. *“Promover, dar cobertura o participar en actividades que tengan por objeto recompensar, homenajear o distinguir las acciones terroristas o violentas o a quienes las cometen o colaboran con las mismas”.*
- i. *“Dar cobertura a las acciones de desorden, intimidación o coacción social vinculadas al terrorismo o la violencia”.*

El 23 d'abril, l'alt tribunal donà a conèixer la sentència que dictaminava la dissolució de l'esquerra abertzale al Parlament basc. L'art. 12.1. sobre els *Efectos de la disolución judicial* de la Llei de Partits estableix: *“(…) Tras la notificación de la sentencia en la que se acuerde la disolución, procederá el cese inmediato de toda la actividad del partido político disuelto. El incumplimiento de esta disposición dará lugar a responsabilidad, conforme a lo establecido en el Código Penal”.* Malgrat l'ordre del Suprem, el lehendakari Juan José Ibarretxe defensà la continuïtat a la cambra d'aquesta força política. Pocs dies més tard, el jutge B. Garzón ordenà la detenció i el tancament de les seus d'Udalbiltza i l'1 de maig la Fiscalia General de l'Estat impugnà 249 llistes electorals vinculades a Batasuna. Coincidint temporalment, el president espanyol José María Aznar intervingué a la tribuna de les Nacions Unides a Nova York per fer palesa la lluita contra el terrorisme internacional. Des dels Estats Units s'incorporà ETA a la seva llista de grups terroristes.

El Tribunal constitucional, el 8 de maig, anul·là 225 llistes electorals per la seva vinculació amb Batasuna. El govern basc considerava que l'anul·lació de llistes no era més que una tupinada. El 22 de maig, el President del Parlament de Vitòria-Gasteiz, Juan María Atutxa, es negà a aplicar l'ordre del Suprem de dissoldre el grup parlamentari Batasuna. Això li va reportar, juntament, amb altres membres de la mesa –Gorka Knörr, d'EA i Kontxi Bilbao,

d'EU-IU- un acarament amb la justícia amb amenaça de presó inclosa. El 20 de juny la Fiscalia General de l'Estat presentà una querella contra el President de la cambra basca per negar-se a complir la sentència.

En relació a la decisió, presa al mes de març, per unanimitat dels membres del Tribunal Suprem d'il·legalitzar Batasuna –Herri Batasuna i Euskal Herritarrok-, *La Vanguardia* (“*Batasuna, ilegalizada*”, 18.03.2003), *El Periódico* (“*Batasuna, fora de la llei*”, 18.03.2003), *El País* (“*Causas de la ilegalización*”, 18.03.2003), *El Mundo* (“*La ilegalización de Batasuna, un paso firme contra ETA*”, 18.03.2003) i l'*ABC* (“*Batasuna, fuera de la ley*”, 18.03.2003) compartien un discurs similar: per una banda, aplaudien la sentència del tribunal, ja que responia a l'aplicació de la llei de partits, aprovada l'any 2002 per la immensa majoria dels diputats del Congrés espanyol. *La Vanguardia* assenyalava que la il·legalització d'un partit, mai era “un plat de bon gust” per un Estat de dret. Tanmateix, en defensa de la decisió adoptada, aquest diari esgrimia arguments que considerava més que suficients per justificar-la: “(...) *el Tribunal Supremo no ilegaliza Batasuna por motivos ideológicos, sino porque ha incurrido en nueve conductas prohibidas recogidas expresamente por la ley de Partidos Políticos (...). En definitiva, no se ilegaliza a la formación radical porque sus representantes no condenen los asesinatos y extorsiones cometidos por ETA, sino porque las demandas presentadas por la Fiscalía General y la Abogacía del Estado han establecido, más allá de toda duda y a juicio del Supremo, una relación instrumental e identificatoria entre ETA y las formaciones políticas ahora prohibidas. Ningún país puede permitirse, en efecto, que una banda terrorista concorra a unas elecciones*”.

D'altra banda, i posada la mirada en les eleccions municipals arreu de l'Estat convocades pel mes de maig, la majoria d'aquests diaris creien oportú que Batasuna no hi participés. Per exemple, *El País* sostenia: “(...) *ETA ha condenado a Batasuna a la ilegalidad. Hay partidos independentistas legales; lo que no parece lógico es que participe en la competición democrática un partido que forma parte de un entramado con un pie en la legalidad y otro fuera de ella*”. Segons *El Periódico*, s'havia demostrat que aquesta formació política va néixer com a braç polític d'ETA i que mai els seus dirigents havien denunciat públicament els atemptats “etarres”. Eren raons de pes -al·legava l'editor- per expulsar, del joc polític democràtic, aquest partit. Malgrat tot, afirmava que els

votants “batasunes” tenien dret a participar electoralment, però no a través “d’un apèndix d’ETA”. Dies més tard, en un altre dels seus editorials, “Batasuna transvestida” (*El Periódico*, 16.03.2003), criticava la presentació en els comicis d’una nova plataforma anomenada *Autodeterminaziorako Bilgunea* (AuB), la qual era qualificada per *El Periódico* com a “nova disfressa” de Batasuna i afirmava que es tractava “d’una prova de foc per a l’Estat de dret”. En aquesta mateixa línia, es pronunciaven la resta de diaris, a excepció de l’*Avui* i el diari comarcal *El Punt*.

A principi del mes de maig i, a poques setmanes dels comicis locals, l’anul·lació, per part del Tribunal Suprem, de 241 de les 249 candidatures d’AuB impugnades per la Fiscalia General i l’Advocacia de l’Estat, per la seva vinculació a la il·legalitzada Batasuna; creà força expectació entre la premsa. La majoria dels editorials transmetien la següent idea: cap sistema democràtic podia permetre la participació d’uns candidats que formaven part d’un grup terrorista en unes eleccions lliures. No obstant, *El País* (“¿Candidaturas de ETA?”, 02.05.2003) ho matisava i considerava que la presència d’antics dirigents de Batasuna a les llistes de la nova plataforma AuB, no demostrava necessàriament la vinculació d’aquestes persones amb ETA. I en aquest sentit, criticava la simplificació que en feien els ministres d’Interior i de Justícia espanyols. Paral·lelament, l’*Avui* (“Qüestionar la democràcia per la base”, 02.05.2003) i *El Punt* (“Unes eleccions municipals alterades”, 06.05.2003) apuntaven que la prohibició de les llistes d’AuB crearia una situació més “dramàtica”, “compromesa” i “extremadament complicada” al País Basc. No només això, sinó que també comportaria situacions curioses, com ara, la d’aquells pobles que es quedarien sense representació municipal, perquè tots els seus habitants eren votants de l’antiga Batasuna. En relació a això, l’*Avui* denunciava l’estratègia del Partit Popular de presentar-se a gairebé tots els municipis, omplint les seves llistes de militants, simpatitzants i voluntaris foranis en els pobles que es presentaven.

També durant el mes de maig, va sortir a la llum pública la decisió de l’administració republicana del president George Bush d’incloure Batasuna, Herri Batasuna i Euskal Herritarrok, en la seva llarga llista d’organitzacions terroristes. Si bé l’*Avui* (“Batasuna, terrorista”, 08.05.2003), *El Periódico* (“Aznar, a l’ONU”, 07.05.2003) i *El País* coincidien en la seva anàlisi, *El Mundo*

i l'ABC aportaven una visió un xic diferent. Segons el primer corrent d'opinió, tot plegat, era una conseqüència del suport incondicional del president espanyol al govern nord-americà a la guerra d'Iraq. En paraules de l'editorial "La simplificació màxima del concepte terrorisme" (09.05.2003) del diari *Avui*: "(...) això vol dir, senzillament, que José María Aznar supedita tota la diplomàcia i tota la política exterior espanyola a la seva màxima obsessió: la guerra contra ETA (...). Per Aznar que Batasuna formi part del llistat d'organitzacions terroristes que determinen i fixen els Estats Units era un objectiu bàsic. Aquest objectiu bé valia una guerra o, si més no, el suport decidit a l'estratègia bèl·lica dels Estats Units en contra dels socis europeus". Al mateix temps, aquest corrent també assenyalava que era perillós agrupar i tractar de forma igual els diferents terrorismes existents.

Per a *El Periódico*, el fet que es poguessin equiparar Batasuna amb Al-Qaida podia comportar conseqüències imprevisibles. En aquest sentit afirmava que la "complexitat del terrorisme internacional obliga a fugir de simplificacions d'aplicació inviable". Paral·lelament, l'*Avui* es preguntava quins criteris s'utilitzaven per considerar als Estats Units que Batasuna era ETA, però en canvi, en aquesta mateixa llista, no s'equiparava el Sinn Féin a l'IRA. De forma semblant, *El País* ("*Listas sin concepto*", 08.05.2003) ho resumia de la manera següent: "(...) es imprescindible la cooperació internacional para combatirlo – el terrorisme-. Pero ni todos los terrorismos son iguales ni se combaten con los mismos instrumentos, no hay que creer ahora que la lucha contra ETA se resolverá en la escena mundial". Des d'*El País* també es criticava l'actitud de José María Aznar, qui en els seus discursos mai feia referència a les causes que generaven el terrorisme, sovint relacionades amb la violència que alguns estats legítims practicaven.

En canvi, pel segon corrent d'opinió s'interpretava positivament el compromís del president nord-americà en la lluita contra ETA i el seu entorn. *El Mundo* ("*Un notable éxito político, una fea manipulación informativa*", 08.05.2003) considerava que al marge del preu que Espanya havia hagut de pagar per donar suport a una guerra injustificada, no es podia negar "l'important èxit polític d'Aznar". Tanmateix, des del seu editorial es denunciava l'intent de Moncloa de "jugar a convertir la informació en propaganda", referint-se al tractament d'aquest afer. L'ABC ("*Pasar lista al terrorismo*", 08.05.2003)

qualifica de molt oportuna aquesta iniciativa i afegeix: “(...) *Se trata de algo más que un gesto obsequioso con España. Por un lado, y a efectos domésticos, es un golpe directivo a la propaganda abertzale difundida por los activos círculos del nacionalismo vasco en Estados Unidos. Por otro, para la política exterior antiterrorista del Gobierno español resulta fundamental el respaldo explícito de Estados Unidos*”.

Finalment, un altre dels fets noticiables que va crear controvèrsia, va ser la querella per desobediència presentada per la Fiscalia General, el mes de juny, contra el president del Parlament basc, Juan María Atutxa. La negativa d'Atutxa de dissoldre el grup parlamentari il·legalitzat Batasuna –ara, amb nom nou *Sozialista Abertzaleak*- a la cambra basca, incomplint la sentència del mes de març del Tribunal Suprem, va originar les següents reaccions periodístiques: *La Vanguardia*, *El País*, *El Mundo* (“*El Parlamento vasco debe cumplir el fallo del Supremo*”, 22.05.2003) i *La Razón* (“*Desafío nacionalista*”, 07.05.2003) qualificaven la decisió d'Atutxa de greu perquè obria un conflicte institucional de conseqüències imprevisibles. A més a més, la desobediència al Tribunal Suprem era considerada per aquests diaris com un “greu atemptat a l'Estat de dret”. En aquest sentit, *La Vanguardia* (“*Lealtad democrática*”, 21.06.2003) sostenia: “(...) *Ni el Parlamento vasco ni ninguna otra institución del Estado pueden quedar al margen de un tribunal con jurisdicción en toda España y cuyas sentencias y resoluciones es obligado cumplir, tal y como dice la Constitución*”. Dies més tard, en un altre dels seus editorials, titulat “*Sentencia por acatar*” (*La Vanguardia*, 23.06.2003) afegia en resposta a alguns dels arguments esgrimits pel govern de Vitòria: “(...) *Aquí no hay ningún enfrentamiento entre dos estados. Aquí no hay golpismo ni confusión de poderes. Sólo hay una sentencia del Supremo que debe ser acatada. El resto es irresponsabilidad y demagogia*”. Altrament, des d'aquesta premsa es qüestionava el posicionament del nacionalisme basc en aquest afer. *El País* (“*Querella contra Atuxa*”, 21.06.2003) interpretava aquest incompliment com una conseqüència de l'estratègia sobiranista del lehendakari Ibarretxe, qualificada de “rupturista respecte la legalitat constitucional”: “(...) *El terreno elegido para evidenciar esa insumisión es el compartido con el mundo radical: sobre todo, lo relacionado con la ilegalización judicial de Batasuna*”.

A Euskadi, *El Correo* a “*Batasuna sentenciada*” (29.03.2003) opinava que la sentència del Suprem declarant il·legal Batasuna constituïa una peça jurídica que sancionava aquells casos en què les llibertats fonamentals eren utilitzades precisament per contribuir a la seva sistemàtica vulneració. Ara només restava acatar-la: “(...) *La sentencia del Supremo implica la disolución de Batasuna como organización. Es cierto que en tanto los electos de Batasuna no pueden ser desposeídos de su condición de concejales, junteros o parlamentarios, corresponde a los respectivos órganos de representación decidir cuál ha de ser su situación en las cámaras legislativas o los ayuntamientos. Pero la continuidad organizada por parte de dichos electos de aquella actividad que ha llevado al Alto Tribunal a resolver la ilegalización de Batasuna no puede ser considerada por los órganos de gobierno del Parlamento vasco o de las juntas generales de Vizcaya y Guipúzcoa como mera expresión de sus derechos políticos. De igual forma que la díscola actitud de los dirigentes de Batasuna indica la nula disposición de la izquierda abertzale a comparecer ante sus propios electores corrigiendo el comportamiento que ha desembocado en su ilegalización, el hecho de que sus actas de electos puedan ser utilizadas para proseguir ofreciendo cobertura política y justificación pública al terrorismo contribuirá sin duda a prolongar la crisis institucional que padece Euskadi*”. Aquests perills que apuntava l'editor es basaven, al seu entendre, en l'actitud del “nacionalisme governant”, el qual “(...) *coadyuva a alimentar la sensación de que, frente a las leyes y a los tribunales, los abertzales cuentan con un marco propio de legitimidad. Con una legitimidad que, en su pretensión, sería de rango superior a la legalidad emanada de las instituciones del Estado de Derecho*”.

A “*Otro error coactivo*” (20.06.2003), *Deia* afirmava que les mesures adoptades pel Tribunal Suprem per executar l'ordre de dissolució del grup parlamentari Sozialista Abertzaleak confirmaven la línia coactiva anunciada pel llavors ministre de Justícia, José María Michavila. Segons l'editor, això també evidenciava la connivència político-judicial i, per tant, avalava “(...) *las fundadas sospechas sobre la existencia de una estrategia conjunta del Poder Ejecutivo y el Judicial español, de carácter más político que jurídico, para interferir en la autonomía del Legislativo vasco, al que los llamados constitucionalistas no pueden controlar por el democrático sistema de las mayorías conseguidas en*

las urnas". En definitiva, "(...) El Supremo y el Gobierno español se han metido en un callejón sin salida jurídica y da la impresión que lo único que persiguen es crear un clima de tensión institucional". A "Resistencia a la clandestinidad" (11.05.2003), *Deia* qualificava de "perversió democràtica" l'ofensiva del govern Aznar, (...) con el apoyo del PSOE y el poder judicial, contra la izquierda abertzale, tras la aprobación de la Ley de Partidos que llevó a la ilegalización de hecho de Batasuna y a la posterior anulación de más de doscientas plataformas electorales".

Dies abans, a "Descalabro jurídico" (09.05.2003), *Deia* informava críticament de la rapidesa en què la Justícia espanyola havia actuat per tal d'impedir que noves candidatures de l'esquerra abertzale poguessin concórrer en les eleccions municipals del 25 de maig de 2003: "A VELOCIDAD DE VÉRTIGO, desconocida en la Justicia española, la Fiscalía, el Tribunal Supremo y el Constitucional han tramitado en menos de una semana los cientos de informes, impugnaciones y recursos de amparo para sentenciar la anulación de la mayor parte de las candidaturas electorales supuestamente relacionadas con la ilegalizada Batasuna. En concreto, la Sala Primera del TC acordó en la madrugada de hoy admitir sólo dieciséis de los recursos de amparo presentados contra la anulación de 241 candidaturas por su vinculación con Batasuna. Una celeridad derivada de la Ley de Partidos, que probablemente ha influido en la decisión final y que pone en entredicho los principios constitucionales de tutela judicial efectiva y de garantías procesales y elimina el democrático derecho de representación política de decenas de miles de votantes vascos. Un descalabro jurídico de origen y motivación políticos".

Pel que fa a la decisió de la mesa del Parlament de Vitòria de no dissoldre d'immediat el grup Sozialista Abertzaleak, en l'editorial "Defensa del parlamento" (28.05.2003), *Deia* acusava PP i PSE de "sucursalismo ciego" a les directrius de l'Estat i, alhora, "(...) ha puesto en evidencia el poco aprecio de los parlamentarios del PP y PSE por la soberanía de la Cámara y, de paso, por el respeto al Estatuto de Gernika, del que tanto alardean". A més a més, opinava que l'amenaça al president de la cambra basca, Juan María Atutxa, era un "(...) intento intolerable del Alto Tribunal español de organizar el funcionamiento del Parlamento vasco, atentando gravemente contra su inviolable independencia".

A *"La sucesión de desafíos"* (25.06.2003), *Deia* enumerava les diferents acusacions que des del Partit Popular (generador de "crispació institucional") es llançaven contra la persona d'Ibarretxe. Se l'acusava de "desobediència" a l'Estat pels motius següents, tal com relatava l'editor: En primer lloc, *"(...) la 'sucesión ininterrumpida de desafíos' comenzó con la propuesta de pacto para la convivencia realizada por el lehendakari. Aquella iniciativa, que cogió por sorpresa a PP, PSOE y Batasuna, no sólo no fue considerada desde la menor vocación de análisis sobre las posibilidades que plantea, sino que fue tachada de desafío a la unidad del Estado. No sirvió el rechazo de la organización terrorista para replantearse el escenario. La realidad no ha sido nunca obstáculo para sostener un discurso político determinado por parte del Partido Popular"*. En segon lloc, la reacció del lehendakari envers la Llei de Partits fou titllada novament de "desafiant": *"(...) Las dudas sobre su carácter democrático también son base para sostener una presunta alianza del nacionalismo democrático con ETA. Contra el acto jurídico de la Fiscalía General del Estado plasmado en un informe que negaba aplicación de la Ley de Partidos al grupo parlamentario de Sozialista Abertzaleak, la misma instancia se desmiente ahora para justificar unas querellas con las que volver a dar imagen de desobediencia"*. Finalment, l'editor argumentava que *"(...) El próximo ' desafío ' llegará en setiembre, cuando el lehendakari desarrolle su plan ante el Parlamento. El círculo queda así cerrado a discreción del grado de necesidad de confrontación que considere oportuno el PP ante las elecciones generales de 2004. Porque hemos hablado de dos confesiones ayer de Mayor Oreja. En la segunda, recuerda al nacionalismo que la situación de crisis abierta y confrontación, de la que culpa a sus estrategias, perjudica seriamente sus propias posiciones, porque fortalece al PP en España. De eso se ha tratado siempre"*.

Per mitjà de l'article *"La izquierda abertzale sigue ahí"* (02.06.2003), *Gara* celebrava que l'objectiu del pacte PP-PSOE, amb l'aprovació de la Llei de Partits –*"una ley hecha a medida para que su resultado fuera la ilegalización de Batasuna"*–, de fer desaparèixer del mapa institucional l'esquerra abertzale, no s'hagués aconseguit tal com demostraven els resultats dels comicis municipals del mes de maig. Així doncs, al seu entendre, *"(...) la realidad ha vuelto a demostrarse terca. La izquierda abertzale ha mantenido un notable apoyo"*

popular, que de no mediar la intervención del Estado hubiera dado lugar a no menos de 703 concejales". Segons l'editor i malgrat tots els esforços, "(...) los maquinadores de la perversa estrategia del Pacto PP-PSOE" havien fracassat de nou. Davant allò que qualificava d'*"imposición antidemocrática del Pacto PP-PSOE"*, Gara tan sols constatava que a Euskadi es vivia una situació d'injustícia i un exemple únic a tot Europa, que feia necessari denunciar-ho.

2.3.4. El “cas Carod” i la treva d’ETA a Catalunya

Novament, el diari *ABC*, el 26 de gener de 2004, marcà l’agenda política i mediàtica. Publicà en portada⁹ que el dirigent d’Esquerra Republicana i actual conseller en cap del govern de la Generalitat s’haurien reunit a principi d’any amb ETA per pactar una presumpta treva de la violència a Catalunya. La reacció de Josep-Lluís Carod Rovira fou imminent: comparegué a la seu del partit per confirmar davant els mitjans de comunicació aquesta trobada. Alhora s’excusà per les repercussions que aquest fet hagués pogut tenir en el govern tripartit català, del que n’era soci. Tanmateix, afirmava que tornaria a repetir la trobada amb l’organització armada, ja que l’objectiu que la motivà fou “honest, honrat i legítim”, per iniciar un possible procés de pau. Reconeixia haver-se equivocat en la forma, però no en el fons. Després de la roda de premsa, Carod-Rovira posa el seu càrrec a disposició del president Pasqual Maragall. Maragall en un primer moment no li acceptà la dimissió. Maragall, però, davant les pressions del candidat del PSOE a la presidència del govern espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, donà per tancada la crisi acceptant la dimissió de Carod-Rovira, qui des d’aquell moment esdevingué “conseller sense cartera”. Per la seva banda, el dirigent republicà anuncià la seva candidatura com a cap de llista per Barcelona a les eleccions generals del 14 de març.

El 18 de febrer d’aquell mateix any, ETA anuncià la treva de la violència només a Catalunya amb efecte retroactiu des de l’1 de gener de 2004. Des de Madrid, el president Aznar exigí el trencament del govern tripartit de la Generalitat. De forma semblant, Rodríguez Zapatero creia que l’afer havia de tenir conseqüències polítiques al si d’ERC o del propi executiu català. Malgrat tot, el PSOE denuncià l’ús electoral del comunicat d’ETA per part del Partit Popular. Dies més tard, el 26 de febrer, es convocà una concentració silenciosa contra el comunicat d’ETA a la plaça de Sant Jaume de Barcelona, sota el lema “En defensa de la democràcia, l’autogovern de Catalunya i en solidaritat amb tots els ciutadans de l’Estat. ETA no, aquí ni enlloc”. Hi assistiren unes cinc mil

⁹ “Carod-Rovira ultima un pacto con ETA para que no perpetre atentados en Cataluña”, (26.01.2004, *ABC*)

persones, totes les forces polítiques catalanes -a excepció del Partit Popular de Catalunya (PPC)- i representants polítics d'altres indrets de l'Estat.

Així doncs, la publicació en portada del diari *ABC*, el 26 de gener, de la notícia “*Carod-Rovira ultima un pacto con ETA para que no perpetre atentados en Cataluña*”, tot just un mes després de la presa de possessió del nou govern català, desencadenà un autèntic daltabaix polític. Bona part de la premsa catalana censurava l'entrevista del “conseller en cap” amb la cúpula d'ETA a la Catalunya Nord per no haver-ne informat prèviament al president de la Generalitat, Pasqual Maragall, en aquells moments de viatge a l'estranger. En canvi, hi havia certa unanimitat a l'hora de qualificar de bones intencions la pretensió del líder republicà, malgrat haver pecat d'ingenuïtat. A nivell comarcal, però, l'editorial “*La gravíssima torpeza de Carod*” (27.01.2004) del *Diari de Tarragona* contrastava amb els del *Regió7* i el *Segre* titulats “Parlar amb ETA” (27.01.2004) i “L'error de Carod” (27.01.2004). Si bé, els dos darrers creien que Carod-Rovira en el fons de la qüestió –és a dir, en el seu intent per trobar una solució dialogada en el conflicte del País Basc- havia actuat de forma legítima; el primer d'ells ho considerava inacceptable: “(...) *En cualquier caso el error, gran error, de Carod es creer que ETA es interlocutor de nada en sus actuales condiciones, olvidando que con una banda de delincuentes no hay más negociación que la de formalizar su desaparición (...) Aceptar que ETA tiene un mensaje político del que se puede hablar, detrás de sus asesinatos no es sólo pecar de ingenuidad, sino que muestra, además, una clara insensibilidad para quienes han sido sus víctimas*”. En aquest sentit, des de les Illes Balears, el *Diari de Balears*, a través de l'editorial “Inconsciència i ingenuïtat de Carod” (27.01.2004) assenyalava que “(...) Carod hauria d'haver recordat que ja no és un dirigent de l'oposició, sinó un càrrec amb altíssimes responsabilitats, i que les seves funcions li impedeixen d'entrevistar-se amb terroristes, més encara quan res no té per oferir i sí molt a embolicar i més encara a perdre”.

Altrament, *El Periódico* (“¿Elecciones o plebiscit?”, 29.01.2004) i *El País* es mostraven satisfets per com s'ha encarat la crisi i denúncien la manipulació efectuada pel Partit Popular i els mitjans de comunicació afins en aquest assumpte. Així ho expressava *El Periódico* a “El tripartit tira endavant” (28.01.2004): “(...) la patinada i la deslleialtat del líder d'ERC a l'efectuar

aquesta entrevista d'esquena al Govern del qual forma part han estat instrumentalitzades amb una demagògia inusitada. En l'obsessiva pugna per la majoria absoluta, el Govern i el partit d'Aznar han fet una interpretació malintencionada del gest del republicà". Per últim, *El País* ("Pactada y a plazos", 28.01.2004) manifestava que hauria preferit el cessament immediat de Josep-Lluís Carod-Rovira, tal com demanava el líder socialista Rodríguez Zapatero. Respecte al líder republicà, *El País* afirmava que "(...) sus invocaciones a la paz, al diálogo y otras buenas intenciones, como si quienes combaten el terrorismo con las armas del Estado de derecho fueran partidarios de la guerra, son impropias de un político maduro". I conclou dient que "la fórmula encontrada por Maragall no impedirá que el PP continúe su campaña de deslegitimación del Gobierno tripartito".

En clau espanyola i, posada la mirada en les eleccions generals del mes de març de 2004, *El Mundo* i l'*ABC* posaven èmfasi en el fet que el Partit Socialista Obrer Espanyol mantenia pactes amb partits –com ara ERC- que es trobaven sota sospita. Al mateix temps, percebien la sortida del conflicte d'incomprensible i de "trampa". I en darrer lloc, consideraven que Pasqual Maragall havia cedit al xantatge de Carod-Rovira i que el candidat socialista Rodríguez Zapatero n'era la principal víctima. Segons *El Mundo* ("Zapatero salva un obstáculo a costa de engordar los próximos", 28.01.2004), "(...) la filtración de la cita con ETA, la radicalización del discurso de Carod y su permanencia como conseller sin cartera, aunque sea de forma temporal, no han hecho más que acentuar la debilidad del Gobierno de Maragall. El líder del PSC unió su suerte a la de un populista irresponsable para cumplir su sueño personal de ser presidente de la Generalitat". Per l'*ABC* l'error del líder republicà ha evidenciat la debilitat de Zapatero al capdavant del PSOE. En aquest sentit, a "Maragall, cierre en falso" (28.01.2004) l'editor escrivia: "Después de esto, el PSOE certifica su falta de autoridad sobre un proceso de alianzas con el nacionalismo radical catalán, que ha condicionado toda su estrategia programática".

Al marge de les discrepàncies bona part de la premsa –*Avui* ("Una mala manera de fer política", 29.01.2004), *El Periódico*, *El Punt Barcelona* ("Qui llança la pedra no ha de poder amagar la mà", 30.01.2004), *El País* ("La filtración", 29.01.2004) i *El Mundo*, excepte l'*ABC* ("El PSOE tropieza en la

misma piedra”, 30.01.2004) i *La Razón* (“*Cortina de humo*”, 30.01.2004)- es preguntava per què si la policia o el Centre Nacional d’Intel·ligència (CNI) tenien coneixement de la trobada de Perpinyà no van procedir a la detenció dels etarres assistinets a la reunió. L’*Avui* anava més enllà i posava sobre sospita el joc net del govern espanyol de José Maria Aznar. Sostenia que si l’executiu havia filtrat l’informació dels seus serveis secrets, els seus responsables haurien de comparèixer per donar explicacions. En relació amb les filtracions, l’*Avui* a “Batalla campal, amb el CNI de fons” (30.01.2004) assenyalava els diaris *ABC* i *La Razón* d’haver-s’hi especialitzat darrerament: “(...) Sembla bastant clar que les fonts d’aquesta informació no procedeixen precisament d’ETA. I és del tot evident que el moment per publicar-la ha estat triat amb habilitat: el mateix dia que s’obria a Madrid el I Congrés Internacional sobre Víctimes del Terrorisme. La coincidència de les dues informacions tenia un efecte calculat sobre l’opinió pública espanyola (...) Filtració i publicació han funcionat”. *El Periódico* (“Cas Carod: la col·lateralitat”, *El Periódico*, 29.01.2004) llançà el missatge següent al govern de Madrid: “El Govern central ha d’explicar si ha supeditat la lluita antiterrorista a la seva croada contra el tripartit català”. *El Mundo* (“*El caso Carod, entre el frente parlamentario y el judicial*”, 29.01.2004) per la seva banda, demanà al ministre d’Interior, Ángel Acebes, que n’informés a l’oposició.

L’anunci el 18 de febrer de la treva de la violència d’ETA a Catalunya amb efecte retroactiu des de l’1 de gener de 2004 va crear més tensió en l’ambient. Totes les capçaleres de premsa manifestaven la seva repulsa i condemna envers la notícia. No obstant, des del Principat, els diaris es van veure amb l’obligació de fer palès el seu malestar per una treva limitada únicament en el territori català. Mostra d’això foren els editorials “Ni aquí, ni enlloc” (19.02.2004) de l’*Avui*, “Una verdadera bomba disfressada de treva” (19.02.2004) d’*El Periódico* i “No només a Catalunya” (19.02.2004) d’*El Punt*. En els seus respectius escrits assenyalaven que només una treva generalitzada al conjunt de l’Estat i de manera indefinida seria motiu de celebració. Ben diferent, doncs, era el comunicat terrorista qualificat per *El Periódico* de “grollera maniobra dels terroristes”, de “bomba política” i, fins i tot, de “gest immoral”. Les raons que segons aquests tres diaris explicava l’actuació d’ETA es concretava en les següents: en primer lloc, responia a una

estratègia de l'organització per recuperar el protagonisme mediàtic per mitjà d'un "cop d'efecte". Per a *El Punt Barcelona* aquest cop d'efecte, a pocs dies de l'inici de la campanya de les eleccions generals, representava un "atac a la Generalitat de Catalunya a través del seu govern" i un "(...) atac a Carod-Rovira perquè dóna la raó a tots els que han volgut fer veure que la seva visita a la direcció de la banda només perseguia la fi dels atemptats a Catalunya en comptes de ser un prec per l'alto el foc definitiu". A més a més, afegia que es tractava d'una "(...) manera mesquina d'enfrontar Catalunya amb la resta de l'Estat ara que Catalunya es troba en el procés de redactar un nou Estatut i exigeix un millor finançament". De forma semblant es pronuncia *El Periódico*: "(...) Estem davant d'un nou pas de rosca d'ETA en la seva coneguda estratègia de com pitjor va, millor". L'editor d'aquest diari insinuava que ETA, per absurd que semblés, perseguia una nova victòria amb majoria absoluta del Partit Popular per tal de donar continuïtat a la crispació. En segon lloc, advertia de la instrumentalització política i mediàtica de l'anunci d'aquesta treva emmarcada al nostre país. Segons l'*Avui* "(...) aquest país haurà d'aguantar una autèntica tempesta mediàtica en què tot es confondrà, en què tot es manipularà, que pot afectar seriosament l'estabilitat política i social de Catalunya i les relacions immediates d'aquest país amb la resta de l'Estat". I al mateix temps, puntualitzava: "(...) Ningú a Catalunya ha demanat aquesta treva. El mateix Josep-Lluís Carod-Rovira, que va parlar amb ETA (...) va negar que aquesta fos la seva intenció". *El Periódico*, per la seva banda, centrava les seves crítiques en el Partit Popular de Catalunya: "Només el PP va estar mancat de la subtilitat i el joc net que es mereixia una agressió d'ETA contra tots; va ser l'única força que es va pronunciar amb partidisme (...) va demostrar que només cessarà el seu setge al Govern català si es desfà el tripartit, i va impedir una declaració conjunta de tot el Parlament de Catalunya en contra d'ETA".

En un punt mig, els editorials "*Hora de decisiones*" (19.02.2004) de *La Vanguardia* i "*ETA condena a Carod*" (19.02.2004) d'*El País* posaven èmfasi en el fet que l'anunci de la treva circumscrita a Catalunya evidenciava l'error comès per Carod-Rovira, entrevistant-se amb la direcció d'ETA a principi d'any. És per això, que demanaven a ERC i al govern de Pasqual Maragall que prenguéssin mesures. L'absència d'algun gest –al·legava *La Vanguardia*– podria

confondre's amb la legitimació del comunicat terrorista. A més a més, reclamaven que Carod abandonés la seva candidatura als comicis del 14 de març i que s'impedís el seu retorn a l'executiu català. Per *La Vanguardia*, "(...) *El oportunismo siniestro de ETA ha hecho cuña con todo lo que ha encontrado a su paso, mezclando y distorsionando aquello que la ineptitud y la miopía política de algunos ha puesto en el centro de la vida pública*". I des d'*El País* s'afirmava que "(...) *Quien acepta entrevistarse por su cuenta con una banda terrorista asume el riesgo de la interpretación que sus interlocutores pueden hacer de sus palabras. En el caso de Carod hay además escritos y declaraciones suyos, remotos y recientes, en los que aceptaba esa lógica de tregua territorial. La buena conciencia de Carod no reduce, por tanto, su responsabilidad*". En definitiva, *El País* de la mateixa manera que *La Vanguardia* creia que els terroristes pretenien capitalitzar l'error de Carod per tal de condicionar la campanya electoral reforçant la candidatura popular de Mariano Rajoy.

En canvi, a l'altre extrem trobem l'opinió dels editorials d'*El Mundo* -"*ETA batasaniza moralmente al pueblo de Cataluña... y pone a Zapatero en una situación límite*" (19.02.2004)-, l'*ABC* -"*El socialismo, ante una responsabilidad ineludible*" (19.02.2004)- i *La Razón* -"*Cuestión de Estado*" (19.02.2004). Tots ells compartien els arguments següents: a) la suspensió de l'acció armada només a Catalunya responia a la petició dels "independentistes" durant l'entrevista protagonitzada per Carod a Perpinyà amb la direcció d'ETA a començament d'any, b) ETA s'havia aprofitat de la "immoralitat", "debilitat" i "irresponsabilitat" del líder republicà i de retruc del president de la Generalitat, Pasqual Maragall i c) la solució "imaginativa" de Maragall de deixar Carod sense cartera dins l'executiu català –motivada per la "seva cega voluntat" de voler mantenir viu el tripartit- deixava en mans d'ETA el candidat socialista a les generals del 14 de març, Rodríguez Zapatero. Zapatero només podia "salvar la cara" si Carod renunciava a liderar el seu partit al Congrés i abandonava definitivament la política. Un altre dels problemes que se li sumaven a Zapatero, segons el diari *El Mundo* eren les llistes electorals del seu partit –el PSOE- a Catalunya. Aquest diari sostenia que si el PSC de Maragall no trencava l'acord de govern amb ERC, els socialistes espanyols no haurien de presentar-se conjuntament amb les llistes del PSC, còmplice d'ERC i, per tant,

d'ETA. En paral·lel, per *El Mundo* ETA havia pretès “bataunitzar el poble català” gràcies a l'error de Carod i a la necessitat de poder de Maragall.

Altrament, *La Razón* i l'*ABC* advertien a Zapatero que si no rectificava i prenia mesures –la ruptura del pacte de govern amb els republicans a Catalunya- el Pacte Antiterrorista signat l'any 2000 amb el PP es trencaria. Demanaven, alhora, més valentia als socialistes tot fent un paral·lelisme amb la sortida de l'executiu basc del PSE, tot just abans del Pacte de Lizarra l'any 1998. A través d'unes altres paraules ho posava també de manifest l'*ABC*: “(...) Siempre será mejor para España que el PSOE se libere de un monstruo político inviable como el tripartito catalán que provocar el fracaso de un pacto que aglutinó a la inmensa mayoría de los españoles en torno a los mejores valores de la democracia”. I de forma similar, *La Razón* escrivia: “(...) Rodríguez Zapatero no tiene más solución que convencer a Pascual Maragall de que debe romper los acuerdos con ERC. No es una cuestión electoral, sino una cuestión de Estado”.

Al País Basc, els diaris *Deia* i *Gara* sortiren en defensa del líder republicà, Josep-Lluís Carod-Rovira en el seu intent per trobar una solució dialogada al conflicte. En l'editorial conjunt “*Sí a la tregua, sí a la paz*” (21.02.2004), *Deia* i *Gara* afirmaven: “(...) Ahora más que nunca tenemos que estar con ERC y con Carod-Rovira. (...) arropar desde Euskadi la actuación valiente de Carod y de ERC para transformarla en una apuesta por las vías políticas, que es evidente que se han abierto en Euskadi con los pasos dados con la propuesta del Gobierno Vasco nacida, no se olvide, de un respaldo popular en las urnas y en Cataluña. Hoy, como sucedió ya en el 98 con la Declaración de Lizarra-Garazi, se ha vuelto a poner de manifiesto lo que realmente preocupa al Gobierno español, hasta tal punto que se ha utilizado al CNI para desarticular una vía que conduce indefectiblemente a la reconsideración de la estructura del Estado español, en clave de respeto a la pluralidad nacional, lingüística y cultural del mismo”. A més, en aquest mateix article, feien una crida a ETA perquè anunciés una treva al conjunt de l'Estat i, poder així, trobar una sortida en clau negociada al conflicte. Alhora, també demanaven no caure en “la intolerància electoralista” del Partit Popular: “(...) Modesta y humildemente, creemos que se debe hacer un llamamiento al conjunto de las fuerzas políticas de Euskadi, singularmente a las fuerzas

abertzales que apuestan por la soberanía de nuestro país, para que le digan a ETA cuál es el clamor popular y declare una tregua definitiva que pueda abrir un horizonte de paz, reconciliación y normalización política en Euskadi y para la legitimación de quienes, fuera de ese ámbito, comparten los objetivos plenamente democráticos de soberanía nacional”.

A “Contactos y toques” (28.01.2004), *Deia* acusava aquells mitjans de comunicació que decretaven què era allò realment greu. A diferència de la premsa madrilenya, segons *Deia* “Hasta luego, Carod” (19.02.2004) la reunió de Carod amb ETA no era quelcom censurable, però advertia dels efectes de la treva a Catalunya: “(...) La proclama de la organización activista, en plena precampaña electoral, no podía producir más efecto que incrementar el anticatalanismo entre españoles, y acentuar la explotación de esta parcialidad con fines políticos”. En aquest sentit, assenyalava que “(...) el efecto de retroalimentación entre el extremismo de los violentos y el ultranacionalismo español del nieto de Aznar y de los suyos. (...) Una vez más, y a la vez que contra el catalanismo, el españolismo cargará contra el llamado Plan Ibarretxe y contra todo lo que no sea el pensamiento único y uniformizador en el Estado”.

La sortida a aquesta nova crisi per part del president Maragall nomenant Josep Bargalló nou conseller en cap, en substitució de Carod-Rovira no satisféu la premsa espanyola de drets. Així doncs, des d’*El Mundo* (“El caso Carod, entre el frente parlamentario y el judicial”, 29.01.2004), l’*ABC* (“ERC refuerza su poder ante Maragall”, 21.02.2004) i *La Razón* (“Maragall se impone a ZP”, 20.02.2004) es “carregaven les tintes” contra Zapatero per haver-se doblegat als interessos de Maragall i dels “independentistes d’ERC”.

Dies més tard, el 26 de febrer, la concentració silenciosa contra el comunicat d’ETA a la plaça de Sant Jaume de Barcelona fou ben acollida per alguns diaris com ara *El Periódico* (“Contra ETA, com sempre”, 26.02.2004) o *La Vanguardia* (“La concentración”, 27.02.2004). Segons *El Periódico*, “(...) la concentració apartidista és el gest més digne que pot fer Catalunya després de l’insult d’ETA”. D’altres capçaleres com l’*Avui* (“Democràcia, autogovern, solidaritat”, 26.02.2004) i *El Punt* (“Els dubtes de la manifestació d’avui”, 26.02.2004) es feien ressò de la negativa del Partit Popular d’assistir a l’acte. Alhora, consideraven que la manifestació presentava alguns interrogants. Per *El Punt* “(...) dir que es fa en solidaritat amb tots els ciutadans de l’Estat és una

redundància en un país, Catalunya, que demostra aquesta solidaritat constantment, i és una concessió al PP, que és qui ha posat en dubte aquesta solidaritat pel fet que ETA hagi declarat una treva parcial que ningú li ha demanat”. L’*Avui* també hi reflexionava des d’aquesta mateixa òptica: “(...) Catalunya no es pot moure en funció de les exigències i les tensions creades des d’instàncies que ni tan sols la consideren nacionalment. Catalunya avui dirà un no potent a ETA. Però demà ha de dir un sí encara més clar a ella mateixa. A la seva manera d’entendre, interpretar i projectar la realitat”. En un altre to, *El Mundo* (“*Una asistencia demasiado corta para un lema demasiado largo*”, 27.02.2004), l’*ABC* (“*Una manifestación con dobles intenciones*”, 25.02.2004) i *La Razón* (“*La concentración de Barcelona*”, 26.02.2004) s’oposaven al lema de la concentració –“En defensa de la democràcia, l’autogovern de Catalunya i en solidaritat amb tots els ciutadans de l’Estat. ETA no, aquí ni enlloc”- i surtien en defensa del PPC per la seva absència.

La tempesta política generada per l’entrevista de Carod amb ETA i el posterior anunci de treva a Catalunya per part dels terroristes, fou gestionada pel govern espanyol en clau de desprestigi envers la Generalitat i el PSOE. La campanya electoral del 14-M, per part del Partit Popular, tenia elements per continuar tergiversant la realitat: “si el PSOE a Catalunya governava amb un partit independentista que negociava una treva amb ETA”, llavors “el PSOE esdevenia també, en certa manera, còmplice de la violència”. Conclusió: “només és Partit Popular representava la lluita contra el terrorisme i la garantia de drets i llibertats ciutadanes”. No obstant, els esdeveniments que es van succeir fins el 14 de març van capgirar per complert la situació.

2.3.5. L'atemptat d'Al-Qaeda l'11-M a Madrid

En opinió de Rekalde, A.; Alba Rico, S; Giaccopuzzi, G; Pereira, R; i Salutregi, J. a *"11-M. Tres días que engañaron al mundo"* (2004), *"(...) El 11 de marzo de 2004 quedará en la memoria por la tragedia de Madrid, que dejó cientos de muertos y heridos sobre las vías férreas, pero también por el escándalo de la gran mentira que urdió el Gobierno de José María Aznar para distraer su responsabilidad en el origen del atentado. Cuando Aznar juró su cargo, juró también que devolvería a su país el antiguo esplendor, su gloria de antiguo imperio y gran potencia. Se alió con Bush, conectó España a la Historia e inmediatamente saltaron por los aires doscientas personas despedazadas. En su papel de aprendiz de brujo, Aznar descubrió demasiado tarde con qué fuerzas jugaba, y no se le ocurrió mejor excusa que señalar con el dedo al vecino: «Ha sido ése». Decía Napoleón que la propaganda era el otro nervio, junto a la máquina militar, de la guerra. Aznar, atrapado en un frente de batalla inesperado, dirigió el otro nervio contra los vascos en una operación bélica que, por suerte, le salió también el tiro por la culata"*.

L'11 de març la capital espanyola va ser víctima d'una cadena d'atemptats, tot just a quatre dies de la celebració de les eleccions generals. Les redaccions dels principals diaris es van posar a treballar d'immediat amb la notícia i alguns d'ells van treure a mitja tarda de l'11-M edicions especials. Aquest fou el cas d'*El Periódico*, *El País*, *El Mundo* i l'*ABC*. En els seus respectius editorials assenyalaven a ETA -amb major o menor prudència- com autora dels atemptats. En aquest sentit, cal recordar les trucades efectuades pel president en funcions José María Aznar als directors d'aquests diaris, poc abans de tancar les seves edicions especials, per assegurar-lis personalment que darrere de l'autoria només s'amagava el terrorisme basc. Així ho relatava el periodista Pepe Rodríguez a *"11-M. Mentira de Estado. Los tres días que acabaron con Aznar"* (2004, pàg.78): *"(...) Al escuchar que persistía la duda sobre la autoría del atentado en boca del director de un periódico de gran tirada -y, además, de Catalunya, en donde el PP temía un descalabro electoral a causa de lo pésimamente que había gestionado la relación política y personal con los líderes y el pueblo catalán-, alguien pulsó la alarma y apenas unos*

minutos después Aznar en persona ya estaba actuando de bombero. (...) el presidente Aznar, seguro de saber lo que pasaba por la cabeza del periodista, le espetó a Antonio Franco –director d'El Periódico-, a través del teléfono, sin más preámbulos: «No te equivoques, Antonio, ha sido ETA, te lo digo desde la información que tengo, desde la investigación, desde los antecedentes de ETA y desde todo lo que los servicios que trabajan sobre el terreno nos están proporcionando. No tengas ninguna duda, es ETA. Lo que dice Otegi es una intoxicación que forma parte de la logística del atentado». (...) EL PERIÓDICO cerró su edición extra a les 14.00 horas. En su portada tituló «El 11-M de ETA»».

Seguint la hipòtesi oficial, els editorials “Nuestro 11-S” (11.03.2004) d’*El Mundo*, “11-M” (11.03.2004) d’*El País*, “Nada será igual” (11.03.2004) d’ *El Periódico*, “Con España, con la Constitución, con las víctimas” (11.03.2004) de l’*ABC* i “Terror sin límites” (12.03.2004) de *La Vanguardia* exposaven els següents arguments: en primer lloc, es feien ressò de les informacions facilitades pel ministeri d’Interior sobre l’intent d’ETA de protagonitzar una “matança” semblant a l’estació de Chamartín de Madrid durant el Nadal de l’any passat. Això explicaria la voluntat de l’organització etarra de dur a terme un atemptat d’aquestes magnituds i reforçaria la principal via d’investigació del govern. En segon lloc, constataven la debilitat del grup armat basc fruit dels èxits policials. Una feblesa, però, que paradoxalment s’havia traduït en la darrera acció violenta, tot actuant com un últim cop d’efecte. En relació amb això, *El Mundo* i *El Periódico* feien un paral·lelisme entre l’11-M i la reacció anys abans d’ETA assassinant al regidor d’Ermua, Miguel Ángel Blanco, com a resposta a l’alliberament policial del funcionari de presons Ortega Lara. I per últim, feien esment d’alguns dels atemptats més sonats de la història d’ETA, com ara el d’Hipercor a Barcelona a final dels anys vuitanta.

A l’apartat de les responsabilitats polítiques, *El Mundo* i l’*ABC* no dubtaven a culpabilitzar el líder republicà Josep-Lluís Carod-Rovira –l’afer Carod i l’anunci a principi d’any de la treva de la violència a Catalunya- i el lehendakari Juan José Ibarretxe. Pel que fa al primer dirigent, l’editorial especial d’*El Mundo* exigia la retirada de la seva candidatura a les eleccions del 14 de març i demanava a Maragall i, de retruc a Zapatero, la ruptura del govern

tripartit: *“No es, por tanto, aventurado interpretar que ETA ha pretendido subrayar su magnanimidad hacia Cataluña con este terrible atentado contra los ciudadanos madrileños. Si la banda no hubiera vuelto a actuar, de poco o nada valdría su gesto en Cataluña, que quedaría realizado por su ferocidad en Madrid, representación mítica del centralismo opresor según el discurso nacionalista”*. En el cas d'Ibarretxe, la petició es concretava en la retirada del seu “pla soberanista”. Si bé des d'aquest diari s'elogiava la condemna ràpida i contundent del lehendakari envers aquests atemptats, considerava que la repulsa esdevindria en “paper mullat” si no feia marxa enrere en els seus posicionaments. L'edició especial de l'ABC anava més enllà: *“(…) Llegó el momento de decirle a los nacionalismos que se han acabado los tributos al terrorismo. Que las balas y las bombas matan, pero las palabras, los discursos y los planes también provisioningan a los terroristas. Que es la hora de la lealtad constitucional, sin reservas ni condiciones, sin más apelaciones a la mentira histórica ni al manoseo de la Constitución. Que no hay sitio para más planes de autodeterminación en los que ETA se reconforta, ni más reuniones para clases de geografía terrorista. Esto es lo que deben entender los nacionalismos y lo que se les debe hacer entender de forma clara y definitiva”*.

La *Vanguardia* amb un altre to i des de Catalunya condemnava la fi de les accions etarres al nostre país i feia una crida a la solidaritat dels catalans envers els madrilenys. Altrament, tots els diaris reclamaven la unitat dels “demòcrates” per fer front a la violència. Per l'ABC, però, caldria excloure'n els “ambigus”, “còmplices” i “rendistes” del terrorisme per tal d'acabar “amb aquest permanent cop d'Estat”. En canvi, *El Periódico*, *El País* i l'*Avui* (“Contra la barbàrie”, 12.03.2004) coincidien en la necessitat de reeditar un pacte “contra el terror” sense cap mena d'exclusió. L'*Avui* sostenia que els pactes “no poden ser una excusa per estigmatitzar legítimes aspiracions democràtiques”, sinó que “han de servir com a plataforma d'unió i com a arma eficaç contra la brutalitat”.

L'endemà dels atemptats, el discurs d'alguns editorials introduïa novetats importants. La troballa d'una furgoneta a la localitat d'Alcalá de Henares amb detonadors i una gravació en llengua àrab apuntava cap a una altra hipòtesi: el terrorisme islàmic i Al-Qaida. L'editorial d'*El Mundo* del 12 de març titulat

novament “*Nuestro 11-S*”, sense entrar en contradicció amb allò exposat el dia abans, puntualitzava: “*Todavía no es posible pronunciarse categóricamente sobre cuál de estas dos alternativas –ETA o Al-Qaida- explica lo que sucedió ayer en Madrid, aunque la autoría de Al Qaeda va creciendo en verosimilitud por la coherencia de lo ocurrido con su desbocado afán sanginario*”. Al mateix temps, des d’aquest diari, juntament amb *El País* (“*11-M*”, 12.03.2004), no es descartava una tercera hipòtesi: una aliança entre el terrorisme basc i grups armats islamistes. Ara bé, l’editor manifestava les seves reserves afirmant que “*no nos parece plausible esta asociación entre banda marxista-leninista y unos fanáticos islámicos*”. *El País*, per la seva banda, també creia que la hipòtesi d’Al-Qaida adquiria versemblança, mentre que una possible coalició “terrorista islàmica i etarra” acabaria confirmant la profecia que tots els terrorismes són iguals, defensada pel tàndem Bush-Aznar: “*Si así fuera, será un tipo de profecía que se cumple a sí misma y que arrastra en cuanto a responsabilidades a quienes las profieren*”.

A diferència de l’*Avui*, en el seu editorial “*Contra la barbàrie*” (12.03.2004), que apel·lava a la prudència “mentre l’autoria del magnicidi no sigui determinada”, *El Mundo* insistia en el fet que les conseqüències polítiques canviaven radicalment en funció de quins fossin els responsables dels atemptats. En el cas que finalment fos Al-Qaida l’autora de la matança, *El Mundo* opinava que el ministre d’Interior Ángel Acebes hauria comès “*un grave error al precipitarse y dar por sentado que ETA era culpable de la acción (...) se podría dudar del buen juicio demostrado por el ministro del Interior, pues cobraría fundamento la sospecha de que en alguna ocasión ha llegado a anteponer sus prejuicios a los datos objetivos que deben guiar la lucha antiterrorista*”. De forma semblant es pronunciava *El Punt Barcelona* (“*La tragèdia de Madrid*”, 12.03.2004) a l’hora de qüestionar la tasca realitzada fins el moment pel ministre Acebes: “*Quan el ministre del qual depèn la seguretat de l’Estat diu una cosa, és que n’ha d’estar segur*” i en aquestes ocasions “no ha de fer campanya electoral”. A més a més, l’editor es mostrava crític amb Ángel Acebes per haver acusat ETA de la tragèdia tot posant en perill l’eficàcia de la lluita antiterrorista i invalidant el seu diagnòstic sobre l’afebliment de l’organització. Paral·lelament, *El País* desitjava que no s’hagués produït cap

ocultament ni manipulació informativa per part del govern, a pocs dies dels comicis legislatius. La reivindicació dels atemptats per part d'un grup islàmic anomenat Brigades Abu Hafs al-Masri, en el diari àrab *Al-Quds-Al-Arabi* de Londres¹⁰ (edició 12 de març de 2004), manifestava una venjança per la participació de l'executiu espanyol, aliat de Bush, al conflicte bèl·lic a l'Iraq. *La Vanguardia*, *l'Avui*, *El Punt*, *El Periódico* ("Un abans i un després de l'11-M", 12.03.2004), *El País* i *El Mundo* suggerien de forma diferent que si això es demostrava implicaria una nova amenaça terrorista per Espanya. Segons paraules d'*El Mundo*, "Si fuera así, se podría decir que antes teníamos un problema con ETA y ahora tendríamos dos con la aparición en escena de Al Qaeda". Mentre que *El Punt* afegia: "La guerra de l'Iraq, a la qual el govern espanyol va donar suport, no ha ajudat a solucionar els problemes pels quals es va declarar. Més aviat els ha agreujat, com es va veure ahir, quan pot haver quedat en tràgica evidència la política internacional d'Aznar".

Els editorials publicats durant la jornada de reflexió, el 13 de març, compartien dos grans missatges adreçats al conjunt de la ciutadania: el primer d'ells aplaudia les mostres de civisme i solidaritat de totes aquelles persones que van assistir a les diferents mobilitzacions convocades pel govern central arreu de l'Estat el dia abans. *L'Avui* ("Un canvi profund i indispensable", 13.03.2004) i *El Punt Barcelona* ("Informació governamental sota sospita", 13.03.2004) es feien ressò de la polèmica originada pel lema de les concentracions. L'eslògan "*Con las víctimas, con la Constitución, por la derrota del terrorismo*", establert pel govern central, era incapaç –segons el diari comarcal- "d'unir a tothom sota un lema assumible per diferents sensibilitats". Al mateix temps, *l'Avui* considerava que si finalment els autors de la massacre eren grups islàmics, apel·lar a la Constitució espanyola per condemnar els atemptats tenia poc sentit. Si bé per a *El Periódico* ("La hipòtesi d'ETA i la hipòtesi d'Al-Qaida", 13.03.2004), la resposta social en aquestes manifestacions era qualificada de "meravellosa" i "total"; ahir condemnava la "intolerància d'una minoria" a Barcelona envers els dirigents populars Josep Piqué i Rodrigo Rato.

¹⁰ <http://www.alquds.co.uk/> (Font consultada: 10.02.2010).

I el segon dels missatges esdevenia una crida a la participació electoral. Hi havia unanimitat entre la premsa a l'hora de demanar l'exercici massiu del dret de vot, com a instrument de rebuig del terrorisme i d'enfortiment de la democràcia. No obstant, es podien entreveure discrepàncies interpretatives en relació amb la gestió política dels atemptats, efectuada per l'executiu. *La Vanguardia* ("Civismo maduro", 13.03.2004), per exemple, no posava en dubte la credibilitat del ministre Ángel Acebes i apuntava que la incertesa sobre l'autoria de l'11-M havia creat desconfiança entre l'opinió pública. Alhora, aquesta línia editorial negava, per poc creïble, el supòsit que des del govern Aznar s'ocultés informació per motius electorals.

Per a l'ABC ("*España contra el terror*", 13.03.2004) i La Razón ("*Todos contra el terror*", 12.03.2004), l'executiu no havia eludit cap de les seves responsabilitats en aquest afer i les informacions transmeses havien estat coherents. Segons l'ABC, el ministre d'interior havia estat en tot moment "realista" i "prudent": "*Cautela porque Acebes ha insistido en que no se descarta la autoría de ninguna organización, asumiendo el riesgo de la incertidumbre. Realismo, porque señalar a ETA como primer sospechoso del atentado múltiple no es ninguna temeridad, sino la constatación de meras obviedades (...) El que quiera, que compare el crédito del Gobierno de Aznar con el crédito que merece ETA y, bajo su responsabilidad, que decida quién creer (...)*". Si bé l'ABC continuava donant prioritat a la hipòtesi d'ETA, *La Razón* opinava que era el moment de deixar treballar a les Forces de Seguretat en comptes de donar credibilitat als rumors. En aquest sentit, l'editorial "*España unida*" (13.03.2004) de *La Razón* optava per no reflexionar sobre quines podien ser les conseqüències electorals del 14-M en funció de l'autoria dels atemptats: "*(...) Si los islamistas no han atentado hasta ahora en España ello no les hace menos asesinos ni su actitud merece un desprecio menor. Y lo mismo ocurre en caso contrario: si ETA no tuvo parte en la masacre, tampoco su organización criminal dejaría de serlo un ápice (...)*". *El Mundo*, per la seva banda, elogiava els èxits d'Aznar en el terreny de la lluita antiterrorista, malgrat els fets dels últims dies, i apostava obertament pel continuisme que representava el candidat del Partit Popular, Mariano Rajoy. Ara bé, a diferència

de *La Razón*, *El Mundo* creia oportú que l'electorat sapigués quina era l'evolució de les investigacions per anar ben informat a l'hora d'anar a votar.

L'anàlisi i les reflexions d'*El Periódico*, *El País*, *l'Avui* i *El Punt Barcelona* aportaven el contrapunt als discursos més oficialistes. Per una banda, com posà de manifest l'editorial "Vot entelat de desconfiança" (14.03.2004) del diari *Avui*, "(...) a mesura que han anat passant les hores s'ha anat escampant la sensació que l'executiu que presidia José María Aznar actuava exclusivament atenent a les seves obsessions patriòtiques i als seus interessos electorals. Ha fet tot l'efecte que poc li importava la veritat, si aquesta veritat no encaixava en els seus esquemes". D'altra banda, tots aquests diaris acusaven el govern popular d'"irresponsable", per basar les seves declaracions en "indicis i conviccions" i no pas en proves. L'*Avui*, però, anava novament més enllà. Resumia l'actuació de l'executiu en dues paraules: "inconsciència" i "deliri". Al mateix temps, es qüestionava la insistència de l'executiu a defensar com a hipòtesi principal l'autoria d'ETA i la seva resistència a admetre d'altres responsables del crim. Una resistència que per *El Periódico* i *l'Avui* esdevenia xocant, tenint en compte les notícies en sentit contrari que arribaven de l'àmbit internacional.

Relacionat amb això, *El País* en el seu editorial "*Después de la matanza*" (13.03.2004) exposava el seu desacord amb l'actitud del ministre Acebes qui en una de les seves compareixences –al mateix dia dels atemptats– desqualificà de "miserables" a tots aquells que possessin en dubte l'autoria del terrorisme basc. L'editorial "Informació governamental sota sospita" (13.03.2004) d'*El Punt* suggeria la possibilitat que el govern estigués "dosificant la informació en benefici propi del Partit Popular abans de les eleccions del diumenge" i afegeia que des d'un punt de vista polític, "no és el mateix que l'atemptat sigui obra d'ETA que d'Al-Qaida". Així doncs, pel govern Aznar reconèixer la possible autoria d'Al-Qaida fóra, segons l'opinió d'aquest diari, "claudicar" en relació amb totes aquelles veus contràries a la guerra a l'Iraq. En definitiva, la prioritat en aquests moments –sostenia l'editor d'*El Punt*– era esbrinar la veritat, "perquè seria escandalosament reprobable que el govern utilitzés la informació per no perjudicar les perspectives electorals del PP". Per últim, des d'aquest diari comarcal es posà èmfasi en el fet que si el responsable

de la massacre fos ETA, “no seria menor el fracàs d’un govern que ha posat la lluita antiterrorista com a prioritat i que ha assegurat que l’organització estava pràcticament inoperant”. En resum, i segons paraules de l’editorial “La hipòtesi d’ETA i la hipòtesi d’Al-Qaida” (13.03.2004) d’*El Periódico*, s’exigia al govern espanyol que digués la veritat sense demorar la informació. D’això en podia dependre el vot dels ciutadans. Dit d’una altra manera, *El País* escrivia: “el millor homenatge que es pot fer a les víctimes és el coneixement i la divulgació de la veritat”.

Les concentracions davant de les seus del Partit Popular i la mort d’un forner a Pamplona a mans d’un policia, per no haver cedit a posar un crespó negre al seu aparador, a mitja tarda, i les sorprenents reaccions polítiques del vespre van fer del dia de reflexió una jornada si més no atípica. Davant d’aquests fets, l’editorial “Eleccions en un moment dur, tens i amb polèmica” (14.03.2004) d’*El Periódico* constatava que la reacció ciutadana –organitzada a través dels mòbils i dels correus electrònics- s’explicava per la seva “incredulitat” envers la versió oficial sobre l’autoria del crim: “La feblesa de la ràpida atribució del crim a ETA, quan ETA n’ha desmentit l’autoria i no hi ha proves de la seva implicació, i quan Al-Qaida sí que el va assumir, ha enrarit i crispat l’ambient”. En aquest mateix sentit s’expressa l’editorial d’*El País* titulat “*Más que nunca: a las urnas, ciudadanos*” (14.03.2004), després de les primeres detencions que reforçaven la hipòtesi del terrorisme islàmic. No obstant, es mostrava en desacord amb alguns dels manifestants que acusaven, segons el seu parer, de forma “irresponsable” el govern dels atemptats a Madrid. En canvi, *La Vanguardia* a “*Votar con dolor*” (14.03.2004) adoptava una postura més aviat prudent: “(...) *la detención de cinco ciudadanos de origen marroquí e indio presuntamente relacionados con el atentado, da un notable giro a la investigación. Esto no prejuzga nada, pero, indudablemente, constituye un dato revelador. Habrá que confiar, pues, en la labor de los cuerpos y fuerzas de seguridad del Estado, porque no parece probable que esta atrocidad se reivindique de manera fehaciente y definitiva (...) no hay más remedio que esperar*”.

D'altra banda, els editorials “*Si no hubiera un mandato claro, gobierno de gestión PP-PSOE*” (14.03.2004) d'*El Mundo*, “*Jornada de irreflexión*” (14.03.2004) de l'*ABC* i “*Votar libres e informados*” (14.03.2004) de *La Razón* compartien un mateixa línia argumentativa: en primer lloc, eren conscients que la investigació que prenia cada cop més força era la d'Al-Qaida. *La Razón*, però, insistia en una possible participació d'ETA a la matança, encara per descobrir. En segon lloc, no posaven en dubte l'eficàcia, l'honradesa i la transparència del govern Aznar en la gestió de l'11-M. D'aquests tres diaris, només *El Mundo* qualificà les primeres declaracions de l'executiu, atribuint la responsabilitat a ETA, d'imprudents i precipitades. Tanmateix, ho intentava justificar apel·lant a l'impacte emocional de la massacre. I en darrer lloc, acusaven l'oposició d'esquerres i la Cadena Ser –emissora de ràdio d'àmbit estatal- d'“intoxicar”, “estimular” i “manipular” els ciutadans concentrats davant les seus del Partit Popular, especialment a Madrid i Barcelona. A més a més, consideraven que les protestes eren “antidemocràtiques”.

Les eleccions celebrades el 14 de març de 2004 amb el triomf inesperat del candidat socialista a la presidència espanyola, José Luis Rodríguez Zapatero va capgirar l'actual situació política. Les reaccions periodístiques envers l'alteranança no es van fer esperar. Els editorials “Un canvi històric (i necessari)” (15.03.2004) de l'*Avui*, “Una rebel·lió democràtica contra un mal estil polític” (15.03.2004) d'*El Periódico*, “*Vuelco electoral*” (15.03.2004) d'*El País* i “La catalanització de la política espanyola” (15.03.2004) d'*El Punt Barcelona*, mostraven la seva satisfacció per la derrota del Partit Popular i pel vot de càstig de l'electorat a la gestió de José María Aznar. Els resultats dels comicis no només evidenciaven la pèrdua de la majoria absoluta dels populars –obtinguda quatre anys enrere-, sinó també el seu retorn a l'oposició parlamentària. Un fracàs que s'explicava, segons l'opinió unànime d'aquests diaris, per l'actitud de prepotència, autoritarisme, manca de diàleg i crispació del Partit Popular durant la seva darrera legislatura –20-J, *Prestige*, atac als nacionalismes basc i català i criminalització de la dissidència-. Una supèrbia agreujada, els últims temps, arran de la guerra a l'Iraq. Ara bé, la irrupció en la campanya electoral d'els atemptats de l'11-M havia influït en el vot dels ciutadans. Més que els atemptats en sí, la posterior gestió del govern, amagant

informació de forma partidista havia esdevingut un factor clau en els resultats. En aquest sentit, tant *El Periódico* com *El Punt* utilitzaven en els seus editorials l'expressió “rebel·lió democràtica” per descriure el 14-M.

Ben diferent era la visió dels diaris *ABC* –“*Tres días que cambiaron España*” (15.03.2004)- i *La Razón* –“*Rodríguez Zapatero, Presidente*” (15.03.2004)-, els quals sense qüestionar la legitimitat de la victòria del PSOE, incidien en la campanya de manipulació que –segons ells- des de l'oposició s'havia orquestat, per fer fora el PP del govern. Així ho posava de manifest l'*ABC*: “*No han sido los resultados de su gestión ni la calidad moral y política de Aznar o de Rajoy los que han hecho que el PP haya perdido estas elecciones, sino el brutal impacto de un atentado que se ha liberado buscando en el Gobierno un chivo expiatorio, deslealmente acusado de mentir por quienes buscaron aprovechar la conmoción social*”. *El Mundo*, en el seu editorial “*Un premio al talante de ZP, un castigo a Aznar que paga Rajoy*” (15.03.2004), seguint uns plantejaments similars, sostenia que el paper jugat pels mitjans de comunicació “hostils” al Partit Popular havia contribuït obertament a una situació límit durant la jornada de reflexió. Tanmateix, a diferència de l'*ABC* i *La Razón* es mostrava crític amb la gestió precipitada de l'executiu envers l'11-M, el canvi d'estil dels populars des de l'obtenció de la majoria absoluta i la participació d'Aznar al conflicte a l'Iraq. Malgrat tot, qualificava els resultats d'injustos. Per la seva banda, l'editorial de *La Vanguardia*, “*Razones del vuelco*” (15.03.2004), exposava alguns dels motius explicatius de la victòria ajustada de Zapatero. Des del seu punt de vista, l'increment més que significatiu de la participació –mentre que l'abstenció registrada quatre anys enrere va disminuir fortament- s'havia produït per dues raons: pel rebuig ciutadà als atemptats de l'11-M i per l'actuació “inadequada” del govern davant l'afer.

En canvi, des del País Basc, *Deia* a “*Explicaciones insuficientes...*” (13.03.2004), qualificava d'insuficients i sospitoses les informacions que oferien el president Aznar i el seu ministre de l'Interior, Ángel Acebes. El seu afany d'insistir en la hipòtesi d'ETA no era prou convincent, tenint en compte el comunicat de l'organització desmentint l'autoria dels atemptats: “*(...) Sobra decir que ETA no merece más credibilidad que el Gobierno, porque no merece ninguna, aunque Mayor Oreja suele repetir frecuentemente que ETA no miente*”

nunca". A mesura que passaven les hores, *Deia* era del parer que el govern espanyol estava dosificant la informació per interessos partidistes: "(...) Aznar insistió ayer en su teoría de que todos los terrorismos son iguales, el integrismo religioso y el integrismo nacionalista, dijo, pero él sabe muy bien que las consecuencias políticas de los atentados de Madrid no son iguales según quien haya sido su autor. Es tan terrible siquiera imaginar que alguien pueda estar haciendo un cálculo electoral sobre doscientos cadáveres, que más vale creer en la buena fe del Gobierno español. Aunque nos lo pongan tan difícil". En el seu article "Votad, vorad, votad" (*Deia* 13.03.2004), l'editor exigia transparència al cap de l'executiu, al·legant que "els ciutadans tenim dret a saber la veritat": "(...) Tiene la obligación de tratarnos como ciudadanos y de respetarnos. Y nosotros, los ciudadanos, tenemos el derecho a exigir plena transparencia en el comportamiento de los responsables políticos. Porque a estas alturas, y con independencia de que todo terrorismo es execrable, a nadie se le oculta que las repercusiones políticas y electorales del atentado de Madrid serán diferentes en función de quiénes sean los responsables de la monstruosidad".

De forma semblant a *Deia*, l'editorial "Un juego irresponsable" (13.03.2004) del diari *Gara* recordava que ETA havia desmentit en un comunicat la seva responsabilitat en els atemptats. Malgrat això, la insistència del ministre d'Interior, Ángel Acebes, a vincular l'organització armada basca amb la matança de Madrid: "(...) Volvía a quedar en evidencia así el juego irresponsable que el Gobierno español está manteniendo en relación a la autoría de la masacre del 11-M. (...) En ese contexto dramático, el Gobierno español ha estado dosificando los datos de la investigación de una manera que no hace habitualmente. (...) a pesar de la reivindicación a 'Al-Quds Al-Arabi', el Gobierno español ha pretendido mantener la ficción de que la organización vasca sería la principal sospechosa del atentado". I conclouïa que el govern d'Aznar "(...) ha estado manipulando a una población dolorida por mero interés político, probablemente por un mezquino cálculo electoral". Tanmateix, *Gara* matisava, en clara al·lusió a les declaracions del lehendakari Juan José Ibarretxe en la seva compareixença que: "(...) También otros dirigentes institucionales y políticos más cercanos han tratado de obtener réditos políticos de estos hechos, dando en algunos casos certificado de oficialidad a lo que no eran más que sus propias deducciones, tan personales como interesadas. No

cabe olvidar que hubo líderes que apuntaron a ETA antes de que el propio Ministerio del Interior hiciera ningún tipo de comentario”.

Finalment, i coneguts els resultats electorals del 14 de març, *Deia* a través de l'article "La mentira" (16.03.2004) relatava la gestió de la crisi per part del govern espanyol. En aquest sentit, l'editor no dubtava pas a titllar de "maniobra perversa" l'actuació de José María Aznar i de relacionar els atemptats amb la intervenció d'Espanya a l'Iraq: "(...) *Debió de pensar que si la acción y su culpa se atribuían a ETA, la mayoría absoluta no sólo estaba garantizada sino que arrasaría apareciendo, coronado de laurel, como el mártir del terrorismo y, al mismo tiempo, el martillo que lo machaca. Y comenzaron a mentir. Comenzaron a mentir como pocas veces habíamos contemplado tanta mentira. Pronto se supo que ETA no estaba detrás de los atentados y que la autoría miraba a otra parte. Miraba hacia zonas que tendrían que avergonzar al Gobierno español. Porque detrás de esta barbarie estaba la barbarie de Bush. Y detrás de la barbarie de Bush, la sumisión de Aznar*". Altrament, *Deia* es felicitava per la resposta ciutadana a tantes hores de "falsetats", "negació de l'evidència" i "despreci envers els electors", que no només llançava el govern, sinó també els seus mitjans de comunicació afins: "(...) *Pero la gente reaccionó. Primero algunos salieron a la calle a exigir responsabilidades. Después, y con el voto, castigaron el descaro y la mentira. (...) Por eso Aznar, que quiso irse elegantemente de la vida política, no se marcha. Lo han echado. Y con él tendrán que irse, aunque pronto veremos los chaquetazos acostumbrados, los escribientes, pelotas, cómplices, acompañantes, falsos adivinos o rentistas del terrorismo que les han hecho la corte*".

2.3.6. Els antecedents de manipulació política i mediàtica:

El tipus de gestió política i comunicativa de l'executiu espanyol de José María Aznar dut a terme en matèria de terrorisme, en el context del País Basc, no era gaire diferent a les estratègies seguides a l'hora d'actuar davant d'altres crisis, com ara la vaga general del 20-J, el conflicte per l'illot del Perejil i el cas *Prestige* (2002), la guerra a l'Iraq o l'accident de l'avió militar YAK-42 a Turquia (2003), entre d'altres. La desinformació, les mentides i els silencis reiterats van ser presents en cada un d'aquests fets. La complicitat de certs mitjans de comunicació, sobretot de la televisió pública espanyola (TVE), però també de la premsa pròxima a la postura del govern, amb aquesta estratègia "propagandística", s'ha demostrat, tal com ara de nou s'exposarà. En definitiva, aquests antecedents ajuden a comprendre millor quin era l'esquema d'actuació adoptat des del Partit Popular per afrontar allò que li representava un problema de govern. La dinàmica es repetia i, sempre que es podia, s'intentava relacionar la nova crisi amb la violència d'ETA, el seu entorn (l'esquerra abertzale) i els anomenats "nacionalismes perifèrics" (basc, català i gallec). En el cas del *Prestige*, els líders populars eludien les seves responsabilitats polítiques criminalitzant la plataforma cívica *Nunca Más*, acusant-la de "complicitat" amb la violència de la *kale borroka*. Semblava que l'enemic (ETA i per extensió d'altres) estava per tot arreu, la qual cosa servia al govern per distreure l'atenció i no assumir, així, cap responsabilitat. I, al mateix temps, seguir obtenint rèdits electorals per mitjà del seu tema "estrella".

Si bé aquests casos (la vaga general del 20 de juny, el naufragi del *Prestige* a la costa gallega i la intervenció de les tropes espanyoles a la guerra d'Iraq), que tot seguit s'analitzen, van contribuir a generar una reacció de desafecció, descrèdit i descontent entre bona part de la ciutadania, que va veure's del tot incrementada en els fets de l'11-M de 2004; els enganys respecte la situació en el País Basc no van suscitar (des de 1997 fins a 2004) una resposta semblant a la resta d'Espanya. Segurament, l'inconscient nacionalista espanyol, tan arrelat i socialitzat, manté uns filtres en els que fins i tot les mentides se les acabava creient. Del contrari, el sentiment identitari espanyol patiria un daltabaix, és a dir, entraria en crisi. Podria ser una reacció

d'autoprotecció. És a dir, representaria qüestionar quelcom potser massa atàvic. En l'imaginari col·lectiu espanyol, allò que anomenen "problema basc" és interpretat de forma irracional. S'observa com un perill: "la ruptura d'Espanya". Contra tot allò que pot conduir al trencament de la unitat de l'Estat ("nacionalisme", "separatisme", "sobirania", "independentisme", "autodeterminació", "secessionisme", etc.) desperta, fins i tot, adhesions respecte discursos incendiàries o manipuladors. La crítica, per tant, és menor.

2.3.6.1. La vaga general del 20-J

La jornada de vaga general, convocada pels sindicats majoritaris (CC.OO i UGT) el 20 de juny de 2002, contra la proposta del ministre de Treball espanyol, Juan Carlos Aparicio, sobre la reforma de la prestació per desocupació, aprovada per l'executiu, per decret llei, el 25 de maig d'aquell any, esdevingué un nou cas de manipulació política. Quin fou el posicionament de la premsa amb relació al 20-J?

Es podien copsar dos corrents d'opinió. Per una banda, els diaris *El Mundo*, *ABC* i *La Razón* qualificaven la vaga de "fracàs absolut", talment com afirmava el propi govern. Per exemple, el titular de portada d'*ABC* l'endemà de la protesta sindical fou "*Fracasa la huelga general*" (21.06.2002). Seguint aquesta mateixa línia, *La Razón* titulava les seves portades "*Sí al derecho a trabajar*" (20.06.2002) i "*Aznar paró el penalti*" (21.06.2002). En canvi, la resta de les capçaleres estudiades opinava que el seguiment de l'aturada havia estat desigual, per territori i per sectors econòmics, tal com titulà en portada *La Vanguardia*, "*Huelga desigual*" (21.06.2002), i exposà en l'editorial "*La resaca del 20-J*" (24.06.2002). Però, malgrat això, no es podia menystenir la resposta a la convocatòria, ja que era "prou significativa". Tanmateix, les diferents línies editorials de tots els diaris analitzats coincidien en els arguments següents: en primer lloc, es posaven en dubte les xifres donades pels sindicats i el Govern, sobre el seguiment de la vaga. La diferència tan desproporcionada entre les xifres d'uns i dels altres, dificultava saber quin havia estat l'abast real de l'aturada.

En segon lloc, es qüestionava la necessitat de la convocatòria d'aquesta vaga general: "(...) *En les democràcies, només unes circumstàncies excepcionalment dramàtiques i la condició d'últim recurs justifiquen convocar una vaga general*". (*El Periódico*, "Un fracàs de tots", 21.06.2002). En tercer lloc, es posava èmfasi en el caràcter polític de la jornada del 20-J. Si bé, la majoria dels diaris acusava el PSOE d'aprofitar-se –o inclús de ser-ne l'inductor– d'aquest esdeveniment per erodir el prestigi de l'Executiu del PP; *El País*, *l'Avui* i *El Periódico* criticaven Aznar de manipular la realitat i de ridiculitzar les estimacions sindicals: "*És trist i lamentable que qui ha de*

*destacar per la seva responsabilitat es decanti en els càlculs d'una manera tan interessada i intenti manipular la realitat tan descaradament (...). El problema d'Aznar en aquesta segona legislatura és la intolerància absoluta davant la discrepància". (Avui, "Allargar la mà des de l'extrem", 21.06.2002). Segons *El Periódico*, en l'editorial abans citat, "(...) Aquesta propaganda que cada vegada substitueix més els raonaments i els arguments en la vida pública espanyola". En aquest sentit, en un altre dels seus editorials ("El factor català en el 20-J", 22.06.2002), *El Periódico* comparava el tarannà de l'Executiu espanyol amb el "comportament responsable, neutral i democràtic" de la Generalitat de Catalunya envers la vaga.*

Per a *El País* ("Los sindicatos ganan el partido", 21.06.2002), a diferència d'*El Mundo* o *La Razón* ("El fracaso de la huelga", 21.06.2002), aquesta vaga havia suposat una victòria pels sindicats. Una lectura molt diferent a l'efectuada per *El Mundo* ("Los sindicatos disparan el cañón, pero se quedan sin pólvora", 21.06.2002), el qual considerava que després de la vaga, el Govern Aznar estava encara més legitimat per tirar endavant els tràmits parlamentaris del projecte de reforma de treball. Al marge de les discrepàncies manifestes, tots els diaris exigien reprendre el diàleg social entre el Govern i els líders sindicals, com també, reformar l'actual llei de vaga.

Finalment, recordar de quina manera la televisió pública espanyola, seguint directrius del govern, va manipular les xifres de participació de la vaga. Segons TVE, amb el periodista Alfredo Urdaci al capdavant dels informatius, la vaga general només havia estat seguida pel 14% dels treballadors. Televisió Espanyola va ser denunciada pel sindicat Comissions Obreres (CC.OO) per haver "manipulat les informacions a favor del govern abans i després del 20-J. Representà, en aquest sentit, la primera condemna "per manipulació informativa" d'un mitjà públic a l'Estat.

2.3.6.2. El cas *Prestige*

El naufragi el 13 de novembre de 2002 del petrolier *Prestige* a la costa gallega esdevé un altre precedent de la política propagandística del govern d'Aznar. La premsa no se'n va fer ressò fins el cap d'una setmana de l'accident. *La Vanguardia*, *El Mundo*, *l'ABC* i *La Razón* transmetien una visió molt similar dels fets: en primer lloc, evidenciaven la incapacitat del govern del Partit Popular per gestionar aquesta crisi. Però, coincidien a afirmar que l'Executiu va optar – assessorat pels informes tècnics- per la millor de les solucions. Tanmateix, assenyalaven els errors efectuats i la descoordinació de les administracions implicades per fer front a aquesta catàstrofe. I exigien la compareixença del president al Parlament, perquè donés les explicacions oportunes. Les responsabilitats polítiques tenien que depurar-se i l'opinió pública havia de reclamar el seu dret a estar ben informada de totes les circumstàncies de l'accident.

En segon lloc, acusaven l'oposició socialista d'oportunisme polític i de fer demagogia sobre l'actuació governamental. Per a *La Vanguardia* a “*Nunca más*” (02.12.2002), “(...) *El Prestige se hundió porque era un buque obsoleto y navegaba con riesgo para terceros, no porque lo hundiera el Gobierno.*” I segons *ABC* (“*Política y tragedia*”, 26.11.2002), “*El PSOE ha intentado pescar en las aguas revueltas de la crisis y ha utilizado la proa y la popa del Prestige como arietes contra el Gobierno*”. En el cas concret del diari *ABC*, aquest també acusava al Bloc Nacionalista Gallec –el que qualificava de partit “antisistema”- de crispar encara més l'ambient. *El Mundo* a “*La marea del Prestige no debe contaminar la vida política*” (26.11.2002), però, enduria les seves crítiques respecte al govern. Els editorials d'aquest diari reflexionaven sobre l'omissió del president Aznar en aquesta crisi –tardà un mes en visitar Galícia-, que paradoxalment, contrastava amb l'actitud adoptada durant el conflicte amb el Marroc per l'illot de Perejil, el mes de juliol d'aquell mateix any.

En canvi, *l'Avui* (“*Marea, bandera i interessos negres*”, 21.11.2002), *El Periódico* (“*Esquitxar amb el fuel*”, 24.12.2002) i *El País* (“*¿Existió el Prestige?*”, 28.11.2002), si bé eren conscients que no es podia responsabilitzar en exclusiva al govern espanyol de l'accident del vaixell; denunciaven l'intent de

justificar allò que era injustificable, per part del president Aznar i dels seus ministres. No només això, sinó també els acusen d'haver minimitzat o tret importància a l'afer, evitant l'ús d'expressions alarmistes, com ara, marea negra. En aquest sentit, consideraven lamentable que els mitjans de comunicació públics haguessin reproduït les consignes de l'Executiu. En opinió d'*El País* a "El naufragio de Aznar" (08.12.2002), "(...) Ahora estamos ante un Chernóbil español, pero hace escasos días no estaba permitido hablar de marea negra para evitar el alarmismo".

Altrament, criticaven sense matisos la manca de reflexes de les autoritats i l'absència del govern autonòmic, durant els primers dies de la catàstrofe ecològica, tal com editorialitzà *El Periódico*: "I Fraga, de cacera" (24.11.2002). L'endemà, aquest mateix diari obria en portada "El fuel de Galicia empastifa Fraga" (25.11.2002). L'*Avui* a "El desconcert del PP" (10.12.2002) conclouïa que el resultat de tot plegat havia estat el desconcert de l'opinió pública i el descrèdit del govern central.

Les manifestacions a Santiago de Compostel·la i a d'altres ciutats gallegues, convocades per la plataforma "Nunca Más", reclamaven més mesures en la lluita ecològica i, alhora, exigien les dimissions dels presidents José María Aznar i Manuel Fraga, així com relataven els editorials de *La Vanguardia* ("Mares seguros" i "Bombas ecológicas", 20.11.2002 i 09.12.2002). La reacció d'aquests envers l'aparició en escena d'aquesta nova plataforma, nascuda dels moviments socials gallecs, fou de nou de "criminalització" de la "dissidència". Curiosament, els atacs rebuts per part de responsables polítics estatals (relacionant *Nunca Más* amb l'esquerra abertzale), van contribuir a reforçar el suport al moviment social, provocant un "efecte boomerang". Quan majors eren les crítiques a *Nunca Más*, més suport ciutadà rebia.

En aquest sentit, cal recordar que "Nunca Más" responsabilitzava el govern espanyol de distorsionar i amagar informació, com també, d'una mala gestió en el succés. Al mateix temps, el Col·legi de Periodistes de Galícia denuncià l'"intolerable apagada informativa" i lamentà que els seus professionals haguessin de recórrer a fonts estrangeres per poder fer la seva feina. A més, des d'aquest Col·legi també es condemnava la censura decretada en aquest afer. Una censura, que al seu entendre, fins i tot, va impedir obtenir

imatges de la zona de l'enfonsament del *Prestige*, perquè les autoritats van prohibir sobrevolar l'àrea.

Autisme informatiu, ocultació, manipulació i desinformació foren algunes característiques que definien la gestió del govern espanyol envers aquesta nova crisi. Contrasten amb les paraules del llavors ministre de Foment, Francisco Álvarez Cascos: “(...) *Jamás recuerdo a nivel de gobierno una intensidad informativa en cantidad, en transparencia y tiempo real como ésta*” (*Interviú*, núm. 1390, “*Marea de falsedades*”, pp. 23-25). D'altra banda, a l'inici del tràgic succés, l'executiu evitava l'ús de l'expressió “marea negra”, optant per una estratègia de negació dels fets. Davant, però, de les evidències, es transformà en una estratègia de minimització, dosificant i controlant el ritme de la informació. El vicepresident Mariano Rajoy declarava “(...) *No es en ningún caso una marea negra, se trata sólo de manchas muy localizables*” (*El País*, 24.11.2002) i persistia a afirmar que es tractava de “(...) *unos pequeños hilillos que se han visto, cuatro regueros que se han solidificado con aspecto de plastilina en estiramiento vertical*” (*El País*, 06.12.2002). Les deficiències en la gestió informativa del desastre ecològic, no van satisfer les demandes ciutadanes i, alhora, menystenien la capacitat de crítica i maduresa de la població. Al mateix temps, creaven desconfiança amb el govern, ja que en aquesta ocasió el silenci no fou rendible.

2.3.6.3. La guerra a l'Iraq

L'any 2003 la cobertura informativa sobre aquest esdeveniment va ser espectacular. El seu seguiment va acaparar bona part de les pàgines d'Opinió i de Política. En el cas de l'Estat espanyol, l'interès periodístic es va veure accentuat pel suport incondicional del president Aznar a l'administració nord-americana, partidària d'enderrocar el règim de Saddam Hussein, per la via militar. La premsa, des d'un primer moment, no va dubtar a posicionar-se davant l'afer i iniciar un debat sobre la participació espanyola en el conflicte. Hi havia unanimitat entre els diaris –a excepció de l'ABC i *La Razón*- a l'hora d'oposar-se a aquesta intervenció bèl·lica. Des de la premsa espanyola, *El País* –“*Irak una guerra indeseable*” (26.01.2003)- i *El Mundo* –“*Una apuesta arriesgada de Aznar que le aleja del sentir mayoritario*” (29.01.2003)- exposaven algunes de les raons per les quals l'anomenada “guerra preventiva” no havia de tirar endavant: en primer lloc, coincidien a afirmar que Saddam Hussein era un dictador, per la qual cosa era desitjable instaurar un règim democràtic a l'Iraq. No obstant, creien que l'estratègia impulsada per George W. Bush responia més a una obsessió per combatre el terrorisme internacional, després dels atemptats de l'11 de setembre de 2001, que no pas a una intenció alliberadora dels iraquians respecte el seu tirà. De fet, segons el seu parer, hi havia interessos materials que explicaven la postura bel·licista. En el cas espanyol, els beneficis que el germà del president nord-americà, Jeff Bush, va prometre a Aznar, es podrien fer realitat en la reconstrucció del país després de la guerra. *La Razón* (“*Jacques Chirac y Sadam Husein*”, 14.03.2003), però, es manifestava en sentit contrari: era França qui no volia participar en el conflicte per por a perdre els seus negocis a l'Iraq. En segon lloc, constataren la inexistència de proves que vincuessin el règim de Saddam amb l'organització terrorista Al-Qaida. En aquest sentit, però, recordaven que tant Bin Laden com Saddam Hussein van gaudir del suport econòmic i polític dels EUA. I en quart lloc, opinaven que només es podia justificar la guerra contra l'Iraq si els inspectors de l'ONU –amb Hans Blix al capdavant- demostraven que Saddam Hussein realment posseïa les anomenades “armes de destrucció massiva”. Alhora, creien que el compliment de la resolució 1.441 de les Nacions Unides, que instava al desarmament d'aquest règim dictatorial, no havia de passar

forçosament per una intervenció militar, sinó que abans calia recórrer a d'altres vies alternatives. *El País* a “*Las razones de EEUU... y la soledad de Aznar*” (06.02.2003) conclouïa: “(...) hoy por hoy, Saddam Husein no plantea una amenaza inmediata; la guerra preventiva no está justificada y sería desproporcionada al objetivo oficial de desarmar a Iraq. Pero lo principal es que hay al menos una alternativa: dar tiempo y medios a los inspectores internacionales. Y, en contra de la posición de Aznar, abrir esta posibilidad no es darle alas a Saddam Husein”.

Les diferents compareixences del president Aznar al Congrés dels Diputats per explicar la seva posició envers la crisi de l'Iraq eren interpretades pels diferents editorials de la manera següent: *La Vanguardia* (“*La soledad del PP*”, 12.02.2003), *l'Avui* (“*La soledat d'Aznar*”, 07.02.2003), *El Periódico* (“*Powell no convenç... i Aznar tampoc*”, 06.02.2003), *El País* i *El Mundo* (“*Hay motivos para mantener a raya a Saddam pero no para atacar Irak*”, 06.02.2003) coincidien a descriure la situació viscuda pel president espanyol i pel seu partit d'autèntica soledat. Aznar s'havia quedat sol defensant el seu suport a l'administració Bush, al·legant que Saddam Hussein representava una amenaça per Espanya, i assegurant que hi havia proves indiscutibles de la presència d'armes de destrucció massiva en territori iraqüà. A més a més, aquests diaris retreien a Aznar que hagués tardat tant a comparèixer davant la cambra, per donar nous arguments que legitimaven la seva postura. Però la seva intervenció no havia aportat cap novetat que ajudés a entendre la seva decisió. Segons *El Periódico*, “la debilitat dels seus arguments i l'excés de gestos de prepotència difícilment li donaran suports i suposarà una major divisió entre el seu govern i la ciutadania”. Per a *El País*, Aznar no només no havia convençut, sinó que tampoc havia informat a la societat de quina seria la participació espanyola en el conflicte ni el perquè de la necessitat de plantejar la crisi a l'Iraq en aquests moments. En definitiva, les línies editorials d'*El País* i d'*El Mundo* exigien al govern que reflexionés i contemplés si s'estava equivocant per tal de redreçar a temps el seu posicionament tan intransigent. *El País* ho resumia dient: “*El Gobierno, que representa a todos los españoles, debe pedir en el Consejo de Seguridad que se dé tiempo y medios a los*

inspectores y debe promover las resoluciones para que Sadam Husein se desarme (...) la guerra debe seguir siendo el último recurso”.

En un altre dels seus editorials, titulat *“Una mayoría aislada”* (12.02.2003), *El País* censurava les tàctiques del govern del Partit Popular per intentar silenciar les veus discrepants. Mostra d'això, segons la seva opinió, eren els debats parlamentaris sense rèplica directa de l'oposició, les entrevistes televisives efectuades per periodistes –com ara, Alfredo Urdaci- afins a la política del president o una retransmissió més que dubtosa de la última cerimònia dels Premis Goya –l'1 de febrer. De forma semblant es pronunciava *El Periódico* (“Escorcolls al Congrés”, 07.02.2003) a l'hora de denunciar el tracte rebut per un grup d'artistes –exhibint pacíficament samarretes amb el lema “No a la guerra”-, a l'entrada al Congrés i durant la sessió –on Aznar havia de donar explicacions sobre el conflicte- per part de la seva presidenta, Luisa Fernanda Rudi, i de les forces de seguretat: *“Imposar mesures de seguretat degradants per fer callar la veu de la ciutadania lesiona la democràcia”*. Per la seva banda, *La Vanguardia* (“*La hora de Powell, el debate en España*”, 06.02.2003) era conscient que donar suport a una acció bèl·lica no era una decisió fàcil per cap govern. Tanmateix, considerava que “quan un executiu té tota l'oposició parlamentària en contra, és necessari cercar acords mínims i abandonar la fermesa de determinades posicions”.

Aquesta unanimitat es veia trencada pels editorials *“Ante la guerra: gobernar y convencer”* (02.02.2003) i *“Con la legalidad internacional”* (06.02.2003) de l'ABC, on es defensava la decisió presa pel govern central. Una decisió “discutible en les formes”, però no en els continguts, els quals eren “coherents i plenament legals”. Ningú desitjava emprendre una guerra –argumentava aquest diari-, però hi havia situacions que ho feien inevitable, com ara la lluita contra el terrorisme i les dictadures: *“Por razones de coherencia, por el carácter de nuestros intereses, por la naturaleza intrínsecamente dictatorial y genocida de Sadam Husein, además de por convencimiento de que los fanatismos islamistas comportan un peligro para la seguridad mundial, el Gobierno español ha tomado la postura adecuada, más allá de su sutileza dialéctica y su modulación política”*. Al mateix temps, es criticava l'oposició, en concret el PSOE i Izquierda Unida, per no adherir-se a l'executiu, en un afer

d'Estat, i per instrumentalitzar electoralment el conflicte. *El Mundo*, però, a través de l'editorial “*El problema del Gobierno no es la posición del PSOE, sino la suya*” (12.02.2003) sostenia: “(...) *Sin negar al Gobierno la legitimidad de su mayoría absoluta para dirigir la política exterior, lo cierto es que las posiciones de todos los grupos de la oposición coinciden con lo que opina la inmensa mayoría de la sociedad española, contraria al respaldo incondicional que está prestando Aznar al belicismo del presidente Bush*”. Altrament, l'*Avui* (“*Cara i creu d'Aznar*”, 06.03.2003) acusava el president espanyol d'intentar criminalitzar a José Luis Rodríguez Zapatero –principal líder de l'oposició– titllant-lo de còmplice de Saddam Hussein: “En la mateixa lògica que aplica quan aborda qüestions del País Basc, on qui no està amb ell està directament a favor d'ETA, en la crisi iraquiana qui no pensa com ell passa a ser directament aliat del dictador de Bagdad”. En canvi, *La Razón* (“*Explicaciones en el Congreso*”, 26.02.2003), si bé compartia els arguments del diari *ABC*, es feia ressò de l'existència d'algunes veus crítiques dins del Partit Popular, contràries a l'acció bèl·lica i que qüestionaven la capacitat de gestió de la ministra d'Exteriors, Ana Palacio.

Ara bé, tal com manifestava la majoria dels editorials –*El Periódico*, *Avui* (“*Les esquerdes del PP*”, 04.03.2003), *La Vanguardia*, *El País* i *El Mundo*– les figures obertes en el PP en aquesta crisi es van difuminar en el ple del Congrés de principis de març. En aquesta nova sessió, els diputats havien de votar una proposició no de llei sobre el conflicte a l'Iraq. L'oposició en bloc va demanar que la votació fos secreta, per tal que les veus dissidents dins del partit del govern poguessin expressar-se lliurement. Però, la realitat va ser una altra: els 183 diputats populars van respondre amb unitat, identificant-se amb l'actuació del seu govern. Mentre que el text –defensat per tota l'oposició– de rebuig a la resolució promuguda per EUA, Regne Unit i Espanya davant el Consell de Seguretat de l'ONU per desarmar l'Iraq va quedar en paper mullat. Segons *El Periódico* (“*183 convençuts*”, 05.03.2003), “el PP aconsegueix mantenir *prietas las filas* del seu grup parlamentari”, la qual cosa suposa “un magre consol per Aznar”. Més enllà es pronunciaven *El País* (“*Vanidad exterior*”, 05.03.2003) i *El Mundo* (“*Aznar y los suyos caen en el patriotismo de partido*”, 04.03.2003) a l'hora de valorar negativament aquesta mostra de fidelitat, lleialtat, disciplina o

“temor reverencial” cap al líder. *El Mundo* qualificava d’error aquesta submissió al partit ja que impedia l’autonomia de vot dels seus diputats. I l’editorial “¿Adónde nos lleva, señor Aznar?” (06.05.2003) d’*El País* afirmava que “Aznar se ha bunquerizado en la mayoría absoluta y en el patriotismo y caudillismo de partido”. *La Vanguardia* (“Apoyo sin fisuras”, 05.03.2003) era conscient que el PP s’havia quedat sol davant l’opinió pública, però assenyalava que la resta de partits havien vist frustrat el seu intent de deslegitimar el govern. Per la seva banda, l’*ABC* (“El valor de la unidad”, 05.03.2003) i *La Razón* (“Se la jugó y ganó”, 05.03.2003) es felicitaven d’aquest vot unànim i de la demostració d’unitat dels diputats populars amb el seu president.

El 16 de març, la reunió a les Açores entre els presidents George W. Bush, Tony Blair i José Maria Aznar fou valorada negativament per bona part de la premsa. *El Periódico* –“Preguerra tramposa” (14.03.2003) i “Ultimàtum a l’ONU” (17.03.2003)-, *El País* –“A la guerra ilegal” (18.03.2003) i “Justificar lo injustificable” (19.03.2003)-, *El Mundo* –“Un peligro para el mundo, una vergüenza para España” (19.03.2003)- i *El Punt* –“Aznar, entre la mentida i la hipocresia” (20.03.2003)-, entre d’altres editorials, coincidien a qualificar la trobada de “consell de guerra”, on s’havia llançat un ultimàtum al Consell de Seguretat de l’ONU. A més, opinaven que aquests tres mandataris, a través d’una política de fets consumats, s’havien situat fora de la legalitat internacional, donant pas a una “guerra arbitrària i injusta”. Un “atac unilateral i desproporcionat”. D’altra banda, assenyalaven l’obsessió d’Aznar per reforçar el vincle transatlàntic, entès com una forma de supeditació als EUA. Finalment, es mostraven contrariats pel llenguatge i el discurs emprats pel president espanyol, el qual pretenia “enganyar a la ciutadania”. En aquest sentit, *El País* i *El Mundo* consideraven que els arguments exposats per Aznar representaven un insult a la intel·ligència i que l’expressió “suport humanitari” –en relació a la participació dels militars espanyols a l’Iraq- era un eufemisme.

Pocs dies més tard, el 20 de març, s’inicià la guerra contra l’Iraq i la majoria dels diaris es van afanyar a analitzar-ne les principals conseqüències. *El Mundo*, en l’editorial “Los peores temores, convertidos en realidad en siete días” (27.03.2003), exposava cinc dels efectes que el conflicte havia originat en tan poc temps: el desastre humanitari, l’ocupació i no l’alliberació del poble

iraquià, la incertesa del final del conflicte, la no aparició de les “armes de destrucció massiva” i la inseguretat creixent en el món sencer. Des d'aquest mateix diari (*“Una locura bélica que debe acabar cuanto antes”*, 21.03.2003), es feia una crida perquè “aquesta bogeria acabi quan més aviat millor”. Alhora, *El Periódico* (“No hi ha passeig militar”, 28.03.2003) afirmava que l'atac nord-americà no es corresponia a un “passeig militar”, sinó que la guerra es podia allargar. Fins i tot, en un altre dels seus editorials, *El Periódico* (“Un nou Vietnam”, 31.03.2003), titllava de “nou Vietnam” aquesta nova invasió. Ara bé, *La Vanguardia* a *“Política y pacifismo”* (27.03.2003) puntualitzava: “(...) poner en tela de juicio una estrategia bélica cuando apenas ha transcurrido una semana desde el inicio de las hostilidades es tan precipitado como aventurado, pero sí parece evidente que ya no puede hablarse de paseo militar”.

Dies abans de la fi del conflicte, la mort de dos periodistes espanyols a l'Iraq –Julio Anguita Parrado, enviat especial del diari *El Mundo* i José Couso, càmera de televisió de Tele 5- va generar indignació entre els diferents editorials. *El Mundo* (“*La trágica pérdida de un testigo del horror*”, 08.04.2003), *El País* (“*Hotel Palestina*”, 10.04.2003), *El Periódico* (“La mort triomfa a l'Iraq”, 08.04.2003 i “No volen testimonis”, 09.04.2003) i l'Avui (“Informar des del conflicte”, 09.04.2003) culpaven els EUA d'impedir als periodistes que poguessin informar a la ciutadania sobre allò que realment estava succeïnt. En el cas concret, de José Couso –víctima dels disparats de soldats nord-americans contra l'Hotel Palestina de Bagdad, on s'allotjava un grup nombrós de periodistes estrangers- bona part de la premsa demanava al govern central que exigís responsabilitats als seus aliats.

L'enderrocament, a principi d'abril, de les estàtues de Saddam Hussein al centre de Bagdad escenificà la fi del conflicte. Oficilament, però, la guerra va acabar l'1 de maig de 2003. Les incerteses de la postguerra i la reconstrucció del país centraren l'atenció dels principals editorials: *La Vanguardia*, l'Avui, *El Periódico* (“Només és una victòria militar, no la pau”, 10.04.2003), *El Mundo* (“*Un Irak refundado desde el aire con mucha incertidumbre abajo*”, 11.04.2003) i *El País* (“*El derrumbe*”, 10.04.2003) es felicitaven per la caiguda d'aquest règim, però no per la forma com el conflicte s'havia gestionat, ja que la guerra es podia haver evitat. D'altra banda, després de la victòria, observaven amb

preocupació el procés de pacificació. El buit de poder i la situació de caos que es vivia als carrers de Bagdad feia difícil pensar el contrari. Segons el diari *Avui* a “L’alegria d’Aznar” (11.04.2003), “(...) Aznar ha declarat també que avui el món és millor amb un tirà menys. Avui, en efecte, el món té un tirà menys, però és molt dubtós que sigui millor, considerant el preu que ha calgut pagar per suprimir-lo. Potser avui el món és una mica més segur per a segons qui. O potser no”. La fi del conflicte bèl·lic presuposava, des del punt de vista de *La Vanguardia* (“*Sólo tres semanas*”, 10.04.2003), deixar de criticar tan ferotgement Aznar. L’*ABC* (“*El fin de Sadam, una nueva etapa*”, 10.04.2003), en canvi, creia que a partir d’aquell moment calia redefinir un nou mapa polític al Pròxim Orient.

Altrament, les multitudinàries mobilitzacions arreu del món, però especialment a Catalunya contra la guerra, abans, durant i després del conflicte van tenir una molt bona acollida entre els diaris. Alguns dels editorials destacats són els de l’*Avui* (“*Milions per la pau*”, 16.02.2003 i “*Barcelona, de nou, bull per la pau*”, 21.03.2003), *El Periódico* (“*Barcelona, per la pau*”, 23.03.2003), *El País* (“*Un clamor mundial*”, 16.02.2003) i *La Vanguardia* (“*Clamor mundial contra la guerra*”, 16.02.2002). Tots ells, assenyalaven el caràcter pacifista i globalitzador d’aquestes concentracions. L’*Avui* posà èmfasi en l’heterogeneïtat dels manifestants –inclús hi van assistir famílies senceres- i en les seves consignes. La majoria dels assistents s’oposaven al conflicte bèl·lic, però també, dirigien les seves crítiques al govern espanyol pels errors comesos en la crisi del *Prestige* o pel tancament del diari basc *Egunkaria*. El rebuig a la guerra anava acompanyat del crit “Aznar dimissió”. Paral·lelament, *El Periódico* a “*Neix la globalització pacifista*” (15.02.2003) atribueix un nou poder als ciutadans: “(...) l’opinió pública internacional va exigir als polítics *falcons* que no iniciïn un conflicte bèl·lic. Els va dir sense ambigüitat que si ho fan no la representen a ella (...). Quan la gent té l’oportunitat d’expressar-se sobre els temes transcendents, ho fa. I ho fa amb moltíssim talent”. Tanmateix, *La Vanguardia* a “*Impacto de la guerra*” creia necessari evitar una fractura entre la ciutadania i els seus representants. En aquest sentit, recordava que en democràcia, els afers s’havien de discutir en el Parlament –dipositari de la sobirania popular- i no en el carrer. A més a més, denunciava el

comportament de l'oposició d'instrumentalitzar la protesta social, anant darrere la pancarta: *“Ni es realista atribuir al Gobierno y al PP una inhumana indiferencia y crueldad ante una guerra, ni el pacifismo, tan ampliamente manifestado por la opinión pública, merecía ser desvirtuado instrumentándolo como argumento de la batalla política”*. (*“Ni buenos ni malos”*, *La Vanguardia*, 19.03.2003). De forma semblant s'expressava *El Mundo*, a través de l'editorial *“Un burdo intento de CiU de capitalizar la iniciativa popular”* (26.02.2003), on qualificava l'actitud de Convergència i Unió “d'erràtica i oportunista” a l'hora de voler liderar el clam social. Per acabar, tant *La Vanguardia* (*“Libertad de expresión”*, 09.04.2003), l'*Avui* (*“El pacifisme s'expressa en pau”*, 27.03.2003) com *El Punt* (*“El suport a les protestes pacifistes, la millor vacuna contra la violència”*, 27.03.2003) condemnaven les agressions i els insults que el candidat del Partit Popular a l'alcaldia de Barcelona –eleccions municipals del 25 de maig-, Alberto Fernández Díaz va haver de patir a Reus, per part d'uns “incontrolats”. L'*Avui* i *El Punt* apuntaven que aquests brots de violència no es podien atribuir al moviment contra la guerra dirigit per la plataforma Aturem la Guerra. És per això, que pensaven que aquests incidents aïllats no podien deslegitimar les mobilitzacions i les cassolades ciutadanes.

CAPÍTOL 3. L'encaix del País Basc a l'Espanya d'en Zapatero i el paper de la premsa (2004-2008).

3.1. La via del diàleg amb ETA, però rebuig al Pla Ibarretxe

Tot just dos dies abans de finalitzar l'any 2004, el Parlament de Vitoria aprovà per majoria absoluta l'anomenat "Pla Ibarretxe". L'inesperat suport a aquesta reforma estatutària per part de tres dels sis parlamentaris de Sozialista Abertzaleak (l'antiga Batasuna, il·legalitzada l'any 2003 a través de la Llei de Partits, aprovada pel Congrés espanyol el 2002) capgirà la situació i revolucionà els editorials de gran part de la premsa. Segons *La Vanguardia*, que editorialitzà la notícia amb el titular "*Golpe al plan*" (31.12.2004), l'anunci de l'esquerra abertzale havia sorprès a la resta de partits i al propi govern tripartit, presidit per Ibarretxe. Tanmateix, sostenia que "*(...) la táctica de Otegi y sus valedores, aunque pueda parecer incoherente, tiene el objetivo de situar a los nacionalistas vascos moderados ante una situación límite después que de que el Congreso de Madrid rechace lógicamente el Plan Ibarretxe*". Pel diari *Avui*, en el seu editorial "Pla Ibarretxe: L'hora de la veritat" (31.12.2004), "*(...) tots els indicis permeten arribar a la conclusió que ni el president, ni el govern, ni els tres partits que l'integren es pensaven que comptarien amb la majoria necessària per aprovar-lo i tirar-lo endavant. L'estratègia d'Ibarretxe havia estat dissenyada per convocar immediatament eleccions després del rebuig més que previsible de la cambra*".

De forma semblant es pronuncià l'editorial "*Jugar con fuego*" (31.12.2004) d'*El País*: "*Arnaldo Otegi le ha puesto boca arriba al lehendakari Ibarretxe todas sus estrategias al apoyar la propuesta de Estatuto Político de la Comunidad de Euskadi. No estaba en el guión ni de él ni de casi nadie que la ilegalizada Batasuna diera luz verde ayer en el pleno del Parlamento al plan soberanista. (...) Pero el líder batasuno le sorprendió con una jugada de pícaro, que muy posiblemente provocará la muerte del llamado Plan Ibarretxe, pues será rechazado por las Cortes Generales por inconstitucional, al tiempo que meterá presión al PNV para conseguir que el partido de la izquierda abertzale participe en las elecciones autonómicas del próximo mayo. Ibarretxe sabía que jugaba con fuego... y se ha quemado*". És a dir, per *El País*, Otegi era qui marcava els temps en la vida política basca, fent saltar pels aires els plans del lehendakari Juan José Ibarretxe. En contra d'allò que podia semblar més

raonable, l'estratègia del lehendakari no contemplava –en opinió de l'editor– l'aprovació del projecte de reforma en la cambra basca (el tripartit en el govern estava en minoria). Així doncs, en el supòsit que el text tirés endavant, l'anunciat rebuig per part del Congrés de Diputats complicaria encara més la situació de permanència del propi lehendakari. No obstant, si bé des d'*El País* es qualificà d'"autèntica perversió" els tres vots favorables de Sozialista Abertzaleak al Pla "sobiranista", no es descartava que "(...) *el golpe de teatro de ayer pueda esconder algún acuerdo secreto entre peneuvistas y batasunos*". Però, afegia: "(...) *con o sin enjuagues, la conclusión del debate parlamentario es que el Plan Ibarretxe sale lastrado por el apoyo –bastante engañoso- de un partido que fue ilegalizado por su vinculación a las actividades terroristas de ETA. Y eso la ciudadanía vasca debería tenerlo en cuenta*". En un altre dels seus editorials, titulat "*Una respuesta a la altura del desafío*" (05.01.2005), *El País* titllava de "*desafío contra la convivencia democrática*" el pla Ibarretxe: "(...) *no es una propuesta de relación amable con España, ni de convivencia entre vascos; es el inicio de un proceso gradual e irreversible de desconexión con España, de división de la sociedad vasca y de ruptura con la lógica del Estado autonómico constitucional. Por ello debe ser frenado ahora. (...) Ibarretxe se ha saltado todo esto y lo que plantea es la alternativa entre negociar la aplicación de su plan o convocar unilateralmente un referéndum ilegal sobre el texto presentado*".

La lectura que en feia el diari *El Mundo*, a través del seu editorial "*Ibarretxe y ETA retan al Estado, Zapatero tiene que defenderlo*" (31.12.2004) no diferia pas gaire de la d'*El País*: "(...) *La inesperada ratificación del plan Ibarretxe por el Parlamento vasco no sólo cambia el escenario político de dicha comunidad sino que además constituye un desafío de una enorme magnitud al Estado de Derecho y la legalidad vigente*". En un altre dels seus editorials, publicat el dia abans del rebuig del text estatutari en el Congrés, titulat "*El plan Ibarretxe, una imposición de la inmensa minoría*" (01.02.2005) hi afegia: "(...) *El plan Ibarretxe es la imposición de una pequeña minoría sobre una gran mayoría, pero además es un proyecto que divide a la sociedad vasca. (...) Ibarretxe basa todos sus planteamientos en presentarse como el legítimo representante de la voluntad del pueblo vasco. Pero la realidad es que sólo representa a la mitad de los vascos y que viene a Madrid con un plan ilegal,*

que rompe las reglas de juego acordadas en la Constitución de 1978 con un amplísimo consenso”. A més, *El Mundo* coincidia amb les línies editorials de l'ABC (“*La hora de la firmeza*”, 31.12.2004) i *La Razón* a l'hora d'esgrimir que l'aprovació d'aquest “projecte sobiranista i secessionista” era fruit del suport dels “vots d'ETA”, tot associant la voluntat d'uns parlamentaris escollits democràticament (Sozialista Abertzaleak) amb la lògica del grup armat. En relació amb això, l'editorial “*Con el apoyo de ETA*” (31.12.2004) de *La Razón* anava més enllà en la seva estratègia de criminalització del conjunt del nacionalisme basc. Acusava el lehendakari Juan José Ibarretxe de complicitat amb ETA: “(...) *Ibarreche ha decidido caminar de la mano con ETA por el sendero de la ilegalidad, pero, como la banda, también será derrotado*”. Al mateix temps, les tres capçaleres demanaven al govern de José Luis Rodríguez Zapatero que impugnés el pla Ibarretxe davant el Tribunal Constitucional.

En canvi, l'editorial “*El pla Ibarretxe inicia un llarg procés que reclama diàleg*” (05.01.2005) d'*El Punt* considerava que “(...) l'aprovació del *pla Ibarretxe* per majoria absoluta al Parlament basc és un fet estrictament democràtic que s'emmarca de forma escrupolosa en els paràmetres establerts pel sistema democràtic, una evidència que no seria necessari subratllar si no fos perquè les declaracions d'alguns dirigents del Partit Popular intenten fer veure el contrari: que els diputats bascos han entrat en una dinàmica delictiva i que els seus acords són matèria querellable que cal portar urgentment davant els tribunals”. D'altra banda *El Punt*, juntament amb l'*Avui* (“*Pla Ibarretxe: les formes i el fons*”, 04.01.2005) i *El Periódico* (“*Frenar Ibarretxe*”, 03.01.2005 i “*Els rèdits de l'oposició*”, 12.01.2005), si bé eren conscients que tant l'actual govern espanyol com el màxim partit de l'oposició coincidien en el fons (defensa de la Constitució i la unitat de l'Estat), diferien en canvi en les formes. De nou, el tarannà del president Zapatero era més prudent i es mostrava disposat a dialogar, enfront d'un Partit Popular que només atiava la tensió. En l'editorial “*Tothom hi ha dit la seva... i ara què?*” (08.01.2005) del diari *Avui* es desmentien alguns arguments “falsos” –“autèntiques barbaritats”- que s'havien esmerçat envers la “Proposta de reforma d'estatut polític de la comunitat d'Euskadi”: “(...) És fals, per exemple, que el nou Estatut del País Basc plantegi una solució independentista. És fals igualment que en una hipotètica Euskadi

relacionada d'una altra manera amb la resta de l'Estat o independent no hi haurà els drets i les llibertats que, segons aquestes opinions, només pot garantir l'actual Constitució espanyola. És igualment fals, per acabar, que l'únic espai de decisió i de concreció d'aquests drets i aquestes llibertats sigui Espanya, perquè és precisament des d'aquesta idea d'Espanya que es nega un dret tan elemental com el de lliure autodeterminació dels pobles que la componen si ho plantegen democràticament”.

Des del País Basc, gairebé un any abans, *El Correo* a “*Calendario soberanista*” (30.03.2003) titllava el Pla Ibarretxe d'inviàble i de gaudir de poc suport parlamentari: “(...) *El hecho de que sus palabras evidencian significativas incógnitas sobre los pasos propuestos atestigua que los promotores de un estatus de libre asociación con España para el País Vasco son conscientes de que sus intenciones no cuentan ni con la mayoría parlamentaria ni con la anuencia social para iniciar su andadura. De ahí que la insistencia en su inquebrantable compromiso resulte especialmente deplorable*”. Per tot això, “(...) *sería conveniente que sus dirigentes terminaran por admitir dos evidencias: que ni cuentan con la representatividad suficiente como para que el Parlamento vasco dé vía libre a su iniciativa -a no ser que opten por modificar su contenido para lograr los apoyos de la ilegalizada Batasuna- ni su proyecto está sustentado en un clamor social que les permita la organización de una consulta popular que, al margen de la legalidad, les ofrezca un porcentaje plausible de apoyo ciudadano*”. Al marge d'aquestes advertències, l'editor assenyalava que el Pla “sobiranista” del lehendakari suposava trencar la convivència a Euskadi i acusava Ibarretxe de “moure's entre dues aigües”, afirmant amb la “boca petita” que el procés nom's tiraria endavant en un escenari absent de violència: “(...) *La siempre ambigua mención a que el mismo sólo se aplicaría en ausencia de violencia no consuela a la sociedad vasca, muchos de cuyos ciudadanos consideran que la división y la fractura son precios excesivos en el pretendido trueque por una más que incierta paz*”.

A “*Elocuente votación*” (21.12.2004), *El Correo* confiava en què les properes eleccions autonòmiques basques l'any 2005 derrotessin el “projecte unilateral” d'Ibarretxe i la seva “*ofuscada defensa del 'estatuto de libre asociación' con España*”. L'editor insistia a afirmar que el propòsit de PNB-EA

mai ha estat el de reformar l'Estatut, sinó "(...) *utilizar su superación como palanca para quebrar el marco constitucional. Además, la abstención con la que Sozialista Abertzaleak quiso favorecer el debate de dicha propuesta en el citado Pleno persigue un solo objetivo: cerciorarse de que el resto del nacionalismo certificará sin más dilaciones la defunción del Estatuto de Gernika*". O dit d'una altra manera, "(...) *los valedores del plan Ibarretxe están dispuestos a convertir esa profunda discrepancia que les separa del no nacionalismo en el argumento propicio para provocar por la vía de los hechos el desencanche de Euskadi respecto al Estado constitucional*".

Unes setmanes més tard, *El Correo* publicava l'article "Rechazo al plan" (14.01.2005), en què exposava: "El encuentro entre el presidente Rodríguez Zapatero y el lehendakari Ibarretxe ofreció ayer el único resultado que cabía esperar: la rotunda negativa del jefe del Ejecutivo a que el plan soberanista se abra paso mediante la engañosa oferta negociadora del Gobierno vasco". A tall de síntesi, l'editor descrivia el pla del lehendakari de la manera següent: 1) "el plan constituye una palanca para la fractura política y social"; i 2) "quiebra la normalidad conduciendo al País Vasco hacia una situación de excepcionalidad". Respecte a la "tenacitat d'Ibarretxe" *El Correo* apuntava: "(...) su empeño en confundir la mayoría absoluta del Parlamento vasco con la absoluta mayoría de la sociedad vasca reflejan hasta qué punto su intención no es otra que la de justificar su salida del marco constitucional transfiriendo la responsabilidad de sus actos a quienes tienen la obligación de velar por la legalidad". És per això, que l'editor exigia a l'executiu de Madrid que vetllés "por la legalidad y a la ciudadanía vasca, impedir que se perpetre un atropello cuya principal víctima será ella misma".

L'editorial "La pelota de Batasuna" (22.12.2004), *Deia* advertia que si bé el pla Ibarretxe superà el primer tràmit parlamentari gràcies a l'abstenció de Sozialista Abertzaleak (SA), hereu de la il·legalitzada Batasuna; això esdevindria insuficient el proper dia 30 de desembre, quan el projecte necessités tirar endavant per majoria absoluta a la cambra basca. Davant d'aquesta dificultat, l'editor opinava que era l'esquerra abertzale qui en tenia la clau: "(...) Por tanto, o consigue el voto favorable de dos de los siete diputados de SA (seis, si se exceptúa al prófugo Josu Ternera) o decaerá al término de esta legislatura que está en su tramo final. La formación de Otegi considera

insuficiente el proyecto soberanista, en la senda trazada por ETA. Sin embargo, el resultado de ayer muestra su deseo de no perder protagonismo y le recuerda al lehendakari que tiene la llave de la votación”.

Al seu torn, el diari *Gara* a “*Coherencia para lo bueno y para lo malo*” (21.12.2004) defensava la idea que el Pla Ibarretxe es quedava a “mig camí” de les aspiracions abertzales. I, alhora, acusava el govern de “Lakua” d’estar més pendent del futur electoral que no pas del present del “seu pla”. Segons l’editor, la votació del dictamen al Parlament basc mostrava l’existència de tres blocs polítics ben delimitats: “(...) *Por un lado se sitúan las fuerzas que sustentan el Gobierno de Lakua, que pretenden limitar las ansias de cambio del marco jurídico-político mayoritariamente existentes en la sociedad vasca a una reforma estatutaria tasada, planteada con un lo tomas o lo dejas. Su estrategia parece estar dominada por la necesidad de mantener en todo momento el control del proceso, para que las áreas de poder que gestionan en la actualidad no se vean comprometidas. En el otro polo se encuentran PP y PSE, que mantienen su negativa a que la ciudadanía vasca pueda decidir libremente su futuro y, con este fin, se oponen a cualquier movimiento que, siquiera de forma parcial o con serias restricciones, pueda encaminarse en esa dirección. Además existe en estos partidos un cálculo electoral que pasa por el desgaste del actual tripartito para tratar de sustituirlo en Ajuria Enea. Y al margen de estos dos bloques se sitúa Sozialista Abertzaleak, que con su abstención como hiciera desde el inicio de este proceso permitió que el dictamen llegue a pleno para su debate, pero que sigue manteniendo la necesidad de superar tanto el proyecto de nuevo Estatuto como la propia dinámica de polos enfrentados, para llegar a un consenso mayoritario sobre unas reglas de juego comunes que permitan resolver el conflicto*”. En un altre dels seus articles (“*El plan llega al final de su vía parlamentaria*”, 30.12.2004), *Gara* lamentava que “*Los mimbres iniciales –del pla- daban para un cesto más ambicioso y resolutivo del conflicto*”.

L'anunciat rebuig de la reforma estatutària basca per part del Congrés de Diputats l'1 de febrer de 2005 despertà reaccions diferents entre els diaris. Si bé els editorials de *La Vanguardia*¹¹, *El Periódico*¹², *l'Avui*¹³, *El Punt*¹⁴ i el *Diari de Girona*¹⁵ creien que el debat –malgrat complir-se el guió previst- havia escenificat un acte de normalitat democràtica i havia deixat les portes obertes a una futura entesa –segons les paraules del president Zapatero-; *El País*¹⁶, *El Mundo*¹⁷, *l'ABC*¹⁸ i *La Razón*¹⁹ celebraven allò que per ells qualificaven de “clara derrota política” del lehendakari Ibarretxe. Al País Basc, *Deia* a través de l'editorial “*Legitimidad y mano tendida*” (02.02.2005), manifestava que malgrat el rebuig llargament anunciat del Congrés espanyol respecte el pla Ibarretxe, la sessió va representar “(...) *un triunfo para la política de mano tendida, de invitación al diálogo reiterada por Ibarretxe en su discurso de defensa del proyecto de reforma del Estatuto aprobado por el Parlamento vasco. Los ciudadanos españoles tuvieron ayer oportunidad de comprobar que el lehendakari no responde a la imagen del demonio con la que el frente mediático y político de Madrid se empeñaron en representarlo durante años con saña absurda e irresponsable*”. *Deia*, a més a més, considerava que el lehendakari en la seva intervenció deixà clara la legitimitat d'un projecte que reflecteix la voluntat majoritària del poble basc. Tant el president Zapatero com el líder del principal partit de l'oposició, Mariano Rajoy, haurien d'entendre que la “*propuesta de reforma del Estatuto aprobada por el Parlamento vasco existe*” i, al seu entendre, cometrien “(...) *un error histórico si, amparados en sus pactos bilaterales, insisten en la estrategia uniformadora de una nueva LOAPA, de un café para todos que no soluciona nada, sino todo lo contrario. Insistir en los supuestos riesgos de ruptura de la unidad de España, como hizo Rajoy en su discurso, es una dramatización extemporánea. Son los mismos argumentos que utilizaba Fraga para oponerse radicalmente al Estatuto de Gernika, al que, tras incumplirlo durante 25 años, se acogen ahora con fervoroso inmovilismo*”.

¹¹ “*Debate histórico*” i “*Un debate abierto*”, *La Vanguardia* (01.02.2005 i 02.02.2005).

¹² “*Un rebuig a Ibarretxe, una invitació a Euskadi*”, *El Periódico* (02.02.2005).

¹³ “*Xoc i diàleg (amb condicions)*”, *Avui* (02.02.2005).

¹⁴ “*Un rebuig al pla Ibarretxe que deixa portes obertes al futur*”, *El Punt* (02.02.2005).

¹⁵ “*L'Espanya plural*”, *Diari de Girona* (02.02.2005).

¹⁶ “*Respuesta democrática*”, *El País* (02.02.2005).

¹⁷ “*El fanático, el equilibrista audaz y el hombre de Estado*”, *El Mundo* (02.02.2005).

¹⁸ “*Ibarretxe, en el Congreso*”, *ABC* (01.02.2005).

¹⁹ “*Frente al plan, ley y soberanía*”, *La Razón* (02.02.2005).

Como entonces, les falta altura de miras para superar sus nostalgias ideológicas autoritarias y centralistas. Pese a ellos, como entonces, el punto de encuentro que permita la pacificación depende de la satisfacción de las legítimas aspiraciones de autogobierno del pueblo vasco”.

En canvi, des d'El Correo (“Respuesta rotunda”, 02.02.2005), s'interpretava el debat de totalitat sobre el pla Ibarretxe al Congrés com un tràmit, en què la “solvència” i la “solidesa” de l'Estat constitucional s'imposà per garantir la convivència entre els espanyols: “(...) La votación final ofreció un resultado inapelable: la abierta oposición del 90% de la Cámara al proyecto de libre asociación entre Euskadi y el Estado constitucional”. Respecte al discurs “victimista” d'Ibarretxe, El Correo escrivia: “(...) Su visión del pasado y sus aspiraciones futuras mostraron, una vez más, la profunda incompatibilidad que existe entre el soberanismo nacionalista y las posibilidades de reforma leal y consensuada del marco constitucional y estatutario”. I afegia: “(...) el lehendakari y su partido se han obstinado en diseñar un horizonte tan alejado del marco constitucional y estatutario vigente, tan distanciado del consenso originario que diera lugar al autogobierno vasco, que es precisamente el abismo abierto por el plan Ibarretxe el que imposibilita cualquier negociación”. Per tot plegat, “(...) El proyecto de Nuevo Estatuto Político para Euskadi no sólo desborda las previsiones constitucionales y estatutarias en el horizonte que dibuja, las desborda comenzando por los procedimientos que trata de habilitar. Lo hace cuando el lehendakari insiste en identificar la mayoría absoluta del Parlamento vasco como si representara a la absoluta mayoría de la sociedad vasca. Lo hace cuando advierte con la convocatoria de una consulta popular que, en estas circunstancias, no aportaría más que división”.

Gara, per la seva banda, a “Imposición de la mayoría demográfica” (02.02.2005) esgrimia amb contundència: “Aunque dicho con distintas palabras, o si se quiere con distinto talante, el Gobierno español, el PSOE y el PP coincidieron ayer en sostener que la mayoría demográfica española seguirá imponiéndose a la mayoría democrática vasca. (...) Es decir, el mensaje que lanzan los dos grandes partidos españoles a las vascas y vascos es nítido: desengáñense, somos más y nosotros decidimos. (...) En el pleno del Congreso se evidenció ayer la existencia de un choque de legitimidades, pero sobre todo quedó claro que ante ello la voluntad española se impone a la

expresada por la mayoría absoluta del Parlamento de Gasteiz. Es decir, volvió a quedar al desnudo la raíz del conflicto que enfrenta a Euskal Herria con el Estado”.

A principi del mes de maig de 2005, en el debat de l'estat de la nació entre el president José Luis Rodríguez Zapatero i el màxim líder de l'oposició, Mariano Rajoy, el primer d'ells demanà l'aval al Congrés per obrir un procés de pau al País Basc. Les línies editorials d'*El Periódico*²⁰, *El País*²¹, *El Punt*²², *Avui*²³ i *La Vanguardia*²⁴ coincidien a valorar favorablement la petició de suport de tots els grups parlamentaris per tal de buscar el final de la violència. Al mateix temps, però criticaven l'actitud “bel·ligerant” i de no col·laboració del Partit Popular, dins la lògica de l'expresident espanyol José Maria Aznar. A diferència d'aquest, Rodríguez Zapatero havia optat per un altre camí: el del compromís i el diàleg. Segons l'*Avui*, en el seu editorial “Dialogar amb ETA” (19.05.2005), el Partit Popular s'havia quedat sol en la defensa de les seves posicions radicals i immobilistes habituals. A més, l'editor qualificava de “moderada” i “responsable” la resolució, finalment, aprovada per la cambra baixa que feia referència a un final dialogat del terrorisme. Tanmateix, matisava que “(...) dialogar amb ETA no implica d'entrada, *negociar-hi*. Ni encara menys suposa cap *rendició*, com afirma de manera delirant el Partit Popular. (...) La *rendició incondicional*, com demana Aznar, és només una declaració d'intencions maximalista que no es correspon amb la lògica d'aquests processos i que no s'adequa a la responsabilitat que ha de definir l'acció dels poders competents de l'Estat. El PP i els seus dirigents actuals s'han instal·lat en la desmesura”. En relació amb el paper d'algunes associacions de víctimes del terrorisme, l'*Avui* manifestava que: “(...) Es pot entendre el patiment dels afectats com a conseqüència del terror etarra, però allò que no es pot justificar és que algun partit l'atïï i el manipuli, com fa el PP”. Així doncs, considerava que “(...) de cap manera no es pot supeditar la lògica de l'interès general a un interès particular tan implicat, ni que sigui a causa d'un dolor tan justificable”.

²⁰ “Perillós retorn dels *bons espanyols* i l'anti-Espanya”, *El Periódico* (12.05.2005).

²¹ “Rajoy rompe”, *El País* (12.05.2005).

²² “Entre la caricatura i el triomfalisme”, *El Punt* (12.05.2005).

²³ “Fractura antiterrorista”, *Avui* (14.05.2005).

²⁴ “El nuevo consenso”, *La Vanguardia* (18.05.2005).

Pel que fa a la manca de complicitat dels populars davant la demanda del president, l'editorial "Ante la negociación" (15.05.2005) d'*El País* recordava als seus lectors que: *"Nunca hasta ahora en la historia de la democracia española se le ha negado a un presidente del Gobierno la posibilidad de explorar la resolución del terrorismo de ETA por la vía del diálogo"*. En aquest sentit, feia memòria dels contactes iniciats amb el grup terrorista durant la dècada dels vuitanta per part d'Adolfo Suárez (UCD) i Felipe González (PSOE) i a final dels noranta de la mà de José Maria Aznar. Des d'aquest diari es compartia l'opinió expressada pel president Zapatero -*"El fin de la violencia no tiene precio político, pero la política puede contribuir a cabar con el terrorismo"*-, malgrat s'era conscient que *"(...) la disolución de ETA sin pagar contrapartidas políticas es un empeño difícil, pero precisamente por ello obliga a comprometerse a todos"*.

Ben diferent fou la reacció d'altres diaris, com ara *El Mundo* (*"Un debate implacable que aleja todavía más a Zapatero y Rajoy"*, 12.05.2005), *ABC* (*"Un debate que siembra nuevas dudas"*, 12.05.2005) i *La Razón* (*"Negociar con ETA"*, 14.05.2005 i *"La rendición del Parlamento"*, 15.05.2005). Tots tres censuraven la "decisió unilateral" del president del govern per considerar-la un "despropòsit" i una "rendició" a ETA. Altrament, creien que l'aval per una futura negociació amb els "etarres" suposava "dinamitar" el Pacte per les llibertats i contra el terrorisme, subscrit per socialistes i populars, temps enrere. L'editorial *"Una moción innecesaria que sólo favorece el enemigo"* (14.05.2005) d'*El Mundo* sostenia que la proposta de diàleg era correcta en el fons, ja que si ETA renunciava definitivament a les armes no hi hauria cap impediment per a negociar-hi. Ara bé, sense el suport del principal partit de l'oposició i les incerteses sobre el "preu polític" que s'hauria de pagar perquè ETA abandonés la violència, feien de la iniciativa un "error", segons *El Mundo*.

Des del País Basc, a principi de 2005, *Deia* en el seu editorial *"Oportunidades que hay que aprovechar"* (17.01.2005), es mostrava esperançadora i apostava pel canvi de tarannà del president espanyol i per la seva actitud receptiva a l'hora de treballar per la pau a Euskadi: *"Zapatero condicionó cualquier posibilidad de diálogo con la izquierda abertzale al cese del ruido de las bombas y las pistolas, pero el tono y el contenido de su discurso escenifican una actitud que no es la que han venido manteniendo los"*

dirigentes de las instituciones del Estado español ante las ofertas lanzadas por la izquierda abertzale en los últimos años". Per Gara ("Oportunidades que hay que aprovechar", 16.01.2005), "(...) A medida que pasa el tiempo y la izquierda abertzale ha puesto encima de la mesa, con distintas iniciativas, su firme disposición a propiciar una vía de solución al conflicto en Euskal Herria, la propuesta de Anoeta cobra más fuerza y gana espacio en la escena política vasca. Es tiempo ya de que la toma en consideración de esos contenidos que se desprende de las actitudes vistas ayer cristalice en pasos para aprovechar las oportunidades que muchos dirigentes políticos dicen ver en la actual situación".

En canvi, *El Correo* ("Añagaza terrorista", 17.01.2005) repetia les consignes del govern espanyol i del màxim partit de l'oposició, el PP: el diàleg amb ETA s'havia de condicionar al cessament definitiu de tota activitat terrorista. Per contra, al seu entendre, "(...) Los abertzales violentos continúan planteando la añagaza de que su recurso a las armas quedaría superado mediante la apertura de un proceso de diálogo. Con ello no sólo quieren condicionar la eventual desaparición del terrorismo al logro previo de los objetivos que éste persigue. Sobre todo quieren asegurarse de que el final de ETA no suponga un juicio histórico condenatorio respecto a la conducta de centenares de extremistas que durante cuatro décadas han pretendido imponer su concepción sectaria y totalitaria del porvenir de los vascos mediante la eliminación física de seres humanos considerados como obstáculo para sus pretensiones". Curiosament, *El Correo* relacionava implícitament el Pla Ibarretxe amb les noves pretensions d'ETA: "(...) A la sombra del Plan Ibarretxe, tanto ETA como su brazo político pretenden certificar la defunción del marco autonómico añadiendo además que el fracaso de lo que ha significado el Estatuto de Gernika representa la victoria política de la izquierda abertzale tras un cuarto de siglo de acoso a las instituciones y de trágica violación de los derechos fundamentales, empezando por el de la vida. Pero lo peor es que quienes han coincidido con Batasuna en proclamar la superación del Estatuto - precisamente los nacionalistas que gobiernan gracias a éste- no pueden negar que la izquierda abertzale ha logrado lo que quería, aunque la gestión de su logro esté en manos del PNV y del lehendakari Ibarretxe. Ésta es la vertiente más deplorable de la deriva soberanista".

3.2. Les primeres eleccions al Parlament basc amb Batasuna il·legalitzada, però amb la irrupció del Partit Comunista de les Terres Basques.

La convocatòria anticipada d'eleccions al País Basc pel 17 d'abril de 2005 fou interpretada de forma unànime per la premsa com una reacció del lehendakari Juan José Ibarretxe davant el rebuig del Congrés al projecte de nou Estatut polític, aprovat a final de l'any anterior en el Parlament de Vitòria. *La Vanguardia*²⁵, *El País*²⁶, *l'Avui*, *El Punt*²⁷, *ABC*²⁸ i *La Razón* assenyalaven el caràcter clarament plebiscitari, que tenien aquests comicis, a favor o en contra de la proposta del govern tripartit que personalitzava Ibarretxe. "(...) A Ibarretxe ja no li quedava marge de maniobra. (...) Convocar un referèndum desafiant l'Estat quatre mesos abans d'acabar la legislatura hauria estat una decisió desproporcionada. I encara més considerant que l'absència de violència que el govern basc posa com a condició irrenunciable per iniciar aquest procés encara no passa de ser un desig", comentava *l'Avui* en el seu article "La decisió més sensata" (03.02.2005). Mentre que l'editorial "*La trampa del plebiscito*" (03.02.2005) del diari *La Razón* considerava que els comicis amagaven en realitat el "desafiant" referèndum que Ibarretxe anuncià, malgrat no haver-se tramitat la reforma estatutària a la cambra baixa espanyola: "(...) Ibarreche asegura que no se deben confundir las elecciones con el apoyo a su plan. ¿Para qué entonces adelanta la cita electoral cuando ya estaba a punto de vencer la legislatura?"

L'inici de la campanya, l'1 d'abril, es va veure marcada per la decisió del Tribunal Constitucional d'anul·lar les llistes electorals d'Aukera Guztiak ("Totes les opcions"), deixant sense representació política a l'electorat de l'esquerra abertzale. La notícia no fou gens ben rebuda pel diari *El Punt*. Així ho feia palès en el seu editorial "Eleccions sense totes les opcions" (01.04.2005): "(...) D'aquesta manera es confirma que desenes de milers de bascos es queden sense una opció política propera a la qual havien escollit fins ara a causa d'unes argumentacions jurídiques molt febles que demostren, segons el Suprem i ara el Constitucional, que Aukera Guztiak és una continuació de

²⁵ "Planes electorales", *La Vanguardia* (03.02.2005).

²⁶ "La marcha de Ibarretxe", *El País* (03.02.2005).

²⁷ "Elecciones, la respuesta al no", *El Punt* (03.02.2005).

²⁸ "Maniobra nacionalista", *ABC* (03.02.2005).

Batasuna i, per tant, un complement polític d'ETA. (...) Els drets civils d'un gruix de ciutadans bascos han quedat en qüestió perquè se'ls veta per indicis, després d'unes investigacions molt qüestionables en un estat de dret i basant-se més en coses que no han fet, com condemnar la violència, que no per cap acte comès". L'aparició en escena d'Euskal Herrialdeetako Alderdi Komunista (Partit Comunista de les Terres Basques, nascut l'any 2002), oferint-se a fer de portaveu de les idees defensades per Aukera Guzziak, provocà que les línies editorials d'*El Mundo* i *ABC* ("La lista durmiente entra en campaña", 02.04.2005) s'afanyessin a qualificar de "llista blanca" el PCTB –"el nou testafarro de Batasuna"- i exigir a l'executiu Zapatero i a la fiscalia de l'Estat que l'investiguessin per tal d'il·legalitzar-la. En cas contrari, suposaria "(...) un sarcasmo político, además de un gol al Estado de Derecho", segons *El Mundo* ("Batasuna podría haber colado una segunda lista blanca", 01.04.2005). Ara bé, des d'aquest mateix diari a "Gobierno y fiscal tienen que actuar contra la lista del PCTV" (02.04.2005) s'insinuava que si el govern no reaccionava "(...) será inevitable la sospecha de que esta pasividad se debe a que al PSOE le viene muy bien que el voto de los electores de Batasuna se disperse entre varias candidaturas y no vaya a parar en bloque al PNV y EA".

De forma més prudent, *La Vanguardia* ("La tercera lista", 02.04.2005) i *El País* ("Lo que está en juego", 02.04.2005) consideraven que la decisió, en tot cas, s'havia de deixar en mans dels tribunals que eren els qui verificarien si el PCTB constituïa o no el "pla C" de Batasuna. *La Vanguardia*, però, recordava als seus lectors que el PCTB fou inscrit en el registre del ministeri d'Interior, poc després d'aprovar-se la Llei de Partits, quan Ángel Acebes n'era el titular i el PP governava encara Espanya. També des de *La Vanguardia* a "Foto fija con matices" (11.04.2005), el seu editor responia a les insinuacions llançades per d'altres diaris, com *El Mundo*, acusant als socialistes de tenir interessos electorals per negar-se a il·legalitzar el PCTB: "(...) Que el sector abertzale radical tenga representación parlamentaria condiciona a la estructura del futuro gobierno, evidentemente. Pero de ahí a extraer de esta realidad que haya intereses electorales en la ilegalización o no del PCTV va un mundo. Es incontestable constitucionalmente el argumento de que la ley de Partidos prohíbe las listas ligadas a ETA, pero no el voto a un sector del País Vasco". La crida del líder de Batasuna, Arnaldo Otegi, als seus votants perquè el dia 17

d'abril dipositessin el seu vot a la candidatura del Partit Comunista de les Terres Basques capgirà a última hora la campanya electoral, fent trontollar la repetició d'una majoria absoluta de l'actual govern tripartit (PNB, EA i IU-EB), segons les previsions d'*El Periódico* –“Batasuna tindrà llista” (10.04.2005)- i d'*El Punt* -“El factor PCTB” (11.04.2005).

Les reaccions post-electorals, l'endemà de la cita, no presentaven grans diferències entre la premsa –*La Vanguardia*²⁹, *El Periódico*³⁰, *El País*³¹, *El Mundo*, *ABC*³² i *La Razón*³³–: en primer lloc, aquestes capçaleres coincidien a interpretar els resultats com un fracàs absolut de l'anomenat Pla Ibarretxe i, alhora, una derrota política del lehendakari. I en segon lloc, amb diferents matisos, valoraven l'increment del vot de l'esquerra abertzale per mitjà del Partit Comunista de les Terres Basques com un senyal d'alarma envers les limitacions en l'aplicació de la Llei de Partits. Tanmateix, *El Periódico* creia convenient comptar amb aquest electorat “per propiciar una sortida a la situació que es viu a Euskadi”. Però, per a *El Mundo* a “*Peligrosa carambola*” (18.04.2005) la radicalització de l'electorat –el PCTB havia obtingut 9 escons, 2 més que els aconseguits per Batasuna l'any 2001- era preocupant. La línia editorial d'aquest mateix diari es mostrava desanimat pels resultats i en feia la lectura següent: “*Ganan Zapatero y Batasuna, pierden el plan Ibarretxe y la Ley de Partidos*”.

En canvi, segons l'*Avui* (“El dilema (o trilema) d'Ibarretxe”, 18.04.2005), era possible que el Pla Ibarretxe hagués estat el gran perdedor d'aquests comicis, però era indiscutible que la coalició PNB-EA i Juan José Ibarretxe havien guanyat les eleccions i continuaven tenint la iniciativa. Pel que fa al vot de l'esquerra abertzale, l'*Avui* compartia amb *El Periódico*, abans citat, i *El Punt*³⁴ l'opinió que una opció social tan nombrosa no podia ser apartada de la vida política sense que la decisió comportés greus distorsions. Finalment, des del mateix *Avui* es llançà un missatge esperançador pel futur del País Basc: “(...) Aquesta nova legislatura a Euskadi pot ser la de la pau. D'una manera o d'una altra també implicarà un avenç en l'autogovern. Però serà complicada i

²⁹ “*Todos a negociar*”, *La Vanguardia* (19.04.2005).

³⁰ “Euskadi força el diàleg i enterra el pla Ibarretxe”, *El Periódico* (18.04.2005).

³¹ “*Tierras roturadas*”, *El País* (19.04.2005).

³² “*País Vasco: incógnitas tras el fracaso de Ibarretxe*”, *ABC* (18.04.2005).

³³ “*Fracasa el plan*”, *La Razón* (18.04.2005).

³⁴ “La gran responsabilitat del PNB i del PSE”, *El Punt* (19.04.2005).

difícil pel que fa a la governabilitat. Tot i que això no representa cap novetat al País Basc”.

A Euskadi, des d'*El Correo* (“*Plan fracasado*” i “*Plan sin futuro*”, 18.04.2005) s’afanyava a interpretar els resultats electorals com el fracàs del “Pla Ibarretxe”: “*Las elecciones al Parlamento vasco ofrecieron ayer un resultado que demuestra el fracaso del plan Ibarretxe como elemento de enganche del nacionalismo gobernante, dispersa el voto abertzale y permite recuperar posiciones a las formaciones no-nacionalistas. (...) El hecho de que tras forzar al límite los esfuerzos por sacar adelante el plan, Ibarretxe haya obtenido tan exigua renta es el reflejo de dos hechos evidentes: dentro de la comunidad nacionalista han sido las posturas más independentistas las que han capitalizado la efervescencia soberanista, mientras que la actitud supuestamente negociadora del lehendakari no ha cuajado ni un ápice entre los electores no nacionalistas. La fingida centralidad de la que el lehendakari Ibarretxe ha venido haciendo gala ha mostrado su fragilidad, hasta el punto de que resultaría absurdo que él y su partido se empeñaran en amarrarse a un proyecto naufragado por miedo al vacío*”. En relació amb la irrupció de l’esquerra abertzale al Parlament (PCTB), l’editor lamentava que s’hagués “*sorteado los requisitos de la Ley de Partidos*”, la qual cosa “*constituye una noticia dolorosa, especialmente para quienes de forma más directa han sufrido y continúan padeciendo los efectos del acoso terrorista*”.

Per contra, l’editorial “*Los vascos piden diálogo*” (18.04.2005) de *Deia* valorava positivament la pluralitat de la societat basca en el Parlament, sortida dels comicis del 17 d’abril, i desmentia, amb els resultats a les mans, que el “Pla Ibarretxe” hagués mort: “*(...) PNV-EA pierde cuatro escaños, tres de los cuales van a parar a EHAK y Aralar para conformar una Cámara más abertzale que la recién disuelta en términos de porcentaje de voto*”. No obstant, a “*Entierro del plan*” (*Deia*, 07.05.2005) matisava: “*El nacionalismo sigue siendo mayoritario, pero no consigue añadir apoyos. La ensoñación que identificaba normalización política con aceptación de los planteamientos soberanistas por parte de los no nacionalistas no se ha verificado*”.

Mentre que el diari *Gara* a *“Un parlamento sin horizonte definido”* (18.04.2005) feia referència a la *“brillante entrada de EHAK”* i l'estrena a Gasteiz d'Aralar amb “un simbòlic escó”, en un context electoral marcat pel “dèficit democràtic”. Pel que al PCTB (Euskal Herrialdeetako Alderdi Komunista), l'editor es mostrava satisfet respecte al fet que aquesta formació hagués recollit en les seves candidatures la demanda de democràcia i pau presentada en el velòdrom d'Anoeta per l'esquerra abertzale, el 14 de novembre de 2003. I afegia: *“(…) En una condiciones absolutamente antidemocráticas, con las listas de Batasuna y Aukera Guztiak ilegalizadas y con la espada de Damocles de la Fiscalía española sobre la propia EHAK, el resultado obtenido por esta formación es espectacular, con alrededor de 150.000 apoyos populares. Todos los portavoces del tripartito que han intentado socavar la posición de EHAK, hablando incluso de pactos secretos con el PSOE, deberán ahora contar con un grupo parlamentario que será la llave de cualquier fórmula de solución y, asimismo, una barricada parlamentaria para impedir volver a pactos que pretendan restaurar un estatutismo ya fenecido”*. Altrament, si bé les dades confirmen que *“(…) el partido que gobierna en Madrid obtiene una renta electoral considerable en este tipo de elecciones, lo que ha dado la vuelta a la relación de fuerzas entre PSOE y PP, ahora a favor del primero”*; segons *Gara* la candidatura de Patxi López, malgrat trobar-se lluny de la victòria, *“(…) lidera ahora el bloque estatalista y puede aspirar a un mayor protagonismo que el mostrado en años anteriores”*.

Setmanes més tard, *Gara* publicà *“Se mueven piezas del rompecabezas”* (06.05.2005), en què deixava entreveure alguns moviments entre el govern socialista de Rodríguez Zapatero (amb el seguidisme del PSE de Patxi López) i el reelegit executiu d'Ibarretxe per posar en marxa el camí dialogat a la pau: *“(…) De los movimientos de ayer es preciso destacar, por su novedad, la decisión de Patxi López de reunirse con todas las fuerzas políticas sin exclusiones, lo que incluye a la izquierda abertzale, en la ronda de conversaciones que va a abrir. Se trata de un paso en la buena dirección y constituye, además, una demostración de valentía política, puesto que a nadie se le puede escapar que la decisión de mantener un encuentro oficial con EHAK le supondrá un torrente de críticas por parte del PP y su batería mediática. Pero es que si de verdad se quiere avanzar hacia la normalización*

democrática de Euskal Herria no se puede ignorar el peso que la izquierda abertzale tiene en la sociedad". Ara bé, "(...) La decisión del PSE no se podría entender si no tuviera el visto bueno del secretario general del PSOE y presidente del Gobierno español, José Luis Rodríguez Zapatero. Este se reunió ayer con Juan José Ibarretxe, en un encuentro del que es difícil extraer todavía consecuencias políticas puesto que lo que se conoce del mismo son dos notas de prensa que no es descabellado pensar que podían estar redactadas con anterioridad a la cita. En todo caso, se da cuenta del compromiso de ambas partes de abrir un proceso hacia la paz que se dice que debe estar marcado por el diálogo y la búsqueda del máximo consenso".

3.3. El procés de pau “penjat d’un fil”: de l’alto el foc permanent a l’atemptat d’ETA a la T4 de Madrid.

El camí cap a la pau a Euskadi i el diàleg amb ETA, avalats un any abans pel Congrés de Diputats amb els vots favorables de tots els grups parlamentaris, excepte el del Partit Popular, van marcar les agendes política i periodística durant tot el 2006. El 22 de març, ETA anunciava en un comunicat televisiu l’incí d’un “alto el foc permanent” i la intenció de negociar amb el govern espanyol, presidit pel socialista José Luis Rodríguez Zapatero. Tanmateix, les esperances i il·lusions dipositades arran d’aquesta notícia es van veure frustrades el 30 de desembre quan el grup armat feia esclatar una bomba a la nova terminal T-4 de l’aeroport de Madrid.

La premsa copsà de manera diferent els esdeveniments. Pel que fa al pas decisiu d’ETA declarant una nova treva, l’opinió de la *Vanguardia*, *Avui*, *El Periódico*, *El Punt* i *El País* contrastava amb la d’altres diaris, com ara *El Mundo*, *ABC* i *La Razón*. Si bé els primers qualificaven el gest d’oportunitat “històrica” i “inèdita”, els segons es mostraven preocupats i interpretaven l’alto el foc com el camí d’ETA per aconseguir l’autodeterminació i l’independència del País Basc. Fins i tot, posaven en dubte la veracitat del procés de pau. Per això el titllaven d’“anomenat procés de pau”. Les línies editorials d’aquests tres diaris coincidien a assenyalar que el comunicat d’ETA condicionava la fi de la violència a una “negociació política”, la qual cosa era del tot “inadmissible” en un estat de dret. Una negociació política que “implica substituir el marc constitucional vigent per una nova legalitat”. Doncs, eren del parer que la “rendició del terrorisme” s’havia de produir sense condicions ni concessions polítiques pel mig. A més a més, insinuaven que el moment elegit per la banda terrorista per fer públic el seu anunci es produí, no casualment, hores després que el Congrés aprovés el terme “nació” en el text de l’Estatut català i com a resposta a la més que probable detenció del líder de Batasuna, Arnaldo Otegi, per ordre del jutge Grande-Marlaska. Per a *El Mundo* (“*Un texto y un contexto que inspiran más preocupación que esperanza*”, 23.03.2006), dialogar amb l’organització significava “cedir” a les seves exigències, “traïcionant” d’aquesta manera la memòria de les víctimes: “(...) *Aceptar todo esto supondría dinamitar el Estado constitucional, renegar del espíritu de la Transición, renunciar a*

nuestra identidad común como españoles, decretar la inutilidad del sacrificio de las víctimas, traicionar su memoria y convertir en estéril y absurda la resistencia de los vivos". La Razón ("Entre la cautela y el escepticismo", 23.03.2006), per la seva banda, feia una crida a l'escepticisme i recordava que el discurs d'ETA no tenia cap mena de credibilitat: "(...) Los españoles de menos de cuarenta años desconocen lo que es vivir sin terrorismo etarra y ninguna noticia les produciría tanta satisfacción como el anuncio de la disolución de la banda. El comunicado de ayer puede abrir ese camino. No obstante, debe recibirse como lo que es: la promesa de una organización que ha asesinado a más de ochocientas personas en los últimos cuarenta años y ha roto su palabra en varias ocasiones. Por tanto, lo que de positivo tiene la noticia ha de tomarse con todas las precauciones y sabiendo que ni es suficiente, ni convincente". Al marge d'aquestes consideracions, El Mundo, ABC ("Sin precio político", 23.03.2006) i La Razón acusaven el president Zapatero d'haver trencat el Pacte Antiterrorista signat amb el Partit Popular i s'afanyaven a distingir aquesta treva de l'anunciada l'any 1998, sota govern Aznar. Diferències rellevants, segons explicava El Mundo en l'editorial abans citat: "(...) Pero la de hace casi ocho años no tiene nada que ver con la de ahora, ya que fue la consecuencia de un apcto entre los partidos nacionalistas y la banda y la actual ha sido promovida por el Gobierno a través de dirigentes del PSE. La anterior tregua fue precedida de una dura y efectiva campaña de acoso policial, que puso contra las cuerdas a ETA, muy debilitada tras la reacción social por el asesinato de Miguel Ángel Blanco. Cogió por sorpresa a Aznar, lo que no se puede decir de la actual, largamente anticipada".

En canvi, la resta de diaris es mostraven il·lusionats pel canvi de rumb de l'organització terrorista, malgrat ser conscients que calia extremar la prudència davant d'un procés que s'havia anunciat "llarg" i "difícil". És evident, com feia palès *El Periódico* ("Una oportunitat històrica", 23.03.2006), que "(...) el comunicat no parla de la desaparició d'ETA, però es refereix a molt més que una simple treva" i "arriba en un moment madur, amb un Govern disposat a aprofitar-lo". A més, el to i el llenguatge utilitzats en aquest darrer comunicat – semblants als emprats per l'IRA durant el procés de pau a Irlanda del Nord- no tenien res a veure amb tots els que l'havien precedit, apuntaven l'*Avui* i *El País*. Per *El País* ("Oportunidad inédita", 23.03.2006) era "irresponsable" no aprofitar

aquesta finestra oberta a l'esperança: "(...) *Por supuesto que lo ideal sería que ETA se rindiera incondicionalmente, como pedía hace poco Acebes, pero es poco realista esperar algo así. (...) Lo que permite mantener la esperanza no es que hablen de alto el fuego permanente, sino que ello ocurra tras casi tres años sin muertos*". Segons *La Vanguardia* ("Principio del fin", 23.03.2006) només el temps diria si aquest important pas endavant anunciat per ETA constituïa o no l'"inici del principi de la fi de la violència", tal com va pronosticar el president Rodríguez Zapatero. En tot cas, pel seu editor "(...) *este alto el fuego debería ser la antesala de su disolución –la d'ETA- y de la renuncia a la violencia en todas sus formas, incluida la extorsión a las empresas vascas*". Tanmateix, "(...) *La esperanza que abre el comunicado de ETA debe atenuarse con la prudencia que aconseja la experiencia. La realidad demuestra, desgraciadamente, que las dos anteriores treguas de ETA resultaron fallidas*", constata l'editor. Des de *La Vanguardia* es compartia la idea anteriorment expressada per *El Mundo*, *ABC* i *La Razón* envers el fet que "la pau no té preu polític", però introduïa un matís prou significatiu: "(...) *el fin de la violencia no tiene precio político, pero la política puede contribuir al fin de la violencia*". En definitiva, per aquest diari "(...) *Esta nueva etapa puede abocar a dos escenarios diferentes, a tenor de la citada resolución del Congreso. Un proceso de diálogo entre el Gobierno y ETA, que no puede entrar en cuestiones políticas y que ha de centrarse en la entrega de las armas y en el proceso de reinserción de presos (...). Y un diálogo sobre temas políticos, que exclusivamente corresponde tratar a los representantes legítimos de los ciudadanos, es decir, a los cargos vascos. Ambos escenarios no deben confundirse ni condicionarse*". Alhora opinava que "(...) *El primer test político sobre la solidez de este proceso será la participación o no de la izquierda abertzale en las municipales del 2007*". En aquest sentit i de forma semblant es pronunciava la línia editorial d'*El Periódico*. Segons aquesta era imprescindible fixar un "full de ruta" per encarrilar el procés de pau: "(...) Ara és el Congrés, que ja va marcar el camí, qui ha de ratificar l'estratègia: forçar que la renúncia sigui definitiva, diàleg sense límits que el respecte a la voluntat de la majoria dels bascos i no pagar preus polítics per la decisió d'ETA. (...) S'obre una etapa difícil, però carregada d'esperança, i necessitem que la classe política estigui a l'altura".

A diferència de les reaccions més catastrofistes, els editorials d'*Avui* i *El Punt* desmentien que el procés de pau obert conduís a la “claudicació de l'Estat de dret”, tal com des de les files del Partit Popular i d'alguns mitjans de comunicació afins s'havia volgut fer creure a l'opinió pública. En l'editorial “ETA mou la fitxa” (23.03.2006), el diari *Avui* recordava que “(...) En la nota de la cúpula etarra no hi havia cap referència directa a l'autodeterminació ni cap al·lusió a contrapartides o al *preu polític* contra el qual tant ha advertit en els darrers temps el Partit Popular”. D'altra banda, feia una crida a José Luis Rodríguez Zapatero perquè no actués en aquesta ocasió “amb la mateixa inconsciència des de la qual va afirmar que acceptaria l'Estatut que sortís del Parlament de Catalunya” i demanava al lehendakari Juan José Ibarretxe que convoqués en el País Basc tots els partits –Batasuna inclosa- per “analitzar el nou marc polític que s'obria”. *El Punt* a través del seu editorial “Un pas imprescindible cap a la pau” (23.03.2006) afirmava que l'alto el foc permanent declarat per ETA “és una notícia que no per esperada deixa de ser de cabdal importància” i que “cal avaluar-la amb prudència però amb optimisme perquè activa els mecanismes que poden derivar en una solució al conflicte del País Basc que tantes víctimes ha causat”. És per això que “(...) Cal intentar-ho, perquè la pau s'ho val”, afegeix contundentment el seu editor. De la mateixa manera que la resta de la premsa, excepte *El Mundo*, *ABC* i *La Razón*, *El Punt* apostava per aplicar un “(...) full de ruta cap a la pau definitiva, basat en dues taules de negociació: d'una banda, la que han d'afrontar el govern espanyol i ETA per parlar de l'abandonament definitiu de la violència i el futur dels seus presos, i de l'altra, la que han d'obrir tots els partits polítics bascos sense exclusió per parlar estrictament de política, sense cap tipus de coacció, però tampoc de cap límit en el marc d'un procés democràtic”. Des de la premsa comarcal i local catalanes –*Diari de Girona*³⁵, *La Mañana*³⁶, *Regió7*³⁷, *Segre*³⁸, *Diari de Tarragona*³⁹ i *Diari de Terrassa*⁴⁰- la notícia de l'alto el foc també era molt ben rebuda: es tractava d'“una oportunitat per a la pau” i “un punt d'inflexió” que no es podien deixar escapar. L'anunci d'ETA, al mateix temps,

³⁵ “Davant l'anunci de treva permanent d'ETA”, *Diari de Girona* (23.03.2006).

³⁶ “El principio del fin de ETA”, *La Mañana* (23.03.2006).

³⁷ “El camí és dur, però hi ha camí”, *Regió7* (23.03.2006).

³⁸ “Dia per a l'esperança”, *Segre* (23.03.2006).

³⁹ “La hora de las palabras”, *Diari de Tarragona* (23.03.2006).

⁴⁰ “El principio...”, *Diari de Terrassa* (23.03.2006).

havia suposat un “alleujament” en les vides de milers de ciutdans al País Basc i a tot l'Estat.

Durant el període que abarca des de l'inici de l'alto el foc d'ETA, anunciat el 22 de març, fins a l'atemptat a la T-4 de l'aeroport de Madrid, el 30 de desembre, el seguiment periodístic sobre l'evolució del procés de pau fou intens i vingué marcat per: a) l'encaix del lehendakari Juan José Ibarretxe en aquest nou escenari polític, b) el futur de Navarra, c) els canvis d'actitud de Batasuna i d) la reunió entre el Partit Socialista d'Euskadi i Batasuna, entre d'altres. En primer lloc i, en relació amb el lehendakari, *ABC* (“*Ibarretxe toca fondo*”, 26.03.2006) sostenia que el fracàs del seu pla sobiranista li restava credibilitat i protagonisme en aquesta nova treva. Mentre que *El Mundo* (“*Ibarretxe busca protagonismo desesperadamente*”, 05.04.2006) i *El País* (“*Ibarretxe insiste*”, 05.04.2006) acusaven Ibarretxe de voler convocar una mesa extraparlamentària, amb la presència de Batasuna, com a part del procés i engegar una consulta popular en què el poble basc s'autodeterminés. Unes iniciatives ben acollides, en canvi, pel diari *Avui*. A través del seu editorial “Pot quedar marginat Ibarretxe?” (27.03.2006) *Avui* legitimava l'interès de l'executiu de Vitòria de tenir més protagonisme, pretensió que el president Zapatero pretenia diluir “tant com podia”. En segon lloc, des d'*ABC* (“*Navarra, primera piedra de toque*”, 15.04.2006), *La Razón* (“*El futuro de Navarra no puede estar en juego*”, 04.12.2006) i *El Mundo* (“*Claridad con Navarra*”, 21.04.2006) es mostraven preocupats pel futur de Navarra i exigeixen al govern que aquesta no esdevingués moneda de canvi en les negociacions amb ETA.

En tercer lloc, els editorials “Pas en la bona direcció” (10.05.2006) d'*El Periódico* i “Nova Batasuna” (10.05.2006) d'*Avui* estaven satisfets pel canvi de discurs de l'esquerra abertzale, que per mitjà del seu líder, Arnaldo Otegi, havia reconegut el dolor de les víctimes dels atemptats d'ETA. Un pas important per tal que Batasuna tornés, així, a la legalitat. No obstant, per l'editorial “*Batasuna debe repudiar la violencia, ETA debe entregar las armas*” (20.04.2006) d'*El Mundo*: “(...) Si Batasuna quiere volver a ser un partido legal y tener los mismos derechos que cualquier formación democrática, Otegi lo tiene muy fácil: debe renunciar de forma expresa e inequívoca a la violencia, condenar los asesinatos de ETA y pedir perdón a las víctimas”. Però, *Avui* en un altre dels seus editorials titulat “Tothom vol la pau al País Basc?” (26.04.2006) s'hi

mostrava en desacord: "(...) És evident que exigir a Batasuna que condemni el terrorisme obertament i sense subterfugis és una aspiració tan legítima com inversemblant. (...) Qui supedita tot el procés de pau a la condemna explícita del terrorisme etarra per part de Batasuna només busca sabotejar-lo, perquè sap que això, senzillament, no és possible". Altrament, l'editorial "Cops al procés de pau" (25.04.2006) d'*El Periódico* feia esment dels primers incidents de *kale borroka*, a final d'abril, ocorreguts a Barañain (Navarra) i Getxo (Biscaia). Respecte a aquestes agressions, l'editor demanava a l'oposició que fos responsable, evitant que davant de cada nou incident es posés en qüestió tot el procés de pau. Mesos més tard, *La Vanguardia* ("*Vídeo equívoco*", 19.07.2006) i *Avui* ("Ja només es pot apel·lar al seny del PSOE", 19.07.2006) es feien ressò de l'aparició d'un vídeo del Partit Popular amb una imatge feridora en la que la serp que simbolitza ETA s'enroscava en la rosa del PSOE. En els seus respectius editorials no només condemnaven el contingut del documental, sinó que acusaven el PP de "tensar encara més la corda del frontisme i la crispació" i conclouïen que "en política no tot si val". En darrer lloc, la reunió entre el PSE i Batasuna el mes de juliol, presidida per la incertesa judicial, fou finalment autoritzada pel magistrat de l'Audiència Nacional Baltasar Garzón, després de tornar del seu període sàbatic, durant el qual havia estat substituït en el seu càrrec pel jutge Fernando Grande-Marlaska. Segons *El Punt* ("Històrica reunió PSE-Batasuna", 07.07.2006) la trobada entre socialistes bascos i l'esquerra abertzale havia estat "positiva" i simbolitzava diverses coses: "(...) D'una banda el retorn –encara que falta el pas de la legalització- de l'esquerra independentista al joc democràtic, del qual no hauria d'haver sortit. De l'altra, la voluntat política dels socialistes d'apostar pel diàleg i el compromís per aconseguir avançar en el procés ha tornat a quedar clar".

Al País Basc, la declaració d'un alto el foc permanent era rebuda pel diari *El Correo* ("*Esperanza y cautela*", 23.03.2006) com una molt bona notícia. Fins i tot, "(...) *Por muchas que sean las dudas e interrogantes que suscita la escueta nota hecha pública por ETA, no podrían empañar el alivio que siente la ciudadanía entera y en particular aquellas mujeres y hombres que vienen padeciendo la persecución directa del terrorismo*". Tanmateix, alertava que l'alegria del moment no podia "induir a confusió", ni oblidar les víctimes. És per a això, que "(...) *El anuncio de ETA, en lo que contiene de esperanza pero*

también de incertidumbre, invita a la ciudadanía entera y en especial a las instituciones a girar la vista hacia las víctimas del terrorismo, hacia su memoria y las vicisitudes de sus deudos, para recordar que no podrá hablarse de paz si ésta no se construye sobre la justicia en el Estado de Derecho". Així doncs, al seu entendre, calia restar atents a l'evolució de l'anomenat "procés de pau", per tal d'evitar que ETA convertís la treva en un recurs per fer xantatge a la legítima actuació de les institucions de la democràcia: "(...) La sociedad alberga la esperanza de que el anuncio de ETA se vuelva irreversible para el terrorismo. Que la violencia sea desterrada ahora y para siempre. Pero aun desde tan optimista y deseable perspectiva, resultaría obligado percatarse de que la etapa que ahora comienza se presenta llena de riesgos políticos, de tentaciones de exclusión, de querencias unilaterales. Incluso en la más optimista de las hipótesis parece indudable que nos adentramos en un período prolongado de incertidumbre. El peor de los riesgos se encuentra en el olvido. En el olvido de las víctimas del terrorismo y de su testimonio moral como guía para que la sociedad entera pueda discernir la paz de la componenda. El olvido de que hasta la fecha ETA ha frustrado todas las oportunidades que se le han brindado para poner fin a su propia existencia y responder así al clamor popular. El olvido de que un «alto el fuego permanente» no es sinónimo del final definitivo del terrorismo. También por eso es necesario que tanto el Gobierno como el resto de las instituciones y los partidos democráticos adviertan a ETA de que no pretenda conseguir con la añagaza de una tregua concedida lo que no ha logrado arrancar a la sociedad y a la democracia mediante el terror como sistema de coacción generalizado".

Segons El Correo a "El trance de Batasuna" (01.06.2006), "(...) Es a la izquierda abertzale a la que corresponde realizar todo el esfuerzo para recuperar la legalidad, en ningún caso a las instituciones del Estado. Es la izquierda abertzale la que tiene que librarse de su dependencia de ETA y cumplir con los requisitos legales para inscribirse como formación comprometida en desarrollar su acción política sin dar cobertura o solaparse con el uso de la violencia y la coacción". L'editor recordava els beneficis de la Llei de Partits aprovada l'any 2002: "(...) Dicha norma no sólo consiguió eliminar los resquicios de permisividad que la legalidad dejaba a la connivencia entre el terrorismo y el ejercicio público de la política; ha demostrado también

su eficacia al hacer inviable la estrategia compartida por los terroristas y sus tramas de complicidad". Era imprescindible que l'esquerra abertzale "(...) lleve aparejada la renuncia de los herederos de Batasuna a todo argumento ventajista que apele o evoque el riesgo del retorno a la etapa del terror". Només així, esgrimia l'editor, la "societat democràtica" podria "(...) confiar en que quienes han actuado como avanzadilla política de los propósitos etarras asumen un nuevo papel: el de representantes de una parte de la voluntad política de los vascos, sin adherencias fácticas y con arreglo a unas reglas de juego comunes. (...) En ese deseable escenario, la izquierda abertzale debería comprender también que resulta vana su pretensión de soslayar el vigente marco de autogobierno para dibujar sobre él una quimera políticamente inexistente y socialmente inalcanzable como la Euskal Herria de los siete territorios. Máxime si persiste en su empeño de defender este objetivo como una condición de partida para la «resolución del conflicto». No bastará con que la izquierda abertzale recorra la trágica distancia que separa a la barbarie y al totalitarismo de la libertad. Resulta imprescindible que transite de la irrealidad que genera el fundamentalismo al sentido común que exige la convivencia en una sociedad plural incardinada en una realidad igualmente diversa como la española. De lo contrario, su presencia en una mesa de partidos sería tan estéril como desestabilizadora".

Per tal que la societat confiés amb l'alto el foc d'ETA, *El Correo* a "Un paso decisivo" (30.06.2006) llançava les condicions següents: "(...) La primera condición es que el 'alto el fuego' de ETA sea una realidad verificable y sin sombras a causa de la 'kale borroka' o de la extorsión terrorista. La segunda es que el Gobierno no ofrezca ni suscite en la banda terrorista un protagonismo que corresponde exclusivamente a las instituciones y a las formaciones representativas, ni mucho menos aliente esperanza alguna de concesiones políticas a cambio de la renuncia a la violencia. La tercera condición es que el funcionamiento del Estado de Derecho no quede en suspenso a cuenta del 'proceso de paz'. Entre otras razones porque el día en que la izquierda abertzale reconozca la preeminencia de la Ley y la independencia del Poder Judicial podrá confirmarse su plena integración en la sociedad democrática. La cuarta condición es que la gestión del denominado 'proceso de paz' por parte del Ejecutivo socialista no ahonde sino que contribuya a reducir la distancia que

actualmente le separa del Partido Popular". Seguint aquests arguments, El Correo creia que per aconseguir la desaparició del terrorisme era necessària la unitat política i social i, el consens sobre l'escenari de futur: "(...) Para que la desaparición del terrorismo se haga irreversible y la paz se convierta en sinónimo de una libertad compartida y justa respecto a la memoria de las víctimas es imprescindible que la inmensa mayoría de la sociedad vasca y española y el conjunto del arco parlamentario acaben identificándose y sintiéndose razonablemente cómodos con el escenario final en que desemboque el 'proceso de paz'. Y no será fácil que eso ocurra si en el camino las sangrantes heridas causadas por el terror continúan abiertas o las víctimas y los perseguidos por la trama terrorista perciben que las decisiones gubernamentales tienden a dar la razón a la cruel sinrazón etarra. (...) El Gobierno y su presidente cumplen con su deber al explorar las posibilidades reales que el alto el fuego de ETA ofrece para acabar con la lacra terrorista. Pero ello no puede significar que las demás formaciones políticas o fuentes de opinión deban dar por buenos todos y cada uno de los pasos que adopte el Ejecutivo".

"Ilusión y prudencia" (23.03.2006) editorialitzava Deia la notícia de l'alto el foc permanent d'ETA. Es demanava prudència, sobretot, recordant antigues decepcions. Però, al seu entendre, més enllà de la "cautela" era un moment també de gran esperança. El comunicat d'ETA –"en un format impecable"- no sorprengué l'editor, el qual reconeixia que era quelcom "esperat" (hi havia raons per pensar que era "immediat") i fidel a la Declaració d'Anoeta per part de la il·legalitzada Batasuna (14 de novembre de 2004): "(...) construcción de un nuevo marco que reconozca los derechos del pueblo vasco, y aceptación del desarrollo de todas las opciones políticas (esto es, las nacionalistas vascas y las que no lo son). Los ciudadanos vascos deben tener la palabra y la decisión sobre su futuro (puede verse aquí la consulta reclamada tanto por el Plan Ibarretxe como por la Mesa de Resolución del Conflicto del Foro del Debate), y sus resultados aceptados por los Estados español y francés, lo cuales deberán dejar de lado previamente la represión. Los ciudadanos vascos deben movilizarse (carácter participativo del proceso reivindicado por Ezker Batua, por el PSE y por la izquierda abertzale, junto a numerosos movimientos sociales)". En darrer lloc, *Deia* confiava en què el temps confirmaria si l'executiu socialista

“(...) puede zafarse de las embestidas y probables nuevas provocaciones de los grupos de presión más poderosos de España -Ejército, poder judicial, Iglesia española, cúpula patronal, junto a ciertas y poderosas asociaciones de víctimas- abiertamente enfrentados al proceso de paz”. En tot cas, quedava palès que el Partit Popular i els seus mitjans de comunicació afins, cada cop, estaven més sols en el seu afany de “boicotejar el diàleg de pacificació”.

Un exemple més de l'assetjament dels populars contra el procés de pau rau en la seva postura dogmàtica envers el cas *De Juana Chaos*. L'exdirigent d'ETA fou ingressat de nou a la presó (després de complir 18 anys de condemna per la mort de 25 persones), en aquesta ocasió, en règim preventiu a l'espera d'un judici per haver escrit dos articles d'opinió en el diari *Gara*, en els que segons l'Audiència Nacional, amenaçava a responsables de presons, polítics i jutges. En resposta a una possible condemna per aquest nou delictes del que era acusat, De Juana inicià l'estiu de 2006 una primera vaga de fam per demanar la seva llibertat, que repetí el novembre d'aquell mateix any, un cop sentenciat a la pena de dotze anys de presó per amenaces terroristes, que l'obligà a la seva hospitalització a Madrid. Després de la ruptura de l'alto el foc, el mes de març de 2007, el Partit Popular, va convocar una manifestació a la capital espanyola en resposta a la presó atenuada d'Iñaki de Juana Chaos. Poc després, el Congrés tombà la iniciativa presentada pel PP en què exigia al govern Zapatero una rectificació sobre la decisió presa en relació a aquest cas.

En opinió de *Gara* a *“La hora de la responsabilidad y de los hechos”* (23.03.2006), l'anunci de l'alto el foc permanent provocà un “terratrèmol polític, social i mediàtic d'enorme magnitud”. Qualificà la iniciativa d'ETA d'*“indudable aportación al proceso de resolución del conflicto”*. Una iniciativa que situava el procés en un nou prisma i, en certa manera, obligava a *“(...) retratarse a muchos de los actores, protagonistas o agentes que, durante estos últimos y convulsos meses, han pretendido moverse en una indefinición o ambigüedad interesadas”*. A ningú se li podia escapar que darrere de l'actual escenari *“(...) ha habido un intenso trabajo de trastienda, labor que implicará y comprometerá a otros actores claves del proceso abierto”*. D'altra banda, l'editor advertia que l'anunci no significava el final d'un camí, sinó tot el contrari. És a dir, esdevenia l'inici d'un partit, *“(...) que exigirá mucha responsabilidad a todas las partes y mucha voluntad de avanzar en la resolución del conflicto y cuyo futuro, como*

desde su nacimiento ha sostenido este diario, deberá sustentarse en el diálogo, la negociación y el acuerdo, y, en último término, en la palabra y la decisión que adopten los ciudadanos y ciudadanas vascas sobre su futuro". Des d'aquesta capçalera, s'apostava per una resolució del conflicte basada en el reconeixement dels drets de Euskal Herria. I alhora, alertava que el procés seria llarg i complicat, *"(...) en el que, a buen seguro, no faltarán tropiezos y obstáculos"*.

En un altre dels seus editorials titulat *"Hora de trabajar en Euskal Herria"* (Gara, 30.06.2006), es mostrava satisfet pel pronunciament del president espanyol Rodríguez Zapatero, oficialitzant en el Congrés l'inici de les negociacions amb ETA: *"(...) Zapatero hizo públicos sus compromisos con el proceso político, concretados fundamentalmente en la aceptación de que corresponde a los partidos y agentes vascos fijar los métodos de diálogo y adoptar un acuerdo justo y democrático que encamine un proceso resolutorio, y en el respeto a las decisiones que adopten los ciudadanos vascos"*. Al mateix temps, es valorava positivament que l'executiu de Madrid admetés l'existència d'un conflicte polític. Però, Gara demanava als estats espanyol i francès l'aturada d'ingerències (policials i judicials) que podien posar en perill el procés. En aquest sentit, recordava la notícia *"La represión se ha disparado en 90 días de alto el fuego de ETA"* (Gara, 26.06.2006), que publicava aquest mateix mitjà sobre el "greu balanç repressiu dels tres mesos transcorreguts de l'alto el foc". En relació amb això, a *"Las imágenes que arroja el espejo"* (Gara, 26.06.2006), l'editor es preguntava: *"¿las incesantes actuaciones de las policías, los tribunales, en definitiva los brazos ejecutores de las políticas de los estados, han servido en estos tres meses a la distensión, o más bien al tensionamiento?"* La resposta semblava clarivident: *"El balance que lleva hoy a su portada este periódico habla por sí solo: 35 detenciones, una veintena de actos proscritos, 300 controles, dispersión y condena a vida para los presos..."*

Per mitjà d'altres articles, publicats durant el mes de juny, Gara posava sobre avís de les ingerències judicials i policials en el procés de pau obert: *"La Sección 14 y la Audiencia Nacional"* (02.06.2006), *"La Ertzaintza sigue colaborando con la Audiencia Nacional"* (13.06.2006) i *"¿Es ésta la aportación de Madrid y París?"* (21.06.2006). També des de Deia s'emfasitzava sobre algunes d'aquestes actuacions, com ara, l'excessiva judicialització de la vida

política que atjava el *“tenso escenario político”*. A *“Resolución infundada”* (10.06.2006), *Deia* criticava la *“inoportunitat política”* del tràmit admès pel Tribunal Superior de Justícia del País Basc (TSJPB) de la querrella criminal presentada pel Fòrum d’Ermua contra el lehendakari Ibarretxe i els dirigents de la il·legalitzada Batasuna, Arnaldo Otegi, Juan José Petrikorena i Fernando Barrena amb motiu de la reunió que van mantindre a Ajuria Enea el 19 d’abril de 2006. Per *Deia*, es tractava d’una dificultat més en *“(…) la larga carrera de obstáculos que tiene que superar el incipiente proceso de pacificación y normalización política de Euskadi abierto tras el alto el fuego permanente de ETA que apoyan todos los partidos estatales excepto el PP”*. Respecte a la controvèrsia sobre si els jutges havien d’interpretar la llei *“al peu de la lletra”* o, si per contra, allò més just, prudent i raonable era adequar-la en el context polític-social del moment; *Deia* optà per aquesta sega postura: *“(…) Esta última postura parece la más apropiada para el proceso de pacificación de Euskadi, que debería ser el objetivo prioritario, y el Gobierno vasco hace bien en proclamar públicamente que no va a renunciar al diálogo y el encuentro con todos, sin exclusiones, para construir la paz y la normalización política”*.

En relació al *“protagonisme”* del jutge de l’Audència Nacional Fernando Grande-Marlaska, *Deia* (*“Los poderes del juez Marlaska”*, 17.06.2006) esgrimia: *“(…) Su protagonismo carecería de importancia si no fuera porque cada una de sus resoluciones y autos constituyen una traba sobre un proceso que, en sí mismo, requiere de muchos equilibrios. En este punto de la encrucijada vasca, tras casi cuarenta años desde que surgiera ETA, no es de recibo que un juez se erija en el poder fundamental que puede hacer tambalear un proceso tan esperanzador y necesario. Mientras que el juez Marlaska siga asido a la interpretación más restrictiva de la Ley de Partidos como ariete contra el proceso, éste estará sembrado de minas en su camino”*. Justament, pocs dies més tard de l’anunci de l’alto el foc permanent d’ETA, el 29 de març de 2006 el dirigent de l’esquerra abertzale, Arnaldo Otegi, fou ingressat a presó per ordre d’aquest magistrat. El 7 d’abril d’aquell mateix any, Otegi sortí de Soto del Real (Madrid), després d’haver pagat una fiança (un cop es trencà el procés de pau, Otegi tornà a la presó el 8 de juny de 2007 per un delictes d’enaltiment del terrorisme. Un any més tard, el 30 d’agost de 2008 fou posat en llibertat. Llavors, declarà que apostava pel diàleg i la negociació per solucionar el

conflicte basc. Però, el 16 d'octubre de 2009 se l'empresonà, novament, per intentar reorganitzar la cúpula de la directiva de la il·legalitzada Batasuna. A hores d'ara continua a la presó).

Fetes aquestes advertències sobre el grau de “judicialització” de la vida política, Gara creia que la declaració de Zapatero anunciant l'inici del diàleg amb ETA, situava definitivament el centre de gravetat del procés polític a Euskal Herria, “y es ahí donde debe quedar”. Així doncs, des del seu punt de vista, “(...) La solución está en Euskal Herria, y es aquí donde deben buscarse los acuerdos y las garantías. (...) De hecho, un acuerdo entre las fuerzas vascas que articule el derecho a decidir de todos sus ciudadanos sería sin duda la mejor garantía para que el proceso entrase en una fase resolutive, sería la mejor garantía para que los estados español y francés aceptasen sin limitaciones ni injerencias lo negociado y acordado, y en último término lo decidido por los ciudadanos vascos”.

El comunicat d'ETA en ple mes d'agost de 2006 denunciant el “bloqueig” del procés de pau i atribuint-ne la responsabilitat al PSOE i al PNB evidenciava, segons l'*Avui* (“ETA denuncia el *bloqueig* del procés”, 19.08.2006), *El Periódico* (“ETA es vol equiparar amb els partits polítics”, 19.08.2006) i *El Punt* (“El procés de pau, per la corda fluixa”, 07.09.2006), “la frustració” per la no legalització de Batasuna i “una seriosa discrepància” amb els governs de Rodríguez Zapatero i Juan José Ibarretxe pel que feia a la velocitat de les etapes del procés obert. El problema era –al·legava *Avui*– que “el president del govern espanyol no s'atreveix a prendre les decisions necessàries per consolidar el procés. Amb la majoria parlamentària que li dóna suport podria reformar la llei de partits, però considera que aquesta mesura es cobraria un alt preu en intenció de vot”. Finalment, els editorials “Preocupant paràlisi sis mesos després de l'anunci de treva” (23.09.2006) d'*El Punt* i “Procés en perill” (09.11.2006) d'*El Periódico* alertaven que el procés de pacificació d'Euskadi passava per un moment “delicat”. El moment era crític no només per les noves accions de violència al carrer, sinó també per un govern que semblava no donar cap pas per por a la reacció d'una part de la societat espanyola mediatitzada pel Partit Popular. Al mateix temps, algunes de les decisions preses des de la justícia, com ara reobrir el processament de l'expresident del Parlament basc Juan María Atutxa, processar el lehendakari, Juan José

Ibarretxe, per mantenir contactes polítics amb Arnaldo Otegi o condemnar l'etarra De Juana Chaos a dotze anys de presó per un article d'opinió, tampoc semblaven facilitar gaire les coses. En aquest sentit, *El Periódico* assenyalava que "(...) Seria lamentable –i injust- que els jutges fessin anar en orris les esperances de pau per no parar-se a reflexionar sobre una oportunitat històrica que trigarà molt de temps a tornar-se a donar".

Situats en el mes de desembre, *El Correo* en un altre dels seus editorials ("*Límits democráticos*", 21.12.2006), feia referència a la reunió celebrada dies abans entre intermediaris del govern espanyol i representants d'ETA. Novament, l'editor alertava de les dificultats del procés si els terroristes i el seu entorn no acataven les regles del joc democràtic: "(...) *Es indudable que corresponde al Gobierno decidir, y a la opinión pública enjuiciar, cómo han de gestionarse los tiempos y los medios para que el supremo objetivo del final del terrorismo llegue a hacerse realidad. Pero el encuentro entre los emisarios del Ejecutivo y de la dirección de la banda sólo adquiere su sentido adecuado si se contempla a la luz del compromiso del presidente Rodríguez Zapatero de contrastar la voluntad real de ETA de deponer las armas, como premisa para impulsar unas conversaciones que tienen unos límites democráticos infranqueables. (...) Más allá de que el encuentro haya facilitado al Ejecutivo verificar las intenciones de la banda, el proceso continúa enfrentándose a las mismas dificultades con las que se topaba antes de que se celebrara la cita. La izquierda abertzale, que ayer mantuvo su llamamiento a secundar la jornada de movilizaciones convocada en el País Vasco y Navarra a pesar de la prohibición judicial de 21 actos, sigue presionando con los mismos inaceptables métodos de violencia callejera y coacción social. La persistencia en el inmovilismo intolerante y el endurecimiento de las exigencias políticas constituyen los verdaderos obstáculos para que el proceso de final dialogado de la violencia pueda ponerse realmente en marcha*". En definitiva, des d'aquesta capçalera s'insistia en el fet que l'executiu Zapatero havia de deixar clar a l'organització quines eren les "condicions ineludibles" que estava obligada a complir, per trobar una solució a aquest "problema": "(...) *ausencia total de todo tipo de violencia –per part d'ETA i el seu entorn-, sometimiento a la legalidad y al Estado de Derecho y renuncia a que deban verse recompensados con ningún*

premio político ni por el ejercicio del terrorismo ni por el abandono de las armas”.

L'any 2006 acabà de la pitjor manera que es podia esperar. Nou mesos més tard de l'inici de l'alto el foc permanent i gairebé tres anys sense víctimes mortals, ETA atemptava de nou. L'explosió d'una furgoneta bomba a la terminal T-4 de l'aeroport de Barajas esmicolava totes les esperances. L'endemà del 30 de desembre, els editorials de premsa publicaven la notícia del trencament de la treva i l'aturada del diàleg, sense que ni el president Zapatero i el líder de Batsuna, Arnaldo Otegi, donessin “per acabat” públicament el procés. Mostra d'això són els editorials “*Proceso roto*” (31.12.2006) de *La Vanguardia* i “*ETA tiene la culpa*” (31.12.2006) d'*El País* en què es responsabilitzava només a ETA d'aquest camí sense sortida. Respecte al dirigent de l'esquerra abertzale, l'acusaven de no haver condemnat l'acció i, en canvi, de justificar-la al·legant un “bloqueig estructural” del procés de pau. Així doncs, per *La Vanguardia* “(...) *Otegi y sus socios deben saber que lo único que bloquea el proceso de paz desde hace nueve meses es, justamente, su renuncia a condenar la violencia como condición previa a la negociación con el Gobierno*”. Paral·lelament, *El Periódico* per mitjà de l'editorial “*Davant el terror, unitat democràtica*” (31.12.2006) surtia en defensa del govern espanyol, tot afirmant que “el Govern ho ha intentat” i que l'atemptat el va agafar “per sorpresa”. De fet, tot just un dia abans, el govern espanyol es mostrava “extraordinàriament optimista” sobre el final de la violència. En aquest sentit, considerava que no era el millor moment perquè l'oposició llancés retrets a l'executiu, sinó que seria desitjable l'entesa entre els dos principals partits, PSOE i PP. Alhora, *El Periódico* opinava que José Luis Rodríguez Zapatero no tenia una altra sortida que anunciar la “suspensió” d'un procés de diàleg “incipient i ple de circumstàncies adverses”.

Per contra, *El Mundo* (“*¿Aprenderá alguna vez la lección este presidente irresponsable?*”, 31.12.2006), *ABC* (“*El fin de un falso proceso*”, 31.12.2006) i *La Razón* (“*Derrotar a ETA y punto*”, 31.12.2006 i “*¿Cuándo piensa romper con ETA, señor Presidente?*”, 02.01.2007) criticaven durament la gestió del president Zapatero i les seves declaracions hores abans de l'atemptat en què assegurava que el final del terrorisme anava en bona direcció. Els fets, però, ho desmentien tal com ho denunciava el diari *El Mundo*: “(...) *El atentado de ayer supone el peor escenario posible para un Gobierno que se había jactado de los*

avances en el proceso de paz y que daba por seguro categóricamente que la situación iría a mejor. Pues bien, ha ido a peor de la peor forma posible: con un coche bomba en la T-4, la obra más emblemática inaugurada por este Gobierno, colapsando el transporte aéreo en vísperas de Nochevieja y con dos desaparecidos, presumiblemente sepultados bajo los escombros”. És per tot plegat, que aquestes capçaleres no dubtaven a qualificar de “fracàs” l’estratègia del govern envers ETA. Tant ABC com La Razón creien que l’anunci de Zapatero de “suspènre” la negociació amb els terroristes no era en absolut “suficient”. Doncs, segons La Razón “(...) El Gobierno debe reconocer que ha caído en la trampa de la tregua y recomponer el consenso con PP y víctimas”.

A Euskadi, *Deia* en l’editorial “Nuevas condiciones” (03.01.2007) sostenia que l’atemptat a la T4 “tenia conseqüències immediates”. Si bé s’era plenament conscient que durant l’alto el foc els governs espanyol i francès no “bajaron la guardia de la persecución policial de ETA”; després de l’acció a Barajas, “el acercamiento de los presos, una de las medidas que reclamaba el nacionalismo vasco para afianzar el proceso, parece ahora impensable”. D’altra banda, la irrupció d’ETA comportava que “(...) La mesa de partidos se anuncia más lejana que nunca, y Batasuna difícilmente podrá presentarse a las municipales de mayo con la actitud exhibida por su líder, Arnaldo Otegi, en las horas posteriores al atentado de Madrid”. L’editor responsabilitzava del fracàs del procés a ETA i el seu braç polític: “(...) Es contra ETA, y contra Batasuna, hacia donde debe dirigirse la frustración de la sociedad vasca y de toda España, ya que eran muchas las personas honestas, de toda creencia y condición, que habían depositado sus esperanzas en este proceso”. Malgrat això, dies abans, a “Hechos contra palabras ante ETA” (28.12.2006), *Deia* denunciava allò que titllava de “(...) farsa colectiva de un optimismo impostado, que pretende encubrir el monumental error cometido por Rodríguez Zapatero al implicarse en un alto el fuego que no dio paso a un proceso de rendición de ETA, sino de negociación política, simultáneo a la regeneración de los maltrechos frentes etarras”. A més a més, segons l’editor resultava especialment greu que “(...) quien tiene el más alto mando operativo sobre la Policía y la Guardia Civil –Joan Mesquida- se sume a este coro de

despropósitos y preste su opinión, no personal sino institucional, para agrandar el perímetro de la falsedad oficial sobre el proceso de paz con ETA”.

Un enfocament diferent és el que aportava el diari *Gara* a *“Todo menos asumir responsabilidades”* (03.01.2007). De forma punyent, s’interpretava la suspensió de les iniciatives de diàleg amb l’organització armada com un intent del govern espanyol *“(…) de zafarse de la presión sufrida en los últimos días, al tiempo que trata de ocultar cuestiones de fondo como las responsabilidades sobre la situación del proceso y los compromisos de cara al futuro. Es evidente que este proceso no arrancó con el alto el fuego, sino de un diálogo que nació mucho antes y se mantuvo en el tiempo pese a persistir la acción armada de ETA y las actuaciones policiales”*. Vist això, *Gara* denunciava de nou que durant *“(…) los nueve meses transcurridos desde la declaración de ETA del 22 de marzo los estados –espanyol i francès- han centrado su labor en vaciar de contenido político el proceso y en perseguir a los sectores más comprometidos con el logro de un escenario de paz y democracia en Euskal Herria”*. Podia donar-se, per tant, per *“finiquitada la declaración del Congreso de mayo de 2005? ¿Por qué el atentado de Barajas imposibilita al Gobierno para la búsqueda del diálogo y no lo hizo el atentado en el madrileño barrio de Simancas llevado a cabo ocho días después de que se aprobara la citada declaración del Congreso?”*, es preguntava l’editor. Malgrat tot, opinava que era el moment de reflexionar sobre quins compromisos acordar, amb l’objectiu de possibilitar el procés de pau: *“La prioridad absoluta sigue siendo hoy la misma: perseverar en la vía del diálogo para alcanzar una solución duradera”*.

Gara (*“Compromisos multilaterales”*, 09.01.2007) compartia el mateix discurs llançat per l’esquerra abertzale, l’antiga Batasuna, arran de l’atemptat a l’aeroport de Madrid el 30 de desembre: *“(…) Al Gobierno de José Luis Rodríguez Zapatero, Batasuna le pide que garantice las condiciones democráticas que precisa un proceso dirigido a la resolución del conflicto; a ETA le emplaza a mantener los compromisos explicitados el 22 de marzo de 2006”*. En aquest sentit, *“(…) la izquierda abertzale se reafirma en la validez del compromiso expresado dos años atrás en Anoeta y reitera que el diálogo resolutivo que conduzca a una paz justa y duradera deberá hacerse en ausencia de todo tipo de violencia”*. Per la seva banda, *El Correo* compartia el discurs esgrimit per alguns mitjans escrits de Madrid. A *“Proceso roto”*

(31.12.2006), *El Correo* afirmava que ETA per mitjà de l'atemptat a la T4, havia escenificat la ruptura de l'alto el foc permanent que havia declarat nou mesos enrere: "(...) *Los etarras retrotrajeron a los peores tiempos de su actividad violenta*". No només constatava això, sinó també la manca absoluta de voluntat d'ETA i el seu entorn de deixar la violència i acatar les condicions fixades pel govern en el procés obert: "(...) *El atentado de ayer pone bien a las claras que tal voluntad no existe en absoluto y que, en consecuencia, no se cumplen las condiciones que la resolución parlamentaria del 17 de mayo de 2005 declaró imprescindibles para iniciar «procesos de diálogo entre los poderes competentes del Estado y quienes decidan abandonar la violencia»*". És més, durant les negociacions, la presència d'actes violents "(...) *desalentaban a la ciudadanía respecto al verdadero propósito de los terroristas. Los sabotajes de kale borroka, el robo de armas, el almacenamiento de explosivos y los indicios de reactivación de sus comandos operativos permitían dudar muy seriamente sobre la disposición de la banda para el definitivo abandono de la violencia*". En aquest sentit, l'editor opinava que arribats a aquest punt, ETA i l'esquerra abertzale havien demostrat no tenir el grau de maduresa suficient per ser partíceps d'una sortida dialogada que tot executiu podia oferir, sempre que, s'ajustés a l'Estat de dret i a les regles democràtiques. Ans al contrari, "(...) *han pretendido erigir a la banda terrorista en interlocutora legitimada para negociar con el Estado contraprestaciones políticas que justificaran su desaparición o, posiblemente, su perpetuación fáctica. De este modo, en vez de propiciar el final que la inmensa mayoría de la sociedad vasca y española exigía, han preferido volver a condenarse, y a condenar a los suyos, a un enfrentamiento con el Estado de Derecho del que sólo podrán esperar el ahondamiento de su derrota y la prolongación injusta e inútil del sufrimiento de sus eventuales víctimas*". De manera que, trencada la treva i suspès el procés, "(...) *el Estado no podrá sino reactivar todos los instrumentos de que dispone para reprimir la comisión de nuevos delitos terroristas y asegurar la libertad de los ciudadanos*". En altres paraules, "(...) *El estruendo de la bomba no sólo nos devuelve a la situación previa al pasado 24 de marzo, cuando la tregua entró en vigor. Obliga además a las instituciones, y en especial al Gobierno de José Luis Rodríguez Zapatero, a aceptar las lecciones de tan amarga experiencia y a responder con claridad y contundencia a ETA; y no sólo mediante la declaración formal del*

presidente anunciando la suspensión de su iniciativa, sino con todas las posibilidades que ofrece la ley, con la eficaz actuación de las fuerzas policiales y la colaboración internacional precisa para conducir a la banda terrorista hacia su pronto final”.

Per mitjà d'un altre dels seus editorials (“*Esperanzas vanas*”, 02.01.2007), *El Correo* responsabilitzava únicament del trencament de l'alto el foc a l'organització armada ETA; sense cap mena de crítica envers les negociacions dutes a terme pel propi executiu espanyol. En aquest sentit, qüestionava les paraules del lehendakari Juan José Ibarretxe, les quals perseguïen entendre el perquè d'aquest nou fracàs: “(...) *En el discurso del lehendakari la paz volvió a aparecer asociada con la resolución del conflicto político, con el derecho democrático de los vascos a decidir por sí solos su futuro, o incluso con la «consulta democrática» que, según el lehendakari, constituiría el punto final de un camino en el que, a través de un proceso único e indivisible, se alcanzarían tanto la pacificación como la normalización. Una visión que se aproxima peligrosamente al imaginario ventajista que siempre acaba propugnando la unidad con la izquierda abertzale. (...) Cuando después de señalar que la única responsable es ETA formuló la retórica pero nefasta pregunta del «qué hemos hecho nosotros», Ibarretxe cayó precisamente en la trampa etarra que transfiere a los demás las culpas de sus atentados y la responsabilidad de ponerles fin*”. L'editor considerava que el “brutal atemptat a la T4” obligava a les institucions i a la pròpia societat a “(...) *afrentar la ruptura de la tregua restableciendo la unidad democrática y dirigiendo una advertencia inequívoca a los terroristas: ni su engañosa propuesta de una paz bajo vigilancia ni su enroque violento servirán para resquebrajar los principios democráticos que impiden al Estado constitucional ceder ante el terror y el chantaje*”. És més, assenyalava: “(...) *Durante muchos años, la sociedad y las instituciones se han mostrado pacientes a la espera de una evolución positiva de ETA y de la izquierda abertzale. Esa generosidad ha sido una y otra vez burlada por la trama terrorista y utilizada para su perpetuación. Esta enésima ocasión en la que ETA se mofa cruelmente de las esperanzas que albergaba la ciudadanía incrementa la desconfianza y el desprecio de la sociedad hacia los terroristas. Por eso, la próxima vez que alguien crea ver una «clara voluntad» por parte de ETA para abandonar la violencia deberá presentar no ya indicios o*

convicciones, sino pruebas irrefutables de que eso es así. Y esas pruebas no pueden ser otras más que el anuncio definitivo de renunciar a la violencia y la declaración de autodisolución por parte de ETA. Mientras tanto, la flagrante disposición de los dirigentes de la ilegal Batasuna a dar cobertura política a cuanto ETA haga impide pensar en que la izquierda abertzale pueda regresar a la legalidad”.

En relació a l'esquerra abertzale, *El Correo* en el seu article editorial “*Hechos y palabras*” (09.01.2007) condemnava “(...) la resistencia de la formación ilegal a apartarse del terrorismo”, la qual cosa “(...) acentúa la endeblez como interlocutor de Otegi, protagonista de las negociaciones que desembocaron en las dos últimas treguas reventadas por la organización terrorista, y enfatiza la subordinación de Batasuna al dictado de las armas”. A part d'això, l'editor acusava Otegi d'equiparar un govern democràtic amb una “organització assassina”: “(...) Batasuna no puede ahora sacudirse la responsabilidad de haber alimentado durante meses las amenazas de ruptura del alto el fuego lanzadas por ETA, con pronunciamientos que elevaban el listón de sus reivindicaciones, siempre lejos de lo que cualquier Estado constitucional podría admitir. Resulta de una cínica desfachatez que la formación ilegalizada se limite a lamentar las dramáticas consecuencias del atentado de Barajas o pretenda presentarlo como un obstáculo superable en el convulso devenir de un proceso que no sólo ha quedado roto, sino del que las instituciones democráticas no pueden extraer otra conclusión que la de rechazar tajantemente los señuelos de ETA y Batasuna. La izquierda abertzale continúa dando cobertura a los violentos. Los partidos democráticos no pueden permitir que las palabras de Otegi incrementen la confusión en un momento en el que la desunión de las dos principales formaciones, (...) únicamente beneficia a las pretensiones desestabilizadoras de ETA y a las actitudes políticas más ventajistas”.

Ben diferent era l'òptica dels editorials catalans “I el castell de cartes s'ensorra” (31.12.2006) del diari *Avui* i “Cop dur d'ETA a un procés de pau que queda en suspens” (31.12.2006) d'*El Punt*. Segons aquests dos diaris, feia dies que les coses no anaven bé, malgrat la “confiança”, l’“optimisme” i la “inconsciència” del president espanyol. Tanmateix, sostenien que “el camí del diàleg no s'ha d'abandonar”. Si bé l'atemptat a Barajas suposava un retrocés

important en les relacions entre el govern i ETA, això no significava que s'hagués d'aturar definitivament el procés de pau, afirmava *El Punt*. Ara bé, el seu editor considerava que "(...) si ETA volia fer una demostració de força per pressionar el govern, n'ha fet un gra massa". De manera semblant s'expressa *Avui*: "(...) ETA no vol avortar el procés de pau. Només pretenia –seguint el grotesc guió nord-irlandès- fer ahir una demostració de força. Però aquesta demostració només ha estat un error polític immens. (...) La bomba d'ahir desfà les pretensions de Rodríguez Zapatero, omple d'incerteses la legislatura i dibuixa un nou panorama polític a Euskadi i a Espanya. Un panorama molt més negre que el que fins ara havia anat obrint-se pas entre precarietats i errors".

3.4. El Partit Popular i els seus mitjans de comunicació afins, artífexs de la Teoria de la Conspiració. El macro-judici de l'11-M.

Gairebé tres anys més tard dels atemptats de l'11-M a Madrid, el 2007, s'inicià el macrojudici a l'Audiència Nacional contra els seus presumptes autors. El jutge Javier Gómez Bermúdez fou l'encarregat del procés, en què la fiscal, Olga Sánchez, pretenia demostrar que la massacre va ser obra d'una cèl·lula islamista d'Al-Qaida com a acció de resposta a la intervenció d'Espanya a la guerra d'Iraq. En el sumari obert pel jutge d'instrucció, Juan del Olmo, constava que l'atemptat va ser inspirat per Rabei Osman, l'*Egipci*, i que el narcotràfic va servir per finançar l'acte terrorista, que es va realitzar mitjançant la compra d'explosius robats pel miner espanyol José Emilio Suárez Trashorras, també processat. Al mateix temps, el rerefons polític de l'assumpte continuava interferint en la tasca de la justícia i alguns mitjans de comunicació intoxicaven l'opinió pública, tot amplificant l'anomenada "teoria de la conspiració". Una teoria llançada pel Partit Popular arran de la seva derrota l'any 2004, en uns comicis que esdevingueren un capgirament electoral amb la victòria del socialista José Luis Rodríguez Zapatero. El diari *El Mundo* va ser un dels instigadors d'aquest "discurs alternatiu" que intentava posar en dubte la tesi defensada pel fiscal i insistia en la relació entre Al-Qaida i ETA. Des d'aquesta capçalera s'acusava la "premsa governamental" –en clara al·lusió a *El País*– de reproduir la "versió oficial" i crear més confusió sobre l'autoria dels fets. Així doncs, segons *El Mundo* a "*Tres falacias oficialistas sobre el informe de los explosivos*" (15.02.2007), "(...) A diferencia de nuestros competidores, nosotros no tenemos ninguna versión cerrada sobre la masacre. No hemos hecho otra cosa que intentar arrojar luz sobre sus puntos oscuros, abriendo nuevas vías para la Justicia. (...) ojalá el juicio que hoy se inicia sirva para descubrir la verdad. Hace tres años habría sido posible. Hoy, desde luego, es mucho más difícil". Respecte a l'explosiu emprat en els atemptats i el polèmic debat sobre si es tractava de Titadyn (normalment utilitzat per ETA) o Goma 2 ECO; l'editorial "*Varapalo científico a la versión oficial del 11-M*" (17.05.2007) d'*El Mundo* es mostrava satisfet perquè els pèrits havien demostrat científicament que en els trens hi havia esclatat quelcom diferent a Goma 2 ECO i en les seves conclusions afirmaven que no era possible determinar amb exactitud

quin explosiu es va utilitzar. A final d'octubre, *El Mundo* en un altre dels seus editorials (*"El final del principio en la investigación del 11-M"*, 01.11.2007) considerava que la sentència de l'11-M lluny de tancar la investigació, la deixava més oberta que mai i parlava de "forats negres" pendents de resoldre. És per això, que es comprometia amb els seus lectors a continuar indagant sobre l'autoria intel·lectual de la matança. A més a més, es felicitava per la "tenacitat" i "constància" dels seus periodistes per esclarir els fets, malgrat els atacs rebuts per part dels mitjans afins al govern. Uns mitjans "oficialistes" que havien intentat sistemàticament "denigrar" *El Mundo*, en paraules de l'editor. Alhora, tal com posava de manifest aquest mateix rotatiu, assistíem a una "batalla d'opinió pública sobre la interpretació de la sentència".

Els retrets entre *El Mundo* i *El País* a través dels seus editorials fou constant. El primer titllava el segon de "premsa governamental" i, a la seva vegada, el segon acusava el primer de "mitjà sensacionalista". Per *El Mundo* (*"¿Conspira también la gran prensa mundial contra la versión oficial del 11-M?"*, 02.11.2007): *"(...) Es un sarcasmo que quien más hable de sensacionalismo estos días sea precisamente el medio más identificado con la estrategia del Gobierno y la Fiscalía de presentar los atentados como una respuesta a la decisión de Aznar de respaldar la guerra de Irak. Pese a todos los esfuerzos de ese rotativo por hacer pasar a Rabei Osman, El Egipcio, por el paradigma del cerebro del terrorismo islamista, no ha habido manera de troquelar esa interpretación política"*. Per tant, si bé *El Mundo* afirmava "respectar" i "acatar" la sentència, en l'editorial *"Acatar la sentencia no significa enterrar el 11-M"* (04.11.2007) matisava que la resolució en cap cas demostrava que els atemptats haguessin estat una represàlia contra el suport del govern Aznar a la guerra d'Iraq: *"(...) En cualquier caso, estamos ante el final del principio de la investigación del 11-M, que queda más abierta que nunca tras la resolución. (...) La sentencia deja abiertas cuestiones sobre la planificación y organización de los atentados, ratifica, en cambio, la versión oficial sobre el origen de la dinamita y la autoría material de la masacre. Ésta es la parte con la que no coincidimos en algunos aspectos muy relevantes. (...) Según el fallo de ayer, no hay ninguna duda de que el Chino, El Tunecino, Lamari y sus compañeros yihadistas colocaron las bombas en los trenes, pero lo que no está nada claro es quién les indujo a hacerlo. Ello no sólo deja profundamente tocada la versión*

oficial de la Fiscalía y del Gobierno, sino que además pone en evidencia que existen aspectos sustanciales sobre la masacre que seguimos sin conocer". En relació amb això, afegeix: "(...) La sentencia sólo alude a Al Qaeda como un eventual referente ideológico de los autores, desechando los enormes esfuerzos de la Fiscalía para presentar las bombas como una represalia contra ese apoyo a Bush, pues de Irak no siquiera se habla".

Pel que fa a la suposada implicació d'ETA, *El Mundo* qüestionava el "trionfalisme" en què alguns mitjans de comunicació, com ara *El País*, aculliren la sentència. Així, desmentia que el judici acredités que ETA no havia participat en aquests atemptats: "(...) Lo que dijo el juez Gómez Bermúdez fue bien distinto: que de ninguno de los nueve informes policiales del sumario se habían podido deducir datos que permitieran concluir la participación de la banda, y ya sabemos cómo se cocinaban y maquillaban esos informes". Ara bé, les crítiques d'*El Mundo* no només anaven dirigides al seu competidor periodístic, sinó també al govern Zapatero, el qual acusava de "manipular" la ciutadania: "(...) Pero si lo que el PSOE intenta es acusar al PP –o este periódico- de haber sostenido que el autor de los atentados fue ETA, no sólo se equivoca, además manipula e intenta confundir a la opinión pública. Lo que EL MUNDO ha defendido y en lo que nos mantenemos –y es una opinión que hicieron suya dirigentes del PP como muchos ciudadanos- es que había pistas que vinculaban a los autores de la masacre con ETA, pistas que no hubo interés en investigar, cuando no fueron erradicadas de forma presuntamente delictiva, como en el caso de los peritos y el bórico. Naturalmente, el tribunal del 11-M no podía elaborar una versión alternativa a la que le presentó la instrucción, y de ahí que, con las pruebas aportadas, no pueda establecerse relación alguna con un terrorismo que no fuera el yihadista".

De forma semblant es pronunciava el diari *La Razón* a "El PSOE vuelve al 13-M" (02.11.2007): "(...) Los dirigentes socialistas usan la sentencia para radicalizar su discurso contra el PP. (...) Los términos utilizados por López Garrido –varapalo judicial, mentiras del PP, utilización del atentado con fines electoralistas- demuestran a las claras que su partido no está dispuesto a desaprovechar la oportunidad de mantener en su agenda política este dramático episodio". De nou, coincidia amb *El Mundo* a l'hora de recordar que "(...) el tribunal se cuida muy mucho de vincular directamente las explosiones

en los trenes de Madrid con la participación de nuestras tropas junto a las de Estados Unidos, y pasa de puntillas sobre una posible justificación de los atentados en esta operación militar. Una conclusión que la propaganda del PSOE se afanará en silenciar". ("11-M: el valor de la Justicia", La Razón, 01.11.2007).

És curiós, però la línia editorial d'ABC, poc sospitosa de ser considerada pro-governamental, es desmarcava en tot moment dels plantejaments "conspiratius" esgrimits per *El Mundo* i el Partit Popular. En l'article "11-M, *conspiración islamista contra España*" (ABC, 01.11.2007) assenyalava amb contundència que la vista oral havia demostrat que ETA no havia participat en els atemptats, alhora, que també constatava que "Aznar mai va mentir en la informació donada". Però pel que fa a l'autoria, ABC no tenia dubtes: "(...) *No hay autoría en este atentado fuera del terrorismo islamista. Es rotundamente falso que no se haya investigado a ETA y que, por tanto, esta hipótesis siga siendo válida*". A diferència dels ideòlegs de la "teoria conspirativa", ABC s'autodefinia com un diari "(...) *que hoy no tiene que dar explicaciones a sus lectores por sus informaciones, ni por su línea editorial sobre las investigaciones del 11-M. Otros son los que deben enfrentarse al desmentido de las pruebas judiciales y de la autoridad de los jueces. Ni los insultos ni las descalificaciones recibidas por no secundar las teorías conspirativas apartaron a este periódico del compromiso ético y profesional de informar verazmente a la opinión pública. A ABC le ha bastado ser fiel a sus principios y, por tanto, apelar al Estado de Derecho, respetar la independencia judicial, confiar en las Fuerzas de Seguridad del Estado y reclamar la justicia que desde el primer minuto de la tragedia merecían las víctimas. Otros no han podido con tanto*".

En oposició a la interpretació que *El Mundo* i *La Razón* feien de la sentència dictada per l'Audiència Nacional, els editorials "La sentència del 11-M" (01.11.2007) de *La Vanguardia*, "La justícia s'alça per damunt del soroll" (01.11.2007) d'*El Periódico*, "El fin de la infamia" (01.11.2007) d'*El País* i "Una sentència que no tanca l'especulació" (01.11.2007) d'*Avui* aplaudien, en primer lloc, la feina "impecable" i "eficaç" de la justícia en l'atemptat terrorista més important viscut mai a Espanya i Europa. En aquest sentit, *El Periódico* se'n congratulava: "(...) Els infames atacs d'alguns mitjans de comunicació cap al jutge instructor, a la fiscal responsable del cas i als investigadors policials no

han impedit fer una feina serena, callada i eficaç, que ha de reconfortar-nos a tots. Els que ho van fer pagaran”. En segon lloc, celebraven que la sentència hagués desmuntat la “delirant teoria conspirativa”, segons la qual ETA havia col·laborat amb els jihadistes en un atac que tenia com a objectiu final desallotjar del poder el PP. *El País* obria el seu editorial “*El fin de la infamia*” (01.11.2007) amb aquestes paraules: “(...) *La sentencia de la Audiencia Nacional sobre el 11-M no ha podido ser más clara y contundente: de conspiración nada, de ETA ni rastro*”. Més endavant, en el cos del text en clara al·lusió al Partit Popular i els seus mitjans de comunicació afins, escrivia: “(...) *Cada uno queda en su sitio: en primer lugar, aquellos medios de comunicación que han intentado hacer una instrucción paralela en un uso espurio del derecho de información, para intoxicar el debate político; pero en segundo lugar, también y sobre todo, el Partido Popular, que se ha prestado a servir de simple recadero de la prensa sensacionalista y de la radio de los obispos en el seno de las instituciones representativas. (...) Unos y otros deben una explicación a la sociedad española y especialmente a las víctimas*”. Unes víctimes, les de l’11-M, considerades de “segon ordre respecte a les d’ETA per certs sectors polítics i mediàtics”, lamentava *El País*.

En aquestes circumstàncies i, en opinió de l’editor, el Partit Popular estava “obligat a assumir responsabilitats polítiques específiques” per la conducta mantinguda durant aquests tres anys, en què “la fórmula periodística de l’autoria intel·lectual” havia pretès “sembrar” dubtes sobre la instrucció judicial. En aquest sentit, *El País* qualificava de “*mecanismo del bulo*” i de “*culebrón sensacionalista*” la sèrie en cadena d’especulacions, sospites i manipulacions que s’havien llançat envers el procés obert: “(...) *Tras la sentencia, ninguna duda debería quedar respecto de que lo sucedido el 11-M en Madrid es obra exclusiva del terrorismo yihadista. Ha quedado meridianamente claro quiénes fueron los autores de la masacre, la procedencia y la clase de explosivos que utilizaron y el modo en que se financiaron. El tribunal ha descrito con claridad cómo han operado los intoxicadores y propagadores del culebrón, los aprendices de brujo que han querido jugar a jueces, policías y periodistas, todo revuelto. (...) No es cierto, además, que el instructor Juan del Olmo no investigara las posibles conexiones con ETA; lo hizo y la consecuencia resultante es que esas conexiones no han existido*”.

Des d'*El Periódico* també s'exigia als màxims responsables d'aquesta "tesi aberrant" (un "intent barroer de falsificació de la veritat") que demanessin disculpes a les víctimes i al conjunt de la ciutadania. Per la seva banda, *La Vanguardia*, amb un to més prudent i conciliador, sostenia que "(...) *La clarificación judicial realizada debe poner fin, pues, a la utilización política del atentado del 11-M y propiciar la unidad de todos los partidos en la lucha contra el terrorismo*". Si bé *El País* parlava de "la fi de la infàmia", el diari *Avui* editorialitzava "Una sentència que no tanca l'especulació" (01.11.2007). Així doncs, malgrat que la resolució judicial "desautoritzava" les especulacions que havien intentat lligar l'organització terrorista basca als atemptats durant tot el procés; les insinuacions i fal·làcies semblaven persistir: "(...) el fet que Rabei Osman el Sayed, l'Egipci, presumpte teòric ideòleg de la matança, hagi quedat absolt per falta de proves els donarà peu –al PP i els seus mitjans de comunicació- per mantenir la teoria de la conspiració. Una teoria segons la qual qui va idear l'atemptat no s'ha de buscar en deserts remots o muntanyes remotes, en expressió literal de José María Aznar. (...) La sentència de l'Audiència, doncs, ha donat una petita bombolla d'oxigen al PP per no quedar brutalment desacreditat". No obstant, l'*Avui* es mostrava satisfet perquè després de "(...) Mesos i mesos de pretesos arguments, sospites, manipulacions i brams deixats anar per les ones radiofòniques o escrits en columnes periodístiques", finalment, aquests s'hagin "quedat en no res". Cap de les proves que segons aquests mitjans de comunicació avalarien la "connexió etarra" s'havien demostrat, tal com assenyalava l'editor: "(...) La furgoneta Renault Kangoo propietat del comando jihadista no presenta cap signe que vinculi a delictes terroristes bascos, la dinamita utilitzada pels activistes va ser Goma 2 i no pas Tytadine, explosiu habitual d'ETA, la motxilla d'esports que contenia un artefacte explosiu és una prova autèntica i no una trampa per forçar la vinculació de l'integrisme islàmic als atemptats..."

Opinions, totes elles, compartides pels comarcals *Diari de Girona* ("La sentència més esperada", 01.11.2007), *Regió7* ("Atemptats de l'11-M: la sentència més esperada", 01.11.2007), *Diari de Tarragona* ("Resolució final del 11-M", 01.11.2007) i *Segre* ("La sentència de l'11-M", 01.11.2007), entre d'altres. Aquest darrer conclouïa que "(...) Com acostuma a passar, la sentència no ha acontentat tothom, ni ha aclarit totes les incògnites, però sí que hauria de

servir per tancar totes les estèrils polèmiques sobre l'autoria, que és islamista, i sobretot perquè no s'instrumentalitzí políticament". En aquest sentit, *Diari de Tarragona* denunciava les trames conspiratives, la manca d'escrúpols d'alguns mitjans de comunicació i l'ús partidista del dolor de les víctimes. Finalment, tant *Diari de Girona* com *Regió7* opinaven que es tractava d'un "dictamen rotund" que hauria de servir "per tancar l'ambient enterbolit entorn del que ha passat a Madrid després de tres anys i mig d'investigació".

Al País Basc, les tres capçaleres analitzades (*El Correo*, *Deia* i *Gara*) coincidien en matisos a l'hora de denunciar l'anomenada "teoria de la conspiració". *El Correo* a través de l'editorial "*La verdad del 11-M*" (01.11.2007) també es manifestà amb fermesa a l'hora d'interpretar la sentència dictada per l'Audiència Nacional sobre els atemptats de l'11 de març de 2004: la sentència reconstruïa la "veritat verificable" de com es perpetrà l'atac terrorista i sobre qui hi havia darrere l'autoria: "(...) *Con su exhaustivo relato de los hechos, la sentencia desbarata las perniciosas especulaciones sobre la autoría de ETA. (...) La sentencia ha echado por tierra la recreación durante casi cuatro años de una 'teoría de la conspiración' que, alimentada desde instancias mediáticas y políticas, ha venido extendiendo sombras e imputaciones con la intención de presentar la matanza del 11-M poco menos que como un golpe interno que deslegitimaría el resultado de las últimas elecciones generales. El método empleado ha sido el de mezclar dudas razonables con patrañas para sembrar sospechas sobre la investigación policial y desacreditar la instrucción judicial y la labor desarrollada por la Fiscalía. Los efectos han sido muy nocivos, en tanto que han contribuido a trivializar la amenaza yihadista, a alimentar el escepticismo social muy por encima de lo razonable, a erosionar la credibilidad de nuestro sistema de garantías y, en esa misma medida, a agravar el dolor de muchas víctimas que, sensibles ante las insidias de la conspiración, han llegado a creer que el Estado trataba de ocultarles la verdad*". És per tot plegat, que *El Correo* demanava responsabilitat política, tot acatant la resolució judicial: "(...) *La profesionalidad demostrada por los tres magistrados en la conducción de un complejo proceso garantiza la adecuación del mismo a los requisitos del Estado de Derecho y preserva su resolución de interpretaciones espurias o malintencionadas. El propio sistema judicial dispone de los mecanismos para recurrir el contenido del fallo o corregir las indemnizaciones.*

Pero nadie debería intentar utilizar esos mecanismos para cuestionar ante la opinión pública la solidez y la relevancia del veredicto dictado. Como nadie debería argumentar o insinuar que el caso del 11-M no ha quedado judicialmente resuelto. (...) Pero si hasta ahora la teoría de la conspiración resultaba maliciosa e interesada, mantenerla tras conocer la sentencia sería un ejercicio contrario al propio sistema democrático que sólo podría explicarse porque hay en España voces que quieren enseñorearse en la crispación permanente y la mentira”.

Per la seva banda, el diari *Deia* editorialitzava, el mes de febrer, “*Tres años de manipulación*” (15.02.2007), en què manifestava el seu rebuig envers la teoria conspirativa del PP i, alguns mitjans de comunicació, com ara *El Mundo*. Lamentablement, “*(...) Semejante historia, a fuerza de repetirla y adornarla a diario con más y más embrollos, ha acabado instalándose en las mentes de quienes la han ido urdiendo hasta el punto de que, al menos en apariencia, se la han acabado creyendo ellos mismos, a tenor de la renovada vehemencia con la que la defienden día a día en las terminales mediáticas audiovisuales e impresas de la derecha. (...) y toda esta historia de tres años de manipulación tiene su origen en la primera hora, cuando desde el Ministerio de Interior de aquel Gobierno se apresuraron a apuntar a ETA como la autora del atentado, porque les resultaba más rentable en las urnas que abrían tres días después, que admitir que el islamismo extremo actuó impulsado por la participación española de Irak*”. A final d’any, arran de la sentència de l’Audiència Nacional, *Deia* publicà l’editorial “*La verdad del 11-M*” (01.11.2007) per constatar i celebrar que aquesta hagués “fulminat” la teoria de la conspiració, tot descartant la participació d’ETA en els atemptats: “*(...) frente a tanta manipulación, la sentencia establece la verdad judicial sobre lo que ocurrió en los terribles atentados de Madrid. (...) La realidad es que la sentencia fulmina con absoluta contundencia cualquier sospecha sobre la intervención de ETA y, por tanto, deja en total evidencia al anterior Gobierno del PP que intentó manipular los atentados en su beneficio. Frente a la vergonzosa mentira interesada, la verdad del 11-M ha quedado establecida, para vergüenza de tanto manipulador*”.

Tanmateix, només fou el diari *Gara* qui llançà una forta crítica a aquells mitjans de comunicació que el mateix dia 11 de març de 2004 sense esperar a cap reivindicació dels atemptats ni a esclarir per mitjà d'una investigació seriosa l'autoria dels fets van adherir-se "sense més" al discurs governamental. És per a això que editorialitzà "*La sentencia del 11-M desvela lo ya sabido*" (01.11.2007), en què exposava: "(...) Resulta cuando menos paradójico que el mismo día de los atentados esos medios, sin esperar a reivindicación ni a investigación alguna, señalaran a la organización vasca como autora de los atentados, a diferencia de la prensa internacional, que a las pocas horas apuntaba la posibilidad de la autoría de grupos de extracción islamista". I, alhora, puntualitzava: "(...) Posibilidad que Arnaldo Otegi mencionó a primeras horas de la mañana junto a su convencimiento de que ETA no estaba tras los atentados. Por eso y a pesar de que ciertos medios españoles han mantenido la delirante teoría contraria, extraña ver en titulares algo que en Euskal Herria se conoció el mismo 11-M". Finalment, *Gara* compartia l'opinió plasmada en l'editorial "*Polémica indecente*" (02.11.2007) del diari *Deia*. En aquest article, l'editor afirmava que si bé la sentència posava fi a la teoria que acusava ETA d'haver participat en els atemptats, lamentava que no hagués posat sobre la taula la responsabilitat política de l'anterior govern de José María Aznar: "(...) La actitud irresponsable del PP desde el mismo día de los atentados al ocultar la verdad, difundir un engaño masivo, buscar la deslegitimación del triunfo del PSOE en las elecciones y contribuir durante estos tres años y medio a alentar y expandir el bulo de la teoría de la conspiración han generado un profundo malestar en muchos sectores". Respecte al paper d'alguns destacats mitjans de comunicació, *Deia* els acusà d'actuar de forma "*deplorable y alejada de cualquier norma deontológica*".

3.5. La sentència del TC tomba la proposta de referèndum del lehendakari Ibarretxe

Tal com s'ha exposat en un apartat anterior d'aquest mateix capítol de la present tesi, el conegut com a "Pla Ibarretxe" –reforma estatutària- fou aprovat en el Parlament basc el 30 de desembre de 2004, però mesos més tard la majoria del Congrés de Diputats espanyol el va rebutjar. Aquest fet va precipitar la convocatòria anticipada d'eleccions, en les què la coalició PNB-EA va guanyar de nou, encara que de forma ajustada, i el PSE va recuperar la seva condició de segona força a la cambra. Així començava una nova legislatura marcada pel procés d'alto el foc d'ETA, el seu posterior trencament arran de l'atemptat a la T4 de Madrid, l'any 2006, la il·legalització de l'esquerra abertzale –i les seves "llestes blanques"- en els comicis municipals de 2007 i l'ingrés a presó del seu màxim dirigent, Arnaldo Otegi, setmanes més tard. En aquell mateix any, el lehendakari llançà una nova proposta: la convocatòria d'una consulta no vinculant, prevista pel 25 d'octubre de 2008, perquè Euskadi "pugui exercir el seu dret a decidir". El 2008, el tràmit parlamentari per donar llum verda a la iniciativa provoca que la premsa en fes més ressò.

Bona part d'aquesta interpretava negativament el "cop d'efecte" de Juan José Ibarretxe. Hi havia, doncs, un rebuig generalitzat envers la proposta de referèndum impulsada pel lehendakari basc, per la seva "manca de legitimitat" i pel fet que l'executiu de Vitòria "no tenia atribucions per convocar la consulta". *La Vanguardia* en l'editorial "*El atolladero de Ibarretxe*" (30.05.2008) qualificava el pla sobiranista d'"unilateral", "incert" i "confús": "(...) *Perdido en el atolladero que él mismo se ha fabricado, Ibarretxe se juega su trayectoria al todo o nada, con un punto de irrealismo desconcertante. (...) Ibarretxe debería hacer gala de un mayor sentido histórico, conduciendo sus demandas políticas por los cauces previstos en la Constitución y buscando el máximo respaldo político y social*". Més contundents es pronunciaren *El Periódico* ("El viatge cap enlloc d'Ibarretxe", 21.05.2008 i "El nou error del lehendakari", 29.05.2008), *El País* ("*Prisionero del plan*", 21.05.2008), *El Mundo* ("*Ibarretxe mantiene su pulso tras una reunión fallida de antemano*", 21.05.2008), *ABC* ("*Ibarretxe en La Moncloa*", 21.05.2008) i *La Razón* ("*Viaje a ninguna parte*", 21.05.2008) contra allò que consideraven que era un "desafiament a l'Estat". Tots ells, per mitjà

dels seus articles editorials, descriuen la iniciativa del lehendakari emprant la terminologia següent: “consulta fora de la llei”, “consulta inconstitucional”, “consulta-trampa”, “consulta popular previa a un referèndum d’autodeterminació o plebiscit independentista, que xoca amb la legalitat constitucional”, “fórmula sobiranista”, “deliri sobiranista”,... A més a més, opinaven que el “full de ruta” d’Ibarretxe, de nou, era “inconsistent” i, alhora, posava sobre la taula unes pretensions “inacceptables”. Vist això, *El País* afegia que aquesta “proposta d’adhesió a un projecte nacionalista de tall sobiranista” de cap de les maneres reflectia la “pluralitat basca”: “(...) *Una propuesta suya personal que ha sido formulada sin contar con las instituciones vascas y para cuya eventual aceptación, además, el presidente del Gobierno carece de competencias*”. Ara bé, no només es tractava de la “falta de consens” de la societat, sinó que segons argumentava *El País*, també esdevenia “incongruent” que el lehendakari pretengués continuar “amb aquest viatge” quan el terrorisme d’ETA persistia. Davant d’aquest escenari, “(...) *Las alternativas que se abren ahora ante Ibarretxe son limitadas. O bien disuelve la consulta en una convocatoria anticipada de elecciones, una decisión para la que sí tiene competencias, o bien se lanza por el camino de desbordar la legalidad. Aparte de las incertidumbres de la confrontación a la que podría dar lugar una iniciativa de esta naturaleza, el coste electoral para el PNV sería muy elevado. Y el PNV lo sabe*”.

Des d’una òptica semblant, *El Periódico* criticava que “(...) en el projecte de l’entossudit Ibarretxe, es podria fer un referèndum sense que ETA hagués deixat les armes”, amb la qual cosa “(...) els partidaris del sí podrien fer campanya amb una relativa normalitat i els del no haurien d’exposar les seves raons envoltats d’escortes i amb por de ser assassinats”. En relació amb això, el comarcal *Segre* (“L’ordre dels factors”, 29.05.2008), es preguntava quin sentit tindria una resposta afirmativa en el referèndum si després ETA continués matant: “(...) Mentre els terroristes continuïn empunyant les armes, preguntes d’aquest tipus semblen un brindis al sol, perquè l’únic raonable és que ETA deixi les armes i després, en un clima de pau, es preguntí el que es vulgui i es creïn les taules de negociació que els bascos creguin convenients”. Però hi havia més, matisava l’editor d’*El Periódico*: “(...) el text promogut pel

lehendakari ha eludit la condemna expressa del terrorisme etarra, cosa que podria permetre al PNB i al seu soci comptar en la votació parlamentària amb el suport d'EHAK, la formació hereva de Batasuna, que no rebutja els assassinats. Ibarretxe, en una decisió que el retrata per a la història, ha preferit quedar en mans dels que no condemnen ETA a perdre una votació al Parlament de Vitòria. Per a ell pot ser una victòria aritmètica, però a l'elevat preu de perjudicar la convivència entre els bascos". En darrer lloc, aquest rotatiu pensava que Juan José Ibarretxe s'havia equivocat de nou en els seus plantejaments i l'acusava d'"irresponsabilitat política" i de "manca de realisme". De la mateixa manera que d'altres capçaleres, com ara *El País*, *El Periódico* confiava en el resultat de les eleccions al País Basc previstes pel 2009 per desencallar la situació, en què pronosticava "un sorpasso" del PSE. D'altres diaris, com *La Vanguardia* o *El Mundo* sostenien que l'objectiu d'Ibarretxe "era tensar la corda" per intentar guanyar vots de l'esquerra abertzale –il·legalitzada– i assegurar-se una nova victòria a la lehendakaritza.

A Catalunya, el contrapunt a aquest clima d'opinió dominant, l'aportaren només els diaris *Avui* i *El Punt Barcelona*. Els dos es mostraven partidaris de convocar aquesta consulta, apel·lant a un dret democràtic. A través de l'editorial "El País Basc no es mereix aquest tracte" (21.05.2008), l'*Avui* recordava que l'anomenat pla Ibarretxe no era més que un intent de reformar l'Estatut d'Autonomia d'Euskadi. El seu rebuig en el Congrés de Diputats explicava i justificava, en part, segons l'editor que el lehendakari en donés resposta per mitjà d'aquest referèndum: "(...) Si el Partit Popular i el PSOE es neguen a tan sols discutir el text aprovat pel legislatiu basc, quina és la via que ha de prendre la voluntat dels bascos? És clar que el camí no és el de les armes. Però, aleshores, per què es posen tantes dificultats a la via política?" És evident, afirmava el rotatiu, que "tothom juga amb els seus interessos partidistes". Per una banda, el propi Ibarretxe que "(...) pretén aprofitar electoralment la més que comprensible frustració dels bascos davant la porta tancada de Zapatero". I de l'altra, el Partit Socialista d'Euskadi, que "(...) vol aprofitar el bon moment electoral per forçar la convocatòria de comicis autonòmics, especialment després de l'espectacular resultat a les urnes el 9 de març passat". Que "tots juguin les seves cartes", era "lícit". Ara bé, allò que no

tenia sentit segons l'Avui era "(...) posar impediments a la democràcia, i el que demana el govern basc és, precisament, l'exercici més net i clar del que significa la paraula *democràcia*. Un referèndum no és cap imposició, és tan sols consultar el poble. A qui li poden fer mal les urnes? Ningú no hauria de témer davant la millor forma de fer front als conflictes polítics: les urnes". Aquestes mateixes reflexions eren compartides per la línia editorial d'*El Punt Barcelona* a "El lehendakari força la màquina" (30.05.2008): "(...) En un context democràtic, preguntar als ciutadans sobre qüestions cabdals com aquestes mereixeria un suport unànime. Fer-ho al País Basc, o a qualsevol *autonomia* sense l'autorització del govern espanyol està prohibit per les lleis". És per això que, al seu entendre, l'acció del lehendakari esdevenia "un intent valent" per permetre que els ciutadans d'una nació poguessin fer efectiu el seu dret a decidir. I en tot cas, assenyalava l'editor, "(...) Serà un govern legítim, l'espanyol, qui ho impedirà si finalment el Parlament de Vitòria ho autoritza". En definitiva, "(...) Zapatero, com va passar amb el *pla Ibarretxe*, no es mourà del marc legal perquè li és favorable, però el gest del govern basc aprovant un projecte de llei i portant-lo al Parlament és un pas endavant", conclouia *El Punt*.

Des del País Basc, el diari *Deia* a "*Zapatero vuelve a decepcionar*" (21.05.2008) lamentava que "(...) *El presidente español se enroca en el no a la propuesta del lehendakari sin ofrecer alternativa alguna y, con la vista puesta en las elecciones autonómicas, parece cerrar con un portazo la vía del acuerdo y abrir la de la confrontación*". Dies més tard, a través d'un altre dels seus editorials, titulat "*Cierra la muralla*" (29.05.2008), afirmava que com era d'esperar, el projecte de llei sobre la consulta popular anunciada pel lehendakari, havia rebut la negativa generalitzada i sense matisos per part de tots els "fronts constitucionalistes". L'editor considerava la proposta del tot legítima, sobretot en un moment que calia desbloquejar la situació actual després del trencament de la treva: "(...) *Tras el anuncio de ayer, ya no se podrá acusar al Gobierno vasco de ambigüedad, puesto que las cartas están encima de la mesa. Había que desatascar el bloqueo creado tras el fin del alto el fuego y el lehendakari lo ha intentado. (...) Tan legítimo es presentar la iniciativa como apoyarla o rechazarla. Eso es la democracia. Lo que no es de recibo es el portazo antes incluso de presentarse y de debatirse. (...) Sobre la legalidad o no del procedimiento, los tribunales decidirán, aunque pocas dudas*

caben, dado el estado de la justicia española, sobre el sentido que tendrá dicha decisión y la suerte que correrá la ley, si finalmente la aprueba el Parlamento vasco". De forma semblant, Gara compartia l'opinió envers el més que possible "veto" o "prohibició" de la consulta per part de l'Estat espanyol. Però, sent conscients del desenllaç, Gara a *"Aún quedan muchos interrogantes"* (29.05.2008) llançava algunes crítiques al govern basc, presidit pel PNB: *"(...) a estas alturas, una vez que el Estado español ha manifestado de forma inequívoca que son ellos los garantes de que la sociedad vasca no puede decidir, el verdadero debate está ahora en saber cuál va a ser la postura del gobierno de Lakua. La pelota, por lo tanto, sigue en el tejado del lehendakari (...). Porque si se trata simplemente de demostrar la falta de democracia en el Estado español, Ibarretxe llega pero muy tarde*". I els preguntava sobre quin pla alternatiu tenien per afrontar la negativa de l'Estat: *(...) ¿Van a liderar a su pueblo frente al veto antidemocrático o van a negociar como partido su estatus dentro de ese antidemocrático marco político? (...) ¿pervén realmente dar respuesta a Madrid o Ibarretxe hará con los votos del Parlamento, sean los que sean, lo mismo que en 2005?"*

L'endemà de l'aprovació al Parlament de Vitòria de la llei de consulta, Deia a *"Trámite cumplido"* (28.06.2008) assenyalava algunes "ombres" que s'amagaven darrere d'allò que el lehendakari qualificà de "jornada històrica", com ara, l'amenaça del govern espanyol d'interposar un recurs contra la llei davant el tribunal constitucional. D'altra banda, el suport just, el mínim, parlamentari per donar llum verda a aquesta llei podia ser fàcilment interpretat de "manera hostil" per certs sectors "espanyolistes": *"(...) Los políticos y analistas medáticos opuestos a la Ley van a interpretar esta aprobación como un fracaso"*, malgrat haver prosperat. Deia també desmentia que la llei fos "il·legal", "inconstitucional" o que "dividís la societat": *"(...) Que la consulta divide es una afirmación que no se sostiene desde el punto de vista democrático, puesto que la democracia se fundamenta en consultar a los ciudadanos y a nadie se le ocurriría sostener que ese ejercicio democrático divide a la sociedad. Que la consulta es ilegal e inconstitucional, es afirmación que por repetida no por ello deja de ser una falacia; la consulta aludida en la ley aprobada ayer sería ilegal si fuera vinculante, que no es el caso ni tiene facultad para ello el Parlamento vasco (...). Quienes están en contra de lo*

aprobado ayer deberían presentar alguna propuesta que no sea repetir la liturgia de tantas décadas de condenas, movilizaciones, crispación y vuelta a empezar". Ara bé, la línia editorial de Gara "carregava les tintes" en les intencions poc clares del propi lehendakari, Juan José Ibarretxe, en el seu camí de ruta. A "Un pleno para recorrer un camino muy limitado y ya recorrido" (Gara, 28.06.2008), s'esgrimia que "(...) Dejando de lado las características del proyecto aprobado, quedan pocas dudas de que se trata de una ley de consulta sin vocación de materializarse". Per aquest diari, tal com s'exposava a "De la importancia de la consulta a la insoportable levedad de la no-consulta" (29.06.2008), el Partit Nacionalista Basc s'havia marcat "un farol", catxa en català: "(...) Con ese denominado pleno histórico que en realidad tuvo más de brindis al sol concluye un curso político en el que la iniciativa ha copado páginas y páginas de diarios y horas y horas de discursos, a falta de noticias más sustanciales. El modo en que el PNV la ha ido desinflando antes de llegar al 27 de junio la ha reducido a la categoría de farol, más evidente aún cuando se apunta que el Tribunal Constitucional dispondrá de cinco meses para decidir sobre el recurso del Gobierno español a partir de su presentación. Es decir, un plazo similar al que queda hasta las próximas elecciones autonómicas".

Mesos més tard, arran de la sentència del TC, Gara a "El lehendakari no puede sorprenderse" (12.09.2008) insistia en aquests arguments: "(...) lo que hoy debería explicar el lehendakari es por qué ha embarcado a miles y miles de ciudadanos que creen en él en una aventura política condenada a estrellarse contra el muro del Estado si no tenía voluntad o posibilidad de mantener la confrontación democrática con ese Estado una vez que recibiera la primera bofetada. La historia de la Ley de Consulta acabó ayer. Pero no acabó porque el Tribunal Constitucional haya dictado su inconstitucionalidad, sino porque ni el gobierno ni los partidos que deberían seguir defendiéndola tienen intención de mantener su apuesta más allá de un pataleo inicial". Malgrat això, l'editor subratllava que la qüestió de fons que explicava aquesta sentència no era altra que la pròpia essència d'Espanya: "su indivisibilidad y la negación de cualquier otro sujeto político". Dit d'una altra manera: "(...) La sentencia conocida ayer es nítida al respecto, en España no hay más sujeto de decisión que la Nación constituida en Estado". Per consegüent, "(...) la cuestión ha acaparado la agenda política y mediática porque bajo la iniciativa subyace el verdadero

meollo del conflicto: el derecho a decidir de la ciudadanía vasca y el omnipresente veto español". Tot aquest procés, a més a més, evidenciava segons Gara la manca de legalitat al País Basc, la qual cosa convertia el Parlament en un lloc on simplement escenificar les aspiracions sobiranistes, frustrades per l'aparell de l'Estat.

Mentrestant, l'editorial "*Prohibido preguntar*" (13.09.2008) de *Deia* tampoc s'estranyava pel més que previsible pronunciament del TC, que al·legava com argument que "el dret a decidir" lesionava "la sobirania nacional" espanyola. Alhora, censurava l'actitud dels "partits bascos d'obediència estatal" envers la sentència i, en contra d'allò que aquests desitjaven, *Deia* es mostrava partidària de recórrer al Tribunal Europeu per defensar la decisió del Parlament de Vitòria: "(...) los partidos vascos de obediencia estatal, PSE y PP, se apresuraron a aplaudir la sentencia y a exigir al Gobierno Vasco que acate el fallo, exigencia que denota un especial interés por trasladar a la opinión pública –vasca y española- una especie de imagen de insumisión obsesiva por parte del lehendakari. PP y PSE exigen que hasta aquí ha llegado el empecinamiento del lehendakari, que el fallo del TC es una muestra de normalidad democrática y que quede el asunto zanjado. (...) Pero normalidad democrática es, también, agotar el recorrido legal para defender la decisión del Parlamento vasco, (...) el recurso al Tribunal Europeo de Derechos Humanos".

Ben diferent és el posicionament d'*El Correo*, que esdevé el "contrapunt discursiu" al País Basc, tot compartint, en canvi, opinió amb bona part de la premsa d'àmbit estatal. Per *El Correo*, la consulta ideada pel 25 d'octubre de 2008, la qual preveia la convocatòria d'un referèndum l'any 2010, esdevenia la continuació de l'anomenat "Pla Ibarretxe" i, per tant, comportava la ruptura del marc constitucional amb l'objectiu de satisfer les "aspiracions nacionalistes". O dit d'una altra manera, la consulta estava orientada a "desvincular Euskadi de l'Espanya constitucional". L'editor afirmava que aquesta "proposta descabellada" de convocar una consulta popular a Euskadi, inaugurava la "via sobiranista". Per això, "(...) lejos de constituir una metodología inocua, desborda por sí misma el ordenamiento vigente abocando a la sociedad vasca a emprender un camino que, de partida, prescinde por completo de la Constitución y del Estatuto. La mera convocatoria de una consulta popular para comprometer a los partidos a negociar las bases de la convivencia futura

cuestionaría el marco de libertades y autogobierno que comenzó a construirse con la Transición para dar paso a otro proceso transitorio que alcanzaría su final sólo en la medida en que satisficiera las aspiraciones nacionalistas. (...) la agenda del lehendakari no sólo pretende salvaguardar el poder que hoy ostenta el nacionalismo, sino que está ideada para perpetuarlo. Es más, para perpetuarlo en la confrontación con el Estado constitucional". ("Propuesta cerrada", El Correo 10.05.2008).

A *"Ibarretxe en su callejón"* (21.05.2008), *El Correo* persistía en la idea que el govern basc intentava *"desbordar los cauces que brindan la Constitución y el Estatuto. (...) Desde la Declaración de Lizarra, el desarrollo del autogobierno vasco se ha visto bloqueado precisamente por la deriva soberanista del nacionalismo gobernante, que no quiere admitir que resulta imposible simultanear el incremento de las competencias en manos de la Comunidad Autónoma del País Vasco con la pretensión de desengancharla del Estado constitucional hasta dotarla de un'estatus de libre asociación"*. No obstant, l'editor anava més enllà i insinuava la convivència entre els "nacionalistes" i l'entorn "radical" i/o "terrorista": *"(...) son propuestas como la suya las que acaban supeditando el logro de la paz a la previa apertura de un proceso soberanista. Basta constatar que este proceso sólo puede ser inaugurado con el concurso de los escaños de EHAK para concluir que Ibarretxe se ha situado, de cara al pleno del 27 de junio, entre la intolerable legitimación, una vez más, de la izquierda abertzale y el fracaso que para él y su partido supondría no sacar adelante su ansiada convocatoria de consulta popular"*. En relació amb el terrorisme d'ETA, *El Correo* en aquest mateix article editorial acusava el lehendakari Ibarretxe de desentendre's de qualsevol compromís de fons en matèria antiterrorista; *"(...) como si las condenas formales de los atentados de ETA por un lado y la tarea policial encomendada a la Ertzaintza por el otro fuesen suficientes para cubrir el expediente que en ese tema corresponde a las instituciones vascas. Cuando la acción del Gobierno que preside y de los tres partidos que lo integran debería ser la deslegitimación sistemática y sin excepciones del terrorismo y la censura permanente de la cobertura que le presta la izquierda abertzale"*.

Novament, a l'editorial *"Lenta agonía"* (29.05.2008), *El Correo* emfasitzava en el fet que la consulta, al seu entendre, havia estat *"dissenyada*

per apoderar-se de l'electorat de Batasuna". Vist això, la llei aprovada al Parlament de Vitòria "(...) *ha quedado presa de los intereses de ese mundo, que la ha convertido en instrumento de su estrategia política. Sólo puede prosperar con su apoyo* –si bé només va obtenir el suport d'una de les diputades d'EHA, la resta es va abstenir-, *como ya ocurrió en diciembre de 2004. Ibarretxe se muestra indiferente a esa contaminación. Pero se refleja con claridad en la forma y en el contenido de la propuesta. La consulta tiene dos partes que se vinculan de forma endeble e interesada: el 'final dialogado de la violencia' y la negociación sobre 'el ejercicio del derecho a decidir'. Sólo la pretensión de Ibarretxe las hace indisociables. Necesita meter a ETA en la consulta, pero no de cualquier manera; sólo de forma que vuelva a permitir el acomodamiento del mundo de Batasuna y refuerce la pretensión central de Ibarretxe: el derecho a decidir. ¿Se considera que únicamente el reconocimiento de ese derecho otorga auténtica legitimidad para exigir la desaparición de ETA? Si no es así, ¿por qué se vinculan indisociablemente uno y otro?*" Altrament, l'editor qualificava la consulta de "*mero instrumento de dilación*": "(...) *Tras más de cinco años de plan, Ibarretxe necesita seguir alargando el tiempo político. A pesar de los síntomas de desestabilización de su partido, del hastío de la sociedad, de la parálisis en que estamos inmersos, pretende seguir con la misma estrategia hasta 2010, cuando menos. Ibarretxe está agotado; carece de otro programa que no sea su plan. Y éste no puede prosperar. Es indispensable que acabe esta agonía*".

En un altre dels seus editorials ("*Maraña ilegal*", *El Correo*, 29.05.2008), publicat el mateix dia, s'esgrimia que el projecte de la llei de consulta no només constituïa una iniciativa abocada a "xocar" contra el Tribunal Constitucional, donada la seva manifesta "il·legalitat"; sinó també representava l'obstinada voluntat del lehendakari per "posar a prova l'Estat de dret". Acusava de nou a Ibarretxe d'"(...) *enredar a la sociedad vasca mediante un argumento circular que empieza y termina en la supuesta existencia de un derecho primigenio de ésta a decidir su futuro, desentendiéndose de que es una realidad plural y no homogénea, y de que forma parte de un todo del que tampoco puede desprenderse unilateralmente*". Respecte a la suposada "il·legalitat" del projecte, *El Correo* opinava que aquesta es fonamentava en el fet que les institucions basques "no tenen potestat per convocar consultes populars", si no

compta amb el suport del govern espanyol, el Congrés i el Rei. Però, a més a més, des del seu punt de vista, *“(...) dicho problema se hace aún más palpable dada la naturaleza de la consulta en cuestión, que versa sobre aspectos nucleares de la convivencia, y afecta al anclaje constitucional y estatutario de la libertad y del autogobierno de los vascos”*. Sobre el contingut de la consulta, l'editor titllava d'absolutament reprovable que l'executiu basc pretengués sotmetre a la consideració ciutadana la possibilitat de donar suport a un procés de final dialogat de la violència, *“(...) precisamente cuando ETA, lejos de «manifestar su voluntad inequívoca de poner fin a la misma», continúa reiterando mediante execrables actos que trata de doblegar la voluntad de las instituciones y de la sociedad mediante el sistemático empleo del terror asesino. Y es de una inusitada cobardía moral que el Gobierno vasco haya decidido obviar en la citada pregunta toda condena del terrorismo o, siquiera, toda expresión de exigencia a ETA para que abandone definitivamente la violencia. No es éste el momento de invitar a la ciudadanía a hacerse cábalas en torno a futuribles que en la formulación del Gobierno vasco dependerían siempre de la voluntad de los etarras. Las instituciones y la sociedad están a estas alturas tan escarmentadas por la obstinación terrorista que únicamente el previo y verificado abandono de las armas por parte de ETA podría dar lugar a un final dialogado con quienes ya hayan desistido de perpetuarse en el terror”*.

Curiosament, *El Correo* i d'altres diaris que durant la campanya electoral al País Basc l'any 2001 (analitzada en un capítol anterior de la present tesi) denunciaven la manca de llibertats en aquest territori, passat el temps i arran de la proposta d'Ibarretxe, exclamaren tot just el contrari. També, gràcies a l'existència d'un sistema constitucional i estatutari consolidat, la societat basca ha pogut desenvolupar el seu autogovern i *“(...) compartir con el resto de los españoles la etapa democrática más libre y próspera que haya conocido nunca”*. (*“Desafío consumado”*, *El Correo*, 28.06.2008). En altres paraules, *“(...) La sociedad vasca lleva ya treinta años decidiendo en libertad tal como se hace en cualquier democracia: siguiendo procedimientos tasados cuya posible modificación también está tasada. Pero la gran trampa que encierra la pregunta -y que entrañaría la celebración de la consulta- es que hace tabla rasa de la existencia de una democracia constitucional, niega implícitamente que exista en Euskadi un sistema democrático, y pretende levantar el andamiaje*

soberanista partiendo precisamente de la consulta programada para el próximo 25 de octubre. Una vez más el lehendakari Ibarretxe y su Gobierno se han deslizado hacia el terreno que más conviene a ETA y a la izquierda abertzale, vinculando el logro de la paz a la apertura de un proceso soberanista sin fin y trasladando al Parlamento vasco un proyecto que sólo saldrá adelante si lo apoya EHAK y que, por eso mismo, ha sido redactado para que EHAK pueda apoyarlo sin reservas". ("Maraña ilegal", El Correo, 29.05.2008)

Arran de l'aprovació parlamentària de la llei de consulta, l'editorial "Desafío consumado" (28.06.2008) d'El Correo insistia en què es tractava d'una iniciativa "inconstitucional", que per ella mateixa provocava divisió i que es trobava "greument contaminada per l'amenaça terrorista". Al mateix temps, significava un perjudici per la "convivència entre diferents opcions i sensibilitats en una Euskadi plural". Pel que fa al contingut de la consulta, "(...) Su texto ni siquiera demanda el fin del terror; sólo lo contempla como supuesto. Con lo que se sitúa muy lejos del clamor popular para que ETA desaparezca con la indudable finalidad de lograr ese único voto que EHAK prestó ayer a Ibarretxe para sacar su consulta adelante. (...) Una consulta diseñada así es todo menos 'no vinculante', porque su mera celebración cortaría la cinta del inicio de una carrera sin fin hacia la soberanía, situando además a ETA en cabeza". En definitiva, un projecte de "confrontació": "(...) Pero el aspecto más censurable de la iniciativa que Ibarretxe logró que se aprobara ayer es la ventajista presunción de que sirve «para desatascar la situación de bloqueo político y de violencia», cuando lo que provoca es todo lo contrario. Como ocurriera con el pacto de Estella, primero, y al tramitar la primera versión del plan Ibarretxe, después, nadie puede pretender que aporta vías de solución a los desencuentros que lastran al País Vasco proponiendo fórmulas unilaterales o escoradas hacia el cumplimiento de las aspiraciones más marcadamente nacionalistas. Especialmente cuando éstas se inspiran en la necesidad de convencer al fundamentalismo terrorista. Pero lo que resulta verdaderamente hiriente es que el lehendakari insista en presentar su propuesta como una iniciativa de paz cuando la confrontación política que provoca su aventura constituye para ETA ese último aliento que la banda busca cada vez que se percata de su extrema debilidad y de su insignificancia política". Per tant, al seu entendre, la pretensió del lehendakari Ibarretxe de respondre per mitjà de la

seva iniciativa a la demanda d'una societat que desitja viure en pau “es sencillamente falaz”. En un altre ordre de coses, en opinió la seva opinió, “(...) *La sublimación del derecho a decidir, concibiéndolo de forma unívoca y absoluta, constituye el subterfugio victimista del que Ibarretxe trata de servirse para presentarse a unas autonómicas que no tiene más remedio que adelantar con la vitola de una coherencia sustentada en la huida hacia delante*”.

Coneguda la sentència del Tribunal Constitucional, *El Correo* a “Consulta anulada” (12.09.2008), com era d'esperar, es mostrà plenament satisfet per “situar fora de tota raó jurídica la llei de consulta”: “(...) *La pretensión de tal convocatoria, alegando que no se trataría de un referéndum vinculante, cuando la iniciativa obedecía a la apertura de un proceso de revisión y desbordamiento del marco constitucional mediante la consagración del 'derecho a decidir' del 'pueblo vasco', no contaba con encaje alguno en el ordenamiento vigente*”. En aquest sentit, l'editor exigia al lehendakari i el seu govern que acatessin la sentència. A més, “(...) *Están obligados, a reconducir de una vez sus pasos hacia el cauce del Estatuto y de la Constitución. Si su pretensión continúa siendo modificar el marco jurídico y político actual, tendrán que intentarlo siguiendo las reglas del juego establecidas para reformarlo. Y esas reglas están pensadas para que cualquier cambio constitucional o estatutario se base en el consenso y no en la división, en la convivencia y no en la ruptura*”.

Finalment a “Recurso de campaña” (13.09.2008), *El Correo* interpretava la decisió de l'executiu basc de recórrer a Estrasburg per defensar la consulta tombada pel TC, de la manera següent: “(...) *Pero si Ibarretxe y el nacionalismo gobernante han decidido acudir al Tribunal de Estrasburgo denunciando al Estado español a seis meses de las próximas elecciones al Parlamento vasco no es porque crean que allí les darán la razón; es porque pretenden concurrir a los comicios apurando todos los resortes del victimismo. El próximo 25 de octubre no habrá consulta alguna, pero Ibarretxe ha conseguido ya trasladar su propósito plebiscitario a las elecciones autonómicas. (...) Pero resultaría desolador que la sociedad vasca se dejase envolver el próximo mes de marzo por la pose agraviada de un lehendakari obstinado en adentrarse por el callejón sin salida que él mismo ha diseñado*”.

CAPÍTOL 4. La culminació d'un procés per “desallotjar” el nacionalisme basc de les institucions. L'1 de març de 2009: el canvi de govern al País Basc; Patxi López nou lehendakari.

4.1. Un canvi de govern fruit dels efectes de l'aplicació de la Llei de Partits

Els comicis anticipats previstos per l'1 de març de 2009 esdevenen una nova ocasió per les formacions “espanyolistes” per forjar un canvi de govern. Aquest cop, aconsegueixen el seu propòsit. Per primera vegada en 29 anys, des de la instauració de la democràcia, el “bloc estatalista” (PSE-EE, PP, UPyD) obté majoria absoluta al Parlament de Vitòria-Gasteiz. Això, però, s'explica fonamentalment per l'absència de l'esquerra abertzale en el joc electoral, tret de l'opció d'Aralar. Amb Batasuna il·legalitzada i la impossibilitat de reeditar el tripartit, malgrat el triomf en escons a les urnes del Partit Nacionalista Basc, l'objectiu d'aquells que venien proclamant l'alternança des de l'any 2001 es fa realitat. El propi lehendakari sortint, Juan José Ibarretxe, pronuncia unes dures paraules durant l'acte d'investidura del seu successor, en què intenta descriure com s'ha arribat a l'actual situació política al País Basc. Les seves declaracions són claus i clarividents:

En l'acte d'investidura del nou lehendakari, Patxi López, el 5 de maig de 2009, el seu antecessor, Juan José Ibarretxe⁴¹ denuncia en el seu discurs l'“estratègia pactada entre PP i PSOE per descavalcar el PNB de les institucions” i “repartir-se el poder”. Al seu entendre, l'elecció del candidat socialista és fruit d'una maniobra anunciada el 2001 per Jaime Mayor Oreja – arran dels comicis del 13M- i el triomf de les “tesis més reaccionàries del gir espanyolista” que lidera el Partit Popular. Ibarretxe considera que l'objectiu estratègic del tàndem PP-PSOE, en relació amb allò que alguns anomenen “problema basc”, era el de “perfeccionar la alternativa”: *“(…) En las elecciones celebradas en mayo de 2001, el objetivo declarado por el frente del Partido Popular y del Partido Socialista, representados por el Sr. Mayor Oreja y por el Sr. Nicolás Redondo, respectivamente, fue desalojar el nacionalismo de la Lehendakaritza”*. En aquella ocasió, però, *(…) El famoso eslogan del cambio no cuajó. La jugada les salió mal, pero por poco. (...) La sociedad vasca no está madura para el cambio, clamó enojadamente el Sr. Aznar. Pero fue el Sr. Oreja el que trasladó una frase lapidaria que reflejaba la nueva estrategia a*

⁴¹ <http://www.scribd.com/doc/14975853/discurso-investidura-ibarretxe> (pp. 1-7. Font consultada: 05.02.2010).

desarrollar para conseguir el objetivo común: tenemos que perfeccionar la alternativa”.

Per a Ibarretxe i, talment com es pretén demostrar en la present tesi, la Llei de Partits (2004) fou clau en aquest “perfeccionament de l’alternativa” a Euskadi. Es tracta, segons Ibarretxe, de “(...) *La trampa de la Ley de partidos. Utilizar la Ley de partidos para perfeccionar la alternativa y desalojar al nacionalismo de Ajuria-Enea. Y la alternativa se perfeccionó. (...) La decisión de expulsar del Parlamento a una parte de la sociedad vasca para facilitar la mayoría absoluta de los partidos españoles en las elecciones al Parlamento Vasco de 2009 estaba tomada. Tenían todo a su favor. Las encuestas, los medios de comunicación de la derecha y la izquierda española y, sobre todo, el engaño a los electores. Porque el patxibarretxe del Sr. Basagoiti y el gobierno trasversal del Sr. López, tenían como objetivo adormecer al electorado y ocultar la existencia de una alianza ya cerrada entre el Partido Popular y el Partido Socialista en Madrid*”. Tot i que són dos partits “*antagónicos, completamente enfrentados en España*”, (...) *precisamente en Euskadi, en lo que ellos alguna vez han calificado como el frente del Norte, estan juntos como una piña, con un objetivo estratégico trasversal: repartirse el poder*”. El resultat de l’aplicació d’aquesta Llei, al servei dels interessos del bloc espanyolista, és: un “(...) *Parlamento recortado cuantitativamente desde el punto de vista de ausencia de representación de todas las fuerzas políticas*”. Setmanes abans, en opinió de Ramón Zallo, doctor en Ciències de la Informació, a “*Gabinete López: cien días de palo y sin gobierno*” (Deia, 17.08.2009) compartia part de la tesi d’Ibarretxe. Segons Zallo, una de les conseqüències més importants de l’estratègia del nacionalisme espanyol enfront del basc ha estat la manca de llibertats polítiques: “(...) *La prohibición de cualquier acto reivindicativo alegando que se utilizan argumentos de los partidos ilegalizados es simple persecución de ideas de una corriente social excluida institucionalmente y que no tiene forma de expresión pública. Son las libertades políticas las que están en juego y algo debería hacer la oposición al respecto. (...) Pero, además, en anuncio de Rubalcaba de que ni condenando a ETA se legalizará a los herederos de Batasuna significa impedir su integración en el juego político. Es la opción por la sin solución, por la continuidad de ETA, por la exclusión política, por la*

desesperanza colectiva y un motivo para el endurecimiento de posiciones en ese sector social”.

D'altra banda, Ibarretxe en el seu discurs assenyala que l'aplicació de la Llei de Partits, conjuntament amb l'ús partidista del Poder Judicial, han aconseguit quelcom insòlit, com ara sentar al banc dels acusats, per primera vegada a la història, un lehendakari per haver dialogat, en l'exercici de la seva responsabilitat, amb l'objectiu d'assolir la pau. En aquest sentit, Ibarretxe lamenta que s'hagi *“(...) criminalizado el diálogo como instrumento fundamental en la resolución de conflictos políticos”*. En definitiva, des del seu punt de vista, l'acord entre el PP i PSOE, en realitat, configura un “Acord d'Estat” per resoldre un “problema d'Estat”: *“(...) Va más allá de la conformación de un Gobierno. Es un acuerdo político con gran apoyo mediático. (...) Estamos ante un objetivo superior que se ha de preservar: el interés general de España, en palabras del Sr. Rodríguez Zapatero y, por tanto, ante un intento serio de anulación de nuestra propia identidad nacional”*.

Uns plantejaments compartits per alguns periodistes i experts. Segons Sergi Sol (*El Punt*, 07.03.2009), l'“(...) expulsió del PNB del govern es va començar a gestar amb la llei de partits, fruit d'un acord del PP d'Aznar amb el PSOE envernissat per CiU”. Relata que *“(...) era el temps d'un Aznar envalentit que havia iniciat l'spanish gihad contra els nacionalismes que pretenien desintegrar Espanya”*. Al seu entendre, el resultat de l'aplicació de la llei de partits *“(...) és una foto tramposa de la societat basca, amb l'eliminació de prop d'un 15% dels votants si atenem la mitjana ponderada dels resultats de l'esquerra abertzale. Aquesta és una dada que negligeixen no pocs opinadors. Quan és l'únic motiu que explica per què Ibarretxe ho té tan pelut”*. És ben cert que talment com apunta l'historiador Antoni Segura (*El Periódico*, 09.03.2009), per primera vegada, l'esquerra abertzale no serà present al Parlament basc, la qual cosa, al seu entendre, és “un error polític, perquè deixa sense veu una part de l'electorat”. Si bé, Segura considera que la proclamació d'un lehendakari socialista és legal i legítima, matisa que al mateix temps és contradictòria, ja que “en vot popular el nacionalisme, tot i que a la baixa, segueix essent majoritari”.

En definitiva, el “desallotjament” del PNB del govern de Vitòria és, en opinió de Sergi Sol, “la crònica d’un assalt anunciat, a partir d’una violació flagrant de les regles de joc perpetrada, això sí, amb llum i taquígrafs”. O dit d’una altra manera, el bloc autoanomenat “constitucionalista” ha fabricat “(...) un parlament a mida de l’espanyolisme, encapçalat per la cara més amable que han trobat: Patxi López, un cop amortitzada l’època Redondo Terreros i de tota la colla de *hooligans* de l’espanyolisme nascuts a l’ombra del Foro de Ermua i convenientment finançats per l’administració de l’Estat”. Des d’aquesta mateixa òptica, el periodista Toni Strubell (*El Punt*, 08.03.2009) s’adhereix a la tesi que titlla de “trampa” aquesta llei de partits, capitanejada pel tàndem PSOE-PP i feta a mida per permetre l’arribada al poder dels constitucionalistes: “(...) És el resultat delirant d’una política ordida als despatxos de Madrid per aconseguir, finalment, que els constitucionalistes ocupin Ajuria Enea”.

Seguint aquestes teories es pot afirmar que els resultats de les eleccions celebrades l’1 de març de 2009 esdevenen una tupinada? S’ha alterat fraudulentament el compte de paperetes a les urnes? La resposta és negativa si ens referim a la definició literal del terme, però no es pot menystenir el paper que ha jugat l’aplicació de la Llei de Partits per afavorir l’avenç de les forces espanyolistes en el seu accés a la Lehendakaritza. El sociòleg Javier Elzo (*El Periódico*, 05.03.2009) assenyala que el pròxim lehendakari Patxi López té tota la “legitimitat però sense el suport de la majoria sociològica basca, que segueix sent nacionalista”. Més enllà es pronuncia el periodista Iñaki Altuna (*Gara*, 10.05.2009) a l’hora de valorar el tomb polític d’ “assalt antidemocràtic per reoxigenar un marc esgotat”. Des del seu punt de vista, ens trobem davant d’unes “urnes adulterades” fruit d’una “operació política de presa antidemocràtica” de les institucions basques: “(...) *La toma antidemocrática del Ejecutivo autonómico se convierte en un último intento de revitalizar un marco agotado frente a las condiciones políticas y sociales gestadas en los últimos años, que exigen un cambio político en profundidad que lleve consigo la superación del conflicto en términos democráticos. (...) Una operación política que ha contado como primera pieza fundamental con la adulteración de la voluntad popular, y que ha ido materializándose en función de las circunstancias concretas que la situación política y la contienda electoral han ido deparando. Así, el PSE ha logrado su objetivo de la forma prevista, a través*

de la aplicaci3n de la Ley de Partidos, pero no de la forma soñada, pues no logró acercarse lo suficiente al PNV”.

Amb d'altres paraules, l'expresident del Parlament de Vit3ria, Gorka Kn3rr en un dels seus articles d'opini3n titulat “Tupinada i futur” (*Avui*, 08.03.2009) tamb3 percep la maniobra –iniciada anys enrere per l'expresident Aznar i el seu ministre de l'Interior, Jaime Mayor Oreja- d'“amputaci3n del cos electoral basc”. Traient de l'escenari l'esquerra abertzale, i una campanya mediàtica ben orquestrada, tot comptant amb l'ajuda inestimable de la llei d'Hondt i el sistema electoral basc, ajudaren al seu entendre, a aconseguir la fita “espanyolista”: “(...) Dirigents de Batasuna a la pres3, il·legalitzaci3n del partit de l'esquerra abertzale, utilitzaci3n de l'aparell judicial per anul·lar el dret de participaci3n polìtica –prohibici3n de les agrupacions d'electors-. El terreny estava preparat: ara nom3s faltava que l'aritm3tica no els fall3s”. Ras i curt, per Kn3rr queda clar, l'endemà de l'1 de març de 2009, “(...) que la divisi3n de les forces nacionalistes, combinada amb les trampes i el bombardeig mediàtic, deixa les mans lliures a l'unionisme espanyol per arraconar cada dia m3s les opcions nacionals basques i catalanes”.

Vist aix3, Jos3 Ram3n Blázquez (*Deia*, 06.03.2009) alerta que no s'hauria de confondre l'aritm3tica amb la legitimitat. El Parlament resultant d'aquest comicis pateix de “d3ficit de legitimitat” per “impedir la concurr3ncia de l'esquerra abertzale radical”. En tot cas, sost3 i lamenta que el candidat a ocupar la Lehendakaritza intenti justificar la seva aspiraci3n –i, alhora, compensar la seva frustraci3n pels resultats- a trav3s d'“una campanya de falsificacions amb l'immens suport dels poders de l'Estat i la cobertura entusiasta dels grups mediàtics espanyols”. Per la seva banda, el senador Iñaki Anasagasti a “*Cuando el revanchismo frentista se le llama cambio democrático*” (*Deia*, 12.04.2009) tamb3 denuncia l'aliança PSE-PP per desplaçar del poder al Partit Nacionalista Basc: “(...) *El fin, pues, justifica los medios, en lugar de que los medios dignifiquen el fin*”. Per alguns analistes, al Paìs Basc els partits espanyols majoritaris han implantat una “aliança estrat3gica *basquista*” que reforça un “frontisme institucional”. Un pacte “excepcional” entre formacions “antag3niques”, units tan sols per “desbancar” all3 que representa el conjunt del nacionalisme basc. Segons el catedràtic d'Hist3ria Jos3 Luis Orella Unzu3

(Deia, 28.03.2009), “(...) Este frentismo institucional ha venido preparado con tiempo a través de la promulgación de leyes ad hoc (a partir de la Ley de Partidos Políticos) y mediante la utilización partidista de los tribunales de justicia que han forzado unas sentencias desvertebradoras y antisociales. Son leyes y sentencias legales como también lo fueron las leyes del franquismo”.

La Llei de Partits no és l'única variable explicativa, malgrat és una de les més significatives. Però, curiosament, passà força “decepercebuda” entre la premsa i la majoria dels líders d'opinió. Un silenci, si més no, sospitós. També són destacables els vots nuls i l'ascens de l'abstencionisme, per cert, en bona mesura, dels electors de l'esquerra abertzale. De forma semblant ho exposa el professor de Ciència Política Asier Blas (Deia, 03.03.2009): “(...) La primera clave electoral es la ilegalización de una opción electoral abertzale y, por lo tanto, la exclusión de 96.000 votos del reparto de escaños; sólo con esta distorsión es entendible que el resultado haya arrojado una exigua mayoría de PSE-PP-UPyD en el Parlamento. (...) La segunda clave ha sido la abstención. Más del 34% del electorado no ha emitido voto alguno, aspecto que ha acelerado la disminución de la diferencia entre los nacionalistas y unionistas en porcentaje de votos sobre el censo. (...) La tercera clave, y la que podría ser el titular del resultado electoral, ha sido la contundente victoria del PNV. (...) Los socialistas, en cambio, a pesar de mejorar sus resultados, quedaron lejos de las previsiones (o deseos) de los sondeos preelectorales”.

Al llarg d'aquest procés de “perfeccionament de l'alternativa”, l'estigmatització continuada del nacionalisme basc governant, amb el suport incondicional de determinats mitjans de comunicació escrits (*El Mundo*, *ABC*, *La Razón*, *El País* i *El Correo*), ha donat pas al seu consegüent desgat polític i ha possibilitat aquesta alternança. En aquest sentit, Juanjo Álvarez (Deia, 11.01.2009) posa com a exemple d'aquesta criminalització el judici contra l'ex-lehendakari per haver-se entrevistat amb ETA: “(...) El juicio ya ha permitido lo que muchos querían: la foto de la infamia. Ése y no otro era el fin, al que se ha llegado tras una tortuosa instrucción que ha puesto de manifiesto que el Derecho, con mayúsculas, fagocita muchas veces los derechos individuales, con minúsculas, sobre todo cuando se pone al servicio de fines políticos”.

Una alternança legítima per bé que la cambra de diputats va aprovar majoritàriament una llei que permetia a la Justícia il·legalitzar un partit en concret. Una aprovació, però, que difícilment, tal com la present tesi intenta demostrar, no hauria prosperat sense un clima d'opinió favorable. Els encarregats d'aquesta intoxicació foren els aliats mediàtics del govern presidit per José María Aznar, que de mica en mica van anar imposant un "pensament únic", del qual qui en defugia se l'acusava sense matisos de complicitat amb els violents. Fins i tot, durant aquesta darrera campanya electoral, talment com denuncia Juan Carlos Pérez Álvarez (*Deia*, 11.01.2009), des de la ciència de l'estadística, aparentment objectiva, s'ha pretès influir en l'opinió pública creant de nou la imatge d'una "Euskadi virtual": "(...) Tanto el Euskobarómetro como el Sociómetro van dirigidos al mismo fin. Construir una tendencia de voto mediante el hacer que los vascos pensemos que esas son las opciones, no ya que sean las mejores, sino que son las que más suenan. Las que más gustan". És més, segons el politòleg abans citat, Asier Blas (*Deia*, 03.03.2009), "(...) Las encuestas sobrevaloraron la opción socialista y minusvaloraron la popular, que ha aguantado el tirón del voto útil. Si los caprichos aritméticos hubiesen ofrecido una mayoría abertzale en el Parlamento, el ascenso socialista no hubiese sido más que una dulce derrota electoral".

En canvi, d'altres veus pròximes a les formacions d'àmbit estatal veuen amb bons ulls el canvi d'executiu i qualifiquen el pacte PSE-PP d'esperançador. Celebren que Patxi López "(...) en las Vascongadas tenga la posibilidad de desplazar del poder al PNV acabando con tres décadas de régimen nacionalista". (César Vidal, *La Razón*, 03.03.2009). Un acord d'"Estat" a favor de les "llibertats" i de les institucions basques, de "normalització democràtica", de "reconciliació nacional" i de ple respecte a la "legalitat". "Ayer en Vitoria estalló la revolución de la normalidad", proclama la periodista Victoria Prego (*El Mundo*, 06.05.2009). A "Buenas noticias para la libertad" (*El Mundo*, 03.03.2009), l'exconseller del govern basc i actual president de la plataforma cívica Aldaketa, Joseba Arregi, afirma que "(...) El resultado electoral implica que hablemos de ciudadanos y de sus derechos, y no de identidades, de sentimientos de pertenencia, de identificaciones grupales. El resultado electoral significa que el nacionalismo vasco tiene una buena oportunidad para

recuperar su discurso de nacionalismo cívico, dejando atrás las formulaciones esencialistas. El resultado electoral significa que, por primera vez, el sector de la sociedad representado por el Partido Popular puede jugar un papel activo en la política vasca, reventando el muro que le separaba del resto de formaciones políticas y le estigmatizaba como cuerpo extraño". En un altre dels seus escrits ("Vertigen en la política vasca", *El Periódico*, 04.03.2009), Arregi considera que els vots del PP necessaris perquè Patxi pugui ser investit lehendakari implica "una normalització important de la política vasca".

Altrament, aquest corrent d'opinió desmenteix la "teoria conspirativa" denunciada pels partits nacionalistes bascos en relació amb una possible tupinada electoral. Es considera que esdevé un discurs per "deslegitimar" la nova fórmula de govern. Mostra d'això són les paraules del també periodista Casimiro García-Abadillo (*El Mundo*, 30.03.2009): "(...) *El PNV no dio opciones a la duda. Utilizaron toda su artillería verbal y mediática para calificar su eventual desalojo del poder como una desestabilización política, una especie de golpe de Estado sin violencia*". El president del Partit Popular, Mariano Rajoy (*El Correo*, 04.04.2009), agraeix a tots aquells (incloses les víctimes d'ETA) que van creure en l'alternativa "quan només semblava un somni" i declara: "(...) *felizmente se ha demostrado que la alternativa puede parecer lejana y difícil, pero en democracia siempre es posible*"

En contra d'aquells que acusen el tàndem PSE-PP d'endurir el "frontisme", el sociòleg José Luis de Zárraga a "*Luz al final del túnel*" (*Público*, 04.03.2009), creu que un govern de Patxi López suposarà un "canvi profund" al País Basc que pot permetre "desbloquejar" la situació actual i trobar el camí que concilli les aspiracions "nacionalistes" i "no nacionalistes". Amb un altre to, M. Martín Ferrand (*ABC*, 05.03.2009) escriu: "*El nacionalismo, maestro tradicional en terminología política viciosa, no debe impedir que la razón de Estado se imponga en donde así lo establece la nueva mayoría. Hablar de frentismo es como hacerlo de comandos al referirse a los grupos asesinos etarras, una falacia*". Al seu torn, la presidenta de l'Associació de Víctimes del Terrorisme, Maite Pagazaurtundúa (*Diari de Tarragona*, 05.03.2009), demana al partit d'Ibarretxe que digereixi "que Euskadi no és només nacionalista": "(...) *Diez años más tarde del experimento de ingeniería política que pretendió dejar*

en la sombra institucional para siempre a los no nacionalistas, pueden prepararse desde ahora para trastear en la otra cara de la luna política: la oposición. Y la sociedad vasca, aliviarse de cargas clientelares acumuladas en 29 años continuados de gobierno". De forma similar, l'escriptor Antonio Altarriba (*El Mundo*, 06.05.2009) reconeix que "(...) *Por mucho que nos lo repitan, quienes hemos vivido los años de Ibarretxe desde posiciones alejadas del nacionalismo sabemos hasta qué punto sus decisiones se tomaron al margen de nuestra participación y, a menudo, en contra de nuestros intereses*". Per tant, l'acord entre les denominades "forces constitucionalistes" està més que justificada, segons l'historiador Alejandro Diz (*El Mundo*, 07.05.2009): "(...) *Porque, si bien sería exagerado hablar del conjunto de la sociedad vasca como una sociedad totalitaria, es indudable que, en especial en algunas partes de su territorio y de algunas de sus instituciones existen resabios y tics totalitarios, ya algo más que en sus gérmenes, que es necesario combatir y extirpar para configurar una verdadera sociedad abierta, libre y democrática, que deje de ser una auténtica excepción en Europa*".

Mentrestant, en el primer article escrit per Patxi López com a nou lehendakari ("*Un Euskadi para todos*", *El País*, 10.05.2009) reafirma el seu propòsit de deixar enrere "(...) *las políticas frentistas y superar, con pedagogía democrática las secuelas de totalitarismo que nos ha legado la práctica terrorista de ETA. (...) Este es el reto. Hacer que los diferentes sentimientos de pertinencia de quienes componemos la sociedad vasca convivan compartiendo un proyecto de país, cuyo futuro construyamos entre todos*". Tanmateix, si bé aquestes són les seves intencions, des de l'anomenada "brunete mediàtica" persisteix el clima de "frontisme" que teòricament es pretén superar. Un clar exemple d'això és l'article "*22 puntos para el cambio vasco*" de l'escriptor i periodista Iñaki Ezkerra (*La Razón*, 05.05.2009), en què enumera alguns dels "canvis" que creu que el nou executiu amb el suport parlamentari del Partit Popular ha de desplegar. Entre aquests canvis, i a tall de resum, en destaca els següents: en l'àmbit policial, l'Ertzaintza "ha de deixar de ser una policia política". En aquest sentit, n'exigeix la seva "depuració". En l'àmbit de la televisió pública basca (ETB), n'urgeix la seva "democratització". En l'àmbit de l'escola, l'euskera "ha de deixar de ser un imperatiu". A més, "(...) *Se debe*

acabar con la imposición ideológica en la enseñanza y sustituir el personal fanatizado nacionalista. (...) Deben corregirse las tergiversaciones y falsificaciones nacionalistas en la enseñanza, especialmente en las materias de Historia, Geografía y Pensamiento Político. (...) Es preciso rehabilitar para la escuela y la ciudadanía en general a los grandes referentes de la cultura española. En matèria lingüística, Ezkerra opina que l'euskera "ha de deixar de ser un imperatiu" no només a l'escola, sinó també a la resta d'àmbits de la vida basca i "*(...) que el proceso de desideologización del euskera sólo se puede conseguir promocionando el constitucionalismo en ese mundo, esto es que escritores, traductores y funcionarios comprueben que no es necesario que sean nacionalistas para ser remunerados por el uso de ese idioma*". En relació amb el "món d'ETA", reclama que se l'hi eliminin tota classe de "subvencions". Ans al contrari, "*(...) Se debe promover una política que favorezca con eficacia el acercamiento, no de los presos, sino de los vascos libres, o sea el regreso de los exiliados no nacionalistas en general*". En definitiva, en la seva proclama, el periodista conclou dient que "els conceptes constitucionals de llibertat, igualtat i unitat han de tenir una expressió real en l'exhibició oficial i permanent dels símbols que els representen".

4.2. La premsa espanyola

El 2009, *El Mundo*, *ABC* i *La Razón* prenen partit, de nou, en la cursa per la Lehendakaritza a favor d'un canvi de color polític. Segons l'editorial "*Elecciones para el cambio*" (*La Razón*, 03.01.2009), "(...) de confirmarse tales pronósticos, el gobierno del País Vasco podría experimentar un cambio radical por primera vez desde la instauración democrática. De ahí que los nacionalistas, aferrados al poder desde hace 29 años, traten de aprovechar cualquier ventaja, por modesta que parezca, para no perder su mayoría parlamentaria. (...) Aunque fuera por razones de higiene democrática, que exige la alternancia en el poder, no cabe duda de que sería muy saludable para el País Vasco un cambio de color en Ajuria Enea. Tres décadas de nacionalismo monocolor han sumido a la sociedad vasca en una inercia estéril y paralizante, sin perspectivas alentadoras". En aquest sentit, considera que els governants "nacionalistes" han sigut incapaços d'"impedir l'exili de desenes de milers de bascos a causa del terrorisme", per la qual cosa políticament els desqualifica per continuar en el càrrec.

Des de la premsa madrilenya hi ha satisfacció per l'absència d'ETA a les urnes, malgrat aquesta es fa sentir per mitjà d'una "furgoneta bomba". En realitat, però, es refereixen a les candidatures de l'esquerra abertzale il·legalitzades, les quals associen clarament amb la "banda terrorista". Al mateix temps, celebren que la justícia hagi pogut aturar l'intent del "braç polític d'ETA" de "burlar" la Llei de Partits (tal com succeí l'any 2005 amb la presència del Partit Comunista de les Terres Basques), presentant-se en noves sigles com Askatasuna i Demokrazia Hiru Milloi (D3M). Enfront de les opinions que qüestionen el procediment d'il·legalització d'aquestes llistes, l'editorial "*El miedo es el mensaje*" (*El País*, 10.02.2009) llança la idea que "no pot ser legal un partit sotmès a una banda que argumenta per mitjà de les bombes": "(...) Nada más conocerse la decisión del Supremo, el lehendakari y los partidos nacionalistas volvieron a atribuirle a intereses electorales del partido del Gobierno. Sin embargo, ¿cómo sería posible que participasen en las elecciones unos partidos que consideran legítimo que una banda armada participe en el debate político –por ejemplo, sobre las infraestructuras-

mediante la colocación de coches bomba? Y ¿tiene alguna duda Ibarretxe de que Batasuna (y las plataformas que aspiraban a sustituirla en las elecciones) está supeditada a ETA?”

Amb unes altres paraules, *El Mundo* en el seu editorial “*ETA recurre ante el Supremo en su único lenguaje*” (*El Mundo*, 10.02.2009) manifesta que ningú pot dubtar de la decisió del Tribunal Suprem a l’hora de vetar la participació electoral de l’“esquerra abertzale proetarra” davant de la irrupció d’ETA a la campanya en forma d’atemptat: “(...) *Con la furgoneta bomba de ayer en Madrid, ETA presenta su particular recurso de odio al Tribunal Supremo por haber impedido que dos de sus filiales puedan presentarse en las elecciones del 1 de marzo. En este sentido, el mensaje lanzado por los terroristas debería ser suficiente ante cualquiera que pudiera dudar de las razones y pruebas que han llevado al Alto Tribunal a afirmar que tanto Askatasuna como D3M son dos eslabones más de los que ETA/ Batasuna viene utilizando en su estrategia, y que –por tanto- el Estado debe impedir que traten de colarse en el Parlamento de Vitoria*”. De forma semblant es pronuncia l’ABC a “*ETA pone la prueba de cargo*” (ABC, 10.02.2009): “(...) *Es evidente que ETA consideraba como suyas las estrategias de Askatasuna y D3M y ha respondido con un atentado la decisión del Supremo. (...) Gracias a la legislación aprobada en el último Gobierno de Aznar, ETA ha sufrido una nueva derrota, pero es conveniente reformar la Ley de Partidos Políticos para que quien resulte elegido al amparo de una organización terrorista sea expulsado de las instituciones democráticas. Así no se producirán más situaciones bochornosas como la de ANV*”.

La Razón en l’editorial “*ETA, más de lo mismo*” (*La Razón*, 10.02.2009) es felicita que per primer cop el món “abertzale radical” es quedi fora de l’escenari polític del País Basc i respecte a l’atemptat comparteix els arguments esgrimits pels altres dos rotatius: “(...) *A falta de argumentos que se puedan defender con la palabra, era la respuesta de los asesinos a la ofensiva judicial –el Supremo ha inhabilitado a sus sicarios políticos para participar en las elecciones vascas. (...) Por primera vez, sus tentáculos, representados por el mundo abertzale radical, se les silencia en las instituciones democráticas. (...) La decisión del Supremo fue un paso más, sin duda uno de los más importantes, ya que, por fin, ninguna sigla política servirá para enmascarar a*

ETA. (...) El Pacto Antiterrorista suscrito por el PP y el PSOE es, sin duda, la senda más adecuada junto a la acertadísima labor de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado. Sobre estos dos pilares se eleva nuestra democracia por encima de la amenaza terrorista condenada al fracaso”.

Novament, *El País* a “*Lehendakari al sprint*” (*El País*, 01.03.2009) es fa seu el “desig majoritari de canvi” i assenyala que les urnes expressaran si pesa més la identificació amb la “doctrina que considera foranis a aquells que no comparteixen la fe nacionalista” o el “cansament” envers aquesta. Segons *El Mundo* (“*Tres votos útiles para sustituir al nacionalismo*”, 28.02.2009), les eleccions basques de l'1 de març “seran històriques perquè per primera volta els proetarres es quedaran fora del Parlament” i fa una crida per l'alternança: “(...) *Por muchas razones –políticas y morales- la alternancia es muy necesaria en el País Vasco, por lo que los electores deberían propiciarla votando a los partidos que pueden encarnar las ansias de cambio que se aprecian en la sociedad vasca. A nadie se le oculta la trascendencia que tendría, para el País Vasco y para España, que el lehendakari se llamara Francisco Javier López Álvarez*”. Pel que fa als pronòstics electorals que auguren l'entrada a Ajuria Enea de la nova formació liderada per Rosa Díez (recordem que fou una de les activistes “pro-bloc constitucionalista” durant els comicis de 2001 i, que abandonà el partit socialista d'Euskadi després de la derrota d'aquest front PSE-PP), Unión, Progreso y Democracia (UPyD), *El Mundo* escriu: “(...) *La irrupción de esta nueva fuerza en la Cámara de Vitoria para completar la mayoría alternativa al nacionalismo sería la mejor garantía de que el UPyD alumbrará un camino histórico para el País Vasco y para España en su conjunto*”.

Tant *ABC* (“*A un paso del cambio*”, 22.02.2009) com *La Razón* (“*La regeneración pasa por el relevo de Ibarretxe*”, 28.02.2009) són partidaris d'un nou govern de signe “constitucionalista” i “autonomista”. En aquest sentit, demanen al candidat socialista, Patxi López, que no deixi escapar l'ocasió històrica de dotar el País Basc d'un executiu “no nacionalista”. Per *ABC* (“*Estella en el horizonte*”, 01.03.2009), esdevé fonamental “lluitar contra el conformisme que atemoreix a una societat sotmesa al xantatge dels radicals”. I al mateix temps, lamenta que “(...) *el nacionalismo que a veces se califica de moderado continúa en el empeño de unir sus fuerzas con quienes desprecian*

la democracia y la libertad, y utilizan el crimen organizado al servicio de fines supuestamente políticos”.

El País a “Doble vuelco” (02.03.2009) valora positivamente los resultados electorales, los cuales posibilitarán desallotjar el “nacionalismo” d’Ajuria Enea. Segons l’editor, el PNB “ha fet aigües” i les causes que ho expliquen són entre d’altres: “(...) La aventura soberanista del lehendakari Ibarretxe ha propiciado el descalabro del conjunto del nacionalismo coincidiendo con un momento de extrema debilidad de los terroristas, lo que entre otras cosas, transforma radicalmente el escenario político con el que debía contar hasta ahora la lucha contra ETA. (...) Sea cual sea el desenlace de estos días y semanas de conversaciones, lo que puede darse por seguro es que el período iniciado en Lizarra, de pacto nacionalista en torno a un programa soberanista, al que se sumó y trató de encabezar Ibarretxe, toca a su fin”. Més eufòric encara es pronuncia El Mundo (“López acaba con 30 años de nacionalismo”, 02.03.2009): “(...) Los vascos están de enhorabuena. A sucedido lo que este periódico pedía y quería que sucediese: que las urnas pusieran fin a 30 años de nacionalismo. Los vascos votaron ayer por un cambio histórico, ya que se abre la posibilidad de un gobierno presidido por el socialista Patxi López, con el apoyo del PP y UPyD. Los resultados marcan un punto de inflexión en una sociedad gobernada durante tres décadas por el PNB, que ahora tendrá que pasar a la oposición tras haber acumulado un poder político y social sin parangón en ninguna otra comunidad. Se trata de un gran fracaso del lehendakari Juan José Ibarretxe, que, secundado por sus dos socios en el Gobierno tripartito, había gobernado con una fuerte deriva soberanista, mucho más preocupado por las cuestiones identitarias que por los problemas sociales y económicos que afectan a los ciudadanos. (...) La derrota del nacionalismo ha sido posible gracias a una meritoria e inteligente campaña de Patxi López, cuyos mensajes han sido de integración de todos los vascos. López, el gran triunfador de la jornada, asume la enorme responsabilidad de encabezar el primer gobierno no nacionalista de la historia del País Vasco y para ello necesita de los votos del PP”. I afegeix que allò realment important, sobre el que s’ha d’insistir, “(...) es que hoy comienza una nueva etapa en el País Vasco, sin representación de ETA en el Parlamento, con los nacionalistas en los bancos de la oposición y

con un gobierno cuya principal tarea será devolver la libertad y la seguridad a los ciudadanos. Todos los demócratas debemos estar de enhorabuena con este resultado”.

Des d'aquesta mateix òptica, el diari ABC (*“Vuelco en Galicia, incertidumbre en el País Vasco”*, 02.03.2009) sosté que *“(…) La convergencia constitucionalista que no pudo alcanzarse en 2001 sería ahora posible, gracias también al hundimiento de los socios del PNV, Eusko Alkartasuna e Izquierda Unida, sin que la subida de Aralar lo compense. Es evidente que ya no puede hablarse de hegemonía nacionalista en el País Vasco y, por tanto, el cambio de gobierno es una opción legitimada por las urnas. El PNV ha atraído el voto de EA, mientras Aralar ha hecho lo mismo con el del entramado proetarra”.* Paral·lelament, *La Razón* en el seu article editorial *“Histórica victoria del bloque constitucional”* (*La Razón*, 02.03.2009) sentencia que *“(…) La sociedad vasca ha puesto fin a los desvaríos soberanistas de Ibarretxe y ha castigado duramente el radicalismo de un PNV que, por conservar el poder a toda costa, ha perdido el rumbo. Por otro lado, se ha revelado como un acierto la exclusión del brazo político de ETA de estos comicios. En suma, el pueblo vasco ha optado por la moderación y la convivencia pacífica en el conjunto de España. Si Ibarretxe reivindicaba el derecho a decidir de los vascos, ahí tiene la respuesta”.*

4.3. La premsa catalana

Durant la campanya electoral, els editorials “*Incertidumbre vasca y pulso gallego*” (*La Vanguardia*, 28.02.2009) i “*Incertesa a Euskadi i Galícia*” (*El Periódico*, 14.02.2009) coincideixen a apuntar que per primer cop al País Basc s’ha obert la possibilitat d’un eventual canvi, tal com semblen indicar les enquestes: els socialistes al capdavant de Patxi López poden aconseguir desallotjar el PNB de la Lehendakaritza després de 29 anys de govern.

En canvi, el diari *El Punt* per mitjà del seu article “Un panorama diferent al País Basc” (*El Punt*, 14.02.2009) posa èmfasi en el fet que per primera vegada l’“esquerra abertzale extrema” no estarà representada per cap llista, “(...) cosa que a banda de desvirtuar els comicis, pot provocar una variació considerable en el repartiment d’escons. Fa quatre anys, el Partit Comunista de les Terres Basques (PCTB) va obtenir nou escons que ara es redistribuiran entre els altres partits. Amb aquest nou panorama, el candidat del PSE-PSOE, Patxi López, tot i no guanyar les eleccions, tindria possibilitats de convertir-se en lehendakari. El problema és que qui pot donar l’accés a la *lehendakaritza* és precisament el PP que, tot i experimentar una davallada important, pot tenir la clau del govern”. En definitiva, per aquest diari en el seu editorial “*Les eleccions més complicades per al PNB*” (*El Punt*, 01.03.2009), “(...) La incògnita és saber què passarà amb els vots de l’esquerra abertzale, per primer cop absent a d’uns comicis bascos”.

L’endemà de l’1-M, el diari *La Vanguardia* (“*El nacionalismo vasco en minoría*”, 02.03.2009) interpreta els resultats de la manera següent: en primer lloc, és conscient que les possibilitats que té el socialista Patxi López de ser lehendakari “són altes” i que en el supòsit que finalment hi accedís, això comportaria un “veritable canvi”. Però, alerta que perquè es concreti aquest gir polític hauria de consolidar-se el “pacte basc-espanyol”, és a dir, l’acceptació per part del PSE del vot de UPyD i PP. I en segon lloc, assenyala que no cal descartar que el canvi de les institucions basques cap al “bloc basc-espanyolista” exaspera a l’“entorn etarra”, que patirà per primer cop en molt de temps l’absència en el Parlament. En canvi, *La Vanguardia* es mostra satisfeta per l’important ascens d’Aralar, formació que aposta per un “independentisme

no violent”. Opinions compartides per *El Periódico* (“Rajoy guanya, Ibarretxe perilla”, 02.03.2009). Si bé el seu editor es pronuncia obertament a favor de l’opció Patxi López com a nou lehendakari, també percep alguns perills: “(...) Patxi ho ha d’intentar. (...) el candidat socialista pot aspirar a ser lehendakari i fer fora a Juan José Ibarretxe de la presidència del Govern basc. Seria un tomb històric, després de gairebé tres dècades de governs presidits pel PNB, que és aritmèticament possible. El candidat socialista hauria de rebre per fer-ho els vots del PP i del partit de Rosa Díez, cosa que pot suposar un inquietant retorn al frontisme, un model poc recomanable en una comunitat complexa i castigada pel terrorisme d’ETA. Una altra possibilitat és un Govern transversal amb un tipus d’acord entre nacionalistes i socialistes, segurament amb la baixa d’Ibarretxe, però es tracta d’una alternativa encara no concretada”. En definitiva, *El Periódico* aposta per una aliança PSE-PNB sense la figura d’Ibarretxe i amb Patxi López com a nou lehendakari. Tanmateix, creu que en realitat es produirà un acord entre els partits autoanomenats “constitucionalistes”. Malgrat això pot suscitar alguns temors, al seu entendre, “(...) López compta a favor seu amb el nou tarannà del PP basc, que ben poca cosa té a veure” amb la d’anys enrere (“Les opcions de Patxi es confirmen”, *El Periódico*, 03.03.2009). Dies més tard, a través d’un altre editorial, *La Vanguardia* (“El futuro gobierno vasco”, 13.03.2009) afirma “(...) De hecho, el cambio, que en definitiva consiste en desalojar a Ibarretxe, es lo que prometió López durante la campaña y es el primer objetivo que une a socialistas y a populares. La aritmética lo hace posible y López tiene legitimidad democrática para hacerlo”.

Mentrestant, des d’*El Punt* (“El poder té un preu per als socialistes al País Basc”, 03.03.2009) s’insisteix en la necessitat d’entendre els resultats electorals partint de la base de com la il·legalització de l’esquerra abertzale els ha condicionat: “(...) Contràriament al que s’afirma, la diferència no rau en el resultat, sinó en la impossibilitat de votar una opció política, l’esquerra abertzale il·legalitzada, que si s’hagués presentat hauria assolit un mínim de set escons, si tenim en compte els 100.000 vots nuls comptabilitzats en aquests comicis. Els partits nacionalistes bascos no han perdut força respecte el bloc del nacionalisme espanyol, que en tot cas s’ha beneficiat d’una redistribució del vot

fruit de les circumstàncies. La conjuntura, doncs, és la que ha propiciat l'espectacular creixement del PSE". Una anàlisi semblant és l'efectuada pel diari *Avui* ("Pacte històric PSE-PP contra Ibarretxe", 06.05.2009): "(...) Patxi López és des d'ahir el primer lehendakari socialista, després de trenta anys d'hegemonia del PNB al govern de Vitòria. Però, el canvi a Euskadi no respon a una voluntat expressa de l'electorat, que va donar la victòria al Partit Nacionalista Basc en uns comicis en què, a més, l'esquerra abertzale no va poder presentar cap candidatura. El dèficit democràtic de la nova legislatura basca és evident. No tot el poble basc hi està representat. I dels que hi ha, la majoria espanyolista formada pels diputats del PSE (25), el PP (13) i UPyD (1) són l'expressió més clara del frontisme espanyolista. Que s'hagin posat d'acord per auspicar aquest pacte que dona als socialistes un govern en minoria és significatiu. Desbancar Juan José Ibarretxe, el que ha estat durant anys l'enemic número u de la unitat d'Espanya, és tan prioritari per a Rodríguez Zapatero i Mariano Rajoy que han deixat de banda les seves diferències i interessos partidistes. (...) El lehendakari sortint, amb el seu programa sobiranista i la seva proposta de pau per a Euskadi, ha posat en evidència el dèficit democràtic espanyol. Que la seva proposta de reforma de l'Estatut basc no passés ni el primer filtre del Congrés de Diputats n'és un exemple. Com també ho és que l'espanyolisme, ara, s'uneixi en un front que en altres territoris seria considerat contra natura, davant d'un mal major: el qüestionament de l'actual marc constitucional i estatutari. Per això el discurs d'ahir del nou president del govern basc no és creïble. Patxi López afronta ara una legislatura que dividirà més que no pas unirà el poble basc. (...) Vénen temps de divisió al País Basc, i Ibarretxe n'és tan sols la primera víctima política".

4.4. La premsa basca

En relació amb la il·legalització de l'esquerra abertzale, *El Correo* (capçalera de tendència "espanyolista") en el seu editorial *"Anuncio de ilegalización"* (*El Correo*, 11.01.2009) s'hi mostra partidària i considera que la presentació de la plataforma electoral D3M "constitueix una provocació" que pretén "posar de nou a prova l'Estat de Dret". A més a més, l'editor creu que "(...) *la democracia queda más en entredicho si el sistema admite la concurrencia de siglas que dan cobertura política a la eliminación física de los adversarios que si deja fuera de la liza electoral una opción que trate de solapar tan abominable pretensión*". D'altra banda, *El Correo* (*"Callejón sin salida"*, 10.02.2009) pensa que si ETA (a qui anomena "activistes del terror") i els membres de l'esquerra abertzale persisteixen fora de la llei, conformaran una única realitat sense mostrar un "doble joc". En definitiva, celebra que ETA perdi la seva "cobertura política": "(...) *Con la previsible anulación de las candidaturas de D3M y Askatasuna por parte del Constitucional se cerrará una etapa de paciente espera a que el ejercicio de las libertades indujese la evolución democrática de la izquierda abertzale, inaugurándose un nuevo tiempo en el que la democracia envía un mensaje inequívoco a los terroristas y a sus adláteres que no tienen otra salida que la renuncia expresa y fehaciente al uso de la violencia*". I a *"Oportunidad democrática"* (*El Correo*, 01.03.2009) afegeix: "(...) *el hecho que por primera vez hayan quedado judicialmente excluidas las siglas que pretendían brindar cobertura parlamentaria al terrorismo y que sus promotores hayan realizado una ilegal campaña a favor del voto nulo refuerza la necesidad de que una masiva participación enpequeñezca el eco de la opción extremista, tal como lo ha conseguido la propia campaña*". Respecte als sondejos, *El Correo* (*"Por mayoría sólida"*, 22.02.2009) està convençut que independentment de quin sigui l'escrutini, "(...) l'interès comú de tota la societat basca demanda la superació de l'extenuant període en què Euskadi ha estat governada per coalicions en minoria que, presidides per Ibarretxe, han pretès fer de la seva precarietat virtut".

L'endemà dels comicis de l'1 de març, *El Correo* titula "En puertas del cambio" la seva línia editorial (*El Correo*, 02.03.2009), en què afirma: "(...) Las elecciones autonómicas situaron ayer la política vasca en puertas de un cambio inexorable cuya naturaleza concreta deberá ser definida, fundamentalmente, por los tres partidos que han obtenido más escaños en el Parlamento de Vitoria: PNB, PSE-EE y PP". Alhora, l'editor interpreta el "vot nul" de l'esquerra abertzale de la forma següent: "(...) La apuesta del entorno etarra por el voto nulo ha permitido aguantar a los continuadores de Batasuna, pero a costa de perder la mitad de los sufragios que hace cuatro años logró su franquicia, EHAK, y que su denostado alter ego democrático y abiertamente contrario al uso de la violencia, Aralar, se consolide en la cámara de Vitoria y se convierta en la cuarta fuerza parlamentaria. Una representación que constata el giro hacia las vías políticas y pacíficas de muchos de sus antiguos votantes". Dies més tard, aquest rotatiu surt en defensa de la legitimitat democràtica que pot representar l'opció del socialista Patxi López per governar el País Basc, si bé tal com posa de manifest a "*Posibilidades limitadas*" (*El Correo*, 03.03.2009), diferent hauria estat l'escenari si aquest hagués guanyat les eleccions. Això no treu, però, al seu entendre, que "(...) López está en su derecho e incluso en la obligación de concurrir a la prueba final que representa el pleno de investidura. Pero es indudable que su aspiración habría sido otra, más inapelable, de haber logrado el primer puesto en la liza del domingo, o de haber reducido la distancia con respecto a los peneuvistas. Ni las formaciones que han sufrido la derrota en las urnas deberían disimular lo evidente, ni las demás eludir el reconocimiento de los límites desde los que afrontan su eventual participación en el gobierno de Euskadi". Per mitjà de l'article "*Legitimidad indiscutible*" (*El Correo*, 04.03.2009), aquest diari critica que des de les files del PNB es qüestioni públicament la legitimitat del PSE per aspirar a la presidència de l'executiu. Així doncs, opina que "(...) La democracia parlamentaria se basa en procedimientos tasados cuyo cumplimiento estricto es suficiente para que las decisiones de una cámara legislativa sean legales al tiempo que legítimas. En un país como éste, en el que tantas veces se apela a derechos inexistentes y tantas otras se descalifican las aspiraciones del diferente, es más necesario que en ningún otro advertir de los peligros que entranya cuestionar la legitimidad que asiste a un acto parlamentario como la elección de lehendakari

cuando el designado lo es por mayoría absoluta o no hay otro candidato que cuente con más apoyos". Altrament, l'editor matisa que *"(...) Ibarretxe y su partido obtuvieron un éxito electoral indiscutible. Sin embargo, al mismo tiempo, el resultado desbarató su política"*. És per això, que considera que el PNB ha d'admetre que la seva política –sobiranista- ha sortit "malmesa" de les urnes i, per tant, ha d'assumir responsabilitats.

Per contra d'aquestes interpretacions del diari *Correo*, les capçaleres "nacionalistes basques", *Deia* i *Gara* ofereixen una visió diferent dels esdeveniments. Des de la línia editorial del diari *Gara* s'és molt contundent a l'hora de qualificar de "frau" i "farsa" els resultats electorals de l'1 de març de 2009. Mesos abans, però, arran de la compareixença davant el Tribunal Superior de Justícia basc del mateix lehendakari Juan José Ibarretxe, del líder de l'esquerra abertzale "il·legalitzada", Arnaldo Otegi, i el cap de llista socialista al País Basc, Patxi López, per haver dialogat amb ETA, aquest rotatiu considera que aquesta litúrgia no és més que un "judici al diàleg polític". Així ho fa palès en el següent article *"El diálogo se sienta hoy en el banquillo"* (*Gara*, 08.01.2009): *"(...) lo que hoy se sienta en el banquillo de los acusados es el diálogo como herramienta legítima para perseguir la paz. Pero de la misma manera, cabe recordarle al mismo López que su actual proceder lo desarma, sino ante el juez, sí ante la sociedad. Una sociedad a la que priva, con su cerrada puesta por la continuidad del conflicto y su negativa a retomar cualquier forma de diálogo, de la posibilidad de abrir puertas a ese camino hacia la paz que ahora, a las puertas del juicio, invoca como valor absoluto. (...) En todo caso, este juicio no es sino el esperpéntico reflejo del denominado sistema democrático espanyol, capaz de llevar hasta las últimas consecuencias procesales lo que no es otra cosa que una ronda de contactos entre partidos. Todo en virtud de una Ley aplaudida por unos, denostada verbalmente por otros y sufrida en sus carnes por cinco de los encausados, que muestra la cara más patética de los desesperados esfuerzos de todo un Estado por tomar atajos a ninguna parte en su obsesión contra el independentismo vasco"*.

El Deia ("Cita con las urnas", 08.01.2009), per la seva banda, creu que el judici "contra el diàleg polític" podria haver-se evitat perquè "mai fins ara s'ha vist que un lehendakari hagi de donar comptes a la justícia pel fet de tractar

d'explorar els camins de la pau". En l'article "*Pena de banquillo*" (*Deia*, 08.01.2009), l'editor va més enllà i apunta: "(...) *Porque, de lo que se trata, es como se ha dicho por activa y por pasiva, la judicialización de la vida política, y lo que es aún más grave, la penalización del diálogo. (...) Quedará en evidencia cómo con demasiada frecuencia la política se interfiere en la justicia. Y de esta constatación ya hay una abundante experiencia en este país. La pena de banquillo es radicalmente injusta porque sólo busca la humillación del acusado y el caso que hoy va a juzgarse es tan flagrante que por si solo descalifica a quién la impuso*". Així doncs, el *Deia* no només lamenta la suposada "judicialització" de la vida política, sinó que també denuncia l'estratègia de criminalització de la figura del lehendakari Juan José Ibarretxe per part de l'Estat espanyol, els partits auto-anomenats "constitucionalistes" i els seus mitjans de comunicació afins: "(...) *Ha sido mucho tiempo en el que se ha querido involucrar al lehendakari en una envolvente que le relacione o evoque connivencia con la violencia con el objetivo de desprestigiar su figura y criminalizar al nacionalismo en general. Es, por tanto, la hora de zanjar la cuestión desde el punto de vista jurídico, para evitar que en el futuro el diálogo político para buscar la paz tenga que realizarse de forma clandestina –como han hecho todos los gobiernos españoles, incluidos los de Aznar y Zapatero, con una banda terrorista- o puede ser de nuevo criminalizado por el oponente político. He ahí el reto del tribunal*".

En relació amb la Llei de Partits, el diari *Deia* és del parer que la esquerra abertzale ha de tenir les mateixes opcions electorals que els altres, pel dret democràtic, sense que interfereixi l'interès de "tercers". Ara bé, opina que aquesta "(...) *podría y debería portar su grano de arena distanciándose de la violencia de ETA, condenando su terrorismo y valiéndose sólo de los apoyos ciudadanos. Como los demás*". Això, però, no treu que darrere l'aplicació de la llei, il·legalitzant aquest sector, s'amaga una estratègia per "desallotjar" el nacionalisme i el lehendakari Ibarretxe per part dels "constitucionalistes". Una preocupació que posa sobre la taula en el seu editorial "*La campaña de la crisis y la exclusión*" (*Deia*, 13.02.2009): "(...) *Asimismo, las expectativas levantadas sobre un posible cambio de tendencia han puesto a los partidos constitucionalistas –PSE, PP y UPyD- en la clave de que, esta vez sí, lograrán*

el desalojo de Ibarretxe y del nacionalismo, como si el lehendakari y su partido –según esta expresión infame- no hubiesen conseguido los votos ciudadanos durante todos estos años. Un desalojo que, a la vista de los sondeos –como el de ayer del CIS-, sólo será posible con la unión de fuerzas de los partidos estatales y gracias también a la notable alteración de la voluntad popular que supone la expulsión de la escena electoral de la izquierda abertzale. La estrategia de la ilegalización, bien meditada, medida y cocinada, daría, por tanto, los frutos deseados y se haría realidad el sueño, convertido en razón de Estado, de un lehendakari socialista en Ajuria Enea. Las urnas darán y quitarán razones”. En un altre dels seus editorials (“La ONU vuelve a amonestar”, 07.02.2009), publicat anteriorment, el *Deia* es fa ressò de l'observació de l'ONU sobre la legislació espanyola contra el terrorisme. Una legislació que segons el relator d'aquest organisme ha deixat de centrar-se exclusivament en ETA, ampliant gradualment el concepte de terrorisme a conductes que res tenen a veure amb l'ús de la violència.

Amb altres paraules, *Gara* (“Conquistadores y conquistados al trasluz del TSJV, la Navarra de 2012 y la ocupada Palestina”, 18.01.2009) també posa de manifest la perversió de la Llei de Partits: “(...) *Son los representantes institucionales los que han creado ese esperpéntico gobierno de los jueces. La ciudadanía no los ha elegido, pero han conquistado el poder de facto porque los políticos han puesto en su mano herramientas tan perversas y arbitrarias como la Ley de Partidos*”. En l'editorial “Profecía autocumplida” (*Gara*, 09.02.2009) afegeix que la Llei de Partits s'ha fet a mida per impedir que l'esquerra abertzale (per mitjà de noves formacions i agrupacions de llistes) pugui participar democràticament en aquests comicis: “(...) *En vista de los anteriores procesos de ilegalización, teniendo en cuenta la paulatina reinterpretación de una norma que fue escrita ad hoc para acosar y marginalizar política y socialmente al movimiento independentista vasco, dejando de lado lo magro de las pruebas presentadas en esta ocasión contra Askatasuna i D3M... nadie que conozca los parámetros actuales del conflicto vasco puede sorprenderse de la decisión del alto tribunal español*”. Al mateix temps, l'editor està convençut que aquesta norma no resoldrà de cap de les maneres la situació qualificada de “conflicte polític” que viu el País Basc: “(...)

Por otro lado, nadie que conozca la sociedad vasca con una mínima profundidad puede sostener que la decisión tomada ayer aporte nada positivo a la situación en Euskal Herria. Mucho menos aún a la resolución del conflicto político. También sabe que la izquierda abertzale estará de una u otra manera en las elecciones y, sobre todo, que no hay manera de enviar a ese sector social ni a la marginalidad política ni tampoco a la clandestinidad. Ésa podría ser otra profecía autocumplida, profecía que los candidatos a lehendakaris en estas fraudulentas y antidemocráticas elecciones conocen, aunque lo nieguen".

Precisament, Iluny de fer "callar aquestes veus", l'editorial "La ciudadanía tiene la palabra ante un parlamento desfigurado a mazazos antidemocráticos" (Gara, 01.03.2009) afirma que el "vot nul" (la crida llançada des dels sectors de l'esquerra abertzale il·legalitzada) és el nou vot "antifranquista" de 2009: "(...) Con este cuadro, no parece haberse valorado suficientemente el hecho de que la izquierda abertzale apueste por acudir a las urnas y no por boicotearlas. Quienes participen hoy con una papeleta que será computada como nula serán considerados algún día como los auténticos luchadores por la democracia y contra el apartheid. Ese día los nombres de los verdaderos luchadores antifranquistas volverán a las plazas de Euskal Herria".

En aquest sentit, l'anul·lació de les candidatures electorals d'Askatasuna i D3M respon, tal com sosté l'editorial "Patinazos en el auto del Tribunal Supremo" (Gara, 10.02.2009), al "(...) baldío esfuerzo –d'aquesta instància- por dotar de ropaje jurídico a lo que no es sino una decisión política de honda inspiración antidemocrática". A més a més, per mitjà de l'article "El Constitucional pega el primer cartel" (Gara, 13.02.2009), aquest diari denuncia la connivència entre els poders executiu i judicial, com també, les complicitats d'aquests amb el món mediàtic: "(...) De la mano del Ejecutivo español, con el aplauso incondicional de unos medios de comunicación afectos al discurso unionista de PSOE y PP, y ante la pasividad de quienes, empezando por el propio lehendakari, tienen en sus manos no pocos mecanismos del proceso electoral, han sido los magistrados del Tribunal Constitucional los encargados de pegar el primer cartel de la campaña. (...) Un cartel diseñado con el único objetivo de dejar a un amplio sector de la población vasca fuera del proceso electoral y, por ende, de la vida política en Araba, Bizkaia y Gipuzkoa. Y un

objetivo a cuya consecución se han dirigido todas las baterías, con una estrategia judicial diseñada al milímetro para no dejar resquicios y con una pasividad política que da cobertura a la maniobra aunque su resultado final sea la manipulación de la composición de las instituciones, que ya de modo alguno podrán denominarse democráticas”. Insisteix, doncs, amb la intromissió de l'Estat espanyol i de les seves institucions en la dinàmica política i democràtica del País Basc: “(...) No son los partidos vascos, sino el Tribunal Constitucional español, el que abrió la campaña al Parlamento de Gasteiz. Se trata de una instancia que representa el culmen de la ley española, pero que carece de legitimidad para decidir el futuro político de Euskal Herria”.

En aquesta estratègia per impedir que part de l'electorat pugui votar la seva opció política, el diari Gara alerta de les conseqüències que això pot ocasionar pel futur del poble basc. D'altra banda, també condemna allò que al seu entendre esdevé un “segregacionisme polític”. A *“Mensajes disfrazados para ocultar la grave realidad del conflicto político”* (Gara, 22.02.2009), l'editor esgrimeix: *“(...) Como recuerda hoy Gara en su análisis electoral, lo que vaya a suceder en la cámara de Gasteiz puede parecerse mucho a lo que ya viene sucediendo en el Parlamento de Iruñea desde hace seis años: que la voz de la gran parte de la ciudadanía no traspase sus muros y que los debates sobre asuntos fundamentales desaparezcan de las actas de sesiones. (...) Ése es el peligro real que se cierne sobre el Parlamento de CAV si quienes a partir del 1 de marzo se repartan los escaños pretendieran mantener la farsa de que la izquierda abertzale no existe porque no existe ningún conflicto político entre Euskal Herria y el Estado español, como a dictado desde Madrid el PSOE-PP con el ministro Alfredo Pérez Rubalcaba, como escribano mayor. Y si no fuera porque en nuestro país la mayoría de los políticos profesionales acatan con sumisión todas las imposiciones españolas, no se entendería que se intente trasladar una imagen de normalidad –incluso de normalidad carnavalesca cuando decenas de ciudadanas y ciudadanos están siendo detenidos por la Ertzaintza porque el último inquilino de Lakua es incapaz de mover un dedo para que todas las opciones políticas estén presentes en el nuevo Parlamento”.*

De forma semblant, *Deia* (“*Que hable Patxi López*”, 23.02.2009) és conscient que per primer cop el PP i PSE, amb l’ajuda de UPyD de Rosa Díez, poden aconseguir la majoria absoluta en el Parlament. Un fet que al seu entendre no és més que la conseqüència de deixar fora del sistema parlamentari a l’esquerra abertzale”. Dies més tard, a “*Hablan los ciudadanos*” (*Deia*, 01.03.2009), l’editor assenyala: “(...) *La calculada estrategia de ilegalizaciones que ha dejado fuera de la contienda tanto a D3M como a Askatasuna y en consecuencia va a impedir la presencia no voluntaria –años atrás HB no ocupava sus escaños- de la izquierda abertzale oficial va a ser un lastre que pesará durante toda la legislatura. (...) La ausencia de la representación de una parte del electorado va a tener, también, una consecuencia directa, ya denunciada por distintas instancias, debido a que puede hacer posible en la Cámara, y por tanto en el Gobierno vasco, una mayoría constitucionalista si suman sus votos PSE y PP –casualmente, los partidos de la ilegalización-, algo prácticamente impensable con un Parlamento al completo. Por ello, en esta selecciones están en juego dos modelos y dos modos de hacer política. Un modelo, el del nacionalismo, cuya gestión durante los últimos 29 años está a la vista y ha dado unos resultados perfectamente medibles en cuanto a nivel de autogobierno, economía, cohesión social, cultura, euskera, etc., y una apuesta por un cambio no concretado ni siquiera definido y planteado –casi exigido- por quienes buscan a toda costa el desalojo nacionalista de un poder que hasta ahora han sido incapaces de conquistar en las urnas*”. En definitiva, segons *Deia*, els comicis plantegen la dicotomia següent: “(...) *Gestión y reivindicación del autogobierno para el bienestar frente a cambio y desalojo nacionalista. Hoy hablan las urnas, hablan los ciudadanos*”. Per l’editor (“*Que hable Patxi López*”, 23.02.2009) no es pot explicar aquesta maniobra per “desallotjar el nacionalisme del poder” sense recórrer al paper de la “brunete mediàtica espanyola”: “(...) *Mucho se ha hablado desde distintas instancias de la capital española sobre la supuesta radicalidad del lehendakari. Curiosamente son esos mismos medios quienes más empeño están poniendo para que el pacto entre populares y socialistas se lleve a cabo. Incluso siendo el PNB la fuerza más votada. Desbancar a Ibarretxe sea como sea ha sido su principal objetivo y en los próximos días arreciará la campaña orquestada desde Madrid*”.

L'endemà de les eleccions, *Gara* editorialitza els resultats per mitjà del titular *“El fraude se consume con el permiso del PNV, mientras la alternativa sigue a pie de calle”* (*Gara*, 02.03.2009). Defensa la tesi que els comicis al Parlament basc han estat condicionats per la decisió del govern espanyol d'il·legalitzar a l'esquerra abertzale i, és per això, que els ha convertit en “antidemocràtics” i “fraudulents”. En relació amb això, es pregunta fins a quin punt aquest “apartheid polític” ha distorsionat la composició de la cambra. Al seu entendre, és evident que el Parlament resultant no reflecteix la realitat social, majoritàriament d'esquerres i abertzale. En bona part responsabilitza el Partit Nacionalista Basc de tot aquest procés. Ara bé, per contra de l'opinió d'altres diaris d'àmbit estatal que incideixen en la inexistència del vot abertzale, *Gara* es fa ressò del pes dels 100.000 vots nuls d'aquest electorat: *“(…) La izquierda abertzale se cuentan como se cuentan los 100.000 votos de ayer, sigue siendo la cuarta fuerza política en esos territorios y la tercera si tomamos como referencia los datos electorales de los siete territorios vascos. A nadie escapa que esos resultados se dan, además, en condiciones extremas, que aumentan claramente la potencialidad de su propuesta política. Condiciones que recuerdan más a la resistencia francesa bajo Vichy que a un territorio de la Unión Europea del siglo XXI”*.

El nou govern presidit pel socialista Patxi López és interpretat pel diari *Gara* com la culminació d'un llarg procés marcat per l'obsessió dels autoanomenats partits “constitucionalistes” per accedir no només al poder, sinó enderrocar el nacionalisme basc en tota la seva extensió. A través de l'editorial *“Mirando al futuro, perspectivas y opciones”* (*Gara*, 06.05.2009), es pregunta si el PSE no hagués pogut guanyar les eleccions en condicions totalment diferents a les actuals sense haver necessitat modificar les regles del joc, és a dir, “les normes més bàsiques de la democràcia” i “(…) haver vetat els drets d'una part de la societat a la qual pretenia representar”.

Una anàlisi que comparteix en bona part el diari *Deia* (*“Ibarretxe ganó de calle”*, 02.03.2009): *“(…) Las urnas ratifican al candidato del PNV como lehendakari, y sólo un entendimiento contra natura y con poca decencia democrática como el posible entre PSE, PP y UPyD podría desfigurar los resultados”*. És per tot plegat que argumenta, *“(…) El cambio de Patxi López*

quedó en puro marketing, en simple eslógan publicitario. Seis escaños de diferencia –respecte el PNB- son muchos escaños como para pretender que los vascos han votado por el cambio que prometían. Ese voto tripartito contra natura puede ser posible, consumando el fraude a la sociedad vasca ya sobradamente estafada por la desfiguración que la Ley de Partidos ha causado en el Parlamento”. En definitiva, en l’editorial “Mentiras y perversiones” (Deia, 03.03.2009) es denuncia que des d’aquestes formacions amb el suport mediàtic hagin pretès difondre una imatge esbiaixada dels resultats: “(...) Como si se tratase de una revancha de aquel intento frustrado de 2001, tras los resultados electorales del domingo se ha desatado una fuerte corriente mediática empeñada en desfigurarlos dando como vencedor a Patxi López. Basta una mirada a la prensa de ayer para comprobarlo. La realidad de las urnas es radicalmente distinta. Objetivamente distinta, por mucho que algunos medios y partidos sigan empeñados en mentir a la sociedad. En Euskadi no ha habido ningún vuelco histórico, no hay cambio de rumbo, el nacionalismo no ha perdido su hegemonía, el PSOE no gana en Euskadi –todos ellos son titulares reales de ayer-. No ha habido empates técnicos. Lo cierto es que el PNV ganó con claridad, con holgura, con seis escaños de diferencia, con 800.000 votos más que los socialistas. Un triunfo en toda regla. A decir verdad, durante la campaña electoral y ya desde la eterna precampaña los medios más importantes de ámbito estatal y también los de mayor difusión en Euskadi no han disimulado su preferencia por el candidato del PSE, con el mismo entusiasmo con que en 2001 apoyaron al candidato del PP. Es evidente el compromiso de esos grandes medios por desalojar del gobierno a los nacionalistas vascos para sustituirlos por los nacionalistas españoles. Apelan para ello a la necesidad democrática del cambio tras 30 años de mando exclusivo nacionalista, sin tener en cuenta los más de 12 de gobierno compartido con el PSE y sin reclamar esa misma necesidad democrática para Andalucía, Extremadura o Castilla León, por ejemplo. Pero no sólo proclaman como vencedor sin serlo a Patxi López, sino que dan por hecho que el próximo Gobierno, por fin, será de los constitucionalistas, eufemismo para Euskadi del nacionalismo español. A los grandes medios interesados en desalojar al PNV no les basta con referirse a la suma de PSE+PP+UPyD”. O dit d’una altra manera, “(...) Esos poderosos creadores de opinión van más allá, y pretenden

presionar a Patxi López y, sobre todo, a Zapatero, para que no desaproveche la ocasión y desaloje al PNV aunque sea con un pacto anti natura y valiéndose de un Parlamento ya distorsionado previamente por la Ley de Partidos”.

A *“Un lehendakari de excepción”* (Deia, 06.05.2009), la línia editorial d'aquest diari conclou que Patxi López accedirà a la Lehendakaritza gràcies a l'“excepcionalitat” de gaudir del suport del seu adversari polític natural, el PP, i gràcies a la “irregularitat democràtica” d'un Parlament basc “deformat” per primera vegada a conseqüència de la Llei de Partits: *“(…) López llega a Ajuria Enea como lehendakari de excepción apoyado en los votos que, también excepcionalmente, le otorga un adversario que siempre ha mantenido un discurso por el que Euskadi es territorio irredento a ser reconquistado para España. Pero no es esta la única singularidad. López anunciaba la deslegitimación política y social de los totalitarios que justifican la violencia y se felicitaba por su ausencia de la Cámara. Asume la excepcionalidad de que un sector importante de la ciudadanía vasca no pueda estar representada en el Parlamento y se felicita por ello como si fuera normal y aceptable en democracia”.*

CONCLUSIONS

La present tesi, titulada *“D’Ermua a Patxi López (1996-2009): la complicitat de la premsa amb la política espanyola al País Basc”*, demostra la connivència d’alguns mitjans de comunicació escrits amb l’estratègia del nacionalisme espanyol per criminalitzar i, en darrer lloc, fer fora de les institucions democràtiques el conjunt del nacionalisme basc. Les pròpies paraules de l’exlehendakari, Juan José Ibarretxe (2009) en el discurs d’investidura del seu successor en el càrrec, Patxi López, feien esment del pacte tàcit entre el Partit Popular i el Partit Socialista Obrer Espanyol que hauria tingut lloc durant la campanya electoral de l’any 2001 per “vèncer” conjuntament a les urnes, sota l’anomenat “bloc constitucionalista”, la majoria nacionalista basca. Lluny d’aconseguir la seva fita, aquests partits es van “obsessionar” per a “perfeccionar l’alternança política”, tal com afirmà Ibarretxe, emprant els mitjans que fessin falta, fins i tot, al meu entendre, canviant les “regles del joc democràtic” (il·legalitzant prèviament l’esquerra abertzale). Si bé Ibarretxe, altres polítics i analistes situen aquella cita electoral com el punt de partida d’aquesta maniobra per “desallotjar” el PNB del poder, el meu treball pretén confirmar com l’inici d’aquesta teranyina se situa pocs anys abans, a final de la dècada dels noranta.

Des de la instauració de la democràcia, la qüestió del terrorisme d’ETA s’ha abordat pels diferents governs espanyols, a través principalment de la via policial (també de forma “paramilitar”, com fou el cas de l’anomenada “guerra bruta” del GAL durant el mandat del socialista Felipe González). A la persecució policial se li afegia la via judicial i un tractament mediàtic favorable al discurs oficial que negava l’arrel política del fenomen. És el president José María Aznar qui va veure amb ETA el perfecte esquer per obtenir rèdits electorals. En aquest sentit, caldria recordar la manera com explotà sentimentalment el fet d’haver sortit il·lès d’un cotxe-bomba el 19 d’abril de 1995. Un recurs que el va ajudar, juntament amb el desgast del govern socialista d’aleshores, a guanyar la presidència l’any 1996. El segrest i posterior assassinat del regidor del seu mateix partit a la localitat d’Ermua, Miguel Ángel Blanco, per part d’ETA el 1997, esdevingué un punt d’inflexió en les noves formes de lluita contra la violència i el seu entorn. Els mecanismes policials, judicials i mediàtics s’hi afegia un de nou: “el poder de mobilització de

la ciutadania”, la seva “conscienciació” i “repulsa” a tot allò que podia relacionar-se directament o indirecta amb la violència d’ETA, però també, amb aquells idearis propis del conjunt del nacionalisme basc. A partir de llavors, començà l’estratègia d’intoxicació de l’opinió pública espanyola, instaurant un clima de difamació, mentida i tergiversació de la realitat. L’estigmatització de l’esquerra abertzale, primer; del conjunt del nacionalisme basc, després; i la “demonització” de qualsevol intent de resoldre “el conflicte” –no reconegut- per la via del diàleg (el Pacte de Lizarra l’any 1998, per exemple) esdevenen una nova rutina política i periodística. Al llarg d’aquestes pàgines s’ha demostrat com l’anomenada “brunete mediàtica madrilenya” ha contribuït en aquesta estratègia de distorsió dels fets i crispació de l’ambient, sobretot fora del País Basc i Catalunya. Així doncs, a Euskadi, aquest corrent d’opinió –o “pensament únic”, en paraules del diari *Gara*- ha gaudit de poca credibilitat entre la ciutadania. Tal com apunta Xicoy (2008) la proximitat geogràfica amb el fenomen i la multiplicitat de fonts d’informació del ciutadà basc per entendre la realitat en què viu, dificultà la victòria de la difamació espanyolista al País Basc. La “brunete mediàtica” anava treballant, però en comptes de fer-se amb més seguidors, aconseguia l’efecte contrari com es comprovà en els resultats electorals de l’any 2001.

Podríem concloure que el cas *Ermua* (1997) es converteix en l’inici de l’estratègia per fer front a ETA, però sobretot, al conjunt del nacionalisme basc, per part del nacionalisme espanyol: “la necessitat i, la posterior, construcció d’un monstre”. I el començament d’una campanya molt dura per intentar desbancar el PNB del poder l’any 2001. Durant el període 1997-2001 de “preparació” d’aquesta maniobra política (emprant les vies policials, judicials, mediàtiques i de sensibilització ciutadana), la presència d’alguns esdeveniments, com ara l’assassinat de l’exministre Ernest Lluch (2000) il·lustren els “esculls” que el govern popular de José María Aznar es va anar trobant pel camí. El fracàs electoral del tàndem PP-PSE el 2001, malgrat el suport incondicional de l’anomenada brunete mediàtica”, lluny de desanimar les aspiracions d’aquests partits, dóna pas a una etapa de “perfeccionament de l’alternança política a Euskadi” –seguint la tesi de l’ex-lehendakari Ibarretxe (2009)-, per mitjà de l’“alimentació del monstre”. La Llei de Partits Polítics aprovada l’any 2002 pel Congrés espanyol és un dels màxims exponents que

expliquen, en bona mesura, el triomf i la “culminació d'aquest procés”. Anem a pams.

Mitjançant l'anàlisi del contingut del discurs dels diaris objecte d'estudi, realitzat en el cos central de la tesi, tot seguit s'exposaran les conclusions a les quals he arribat i que confirmen la hipòtesi inicialment plantejada en l'apartat de la Introducció: “L'anomenada *brunete mediàtica espanyolista* ha estat i està al servei d'una estratègia política d'Estat per *desallotjar* el nacionalisme basc del poder i l'esquerra abertzale de les institucions democràtiques a Euskadi. La presència del fenomen terrorista al País Basc i les eines per combatre'l han esdevingut, en darrer lloc, una *excusa* o un *pretext* pels diferents governs espanyols, especialment el liderat pel Partit Popular, per atiar una campanya d'estigmatització envers tots aquells àmbits de pensament allunyats de la seva doctrina *estatalista*”. En apartats anteriors no només s'ha procedit a analitzar el contingut discursiu, sinó també s'han comparat els materials informatius (portades, editorials i articles d'opinió) dels diferents emissors (és a dir, les diferents capçaleres de premsa elegides: *El País*, *El Mundo*, *ABC*, *La Razón*, *El Correo*, *El Diario Vasco*, *Deia*, *Egin/ Gara*, *La Vanguardia*, *El Periódico*, *Avui* i *El Punt*). De l'estudi comparatiu se'n desprenen les similituds i les diferències en el tractament editorial envers la situació en general al País Basc i, en concret, sobre el nacionalisme basc i ETA. La interpretació hermenèutica està estretament relacionada amb el marc teòric.

Així doncs, la present tesi confirma l'existència a Euskadi d'una “dualitat ideològica” escenificada entre la premsa escrita afí al govern espanyol front la premsa nacionalista basca. Si focalitzem l'atenció en la primera (que forma part de la batejada com a “brunete mediàtica”), observem el control que aquesta exerceix del discurs i l'opinió pública. Talment com s'ha exposat en l'apartat dedicat a la metodologia, l'aplicació posterior del concepte “discurs-poder” -“les elits simbòliques tenen accés preferencial al discurs públic”- (Van Dijk, 1999) en l'anàlisi del contingut periodístic (retalls editorials i articles d'opinió) ha demostrat que aquest grup de premsa (*El Mundo*, *El País*, *ABC* i *La Razón*), malgrat els seus matisos, “controlen els discursos més influents” (tenen major accessibilitat a les fonts oficials), alhora, “tenen més possibilitats de controlar l'opinió, les creences i les accions dels altres en interès propi”.

Tanmateix, com han constatat d'altres estudis citats en anterioritat - (Bezunartea, Del Hoyo, Iriarte, Santos, Urrutia, 2000)/ (Idoyaga i Ramírez de la Piscina, 2002)-, la capacitat “de control de l'opinió, les creences i les accions dels altres en interès propi” és molt menor si es refereix a l'opinió, creences i accions de la població basca. La realitat i singularitat del context basc esdevé en bona mesura l'antídot envers la pretensió dels mitjans escrits de significació espanyola. Algunes de les variables que expliquen la “immunitat” dels lectors bascos envers els missatges llançats per aquest tipus de premsa són les següents: 1) àmplia oferta de diaris i important “grau de bipolaritat” entre ells (models informatius clarament divergents); 2) alt índex de lectura; 3) accés a un major nombre de fonts a través de les quals informar-se. És a dir, l'electorat basc no concentra les seves preferències ideològiques en un únic mitjà). En altres paraules, sense abandonar les seves idees polítiques, els lectors pretenen contrastar les informacions de diferents diaris per obtenir una visió més ampla de la realitat social mediatitzada. Aquest contrast reforça les pròpies opinions personals; 4) el poder del “nacionalisme basc inconscient” (Segura coord., Ortiz Estévez i altres, 2003) i; 5) la proximitat geogràfica i el coneixement sobre la realitat en què es viu desmenteix certes tergiversacions periodístiques (Xicoy, 2008).

Per contra, l'èxit en la seva capacitat d'influència a la resta del territori de l'Estat –tret, del cas de Catalunya- està assegurat per les peculiaritats del lector-ciudadà de fora del País Basc. En primer lloc, el “nacionalisme inconscient espanyol” (Segura coord., Ortiz Estévez i altres, 2003) es troba fortament arrelat. És aquí on la dimensió cognitiva juga un paper destacat. Les “representacions sociomental” (Van Dijk, 1999) són compartides per un grup o una cultura, com el coneixement, les actituds i les ideologies. La contraposició d'aquests dos nacionalismes inconscients –tant l'espanyol com el basc- comporta que el discurs que guanya simpaties en el si d'un dels nacionalismes no aconsegueixi el mateix efecte en l'altre. I en segon lloc, el baix índex de lectura i consum de premsa diària en algunes comunitats autònomes espanyoles, com també, la menor pluralitat informativa (menys capçaleres i menys contraposició d'opinions envers el País Basc) provoca que els seus ciutadans no tinguin accés a d'altres discursos. Això també dificulta que l'accés a una altra informació proporcioni creences “alternatives”. Per tant, si els

receptors no tenen accés a d'altres fonts (altres opcions a llegir), difícilment tindran noves creences per avaluar els discursos establerts a què estan exposats. Uns discursos establerts que sovint presenten de forma positiva els valors del grup de pertinença i negativa en relació amb els dels "altres". Davant d'aquesta situació simplificadora, els ciutadans-lectors no posseeixen els recursos suficients ni els coneixements específics per poder-se resistir a la manipulació. També reforça la tendència a acceptar més fàcilment les creences (coneixements i opinions) transmeses pel discurs de les fonts considerades autoritzades (per exemple, els mitjans de comunicació de confiança ideològica, experts, polítics, policia, víctimes del terrorisme d'ETA, etc.). En aquest sentit, el discurs poderós es defineix (contextualment) en termes del "poder manifest dels seus autors" dins d'un determinat grup: polític, periodista, líder d'una associació, simpatitzant d'una determinada ideologia, líder d'opinió i/o intel·lectual, víctima d'ETA,...).

Les conclusions es presenten ordenades en funció de la cronologia dels esdeveniments objecte del tractament discursiu analitzat. Dins de cada conclusió es fa referència el text del cos de la investigació que la sustenta.

Conclusió 1 (relacionada amb l'inici dels esdeveniments a finals dels '90):

"La necessitat d'un monstre i l'adob per l'inici d'un procés per desallotjar el nacionalisme basc de les institucions per part de la política espanyola".

L'1 de juliol de 1997 eren capturats els membres d'ETA que havien retingut al funcionari de presons José Antonio Ortega Lara, alliberat poc temps abans. Segons l'historiador Antoni Segura (2009, pàgs. 125-126), "(...) El desenllaç va ser una victòria clara per al govern i per a la política de fermesa contra el terrorisme contrària a tot contacte amb l'organització armada que preconitzava el ministre d'Interior Jaime Mayor Oreja". I a més, gràcies al paper dels mitjans de comunicació, "que es van fer ressò del deplorable estat físic en què es trobava el funcionari de presons després d'un any i mig, l'horror es va fer patent i el rebuig a la violència va pujar alguns graus més en la societat basca i espanyola". Dies més tard, "(...) La indignació va omplir els carrers d'Euskadi i de moltes ciutats espanyoles" davant una "mort anunciada", la del regidor

d'Ermua Miguel Ángel Blanco. "(...) El rebuig de la violència va pujar aquesta vegada molts graus. Va ser un rebuig transversal, espontani, no polític, almenys mentre encara va ser possible salvar la vida de Miguel Ángel Blanco i els dos o tres dies posteriors", argumenta Segura.

Els mitjans de comunicació van ser utilitzats pel Govern del Partit Popular des de l'any 1997 arran del segrest i mort de Miguel Ángel Blanco, com a vehicle de transmissió del discurs oficial, el qual pretenia conscienciar a la ciutadania perquè es mobilitzés contra el terrorisme. La mobilització, en el cas d'Ermua, fou presentada pels mitjans com l'única possibilitat d'aconseguir l'alliberament del regidor i, d'oposar-se al mateix temps, a ETA. A excepció del diari *Egin*, la resta de capçaleres analitzades (*La Vanguardia*, *El Periódico*, *El País*, *ABC* i *El Correo*) comparteixen el mateix discurs periodístic envers el terrorisme d'ETA. Per una banda, es nega des de les institucions mediàtiques el caràcter polític de la lluita armada. En cap moment, es fa referència als orígens històrics i polítics que van donar lloc al naixement d'ETA. En relació amb això, el llenguatge emprat per aquesta premsa és característic d'un discurs patològic del terrorisme, ja que descriu la banda etarra a través d'adjectius, com ara, *grupo degenerado*, *banda de locos*, etc. I es qualifiquen les seves accions violentes com un fet irracional i salvatge. Així doncs, s'intenta simplificar l'explicació del terrorisme, reduint-lo a la irracionalitat d'una suposada minoria. Els etarres no només són considerats criminals, sinó també fanàtics i psicòpates. Davant la irracionalitat no es pot cedir a cap amenaça ni xantatge.

Enfront d'aquest model d'irracionalitat, l'Estat personifica la praxis constitucional i està dotat de tota legitimitat de l'ordre democràtic. El terrorisme és presentat pels mitjans com una disfuncionalitat social: ETA no representa els interessos del poble basc, sinó que actua contra ell. Fins i tot, un d'aquests diaris equipara la conducta etarra amb les pràctiques dutes a terme pel dictador Franco o per les SS del règim nazi. D'això se'n diu posar la por al cos de la ciutadania. Però, no és ETA qui crea el terror?

En el cas *Ermua* (1997), el relat periodístic coincidia casualment amb l'oficial. Els mitjans van transmetre la ingènua idea a la població, que mobilitzant-se per demanar al propi Miguel Ángel Blanco (l'únic que desgraciadament no podia decidir sobre el seu futur) que tornés (*Miguel Ángel vuelve, Miguel Ángel te esperamos*); es posaria fi a la tràgica situació. Així

doncs, els missatges llençats per la premsa en el cas d'Ermua reforçaven la unitat de tots els espanyols, “tots junts podíem combatre la bogeria” de l'organització etarra. Per tant, en aquella ocasió, els mitjans van actuar com a vehicles difusors del discurs governamental. Van reproduir i amplificar les consignes del poder establert.

Els diaris analitzats van actuar com a actors del sistema polític, ja que van assumir el rol de tercer en aquestes relacions de conflicte que manté amb d'altres actors (el Govern, ETA i la ciutadania). La premsa no es va comportar, com hem comprovat, com a transmissor neutral, sinó que va servir el poder polític, amb uns objectius i una intencionalitat propis del discurs oficial. És a dir, es va posicionar a favor de la postura defensada pel Govern, amplificant els seus missatges. D'aquesta manera, en el conflicte *A contra B* (*Govern i ciutadania versus ETA i el seu entorn*), la neutralitat informativa es va veure greument alterada. Al mateix temps, els mitjans es van convertir en un mitjà de control representat segons les següents imatges: la d'integració, favorable al consens; la de senyalització, quan dirigeixen la nostra atenció cap a aspectes seleccionats de la realitat; i la de filtre, que presenta una visió restringida i distorsionada d'aquesta. Atès això, aquesta premsa no únicament va exercir el paper narrador de l'esdeveniment inicial (el segrest del regidor va provocar la primera mobilització ciutadana a Ermua), sinó que va experimentar una major involucració i, va formar part del succés, tot influint sobre l'opinió que havia de tenir la població envers aquell fet.

Les funcions d'aquesta premsa, en el seguiment de l'esdeveniment, varen ser: en primer lloc, la de difondre informació sobre l'estat del succés, mitjançant declaracions descriptives, judicis de valor, connotacions, “paraules claus”, significats simbòlics, etc. Ara bé, la seva actuació no es va limitar a presentar només els fets, sinó que van optar per expressar la seva opinió envers aquests (crítiques negatives adreçades a l'organització etarra i als seus simpatitzants). En segon lloc, van confeccionar l'agenda pública, ja que van magnificar la nova acció d'ETA i van idealitzar la víctima (la víctima va ser presentada com un màrtir de la democràcia).

L'esdeveniment, per si mateix, oferia un component dramàtic, que hauria commòs a la ciutadania. No obstant, a diferència d'altres successos igual o més dramàtics per naturalesa, la sobreinformació adjudicada a aquest fet, va

incrementar-ne el dramatisme i la commoció. I a més a més, va augmentar la rellevància d'aquesta notícia a diferència d'altres víctimes. És a dir, la gran resposta popular no s'explica, únicament, pel caràcter dramàtic de l'esdeveniment d'Ermua en sí mateix. Sinó que l'especificitat d'aquesta reacció ciutadana es pot deure també a l'actuació dels mitjans. Aquest succés sobtat va alterar les rutines informatives de la premsa estudiada. El segrest de Miguel Ángel Blanco es va convertir en la notícia principal de l'agenda pública (agenda política i agenda ciutadana). Les portades i els editorials, durant aquells pocs dies, van plasmar la notícia, adjudicant-li una gran rellevància. Així doncs, la notícia va ser presentada als lectors com la qüestió més important del moment, com un problema que no només posava en perill la vida del regidor, sinó també la del conjunt de la població.

Els mitjans ens van mantenir en tensió i pendents de com anaven evolucionant les hores. Aquest sentiment d'angoixa, reforçat pel paper de la premsa, fomentava la solidaritat de la gent i la cohesió social enfront d'ETA. Els individus estaven, en certa manera, induïts a compartir els missatges transmesos pels diaris: pensar en allò que ens diuen que la "majoria" pensa, actuar com ens diuen que la "majoria" actua, etc. Però qui constitueix aquesta "majoria"? Com podem constatar, es tracta d'una abstracció, d'una irrealitat utilitzada pels mitjans, que intencionalment, en el cas que ens ocupa, van dirigir la posició que els ciutadans havien d'adoptar. Els lectors emocionats, com a conseqüència dels efectes mediàtics, volien compartir la mateixa idea generalitzada. Tot i això, l'interès per formar part d'aquesta "majoria" amagava la por que genera la discrepància o dissidència, tal com exposa la Teoria de l'Espirall del Silenci (Noelle-Neumann, 1995).

En definitiva, els mitjans van exaltar i, fins i tot, explotar els sentiments, fent viure l'esdeveniment com quelcom personal que atemptava contra la nostra pròpia vida. Tots els fets de la vida quotidiana van ser absorbits per aquell succés, no es parlava d'altra cosa. El cas d'Ermua representava un tema morbós, que va cridar l'atenció del ciutadà, per la seva novetat (novetat en les característiques del fet noticiable: amenaça amb un termini fixat de 48 hores), la televisió, la ràdio i la premsa ens van fer viure en directe l'evolució del fet amb una tensió emocional constant (minut a minut). Fins i tot, l'humor periodístic va ser víctima d'aquest contagi emocional. Com a mostra d'això, es

pot observar el contingut de les vinyetes humorístiques publicades durant aquells dies, per part de la premsa analitzada: *El Periódico de Catalunya* i *El País* (13.07.1997) equiparaven les paraules “vida” amb “bascos” i “mort” amb “ETA”. Alhora, assenyalaven que la permanència de la mort estava assegurada fins que no s’acabés amb els terroristes. També s’apel·lava a l’emoció; en comptes de dir “*Euskadi somos todos, me lo has quitado de la boca*”, s’utilitza la mateixa frase, però amb un petit canvi, el qual posa de manifest l’exaltació dels nostres sentiments: “*Euskadi somos todos, me lo has quitado del corazón*”.

L’humor a *ABC* fou diferent perquè no només apuntava contra ETA sinó que ja iniciava l’associació sense matisos entre ETA i el “seu entorn”, entenent per “entorn d’ETA” a totes aquelles persones que donaven suport a la formació política Herri Batasuna. “ETA són tots els que maten; i tant mata ETA, com HB i com també, els que voten i simpatitzen amb Herri Batasuna” (13.07.1997). Se’ls considerava a tots ells culpables i còmplices dels segrest i posterior assassinat del regidor del PP. Ara bé, com es podia culpabilitzar d’aquest fet als votants d’HB, un partit democràtic? Quines proves objectives hi havia contra ells? En canvi, des d’*Egin* (12.07.1997) irònicament es qüestionava l’espontaneïtat de les mobilitzacions ciutadanes: “*Habrà que ir a la manifestación espontánea convocada contra los radicales. Que vean que estas cosas surgen súbitamente del sentir popular de los demócratas. A mi también me lo han ordenado mis jefes*”.

En resum, la informació mediàtica adquiria un doble valor o funció: per una banda era la font d’informació sobre quina havia estat la resposta social de la població envers l’acció etarra. Però, d’altra banda, reforçava un clima d’opinió favorable a desenvolupar aquesta reacció. En el cas de la mort de Miguel Ángel Blanco, els mitjans de comunicació van informar del segrest i de la primera reacció popular, la mobilització a Ermua, l’única espontània (ja que els veïns tenien un lligam efectiu amb el segrestat, lògic en una comunitat petita, on tothom es coneixia entre ells). Els veïns d’Ermua s’identificaven amb la víctima, mentre que fins el moment, sense el paper dels mitjans, es feia difícil pensar que la resta d’espanyols s’hi pogués identificar (tenint en compte que no era un personatge públic). Així doncs, la primera resposta social va ser a la vegada notícia i generadora d’una nova realitat. Entenent com a nova realitat, les mobilitzacions que van succeir a la d’Ermua i que van acabar formant part dels

propis esdeveniments. Qui va induir a aquesta nova realitat? El discurs oficial, amplificat pels mitjans de comunicació, va prendre com a model a seguir per part de la ciutadania, la concentració realitzada a la localitat natal del segrestat, per estendre'l a arreu d'Espanya.

Al mateix temps, el paper influent dels missatges periodístics va contribuir a donar lloc a una de les conseqüències del fet inicial: el buit social. M'explico, el discurs mediàtic va identificar els votants i simpatitzants d'HB com a còmplices de l'acció terrorista. Això va comportar, que abans i després, sobretot, de la mort de Miguel Ángel Blanco, es produís una major exaltació dels sentiments de ràbia i d'odi envers ETA i el seu entorn. Aquesta reacció va provocar l'enfrontament entre la ciutadania, posicionada en el bloc anomenat (políticament i mediàticament) “demòcrata” i el bloc abertzale (anomenat “violent” pels qui s'autoanomenen “demòcrates”). Un “frontisme”, una “divisió”, una “classificació” de la ciutadania en “dos bàndols” (“constitucionalistes” versus “nacionalistes” –i dins dels “nacionalistes”, s'establia la divisòria entre els “demòcrates o moderat” i els “radicals”) que anys més tard (2001) actuà de forma més punyent, amb un clar objectiu: escampar la taca d'oli, de la sospita, de la criminalització i estigmatització del conjunt d'un nacionalisme, no l'espanyol, sinó el basc. Un “nacionalisme” que posava i posa en perill, des dels sectors de l'espanyolisme dominant, l'estabilitat de l'Estat. La presència d'ETA permet difamar i posar sobre sospita al nacionalisme basc. Sense l'existència d'ETA, molts d'aquests arguments que perseguien desgastar el nacionalisme governant (PNB-EA) i il·legalitzar l'esquerra abertzale (Batasuna), haurien “caigut pel seu propi pes”. El recurs propagandístic del dolor de les víctimes fa guanyar adhesions, sobretot fora d'Euskadi i, més, quan s'atien els conflictes identitaris.

Per tant, l'espontaneïtat atorgada a les successives manifestacions era una il·lusió, donat que aquestes mostres de suport van ser induïdes pels mitjans que van “vendre” la necessitat de seguir el model de la primera mobilització a Ermua (“Tots érem Ermua”). D'aquesta manera, el control dels esdeveniments artificialment produïts estaven en mans del Govern, de manera que aquest podia desviar l'atenció de possibles i incòmodes reivindicacions socials cap a d'altres implicats en l'assumpte, com era el cas del propi Executiu.

En les eleccions al Parlament de Vitòria de l'any 1998, tal com assenyala Segura (2009, pàg.138), "(...) el PP es va beneficiar de la campanya d'assetjament i criminalització del nacionalisme iniciada el 1997 i de la incipient polarització en fronts que començava a produir-se entre l'electorat basc. Amb el 20% dels vots i 16 escons, va aconseguir els millors resultats obtinguts fins aleshores superant el PSE que, amb el 18% dels vots i 14 escons va quedar relegat a quarta força política. (...) No hi ha dubte que l'Acord de Lizarra i la política de fronts impulsada pel govern del PP i pels mitjans de comunicació van contribuir a fixar la divisió entre constitucionalistes (partits d'àmbit espanyol, PP i PSE-EE-PSOE) i nacionalistes bascos (partits d'àmbit basc, PNB,EA i HB-EH), que va quedar ben establerta per primera vegada a les eleccions de 1998 i que enverinaria la vida política basca en els anys següents". A partir de llavors, "(...) El PP no dubtà en cap moment a fer créixer la campanya de criminalització del PNB amb l'argument que, a través del suport parlamentari d'EH, compartia fins amb els violents, que havien declarat una treva-trampa per tal de rearmar-se . I no van faltar els propagandistes de vocació i militància que resumiren gràficament el discurs del sector més dur del PP que, prenent com a cap de turc Xabier Arzalluz, relacionaven i posaven en el mateix sac ETA i el nacionalisme basc. (...) El govern nacionalista de PNB i EA podia se il·legítim a ulls del PP i del PSOE, perquè se sostenia amb el suport parlamentari d'EH, però era totalment legal. D'aquí el caràcter pervers d'una campanya destinada a desgastar l'adversari polític en base a mitges veritats indemostrables i tergiversacions". (Segura,2009, pàg.138). El PP acusava al PNB i EA de supeditació a l'organització armada. O dit d'una altra manera, de sotmetre's a les directrius d'ETA.

Conclusió 2 (relacionada amb la irrupció d'algunes divergències entre la premsa i el Govern espanyol del Partit Popular):

“L’aparició d’algunes esclotxes en la construcció del monstre”.

El cas *Lluch* (2000), en canvi, reflectí profundes divergències entre la política de l'Executiu i les línies editorials de la premsa. La unanimitat o el consens establert entre els mitjans i l'estratègia governamental –negació del conflicte basc com a problema polític, postura immobiliària i contrària davant una possible solució a través del diàleg amb ETA- experimentaren una ruptura. Al mateix temps, la resposta social per l'assassinat de l'exministre socialista Ernest Lluch suposa el trencament d'una certa unitat i complicitat entre la classe política i la ciutadania, pròpia de la resta d'actes de rebuig contra el terrorisme, que es van anar succeït des de les multitudinàries manifestacions amb motiu de l'atemptat contra Miguel Ángel Blanco. Representa, per tant, el primer cop –des del triomf del Partit Popular en el govern (1996)- que els manifestants, concentrats a la ciutat de Barcelona, discrepaven obertament de l'estratègia antiterrorista de l'Executiu, protagonitzant una “crisi d'opinió”.

Si bé, *El País*, *La Vanguardia*, *El Periódico de Catalunya*, *ABC* i *El Correo* s'oposaven a obrir un diàleg amb ETA, tot amplificant el discurs del Ministre d'Interior Jaime Mayor Oreja, en què es parlava de “diàleg trampa”; els seus respectius editorials mantenen diferències respecte d'altres apartats no menys importants, com ara: la possibilitat que el govern d'Aznar dialogués amb totes les forces polítiques, sense excloure el Partit Nacionalista Basc. La solució que es proposava al problema del terrorisme tampoc era unànim entre aquestes capçaleres. *El País* traslladava les esperances a la convocatòria avançada d'eleccions a Euskadi. Mentre que *La Vanguardia* i l'*ABC* defensaven una postura immobiliària (no cedir al xantatge d'ETA) basada en l'espera que la raó guanyés a la violència. *El Correo*, per la seva banda, sostenia que la resolució residia en la pròpia població basca, a través de la seva mobilització i presa de consciència contra la violència. En canvi, *El Periódico* d'una forma més moderada que el *Gara* confiava que el diàleg entre els “demòcrates” constituïa el camí per a la pau. A més a més, aquest diari també reconeixia un fet que fins ara havia estat silenciàt de l'opinió pública: el dret legítim a

modificar democràticament el text constitucional. Ara bé, la línia editorial de *Gara* era i continua sent l'únic que parla de l'existència d'un "conflicte polític" entre l'Estat espanyol (qualificat com a "Estat opressor") i Euskal Herria ("poble oprimít"); la solució del qual es troba, clarament, en "el diàleg entre ETA i els governs espanyol i francès".

En el cas d'Ernest Lluch, la premsa analitzada ofería diferents interpretacions sobre les peculiaritats de la mobilització ciutadana i la seva rellevància política. Els diaris més discrepants respecte l'estratègia governamental -com ara *El Periódico de Catalunya*-, consideraven que la reacció social havia esdevingut un punt d'inflexió en les formes de protesta contra el terrorisme. I no només amplificaven la necessitat de dialogar, sinó que s'exigia donar resposta, per part de la classe política, a la petició popular. Des d'aquests diaris es va relançar de nou a la llum pública un tema sovint silenciats del discurs periodístic (i sobretot en l'àmbit polític): la resolució d'un conflicte mitjançant el diàleg, com a mecanisme per aconseguir la pau a Euskadi. No obstant, entre aquesta premsa -a excepció del *Gara*- es compartia un discurs que negava la demanda, potser implícita, de bona part dels manifestants, de dialogar amb ETA. D'altra banda els diaris pròxims a l'Executiu, sostenien que la reacció social havia estat orquestrada pel Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC), amb la complicitat dels nacionalistes bascos (PNB). Es tractava d'una interpretació oposada a la del fenomen d'Ermua. La memòria col·lectiva recreada per aquests mitjans, entre ells l'*ABC*, presentava d'espontànies les mobilitzacions entorn al segrest i posterior assassinat de Blanco. Mentre que en el cas d'Ermua no es recordava cap component persuasiu o d'exaltació de les emocions, la visió que es transmetia en el cas de l'atemptat contra Lluch, segons els editorials d'aquests diaris afins al discurs oficial, fou de manipulació i engany.

Vist això, el cas Lluch (2000) a diferència del cas Ermua (1997) evidencià una major pluralitat informativa. El tractament mediàtic que s'efectuà en relació amb les manifestacions de rebuig al terrorisme, des del segrest i posterior assassinat de Miguel Ángel Blanco, consistia en un discurs definit, estipulat i compartit pels diferents mitjans. El fet que periòdicament es produïssin aquest tipus d'actes, els convertia en familiars i quotidians, per la qual cosa les rutines informatives deixaven de veure's alterades. Per contra, els

propis *mass media* generaven i, a la vegada, establien “uns protocols”, és a dir, uns processos consensuats de com cobrir aquests esdeveniments. Així doncs, les concentracions que van tenir lloc arran de l'atemptat contra Ernest Lluch no suposaven, a priori, cap alteració de les rutines informatives aplicades en aquestes situacions. No obstant, de forma inesperada, els periodistes es van trobar desconcertats davant una nova realitat.

La mobilització social a Barcelona, en memòria d'Ernest Lluch, introduïa novetats, que la feien singular respecte a les anteriors. Suposava en sí mateixa un canvi en la forma de protesta contra el terrorisme: a) Noves consignes entre els manifestants. Els missatges de les pancartes ja no s'adreçaven a l'organització terrorista, sinó que es dirigien a la classe política, en especial, al president del govern, José María Aznar. Els manifestants exigien diàleg entre els polítics i/o amb ETA i, la dimissió del ministre d'Interior. b) La família de la víctima va manifestar la seva discrepància amb el govern i va decidir no compartir l'encapçalament de la mobilització amb representants d'aquest. c) La periodista Gemma Nierga, encarregada de llegir el manifest de condemna per l'assassinat, es va apartar del guió establert i consensuat per les forces polítiques, per pregar als polítics presents un major diàleg. Feia explícita una petició sobre la necessitat d'obrir un procés de diàleg.

Els mitjans es trobaven en la problemàtica de poder explicar a l'opinió pública el perquè del canvi d'actitud dels manifestants. Els ciutadans, concentrats a Barcelona, es van desviar d'una conducta, implícitament, normalitzada de com la població havia de reaccionar, de forma políticament correcta, davant la violència terrorista. O dit d'una altra manera, el comportament dels manifestants s'allunyava de l'establert en casos similars.

Per tant, l'especificitat d'aquella mobilització -de caire diferent a les efectuades arran del *fenomen Ermua*- i la dificultat periodística per recontextualitzar la singularitat de l'esdeveniment van alterar les rutines informatives, establertes en aquestes ocasions. Altrament, es va desencadenar la ruptura de la unanimitat mediàtica en el tractament de la informació (davant aquest desconcert periodístic, cada mitjà va respondre de forma diferent, sense poder seguir cap consigna prèviament acordada). Aquest fet, va donar pas a una major pluralitat de discursos, posant en evidència les divergències entre les

línies editorials d'alguns diaris i el discurs oficial de l'Executiu Aznar. És a dir, part de la premsa va deixar de ser “fidel” a l'estratègia governamental.

La resposta social, en el cas de l'atemptat contra Ernest Lluch, fou semblant, talment com abans s'ha apuntat, a una “crisi d'opinió”, ja que els manifestants s'oposaven a la política antiterrorista defensada pels seus representants. Tanmateix, no es tracta pròpiament d'una “crisi d'opinió”, tal i com és entesa per la teoria de l'*Agenda setting* (Wolf, 1996), perquè dins de la classe periodística van aflorar diferències interpretatives, allunyades del discurs oficial. És a dir, gran part dels mitjans no va optar per posicionar-se a favor del govern ni per desactivar la reivindicació popular. Mentre que en el cas d'Ermua, podríem qualificar les mobilitzacions d'*anticrisi d'opinió*: es produeix un consens entre la ciutadania i els seus líders polítics (consonància o sintonia reforçada pel paper d'intermediari dels mitjans de comunicació), per vèncer a ETA i al seu entorn.

Tanmateix, ni les peculiaritats d'aquest fenomen en relació el d'Ermua, ni el fet d'introduir-se la necessitat d'una resolució dialogada al problema en l'agenda pública -agenda política/ agenda ciutadana- foren factors suficients perquè el fenomen esdevingués en un nou model a seguir en la lluita contra el terrorisme. Sí bé és cert, que es produí “un abans i un després”, les seves conseqüències no van anar més enllà (ja que mobilitzacions posteriors a la d'Ernest Lluch, repregueren la trajectòria anterior). La manifestació en memòria de l'exministre va representar un canvi en les mobilitzacions contra ETA, però sense incidència destacable en les protestes que van tenir lloc en atemptats posteriors a aquell assassinat. Quines serien les possibles raons per les quals aquest succés no trascendí? La ruptura de la unanimitat del discurs periodístic, provocà que la intensitat i l'efectivitat dels missatges favorables a obrir una nova etapa dialogada, per acabar amb ETA, no haguessin estat suficients per donar-li continuïtat i crear un veritable clima d'opinió.

El govern del Partit Popular, després del fenomen d'Ermua, era acusat per l'esquerra abertzale d'haver-se aprofitat de les multitudinàries mobilitzacions socials, les quals havien estat incentivades pel propi poder i que afavorien els interessos electoralistes d'aquest. L'Executiu es defensava afirmant que la seva política antiterrorista responia a la reacció espontània i lliure de la ciutadania. En el cas d'Ernest Lluch, sense poder ser una

mobilització orquestrada pel govern, el president Aznar es va negar a donar resposta a la petició, també lliure i espontània, de diàleg dels manifestants (diàleg amb ETA i amb el nacionalisme basc). Si bé, en ocasions es considera des del poder que la veu del poble s'ha d'escoltar i canalitzar políticament, en d'altres es fa cas omís de les seves demandes. Paradoxalment, l'actitud democràtica del govern es basa a proporcionar protagonisme als ciutadans, quan el discurs d'aquests coincideix amb l'oficial, si no és així, s'ignora la voluntat popular.

Per últim, des del meu punt de vista, els mitjans de comunicació són poderosos instruments al servei del poder, els quals però poden esdevenir, per si mateixos, veritables grups de poder -el quart poder-. La seva funció principal és reforçar un clima d'opinió, induint als ciutadans a pensar sobre determinats esdeveniments (només es pot reflexionar sobre allò que es divulga, ja que la resta no existeix), en una direcció determinada, i motivant a determinades conductes socials (per acció o omissió). En el cas concret d'Ermua, em sembla que ha quedat demostrat com els mitjans van condicionar l'opinió de la població, amplificant el discurs oficial. En d'altres casos, però, les escletxes de l'estratègia governamental foren més que evidents: cas Lluch, eleccions al País Basc l'any 2001 o l'"11-M" de 2004. En aquest sentit, és il·lustrador l'escrit de la següent vinyeta d'humor publicada en *El Periódico* (25.11.2000), arran de la manifestació de repulsa per l'assassinat d'Ernest Lluch: *"Tonteria de diàleg! - diu Aznar- Amb els vots que m'ha costat tenir la raó ¿ara la discutiré amb qualsevol pringat?"*

Conclusió 3 (relacionada amb el qüestionament de l'estratègia de la política espanyola al País Basc):

“El primer i gran fracàs de l'estratègia sobre el nacionalisme basc”.

En els comicis al País Basc l'any 2001, el dispositiu engegat anys enrere pel Partit Popular amb l'ajut dels seus aliats mediàtics i del PSOE per fer front comú contra el “nacionalisme basc”, fracassa electoralment. Aquestes eleccions són un clar exemple de distorsió o deformació de la realitat per part dels autoanomenats “partits constitucionalistes” i certs sectors de la premsa escrita, objecte d'anàlisi. Si bé, però, l'estreta victòria d'Aznar el 1996 el va dur a un acord de legislatura amb el PNB (formació que va donar suport a la seva investidura com a president de govern); poc temps després tal com recorda l'historiador Antoni Segura (2009, pàg.125), “(...) ben aviat hi hauria un canvi de rumb. La bona sintonia entre José María Aznar i Xabier Arzalluz no trigaria a trencar-se a causa de la política antiterrorista del PP, basada en la dispersió de presos, cosa que el PNB no podia admetre; i el gir sobiranista d'un sector majoritari del PNB, que donava pràcticament per acabat el recorregut estatutari i instava a explorar altres vies, cosa que tampoc no era admissible per al PP. En menys d'un any, les idíl·liques relacions entre el PNB i el PP es van tornar distants i enfrontades. En un any estaven trencades. Òbviament, la ruptura tindria conseqüències sobre el Pacte d'Ajuria Enea, que també era qüestionat des dels sectors nacionalistes que mantenien contactes amb HB”. Això explica l'enduriment de les postures defensades pel Partit Popular i l'intent de “(...) sorpasso electoral protagonitzat pel front constitucionalista el 2001. (...) De la mà de Jaime Mayor Oreja, el PP aspirava a convertir-se en el principal protagonista de la lluita contra el terrorisme i erigir-se en el martell d'heretges del nacionalisme basc”. (Segura, 2009, pàgs. 116-117).

A més a més, estava més que demostrat que “la política de fronts de nacionalistes contra constitucionalistes impulsada pel Partit Popular”, caracteritzada “per una continuada retòrica d'insults, calúmnies, desqualificacions i utilització de les víctimes del terrorisme”, el beneficiava electoralment. En altres paraules, l'estratègia d'“assetjament al nacionalisme” (Segura, 2009) li resultava rendible, sobretot a l'hora d'aconseguir vots fora

d'Euskadi, és a dir, a la resta de l'Estat. Gràcies a aquesta estratègia, el Partit Popular consolidà la seva hegemonia política amb la majoria absoluta obtinguda l'any 2000 a les eleccions generals. Un triomf que al mateix temps va fer creure als seus dirigents que aplicant aquest esquema al País Basc podien aconseguir la Lehendakaritza el 2001. Això sí amb l'ajuda dels socialistes. L'Acord per les Llibertats i contra el Terrorisme subscrit pel PP i el PSOE, l'any 2000, escenificava la unitat contra ETA i donava el tret de sortida a una campanya molt dura contra el conjunt del nacionalisme basc.

La investigació duta a terme demostra la connivència entre la premsa de Madrid i aquells altres rotatius pròxims ideològicament al PP o PSE-PSOE, amb l'estratègia política i d'unitat entre aquestes dues formacions, antagòniques en l'àmbit estatal, per combatre el nacionalisme basc. Enfront el "problema o virus basc", tot s'hi valia. Tant *El País*, *El Mundo* i *ABC* (diaris editats a Madrid), com *El Correo* (diari de tendència "espanyolista", editat al País Basc) coincidien plenament en el discurs de fons, per bé que s'observaven algunes diferències en les formes. A tall de síntesi, els arguments compartits pels seus respectius editorials reforçaren un clima d'opinió favorable a la campanya electoral del bloc "constitucionalista" integrat pel PP i PSE (el tàndem Mayor Oreja-Redondo Terreros). Al mateix temps, contraposaven les virtuts de l'alternança política a Euskadi amb la gestió d'un "nacionalisme governant", "còmplice de la violència" (unes coordinades que s'ajusten al "quadre ideològic" plantejat per Van Dijk, 1996). Al seu entendre, què havia suposat per al País Basc la gestió del "nacionalisme governant" durant els seus anys de mandat? Segons aquestes capçaleres, en els darrers temps s'havia agreujat una "fractura social de la convivència" i s'havia instaurat un "règim d'impunitat" envers el terrorisme d'ETA. Per això, alertaven que a Euskadi convivien la por a ETA amb els temors sembrats pel nacionalisme. Al seu torn, el Partit Nacionalista Basc era titllat de "deslleial" al marc constitucional. Votar el PNB, afirmaven, significava "alimentar ETA". El PNB representava un "nacionalisme excloent", el qual havia pactat a Lizarra (1998) amb els "assassins". El PNB compartia objectius amb ETA. El PNB estava abocat al "xantatge del nacionalisme violent",.... S'acusava el "nacionalisme governant" de voler resoldre el terrorisme satisfent les exigències d'ETA. Els dirigents del nacionalisme governant eren, per tant, "responsables d'haver construït un

discurs polític que ha servit de coartada a ETA". En definitiva, els programes electorals dels partits "constitucionalistes" foren reproduïts i assumits per les línies editorials d'aquests diaris. Es repetia constantment una sèrie de missatges que servien per configurar un "discurs hegemònic", percebut com a "majoritari" i, per tant, el feia més versemblant, o almenys, així ho creien els seus impulsors.

Entre les consignes que es llançaven des d'aquests diaris, trobem d'altres com ara: 1) El PNB "vol imposar les seves aspiracions sobiranistes al conjunt de la societat". El sobiranisme i l'independentisme són considerats "perjudicials" pel futur del país. Cal combatre'ls per mitjà del respecte a la Constitució; 2) Què ha significat el Pacte de Lizarra, per aquests diaris? Un "experiment de construcció nacionalista". En altres paraules, un "disbarat". El sobiranisme defensat pel lehendakari Juan José Ibarretxe emmascara la independència del País Basc i una "neteja ètnica". A més, reforça l'exclusió dels drets d'aquells ciutadans (gairebé la meitat de la població) que no se senten nacionalistes. Es tracta d'una "opressió nacionalista" que trenca l'acord constitucional. Règim que sotmet aquella part de la societat "no nacionalista"; 3) El lehendakari Ibarretxe és acusat de "covard", d'haver pactat amb ETA, de menystenir les víctimes, de crispar la societat i de pervertir les institucions democràtiques. Esdevé insuficient condemnar els atemptats i solidaritzar-se amb les famílies de les víctimes. Es deslegitima el govern Ibarretxe afirmant que fou lehendakari amb els vots d'ETA; i 4) Donen per provat que el PNB comparteix finalitats amb ETA i, per tant, argumenten que per fer front al terrorisme, abans és necessari "derrotar" el nacionalisme basc.

Què ofereix l'alternança política, segons aquesta premsa? En primer lloc, recuperar la llibertat, en termes generals, la llibertat d'expressió, en concret, i els drets civils del conjunt de la societat greument en perill sota el mandat nacionalista basc. En segon lloc, la necessitat urgent d'un canvi de règim que posi fi a l'exili de la dissidència. Una alternança per a la pau, la normalització de la convivència i el triomf de la pluralitat i la diversitat de la societat basca. En tercer lloc, el PP i el PSE són els únics que tenen com a prioritat la lluita contra el terrorisme i, alhora, només ells representen la causa de les víctimes. En quart lloc, la Constitució espanyola i l'Estatut d'autonomia basc són l'única

garantia de democràcia i identitat plural al territori. I en darrer lloc, el “problema basc” es resoldrà obtenint una pau políticament justa, “no a qualsevol preu”.

Fins i tot, a través d'eines suposadament objectives, com són les enquestes, encarregades i publicades per aquests diaris, es reforçava la idea que la majoria de la ciutadania basca es mostrava més propera al marc constitucional que no pas al camí de la independència. Els sondejos desmentien la contraposició “de basc contra espanyol” i afirmaven que més de la meitat de la població es considerava, al mateix temps, les dues coses. La conclusió de les dades per part d'aquests rotatius era contundent: Euskadi, “un poble que aposta clarament per seguir dins d'Espanya”. Aquestes mateixes enquestes també asseguraven que la possibilitat d'un nou lehendakari “no nacionalista” era més que probable.

El “bloc PP-PSOE” i els seus “mass mèdia” es van arribar a creure el seu propi discurs esbiaixat sobre la realitat basca: *“El PNV supera las elecciones más difíciles con un claro e inesperado triunfo”*, titulava *El País* (14.05.2001). Ara bé, el somni es va trencar i, talment com manifestava *El Correo* (14.05.2001), *“El Gobierno admite el fracaso de su estrategia sobre el nacionalismo”*. D'aquesta manera, l'adhesió obtinguda fora del País Basc no va esdevenir la mateixa que esperaven aconseguir allà on tenien lloc els comicis. Des de la premsa afí, ràpidament, l'endemà del 13 de maig de 2001, es van afanyar a reconèixer alguns dels errors comesos per les formacions “constitucionalistes” durant la campanya. Un errors, reproduïts de forma persistent per bona part d'aquesta premsa escrita, com la d'equiparar el nacionalisme basc amb la violència d'ETA (unes advertències contra l'estigmatització del PNB, fetes pel mateix expresident espanyol, Felipe González, setmanes abans de la cita electoral). El diari *El Mundo* (15.05.2001) atribuïa aquest fracàs electoral a la incapacitat d'Oreja i Redondo per trencar l'estereotip que venien “a conquerir Euskadi des de Madrid”. No obstant, el seu editor deslegitimava de nou la victòria del PNB-EA: un triomf interpretat en clau de “vot útil” procedent del “nacionalisme violent”. Per tant, l'estigmatització lluny de desaparèixer continuà atiant el conflicte de convivència, que deien pretendre resoldre amb l'alternança política.

Conclusió 4 (relacionada amb el canvi d'estratègia de la política espanyola al País Basc per via legislativa):

“El perfeccionament de l'alternativa i l'alimentació del monstre”.

Tanmateix, els resultats electorals obtinguts pel bloc PP-PSE l'any 2001, no van desanimar els seus dirigents, sinó que van obrir la porta a noves estratègies i van reforçar l'aliança PP-PSOE, nascuda del Pacte Antiterrorista signat l'any 2000. El govern del Partit Popular no es donà pas per vençut i començà a explotar altres vies de “repressió”, amb el suport incondicional dels seus mitjans de comunicació afins. Un suport mediàtic que influí a l'opinió pública i l'agenda política perquè, finalment, l'any 2002 s'aprovés la Llei de Partits i, així possibilitar a la Justícia que il·legalitzés l'esquerra abertzale, deixant-la fora del joc parlamentari.

La incapacitat de “vèncer electoralment” el nacionalisme basc per part del “bloc constitucionalista”, representat per PSE i PP (tàndem Nicolás Redondo Terreros-Jaime Mayor Oreja, amb el suport de moviments socials, com ara l'anomenat Fòrum d'Ermua, capitanejat pel filòsof Fernando Savater), comportà que busquessin noves fórmules, ara, de caràcter legislatiu: si la ciutadania basca esdevenia, a diferència de bona part de l'espanyola, immune a la pressió o influència mediàtica, la qual desdibuixava la realitat envers aquest territori, l'única sortida possible era canviar les regles del joc, a través de l'aprovació d'una Llei “feta a mida” per il·legalitzar l'esquerra abertzale i minar les postures del nacionalisme basc en el seu conjunt. Aquesta obsessió per “desallotjar” els nacionalistes bascos del poder desembocà finalment, gràcies a aquestes “perversions”, emparades per les mateixes institucions democràtiques, en la investidura del candidat socialista Patxi López a la lehendakaria l'any 2009, malgrat el triomf del PNB. L'aritmètica parlamentària, fruit de l'absència de l'esquerra abertzale, ha permès, el canvi polític. Cosa que sense aquesta il·legalització no hauria estat possible i, per tant, s'hauria reeditat un govern presidit pel PNB. En definitiva, sense aquesta estratègia difícilment en aquests moments podríem parlar d'un lehendakari “no nacionalista” en el govern de Vitòria.

El camí per aconseguir “perfeccionar l’alternança política” s’explica en bona mesura arran de l’aprovació de la Llei de Partits Polítics i, més endavant la seva aplicació, tot il·legalitzant la formació de l’esquerra abertzale Batasuna, antiga Herri Batasuna. El període en què tenen lloc aquests esdeveniments comprèn els anys 2002-2003. Tant *El País*, *El Mundo*, *ABC* i *El Correo* eren partidaris de les mesures engegades. S’apel·lava a la necessitat que l’Estat de dret posés fi a la “impunitat política i penal” de l’entramat terrorista. O dit d’una altra manera, “el terrorisme només es podia combatre per mitjà de les armes de l’Estat de dret”. Al seu entendre, era urgent “situar fora de la legalitat i del joc democràtic” una força qualificada de “radical”. A més a més, des d’aquestes capçaleres es defensava que davant del fenomen d’ETA i el seu entorn, la política i la justícia havien d’esdevenir “dos sistemes complementaris” en “la lluita legal” per combatre’l. En tot moment, justificaven la nova llei i negaven el retrocés democràtic o la involució de drets i llibertats que aquesta podia suposar, talment com denunciava el “nacionalisme governant”. En aquest sentit, els rotatius exigien a través dels seus editorials que el Partit Nacionalista Basc fes efectiva la postura de deslligar-se sense equívocs de les “servituds del terror”. Pel que fa al procés d’il·legalització de Batasuna, els quatre diaris creien oportú “fer-la fora del marc legal”, perquè consideraven que s’havia demostrat que aquesta representava el braç polític d’ETA i que els seus dirigents mai havien denunciat públicament els atemptats de l’organització armada. La sentència del Suprem declarant il·legal Batasuna constituïa, segons *El Correo*, una peça jurídica que sancionava aquells casos en què les llibertats fonamentals eren utilitzades precisament per contribuir a la seva sistemàtica vulneració. No obstant, *El País* qüestionava els procediments del president José María Aznar en la seva lluita personal per acabar amb el terrorisme basc, equiparant-lo al d’àmbit internacional. Altrament, des de Barcelona, *La Vanguardia* i *El Periódico* també es mostraven favorables a la Llei de Partits i el procés d’il·legalització de Batasuna, si bé amb alguns matisos. En tot cas, es mantenien en un terme mig a l’hora de posicionar-se tan obertament.

L'aparició de noves plataformes, nascudes des de l'esquerra abertzale, com ara AuB eren deslegitimades per bona part d'aquesta premsa i titllades de "noves disfresses de Batasuna". *El País*, però, alertava que la presència d'antics dirigents de Batasuna a les llistes d'aquestes plataformes "no demostrava necessàriament la seva vinculació amb ETA".

En els comicis al País Basc l'any 2005, la irrupció del PCTB (que es va fer amb l'electorat de les llistes electorals d'Aukera Guztiak, anul·lades pel Suprem i el Tribunal Constitucional, per considerar-les "complement polític d'ETA") fou interpretat per *El Mundo* i *ABC* com a "nova llista blanca" i "nou testafarro" de l'antiga Batasuna. Per bé que el Partit Comunista de les Terres Basques havia estat inscrit en el registre del Ministeri de l'Interior quan Ángel Acebes n'era el titular; aquests dos diaris demanaven a la Fiscalia de l'Estat que investigués la formació per tal de demanar la seva il·legalització. Consideraven que la presència d'aquesta "llista blanca" i el seus bons resultats electorals eren "un senyal d'alarma" envers les limitacions en l'aplicació de la Llei de Partits. Un altre exemple d'aquesta obsessió per perseguir i eradicar les formacions de l'esquerra abertzale el trobem en les eleccions europees de 2009, en què l'exdirigent de Batasuna, Arnaldo Otegi, demanava el vot per Iniciativa Internacionalista. *La Razón* ho qualificava de "desafiament a l'Estat de dret" i de "burla al sistema democràtic". L'editor ("*No se debe permitir que Batasuna se burle del Estado de Derecho*", *La Razón*, 24.05.2009) exigia que s'impedís per mitjà de mecanismes suficients que ningú se saltés impunament la legalitat existent.

Mesos abans i en relació als comicis bascos de l'1 de març de 2009, la presentació de la plataforma Demokrazia 3.000.000 (D3M) despertà inquietuds en el ministeri de l'Interior i la resta de formacions polítiques. L'esquerra abertzale pretenia concórrer a les eleccions, després d'un llarg procés en què s'havia empresonat mitja mesa nacional de Batasuna i il·legalitzat d'EHAK i ANB. A instàncies de la Fiscalia s'investigà, ràpidament, si darrere de la nova plataforma s'amagava Batasuna amb un nou intent, al seu entendre, de "fraude llei". El fet que membres històrics d'Herri Batasuna, com Itziar Aizpurua i Julen Aginako, membres d'ANB com Idoia Ibero i Juan Manuel Erasun i components de llistes anul·lades en cites electorals anteriors, com ara l'exportaveu d'AuB Itziar Lopategi, foren els encarregats de donar a conèixer a

Bilbao la plataforma (2008); la feia “més que sospitosa”. Presentar llistes amb candidats vinculats a organitzacions anteriorment il·legalitzades, posà de nou en marxa l’aplicació de la polèmica llei de partits amb l’objectiu de prohibir-la. Tal com advertia el líder del PP, Mariano Rajoy, “l’autèntic termòmetre” de la política antiterrorista del govern espanyol serà aconseguir que a partir de març “ETA no estigui representada” al Parlament basc. Des del PSOE, en què creien que l’organització terrorista “ha imposat” a l’esquerra abertzale “llistes hereves de Batasuna per propiciar la il·legalització i jugar al victimisme”, responien al PP que no tolerarien que els “afins al terrorisme” es presentessin als comicis. (Avui, 28.11.2008).

L’any 2003, la clausura per ordre judicial del diari escrit íntegrament amb euskera, *Euskaldun Egunkaria*, sí que fou interpretada de forma diferent dins l’anomenada “brunete mediàtica” espanyola: *El Mundo*, *El País* i *El Correo* opinaven que el tancament de qualsevol mitjà d’expressió era una “decisió greu en democràcia”, ja que significava privar als seus lectors del dret a la informació. Advertien que eren les persones i no les capçaleres de premsa les que cometien delictes. Tanmateix, precisaven que ningú podia emparar-se en la llibertat d’expressió per cometre un delicte. D’altra banda, manifestaven certs dubtes sobre la solidesa de les proves judicials. En canvi, el contrapunt a aquest discurs més crític i, alhora, escèptic, el trobàvem en el diari *ABC*. La seva línia editorial sostenia que era un error confondre la “propaganda terrorista” amb la “llibertat d’informació”. Així doncs, al seu entendre, *Egunkaria* suposadament era un “instrument al servei d’ETA”.

En relació amb el batejat com a “Pla Ibarretxe”, *El Mundo*, *El País*, *ABC* i *El Correo* insistien a enumerar els perjudicis de la proposta que pretenia tirar endavant el lehendakari. Entre aquests perjudicis, destacaven els següents: “desafiament”, “disbarat polític”, “incongruent”, “excloent”, “inviàble”, “rupturista amb el pacte constitucional i estatutari”, “pla que augmenta la crispació política”, ... Al mateix temps, s’acusava Juan José Ibarretxe de mostrar-se més preocupat pel futur polític d’Euskadi que per fer front a ETA. El terrorisme hauria de ser la seva “màxima prioritat”, sentenciaven. De nou, l’objectiu mediàtic era “deslegitimar” una proposta democràtica, aprovada al Parlament de Vitòria el 2004, i difondre la idea que aquesta trencava amb la unitat de l’Estat i que compartia finalitats amb ETA.

En altres paraules, es perseguia el “descrèdit” de les institucions basques, per tal de justificar davant l’opinió pública el rebuig del Congrés (2005) a l’“experiment sobiranista”. *El Mundo* coincidia amb les línies editorials de l’*ABC* i *La Razón* a l’hora d’esgrimir que l’aprovació d’aquest “projecte sobiranista i secessionista” era fruit del suport dels “vots d’ETA”, tot associant la voluntat d’uns parlamentaris escollits democràticament (Sozialista Abertzaleak) amb la lògica del grup armat. Malgrat el govern espanyol havia canviat de color polític, els socialistes capitanejats per José Luis Rodríguez Zapatero, feien “mans i mànigues” per tombar conjuntament amb el Partit Popular allò que qualificaven de “despropòsit”. La connivència político-mediàtica es demostra altra vegada. Anys més tard, la proposta de referèndum llançada pel lehendakari (2008) topa amb l’oposició d’arguments semblants. *El País*, *El Mundo*, *ABC*, *La Razón* i *El Correo* utilitzen velles expressions per desacreditar aquesta consulta no vinculant: “desafiant”, “manca de legitimitat”, “fora de la llei”, “consulta-trampa”, “deliri sobiranista”, “desvincular Euskadi de l’Espanya constitucional”, “obstinada voluntat del lehendakari per posar a prova l’Estat de dret”, “greument contaminada per l’amenança terrorista”, etcètera.

Pel que fa al diàleg amb ETA sempre s’ha criminalitzat des d’*El Mundo*, *ABC* i *La Razón*. La trobada, destapada per *ABC* a principi de 2004 (curiosament a pocs mesos de les eleccions generals), revelant una investigació del CNI, entre el líder republicà, Josep-Lluís Carod-Rovira i dirigents de l’organització va servir per “tirar més llenya al foc” i estendre la sospita de complicitat amb els terroristes no només a ERC, sinó també al govern tripartit de la Generalitat i, de retruc, al PSOE. S’acusava Zapatero – llavors tan sols candidat a la presidència espanyola- de “debilitat” per caure en el “xantatge” i la “trampa” d’ETA. Fins i tot, la petició del president Zapatero al Congrés d’obrir el diàleg amb ETA l’any 2005 és menystinguda per *El Mundo*, *ABC* i *La Razón*. Insistien que era un “error”, un “despropòsit” i una “rendició als terroristes”, que “dinamitava” el Pacte per les llibertats i contra el terrorisme, subscrit per socialistes i populars anys enrere. I, alhora, es preguntaven quin seria el “preu polític” que hauria de pagar l’Estat perquè ETA abandonés la violència. Arguments compartits, tots ells, pel Partit Popular. Ben diferent era la postura defensada per *El País*, pròxim als postulats socialistes, que en aquesta

ocasió es mostrava partidari del diàleg i trencar, així, amb l'actitud "bel·ligerant" duta a terme durant el mandat d'Aznar.

L'"alto el foc permanent" decretat per ETA el 22 de març de 2006 fou vist amb preocupació per *El Mundo*, *ABC* i *La Razón*. Opinaven que l'alto el foc perseguia aconseguir l'autodeterminació i la independència del País Basc. Fins i tot, posaven en dubte la veracitat del procés de pau. Les línies editorials d'aquests tres diaris coincidien a assenyalar que el comunicat d'ETA condicionava la fi de la violència a una "negociació política", la qual cosa era del tot "inadmissible" en un estat de dret. Una negociació política que "implica substituir el marc constitucional vigent per una nova legalitat". Doncs, eren del parer que la "rendició del terrorisme" s'havia de produir sense condicions ni concessions polítiques pel mig. Al seu torn, *El Correo* alertava que l'alegria del moment no podia "induir a confusió", ni oblidar les víctimes. Al seu entendre, calia restar atents a l'evolució de l'anomenat "procés de pau", per tal d'evitar que ETA convertís la treva en un recurs per fer xantatge a la legítima actuació de les institucions de la democràcia. Un cop trencat l'alto el foc a final de 2006, *El Correo* plantejava que arribats a aquest punt, ETA i l'esquerra abertzale havien demostrat no tenir "el grau de maduresa suficient" per abordar una qüestió tan cabdal.

El Partit Popular, el seu conglomerat mediàtic i algunes organitzacions de víctimes d'ETA (controlades pels "populars") van intensificar, durant el procés de pau obert, un "discurs catastrofista sobre la ruptura d'Espanya amb una suposada supeditació del PSOE a ETA". (Segura, 2009, pàg. 245). Es repetia el mecanisme d'estigmatització de totes aquelles postures favorables a resoldre el conflicte basc. La pressió exercida pretenia de nou posar dins el mateix sac socialistes, nacionalistes bascos, esquerra abertzale i terroristes. Curiosament, tal com assenyala aquest historiador, "(...) l'Acord per les llibertats i contra el terrorisme signat l'any 2000 comprometia al PP i al PSOE a eliminar de l'àmbit de la legítima confrontació política o electoral, les polítiques per acabar amb el terrorisme. El PSOE, mentre va estar a l'oposició, va respectar escrupolosament aquestes premisses; el PP, per contra, quan es va trobar a l'oposició, va fer-ne cas omís i va iniciar una campanya d'acoso y *derribo* en la qual la política antiterrorista del govern es convertia a la punta de llança del tot s'hi val per tal de desgastar el govern. En altres paraules, en

política antiterrorista, el PP supedità el sentit d'Estat als interessos partidistes i a l'ambició de poder". (Segura, 2009, pàg. 226).

Una altra de les claus del fracàs d'aquest darrer alto el foc de l'organització rau en l'excés de judicialització de la política. Algunes de les accions judicials repercutiren negativament en el procés, com ara l'empresonament de suposats interlocutors de l'esquerra abertzale. Es tractava d'un "assetjament judicial" instigat pel jutge Fernando Grande-Marlaska, hereu de la via oberta l'any 1998 pel magistrat "estrella" de l'Audiència Nacional, Baltasar Garzón. És a dir, les interferències de la Justícia no ajudaren gaire a mantenir viu el procés per un final dialogat de la violència. Fins i tot, com recorda Antoni Segura (2009, pàg. 279), "(...) les actuacions judicials contra el lehendakari Ibarretxe, els dirigents del PSE (Patxi López i Rodolfo Ares) i els de la il·legalitzada Batasuna (Arnaldo Otegi, Fernando Barrena, Rofi Etxeberria, Olatz Dañobeitia i Juan José Patrikorena) per haver mantingut reunions amb ETA durant la treva", constituïen un "disbarat jurídic" perquè, al seu entendre, "no contemplava el moment i les circumstàncies polítiques especials" en què van tenir lloc les trobades. La causa, però, fou arxivada el 12 de gener de 2009, a l'inici de la precampanya de les autonòmiques.

Conclusió 5 (relacionada amb el resultat exitós del procés):

“Patxi, la necessitat de convertir-se en alternativa. La culminació d’un llarg procés”.

En la present tesi s’ha demostrat la connivència, sota el mandat de l’expresident espanyol José María Aznar, entre l’executiu i els seus mitjans de comunicació afins. Una connivència per tirar endavant una estratègia dirigida a “desallotjar” el nacionalisme basc de les seves institucions, prenent com a esquer la “lluita contra el terrorisme”. Sense aquesta unitat político-mediàtica no hauria estat possible crear un clima d’opinió que influís l’agenda de la resta de formacions parlamentàries, com ara el principal partit de l’oposició d’aleshores, el PSOE. Sense aquesta complicitat, tampoc hauria estat possible incidir o, fins i tot, pressionar, l’agenda judicial per acatar determinades decisions polítiques (reformes del Codi Penal, per exemple) que perseguien i endurien determinats comportaments “sospitosos” de complicitat amb el terrorisme d’ETA. La “judicialització de la política” a l’Estat espanyol ha estat més que evident, tal com d’altres estudis intentaran aprofundir. Si més no, ha quedat palès en aquesta investigació l’impacte del discurs periodístic al servei del poder polític per influir en determinades actuacions judicials.

Finalment, recordar breument, d’altres exemples il·lustradors, que expliquen la dinàmica manipuladora, d’ocultació i desinformació duta a terme durant el mandat de José María Aznar. Crisis com ara la del *Prestige* (2002), van ser gestionades, desviant l’atenció i la responsabilitat del govern, intentant relacionar-les amb la violència d’ETA, el seu entorn (l’esquerra abertzale) i els anomenats “nacionalismes perifèrics” (basc, català i gallec). En el cas del *Prestige*, els líders populars eludien les seves responsabilitats polítiques criminalitzant la plataforma cívica *Nunca Más*, acusant-la de “complicitat” amb la violència de la *kale borroka*. *El Mundo*, *ABC* i *La Razón* van actuar de vehicles de transmissió del discurs oficial. Si bé coincidien a censurar la incapacitat de l’executiu a l’hora d’abordar la tragèdia, afirmaven que aquest havia optat per la millor solució, tot emparant-se en els informes dels tècnics. Mentrestant, aprofitaven l’ocasió per criticar l’oposició socialista d’“oportunisme polític” i de fer demagògia envers l’afer. Respecte a la vaga general del 20-J (2002), aquests tres rotatius, novament, feien de portaveus de la versió

governamental. Les esclertes, però, van aparèixer arran de la intervenció d'Espanya a la guerra d'Iraq. *El Mundo* a diferència d'*ABC*, es posicionà frontalment en contra de la decisió de l'Executiu.

La connivència i fidelitat d'alguns mitjans escrits amb el govern Aznar va esdevenir extrema en el cas dels atemptats de l'11-M a Madrid l'any 2004. *El Mundo*, *ABC* i *La Razón* així ho van dur a terme fins a les últimes conseqüències. Ara bé, temps més tard, *El Mundo* va persistir en l'anomenada "Teoria Conspirativa" gestada pel Partit Popular, un cop instal·lat a l'oposició. En canvi, el diari *ABC*, hàbilment, s'hi va deslligar. El cas 11-M, però, també va evidenciar fins a quin punt hi ha temes d'Estat, en els quals la deontologia periodística i la seva funció d'informar, contrastant totes les fonts, no es va produir en un primer moment. Aquest fou el cas de diaris com ara *La Vanguardia* i *El Periódico*.

Arribats al 2009 ha quedat demostrat com des de les postures espanyolistes s'ha pretès intoxicar l'opinió pública fent-li creure que al País Basc sota els governs de PNB-EA es vivia en un règim pròxim al d'un totalitarisme. Col·loquialment s'utilitza l'expressió castellana "*luz de gas*", per referir-se a la distorsió i tergiversació d'una realitat que es presenta com a certa. Les variables "proximitat geogràfica amb el conflicte", "imaginari col·lectiu", "nacionalisme inconscient" i "pluralitat de fonts d'informació" per part un ampli sector de la ciutadania basca, expliquen la seva immunitat respecte a les mentides i intents de manipulació dels aparells polítics, judicials i mediàtics de l'Estat. És més, els esdeveniments han constatat que actualment el dèficit democràtic (que teòricament el tàndem PP-PSOE perseguia posar-hi fi) sí que existeix al conjunt d'Espanya i, especialment, a Euskadi, on 100.000 vots nuls, equivalents a 7 escons, dispositats a les urnes per electors de l'esquerra abertzale, s'han quedat orfes i sense representació parlamentària a Vitòria després de la il·legalització de la seva opció política. No obstant, aquest percentatge prou significatiu com per passar desapercebut ha posat sobre la taula que per molt que alguns vulguin acabar amb aquestes potures ideològiques, la realitat sociològica s'imposa. Les ànsies dels dos grans partits d'àmbit estatal per desallotjar de la Lehendakaritza el Partit Nacionalista Basc han estat compartides, al llarg de tots aquests anys, per l'anomenada "brunete mediàtica" madrilenya, però també per d'altres rotatius com ara *El Periódico* i

La Vanguardia, els quals proclamaven com a successor d'Ibarretxe el socialista Patxi López, just l'endemà dels comicis de l'1 de març. Des d'aquestes capçaleres es defensava la necessitat d'higène democràtica en la vida política basca. En aquest sentit, no és menys cert que una alternança política en democràcia és saludable. Ara bé, sempre que aquesta alternança no hagi estat prèviament forçada per una operació política-mediàtica-judicial adreçada a assetjar d'altres formacions. Mentre que els diaris catalans *Avui* i *El Punt* s'han distanciat d'aquesta hegemonia periodística, tot coincidint amb els plantejaments esgrimits per *Deia* i *Gara*, talment com queda exposat en apartats anteriors.

A tall de conclusió, tan sols esmentar que el llegat de l'expresident Aznar en la seva personal "*cruzada Todo-es-ETA*" (*Deia*, 20.12.2009) ha deixat empremta, malgrat els seus fruits els ha recollit, això sí, per mitjà d'un altre tarannà, el partit socialista. Arran del fracàs electoral del tàndem PP-PSE l'any 2001, els socialistes bascos van veure que calia reorientar la seva política, tot distanciant-se de la crispació dels "populars", i opten per una estratègia d'aproximació amb el nacionalisme basc (amb una clara voluntat de recompondre ponts de diàleg). Segons Segura (2009, pàgs. 206-208), el daltabaix electoral patit pel PSE en els comicis a Euskadi el 2001 imposava "(...) una profunda reflexió política, perquè l'aproximació feta per Nicolás Redondo al PP per formar un front constitucionalista oposat al bloc nacionalista (Lizarra) havia resultat un fracàs del qual només va obtenir rèdits electorals el PP. (...) El PSE es va desprendre de l'abraçada de l'ós del PP i es va proposar trobar de nou la centralitat política defensant una política autonomista i de ponts cap al PNB". La "marca" Patxi López comença a caminar el 2005, un cop el PSOE governa al conjunt de l'Estat. Justament, aquell any, López presentà a l'opinió pública un pla alternatiu al proposat pel llavors lehendakari Ibarretxe. Segons el diari *Deia* ("*El plan López, otro escollo entre PSE y PP*", 07.03.2005), "(...) Rajoy tiene parte de razón en que el plan López no es más que un reclamo electoral en el que Zapatero tiene puesta sus esperanzas". Anys més tard, s'ha pogut comprovar com aquestes "esperances" s'han fet realitat, en part, però, a l'herència jurídica d'Aznar.

Arribats a aquest punt queden algunes preguntes obertes derivades de la present tesi, que de ben segur futures investigacions intentaran donar resposta: ¿L'èxit del procés de desallotjar el nacionalisme basc serà l'inici del fracàs dels seus instigadors, tenint en compte que governen d'esquena a una majoria sociològicament nacionalista basca? ¿El mandat del lehendakari López posant l'accent al simbolisme identitari espanyol i al reconeixement de les víctimes d'un sol bàndol (negant l'existència d'un conflicte polític) pot incrementar la confrontació social? ¿Quin serà el camí de l'esquerra abertzale fora del joc parlamentari? I, finalment, ¿que se n'espera de l'acord subscrit a final de juny de 2010 entre Eusko Alkartasuna i Batasuna? Segons informa *El Periódico* ("EA i Batasuna firmen un text que proposa crear un estat basc des de vies pacífiques", 21.06.2010), ambdues formacions sota el lema "Lortu Art" (Fins aconseguir-ho) pacten les bases per treballar a favor de la creació d'un estat basc independent mitjançant l'impuls d'un procés democràtic. El document signat es titula "Bases d'un Acord Estratègic entre Forces Polítiques Independentistes"⁴² i defensa una solució política per resoldre el conflicte polític. Més enllà de les diferències existents entre EA i l'esquerra abertzale (procedeixen de tradicions, experiències i actuacions polítiques diferents i, fins i tot, en ocasions molt contradictòries), ara sostenen que és "temps de prioritzar compromisos convergents i avançar en els anhels i necessitats de la majoria de la societat basca", que al seu entendre desitja obrir "una nova fase política en el procés cap a una Euskal Herria independent, progressista i d'esquerres".

⁴² Document Bases de un *Acuerdo Estratégico entre Fuerzas Políticas Independentistas*, Euskal Herria, 20 de junio de 2010. http://www.gara.net/agiriak/20100620_euskalduna.pdf (font consultada: 21.06.2010).

Reflexions finals:

Mesos més tard de la presa de possessió de Patxi López com a nou lehendakari, Catalunya és notícia per la iniciativa de celebrar arreu del territori un seguit de consultes populars no vinculants per decidir sobre el futur del nostre país. Com és d'esperar, la "brunete mediàtica" actua de nou per desacreditar i deslegitimar tot allò que no s'emmarca dins del nacionalisme espanyol. L'editorial *"Una consulta para confundir a la gente"* (03.09.2009), d'*El Mundo Catalunya* qualifica la proposta de "debat identitari" i *"sin sentido nacionalista"*. *La Razón* editorialitza els efectes de la consulta sota el títol *"La farsa de Arenys de Munt"* (14.09.2009), on creu que es tracta d'una iniciativa "que no representa a la majoria de la societat" i condueix a *"aventuras que no van a ninguna parte"*. Alerta que el "risc de contagi" d'altres "desafiaments sobiranistes semblants contra l'ordenament constitucional" és real. És per això, que al seu entendre no es pot minimitzar o relativitzar les conseqüències d'Arenys. Al mateix temps, l'inquieta la tendència de bona part de la classe política catalana de donar prioritat *"a sus ensoñaciones nacionales antes que a los problemas reales de la gente"*. O perdre el temps, en opinió d'*El Mundo* a *"La carrera en pos de la estelada"* (15.09.2009), en *"Una competición por ver quién es más catalanista, quién es más independentista, quién es capaz de dar un mayor apoyo a la celebración de nuevas consultas populares como la celebrada este fin de semana en Arenys de Munt"*. Paral·lelament, *La Razón* acusa els mitjans de comunicació catalans d'actuar "al servei dels interessos propagandístics del nacionalisme" i lamenta que *"un municipio sea una marioneta al servicio de intereses partidistas"*. Al seu torn, *El Mundo Catalunya* també "carrega les tintes" contra els mitjans informatius. A *"La lupa de TV3 sobre las consultas independentistas"* (12.12.2009) critica la televisió pública catalana de dedicar a aquesta notícia un espai molt superior a la mobilització popular real que provocà la consulta. A més a més, l'acusa de crear estats d'opinó, magnificar realitats i convertir-les en quelcom més rellevant d'allò que realment són: *"(...) Eso es peligroso. Y lo es porque tan sólo serviría para ahondar en la distancia entre una Cataluña real y la que inventan los políticos y sus periodistas afines"*.

Són també il·lustratius els editorials d'*El Mundo Catalunya* –“*Un sainete que ERC y CiU van a rentabilizar*” (14.12.2009)- i *La Razón* –“*Parodia independentista*” (14.12.2009)- a l'hora de desacreditar i menystenir aquestes iniciatives ciutadanes. Centren els seus arguments en la baixa participació en les consultes (segons *La Razón*, l'escenari fou d'“*indiferencia en la inmensa mayoría de los ciudadanos de Cataluña frente a la consulta*”) i la manca de garanties en el recompte de vots. Al mateix temps, denuncien l'absoluta passivitat del president espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, front allò que qualifiquen de “*flagrante ilegalidad*” i acusen el Partit Socialista de Catalunya de complicitat amb aquest “disbarat”. Més grossa encara la diu *ABC* en el seu escrit “*Zapatero, quien siembra vientos...*” (14.12.2009), en què acusa el govern espanyol de “*(...) cooperador necesario, por acción y por omisión, de esta operación de derribo del Estado y la Constitución en Cataluña*”.

Ara bé, no és fins gairebé mig any més tard, quan l'exministre de l'Interior espanyol, excandidat pel PP a les eleccions de 2001 al País Basc i, actual, eurodiputat, Jaime Mayor Oreja, en unes polèmiques declaracions vincula l'organització ETA amb les consultes per l'autodeterminació de Catalunya. Segons paraules textuais, “*(...) No només s'ha de mesurar la fortalesa d'ETA pel nombre de comandos operatius que disposa sinó pel nombre de referèndums d'autodeterminació que s'han produït a Catalunya*”⁴³. Simultàniament, insinua que el govern de la Generalitat al demanar que el Tribunal Constitucional es declari incompetent per no haver emès encara cap sentència sobre el nou Estatut, refrendat l'any 2006, “*insufla esperances a ETA i li dóna aire*”.

En definitiva, ens trobem davant de vells discursos, que per repetits acaben fatigant. Missatges aplicats durant el període que he analitzat contra el nacionalisme basc; ara reproduïts contra casa nostra. Però, en tot cas, això pot ser objecte d'estudi en un proper treball.

⁴³ notícia “El popular Jaime Mayor Oreja vincula les consultes independentistes amb ETA”. A 3cat24: <http://www.3cat24.cat/noticia/725945/politica/El-popular-Jaime-Mayor-Oreja-vincula-les-consultes-independentistes-amb-ETA> (font consultada: 15.06.2010).

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA CITADA I/O CONSULTADA:

- AGUILERA, G. "La fauna ibèrica, atrapada a la xarxa". *Què escolta Espanya?*, *El Temps*, núm. 1.115, 25 d'octubre de 2005, pàgs. 16-17.
- ALEXANDRE, V. *El cas Carod. 50 dies de linxament polític d'una nació*. Barcelona: Proa, 2004.
- ANDREANI, J.L. *Comprendre la Corse*. París: Éditions Gallimard & *Le Monde actuel inédit*, 2004.
- ARANBERRI, L. A. (1998) "La cobertura informativa de la violencia política". Autors diversos. *Información y propaganda ante el conflicto vasco*. Bilbao, Fundación Sabino Arana, 1998, pàgs. 23-35.
- ARRIAGA, M. i PÉREZ SOENGAS, J.L. *La prensa diaria en Euskal Herria (1976-1998)*. Bilbao: Servicio Editorial. Universidad del País Vasco, 2000.
- ASSEMBLEA D'OKUPES DE TERRASSA. *Okupació, repressió i moviments socials*. Barcelona: Edicions Kasa de la Muntanya-Diatriba, 1999.
- ATTON, C. *Alternative Media*. Londres: Sage, 2002.
- BARTHES, R. *Elementos de semiología*. Madrid: Alberto Corazón, 1971.
- BATASUNA. *Declaración de Anoeta*. 14 de novembre de 2004.
- BATISTA, A. *Terror i negligència: Hipercor i la construcció periodística d'ETA*. Barcelona: Ed. Magrana, 1997.
- BATISTA, A. "Los medios de comunicación ante un conflicto con violencia. La construcción periodística d'ETA". Autors diversos. *Información y propaganda ante el conflicto vasco*. Bilbao, Fundación Sabino Arana, 1998, pàgs. 13-22.
- BATISTA, A. *Diario privado de la guerra vasca*. Barcelona: Ed. Plaza & Janés, 1999.
- BATISTA, A. *Euskadi sin prejuicios*. Barcelona: Ed. Plaza & Janés, 2001.
- BATISTA, A. "Els mitjans de comunicació, actors de la política basca". Segura, Antoni (coord.). *Mirades sobre Euskadi. Claus per facilitar el diàleg*. Barcelona: Pòrtic, 2003, pàgs. 53-83.
- BATISTA, A. *Voces sobre Euskadi*. Barcelona: Ed. Plaza & Janés, 2004.
- BECKER, H. *Outsiders. Hacia una sociología de la desviación*. Buenos Aires: Siglo XXI, 2009.
- BENITO, A. *La invención de la actualidad*. Madrid: Fondo de Cultura Económica, 1995.

BERGER, P. L. *Invitació a la sociologia. Una perspectiva humanística*.
Barcelona: Editorial Herder, 1995.

BERIAIN, J. i FERNÁNDEZ UBIETA, R. (coords.). *La cuestión vasca. Claves de un conflicto cultural y político*. Barcelona: Proyecto A Ediciones, 1999.

BERRIO, J. *La comunicació en democràcia. Una visió sobre l'opinió pública*.
Bellaterra: UAB, Universitat Jaume I, Universitat Pompeu Fabra i Universitat de València, 2000.

BEZUNARTEA, M. J. *Cómo las opiniones compiten con los hechos*. Facultat de CCSS i de la Informació. Euskal Herriko Unibertsitatea, Accèssit del 1996.

BEZUNARTEA, M. J.; DEL HOYO, M.; IRIARTE, I.; SANTOS, M.T. i URRUTIA, A. *La prensa y los electores. El mito de la influencia*. Bilbao: Servicio Editorial. Universidad del País Vasco. Euskal Herriko Unibertsitatea, 2000.

BILBAO, K. "Ni soberanismo ni autonomismo: pactismo", *El País*, 30.04.2001.

BILBAO-FULLAONDO, J. i DESVOIS, J.M. *Imágenes recíprocas en los medios de comunicación social Francia-España*. Bilbao: Servicio Editorial. Universidad del País Vasco, 1993.

BÖCKELMANN, F. *Formación y funciones sociales de la opinión pública*.
Barcelona: Ed. Gustavo Gili, 1983.

BORRAT, H. *El periódico, actor político*. Barcelona: Ed. Gustavo Gili, 1989.

BOURDIEU, P. *Sobre la televisió*. Barcelona: Anagrama, 1997.

CAMINOS MARCET, J.M. *Transformación de la prensa guipuzcoana durante la transición política. "La Voz de Euskadi" nacimiento y fracaso de un proyecto informativo*. Bilbao: EHU/UPV (Tesi doctoral), 1994.

CAMINOS MARCET, J.M. *La prensa en el País Vasco*. Sant Sebastià: Orain, 1996.

CANEL, M.J.; Rodríguez Andrés, R. i Sánchez Aranda, J.J. *Periodistas al descubierto. Retrato de los profesionales de la información*. Madrid: CIS, 2000.

CAPO, J. *Las encuestas electorales en la sociedad mediática*. Barcelona: Centro de Estudios Constitucionales, 1997.

CARDÚS, S. *Política de paper. Premsa i poder a Catalunya 1981-1992*.
Barcelona: Edicions La Campana, 1995.

CARDÚS, S. "Muchas claves, unas elecciones", *Deia*, 01.05.2001.

CARDÚS, S. "Decàleg de combat", *Avui*, 09.12.2005.

- CASTELLS, M. *La era de la información. Economía, sociedad y cultura*. Vol. I, II, III. Madrid: Alianza Editorial, 1996.
- CASTILLO, S. i ORTIZ DE ORRUÑO, J.M. (corrds.). *Estado, protesta y movimientos sociales*. 3r Congreso de Historia Social de España: Vitòria-Gasteiz. Bilbao: Servicio Editorial. Universidad del País Vasco, 1998.
- CHAMPAGNE, P. *Faire l'opinion*. París: Les Éditions de Minuit, 1990.
- CHOMSKY, N. i HERMAN, E.S. *Los guardianes de la libertad: propaganda, desinformación y consenso en los medios de comunicación de masas*. Barcelona: Ed. Crítica, 1990.
- CHOMSKY, N. i RAMONET, I. *Cómo nos venden la moto*. Barcelona: Ed. Icària, 1995.
- CHOMSKY, N. i HERMAN, E.S. *Hablemos de terrorismo*. Tafalla: Txalaparta, 1998.
- CHOMSKY, N. *La propaganda y la opinión pública*. Barcelona: Crítica, 2002.
- COCA, C. i MARTÍNEZ, F. *Los medios de comunicación en el País Vasco*. Bilbao: Servicio Editorial. Universidad del País Vasco, 1993.
- COHEN, S. *Visiones del control social*. Barcelona: PPU El Sistema Penal, 1988.
- CROUCH, C. *Pos democracia*. Madrid: Taurus, 2004.
- CULLA, JOAN B. "Ulsteritzar", *El País Catalunya*, 27.04.2001.
- DADER, J.L. *El periodista en el espacio público*. Barcelona: Bosch, 1992.
- DAHL, R. *La Poliarquía: participación y oposición*. Madrid: Ed. Tecnos, 1989.
- DE LA CUEVA, J. *La escisión de PNV-EA, HB, ETA y la deslegitimación del Estado español en Euskadi sur*. Bilbao: Txalaparta Argitaldaria, 1988.
- DE LA GRANJA, J.L. *El siglo de Euskadi. El nacionalismo vasco en la España del siglo XX*. Madrid: Ed. Tecnos, 2003.
- DOELKER, D. *La realidad manipulada*. Barcelona: Gustavo Gili, 1987.
- DOWMUNT, T. "Introduction", a COYER, K; DOWMUNT, T; FOUNTAIN, A (editors) *The Alternative media Handbook*. Londres/Nova York: Routledge, 2007.
- DOWNING, J. *Radical Media: the Political Experience of Alternative Communication*. Thousand Oaks: Sage, 2001.
- DURANDIN, G. *La información, la desinformación y la realidad*. Barcelona: Paidós, 1995.

ELKARRI. *Claves para hacer las paces. El libro de la Conferencia de Paz*. Pamplona-Iruña: Elkarri, moviment social pel diàleg i l'acord, 2002.

ELZO, J. "Después de las encuestas", *Deia*, 09.05.2001.

EUSKADI INFORMACIÓN. *La ley del silencio*. Hernani: Birsortu, 1998.

FERNÁNDEZ SEBASTIÁN, J. "Rompiendo la espiral del silencio", *El País*, 13.06.2000.

FERRO, M. *L'information en uniforme. Propagande, désinformation, censure, et manipulation*. París: Ramsay, 1990.

FIGUERES, JOSEP M. *Prensa i nacionalisme*. Barcelona: Pòrtic, 2002.

FORNÉ, J. *Euskadi nation et ideologie*. París: Éditions du Centre national de la recherche, 1990.

FOWLER, R; HODGE, B; KRESS, G. i TREW, T. *Language and control*. Londres: Routledge – Kegan Paul, 1979.

FRAGUAS DE PABLO, M. *Teoría de la desinformación*. Madrid: Alhambra, 1985.

FROMM, E. *El miedo a la libertad*. Buenos Aires: Paidós, 1981.

FUNDACIÓ CENTRE DE DOCUMENTACIÓ POLÍTICA. *Les eleccions basques Euskadi 98*. Barcelona: Fundació Centre de Documentació Política, 1998.

FUNDACIÓ CENTRE DE DOCUMENTACIÓ POLÍTICA. *Anuari de l'opinió publicada 2002* (dir. Salvador Cardús). Barcelona: Fundació Centre de Documentació Política, 2003.

FUNDACIÓ CENTRE DE DOCUMENTACIÓ POLÍTICA. *Anuari de l'opinió publicada 2003* (dir. Salvador Cardús). Barcelona: Fundació Centre de Documentació Política, 2004.

FUNDACIÓ CENTRE DE DOCUMENTACIÓ POLÍTICA. *Anuari de l'opinió publicada 2004* (dir. Sealvador Cardús). Barcelona: Fundació Centre de Documentació Política, 2005.

FUNDACIÓ CENTRE DE DOCUMENTACIÓ POLÍTICA. *Anuari de l'opinió publicada 2005* (dir. Salvador Cardús). Barcelona: Fundació Centre de Documentació Política, 2006.

FUNDACIÓ CENTRE DE DOCUMENTACIÓ POLÍTICA. *Anuari de l'opinió publicada 2006* (dir. Salvador Cardús). Barcelona: Fundació Centre de Documentació Política, 2007.

FUNDACIÓ CENTRE DE DOCUMENTACIÓ POLÍTICA. *Anuari de l'opinió publicada 2007* (dir. Salvador Cardús). Barcelona: Fundació Centre de Documentació Política, 2008.

FUNDACIÓN SABINO ARANDA. *Euskadi en la Unión Europea*. Bilbao: Fundación Sabino Arana, 1994.

FUNDACIÓN SABINO ARANDA. *Información y propaganda ante el conflicto vasco*. Bilbao: Fundación Sabino Arana, 1998.

GANDY, O. H. *Beyond agenda-setting: information subsidies and public policy*. Norwood: Albex, 1982.

GARCÍA DE CORTÁZAR, M. i GARCÍA DE LEÓN, M.A. *Profesionales del periodismo*. Madrid: CIS, 2000.

GARCÍA LARRAGÁN, P. "Mitjans de comunicació, política i conflicte al País Basc". Segura, Antoni (coord.). *Mirades sobre Euskadi. Claus per facilitar el diàleg*. Barcelona, Pòrtic, 2003, pàgs. 237-261.

GARCIN-MARROU, I. *Terrorisme, mèdias et démocratie*. Lyon: Presses Universitaires de Lyon, Collection Passerelles, 2001.

GIDDENS, A. *Sociología*. Madrid: Alianza Editorial, 1993.

GOFFMAN, E. *Estigma: la identidad deteriorada*. Buenos Aires: Amorrortu, 1963.

GÓMEZ URQUIJO, L.T. *La Alianza Cooperativa Internacional, su desarrollo como institución y, en especial, como instrumento transformador de la sociedad*. Consejo Superior de Cooperativas de Euskadi, 1998.

GONZÁLEZ MATEOS, J. "Dos propuestas para una información por la paz: la voluntad de comprensión del conflicto y el silencio responsable ante el diálogo". Autors diversos. *Información y propaganda ante el conflicto vasco*. Bilbao, Fundación Sabino Arana, 1998, pàgs. 75-77.

IDOYAGA, P. i RAMÍREZ DE LA PISCINA, T. *Al filo de la (in)comunicación. Prensa y conflicto vasco*. Madrid: Editorial Fundamentos, 2002.

IRIONDO, I. i SOLA, R. *Mañana, Euskal Herria*. Bilbao: Gara, 2005.

KAIERO, A. *Las elecciones sindicales en Euskadi, representación de los trabajadores en las empresas e implantación de los sindicatos. Estudio y resultados de las elecciones sindicales de 1980 y de 1982 en la Comunidad Autónoma*. Vitoria-Gasteiz: Servicio Central del Gobierno Vasco, 1985.

- LABIO BERNAL, A. *Comunicación, periodismo y control informativo. Estados Unidos, Europa y España*. Barcelona: Anthropos Editorial, 2006.
- LACROIX, M. *El culto a l'emoció. Atrapats en un món d'emocions sense sentiments*. Barcelona: Edicions La Campana, 2005.
- LARAÑA, E. *La construcción de los movimientos sociales*. Madrid: Editorial Alianza, 1999.
- LETAMENDIA, F. *Los vascos en la historia. Euskadi pueblo y nación*. Sant Sebastià: Kriselu, 1990.
- LETONA, A. "El cesto informativo del problema vasco". Autors diversos. *Información y propaganda ante el conflicto vasco*. Bilbao, Fundación Sabino Arana, 1998, pàgs. 65-68.
- LINZ, J. i altres. *Conflicto en Euskadi*. Madrid: Espasa, 1986.
- LIPPMANN, W. *Public Opinion*. Nova York: Free Press, 1922.
- LLERA, F.J. i URIARTE, E. *Un futuro para Euskadi. Alternativas políticas a los problemas vascos*. Bilbao: Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco, 1994.
- LLERA, F.J. *Postfranquismo y fuerzas políticas en Euskadi. Sociología electoral del País Vasco*. Bilbao: Servicio editorial de la Universidad del País Vasco, 1985.
- LLERA, F.J. *Pluralismo y gobernabilidad en Euskadi, 1980-1994*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1999.
- MAAREK, P. J. *Marketing político y comunicación. Claves para una buena información política*. Barcelona: Ed. Paidós, 1997.
- MARVALL, J.M. *Los resultados de la democracia: un estudio del sur y del este de Europa*. Madrid: Alianza Editorial, 1995.
- MARZANO, M. *El espectáculo del horror*. Barcelona: Tusquets Editores, 2010.
- MAS DE XAXÀS, X. *Mentiras. Viaje de un periodista a la desinformación*. Barcelona: Edicions Destino, 2005.
- MATE, R. *A contraluz. De las ideas políticamente correctas*. Barcelona: Anthropos, 2005.
- McADAM, D., McCARTHY, J.D. i ZALD, M.N. *Movimientos sociales. Perspectivas comparadas. Oportunidades políticas, estructuras de movilización y marcos interpretativos culturales*. Madrid: ISTMO, 1999.

- McLUHAN, M. *Comprender los medios de comunicación*. Barcelona: Paidós, 1995.
- McQUAIL, D. *Introducción a la teoría de la comunicación de masas*. Barcelona: Paidós, 1999.
- MEDEM, J. *La pelota vasca*. Madrid: El País-Aguilar, 2003.
- MERTON, R. K. *Teoría y estructura sociales*. México: Fondo de Cultura Económica, 1980.
- MEY, J.L. *Whose language? A study in linguistic pragmatics*. Amsterdam: benjamins, 1985.
- MONZÓN, C. *Opinión pública, comunicación y política. La formación del espacio público*. Madrid: Editorial Tecnos, 1996.
- MORAGAS, M. *Sociología de la comunicación de masas. Propaganda política y opinión pública*. Barcelona: Gustavo Gil, 1985.
- MORENO, C. *La Comunidad enmascarada. Visiones sobre Euskadi de los partidos vascos (1986-1996)*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas CIS, 2000.
- MORRISON, D. *El IRA y la paz en Irlanda: De los derechos civiles a la lucha armada. Los conflictos irlandeses y vasco: análisis comparativo*. Gipuzkoa: Hiru, 1997.
- MOTA, J. *Aves de raPPiña. Cómo se han apoderado los populares de empresas, medios de comunicación y organismos independientes*. Madrid: Temas de Hoy, 2001.
- MUÑOZ ALONSO, A. i altres. *Opinión pública y comunicación política*. Madrid: Ed. Eduma, 1992.
- MUÑOZ ALONSO, A. i ROSPIR, J.I. *Democracia mediática y campañas electorales*. Barcelona: Ed. Ariel, 1999.
- NOELLE-NEUMANN, E. *La espiral del silencio. Opinión pública: nuestra piel social*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica, S.A., 1995.
- ORTIZ ESTÉVEZ, J. "Espanya mira Euskadi. Diagnosi: miopia, astigmatisme i vista cansada". Segura, Antoni (coord.). *Mirades sobre Euskadi. Claus per facilitar el diàleg*. Barcelona, Pòrtic, 2003, pàgs. 262-281.
- OTEGI, A. *Mañana, Euskal Herria*. Bilbao: Gara, 2005.
- PALAZIO, G. J. *Hedabideetako Euskera*. Bilbao: Servicio Editorial. Universidad del País Vasco, 1994.

- PLATÓ. *La República*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 514a-517a.
- PONT, J. *Condicions socials sobre l'origen dels nous moviments socials. Anàlisi comparativa entre la República Federal d'Alemanya i Espanya. Exemple d'estudi: el moviment per la pau*. Barcelona: Hacer, 1997.
- PONT, J. *Moviments socials a Europa. Del moviment per la pau a les organitzacions no governamentals*. Barcelona: Hacer, 1998.
- PRADERA, J. "El voto amordazado", *El País*, 11.05.2003.
- PRATKANIS, A. i ARONSON, E. *La era de la propaganda. Uso y abuso de la persuasión*. Barcelona: Ed. Paidós, 1994.
- PRESO-EKIN ELKARTASUN KIDEAK. *Golpes de afecto Solidarios (Preso-ekin Elkartasun Kideak)*. Sant Sebastià: Arakatzen, 1999.
- PRICE, V. *La opinión pública: Esfera pública y comunicación*. Barcelona: Ed. Paidós, 1992.
- QUALTER, T.H. *Opinion Control in the Democracies*. Nova York, 1985.
- QUALTER, T.H. *Publicidad y democracia en la sociedad de masas*. Barcelona: Paidós, 1994.
- RAMÍREZ DE LA PISCINA, T. "Los medios de difusión entorpecen –hoy por hoy- la salida dialogada al conflicto". Autors diversos. *Información y propaganda ante el conflicto vasco*. Bilbao, Fundación Sabino Arana, 1998, pàgs. 79-80.
- RAMÍREZ GOICOECHEA, E. *De jóvenes y sus identidades. Socioantropología de la etnicidad en Euskadi*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas CIS, 1991.
- RAMONET, I. *La tiranía de la comunicación*. Madrid: Editorial Debate, S.A., 1998.
- RAMONET, I. *La golosina visual*. Madrid: Editorial Debate, S.A., 2000.
- RAMONET, I. (coord.). "Medios de comunicación en crisis". *El Punto de Vista de Le Monde diplomatique edición española*, núm. 3, setembre de 2005, pàg. 1.
- REI, P. *La cloaca vasca de las razones de Estado a los sumideros de Euskadi*. Tafalla Txalaparta, 1991.
- REIG, R. *El periodista en la teleraña. Nueva economía, comunicación, periodismo, públicos*. Barcelona: Anthropos Editorial, 2007.
- REINARES, F. *Violencia y política en Euskadi*. Bilbao: Desclée de Brouwer, 1984.

REKALDE, A. *Prensa y propaganda. El nacionalismo vasco en El País*. (tesi doctoral, UPV), 2000.

REKALDE, A; ALBA, S; PEREIRA, R; GIACOPUZZI, G. i SALUTREGI, J. *11-M. Tres días que engañaron al mundo*. Txalaparta: Tafalla, 2004.

RIVAS, J.M. *Desinformación y terrorismo. Análisis de las conversaciones entre Gobierno y ETA en Argel (enero-abril 1989) en tres diarios de Madrid*. Madrid: Editorial de la Universidad Complutense de Madrid, 1992.

ROCHER, G. *Introducción a la sociología general*. Barcelona: Editorial Herder, 1996.

RODA, P. "El conflicto político vasco. ¿Es posible una nueva lectura?". *El Viejo Topo*, núm. 262, nov. 2009, pàgs. 23-27.

RODRIGO, M. *Terrorismo y mass media. El discurso periodístico sobre el terrorismo en cuatro diarios españoles*. Tesis Doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona, 1986.

RODRIGO, M. (1986) *Análisis modal de los discursos sobre el terrorismo en la prensa*, Barcelona: Estudios Semióticos, 1986.

RODRIGO, M. *La construcción de la noticia*. Barcelona: Editorial Paidós, 1989.

RODRIGO, M. *Los medios de comunicación ante el terrorismo*. Barcelona: Icaria Editorial, S.A., 1991.

RODRÍGUEZ, F. *Política eclesiástica de los gobiernos liberales en Euskadi 1868-1876*. Vitoria-Gasteiz: Diputación Foral de Álava, 1988.

RODRÍGUEZ, P. *11-M. Mentira de Estado. Los tres días que acabaron con Aznar*. Barcelona: Ediciones B, 2004.

ROLSTON, B. *The media and Northern Ireland covering the troubles*. Londres: MacMillan, 1991.

ROUSSEAU, J.-J. *El contrato social*. Madrid: Aguilar, 1969.

SÁEZ, A. "De la representació a la realitat. Proposta d'anàlisi del discurs mediàtic". Barcelona: Dèria, 1999.

SAMPEDRO, V. *Opinión pública y democracia deliberativa. Medios, sondeos y urnas*. Madrid: Ediciones Istmo, 2000.

SAMPEDRO, V. *13-M. Multitudes on line*. Madrid: Los libros de la catarata, 2005.

SÁNCHEZ NORIEGA, J.L. *Crítica de la seducción mediática*. Madrid: Tecnos, 1997.

- SANTOS DÍEZ, M. T. *Rádios comerciales... ondas libres*. Bilbao: Onda Cero Radio, 1994.
- SANTOS DÍEZ, M. T. *La radio vasca (1978-1998)*. Bilbao: Servicio Editorial. Universidad del País Vasco, 1999.
- SCHRAMM, W. i ROBERTS, D. *The Process and Effects of Mass Communication*. Chicago: University of Illinois Press, 1972.
- SCHÜTZ, A. *El ciudadano bien informado. Ensayo sobre la distribución social del conocimiento*. Buenos Aires: Amorrortu, *Estudios sobre Teoría Social*, 1974.
- SEGURA, A. (coord.). *Mirades sobre Euskadi. Claus per facilitar el diàleg*. Pòrtic: Barcelona, 2003.
- SEGURA, A. *Euskadi, crònica d'una desesperança*. Barcelona: L'Avenç, 2009.
- SILVER, P.W. *Nacionalismos y transición Euskadi, Catalunya, España*. Sant Sebastià: Txertoa, 1988.
- SINÓPOLI, D.A. *Opinión pública y consumos culturales. Reconocimiento de las estrategias persuasivas*. Buenos Aires: Docencia y Fundación Universidad a Distancia *Henandarias*, 1997.
- SINOVA, J. *El poder y la prensa. El control político de la información en la España felipista*. Barcelona: Ediciones Internacionales Universitarias, 1995.
- SOLER I REGÀS, A. *El cas Egunkaria. La cultura basca sota sospita*. Barcelona: Ciutat Vella, 2004.
- SUBIRATS, J. *¿Existe sociedad civil en España? Responsabilidades colectivas y valores públicos*. Madrid: Fundación Encuentro, 1999.
- SULLIVAN, J. *ETA and basque nationalism the fight for Euskadi 1890-1986*. London: Routledge, 1988.
- SURIO, A. "El género periodístico del conflicto vasco (entre el atrincheramiento político y la sociedad mediática)". Dins: Autors diversos. *Información y propaganda ante el conflicto vasco*. Bilbao, Fundación Sabino Arana, 1998, pàgs. 59-61.
- TARROW, S. *El poder en movimiento. Los movimientos sociales, la acción colectiva y la política*. Madrid: Alianza Editorial, 1997.
- TEJERINA, B. i altres. *Sociedad civil, protesta y movimientos sociales en el País Vasco. Los límites de la teoría de la movilización de recursos*. Vitoria: Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco, 1995.

- TOBARRA, S. *El discurso periodístico sobre Navarra-Euskadi: análisis del contenido y semántico*. Tesis doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, 1986.
- TUBELLA, I. *Teoria de la comunicació*. Barcelona: Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC), 2007.
- TUCHMAN, G. "Objectivity as strategic ritual: An examination of newsmen's notions of objectivity", a *American Journal of Sociology*, núm. 77, 1972.
- TUCHMAN, G. *La producción de la noticia. Estudio sobre la construcción de la realidad*. Barcelona: Gustavo Gili, 1983.
- UNZUETA, P. *El terrorismo. ETA y el problema vasco*. Colección *¿Qué era, qué es?* núm. 8, Editorial Destino, 1997.
- URDIALES, J. "El negoci de la xerrameca". *Què escolta Espanya?*, El Temps, núm. 1.115, 25 d'octubre de 2005, pàgs. 14-16.
- VALLESPÍN, F. "Dimensión española de la campaña vasca", *El País*, 28.04.2001.
- VAN DIJK, T.A. *La noticia como discurso*. Barcelona: Editorial Paidós, 1990.
- VAN DIJK, T.A. *Análisis del discurso*. Barcelona: Editorial Paidós, 1990.
- VAN DIJK, T.A. "Opiniones e ideologías en la prensa", a *Voces y Culturas*, núm. 10, II semestre 1996 (pàgs. 9-50).
- VAN DIJK, T.A. "El análisis crítico del discurso", a *Anthropos*, núm. 186, setembre-octubre 1999 (pàgs. 23-36).
- VAN DIJK, T.A. "Discurso y manipulación: Discusión teórica y algunas aplicaciones", a *Revista Signos*, 39 (60), 2006 (pàgs. 49-74).
- VARELA, R. *Cultura y poder. Una visión antropológica para el análisis de la cultura política*. Barcelona: Anthropos, 2005.
- VÁZQUEZ MONTALBÁN, M. *La Aznaridad*. Barcelona: Grupo Editorial Random House Mondadori, S.L., 2003.
- VENTURA, S. "Influencia en el mundo jurídico del tratamiento informativo del conflicto vasco". Autors diversos. *Información y propaganda ante el conflicto vasco*. Bilbao, Fundación Sabino Arana, 1998, pàgs. 63-64.
- VIOQUE, Á. *Les barbaritats de la COPE*. Badalona: Ara Llibres, 2005.
- VIZCAYA, J. "Ministerio de Interior y conflicto vasco." Autors diversos. *Información y propaganda ante el conflicto vasco*. Bilbao, Fundación Sabino Arana, 1998, pàgs. 69-70.

- WEBER, M. "Para una sociología de la prensa", a *REIS*, núm. 57, 1992, pàgs. 251-259.
- WOLF, M. *Els efectes socials dels mitjans de comunicació de masses*. Barcelona: Editorial Pòrtic, 1992.
- WOLF, M. *La investigación de la comunicación de masas*. Barcelona: Editorial Paidós, Barcelona, 1996.
- XICOY, E. "Interpretació periodística del conflicte basc (Avui, El Periódico i La Vanguardia. Setembre 1998-abril 2000). Tesis doctoral, Universitat Ramon Llull, 2008.
- YOUNG, K. *Psicología social de la propaganda*. Buenos Aires: Paidós, 1969.
- YOUNG, K. *La opinión pública y la propaganda*. Mèxic: Paidós Studio, 1986.
- ZABALETA, G. "Amb mà esquerra, una proposta enfront del col·lapse basc". Segura, Antoni (coord.). *Mirades sobre Euskadi. Claus per facilitar el diàleg*. Barcelona, Pòrtic, 2003, pàgs. 174-202.
- ZALLO, R. i altres. *Los medios de comunicación en Euskadi*. Bilbao: Bilbo Euskal Herriko Unibertsitatea. Argitarapen Zerbitzua, 1990.
- ZALLO, R. *El país de los vascos. Desde los sucesos de Ermua al segundo Gobierno Ibarretxe*. Madrid: Editorial Fundamentos/ Alberdania, 2001.

ALTRES TEXTOS

Constitución Española de 1978.

Ley Orgánica 6/2002, de 27 de Junio, de Partidos Políticos.

Ley Orgánica General Penitenciaria 1/1979 (art. 12.1).

Acuerdo por las Libertades y contra el Terrorismo, 8 de Diciembre de 2000.

Acuerdo Estratégico entre Fuerzas Polítcas Independentistas, Euskal Herria, 20 de Junio de 2010.

ARTICLES DE PREMSA CITATS I ANALITZATS: l'índex d'autors es troba recollit a l'Annex2 de la present tesi.

PREMSA, SETMANARIS I REVISTES CITADES I/O CONSULTADES:

LA VANGUARDIA

EL PERIÓDICO

EL PAÍS

AVUI

EL PUNT

EL MUNDO

ABC

LA RAZÓN

PÚBLICO

EL CORREO ESPAÑOL-EL PUEBLO VASCO

DEIA

EGIN

GARA

EUSKALDUNON EGUNKARIA

EUSKADI INFORMACIÓN

INFO EUSKAL HERRIA

HERRIA EGINEZ

LAS PROVINCIAS

LEVANTE

DIARI DE BALERAS

LA GACETA DE LOS NEGOCIOS

EXPANSIÓN

EL ECONOMISTA

CINCO DÍAS

DIARI DE GIRONA

DIARI DE TARRAGONA

DIARI DE SABADELL

DIARI DE TERRASSA

DIARI D'IGUALADA

SEGRE

LA MAÑANA

REGIÓ7

EI 9 PUNT

EL 9 NOU

METRO

ADN

20 MINUTOS

QUÈ!

EL TEMPS

EL VIEJO TOPO

DIARIS ELECTRÒNICS I CONFIDENCIALS CITATS I/O CONSULTATS:

<http://www.periodistadigital.com>

<http://www.estrelladigital.es>

<http://www.hispanidad.com>

<http://www.libertaddigital.com>

<http://www.elconfidencial.com>

<http://www.elconfidenciadigital.com>

<http://www.lanaciondigital.com>

ENLLAÇOS CITATS I/O CONSULTATS:

<http://www.udalbiltza.net/es/presentacion>

<http://www.elizagipuzkoa.org/home/dokumentuak/oinarrizkoDokumentuak/Modelodelglesia.pdf>

<http://www.alquds.co.uk/>

<http://www.rtve.es/noticias/20090505/ibarretxe-lopez-nos-tendra-frente-subordina-los-intereses-euskadi-espana/275007.shtml>

<http://www.3cat24.cat/noticia/725945/politica/El-popular-Jaime-Mayor-Oreja-vincula-les-consultes-independentistes-amb-ETA>

HEMEROTEQUES I BASES DE DADES CONSULTADES

- Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra. (Bases de dades **ICONOCE** i **Lexis-Nexis**).
- Hemeroteca Biblioteca de Catalunya, Barcelona.
- Hemeroteca i Arxiu Històric de la Fundació Centre de Documentació Política, Barcelona.
- Hemeroteca de *La Vanguardia* <http://www.lavanguardia.es/hemeroteca/>

ANNEX 1. CRONOLOGIA (1997-2009)

El cas Ermua (1997)

10.07.1997

Fonts de la lluita antiterrorista van comunicar als mitjans de comunicació que el regidor del Partit Popular, de la localitat d'Ermua (en el País Basc) havia estat segrestat el migdia per la banda terrorista ETA. El segrest va tenir lloc durant el trajecte que realitzava cada dia Miguel Ángel Blanco des del seu domicili familiar a l'estació de tren per anar a treballar.

El diari *Egin* va rebre, aquella mateixa tarda, un comunicat telefònic d'ETA, en el qual es responsabilitzava del segrest d'aquest regidor. El comunicat també exigia al Govern que reagrupés en un termini fixat de 48 hores tots els presos etarres a les presons del País Basc (un dret reconegut per la Constitució espanyola). Si el Govern del Partit Popular no complia aquesta petició, la banda terrorista amenaçava de matar el segrestat, en finalitzar-se el termini.

La família del segrestat va demanar, a través dels m.c.m, l'immediat alliberament del regidor, per part de la banda terrorista. Al mateix temps, manifestava la seva absoluta confiança amb la feina de les Fuerzas de Seguridad, com també, amb el poder del Govern.

La resposta del Govern Central: la seva posició era ben clara; no es podia cedir envers el xantatge d'ETA. A més a més, sostenia que aquesta petició es feia del tot impossible de complir, entre d'altres motius, pel poc temps que es disposava per realitzar-la. El Ministre d'Interior, Mayor Oreja, apel·lava a l'eficàcia policial per trobar el segrestat i, feia una crida a la mobilització social per demanar l'alliberament de l'ostatge.

El Ministre va descriure el segrest no només com un acte de desafiament al Govern, sinó com *un pulso a toda la sociedad*, especialment la basca. Es tractava d'una acció terrorista que suposava una coacció, una amenaça i un xantatge. D'altra banda, José María Aznar, President del Govern, va ratificar la postura immobilista de la política antiterrorista, com també, de la política penitenciària. I va afegir que amb ETA no hi havia res a negociar.

Paradoxalment, la reacció emocional de la societat i del govern respecte el xantatge etarra, no es va correspondre amb la manera d'actuar enfront a l'esdeveniment. És a dir, tota família -o societat- víctima d'un segrest i d'un xantatge que posa en perill la vida d'un ésser humà, farà el possible (o l'impossible) per satisfer les demandes dels segrestadors. Doncs bé, la desesperació i la ràbia de la població no va esdevenir una plataforma per exigir al Govern que cedís al xantatge. Sinó que les mobilitzacions es van caracteritzar per l'exaltació dels sentiments adversos a la violència, i al mateix temps, per una crida al "miracle": que ETA fes marxa enrera en el seu posicionament, tot alliberant a Miguel Ángel Blanco. En definitiva i, des del meu punt de vista, les mobilitzacions socials van representar una impressionant catarsi, protagonitzada per la societat espanyola.

La resta de partits polítics, a excepció d'Herri Batasuna, van donar mostres de rebuig davant la nova acció terrorista i, de solidaritat amb la família del segrestat. També van expressar públicament el seu suport a la política del Govern del PP respecte ETA. A tall d'exemple:

- El President del PP al País Basc, Carlos Iturza, va fer una crida a tots els *demòcrates* perquè sortissin al carrer.
- El coordinador general del PP, Ángel Acebes, en nom del partit, va reclamar una resposta unànime i democràtica de tota la societat espanyola envers el segrest. A més a més, des del Partit Popular es convoquen diversos actes de protesta a arreu d'Espanya.
- José Antonio Ardanza, President autonòmic del País Basc, va animar a tota la ciutadania basca a expressar la seva repulsa envers el segrest i la seva condemna, a través de totes i cada una de les concentracions i manifestacions convocades.
- D'altra banda, Anasagasti en nom del Partit Nacionalista Basc va puntualitzar: *"Pero no hay que confundir, el culpable es ETA, no es nadie más que ETA, aunque es cierto que si hay un rescate para hacer algo, lo importante, lo primero, es salvar la vida de este concejal por encima de todo"* ABC (11.07.1997).

Altres mostres de rebuig, per part d'altres actors socials: els sindicats majoritaris (UGT i CC.OO), l'Església (Monsenyor Ricardo Blázquez, bisbe de Bilbao), L'Asociación de Víctimas del Terrorismo, etc.

Paral·lelament a les declaracions del Govern i de la resta de partits polítics, a Ermua va tenir lloc, a aquella mateixa tarda, una manifestació de protesta. Els veïns d'aquesta localitat van sortir al carrer per demanar l'alliberament del seu veí, amic i regidor. En relació això, caldria recordar que Ermua és un poble petit, on a diferència d'una gran ciutat tots els seus ciutadans es coneixen molt bé entre ells. Això, justificaria, encara més, la indignació manifestada per aquesta població, encapçalada per l'alcalde, envers l'actuació d'ETA; com també la suposada espontaneïtat d'aquesta mobilització ciutadana. Entenent per espontaneïtat, tot acte no convocat per les institucions oficials (partits, dirigents polítics, alcaldes, etc).

L'Ajuntament d'Ermua, en sessió extraordinària, va convocar per divendres a la tarda (11-7-97) una *marxa per a la llibertat*, per tal de protestar contra el segrest.

Diferents organitzacions ciutadanes van convocar concentracions, tancades i silencis per reivindicar l'alliberament de Miguel Ángel Blanco: Jóvenes contra la Intolerancia, Foro Libre, Plataforma de Ayuda y Solidaridad con los Secuestrados, etc. També es van adherir Amnistía Internacional i l'Asociación Pro Derechos Humanos.

Al mateix temps, totes les cadenes de televisió van decidir incorporar en les seves emissions el llaç blau, com a mostra de rebuig pel segrest, fins al seu alliberament.

11.07.1997

La Mesa d'Ajuria Enea es va reunir per exigir a ETA que posés en llibertat, de forma immediata, a Miguel Ángel Blanco. I va convocar a la societat basca, en especial, a la manifestació de Bilbao el dissabte al migdia (12.07.1997), hores abans que finalitzés el termini fixat per la banda terrorista. La Mesa va emetre el següent comunicat en els m.c.m: *"(...) el nuevo acto criminal de los terroristas es algo mucho peor que un chantaje, porque la banda sabe de antemano que ha puesto unas condiciones imposibles de cumplir. Nos encontramos, por tanto, ante un acto cobarde de venganza mafiosa, de auténtica vendetta, perpetrado por una organización desesperada y resentida, que es incapaz de asumir sus derrotas y de sacar de ellas consecuencias políticas". El Periódico (12.07.1997).*

Quan el Govern i la Mesa d'Ajuria Enea manifesten que les condicions d'aquest xantatge són impossibles de complir, no fan més que confondre l'opinió pública. Per què? Doncs, perquè tot xantatge per sí mateix elimina la possibilitat de qualsevol tipus de negociació. La dificultat pel compliment de la demanda etarra no residia en el dret constitucional del reagrupament dels presos, sinó en el poc marge de temps (48 hores) del que es disposava per satisfer la petició.

I segons les paraules del lehendakari Ardanza: *"(...) Una movilización no política sino de humanidad para defender la dignidad y el buen nombre de nuestro pueblo y que, según indicaron los partidos democráticos, queremos que se convierta en un ruego, en una súplica, si se quiere, para que quienes tienen en sus manos el destino de Miguel Ángel, es decir, sus secuestradores directos y quienes les apoyan desde HB, no traspasen este último límite y dejen a este hombre vivir en libertad". El País (12.07.1997).*

Es varen produir noves mobilitzacions a arreu de l'Estat: Madrid (30.000 manifestants, aproximadament segons la premsa), Barcelona, Ermua, Sevilla, Saragossa, Pamplona, Murcia, etc. Els eslògans més utilitzats pels ciutadans en aquestes concentracions varen ser els següents: *"Vascos sí, ETA no"; "Miguel Ángel no está solo. ETA sí está sola"; "Te esperamos Miguel Ángel"; "Basta ya"; "Libertad", "Vuelve Miguel Ángel".*

A Ermua, els balcons estaven plens de llaços blaus, com a símbol de protesta antiterrorista (emprat anteriorment en d'altres ocasions, com a mostra de rebuig envers les accions etarres). Mentre que a Vitòria es va produir un enfrontament entre els ciutadans que es manifestaven en contra de l'acció terrorista i simpatitzants d'HB i d'ETA. Els primers cridaven: *"Asesinos, asesinos"; "Que se vayan, que se vayan".*

Gent de l'entorn d'Herri Batasuna exigeix a ETA que rectifiqui i que no compleixi l'amenaça: el parlamentari navarrès Patxi Zabaleta; una mare d'un reclús etarra manifesta a través de la ràdio el seu rebuig envers els mètodes utilitzats per la banda terrorista.

Altres mostres de condemna:

- Las Nuevas Generaciones del PP i les joventuts d'altres partits van fer una tancada a la seu del Partit Popular a Madrid.
- Els sindicats policials van decidir suspendre les seves mobilitzacions per reivindicacions laborals, per dedicar tot el seu esforç a la localització del segrestat.

Concentracions convocades per HB van ser prohibides pel Conseller d'Interior del País Basc.

12.07.1997

Durant el migdia va tenir lloc una gran manifestació en el centre de Bilbao. Més de 500.000 persones van reclamar la llibertat de Miguel Ángel Blanco, ja que el termini fixat per ETA s'acabava a les quatre d'aquella tarda. La manifestació era encapçalada pel President del Govern, José María Aznar, i tota la resta de la classe política espanyola (com també, els sindicats i moviments socials). Els eslògans més cridats varen ser: “*ETA, sácalo*”; “*Vida sí, ETA no*”; “*Somos vascos, no terroristas*”; “*¿En nombre de quién siguen matando?*”; “*¿Por qué mienten, injurian y ensucian a este pueblo?*”

María del Mar Blanco, germana del regidor segrestat va fer públicament una última crida al Govern i a ETA, per tal d'aconseguir la llibertat de Miguel Ángel. Aquestes varen ser algunes de les seves paraules: “*(...) Todo en esta vida se puede solucionar con buena voluntad, con acercamiento de posturas, con flexibilidad en los razonamientos...no consuela ni resarcan los comunicados y proclamas que llegan tarde...las ideas y la vida evolucionan. (...) Lo que hoy no es, mañana puede ser*”. *El Periódico* (13.07.1997).

A les quatre de la tarda, totes les cadenes de televisió van fer un minut de silenci. A les pantalles només hi havia sobreimpressionat el llaç blau.

El regidor del PP segrestat va ser trobat a les cinc de la tarda, a la localitat de Lasarte, víctima de dos trets al cap. Es trobava en un estat de coma neurològic. Hores més tard moriria a l'hospital Nuestra Señora de Aránzazu de Sant Sebastià.

Quines varen ser les conseqüències del compliment de l'amenaça d'ETA, com també, de l'incompliment del Govern envers la petició de la banda terrorista? A Ermua, localitat natal del regidor assassinat, els ciutadans van tornar a sortir al carrer per despendre's de tota la tensió i la ràbia continguda. Ara bé, només responsabilitzaven de la mort del seu veí a la banda terrorista ETA, deixant a l'oblit la suposada responsabilitat del Govern. A partir d'aquest moment, en tots els balcons hi penjaven llaços negres, com a mostra de dol. I els carrers estaven plens d'espelmes enceses.

En aquesta nova manifestació improvisada es van repetir crits com ara: “*Hijos de puta*”; “*Asesinos*”; “*Cobardes*”; “*Criminales*”; “*Aquí estamos, nosotros no asesinamos*”; “*ETA y HB son la misma mierda*”; “*Los vascos, unidos, jamás serán vencidos*”; “*A por ellos; a por ellos*”; “*ETA, escucha, aquí está mi nuca*”. A

més a més, es va cremar intencionadament un local d'HB d'aquesta població. I un seguidor d'HB va ser insultat, quan se'l va reconèixer.

Reacció política:

- Jaime Mayor Oreja, Ministre d'Interior, va afirmar que les mobilitzacions no havien estat una pèrdua de temps, ja que van representar una mostra d'unitat i fermesa envers els *violents*. La població espanyola havia plantat cara als terroristes, demostrant-los que ja no té por d'ells. D'altra banda, també va assegurar que a ETA en realitat no li interessa la situació penitenciària dels seus presos, sinó que només es troba al servei d'una causa cruel. Les paraules del ministre varen ser les següents: *"Hemos asistido a la escenificación de un asesinato"*. *El País* (13.07.1997). En relació a això, el Govern va manifestar que les mobilitzacions aïllaven encara més els terroristes dins la societat.
- José Antonio Ardanza, president del govern basc va dirigir les seves paraules als simpatitzants d'ETA, considerant-los còmplices d'aquest assassinat, ja que a través del seu silenci han donat suport a la banda terrorista. No obstant, va fer una crida a la calma i a la no venjança de la ciutadania. A més a més, va afegir que: *"ETA se ha reído de todos nosotros, se ha reído de todo este pueblo. Dice que defiende a este pueblo, pero es mentira...esta sociedad no acepta a ETA. Sufrimos represión y violencia durante la dictadura franquista y no estamos dispuestos a aceptar otra dictadura"*. *El Periódico* (13.07.1997).
- El Govern i la resta de partits *democràtics* van fer una crida a la unitat i a l'aïllament d'HB i del seu entorn.
- El govern català fa una crida a la població perquè assisteixi a la manifestació convocada a Barcelona pel dilluns dia 14 de juliol.

13.07.1997

Noves mobilitzacions populars a les tres capitals d'Euskadi, els manifestants exigien que HB abandonés el País Basc (*"Sin pistolas no sois nadie"*; *"Si votas HB, matas tú también"*; *"HB, Kampora"*⁴⁴).

Paral·lelament, simpatitzants d'HB i d'ETA, víctimes dels atacs dels manifestants, van haver de ser protegits per la policia basca (l'Ertzaintza) a Pamplona i d'altres ciutats.

Resposta institucional: El Pacte d'Ajuria Enea va decidir aïllar a la coalició abertzale (HB), ja que la va considerar còmplice dels actes d'ETA. També, va manifestar als m.c.m que l'actuació de la banda bloqueja qualsevol temptativa de diàleg. A més a més, va fer una crida a la unitat de les *forces polítiques democràtiques*. El comunicat emès per la Mesa posava de relleu el següent: *"(...) ETA ha dado un golpe de muerte a nuestros deseos de diálogo y reconciliación. No sabemos si seremos capaces de recuperarnos...Hace ya*

⁴⁴ "HB, Kampora" significa "HB, fora"

más de 25 años, el clamor de este pueblo llegó a conmover las entrañas del viejo dictador, ha sido en vano con esta ETA envilecida. (...) ETA sigue teniendo cómplices entre nosotros. Se llaman Herri Batasuna. (...) Los anuncios de HB son amenazas que inexorablemente se cumplen. (...) ETA está hoy más débil que ayer, más sola que ayer, más acorralada que ayer. La sociedad democrática está más fuerte, más unida, más firme que nunca. Las únicas armas son la unidad en la democracia, la aplicación de la ley y la superioridad ética. (...) No esperábamos tanta crueldad ni tanta vileza. Nunca lo podremos olvidar". *El País* (14.07.1997).

Segons aquest comunicat, sembla com si el Govern del PP i la resta de forces polítiques haguessin confiat amb l'esperança que una banda terrorista alliberés el segrestat davant la mobilització popular. En realitat, ens volen fer creure que van ser tan ingenus?

El què és cert, però, és que van "contagiar" aquesta ingenuïtat a la majoria de la població espanyola. Van ser els mitjans de comunicació el vehicle perfecte, emprat pel poder polític, per conscienciar a la ciutadania a mobilitzar-se, com a l'únic possible camí per aconseguir la llibertat del regidor?

Es va celebrar el funeral pel regidor assassinat a la seva localitat, Ermua. Novament es varen protagonitzar insults dirigits a ETA, al seu braç polític (HB) i als seus simpatitzants: "*Son asesinos, no son vascos*"; "*¡HB, lo tienes que pagar!*"; "*Pena de muerte a los asesinos*"; "*¡ETA, irás al paredón!*"; etc.

Una mostra de la desesperació de la gent davant el compliment de l'amenaça per part d'ETA, la trobem representada amb un home que va ser entrevistat per periodistes, el qual es preguntava: "*¿Cómo era posible que tantos esfuerzos, que el grito claro y unánime de miles de personas, no hubieran servido para nada?*"; *El Periódico* (14.07.1997).

D'altres condemnes envers l'acció terrorista per part de la Monarquia espanyola (segons paraules del rei "*El recuerdo de Miguel Ángel mantendrá viva la lucha en defensa de las libertades*". *La Vanguardia*, 14.07.1997), dels governs occidentals, del propi Papa de Roma i, fins i tot, de la guerrilla uruguiaia. També els "tres tenors" van dedicar el concert celebrat al Camp Nou de Barcelona al regidor assassinat.

Un pres etarra inicia una vaga de fam com a protesta per la nova acció d'ETA.

14.07.1997

Celebració del funeral del regidor d'Ermua. Hi van assistir els principals dirigents de la classe política espanyola i els caps i representants de l'Estat. Els veïns d'Ermua es van sumar a l'enterrament tot cridant consignes contra ETA, però també van demanar als polítics que complissin amb la seva obligació (fer justícia, perseguir els assassins i posar fi al terrorisme). El príncep Felip va declarar davant les càmares de televisió que "*los españoles, y en particular el pueblo vasco, han hablado con una sola voz y han dicho basta ya*" (*El País*, 15.07.1997). D'altra banda, el Rei va afirmar que la mort del regidor ha servit per fer front al terrorisme i celebrar la reacció social.

Algunes botigues o bars de la localitat d'Ermua tenien les parets pintades, on si podien llegir: *“Este establecimiento es de un militante de HB. No entres”* i *“Hagámosle la vida imposible como ellos nos la han estado haciendo a nosotros”*.

Reacció institucional: a) el Pacte de Madrid decideix aïllar a HB i proposa reformes legals per combatre les ajudes al terrorisme. A proposta del ministre d'Interior, Jaime Mayor Oreja, s'iniciarà l'estudi de quatre reformes legals per atacar amb més eficàcia a la violència “callejera” (*“Kale Borroka”*) i els delictes units al terrorisme; b) José María Aznar proposa, com a cap de l'Executiu, l'aïllament social i polític d'HB; c) el Parlament basc decideix aïllar oficialment a Herri Batasuna; d) en definitiva, tots els partits autoqualificats com a democràtics acorden aïllar HB i el seu entorn.

Segons la premsa estudiada, milions de ciutadans d'arreu de l'Estat surten al carrer com a forma de protesta. A la ciutat de Barcelona es convoca una concentració al Passeig de Gràcia (fonts de la Guàrdia Urbana assenyalen la presència d'un milió, aproximadament, de manifestants). Els barcelonins van ser convocats per la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i pels sindicats. Durant la manifestació, l'actriu Rosa Novell va llegir el *Manifest de Barcelona* en memòria de Miguel Ángel Blanco -aprovat per tots els partits "democràtics"-, el qual feia referència a l'atemptat d'Hipercor l'any 1987. La mobilització de Madrid va reunir a un milió i mig de ciutadans, on es van cridar noves consignes, com ara, *“No estamos todos, falta Miguel Ángel”*. Segons *El País* (15.07.1997), *“El movimiento iniciado en Ermua tras el secuestro y el asesinato del concejal del PP Miguel Ángel Blanco, de 29 años, se extendió por toda España y las calles se convirtieron en un clamor como no se había vivido desde la restauración de la democracia”*.

15.07.1997

Aznar afirma que la pressió de la ciutadania que s'ha mobilitzat l'empeny a canviar la política antiterrorista. Segons el President del govern, no surten milions d'espanyols al carrer perquè tot segueixi igual.

El Partit Nacionalista Basc (PNB) declara donar suport a accions encaminades a desallotjar a HB -a través de mocions de censura- dels ajuntaments que presideix a Euskadi (ostenta 25 alcaldies).

Manifestacions multitudinàries a Sevilla i Saragossa.

Primeres declaracions de la mare del regidor assassinat: *“Sólo digo que si la muerte de mi hijo ha valido para que Euskadi, España y el mundo entero se puedan unir y se termine todo, todo el mal del mundo, bienvenida sea la muerte de mi hijo. Con dolor de madre lo digo”*. *El País* (16.07.1997).

Veus dissidents dins l'entorn d'ETA: a) Teresa Múgica, votant d'HB i germana d'un membre d'ETA, condemna el crim i s'oposa al terrorisme d'ETA; b) l'etarra José Miguel Latasa, *“Fermín”*, condemnat per l'assassinat de Yoyes, va demanar a la seva organització, des de la presó, que abandonés la lluita armada. També va exigir la dimissió dels membres de la Mesa Nacional d'Herri Batasuna.

Els reis i el príncep d'Espanya van rebre en el Palau de la Zarzuela al ministre d'Interior i a un grup de Guàrdies Civils que van participar en l'alliberament del funcionari de presons José Antonio Ortega Lara, segrestat per ETA mesos enrera.

HB culpa al govern del PP de la mort de Miguel Ángel Blanco. Floren Aoiz, portaveu de la Mesa Nacional d'Herri Batasuna afirma que: *“Si el estado español, en lugar de llevar a delante la estrategia cerrada y policial, hubiese trasladado a los presos a Euskadi, o al menos hubiese iniciado ese traslado, la situación sería hoy completamente distinta”*. *El País* (16.07.1997).

16.07.1997

El govern basc prohibeix a Herri Batasuna que es manifesti per evitar incidents. El PNB i el PSOE intenten arribar a un pacte per aconseguir l'alcaldia de Mondragón, on fins ara, era presidida per HB. A més a més, el portaveu del PNB al Congrés, Iñaki Anasagasti en declaracions al diari *El País*, afirma que ha estat la pròpia ETA la que ha trencat qualsevol política per aproximar els presos al País Basc.

El Consell General del Poder Judicial, en una declaració institucional a Sant Sebastià, va donar plena confiança a la força de la llei per fer front al terrorisme (els jutges i tribunals han d'aplicar la llei contra ETA de forma efectiva i serena). En relació a això, la ministra de Justícia francesa, Elizabeth Guigou declara estar disposada a impulsar una cooperació judicial amb Espanya (extradició d'etarrés).

Rosa Aguilar demana a totes les forces d'Izquierda Unida que trenquin relacions amb HB, en els ajuntaments del País Basc.

Tres canals de televisió, dos d'àmbit estatal (Antena 3 i Tele 5) i un d'àmbit autonòmic (Canal Sur) han decidit no oferir en els seus espais informatius notícies sobre Herri Batasuna ni sobre altres col·lectius que donen suport a ETA.

Veus dissidents dins l'entorn d'ETA: dos presos d'ETA, Luis Gastón Arrieta i Luis Gorriti Pagola han fet pública una carta adreçada a l'organització terrorista i al seu braç polític (HB), perquè reflexionin sobre la mobilització ciutadana davant aquest nou assassinat.

L'assassinat d'Ernest Lluch (2000)

21.11.2000

Un dia abans de la commemoració al Congrés del 25è Aniversari de la proclamació del Rei Joan Carles I, el lehendakari Juan José Ibarretxe -en declaracions a Catalunya Ràdio- va invitar al monarca a participar en la pacificació d'Euskadi. El lehendakari va reivindicar una relació específica entre el País Basc i la Corona, en la recerca de la pau i la convivència social. En resposta a aquestes declaracions, el Partit Popular i el Partit socialista (PSOE) van rebutjar obertament la proposta per considerar que la figura del Rei s'ha de mantenir en el seu paper constitucional.

Poc abans de les 22:00h de la nit, segons fonts policials, l'exministre socialista de sanitat Ernest Lluch va ser assassinat per ETA en el pàrquing del seu domicili de Barcelona. Ernest Lluch, dirigent del Partit Socialista a Catalunya (PSC), havia ocupat la cartera de sanitat entre el 1982 i el 1986 en governs de Felipe González.

Hores més tard de l'assassinat, el President de la Generalitat -Jordi Pujol-, juntament amb l'alcalde de Barcelona -Joan Clos- i la delegada del Govern a Catalunya -Julia García Valdecasas- van comparèixer davant els mitjans de comunicació, per notificar la mort d'Ernest Lluch en mans d'ETA.

Primeres reaccions polítiques davant el nou atemptat:

- El President del PSC, Pasqual Maragall, va advertir als terroristes que havien matat a un amic del País Basc, segons va publicar *La Vanguardia* (22.11.2000).
- Jordi Pujol va reclamar dels catalans una reacció clara i contundent envers aquest succés. *La Vanguardia* (22.11.2000).
- José Luis Rodríguez Zapatero (dirigent PSOE): “*Sólo la acción policial y la ciudadana podrán acabar con ETA*”. *La Vanguardia* (22.11.2000).
- Des de l'Executiu del Partit Popular es va qualificar a la víctima de gran polític i de gran persona. *La Vanguardia* (22.11.2000).
- Representants del Partit Nacionalista Basc (PNB) van expressar: “*El exministro era un puente entre los socialistas y los nacionalistas vascos*”. *La Vanguardia* (22.11.2000).

22.11.2000

Commemoració al Congrés de Diputats del 25è Aniversari de la proclamació del Monarca Joan Carles I. El discurs del Rei va girar a entorn a la importància de la Constitució espanyola. La Corona es va legitimar amb la Constitució. Segons les seves paraules, per fer front al terrorisme és necessària la unitat nacional i la cohesió entre la classe política i la ciutadania. La defensa a la unitat nacional, sempre dins del respecte a la pluralitat i diversitat d'Espanya. Finalment, el Monarca va retre homenatge a l'exministre socialista Ernest Lluch. Destacar la no presència del lehendakari Ibarretxe en aquest acte commemoratiu.

Acte d'homenatge a Ernest Lluch per part dels seus companys de partit a Barcelona. El PSC va donar el seu últim adéu a Lluch amb un al·legat pel diàleg i la pau. Felipe González i José Luis Rodríguez Zapatero també van acudir a la seu del PSC. Pasqual Maragall va manifestar durant l'acte: “*Serem la punta de llança de la pau*”; *El Periódico* (23.11.2000) i Zapatero va afirmar: “*Segur que han mort Ernest Lluch perquè buscava diàleg. ETA mata els que construeixen ponts i també els que caven fossats, els és igual.(...) Han mort un home cultivat, compromès, valent i generós...Ni la mateixa ETA pot imaginar la seva victòria. Perquè no pot arribar*”. *El Periódico* (23.11.2000).

Altres reaccions polítiques:

- Jaime Mayor Oreja, Ministre d'Interior: “(...) Una ofensiva terrorista sempre va acompanyada d'una ofensiva política simultània per avançar en la via, no pas de l'autonomia, sinó d'aconseguir el dret a l'autodeterminació o la secessió”. *El Periódico* (23.11.2000).
- El lehendakari Ibarretxe va assegurar que els bascos volen les idees d'Ernest Lluch i no el projecte que ofereix ETA. També va demanar a Euskal Herriarrok (EH) que reaccioni enfront aquesta barbàrie i que la resta de partits polítics donin una resposta a ETA, la qual està aconseguint dividir els partits. A més a més va afegir: “*Lluch estimava molt més el País Basc que els que l'han matat*”. *El Periódico* (23.11.2000).
- Jordi Pujol va declarar: “*Als que hem seguit la ruta político-intel·lectual de Lluch ens és fàcil arribar a una conclusió terrible: l'han assassinat perquè estimava massa Euskadi.(...) Volia solucions i no lluites, només defensava la pau i s'oposava a tota ruptura*”. *El Periódico* (23.11.2000).
- Javier Arenas, Secretari general del Partit Popular: “*¿Què ha de saber l'assassí, senyor Lluch? Nosaltres sabem que el fil de la vida que l'unia a tots nosaltres, també a mi, un adversari polític, ha estat tallat per un pobre fanàtic a qui algú avui li explica a cau d'orella l'heroic gudari del nacionalisme que ha arribat a ser per disparar-li dos trets. ¿El seu assassí sabrà algun dia què ha fet?*” *El Periódico* (23.11.2000).
- La Generalitat de Catalunya proposa que els Mossos d'Esquadra tinguin competències en la lluita antiterrorista.

Reacció ciutadana/ institucional. Primeres mostres de rebuig a la nova acció terrorista.

- Uns 500 veïns del domicili d'Ernest Lluch es van reunir davant de casa seva per expressar la seva repulsa envers l'atemptat. Concentració convocada de forma espontània pel veïnat, encapçalada per la pancarta “*Polítics, solucions ja*”.
- Les universitats catalanes també li van retre homenatge. Els alumnes de la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de Barcelona, on Ernest Lluch impartia classes, van recordar la seva memòria (acte celebrat en el Paraninfo, sala de la UB).

- Periodistes d'Europa i els Estats Units s'uneixen contra ETA.
- Homenatge a Ernest Lluch, soci del Barça, per part del Club Futbol Barcelona. Segons declaracions del President del club, J. Gaspart: "(...) *canviaria un buen resultado porque Lluch siguiera vivo*". *La Vanguardia* (23.11-2000).

23.11.2000

Manifestació a Barcelona, convocada per les institucions i partits polítics (a les 19:30h al Passeig de Gràcia). Encapçalaven la pancarta "*Catalunya per la pau, ETA no*" el President del govern espanyol -José María Aznar-, Jordi Pujol, el lehendakari Ibarretxe, José Luis Rodríguez Zapatero, Pasqual Maragall i Joan Clos entre d'altres. Segons l'Ajuntament de Barcelona, es va manifestar un milió de ciutadans. Els manifestants exhibien pancartes amb velles consignes, repetides en d'altres concentracions contra el terrorisme, com ara, "*¡Basta ya!*", "*¡Vascos sí, ETA no!*". Però, a diferència de les mobilitzacions contra ETA, que han tingut lloc, des de l'assassinat del regidor popular Miguel Ángel Blanco, aquesta manifestació va introduir noves consignes. La majoria dels cartells exhibits en la manifestació, a títol individual o per petits grups de ciutadans, demanaven més diàleg (amb qui? Entre qui?). El contingut d'aquestes noves consignes reflectia el caràcter dialogant, defensat per la pròpia víctima, Ernest Lluch. A més a més, aquestes consignes anaven dirigides, no exclusivament als terroristes, sinó bàsicament adreçades a la classe política i, en particular, al propi President del govern. José María Aznar era el destinatari de la majoria dels missatges, els quals exigien dialogar i trencar amb l'immobilisme de la política terrorista adoptada per l'Executiu. Missatges com ara: "*Aznar i companyia, ¿i si parléssim?*"; "*Aznar, volem diàleg*"; "*Aznar vol eleccions, Ernest el diàleg*"; "*Treballeu per la pau, no pels vots*"; "*Atreviu-vos a lluitar amb la paraula, covards*"; "*Ernest, que no s'apagui la teva veu*"; "*Divisió de polítics, mort de ciutadans*"; "*Diàleg, ja!*", etc.

Un altre tret insòlit d'aquesta manifestació, comparat amb d'altres de repulsa contra les accions terroristes, va ser l'actitud de la família de la víctima. Les filles d'Ernest Lluch es van negar a compartir la primera fila de la mobilització amb José María Aznar i Jaime Mayor Oreja. La família de l'assassinat no només va decidir manifestar-se per separat del President del govern, sinó que al finalitzar l'acte va reclamar més diàleg i tolerància. Aquesta actitud discrepant, de l'estratègia política del Partit Popular contra el terrorisme, va evidenciar un canvi en la percepció social d'aquest fenomen. La resolució d'aquest problema no s'aconsegueix únicament per la via policial i a través de la repulsa ciutadana -en forma de mobilització-; sinó mitjançant un major diàleg o negociació.

La periodista Gemma Nierga que mantenia una estreta relació professional amb la víctima, ja que Ernest Lluch col·laborava de forma habitual en el seu programa de ràdio, va ser l'encarregada de llegir el manifest. El manifest de rebuig contra aquest assassinat havia estat consensuat per tots els partits polítics, autoqualificats com a "democràtics". Una vegada llegit el text acordat, Gemma Nierga es va apartar del guió establert per pregar als polítics presents un major diàleg. És a dir, es tractava d'una petició explícita sobre la necessitat d'obrir un procés de diàleg: "*Ara parlaré en castellà perquè tothom m'entengui.*"

Estic convençuda que Ernest hauria intentat dialogar fins i tot amb la persona que el va matar. Vostès que poden, dialoguin per favor". El Periódico (24.11.2000).

A la manifestació també hi van acudir "cares conegudes i compromeses" del món intel·lectual, com Lluís Llach, Marina Rosell, i polítics històrics com Santiago Carrillo o Cristina Almeida.

Reacció del Partit Popular davant la petició de diàleg

- Fort malestar del Partit Popular per la petició de diàleg, aplaudida pels altres partits. El PP denuncia que el manifest va ser manipulat. I responsabilitzen d'aquesta manipulació al Partit Socialista. També es dirigeixen crítiques a la periodista Gemma Nierga, per haver modificat el manifest, prèviament, consensuat.
- Segons fonts periodístiques (*El Periódico*, 24.11.2000), abans de l'inici de la manifestació de protesta, la Moncloa va pressionar sense èxit els organitzadors de l'acte perquè el lehendakari Ibarretxe quedés fora de la capçalera de la marxa. El president del govern, José María Aznar, no volia compartir el lloc d'honor amb Ibarretxe, segons van confirmar fonts de l'organització. De manera especial, desitjava evitar el risc d'aparèixer al costat del lehendakari en les imatges que difondrien la televisió i la premsa. L'argument utilitzat per la presidència del Govern per vetar Ibarretxe era de caràcter protocol·lari. La Moncloa considerava el lehendakari com un president autònom i, com a tal, havia de figurar amb els seus homòlegs, en el lloc de la manifestació que els estava reservat. Segons arguments de l'Executiu, l'únic líder autònom que havia d'anar al capdavant de la marxa era Jordi Pujol, per la seva condició de President de la Generalitat. Els partits catalans, a excepció del Partit Popular, van rebutjar la pretensió d'Aznar. Finalment, per raons polítiques i per l'estreta relació que Ernest Lluch mantenia amb Euskadi, es va acordar que Ibarretxe se situés al capdavant de la manifestació.

Manifestació a Sant Sebastià. Hi van participar tots els partits polítics, a excepció d'Euskal Herritarrok (EH). La marxa estava convocada pels socialistes bascos. En el comunicat que es va llegir al final de l'acte es va destacar el caràcter dialogant d'Ernest Lluch. Com també, la necessitat de respondre al terrorisme des de la unitat dels "demòcrates". La pancarta que encapçalava la manifestació es podia llegir la següent consigna: *"Ja n'hi ha prou, ETA no"*. El Secretari dels socialistes guipuscoans va afirmar durant la concentració que *"el dolor que injustament sentim serveixi per donar-nos la força i el coratge que tenia Ernest Lluch per rebel·lar-se contra la tirania d'ETA"*. *El Periódico* (24.11.2000). D'altra banda, el portaveu de l'Executiu autònom del País Basc, Josu Jon Imaz, va recordar els esforços d'Ernest Lluch per servir de pont entre nacionalistes i no nacionalistes, i va apostar per reprendre el seu llegat i construir Euskadi sobre uns principis ètics i democràtics mínims.

24.11.2000

Reaccions polítiques davant la petició de diàleg, que va tenir lloc a la manifestació de Barcelona:

- La reacció del Partit Popular i del propi Executiu envers la demanda de diàleg dels manifestants a Barcelona, es pot concretar en els següents apartats:
 1. S'oposen a dialogar amb ETA. En aquest sentit, mantenen la seva postura immobilista, qüestionada precisament pels manifestants.
 2. S'oposen a dialogar amb el Partit Nacionalista Basc (PNB). Els dirigents del PP es varen preguntar de què i per què s'ha de parlar amb el lehendakari Ibarretxe. Aquesta negativa a dialogar amb els nacionalistes "moderats" és argumentada pel PP de la següent manera: els nacionalistes bascos "moderats" i els terroristes comparteixen una causa comú, la defensa d'una estratègia sobiranista d'Euskadi, la qual invalidaria la Constitució Espanyola. Aznar, en visita oficial a Zagreb, va declarar que no dialogarà amb el PNB si aquest no deixa la seva política. Aznar considera que el diàleg pot ser una trampa terrorista, de la mateixa manera que l'autoqualificada "treva trampa". Un diàleg trampa, segons el President, amb l'objectiu de lliurar la democràcia a ETA.
 3. Es pregunten sobre el significat del terme diàleg -dialogar amb qui?- i el perquè d'aquest diàleg.
 4. Crítiques a Gemma Nierga per no haver respectat el text consensuat per totes les forces polítiques.

Segons el vicepresident Mariano Rajoy, només és possible un canvi polític a Euskadi mitjançant unes eleccions, així com la defensa de la Constitució i de l'Estatut de Gernika. Els dirigents del Partit Popular també critiquen l'actitud del PSOE per defensar un diàleg amb el PNB, els quals només persegueixen el dret a l'autodeterminació o la secessió.

- Pasqual Maragall, President del PSC va manifestar que el Govern central ha de deixar de considerar el PNB com un enemic. I fa una crida perquè es restauri el diàleg entre els executius de Madrid i Vitòria. *"(...) el PP té por que una ofensiva de les idees nacionalistes vagi contra el que ells denominen la unitat d'Espanya". El Periódico (24.11.2000).*
- Xabier Arzalluz, President del Partit Nacionalista Basc (PNB): *"Tant de bo els socialistes bascos fossin com Ernest Lluch". El Periódico (24.11.2000).*

Reacció mediàtica. Tractament informatiu sobre la petició de diàleg:

- La periodista Gemma Nierga, davant les crítiques dirigides a la seva persona, va afirmar que la seva invitació al diàleg va ser una iniciativa personal.
- Els mitjans de comunicació afins al Govern del PP van dissimular el clamor social pel diàleg. Periodistes de TVE van denunciar haver rebut ordres per censurar l'al·legat de Gemma Nierga. Aquests mitjans van atribuir la petició de diàleg a una manipulació del Partit Socialista (PSOE). Des dels editorials

dels diaris *El Mundo*, *ABC* i *La Razón* s'apuntava: a) la manifestació com a una ocasió aprofitada pels socialistes per enfrontar-se al Govern del Partit Popular; b) s'acusa el PSOE d'utilitzar la mobilització per forçar el PP a negociar amb el PNB; c) es qüestiona que Gemma Nierga actués pel seu compte i d) es parla de "diàleg trampa", es manifesta el rebuig explícit davant la petició d'un diàleg, qualificat d'enganyós, per considerar que no es pot oblidar el record de la col·laboració entre PNB i HB. "*Sectores del PSOE utilizan la propuesta para empujar el PP a negociar con el PNB*". *El Mundo* (24.11.2000). "*González y Arzalluz paran a Aznar la trampa del diálogo*" *La Razón* (25.11.2000).

- Altres diaris, com ara, *El Periódico de Catalunya*, *La Vanguardia* i *El País* posen de manifest en els seus editorials la importància de fomentar el diàleg entre les forces polítiques "democràtiques". I en tot moment, remarquen el fet que la petició ciutadana anava dirigida a un diàleg entre Aznar i el PNB i no pas amb ETA. "*Un milió de catalans van sortir ahir al carrer per expressar el seu rebuig als assassins d'Ernest Lluch i recollir el seu llegat a favor de la tolerància en forma de missatge a José María Aznar, a qui van reclamar que dialogui amb el PNB*". *El Periódico* (24.11.2000). "*Hubo una reivindicación mayoritaria de unidad y diálogo entre las fuerzas democráticas, que acabó molestando a Aznar y a los miembros del Gobierno que asistieron a la marcha*". *La Vanguardia* (24.11.2000).

ETA intenta cometre un nou atemptat. Intent d'assassinat d'un exregidor de la Unió del Poble Navarrès (UPN), Miguel Ruiz Langarica. Es va detenir per part de la policia, el suposat membre d'ETA, Iñaki Beaumont Echevarría.

25.11.2000

Reacció política:

- El ministre d'Interior, Jaime Mayor Oreja va puntualitzar que la petició de diàleg ha estat exagerada per part d'altres forces polítiques: "*(...) No observé un clamor social importante por las fórmulas que algunos predicaban (...) si alguien pide el cumplimiento íntegro de las condenas, el aplauso hubiera sido similar*". Sobre la paraula "diàleg", Mayor Oreja va afirmar: "*Hay que delimitar el concepto. ETA pretende pasar de la tregua trampa al diálogo trampa*". I, en relació al problema del terrorisme va manifestar que no existeixen fórmules màgiques. "*Firmeza antiterrorista. El Gobierno está obligado a no tener dudas ni vacilaciones y será fiel a sus principios (...) Estella pretende ahora dividir al principal partido de la oposición respecto del Gobierno...El Gobierno tiene mayoría para defender la Constitución*". *La Vanguardia* (26.11.2000).
- En la mateixa línia que el ministre d'Interior, el ministre d'Exteriors Josep Piqué va declarar: "*El Govern no obrirà mai un diàleg que ofereixi contrapartides a la violència d'ETA (...) fer el joc als enemics de la llibertat, iniciar un diàleg criminal*". *El Periódico* (26.11.2000).

- Xabier Arzalluz, President del PNB va equiparar el radicalisme del Partit Popular amb el d'ETA i el seu entorn. El líder del PNB va afirmar que ETA i les seves víctimes són una font de vots (rèdit electoral) pel partit del Govern de José María Aznar.
- ETA amenaça el PNB amb greus conseqüències si s'uneix amb el PSOE, segons documents interns de la pròpia organització, que va publicar el diari *Gara* el dia 25 de novembre del 2000.

El 13-M, eleccions al País Basc (2001)

28.04.2001

Acte d'homenatge al Kursaal de Sant Sebastià a les víctimes d'ETA convocat per l'associació ¡Basta Ya!, amb un clar suport al PP i PSE. La cerimònia "multitudinària" esdevé un clam a favor del canvi polític en el País Basc. Els candidats a lehendakari Mayor Oreja i Nicolás Redondo Terreros van assistir-hi plegats, en una de les trobades més importants de la campanya electoral.

El lehendakari en funcions i candidat a la reelecció pel PNB proposa un debat televisiu "cara a cara" amb l'aspirant popular del PP. Segons Ibarretxe aquest debat posarà en evidència les dues opcions que es plantegen en aquests comicis: "elegir entre un lehendakari o un ministre de l'Interior" i "elegir entre governar Euskadi des d'Euskadi o des de Madrid".

Des de les files socialistes, lamenten l'exclusió del seu candidat, Redondo Terreros. Qualifiquen la maniobra del PNB de "radical" i moguda per les enquestes que pronostiquen un ascens del PSE. Al seu torn, el PSOE opina que en cas de celebrar-se el debat a dues bandes, això atiarà més la "fractura social" en el País Basc.

29.04.2001

Jaime Mayor Oreja es nega a mantenir el debat "cara a cara" amb Ibarretxe sense la participació del candidat socialista. El candidat popular creu que Redondo Terreros ha de tenir les mateixes oportunitats a debatre i exposar els seus plantejaments.

02.05.2001

Les víctimes del terrorisme d'ETA visiten el Papa Joan Pau II al Vaticà per demanar-li que condemni "el nacionalisme excloent" i intercedeixi davant l'Església basca perquè cessi l'ambigüitat de l'Església basca. La seva petició al·ludeix directament a la violència d'ETA, però també a "la complicitat" que mostra el PNB.

05.05.2001

L'expresident del govern espanyol, Felipe González, intervé en campanya per reclamar als socialistes bascos que integrin a "tots els nacionalistes democràtics".

06.05.2001

ETA atempta contra el líder del Partit Popular d'Aragó, Manuel Giménez Abad. El president aragonès Marcel·lí Iglesias declara que "això és la lògica de la bogeria".

07.05.2001

En el funeral a Jaca de la darrera víctima d'ETA, Manuel Giménez Abad, el lehendakari en funcions, Juan José Ibarretxe, i el portaveu del govern basc, Josu Jon Imaz, són increpats amb xiulets i insults per part del públic assistent: "asesinos", "cómplices", "terroristas", "inútiles" o "kanpora" ("fora en euskera").

09.05.2001

Polèmica per la publicació fora de termini de l'enquesta del Centre d'Investigacions Sociològiques. Segons el sondeig del CIS, els dos blocs per separat podrien formar majories: PP (22) i PSOE (14) front PNV-EA (29) i EH (8), EB (2) com a "àrbitre". Els diferents partits polítics acusen el govern d'Aznar d'haver amagat els resultats de l'enquesta i haver fomentat més tard la seva difusió en contra d'allò que la Llei electoral permet (la llei impedeix difondre sondejos durant els cinc dies anteriors a les eleccions).

10.05.2001

A tres dies dels comicis, el jutge Baltasar Garzón il·legalitza Haika al·legant que aquesta forma part de "la mateixa organització terrorista que ETA encapçala i que es completa amb KAS i Ekin.

Segons el PNB, la interlocutòria del jutge de l'Audiència Nacional afavoreix electoralment a algunes formacions polítiques, com ara el PP i PSE-EE. Pel portaveu nacionalista, Joseba Egibar, la mesura de Garzón està guiada per "un clar impuls polític" que el fa "irrompre en la campanya electoral", tot i no presentar-se "com a candidat". De forma semblant es pronuncien des de les files de l'esquerra abertzale: "Garzón irrumpe en la campaña electoral como candidato de Mayor Oreja y del PP para mantener las tesis de Mayor en su discurso". (*El Mundo*, 11.05.2001).

En canvi, els dirigents del PP i PSOE feliciten el jutge per la decisió i celebren que l'Estat de dret funcioni i actuï contra ETA i el seu entorn.

11.05.2001

ETA tanca la campanya electoral amb un nou atemptat, l'explusió d'un cotxe bomba en el centre de Madrid.

13.05.2001

Eleccions al Parlament basc. Juan José Ibarretxe revalida com a nou lehendakari. Els resultats atorguen 33 escons per la coalició PNB-EA, 19 al Partit Popular, 13 al PSOE, 7 a Euskal Herriarrok i 3 a EB. Es produeix la derrota del bloc “constitucionalista” i un descens del vot de l’esquerra abertzale.

La Llei de Partits (2002)

30.05.2002

Pastoral dels bisbes bascos “Preparar la pau” contra el procés d’il·legalització de Batasuna.

04.06.2002

El Congrés de Diputats aprova amb una àmplia majoria (el 95%) la Llei de Partits. Hi van votar a favor: PP, PSOE, CiU, Coalició Canària i el Partit Andalucista.

25.06.2002

El Senat aprova definitivament la Llei de Partits.

26.08.2002

El Partit Popular i el PSOE obtenen la llum verda del Congrés per il·legalitzar Batasuna.

El jutge Baltasar Garzón suspèn les activitats de Batasuna, per un període cautelar de tres anys.

09.09.2002

El diari ABC publica que el líder d’ERC, Josep-Lluís Carod-Rovira, havia mantingut amb anterioritat contactes amb el dirigent de Batasuna, Arnaldo Otegi.

27.09.2002

Debat de política general al Parlament de Vitòria-Gasteiz. Intervenció del lehendakari: *“Una iniciativa para la convivencia”*. L’anomenat Pla Ibarretxe planteja un nou “estatus de lliure associació amb l’Estat espanyol”.

La vaga general del 20-J (2002)

11.04.2002

Juan Carlos Aparicio, ministre de Treball, presenta la proposta governamental sobre la reforma de la prestació per desocupació.

24.05.2002

El govern aprova la reforma de l'atur per decret llei.

20.06.2002

Jornada de vaga general, convocada pels sindicats majoritaris

El cas Prestige (2002)

13.11.2002

Accident del petrolier *Prestige* a la costa de Galícia.

19.11.2002

El petrolier es trenca per la meitat, desprenent tones de fuel.

27.11.2002

El cas arriba al Congrés de Diputats.

01.12.2002

Manifestació a Santiago de Compostel·la, convocada per la plataforma *Nunca Más*.

05.12.2002

Arriben els primers voluntaris d'arreu de l'Estat.

09.12.2002

El ministeri de Defensa envia més soldats per netejar les costes. El president Aznar compareix a la televisió pública en una entrevista.

11.12.2002

Noves manifestacions a Vigo, Santiago, la Corunya, Ourense i Lugo, per reclamar més mesures en la lluita ecològica i per exigir les dimissions dels presidents espanyol i gallec, José María Aznar i Manuel Fraga.

14.12.2002

El president Aznar visita per primer cop la zona afectada.

17.12.2002

Enfrontament polític, per l'accident del *Prestige*, en el Congrés dels Diputats, entre el vicepresident Mariano Rajoy i el portaveu socialista, Jesús Caldera.

El tancament d'Euskaldunon Egunkaria (2003)

20.02.2003

Tancament del diari Euskaldunon Egunkaria i detenció dels seus directius, per ordre del magistrat de l'Audiència Nacional, Juan del Olmo.

25.02.2003

El director d'Egunkaria denuncia tortures de la Guàrdia Civil en sortir del centre penitenciari. Des del ministeri d'Interior es dona resposta a aquestes acusacions en forma de querella.

01.03.2003

Periodistes i mitjans de comunicació bascos denuncien el tancament del diari. Des de Catalunya també es produeixen mostres de solidaritat amb el director d'Egunkaria, Martxelo Otamendi.

07.03.2003

El Parlament basc exigeix el retorn del diari.

La il·legalització de Batasuna (2003)

15.03.2003

Creació de la plataforma Autodeterminaziorako Bilgunea (AuB).

17.03.2003

Il·legalització de Batasuna per part de la sala especial del Tribunal Suprem espanyol. Es tracta de la primera aplicació de la reformada llei de partits que el PP i el PSOE havien aprovat l'any anterior.

23.04.2003

La sentència del Tribunal Suprem espanyol dictamina la dissolució de Batasuna al Parlament basc. El lehendakari Ibarretxe defensa la continuïtat d'aquesta força política, malgrat l'ordre del Suprem.

29.04.2003

El jutge B. Garzón ordena la detenció i el tancament de les seus d'Udalbiltza.

01.05.2003

La Fiscalia General de l'Estat impugna 249 llistes electorals vinculades a Batasuna.

06.05.2003

Intervenció de José María Aznar a la tribuna de les Nacions Unides a Nova York sobre la lluita contra el terrorisme internacional. L'endemà els Estats Units incorpora ETA a la seva llista de grups terroristes.

08.05.2003

El Tribunal constitucional anul·la 225 llistes electorals per la seva vinculació amb Batasuna. El govern basc considera que l'anul·lació de llistes no és més que una tupinada.

22.05.2003

El President del Parlament basc, Juan María Atutxa, es nega a aplicar l'ordre del Suprem de dissoldre el grup parlamentari Batasuna. Això li va reportar, juntament, amb altres membres de la mesa –Gorka Knörr, d'EA i Kontxi Bilbao, d'EU-IU- un acarament amb la justícia amb amenaça de presó inclosa, que es va concretar en la citació judicial del mes de desembre.

20.06.2003

La Fiscalia General de l'Estat presenta una querella contra el President del Parlament basc per negar-se a complir la sentència.

La guerra a l'Iraq (2003)

29.01.2003

El president nord-americà, George W. Bush prepara el seu país i el món sencer per una guerra imminent a l'Iraq.

01.02.2003

Celebració dels Premis Goya –certamen cinematogràfic-. Bona part dels actors i de les actrius es manifesten públicament contra la guerra.

02.02.2003

José Maria Aznar assegura tenir informació secreta que prova que Iraq és una amenaça per Espanya i que Saddam Hussein posseeix “armes de destrucció massiva”.

05.02.2003

Compareixença del president del govern espanyol al Congrés per explicar la seva posició en la crisi de l'Iraq. Aznar mostra un suport incondicional a la intervenció que Bush prepara contra el règim de Saddam Hussein.

13.02.2003

El Govern espanyol manté un debat sense rèplica al Congrés de Diputats. El president Aznar es queda sol en la seva defensa de la “guerra preventiva” contra el règim de Saddam Hussein. L'oposició en ple demana a Aznar que no s'adhereixi a la política de Bush.

15.02.2003

Primera manifestació mundial contra la guerra. A l'Estat espanyol, Barcelona i Madrid hi van participar de forma multitudinària. A Catalunya neixia la plataforma ciutadana “Aturem la Guerra”.

18.02.2003

El Congrés de Diputats celebra un nou debat, aquest cop, amb torn de rèpliques per part de l'oposició. Aznar es nega a explicar quin serà el vot d'Espanya a l'ONU sobre la crisi d'Iraq. Convergència i Unió deixa la porta oberta a la legitimitat de la guerra si les investigacions de Nacions Unides demostren que Iraq representa un perill real.

24.02.2003

Espanya s'uneix als EUA en una resolució que dóna llum verda a la guerra contra l'Iraq. Paral·lelament, tota l'oposició acusa Aznar d'enganyar el Congrés per haver votat a l'ONU a favor de la guerra.

04.03.2003

Votació secreta en el Congrés de la proposició no de llei sobre el conflicte de l'Iraq. La unitat dels populars va tirar endavant el suport de l'Estat espanyol a l'administració Bush.

11.03.2002

Nova sessió al Congrés de Diputats: el Partit Popular fa front a una moció contra la guerra, presentada per tota l'oposició.

15.03.2003

Segona gran mobilització ciutadana, a nivell planetari contra la intervenció nord-americana a l'Iraq. La ciutat de Barcelona, continua responent a la crida. Les celebrades a Madrid i Barcelona van reunir més d'un milió de persones, que també van manifestar el seu rebuig a la política governamental del Partit Popular.

16.03.2003

Reunió a les Açores, prèvia a l'esclat de la guerra, dels tres principals defensors d'enderrocar Saddam Hussein per la força: George W. Bush –el president nord-americà-, Tony Blair –el president britànic- i el mandatari espanyol, José Maria Aznar.

20.03.2003

EUA ataca l'Iraq. Inici de la guerra.

22.03.2003

Nova manifestació ciutadana en protesta contra l'esclat de la guerra.

09.04.2003

Caiguda del règim de Saddam Hussein. La guerra pròpiament dita va finalitzar amb l'enderrocament de les principals estàtues del dictador, situades al centre de Bagdad. Pocs dies abans del desenllaç, dos periodistes espanyols perdien la vida en aquest conflicte: Julio Anguita Parrado –corresponsal del diari El Mundo- i José Couso –càmara de televisió de Tele 5. Oficialment, però, la guerra es va donar per acabada l'1 de maig.

12.04.2003

Noves mobilitzacions de protesta ciutadana, després de conèixer la fi de la guerra.

15.12.2003

Els Estats Units detenen a Saddam Hussein a prop de Tikrit. Un tribunal iraquità haurà de jutjar d'aquí a uns mesos l'expresident capturat.

El cas Carod i la treva d'ETA a Catalunya (2004)

26.01.2004

El diari *ABC* publica en portada que el dirigent d'Esquerra Republicana i actual conseller en cap del govern de la Generalitat s'hauria reunit a principi de gener amb ETA per pactar una presumpta treva de la violència a Catalunya. La reacció de Josep-Lluís Carod Rovira és imminent: compareix a la seu del partit per confirmar davant els mitjans de comunicació la seva trobada amb dirigents d'ETA a principis del mes de gener. Alhora s'excusa per les repercussions que aquest fet pogués tenir en el govern tripartit. Tanmateix, afirma que tornaria a repetir la trobada amb l'organització armada, ja que l'objectiu que la motivà fou "honest, honrat i legítim", per iniciar un possible procés de pau. Reconeix haver-se equivocat en la forma, però no en el fons. Després de la roda de premsa, Carod-Rovira posa el seu càrrec a disposició del president Pasqual Maragall. Maragall en un primer moment no li accepta la dimissió.

27.01.2004

Maragall davant les pressions del candidat del PSOE a la presidència del govern espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, dona per tancada la crisi acceptant la dimissió de Carod-Rovira, qui des d'aquell moment esdevé "conseller sense cartera". Per la seva banda, el dirigent republicà anuncia la seva candidatura com a cap de llista per Barcelona a les eleccions generals del 14 de març.

02.02.2004

Carod-Rovira renuncia el càrrec de "conseller sense cartera".

18.02.2004

Anunci de la treva de la violència d'ETA a Catalunya amb efecte retroactiu des de l'1 de gener de 2004. Des de Madrid, el president Aznar exigeix el trencament del govern tripartit a Catalunya. De forma semblant, Rodríguez Zapatero creu que l'afer ha de tenir conseqüències polítiques al si d'ERC o del propi executiu català. Malgrat tot, el PSOE denuncia l'ús electoral del comunicat d'ETA per part del Partit Popular.

19.02.2004

El republicà Josep Bargalló, fins ara conseller d'Ensenyament, és designat nou conseller en cap. El seu nomenament no es farà efectiu fins el dia 23 del mateix mes.

26.02.2004

Concentració silenciosa contra el comunicat d'ETA a la plaça de Sant Jaume de Barcelona, sota el lema "En defensa de la democràcia, l'autogovern de Catalunya i en solidaritat amb tots els ciutadans de l'Estat. ETA no, aquí ni enlloc". Hi assisteixen unes cinc mil persones, totes les forces polítiques

catalanes -a excepció del PPC- i representants polítics d'altres indrets de l'Estat.

L'11-M (2004)

11.03.2004

Seguint a Rodríguez (2004), es produeix una cadena d'atemptats a Madrid entre les 7.39 i les 7.42 hores del matí. A les 7.39h esclaten tres motxilles bomba al tren de rodalies 17.305 a la seva arribada a l'estació d'Atocha. Pocs minuts més tard, a 800 metres de l'estació tenen lloc noves explosions bomba al tren número 21.431, procedent d'Alcalá de Henares amb destí Alcobendas. A les 7.41h, a l'estació d'El Pozo del Tío Raimundo esclaten dues motxilles bomba al tren de rodalies 21.435, en aquells moments aturat amb destinació Madrid. Finalment, a les 7.42h, a l'estació de Santa Eugenia té lloc l'esclat d'una bomba al tren 21.713, procedent de Guadalajara. El balanç de víctimes d'aquest brutal atemptat fou de 199 morts i 1.463 ferits de diversa gravetat. La reacció política davant d'aquests fets no es va fer esperar: el lehendakari Juan José Ibarretxe va comparèixer públicament per condemnar l'atemptat, tot apuntant l'autoria d'ETA. Gairebé una hora més tard, el dirigent de l'esquerra abertzale Arnaldo Otegi també condemnava l'atemptat, però negava que ETA hi fos al darrera i responsabilitzava de les accions a la "resistència àrab". Cap al migdia, el president del govern José María Aznar truca personalment als directors d'alguns dels principals diaris de l'Estat per assegurar-los que l'autoria era la d'ETA. Repetirà les trucades cap al vespre, hora de tancar les portades dels diaris. Paral·lelament, el ministre d'Interior Ángel Acebes en cada una de les seves compareixences davant la premsa per informar sobre la investigació policial, dona prioritat a la línia d'ETA, deixant en un segon pla la "pista islàmica" -malgrat la troballa d'una furgoneta robada, a l'interior de la qual hi havia una cinta de cassette en àrab i d'altres proves. Per la seva banda, la ministra d'Exteriors Ana Palacio envià un telegrama a totes les ambaixades confirmant l'autoria etarra. Fins i tot, el govern espanyol aconseguí que el Consell de Seguretat de l'ONU condemni a ETA. El dia s'acaba amb la reivindicació de l'atemptat per part d'un presumpte grup islamista, des de Londres.

12.03.2004

ETA desmenteix a través d'una trucada al diari basc Gara i a la televisió Euskal Telebista (ETB) que tingui alguna responsabilitat sobre els atemptats de l'11-M. Des de l'executiu espanyol, el ministre Acebes insisteix que la prioritat de la investigació continua sent ETA. A les 19.00h de la tarda tenen lloc arreu de l'Estat manifestacions ciutadanes de rebuig al terrorisme sota el lema governamental "*Con las víctimas, con la Constitución, por la derrota del terrorismo*". A Catalunya el lema fou un altre, prèviament consensuat per totes les forces polítiques: "Catalunya amb les víctimes de Madrid. Contra el terrorisme. Per la democràcia i la Constitució". La manifestació de Barcelona acabà amb incidents. El líder del Partit Popular a Catalunya Josep Piqué i el vicepresident primer del govern Rodrigo Rato van haver d'abandonar la concentració, víctimes d'insults i d'intents d'agressió per part d'alguns exaltats. A Madrid, molts dels manifestants amb pancartes contra la participació

d'Espanya a la guerra a l'Iraq exigien al president del govern informació sobre qui havia comès els atemptats.

13.03.2004

Dia de reflexió. El ministre Ángel Acebes compareix novament per informar de la detenció dels primers implicats en la cadena d'atemptats a Madrid. Tanmateix, continua defensant la hipòtesi d'ETA, malgrat afirma que la massacre podria ser obra conjunta de l'organització basca i la banda islàmica. En canvi, des de l'emissora de ràdio Cadena SER s'apuntava que segons fonts del Centre Nacional d'Intel·ligència (CNI) la hipòtesi que prenia més força era la d'Al-Qaida. A mitja tarda, diferents grups de persones, convocades de forma espontànea a través de missatges de mòbil i de correus electrònics, es van dirigir a les seus del Partit Popular per exigir "la veritat" sobre l'autoria dels atemptats. A les 19.40h Al-Qaida reivindica l'atemptat per mitjà d'una cinta de vídeo, dipositada en una paperera a prop d'una mesquita de la capital espanyola. És la cadena de televisió Telemadrid qui rep una trucada sobre aquesta informació. A les 21.15h el candidat a la presidència pel Partit Popular, Mariano Rajoy compareix per denunciar públicament les manifestacions davant les seus de la seva formació per considerar-les "il·legals" i "il·legítimes".

14.03.2004

Celebració dels comicis a la presidència del govern espanyol. Els electors participen massivament i sense incidents. El candidat socialista José Luis Rodríguez Zapatero guanya les eleccions, contra pronòstic.

El Pla Ibarretxe (2005)

30.12.2004

L'anomenat pla Ibarretxe és aprovat en el Parlament basc amb el suport, contra tot pronòstic, de tres dels sis parlamentaris de Sozialista Abertzaleak.

D'aquesta manera el projecte de reforma de l'Estatut polític d'Euskadi tira endavant amb majoria absoluta enfront el rebuig del PSE i PP.

01.02.2005

El pla de reforma estatutària basca és rebutjat al Congrés de Diputats amb el vot en contra de PSOE i PP (313 vots en contra davant 29 a favor). Tanmateix, el president espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, i el lehendakari basc, Juan José Ibarretxe, no tanquen la porta a un futur diàleg.

02.02.2005

L'endemà del "no" del Congrés espanyol al projecte de lliure associació d'Euskadi amb l'Estat, el lehendakari anuncia la convocatòria anticipada d'eleccions pel proper 17 d'abril.

Les eleccions amb Batasuna il·legalitzada (2005)

01.04.2005

Inici de la campanya electoral basca. El Tribunal Constitucional ratifica la illegalització, dictada pel Suprem, de les llistes electorals d'Aukera Guztiak ("Totes les opcions") per considerar-les hereves de la també il·legalitzada Batasuna. Si bé, en un principi l'esquerra abertzale sembla quedar-se fora de les urnes, la proposta llançada pel Partit Comunista de les Terres Basques (EHAK) és recollida per l'electorat d'Arnaldo Otegi. Batasuna demana el vot per EHAK. Pel que fa a les sospites que EHAK fos la "llista blanca" de Batasuna, ni la fiscalia ni l'Advocacia de l'Estat troben proves consistents de la vinculació entre aquestes dues formacions. EHAK participa, finalment, en les eleccions del dia 17 d'abril.

17.04.2005

Celebració dels comicis al País Basc. Victòria ajustada de la coalició PNB-EA, que perd quatre escons i es queda amb 29. El PSE recupera la condició de segona força amb 18 escons. Mentre que el PP baixa fins a 15 escons. Esker Batua es manté en 3 escons, Aralar aconsegueix tenir representació al Parlament (1 escó) i el Partit Comunista de les Terres Basques obté uns resultats inesperats (9 escons). Ibarretxe no suma majoria absoluta amb els partits del seu tripartit, la qual cosa deixa un futur incert de noves aliances.

16.05.2005

El Parlament de Vitòria, en la seva vuitena legislatura, resta bloquejat per l'empat tècnic entre les candidatures de Juan María Atutxa (PNB) i Miguel Buen (PSE) a la presidència de la cambra. El PSE, PP i EHAK s'oposen per motius diferents a la reelecció d'Atutxa. No obstant, els socialistes i l'esquerra abertzale condicionen el seu suport a un candidat nacionalista, si Atutxa retira la seva candidatura. Dies més tard, el 23 de maig, Atutxa renuncia a la candidatura i, finalment, el Parlament elegeix Izaskun Bilbao (PNB) com a nova presidenta.

Proposta de diàleg amb ETA (2005)

11.05.2005

El president Zapatero, en el seu primer debat de política general, demana l'aval al Congrés per obrir un procés de pau al País Basc. En el mes de juny és convocada una manifestació a Madrid, amb el suport del Partit Popular, contra el diàleg del govern socialista amb ETA. Dies més tard, el 17 de maig, el Congrés avala amb els vots favorables de tots els grups, excepte el del Partit Popular, la proposta de diàleg del govern amb ETA, si aquesta abandona les armes.

De l'alto el foc permanent a l'atemptat d'ETA a la T4 (2006)

22.03.2006

ETA anuncia un "alto el foc permanent a partir del 24 de març de 2006" amb l'objectiu d'impulsar "un procés democràtic a Euskal Herria per construir un nou marc en què siguin reconeguts els drets que com a poble ens corresponen i assegurim de cara al futur la possibilitat de desenvolupament de totes les opcions polítiques". El president Zapatero apel·la a la prudència i alerta que s'ha iniciat un camí "llarg i difícil". A més, demana al Partit Popular que participi en aquest procés de pacificació. El líder popular, Mariano Rajoy, es mostra escèptic i supedita el seu suport al fet que no es pagui "preu polític" en la negociació. Per la seva banda, el lehendakari Juan José Ibarretxe proposa engegar una fase preliminar de diàleg sense exclusions amb totes les forces polítiques basques.

19.04.2006

El lehendakari Juan José Ibarretxe i el portaveu de Batasuna, Arnaldo Otegi, s'entrevisten. De la reunió se'n desprèn que l'esquerra abertzale es compromet amb el marc de pacificació d'Euskadi que al seu dia estableixi l'executiu Zapatero. Un mes més tard, Otegi reconeix que ha estat un error "fer veure que el dolor dels altres ens era igual".

06.06.2006

Sessió parlamentària sobre la negociació amb ETA. Rajoy trenca els ponts de col·laboració amb Zapatero.

29.06.2006

Rodríguez Zapatero, en el Congrés dels Diputats fa una declaració sobre el nou intent de normalització del País Basc. Zapatero comunica que obre el diàleg amb ETA. Anunci de contactes entre el govern espanyol i ETA.

06.07.2006

El Partit Socialista d'Euskadi (PSE) i Batasuna es reuneixen després que el jutge Baltasar Garzón en donés llum verda hores abans. El líder socialista Patxi López i el de l'esquerra abertzale Arnaldo Otegi surten satisfets de la trobada.

13.08.2006

Novament el jutge de l'Audiència Nacional, Baltasar Garzón, autoritza una concentració de l'esquerra abertzale pels carrers de Sant Sebastià.

15.08.2006

La jerarquia de l'Església basca es pronuncia sobre el procés de pau obert. Els bisbes de Bilbao, Ricardo Blázquez, i de Sant Sebastià, Juan María Uriarte, s'hi pronuncien en les seves homilies. Pel prelat Uriarte és necessari que "els principals responsables de la pau" ofereixin senyals positius d'entesa, diàleg i flexibilitat en les seves posicions. En canvi, Blázquez reclama als terroristes que reconguin el mal que han causat i demanin perdó a les víctimes.

18.08.2006

ETA a través d'un nou comunicat denuncia el "bloqueig" en què es troba el procés de pau en aquests moments, després de cinc mesos de treva, i amenaça de trencar l'alto el foc. L'organització terrorista culpa el PSOE i el PNB d'alentir les passes que cal fer i d'intentar diluir les legítimes aspiracions polítiques dels sectors independentistes. El govern espanyol manté que el procés està viu i que el tempo el marca ell, no ETA.

25.11.2006

Cinquena manifestació convocada per les víctimes del terrorisme en contra el procés de pau. Els participants a la marxa exigeixen la dimissió del president José Luis Rodríguez Zapatero.

29.11.2006

Cop policial a França, on és detinguda la direcció de l'aparell logístic d'ETA.

29.12.2006

El president espanyol Rodríguez Zapatero declara en el seu balanç d'any i en relació amb el procés de pacificació al País Basc que "D'aquí a un any estarem millor".

30.12.2006

Nou mesos després de l'inici de l'alto el foc permanent, ETA fa esclatar una bomba a la nova terminal, la T4, de l'aeroport de Barajas de Madrid. L'atemptat provoca grans desperfectes i la mort de dos ciutadans sud-americans. Ni el president José Luis Rodríguez Zapatero ni el líder de la il·legalitzada Batasuna, Arnaldo Otegi, donen per acabat el procés de pau.

La Teoria de la conspiració i el macro-judici per l'11-M (2007)

15.02.2007

Inici del macrojudici per la massacre terrorista més important comesa a Europa. L'encarregat del procés és el jutge Javier Gómez Bermúdez. S'asseuen al banc dels acusats de l'Audiència Nacional els 29 presumptes autors materials o intel·lectuals de l'atemptat de l'11-M. El judici comença enmig d'una gran expectació amb la declaració de Rabei Osman Al Sayed, més conegut com Mohamed l'*Egipci*, al qual se li atribueix el paper de "cervell" dels atemptats als trens, que van matar 191 persones. L'*Egipci*, el principal acusat, nega tenir res a veure amb l'acció de l'11-M.

14.03.2007

La policia desmunta la teoria de la conspiració de l'11-M, alimentada pel Partit Popular i els seus mitjans de comunicació afins (*El Mundo* o la Cadena COPE). L'excomissari en cap dels Tedax revela que en quatre hores va saber que els explosius no eren els que utilitzava ETA. Per tant, sosté que en cap moment es va contemplar que les bombes fossin de Titadyne, sinó de Goma-2.

11.04.2007

Les declaracions de Pedro Díaz Pintado, exsubdirector general operatiu de la policia, i Jesús de la Morena, excomissari general d'Informació, en època del govern del Partit Popular, tiren per baix la teoria conspiratòria. Pintado afirma que mai va tenir coneixement oficial de cap vincle operatiu entre els terroristes bascos i els islamistes. Per la seva banda, De la Morena assegura que la pista islamista ja era quasi definitiva el dia 12 i inapel·lable el 13 de març de 2004 i, acusa el llavors ministre d'Interior, Ángel Acebes, d'haver intentat amagar l'autoria islamista de la matança per, en un intent de beneficiar-se'n electoralment, atribuir-la a ETA.

31.10.2007

La sentència pel pitjor atemptat terrorista de la història d'Europa desmunta la teoria de la conspiració en certificar que cap de les proves avala la tesi alternativa de la participació d'ETA. L'Audiència Nacional condemna la cèl·lula jihadista i l'exminer d'Astúries, Suárez Trashorras, amb penes inferiors a les que demanava la fiscalia, però absol el suposat ideòleg de la matança, Mohamed l'*Egipci* (actualment empresonat a Itàlia, des d'on per videoconferència segueix el veredict).

La proposta de referèndum del lehendakari i la sentència del TC (2008)

28.05.2008

El govern basc aprova el projecte de llei per tirar endavant la consulta popular no vinculant impulsada pel mateix lehendakari Juan José Ibarretxe. El referèndum es limitaria a demanar al ciutadà si donaria suport a un procés de diàleg "si prèviament ETA manifesta la seva voluntat inequívoca de posar fi a la violència d'una vegada per sempre". Tant el tripartit com Aralar hi donen suport, mentre que el PP i el PSOE s'oposen a allò que qualifiquen de "full de ruta

sobiranista”. Des de l’executiu espanyol, s’amenaça amb recórrer al Tribunal Constitucional per impedir que la iniciativa prosperi.

29.05.2008

El lehendakari Ibarretxe registra al Parlament basc el projecte de llei que caldrà ser aprovat a la cambra per tal de poder realitzar la consulta ciutadana. El conseller de la Vicepresidència, Josep-Lluís Carod-Rovira visita el País Basc per reunir-se amb Ibarretxe. Carod adverteix que “negar que l’expressió de la voluntat ciutadana a través d’un referèndum pugui tenir viabilitat és negar parcialment el dret a l’exercici de la democràcia”.

27.06.2008

El Parlament basc dóna llum verda a la consulta, prevista pel 25 d’octubre, amb 34 vots a favor (PNB, EA, Aralar i només una de les diputades d’EHAK, la resta es va abstenir), 33 en contra i 7 abstencions. L’esquerra abertzale considera que la proposta d’Ibarretxe és “un frau que tanca la porta a la independència d’Euskal Herria”, però salva la consulta gràcies a un vot.

11.09.2008

El Tribunal Constitucional anul·la per unanimitat el procés de consulta aprovat pel Parlament basc, perquè al seu entendre envaeix competències de l’Estat.

19.09.2008

Des del govern basc s’estudien diferents respostes envers la resolució del TC que sentència que la llei de consultes “és il·legal”. El tripartit i Aralar tenen previst presentar davant del Tribunal Europeu de Drets Humans una demanda contra l’Estat espanyol per la prohibició d’aquesta llei impulsada pel lehendakari. Tanmateix, el PNB dubta que Estrasburg admeti la denúncia. En el cas que finalment sí que ho faci, aquesta formació creu que no hi ha gaires possibilitats d’arribar a bon port.

25.10.2008

Els partits que governen (PNB, EA i EB) juntament amb Aralar encapçalen una manifestació per reclamar el dret a decidir coincidint amb el dia que estava prevista la consulta. Sota el lema “Euskal Herria sí a la pau sí a la decisió”, milers de persones denuncien que “no es poden imposar estructures polítiques construïdes des de la unilateralitat, el dret a veto i la prohibició”. Al mateix temps, defensen el “dret de lliure determinació” dels pobles.

L'1 de març, el tomb electoral. Patxi López nou lehendakari (2009)

27.11.2008

Presentació oficial de Demokrazia 3.000.000 (D3M). Una nova plataforma electoral, amb què l'esquerra abertzale pretén concórrer als comicis de l'1 de març i, així, donar resposta a l'empresonament de mitja mesa nacional de Batasuna i les il·legalitzacions d'EHAK i ANB. A instàncies de la Fiscalia s'investiga si darrere de la nova plataforma s'amaga Batasuna amb un nou intent de "frau de llei". El fet que membres històrics de Herri Batasuna, com Itziar Aizpurua i Julen Aginako, membres d'ANB com Idoia Ibero i Juan Manuel Erasun i components de llistes anul·lades en cites electorals anteriors, com ara l'exportaveu d'AuB Itziar Lopategi, foren els encarregats de donar a conèixer a Bilbao la plataforma; la fèia sospitosa. Presentar llistes amb candidats vinculats a organitzacions anteriorment il·legalitzades, posa en marxa l'aplicació de la polèmica llei de partits amb l'objectiu de prohibir-la.

El líder del PP, Mariano Rajoy, adverteix al PSOE que "l'autèntic termòmetre" de la política antiterrorista del govern espanyol serà aconseguir que a partir de març "ETA no estigui representada" al Parlament basc. Des del PSOE, en què creuen que l'organització terrorista "ha imposat" a l'esquerra abertzale llistes hereves de Batasuna per propiciar la il·legalització i "jugar al victimisme", responen al PP que no toleraran que els "afins al terrorisme" es presentin als comicis. (*Avui*, 28.11.2008)

02.01.2009

Ibarretxe anuncia la convocatòria avançada d'eleccions per l'1 de març, coincidint amb les gallegues. La campanya ve marcada pel judici previst pel 8 de gener contra el lehendakari per haver-se reunit amb Batasuna. Altrament, Ibarretxe assegura que se sent "frustrat per la prohibició del Tribunal Constitucional" respecte la consulta sobre el dret a decidir del 25 d'octubre de l'any anterior.

08.01.2009

El Tribunal Superior de Justícia del País Basc (TSJPB) instrueix la causa penal oberta contra el lehendakari Juan José Ibarretxe i els dirigents socialistes Patxi López i Rodolfo Ares, per haver-se reunit amb Batasuna durant la primera fase del procés de pau, arran de la denúncia presentada pel Fòrum Ermua. En el procés també són imputats els dirigents abertzales Arnaldo Otegi, Pernaldo Barrena, Juan José Petrikorena, Rufi Etxebarria i Olatz Dañobeitia. Per primera vegada a la història, un cap del govern basc ocupa el banc dels acusats.

Ibarretxe és citat per l'alt tribunal a declarar com a "cooperador necessari" d'un suposat delictes de desobediència per haver-se reunit amb tres dirigents de Batasuna. El lehendakari, Juan José Ibarretxe, defensa el diàleg polític sense exclusions com a única via possible per solucionar el conflicte que viu des de fa dècades Euskadi i afegeix que ha seguit trobant-se amb Batasuna i que seguirà fent-ho, perquè "sense diàleg és impossible trobar sortides": "Només en un país de bojós es pot encausar penalment el seu president perquè parla amb les diferents sensibilitats polítiques". (*Avui*, 09.01.2009).

El TSJPB ha de decidir si arxiva la causa o fa asseure el lehendakari al banc dels acusats, al costat dels dirigents de Batasuna.

09.02.2009

El TSJPB decideix suspendre el procés judicial perquè considera que no n'hi ha prou amb la sol·licitud de l'acusació popular perquè es faci la vista oral.

El Fòrum d'Ermua i Dignitat i Justícia, que exerceixen l'acusació popular, presentaran un recurs davant del Tribunal Suprem (TS).

13.02.2009

Arranca oficialment la campanya electoral basca. L'objectiu dels socialistes, amb Patxi López, al capdavant, és forjar un canvi de govern.

Segons el baròmetre del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS), el PSE passarà de 18 a 26 escons. Malgrat aquest augment, el CIS assenyalava que el PNB tornaria a guanyar amb 27 o 28 escons. Per la seva banda, el PP baixaria (de 15 a 11 o 12 diputats), però si pactés amb el PSE fregarien la majoria absoluta, situada en 38 escons.

21.02.2009

Segons d'altres enquestes preelectorals, les urnes podrien desplaçar el PNB del poder en favor del PSE. L'Euskobaròmetre-, però, també indica que les forces de l'actual tripartit (PNB, EA i IU-EB) podrien sumar.

01.03.2009

Celebració de les eleccions, amb Batasuna il·legalitzada. Per primer cop en 29 anys, les formacions "estatalistes" (PSE-EE, PP, UPyD) obtenen majoria absoluta al Parlament de Vitòria-Gasteiz; malgrat que el PNB torna a guanyar en escons. Altrament, EA que es presentava per separat del PNB passa de dos a un diputat i Aralar augmenta d'un a quatre. Això impossibilita reeditar el tripartit ja que no sumen els 38 escons necessaris per governar la Lehendakaritza.

31.03.2009

Els sindicats nacionalistes anuncien que faran una vaga al nou lehendakari López.

01.04.2009

PSE i PP signen l'acord de governabilitat a Euskadi.

03.04.2009

Arantza Quiroga, representa l'ala més conservadora del Partit Popular, és elegida nova presidenta de la Cambra basca, gràcies als vots de la seva formació i del PSE. Quiroga afirma que treballarà per unir els parlamentaris i per ser la presidenta de "tots els bascos", tot i que celebra l'absència al Parlament, per primera vegada, de Batasuna.

Per la seva banda, el PNB denuncia que els dos partits espanyolistes hagin obtingut la presidència del Parlament després d'impulsar la il·legalització de Batasuna.

12.04.2009

Retrets del PNB al PSE pel pacte basc. A l'Aberri Eguna, l'encara lehendakari en funcions, Juan José Ibarretxe adverteix a socialistes i populars que la societat basca “és i seguirà sent majoritàriament abertzale”.

Tant Ibarretxe com el president del PNB, Iñigo Urkullu, declaren que Euskadi és la seva “única pàtria” i anuncien una oposició dura però responsable: no estan disposats “a treure les castanyes del foc” al PSE, però actuaran “des de la centralitat”. Ara bé, Urkullu garanteix que la seva formació no permetrà ni una sola passa enrere “en la nostra identitat i la nostra capacitat d'autogovern”. Alhora, el líder del PNB critica el futur executiu de Patxi López, un govern que segons ell s'ha pactat pensant en “els interessos d'Espanya”.

13.04.2009

Patxi López té dificultats per trobar independents pel seu govern per les amenaces d'ETA.

05.05.2009

Patxi López pren possessió del càrrec de nou lehendakari i Ibarretxe abandona la primera línia de la política. López és elegit en primera votació amb el suport dels 39 sufragis de PSE, PP i UPyD. En el seu discurs d'investidura, López ofereix mà estesa al seu principal adversari, el PNB, i fa una crida al diàleg per “recuperar l'esperit de pacte” que va donar origen a l'Estatut basc per acabar de desplegar-lo.

Ibarretxe, al seu torn, “denuncia el pacte treballat des del 2001 i perfeccionat en els últims anys entre socialistes i populars per descavalcar el PNB i repartir-se el poder”, *Avui* (06.05.2009). Segons RTVE⁴⁵, *“Ibarretxe dice que con Patxi López culmina la estrategia españolista anunciada en 2001. (...) El candidato nacionalista ha asegurado que con la elección del candidato socialista se logra la estrategia anunciada en 2001 por Mayor Oreja y el triunfo de las tesis más reaccionarias del giro españolista que lidera el PP”*.

09.05.2009

López suprimeix la referència a Déu en la seva presa de possessió i nomena els seus consellers en el palau d'Ajuria Enea. En el seu nou gabinet hi ha els independents Bernabé Unda (conseller d'indústria), Carlos Aguirre (conseller d'Economia), Rafael Bengoa i d'Agirre (conseller de Sanitat), i Blanca Urgell (consellera de Cultura). Rodolfo Ares, mà dreta de Patxi López, com a nou conseller d'interior; d'Afers Socials, la diputada Gema Zabaleta, Isabel Celaá (Educació), Idoia Mendia (portaveu i Administració Pública), i Pilar Unzué (Medi Ambient).

⁴⁵ <http://www.rtve.es/noticias/20090505/ibarretxe-lopez-nos-tendra-frente-subordina-los-intereses-euskadi-espana/275007.shtml>. (Font consultada: 04.02.2010).

19.06.2009

Primer assassinat d'ETA amb López com a lehendakari. Aquest cop ha tocat el nucli de la lluita antiterrorista amb l'assassinat del cap de vigilàncies especials de la brigada d'informació de Bilbao, l'inspector Eduardo Antonio Puelles

29.06.2009

La televisió basca elimina el mapa del temps d'Euskal Herria (30 de juny)

13.01.2010

El Tribunal Suprem (TS) arxiva la causa contra l'actual lehendakari, Patxi López, i l'anterior, Juan José Ibarretxe, per haver-se reunit amb la ja il·legalitzada Batasuna l'any 2006, ja que considera que els fets que es van denunciar "no constitueixen delictes".

També han estat exculpats de suposada desobediència el conseller del departament d'Interior del govern basc, Rodolfo Ares, i cinc representants de l'esquerra abertzale, entre els quals Arnaldo Otegi.

D'aquesta manera, el TS ha confirmat la sentència del Tribunal Superior de Justícia del País Basc (TSJB) d'arxivar aquesta causa, ara fa un any, tot i que per motius diferents.

**ANNEX 2. ÍNDEX DE PORTADES, EDITORIALS I ARTICLES D'OPINIÓ
CITATS I/O CONSULTATS**

TAULA RESUM

Fet noticable	Període d'estudi	Unitats d'anàlisi			Capçaleres		
		portada	editorial	Article	Països Catalans	Espanya	País Basc
El cas Ermua (1997)	10.07.1997 – 16.07.1997	28	27	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i>	<i>El País</i> <i>ABC</i>	<i>El Correo</i> <i>Egin</i>
L'assassinat d'Ernest Lluch (2000)	21.11.2000 – 26.11.2000	24	17	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i>	<i>El País</i> <i>ABC</i>	<i>El Correo</i> <i>Gara</i>
El 13-M, eleccions al País Basc (2001)	27.04.2001 – 15.05.2001	79	59	79	<i>La Vanguardia</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i>	<i>El Correo</i> <i>Deia</i> <i>Gara</i>
La Llei de Partits (2002)	30.05.2002 – 12.09.2002	24	20	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i> <i>Avui</i> <i>El Punt</i> <i>El 9 Punt</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i> <i>La Razón</i>	<i>El Correo</i> <i>Deia</i> <i>Gara</i>
La vaga general del 20-J (2002)	20.06.2002 – 27.06.2002	8	9	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i> <i>Avui</i> <i>El Punt</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i> <i>La Razón</i>	-
El cas Prestige (2002)	17.11.2002 – 24.12.2002	18	16	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i> <i>Avui</i> <i>El Punt</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i> <i>La Razón</i>	-
El tancament d'Euskaldunon Egunkaria (2003)	20.02.2003 – 12.03.2003	12	16	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i> <i>Avui</i> <i>El Punt</i> <i>El 9 Punt</i> <i>Regió7</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i> <i>La Razón</i>	<i>El Correo</i> <i>Deia</i> <i>Gara</i>
La il·legalització de Batasuna (2003)	22.03.2003 – 25.06.2003	56	28	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i> <i>Avui</i> <i>El Punt</i> <i>Diari de Girona</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i> <i>La Razón</i>	<i>El Correo</i> <i>Deia</i> <i>Gara</i>
La guerra a l'Iraq (2003)	17.11.2003 – 24.12.2003	84	47	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i> <i>Avui</i> <i>El Punt</i> <i>El 9 Punt</i> <i>Diari de Girona</i> <i>Diari de Tarragona</i> <i>Segre</i> <i>Regió7</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i> <i>La Razón</i>	-
El cas Carod i la treva d'ETA a Catalunya (2004)	26.01.2004 – 27.02.2004	84	109	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i> <i>Avui</i> <i>El Punt</i> <i>El 9 Nou</i> <i>Diari de Girona</i> <i>Diari de Tarragona</i> <i>Segre</i> <i>La Mañana</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i> <i>La Razón</i> <i>La Gaceta de los Negocios</i> <i>Cinco Días</i> <i>Expansión</i>	<i>El Correo</i> <i>Deia</i> <i>Gara</i>

					Regió7 Diari d'Igualada Diari de Terrassa Metro 20 Minutos Diari de Balears Las Provincias		
L'11-M (2004)	11.03.2004 – 18.03.2004	57	58	-	La Vanguardia El Periódico Avui El Punt El 9 Nou Diari de Girona Diari de Tarragona Segre La Mañana Regió7 Diari d'Igualada Diari de Sabadell Diari de Terrassa	El País El Mundo ABC La Razón	El Correo Deia Gara
El Pla Ibarretxe (2005)	30.11.2004 – 02.02.2005	23	40	-	La Vanguardia El Periódico Avui El Punt	El País El Mundo ABC La Razón La Gaceta de los Negocios Expansión	El Correo Deia Gara
Les eleccions amb Batasuna il·legalitzada (2005)	02.02.2005 – 24.05.2005	27	47	-	La Vanguardia El Periódico Avui El Punt	El País El Mundo ABC La Razón	El Correo Deia Gara
Proposta de diàleg amb ETA (2005)	14.01.2005 – 06.06.2005	64	22	-	La Vanguardia El Periódico Avui El Punt	El País El Mundo ABC La Razón	El Correo Deia Gara
De l'alto el foc permanent a l'atemptat d'ETA a la T4 (2006)	22.03.2006 – 09.01.2007	133	79	-	La Vanguardia El Periódico Avui El Punt Diari de Girona Diari de Tarragona Segre La Mañana Regió7 Diari de Sabadell Diari de Terrassa Adn Metro 20 Minutos Què!	El País El Mundo ABC La Razón La Gaceta de los Negocios El Economista	El Correo Deia Gara

La Teoria de la conspiració i el macro-judici per l'11-M (2007)	14.02.2007 - 10.11.2007	37	42	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i> <i>Avui</i> <i>El Punt</i> <i>Diari de Girona</i> <i>Diari de Tarragona</i> <i>Segre</i> <i>La Mañana</i> <i>Regió7</i> <i>Diari de Sabadell</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i> <i>La Razón</i> <i>Público</i> <i>La Gaceta de los Negocios</i> <i>Cinco Días</i> <i>Expansión</i>	<i>El Correo</i> <i>Deia</i> <i>Gara</i>
La proposta de referèndum del lehendakari i la sentència del TC (2008)	09.05.2008 - 15.09.2008	59	34	-	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i> <i>Avui</i> <i>El Punt</i> <i>Segre</i> <i>Adn</i> <i>Metro</i> <i>Què!</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i> <i>La Razón</i> <i>Público</i> <i>La Gaceta de los Negocios</i> <i>Cinco Días</i> <i>Expansión</i>	<i>El Correo</i> <i>Deia</i> <i>Gara</i>
L'1 de març, el tomb electoral. Patxi López nou lehendakari (2009)	02.01.2009 - 08.05.2009	167	104	33	<i>La Vanguardia</i> <i>El Periódico</i> <i>Avui</i> <i>El Punt</i> <i>Diari de Girona</i> <i>Diari de Tarragona</i> <i>La Mañana</i> <i>Adn</i> <i>Què!</i>	<i>El País</i> <i>El Mundo</i> <i>ABC</i> <i>La Razón</i> <i>Público</i>	<i>El Correo</i> <i>Deia</i> <i>Gara</i>
Totals	1.525 dies	900 portades	915 editorials	112 articles d'opinió	19 capçaleres diferents	9 capçaleres diferents	4 capçaleres diferents

El cas Ermua (1997)

Principals titulars de portada

11.07.1997

“ETA amenaza con asesinar mañana a un concejal del PP”, La Vanguardia

“ETA secuestra a un concejal del PP y amenaza con matarlo en 48 horas”, El País

“ETA amenaza con matar a un concejal del PP secuestrado”, El Periódico

“Chantaje al estado: ETA amenaza con asesinar a un concejal vasco del PP si el Gobierno no reagrupa a sus presos”, ABC

“ETA secuestra a un concejal del PP y amenaza con asesinarle”, El Correo

“Desaparece un concejal del Partido Popular”, Egin

12.07.1997

“Movilización total para salvar al concejal Blanco”, La Vanguardia

“Todo el país contra ETA”, El País

“España se moviliza”, El Periódico

“El Gobierno afirma que la amenaza de asesinar al concejal del PP es un pulso al Ejecutivo y un desafío a la sociedad”, ABC

“Movilización sin precedentes”, El Correo

“El Gobierno se prepara para un final dramático”, Egin

13.07.1997

“Dos tiros en la nuca”, La Vanguardia

“ETA asesina a Miguel Ángel frente al clamor por salvar su vida”, El País

“Canallada de ETA”, El Periódico

“ETA/HB cumplió su amenaza”, ABC

“Desolación”, El Correo

“El edil del PP apareció con dos disparos”, Egin

14.07.1997

“Euskadi contra HB”, La Vanguardia

“El pueblo y los partidos marcan a HB como cómplice de ETA”, El País

“Guerra total contra HB”, El Periódico

“Ermua: la imagen del dolor”, ABC

“Ermua clama justicia”, El Correo

“El pacto llama a aislar a HB”, Egin

15.07.1997

“Millones de españoles se unen a la rebelión de los vascos contra ETA y HB”, El País

“Barcelona se desborda”, El Periódico

“Españoles contra ETA/HB”, ABC

“Con Miguel hasta el final”, El Correo

“El Pacto de Madrid se supera a si mismo: Yo soy la democracia”, Egin

Principals titulars d'editorial

11.07.1997

"Venganza asesina", La Vanguardia
"El chantaje al Estado", El País
"ETA se encabrita", El Periódico
"Chantaje al Estado", ABC
"Desafío al Estado y al pueblo", El Correo

12.07.1997

"Todos contra ETA", La Vanguardia
"Un grito unánime", El País
"ETA, por favor", El Periódico
"De lesa humanidad", ABC
"Hasta el límite", El Correo
"Al límite", Egin

13.07.1997

"Seamos intransigentes", La Vanguardia
"Los enemigos del pueblo", El País
"Hijos de perra", El Periódico
"No sobran las palabras", ABC
"Desolación y esperanza", El Correo
"Tragedia y burla", Egin

14.07.1997

"Que no se olvide", La Vanguardia
"La hora de los hechos", El País
"Lo que no dijeron Ardanza y Arzalluz", El Periódico
"HB: Autoría intelectual"/ "Política de cohesión", ABC
"Ruptura y renovación"/ "Jamás venganza", El Correo

15.07.1997

"La rebelión de los ciudadanos", El País
"Barcelona se suma al ETA no pasará", El Periódico
"Clamor de España"/ "¡Basta ya!", ABC
"Aislamiento y compromiso", El Correo
"Reflexión", Egin

L'assassinat d'Ernest Lluch (2000)

Principals titulars de portada

22.11.2000

"ETA asesina a Ernest Lluch", La Vanguardia

"ETA asesina en Barcelona al ex ministro socialista Ernest Lluch", El País

"ETA assassina Ernest Lluch", El Periódico

23.11.2001

"Los asesinos de Lluch viven en Barcelona", La Vanguardia

"El PSOE exige diálogo entre Aznar e Ibarretxe tras el asesinato de Lluch", El País

"Al carrer amb Lluch. Contra ETA", El Periódico

"El Rey insta a la unidad contra el terrorismo, que busca quebrar la continuidad del modelo constitucional", ABC

"El Rey apela a la ley, la cohesión social y la ética para luchar contra ETA", El Correo

"Lluch elkarrizketa gizona zela dio Felipe González presidente ohiak", Gara

24.11.2000

"Un millón contra ETA", La Vanguardia

"900.000 personas piden en Barcelona a los políticos que dialoguen para acabar con ETA", El País

"Dialogueu, sispiau", El Periódico

"El asesinato de Lluch ahonda las diferencias entre el PSOE y el Gobierno", ABC

"Un millón de catalanes se echan a la calle para exigir el final de ETA", El Correo

"Petitionen de diálogo a Aznar", Gara

25.11.2000

"ETA intenta matar el día después del clamor catalán", La Vanguardia

"Aznar rechaza dialogar con el PNV hasta que no haga una rectificación profunda", El País

"Aznar limita el diàleg", El Periódico

"Aznar insta a distinguir el diálogo de un demócrata de la trampa de un terrorista", ABC

"Las apelaciones al diálogo incomodan a Aznar", Gara

26.11.2000

"Los socialistas vascos sólo pactarán con el PNV sobre la base del Estatuto", El País

"El PSOE vasco defiende el diálogo dentro de la Constitución y recuerda los pactos PNV-ETA", ABC

"PSE dice que defender la Constitución con el PP no debe avergonzarnos", El Correo

"Redondo rechaza el diálogo sin límites y pide un pacto de Estado frente a ETA", Gara

Principals titulars d'editorial

22.11.2000

"Asesinos", La Vanguardia

"ETA ens pren Lluch", El Periódico

23.11.2000

"Una exigencia moral", La Vanguardia

"Frente al desánimo", El País

"No olvidem Ernest Lluch", El Periódico

"En defensa de la Constitución y de la libertad", ABC

"Asesinar la tolerancia", El Correo

"De la conmoción a la búsqueda de salidas", Gara

24.11.2000

"Todos contra ETA", La Vanguardia

"¡Dialogueu, sisplau!", El Periódico

"El entendimiento necesario", ABC

"Unidad y diálogo", El Correo

25.11.2000

"El recel davant el diàleg", El Periódico

"La palabra diálogo escuece al PP", Gara

26.11.2000

"Diálogo contra ETA", El País

"Confusión socialista", ABC

"El diálogo y la paz", El Correo

El 13-M, elecciones al País Basc (2001)

Principals titulars de portada

27.04.2001

“PSE y PP confían en una alta participación para ganar en Euskadi”, El País

28.04.2001

“PNV intensifica sus ataques contra Redondo por temor a que pacte con Mayor”, El País

29.04.2001

“¡Basta Ya! Avala el pacto de socialistas y populares vascos. Intelectuales y políticos de distinto signo se unen en un pacto por la libertad”, El País

30.04.2001

“El debate entre Ibarretxe y Mayor amenaza la unidad de PP y PSOE”, El País

01.05.2001

“El PP renuncia al debate con Ibarretxe si se excluye a Redondo”, El País

“Mayor no acepta el veto a Redondo y revalida el entendimiento entre PP y PSE”, ABC

“El debate entre Ibarretxe y Mayor se frustra por el desacuerdo sobre Redondo”, El Correo

“Mayor rehúye el debate cara a cara”, Deia

“El juez garzón ilegaliza Ekin y avanza contra Haika”, Gara

03.05.2001

“El Papa conforta a las víctimas de ETA”, La Vanguardia

“Ibarretxe promete no gobernar con EH si gana las elecciones”, El País

“Víctimas de ETA denuncian al Papa la 'ambigüedad' de la Iglesia vasca”, El Mundo

“Fraga dice que el euskera es una lengua de museo”, Deia

“EH critica el silencio del PNV tras el auto contra el independentismo”, Gara

04.05.2001

“Aznar y Zapatero discrepan sobre la promesa de Ibarretxe de alejarse de EH”, La Vanguardia

“Otegi rectifica a Ibarretxe y le recuerda que ganó gracias a un pacto con EH”, El País

“El Gobierno vasco ordena a la Ertzaintza la destrucción de documentos comprometedores para el PNV”, ABC

“El informe fiscal deja vía libre al juez Garzón para ilegalizar Haika”, Gara

05.05.2001

“El voto depositado por correo supera ya el de los comicios de 1998”, El País

“Sólo el 17,9% de los vascos está a favor de independizarse de España”, El Mundo

“Los vascos creen que la sociedad ha dado un salto en defensa de la libertad”, El Correo

“Zapatero: Habrá que echar imaginación para que haya una mayoría estable y plural después del 13 de mayo”, Deia

“EH anuncia que asistirá a la sesión de investidura del lehendakari”, Gara

06.05.2001

“González irrumpe en campaña y lanza un cable al PNV”, La Vanguardia

“El PP y PSE rozan la mayoría suficiente para gobernar”, El País

“González insta a Redondo a recuperar el apoyo de sus amigos del PNV”, ABC

“PNV-EA es la primera fuerza, pero PP y PSE le superan en seis escaños”, El Correo

“Arzalluz: El PSOE ha caído en la trampa de Mayor”, Deia

“Otegi: Obligaremos a PNV y EA a que se retraten en la investidura”, Gara

07.05.2001

“ETA asesina al líder del PP de Aragón”, La Vanguardia

“ETA asesina al presidente del PP de Aragón en presencia de su hijo”, El País

“ETA quiebra la campaña vasca con el asesinato del presidente del PP en Aragón”, ABC

“ETA asesina al presidente del PP de Aragón a siete días de las elecciones”, El Correo

“ETA asesina... la campaña enmudece”, Deia

“El presidente del PP de Aragón muere en atentado en Zaragoza”, Gara

08.05.2001

“El atentado de ETA aviva la división de los partidos vascos”, La Vanguardia

“Ibarretxe tiene que salir escoltado del funeral por el dirigente del PP”, El País

“Ibarretxe, abucheado en el funeral de Giménez Abad, no fue a la manifestación contra ETA”, ABC

“Miles de personas claman contra ETA y por la libertad”, El Correo

“Llanto por Giménez Abad y gritos de asesino a Ibarretxe en Jaca”, Deia

“PNV critica a PP y PSOE por pedir el voto en respuesta al atentado”, Gara

09.05.2001

“Ibarretxe replica a Arzalluz y rechaza los votos de EH”, La Vanguardia

“La oposición arremete contra el Gobierno por ocultar el sondeo vasco”, El País

“Arzalluz reconoce que aceptará los votos de EH si no hay más remedio”, ABC

“Arzalluz: Ibarretxe no tendría más remedio que aceptar los votos de EH”, El Correo

“El Gobierno vasco acusa a PP y PSOE de fomentar los insultos”, Deia

“Arzalluz no descarta gobernar con el PSE tras las elecciones del 13-M”, Gara

10.05.2001

“El CIS vaticina un empate en las elecciones vascas”, La Vanguardia

“La oposición acusa de grave manipulación al Gobierno por retener el sondeo del CIS”, El País

“Mayor Oreja, Redondo y Zapatero instan a Ibarretxe a que retire su candidatura si depende de los votos de EH”, ABC

“Arzalluz da marcha atrás y dice, como Ibarretxe, que no aceptará el voto de EH”, El Correo

“El sondeo del CIS ve la luz y genera dudas sobre su fiabilidad”, Deia

“EH afirma que también Gasteiz hará frente a la agresión de Mayor”, Gara

11.05.2001

“Garzón ilegaliza Haika por ser la cantera de ETA”, La Vanguardia

“Zapatero llama a PNV e IU a recomponer la unidad de los demócratas en Euskadi”, El País

“Aznar y Zapatero piden a los nacionalistas razonables que no voten esta vez al PNV”, El Mundo

“Garzón ilegaliza Haika a tres días de las elecciones”, Deia

“Garzón ilegaliza Haika al estimar inverosímil que no la controle ETA”, Gara

12.05.2001

“ETA cierra campaña con un cohe bomba”, La Vanguardia

“ETA cierra la campaña vasca con la explosión de coche bomba en el centro de Madrid”, El País

“Mayor Oreja pide a los indecisos que se unan a la carrera por la libertad”, ABC

“ETA hace estallar un coche bomba en Madrid y causa una quincena de heridos”, El Correo

“La mirada ya está puesta en las urnas”, Deia

“Los partidos lanzaron sus últimas llamadas al voto en el cierre de campaña”, Gara

13.05.2001

“Los vascos deciden hoy entre cambio y continuidad”, La Vanguardia

“Euskadi decide sobre la primera posibilidad de cambio en 20 años”, El País

“Mayor y Redondo coinciden en que hoy puede ser «el principio del fin de ETA»”, El Mundo

“Casi dos millones de electores deciden hoy el futuro del País Vasco”, ABC

“Los partidos democráticos vascos llaman a derrotar a ETA en las urnas”, El Correo

“La sociedad tiene la palabra”, Deia

“1.813.205 personas deciden hoy el nuevo Parlamento de Gasteiz”, Gara

14.05.2001

“Ibarretxe arrasa”, La Vanguardia

“El PNV y EA refuerzan su hegemonía gracias al gran descalabro de EH”, El Mundo

“El hundimiento del nacionalismo radical encumbra al PNV”, ABC

“PNV-EA gana las elecciones con el mejor resultado de su historia”, El Correo

“El diálogo gana las elecciones”, Deia

“La coalición PNV-EA resulta la gran triunfadora de los comicios del 13-M”, Gara

15.05.2001

“Ibarretxe apuesta a fondo por el diálogo”, La Vanguardia

“El PNV propone ahora una solución como la del Ulster”, ABC

Principals titulars d'editorial

29.04.2001

"Lo deseable y lo posible", El País

01.05.2001

"No habrá debate", El País

"Gesto leal", ABC

"El debate sobre el debate", El Correo

02.05.2001

"Sintomático Ardanza", ABC

03.05.2001

"Juan Pablo II y ETA", La Vanguardia

"Prensa y libertad", El Correo

04.05.2001

"Tierra quemada", ABC

05.05.2001

"La sociedad vasca por un lado, Arzalluz por otro", El Mundo

"Mentir y callar", ABC

"La impunidad de los delitos de Estado", Gara

06.05.2001

"Empate", El País

"González confunde a los socialistas vascos", El Mundo

"González confunde", ABC

"Oportunidad ineludible", El Correo

"Distensión y exposición de los programas", Deia

"Sistema educativo euskaldun y nacional", Gara

07.05.2001

"El autismo de ETA", La Vanguardia

"ETA nunca se fue", El País

"ETA rompe la baraja antes de empezar la partida", El Mundo

"ETA rompe espejismos", ABC

"Votos contra las balas", El Correo

"Cohesión social frente al asesinato", Deia

"Buscar una solución definitiva", Gara

08.05.2001

"No hay mayor baja moral que la de Arzalluz", El Mundo

"Ibarretxe, señalado", ABC

"Sentir cívico", El Correo

"Acusaciones políticas y sus consecuencias", Deia

09.05.2001

“Sectarismo sin límites”, El País
“En la recta final de la campaña vasca”, El Mundo
“Fuera máscaras”, ABC
“Más claridad”, El Correo
“Desplazar el centro de gravedad”, Gara

10.05.2001

“Juego limpio”, El País
“CIS: vulneración legal y estímulo para acudir a votar”, El Mundo
“El Gran Timonel”, ABC
“La intención directa de las estimaciones”, Gara

11.05.2001

“Haika, ilegalizada”, La Vanguardia
“Rama ilegalizada”, El País
“Dobles parejas, en la encrucijada”, El Mundo
“La fuerza del voto”, ABC
“Votar en libertad”, El Correo

12.05.2001

“Por si faltara alguna razón para votar mañana...”, El Mundo
“Quedan muchos cimientos por poner”, Gara

13.05.2001

“Los comicios vascos”, La Vanguardia
“Votos contra el terror”, El País
“Votos contra balas”, ABC
“Votar es un deber”, El Correo
“El mitin del candidato que nadie desea”, Deia

14.05.2001

“Triunfo de Ibarretxe”, La Vanguardia
“Gana Ibarretxe”, El País
“Un PNV hegemónico ante el reto de administrar su victoria”, El Mundo
“La última oportunidad del PNV”, ABC
“Realidad inapelable”, El Correo
“Votos para buscar una solución dialogada”, Deia
“Mayoría abertzale, dirección abertzale”, Gara

15.05.2001

“El futuro vasco”, La Vanguardia
“Radiografía de un fracaso... y otro escenario político”, El Mundo
“Análisis y coherencia”, ABC

Principals articles d'opinió

27.04.2001

ELORZA, A. *"Euskadi, recta final"*, *El País*

29.04.2001

GALLEGO-DÍAZ, S. *"Pasa algo, ¿o no?"*, *El País*

SAVATER, F. *"Por la libertad y contra el miedo"*, *El País*

30.04.2001

GIL CALVO, E. *"Reconstrucción"*, *El País*

01.05.2001

ELORZA, A. *"Contra la secesión"*, *El País*

GILOLMO, E. *"Elecciones free and fair y secreto de voto"*, *ABC*

MACUA, F. *"El que redactó el discurso del Rey hacía campaña en Euskadi"*, *Deia*

OLABARRIA MUÑOZ, E. *"La guerra civil de Fernando Savater"*, *Deia*

SCHEIFLER, J. R. *"Los obispos y la paz"*, *Deia*

02.05.2001

ÁLVAREZ DE TOLEDO, C. *"Oreja y Redondo, rebeldes con causa"*, *ABC*

DE LOS RÍOS, C. A. *"El ciudadano que no votó nunca"*, *ABC*

PECES-BARBA, G. *"La democracia en el País Vasco"*, *El País*

URIARTE, E. *"Elecciones de esperanza y dramatismo"*, *ABC*

UTRILLA, R. *"Nación, patria"*, *El Correo*

03.05.2001

BELDARRAIN SOLATXI, P. *"Sucia campaña electoral"*, *Deia*

GIL DE SAN VICENTE, I. *"Su libertad y su canibalismo"*, *Gara*

JÁUREGUI, R. *"Hablamos del futuro"*, *El Correo*

LASHERAS, A. *"Más allá de las palabras"*, *Gara*

04.05.2001

CALLEJA, J. M. *"El Kursaal y el cambio posible"*, *El Correo*

LLERA RAMOS, F. J. *"Vascos"*, *ABC*

MARISCAL, G. *"El barullo electoral"*, *Deia*

SALABURU, P. *"Limpios de pecado"*, *Deia*

05.05.2001

CAMPANY, J. *"Los arúspices"*, *ABC*

CERECEDA, J. *"De nuevo, el inefable Fraga"*, *Gara*

FUSI, J. P. *"Un nuevo equilibrio vasco"*, *El Correo*

UGARTE TELLERÍA, J. *"De certezas y supuestos"*, *El País*

06.05.2001

ALDAI, K. *"Carta abierta al Sr. Mayor Oreja"*, *Deia*

ANASAGASTI, I. *"Díme quién te aplaude te diré quién eres"*, *Deia*

GONZÁLEZ PONS, E. *"Ya han pacatdo"*, *El Mundo*

MARÍAS, J. *"Que se decide el 13 de mayo"*, *El Correo*

MAURA, F. *"Aciertos y desatinos"*, *El Correo*

SAVATER, F. *“Mi guerra civil”*, *El Correo*
USSÍA, A. *“Sonrisa herida”*, *ABC*

07.05.2001

AZURMENDI, M. *“La bici con las dos manos”*, *El País* i *“La guerre est finie, fiston”*, *ABC*
DE ARÍSTEGUI, G. *“Lloraremos, pero debemos aguantar”*, *ABC*
DE LOS RÍOS, C. A. *“El españolismo como recurso”*, *ABC*
JUARISTI, J. *“Un voto por Manuel Giménez Abad”*, *ABC*
RODRÍGUEZ, J. A. i BARANDIARN, X. *“¡Ni hijos pródigos, ni traidores!”*, *El Correo*
SÁNCHEZ CÁMARA, I. *“Terror y claridad”*, *ABC*
SCHEIFLER, J. R. *“La gran mentira, el gran error”*, *Deia*
SURIO, A. *“La campaña del terror”*, *El Correo*

08.05.2001

ARREGUI, J. *“A buen entendedor”*, *El Correo*
ODRIOZOLA, J. *“La penúltima sobre nacionalismo”*, *Gara*

09.05.2001

EGUIAGARAY, J. M. *“Imagine”*, *El Correo*
GALLASTEGI, I. *“La utilidad de los votos”*, *Gara*
INNERARITY, D. *“¿Qué conflicto?”*, *El País*
JIMÉNEZ LOSANTOS, F. *“Proetarras”*, *El Mundo*
RETOLAZA, L. M. i LABAIEN, R. *“El 13 de mayo, elección”*, *Deia*

10.05.2001

BEAR, M. *“El plebiscito”*, *El Correo*
BLÁZQUEZ, J. R. *“De votos y debates”*, *Deia*
DE CARRERAS, F. *“Supongamos”*, *El País Cataluña*
DÍEZ, R.; LOPATEGI, I. i ETXAIDE, A. *“Un voto por la soberanía y la paz”*, *Gara*
ECHEBURÚA, E. *“Mi sueño de un País Vasco en paz”*, *El País*
ELORZA, A. *“La hora de Euskadi”*, *El País*
GARCÍA DE CORTÁZAR, F. *“Las llagas del silencio”*, *El Correo*
LANDA, K. *“Los árboles y el bosque”*, *Deia*
UNZUETA, P. *“Se elige al sucesor de Ardanza”*, *El País*,

11.05.2001

ARTETA, A. *“Por los vivos y por los muertos”*, *El País*
FERRER, M.; IBARRA, P. i ZALLO, R. *“13-M, lo que es y lo que no es”*, *Gara*
GONZÁLEZ, F. *“13 de Mayo”*, *El País*
REIG TAPIA, A. *“Patria y libertad”*, *El País*

12.05.2001

DOMINGO MORATALLA, A. *“Dosificar la esperanza”*, *El Correo*
FRANCH, V. *“Reduccionismo irresponsable”*, *Deia*
HERRERA, C. *“Tiempo de dignidad”*, *ABC*
JUARISTI, J. *“Una jornada de reflexión para los vascos”*, *El Mundo*
MENTXAKA, S. *“Del voto al pacto”*, *Gara*
MÚGICA, D. *“Arzalluz, el traidor”*, *ABC*

PÉREZ AYALA, A. *“Aprender del pasado”*, *El Correo*
TXOKARRO, J. *“¿Qué dice el que calla cuando calla?”*, *Gara*

13.05.2001

KNÖRR, H. *“Y entonces dijo Fraga”*, *El Correo*
OSA, E. *“La senda del resentimiento”*, *El Correo*

14.05.2001

ALBIAC, G. *“Adiós, Euskadi”*, *El Mundo*
ARREGI, J. *“La ocasión”*, *El Correo*
AULESTIA, K. *“La victoria del péndulo”*, *El Correo*
GONZÁLEZ, S. *“El revolcón”*, *El Correo*
GURRUTXAGA, X. *“El triunfo de Ibarretxe”*, *El Correo*
PEREIRA, R. *“Los traficantes del silencio”*, *Gara*

15.05.2001

URIARTE, E. *“Se impuso la identidad sobre la libertad”*, *ABC*
ZARZALEJOS, J. A. *“Saber esperar”*, *ABC*

La Llei de Partits (2002)

Principals titulars de portada

01.06.2002

“Aznar pide al Vaticano que corrija a los obispos vascos”, La Vanguardia
“El govern central, irritat amb els bisbes bascos, convoca el nunci del Vaticà”, Avui

“El Gobierno acusa a los obispos vascos de amparar a Batasuna”, El País
“El Gobierno llama cobardes a los obispos vascos por ayudar a Batasuna”, El Mundo

“El Episcopado deja por primera vez en evidencia a los obispos vascos”, ABC
“El Gobierno acusa a los obispos vascos de defender la impunidad de Batasuna”, La Razón

07.06.2002

“Ni Roma ni l’episcopat”, El Periódico

17.08.2002

“Ciu no apoya que el congreso inicie el proceso para ilegalizar Batasuna”, Deia

20.08.2002

“El pleno contra Batasuna ya tiene vía libre”, Deia

21.08.2002

“Garzón inicia el trámite para la suspensión de actividades de Batasuna”, Deia

22.08.2002

“Otegi insta al Gobierno vasco a no colaborar con Garzón”, Deia

23.08.2002

“Garzón embarga las ayudas electorales a Batasuna”, Deia

24.08.2002

“Ofensiva total contra Batasuna-ETA”, ABC
“Garzón farà coincidir la suspensió de Batasuna amb el ple del Congrés”, Avui
“Congreso, Cardenal y Garzón cierran el cerco sobre Batasuna”, Deia

25.08.2002

“Aznar pronostica que Batasuna no tindrà cap respir a partir de demà”, Avui
“Aznar proclama que s’ha acabat el santuari d’ETA”, El Periódico

26.08.2002

“Últim assalt contra Batasuna”, Avui
“Alta tensió pel debat al Congrés per il·legalitzar Batasuna”, El Periódico
“Garzón cierra Batasuna”, ABC
“El PNV acude hoy al que cree será un Pleno patriótico español”, Deia

27.08.2002

“Jaque a Batasuna”, La Vanguardia

“Garzón suspèn Batasuna”, Avui

“Fora de la llei”, El Periódico

“Doble golpe a Batasuna”, El Mundo

“El 88% del pueblo español, representado por sus diputados, aprueba deslegalizar HB”, La Razón

“Garzón suspende a batasuna y el Congreso insta a su ilegalización”, Deia

28.08.2002

“Batasuna, precintada”, Avui

31.08.2002

*“Ibarretxe denuncia que ilegalizar Batasuna rompe puentes entre demócratas”,
Deia*

01.09.2002

“Otegi: No es Batasuna lo que no cabe en la democracia española, es el pueblo vasco”, Gara

02.09.2002

“Varios miles de personas en las marchas de apoyo a Batasuna”, Gara

04.09.2002

“Cardenal presenta la demanda para liberar a esa parte de España”, Gara

06.09.2002

*“PNV y EA impulsan un recurso de inconstitucionalidad a la Ley de Partidos”,
Deia*

07.09.2002

“El PNV denuncia que Euskadi vive un estado de excepción”, Deia

09.09.2002

“ERC se ofrece a Batasuna para que ETA deje de asesinar en Cataluña”, ABC

10.09.2002

“Carod pidió a Otegi que ETA dejara de atentar en Cataluña”, La Vanguardia

“Tempesta política contra ERC”, Avui

“Mediació polèmica”, El Periódico

“CiU califica de grave error los contactos de ERC y Batasuna”, ABC

14.09.2002

“El laberinto se enreda”, Deia

Principals titulars d'editorial

01.06.2002

"Los obispos vascos", La Vanguardia

"Preparar la pau", Avui

"Bascos i a més bisbes", El Periódico

"Obispos nacionalistas", El País

"La Iglesia se lava las manos ante la cobardía de los obispos vascos", El Mundo

"La opinión de la Iglesia", ABC

17.08.2002

"Ley de partidos: El PNV no está tan solo", Deia

21.08.2002

"Las prisas por ilegalizar Batasuna", Deia

22.08.2002

"Reacciones anómalas", El Correo

"El círculo infernal ya está cerrado", Deia

26.08.2002

"L'hora dels dubtes", Avui

"Dia D per a Batasuna", El Periódico

27.08.2002

"Escac i mat a Batasuna", El Periódico

"La democràcia pone el precinto a Batasuna", El Mundo

"Garzón y el Congreso cercan a Batasuna", Deia

29.08.2002

"Argumentos irresponsables", El Correo

30.08.2002

"Empieza un curso político convulso", Deia

31.08.2002

"Ganar tiempo para ocultar un fracaso", Deia

"Enroque abertzale", El Correo

03.09.2002

"Garzón insiste en sus errores", Deia

04.09.2002

"Entre la libertad y la imposición", Gara

06.09.2002

"Un recurso oportuno y necesario", Deia

08.09.2002

"Conculcación de derechos básicos", Gara

"En nombre de la democracia", El Correo

09.09.2002

"Las amistades peligrosas de Esquerra Republicana", ABC

10.09.2002

"ERC y Batasuna", La Vanguardia

"Les reunions de Carod", El Periódico

"No a la caza de brujas contra Esquerra", El Mundo

"La trampa federalista", ABC

"Ara, el torn d'ERC", El Punt

"Defensar el català, ara més que mai", El 9 Punt

"No sólo en Catalunya", Diari de Terrassa

"Una actuación responsable", Deia

12.09.2002

"Diada amb rerefons basc", Avui

"El error de Carod", El País

13.09.2002

"La irresponsable dinámica de Garzón", Deia

"Cientos de miles de vascos sin derechos", Gara

15.09.2002

"El peor escenario imaginable", Deia

La vaga general del 20-J (2002)

Principals titulars de portada

20.06.2002

“Sí al derecho a trabajar”, La Razón

21.06.2002

“Huelga desigual”, La Vanguardia

“Vaga quasi general”, Avui

“Vaga a mitges”, El Periódico

“La huelga fue masiva en Cataluña”, El País

“Los sindicatos logran un apoyo muy inferior a otras huelgas generales”, El Mundo

“Fracasa la huelga general”, ABC

“Aznar paró el penalti”, La Razón

Principals titulars d'editorial

21.06.2002

“El día después”, La Vanguardia

“Allargar la mà des de l'extrem”, Avui

“Un fracàs de tots”, El Periódico

“Los sindicatos ganan el partido”, El País

“Los sindicatos disparan el cañón, pero se quedan sin pólvora”, El Mundo

“El fracaso de la huelga”, La Razón

22.06.2002

“El factor català en el 20-J”, El Periódico

24.06.2002

“La resaca del 20-J”, La Vanguardia

27.06.2002

“Consecuencias del 20-J”, El País

El cas Prestige (2002)

Principals titulars de portada

17.11.2002

“La marea negra alcanza Galicia”, La Vanguardia

“La mancha de petróleo amenaza con causar un desastre ecológico en Galicia”, El País

18.11.2002

“Desastre económico y ecológico en Galicia”, La Vanguardia

“Nova fuga de fuel”, El Periódico

“La catástrofe del Prestige afecta a cinco mil familias y costará 90 millones de euros”, ABC

20.11.2002

“El petrolero se hunde”, La Vanguardia

“Trencat i enfonsat”, Avui

“Enfonsat”, El Periódico

“El hundimiento de Prestige lleno de fuel dispara la alarma ecológica”, El Mundo

“Una bomba de relojería bajo el mar”, ABC

21.11.2002

“La marea negra va hacia la costa”, La Vanguardia

23.11.2002

“La marea negra fuera de control”, La Vanguardia

25.11.2002

“El fuel de Galicia empastifa Fraga”, El Periódico

“El Prestige iba a trasvasar su carga a otros buques basura en Gibraltar”, La Razón

30.11.2002

“Compte enrere a Galicia”, Avui

02.12.2002

“Galicia responde con una marea humana”, La Vanguardia

“Galicia diu nunca más”, Avui

06.12.2002

“Marea de voluntaris”, *Avui*

Principals titulars d'editorial

20.11.2002

“Mares seguros”, *La Vanguardia*

21.11.2002

“Marea, bandera i interessos negres”, *Avui*

24.11.2002

“I Fraga, de cacera”, *El Periódico*

26.11.2002

“La marea del Prestige no debe contaminar la vida política”, *El Mundo*

“Política y tragedia”, *ABC*

28.11.2002

“¿Existió el Prestige?”, *El País*

02.12.2002

“Nunca más”, *La Vanguardia*

03.12.2002

“Aznar justifica allò que no es pot justificar”, *Avui*

05.12.2002

“La catástrofe”, *La Vanguardia*

07.12.2002

“Solidaridad”, *La Vanguardia*

08.12.2002

“El naufragio de Aznar”, *El País*

09.12.2002

“Bombas ecológicas”, La Vanguardia

10.12.2002

“El desconcert del PP”, Avui

12.12.2002

“Marea negra sobre el PSOE”, La Razón

19.12.2002

“Cortina de fuel”, El País

24.12.2002

“Esquitxar amb el fuel”, El Periódico

El tancament d'Euskaldunon Egunkaria (2003)

Principals titulars de portada

21.02.2003

“Cop a la premsa basca”, *Avui*

“Un jutge tanca el diari en euskera Egunkaria i en deté els directius”, *El Periódico*

“El juez cierra el diario Egunkaria por supuesta relación con ETA”, *El País*

“Un juez cierra el único diario en euskera al relacionarlo con ETA”, *El Mundo*

“El juez clausura el diario Egunkaria por la relación de sus responsables con ETA”, *ABC*

“Clausurado el diario Egunkaria por estar fundado y financiado por ETA”, *La Razón*

22.02.2003

“Interior va redactar la nota del jutge per al tancament d'Egunkaria”, *Avui*

26.02.2003

“Presó incondicional per a cinc dels deu detinguts del diari Egunkaria”, *El Punt*

27.02.2003

“El ministre de l'Interior nega tortures als directius d'Egunkaria i anuncia querelles”, *Avui*

01.03.2003

“El jutge interpreta contra Egunkaria proves que van servir contra Egin”, *Avui*

08.03.2003

“L'Ajuntament de Rubí posarà publicitat al diari Egunkaria”, *El 9 Punt*

12.03.2003

“El director d'Egunkaria atreu més de 400 persones a la Casa de Cultura de Girona”, *El Punt*

Principals titulars d'editorial

21.02.2003

“Un tancament injustificable”, *Avui*

“Un tancament perillós”, *El Periódico*

“Cierre de un diario”, *El País*

“El injustificado cierre de un periódico”, *El Mundo*

“Egunkaria, bajo sospecha”, *ABC*

“Clausura y responsabilidad”, *El Correo*

“Una medida impropia de un país democrático”, *Deia*

“Instrumento del euskera”, *La Mañana*

“Tancar un diari”, *Regió 7*

22.02.2003

"Sin Egunkaria", La Vanguardia

23.02.2003

"División y Justicia", El Correo

24.02.2003

"El cierre de Egunkaria", Gara

27.02.2003

"Tortures l'any 2003", Avui

02.03.2003

"¿Presumpció de tortures?", El Periódico

09.03.2003

"Terrorismo y torturas", El País

11.03.2003

"La presumpció d'innocència i el cas Egunkaria", El Punt

12.03.2003

"El denunciant denunciat", Avui

"Evitable cierre de Egunkaria", El Mundo

La il·legalització de Batasuna (2003)

Principals titulars de portada

13.03.2003

“El Constitucional convalida la Ley de Partidos que permitirá la ilegalización de Batasuna”, El Mundo

“El TC avala por unanimidad la ley de Partidos y da vía libre a la ilegalización de Batasuna”, ABC

“El Constitucional avala la Ley de Partidos”, La Razón

18.03.2003

“El Suprem acorda unànimament il·legalitzar Batasuna per la connivència amb ETA”, Avui

“Cop de gràcia a Batasuna”, El Punt

“El Suprem il·legalitza Batasuna”, Diari de Girona

“El Tribunal Supremo ilegaliza a Batasuna por unanimidad”, El Mundo

“La Sala especial del Supremo acuerda por unanimidad ilegalizar el entramado Batasuna por su amparo a ETA”, ABC

“Con el aplauso de la opinión pública: El TS deslegaliza a Batasuna por ser ETA”, La Razón

24.04.2003

“El Supremo ordena disolver el grupo de Batasuna en el Parlamento vasco”, El País

25.04.2003

“Michavila amenaça de suprimir les institucions basques si no acaten les lleis”, Avui

“Ibarretxe defiende la continuidad de Batasuna pese a la orden del Supremo”, El País

“ETA dice que creó HB para burlarse de la democracia”, La Razón

30.04.2003

“Desmantelado el aparato electoral de Batasuna por actuar al servicio de ETA”, El País

“6 concejales de Batasuna entre los detenidos en la redada del juez Garzón contra Udalbiltza”, El Mundo

“El juez Garzón desmonta el aparato de candidaturas fraudulentas de Batasuna”, ABC

“La Policía aborta una maniobra de ETA para resucitar Batasuna ante el 25-M”, La Razón

02.05.2003

“Govern central i Fiscalia impugnen 249 llistes abertzales a Euskadi i Navarra”, Avui

“La Fiscalía impugna 249 listas electorales vinculadas a Batasuna”, El País

“Impugnadas 249 listas proetarras para el 25-M”, La Razón

04.05.2003

“El Suprem anul·la gairebé totes les llistes electorals abertzales”, *Avui*

“El Suprem anul·la 241 candidatures basques per relació amb Batasuna”, *El Periódico*

05.05.2003

“El Gobierno exige a Ibarretxe que no dé ningún amparo a las listas anuladas”, *El País*

06.05.2003

“El PNV estudia tutelar las listas de los batasunos”, *La Vanguardia*

“Aznar instarà Bush a incloure Batasuna a la llista d'organitzacions terroristes”, *Avui*

“Aznar vol incloure Batasuna a les llistes de l'FBI”, *El Periódico*

“Aznar pedirá a Bush que incluya a Batasuna en la lista de grupos terroristas”, *El País*

“El PNV estudia medidas para ayudar a AuB a burlar la invalidación de sus listas”, *El Mundo*

“Aznar pedirá a Bush que incluya a Batasuna en la lista de grupos terroristas”, *ABC*

“Los batasunos negocian con el PNV trampas para acceder a las urnas”, *La Razón*

07.05.2003

“Aznar propone un pacto antiterrorista mundial”, *La Vanguardia*

“PNB i EA ajudaran AuB a comptar els vots nuls que rebí, sense saltar-se la legalitat”, *Avui*

“Aznar demana a l'ONU suport contra ETA”, *El Periódico*

“Aznar propone a la ONU crear una lista mundial de organizaciones terroristas”, *El País*

“Aznar propone a la ONU que haga una lista universal de grupos terroristas”, *El Mundo*

“Desafío al Estado de derecho: Ibarreche y Atucha desobedecen al Tribunal Supremo”, *La Razón*

08.05.2003

“Bush incluye a Batasuna en su lista negra terrorista”, *La Vanguardia*

“Bush agraeix el suport d'Aznar posant Batasuna entre els grups terroristes”, *Avui*

“Bush posa Batasuna a la llista de terroristes”, *El Periódico*

“EEUU decide incluir Batasuna en su lista de grupos terroristas”, *El País*

“EEUU incluye a Batasuna en su lista negra como premio al apoyo de Aznar”, *El Mundo*

“EEUU incluye a HB entre las organizaciones terroristas”, *La Razón*

09.05.2003

“La campaña electoral arranca sin Batasuna”, *La Vanguardia*

“La campaña arranca con la anulación de listas en Euskadi”, *El País*

“Decenas de vascos renuncian a estar en las mesas electorales por temor a HB en los recuentos”, *La Razón*

10.05.2003

“Arzalluz pide el voto de Batasuna para el PNV”, La Vanguardia

“Un conseller basc veu tupinada en la decisió del Constitucional”, El Periódico

“El Gobierno vasco considera que la anulación de listas es un pucherazo”, El País

“El Gobierno vasco acusa de pucherazo a Moncloa y de prevaricación al TC”, El Mundo

23.05.2003

“El PNV desafía la orden del Supremo de disolver Batasuna”, El País

“Atutxa amenaza con dimitir si el Parlamento vasco pierde su dignidad por obedecer al Supremo”, El Mundo

21.06.2003

“La Fiscalía denuncia a Atutxa por desobediencia”, La Vanguardia

“El Fiscal presenta una querella contra Atutxa”, El Periódico

“La Fiscalía se querella contra Atutxa por negarse a disolver el grupo de Batasuna”, El País

“La Fiscalía se querella contra Atutxa por desobediencia”, La Razón

25.06.2003

“Mayor Oreja confirma que el PP estudia suspender l'autonomia basca”, Avui

Principals titulars d'editorial**16.03.2003**

“Batasuna transvestida”, El Periódico

18.03.2003

“Batasuna, ilegalizada”, La Vanguardia

“Batasuna, fora de la llei”, El Periódico

“Causas de la ilegalización”, El País

“La ilegalización de Batasuna, un paso firme contra ETA”, El Mundo

“Batasuna, fuera de la ley”, ABC

29.03.2003

“Batasuna sentenciada”, El Correo

30.03.2003

“Calendario soberanista”, El Correo

02.05.2003

“Qüestionar la democràcia per la base”, Avui

“¿Candidaturas de ETA?”, El País

05.05.2003

“Candidatos anulados”, La Vanguardia

“Iguales que Batasuna”, El País

06.05.2003

“Unes eleccions municipals alterades al País Basc”, El Punt

07.05.2003

“Aznar, a l’ONU”, *El Periódico*

“Desafío nacionalista”, *ABC*

08.05.2003

“Batasuna, terrorista”, *Avui*

“Un notable éxito político, una fea manipulación informativa”, *El Mundo*

“Pasar lista al terrorismo”, *ABC*

09.05.2003

“La simplificació màxima del concepte terrorisme”, *Avui*

“Descalabro jurídico”, *Deia*

22.05.2003

“El Parlamento vasco debe cumplir el fallo del Supremo”, *El Mundo*

“El Supremo avisa a Atucha”, *La Razón*

23.05.2003

“Sentencia por acatar”, *La Vanguardia*

“Ganar tiempo”, *El País*

28.05.2003

“Defensa del parlamento”, *Deia*

02.06.2003

“La izquierda abertzale sigue ahí”, *Gara*

20.06.2003

“Otro error coactivo”, *Deia*

21.06.2003

“Lealtad democrática”, *La Vanguardia*

“Querrela contra Atutxa”, *El País*

25.06.2003

“La sucesión de desafíos”, *Deia*

La guerra a l'Iraq (2003)

Principals titulars de portada

15.02.2003

"No a la guerra", *El Periódico*

16.02.2003

"Barcelona, capital mundial de la paz", *La Vanguardia*

"Millions contra la guerra", *Avui*

"La manifestació més gran de la història", *El Periódico*

"No masivo a la guerra", *El País*

"El Mundo... contra la guerra", *El Mundo*

"España, un clamor contra la guerra", *ABC*

"Todos contra la guerra", *La Razón*

"No a la guerra", *El 9 Punt*

"Clamor contra la guerra", *Diari de Tarragona*

"Un no! històric", *Regió 7*

"Riuada de pau", *Segre*

17.02.2003

"Aznar mantiene su apoyo a Bush", *La Vanguardia*

"El Govern no fa cas del clamor popular contra el suport a la guerra", *El Periódico*

"Aznar mantiene su apoyo a Bush pese a las masivas marchas por la paz", *El País*

"L'oposició demana a Aznar que rectifiqui pel clamor contra la guerra", *Diari de Girona*

"Ciutadania i oposició insten Aznar a retirar el suport a la guerra", *Segre*

19.02.2003

"Aznar sigue sin convencer a la oposición sobre Iraq", *La Vanguardia*

"Una maniobra d'Aznar al Congrés obre el camí del consens sobre l'Iraq", *Avui*

"Aznar matisa la posició sobre l'Iraq", *El Periódico*

"Aznar rebaja su apoyo a la guerra pero Zapatero le acusa de tener un pacto con Bush", *El Mundo*

"Aznar pide el apoyo del Congreso sin revelar cómo será su voto en la ONU", *El País*

"El PSOE se decuelga del acuerdo suscrito por la UE y otras trece naciones europeas", *ABC*

"Zapatero se radicaliza y no acepta los acuerdos de la UE", *La Razón*

05.03.2003

"La oposición fracasa en su intento de dividir al PP", *La Vanguardia*

"Tot el PP vota en bloc", *Avui*

"Tot el PP recolza el bel·licisme d'Aznar", *El Periódico*

"Los 183 diputados del PP respaldan a Aznar sobre Irak en votación secreta", *El Mundo*

"La votación secreta sobre Irak no rompe la disciplina del Grupo Popular en el Congreso", *ABC*

"Aznar se la jugó y ganó", *La Razón*

15.03.2003

"La guerra se decide el domingo en las Azores", La Vanguardia

"El front pro guerra es troba demà en una cimera d'urgència a les Açores", Avui

16.03.2003

"Clamor pacifista antes de la cumbre de Azores", La Vanguardia

"El carrer, pres de nou", Avui

"El món repeteix el no a la guerra", El Periódico

"Cientos de miles de españoles piden a Aznar que no apoye la guerra de Bush", El Mundo

17.03.2003

"Ultimátum definitivo de Bush, Blair y Aznar", La Vanguardia

"Ultimátum de 24 horas", Avui

"El front bèl·lic dóna un dia a l'ONU i a l'Iraq abans de decidir l'atac", El Periódico

"Bush, Blair y Aznar dan un ultimátum a la ONU antes de atacar a Irak", El País

"Bush, Blair y Aznar dan un ultimátum de 24 horas a Sadam... ¡y a la ONU!", El Mundo

"Hoy es la hora de la verdad", ABC

"La guerra vista per a sentència", El Punt

18.03.2003

"Bush atacará en 48 horas si Saddam no se exilia", La Vanguardia

"O Saddam s'exilia o comença l'atac", El Periódico

"Atac imminent", Avui

"Bush, Blair y Aznar abandonan la diplomacia y llevan al mundo a una guerra unilateral", El Mundo

"Bush exige a Sadam que se exilie", La Razón

19.03.2003

"España enviará tropas a Iraq, aunque no atacarán", La Vanguardia

"Saddam no se'n va", Avui

"Aznar envia 900 homes, 7 avions i 3 barcos", El Periódico

"España participará con tropas de apoyo en la coalición que atacará Irak", El Mundo

"Solo ante el peligro", La Razón

20.03.2003

"Espera angoixant", Avui

"A punt", El Periódico

"Venç l'ultimátum", El Punt

21.03.2003

"Empieza la invasión terrestre de Iraq", La Vanguardia

"Ofensiva terrestre", Avui

"Atac total", El Periódico

"Estados Unidos invade Irak", El Mundo

"Miles de estudiantes colapsan Barcelona en multitud de manifestaciones contra la guerra", El País

"EE.UU. invade Irak tras el intento de decapitar el régimen de Sadam", ABC

22.03.2003

"Infierno en Iraq", La Vanguardia

"Diluvi de foc", Avui

"Bombardeig atroç de Bagdad", El Periódico

"Tormenta de fuego sobre Irak", El Mundo

23.03.2003

"El no a la guerra inunda Barcelona", La Vanguardia

"Barcelona respon", El Periódico

27.03.2003

"Cacerolada atronadora", El Periódico

"Les mobilitzacions per la pau no s'aturen", El Punt

"La izquierda radical incendia la calle", La Razón

08.04.2003

"El periodista de EL MUNDO Julio A. Parrado muere víctima de un misil al sur de Bagdad", El Mundo

"Jaque mate a Sadam", La Razón

09.04.2003

"EE.UU. dispara a la prensa en Bagdad", La Vanguardia

"Bush no vol testimonis", El Periódico

"Un cámara de Telecinco muere al disparar un tanque de EEUU al hotel de la prensa", El Mundo

"Tres reporteros muertos en Bagdad en otro día negro para el periodismo", ABC

10.04.2003

"El fin de Saddam", La Vanguardia

"Cau Saddam", Avui

"Enfonsada", El Periódico

"El régimen de Sadam se desploma", El País

"Estados Unidos tumba a Sadam", El Mundo

"Cae Bagdad, cae Sadam", ABC

"Se derrumba la dictadura de Sadam", La Razón

Principals titulars d'editorial

06.02.2003

"La hora de Powell, el debate en España", La Vanguardia

"Powell no convenció... i Aznar tampoco", El Periódico

"Hay motivos para mantener a raya a Sadam pero no para atacar Irak", El Mundo

"Las razones de EEUU... y la soledad de Aznar", El País

"Con la legalidad internacional", ABC

07.02.2003

"La soledad d'Aznar", Avui

12.02.2003

"La soledad del PP", La Vanguardia

"El problema del Gobierno no es la posición del PSOE, sino la suya", El Mundo

"Una mayoría aislada", El País

15.02.2003

"Neix la globalització pacifista", El Periódico

16.02.2003

"Clamor mundial contra la guerra", La Vanguardia

"Millions per la pau", Avui

"Un clamor mundial", El País

19.02.2003

"Debate, por fin", La Vanguardia

"l·lògica parlamentària", Avui

"Primer debat sobre l'Iraq", El Periódico

"Aznar baja un peldaño pero sigue en la misma escalera", El Mundo

"Sabe, pero no contesta", El País

"El PSOE se descuelga del consenso europeo", ABC

26.02.2003

"Engaño y soledad", El País

"Aznar y la crisis: lo que va del dicho al hecho", El Mundo

"Un burdo intento de CiU de capitalizar la iniciativa popular", El Mundo Catalunya

06.03.2003

"Cara i creu d'Aznar", Avui

"¿Adónde nos lleva, señor Aznar?", El País

11.03.2003

"Con las Naciones Unidas", La Vanguardia

"Con la ONU, un error; sin la ONU, una barbaridad", El Mundo

14.03.2003

"Preguerra tramposa", El Periódico

"Jacques Chirac y Sadam Husein", La Razón

15.03.2003

"Cita en las Azores", La Vanguardia

17.03.2003

"Ultimatum a l'ONU", El Periódico

18.03.2003

"A la guerra ilegal", El País

19.03.2003

"Ni buenos ni malos", La Vanguardia

"Un peligro para el mundo, una vergüenza para España", El Mundo

"Justificar lo injustificable", El País

20.03.2003

"Aznar, entre la mentira i la hipocresia", El Punt

21.03.2003

"Barcelona, de nou bull per la pau", Avui

"Una locura bélica que debe acabar cuanto antes", El Mundo

"Ni indiferencia ni equidistancia", El País

31.03.2003

"Un nou Vietnam", El Periódico

08.04.2003

"La trágica pérdida de un testigo del horror", El Mundo

09.04.2003

"Informar des del conflicte", Avui

"No volen testimonis", El Periódico

10.04.2003

"Hotel Palestina", El País

"El fin de Sadam, una nueva etapa", ABC

11.04.2003

"L'alegria d'Aznar", Avui

"Només és una victòria militar, no la pau", El Periódico

"Un Irak refundado desde el aire con mucha incertidumbre abajo", El Mundo

El cas Carod i la treva d'ETA a Catalunya (2004)

Principals titulars de portada

26.01.2004

"Carod-Rovira ultima un pacto con ETA para que no perpetre atentados en Cataluña", ABC

27.01.2004

"Zapatero exige a Maragall la dimisión de Carod", La Vanguardia

"Tempesta política", Avui

"Zapatero reclama a Maragall que acepti la dimissió de Carod", El Periódico

"Rodríguez Zapatero demana a Maragall que expulsi Carod-Rovira del govern", El Punt

"Pasqual Maragall retira competències a Carod per reunir-se amb ETA", Diari de Girona

"Maragall retira competències a Carod", Diari de Tarragona

"Zapatero emplaza públicamente a Maragall a que destituya a Carod", El Mundo

"Zapatero exige a Maragall el cese de Carod por entrevistarse con ETA", El País

"Carod-Rovira se entrevistó con Mikel Antza y Josu Ternera en Perpiñán", ABC

"La reunión con ETA del socio del PSOE en Cataluña mina la imagen de Zapatero", La Razón

"Carod admite que negoció con ETA", La Gaceta de los Negocios

28.01.2004

"Maragall acepta que Carod dimita por etapas", La Vanguardia

"Crisi apedaçada", Avui

"El tripartit segueix sense Carod-Rovira", El Periódico

"Carod deixarà el govern i es jugarà el futur polític en les generals", El Punt

"Zapatero, Maragall y Carod escenifican una salida de la crisis para salvar sus pactos", El Mundo

"Maragall fuerza a Carod Rovira a salir del Gobierno de la Generalitat", El País

"Maragall no destituye a Carod-Rovira como conseller pero pacta su salida", ABC

"Maragall torea a Zapatero y deja a Carod-Rovira en el gobierno catalán", La Razón

"Maragall acepta la renuncia de Carod como conseller en cap", Diari de Tarragona

"Maragall destitueix Carod i aquest replica presentant-se de cap de llista a les generals", Diari de Girona

"Carod contraataca y será candidato de ERC el 14-M", La Mañana

"Maragall sacrifica Carod, que renuncia al Govern per anar a Madrid", Segre

"Carod capgira la crisi amb un cop d'efecte", Regió7

"Maragall mantiene a Carod sin competencias", Cinco Días

"Maragall pacta la salida de Carod y mantiene el acuerdo con ERC", Expansión

"Maragall degrada a Carod sin romper el pacto", La Gaceta de los Negocios

29.01.2004

"Carod calcula volver a ser conseller en cap tras el 14-M", La Vanguardia
"La Fiscalía obre diligències per decidir si es querella contra Carod", Avui
"L'oposició acusa Aznar de fer servir el CNI contra el tripartit", El Periódico
"La Fiscalía investigará para qué se reunió Carod con la cúpula de ETA", El Mundo
"La filtración del informe sobre Carod provoca malestar en el CNI", El País
"La justicia apunta a Carod: Francia, el TS y la Fiscalía investigan sus contactos con los etarras", La Razón
"Carod-Rovira prepara el seu retorn al govern després de les eleccions espanyoles", El Punt
"ERC preveu que Carod torni a ser conseller en cap després del 14-M", Diari de Girona
"Carod dice que podría volver a la Generalitat como conseller en cap", Diari de Tarragona
"Carod vol tornar després del 14-M", Metro

31.01.2004

"La oposición arrincona a un Carod que no se arrepiente", La Vanguardia
"Carod només convenç ERC", Avui
"Pallissa a Carod", El Periódico
"Maragall manté un govern provisional esperant Carod", El Punt
"Maragall abre la puerta al regreso de Carod si respeta las instituciones", El País
"Carod se mofa de Maragall: ni dejó ayer el cargo, ni pidió perdón por haberse entrevistado con ETA", La Razón
"Maragall esperará a Carod", La Gaceta de los Negocios

16.02.2004

"Maragall ha perdut la confiança en Carod", El Periódico
"Maragall proclama que ha perdut la confiança en Carod-Rovira", El Punt
"Maragall afirma que ja ha perdut tota la confiança en Carod i l'acusa de deslleial", Diari de Girona

19.02.2004

"La tregua de ETA sólo en Catalunya reabre la crisis", La Vanguardia
"Trega enverinada", Avui
"ETA llança una bomba política", El Periódico
"ETA humilla a Cataluña", El Mundo
"ETA formaliza su pacto con Carod y declara que dejará de matar sólo en Cataluña", ABC
"El pacto de ETA con los socios del PSOE avergüenza a Cataluña e indigna a España", La Razón
"El govern de Catalunya resisteix el missatge bomba d'ETA", El Punt
"ETA declara una trega a Catalunya i provoca la segona crisi del Govern", Diari de Girona
"ETA anuncia que deja de atentar sólo en Catalunya", Diari de Tarragona
"ETA i PP fan pinça contra Catalunya", Regió7
"ETA anuncia un alto el fuego sólo en Catalunya", Metro
"Tregua bomba de ETA en vísperas del 14-M", 20 Minutos

*“ETA irrumpe en la campaña electoral con una tregua limitada a Cataluña”,
Cinco Días*

“ETA pone a Maragall contra las cuerdas”, La Gaceta de los Negocios

“ETA desata una tormenta política en plena campaña”, Expansión

20.02.2004

“Maragall sortea la crisis con otro conseller en cap de ERC”, La Vanguardia

“ERC es resitua al govern”, Avui

“Carod renuncia a tornar al Govern”, El Periódico

*“Zapatero se conforma con que Maragall nombre otro conseller en cap de
ERC”, El Mundo*

*“Maragall da por cerrada la crisis con otro conseller en cap de Esquerra”, El
País*

*“Carod impone a uno de los radicales de ERC como jefe del gobierno de la
Generalitat”, La Razón*

“ERC proposa Bargalló com a nou conseller en cap per tancar la crisi”, El Punt

*“Maragall tanca la crisi acceptant Bargalló com a conseller en cap”, Diari de
Girona*

“Josep Bargalló será Conseller en Cap”, Diari de Tarragona

“Carod renuncia al Govern i assenyala el seu successor”, Regió7

21.02.2004

“Maragall nombra a Bargalló para consolidar el tripartito”, La Vanguardia

“Maragall nomena Bargalló conseller en cap i també de la Presidència”, Avui

“Maragall confirma Bargalló”, El Periódico

*“Maragall reforça Bargalló nomenant-lo conseller en cap i de Presidència”, El
Punt*

*“Maragall nombra a Bargalló conseller en cap para toda la legislatura”, El
Mundo*

27.02.2004

“Barcelona protesta contra ETA”, La Vanguardia

“La campanya més crispada”, Avui

“Testimoni sota la pluja contra ETA”, El Periódico

*“Unes 5.000 persones es concentren contra ETA a la plaça Sant Jaume”, El
Punt*

*“Menos de 5.000 personas se concentraron contra ETA en torno a Maragall y
Carod”, El Mundo*

“La concentración contra ETA en Barcelona abre la campaña electoral”, El País

*“Cinco mil personas en la concentración anti ETA convocada por el tripartito
catalán”, La Razón*

Principals titulars d'editorial

27.01.2004

"La gravísima torpeza de Carod", Diari de Tarragona

"Parlar amb ETA", Regió7

"L'error de Carod", Segre

"Inconsciència i ingenuïtat de Carod", Diari de Balears

28.01.2004

"Crisis a medio cerrar", La Vanguardia

"Govern seriosament tocat", Avui

"El tripartit tira endavant", El Periódico

"Crisi salvada amb interrogants oberts", El Punt

"Zapatero salva un obstáculo a costa de engordar los próximos", El Mundo

"Pactada y a plazos", El País

"Maragall, cierre en falso", ABC

"Pasteleo impresentable", La Razón

"Contactos y toques", Deia

"Decisió salomònica", Diari de Girona

"Maragall halla una solución extrema" i "Carod revuelve y culpa a PP y PSOE", Diari de Tarragona

"Carod-Rovira contraataca", La Mañana

"Tots hi perden", Segre

"Salvant la crisi", Regió7

"Los errores de Carod-Rovira", Diari de Terrassa

"Carod: la fuga cap endavant", Diari de Balears

"Una solución que queda a medio camino", Las Provincias

"Maragall cierra en falso la crisis", Expansión

"El error de Maragall", La Gaceta de los Negocios

29.01.2004

"Una mala manera de fer política", Avui

"Cas Carod: la col·lateralitat" i "¿Elecciones o plebiscit?", El Periódico

"Un govern en situació provisional", El Punt

"La Generalitat després de la tempesta", Diari de Tarragona

"El caso Carod, entre el frente parlamentario y el judicial", El Mundo

"La filtración", El País

"El horizonte judicial de Carod", La Razón

"La imagen de Carod hace aguas en ERC", Expansión

30.01.2004

"Batalla campal, amb el CNI de fons", Avui

"Qui llança la pedra no ha de poder amagar la mà", El Punt

"Maragall pudo haber acabado con Carod con el consentimiento de ERC", El Mundo

"El PSOE tropieza en la misma piedra", ABC

"Cortina de humo", La Razón

"Ionesco no ho hauria pogut superar", El 9 Nou

"Pendent perillós", Regió7

"Solucionant la crisi", Diari d'Igualada

31.01.2004

"Las excusas de Carod", La Vanguardia
"Objectiu únic: salvar el tripartit", Avui
"Nova situació al Palau", El Periódico
"Esperant Carod", El Punt
"La bofetada de Maragall al pacto antiterrorista", El Mundo
"Carod, en deuda", El País
"Maragall absuelve a Carod-Rovira", ABC
"Carod marca el rumbo", La Gaceta de los Negocios

01.02.2004

"La centralidad", La Vanguardia
"Una setmana negra", El Periódico

02.02.2004

"Inviabilidad del gobierno tripartito", ABC

19.02.2004

"Hora de decisiones", La Vanguardia
"Ni aquí, ni enlloc", Avui
"Una verdadera bomba disfressada de treva", El Periódico
"No només a Catalunya", El Punt
"ETA batasuniza moralmente al pueblo de Cataluña...", El Mundo
"ETA condena a Carod", El País
"El socialismo, ante una responsabilidad ineludible", ABC
"Cuestión de Estado", La Razón
"Hasta luego, Carod", Deia
"Una treva perversa", Diari de Girona
"La explotación del éxito que hace ETA", Diari de Tarragona
"Las trampas terroristas", La Mañana
"El missatge bomba d'ETA", Segre
"Insultats i agredits", Regió7
"La oferta de una tregua ofensiva", Diari de Terrassa
"El elefante-ETA irrumpe en la cacharrería electoral", Levante
"Tregua catalana o depurar responsabilidades", Las Provincias
"¿Quién cede al chantaje de ETA?", Expansión
"Tregua bomba", La Gaceta de los Negocios

20.02.2004

"¿Crisis cerrada?", La Vanguardia
"Crisi retancada (de moment)", Avui
"ETA, gran beneficiada" i "La desraó", El Periódico
"Provisionalitat superada, i a governar", El Punt
"El PSOE vuelve a cerrar la crisis en falso", El Mundo
"De error a lastre", El País
"Una solución que sólo aplaza la crisis", ABC
"Maragall se impone a ZP", La Razón
"Maragall tanca la segona crisi", Diari de Girona
"Otro paso en la defenestración de Carod", Diari de Tarragona
"Una gran tempesta en un got d'aigua", El 9 Nou

“La crisi continua”, *Segre*
“Contra la cridòria”, *Regió7*
“De nuevo, a medio camino”, *Diari de Terrassa*
“Un nou capítol”, *Diari de Balears*
“Maragall y una crisis que pasará factura”, *Expansión*

21.02.2004

“Nova etapa al govern”, *Avui*
“Un Govern estable”, *El Periódico*
“Josep Bargalló, molt més que un nomenament”, *El Punt*
“Zapatero, un luchador frente al veredicto de las urnas”, *El Mundo*
“ERC refuerza su poder ante Maragall”, *ABC*
“PSOE y Maragall”, *La Razón*
“Sí a la tregua, sí a la paz”, *Deia i Gara*

22.02.2004

“El pacte ferit”, *El Periódico*
“El futuro del pacto”, *El País*
“Una crisis mal cerrada puede reabrirse”, *Diari de Tarragona*

23.02.1004

“La debilitat d’ETA”, *Avui*
“ETA injuria a Maragall”, *La Razón*
“La trampa”, *La Mañana*

25.02.2004

“La crítica y la ofensa”, *La Vanguardia*
“Salsa rosa, ara política”, *El Periódico*
“El PP, de l’esbroncada a l’insult”, *El Punt*
“Las envenenadas relaciones entre el PP y el tripartito”, *El Mundo*
“Una manifestación con dobles intenciones”, *ABC*

26.02.2004

“Democràcia, autogovern, solidaritat”, *Avui*
“Contra ETA, com sempre”, *El Periódico*
“Els dubtes de la manifestació d’avui”, *El Punt*
“Junts contra la pinça”, *Regió7*
“La concentración de Barcelona”, *La Razón*

27.02.2004

“La concentración”, *La Vanguardia*
“Concentració simbòlica”, *El Periódico*
“Una asistencia demasiado corta para un lema demasiado largo”, *El Mundo*
“ETA no, sin letra pequeña”, *Expansión*

L'11-M (2004)

Principals titulars de portada

11.03.2004

"EL 11-M de ETA", *El Periódico-Edició Especial*

"Matanza de ETA en Madrid", *El País-Edició Especial*

"Más de 130 muertos en la mayor masacre terrorista de nuestra Historia", *El Mundo-Edició Especial*

"Masacre en Madrid", *ABC-Edició Especial*

12.03.2004

"11-M en Madrid", *La Vanguardia*

"Barbàrie", *Avui*

"192 morts, 1.430 ferits"/ "El Govern manté que ETA és l'autora de l'atac", *El Periódico*

"Infierno terrorista en Madrid: 192 muertos y 1.400 heridos"/ "Interior investiga la pista de Al Qaeda sin descartar a ETA", *El País*

"El día de la infamia"/ "El Gobierno halla una furgoneta con detonadores y versículos del Corán tras acusar sin ninguna duda a ETA", *El Mundo*

"Asesinadas 200 personas en una matanza terrorista en Madrid", *ABC*

"11-M. Todos unidos contra el terror", *La Razón*

"Al-Qaida ho reivindica", *El Punt*

"10 bombes provoquen un 11-M a Madrid", *Diari de Girona*

"La sombra de Al Qaeda planea detrás de la matanza", *Diari de Tarragona*

"Al Qaeda asume la matanza de Madrid", *La Mañana*

"Matança", *Segre*

"Massacre a Madrid", *Diari d'Igualada*

"L'horror", *Regió7*

"Desolació", *El 9 Nou*

13.03.2004

"Todos contra el terror", *La Vanguardia*

"Millions contra la barbàrie"/ "ETA nega rotundament en un comunicat l'autoria de la massacre de Madrid", *Avui*

"Repulsa històrica", *El Periódico*

"España se echa a la calle", *El País*

"Acebes convencido de que las nuevas pistas probarán la autoría de ETA", *El Mundo*

"España contra el terror", *ABC*

"No al terrorismo", *La Razón*

"El pueblo en la calle", *Diari de Tarragona*

"60.000 persones es manifesten a Girona contra el terrorisme", *Diari de Girona*

"No al terror", *La Mañana*

"Tots contra el terror", *Segre*

"Manifestacions que fan història", *Regió7*

14.03.2004

“Caen tres marroquies y dos indios por el 11-M en la víspera electoral”, La Vanguardia

“Jornada de tensió”, Avui

“Al-Qaida, confirmat. Votar és la solució”, El Periódico

“Los catalanes votan hoy bajo el impacto del atentado y de la sospecha de desinformación”, El País Cataluña i “Todos los indicios señalan a Al Qaeda”, El País

“Las primeras detenciones vinculan la masacre con el terrorismo islámico”, El Mundo

“Detenidos tres marroquies y dos indios relacionados con la masacre en Madrid del 11-M”, ABC

“Detenidos 3 marroquies y 2 indios por su presunta relación con la matanza del 11-M”, La Razón

“Contra la mentida”, El Punt

“Fue Al Qaeda”, Diari de Tarragona

“Al Qaeda reivindica en un vídeo la matanza del 11-M”, La Mañana

“Detinguts tres marroquins i dos indis pels atemptats”, Segre

“Jornada de crispació”, Regió7

15.03.2004

“Vuelco histórico”, La Vanguardia

“Tomb històric”, Avui

“Zapatada a Aznar i Rajoy”, El Periódico

“Zapatero derrota a Rajoy en un vuelco electoral sin precedentes”, El País

“España castiga al PP y da su confianza a Zapatero”, El Mundo

“El PSOE gana las elecciones bajo la conmoción del 11-M”, ABC

“Ganó Zapatero”, La Razón

“Passi-ho bé!”, El Punt

“l'esquerra guanya”, El 9 Nou

“L'11-M treu el PP del Govern i dona la victòria al PSOE”, Diari de Girona

“Zapatero Presidente”, Diari de Tarragona

“Zapatero al PP”, La Mañana

“Zapatero fa fora el PP”, Segre

“Castanya del PP”, Regió7

Principals titulars d'editorial

11.03.2004

“Nada será igual”, El Periódico-Edició Especial

“11-M”, El País-Edició Especial

“Nuestro 11-S”, El Mundo-Edició Especial

“Con España, con la Constitución, con las víctimas”, ABC-Edició Especial

12.03.2004

“Terror sin límites”, La Vanguardia

“Contra la barbàrie”, Avui

“Un abans i un després de l'11-M”, El Periódico

“La tragèdia de Madrid”, El Punt

“Todos contra el terror”, La Razón

13.03.2004

"Civismo maduro", La Vanguardia
"Un canvi profund i indispensable", Avui
"La hipòtesi d'ETA i la hipòtesi d'Al-Qaida", El Periódico
"Informació governamental sota sospita, El Punt
"Después de la matanza", El País
"Un presidente para hoy, un relevo para mañana", El Mundo
"España contra el terror" i "Jornada de reflexión", ABC
"España unida", La Razón
"Explicaciones insuficientes...!" "Votad, vitad, votad", Deia
"Un juego irresponsable", Gara

14.03.2004

"Votar con dolor", La Vanguardia
"Vot entelat de desconfiança", Avui
"Elecciones en un moment dur, tens i amb polèmica", El Periódico
"Más que nunca: a las urnas, ciudadanos", El País
"Si no hubiera un mandato claro, gobierno de gestión PP-PSOE", El Mundo
"Jornada de irreflexión", ABC
"Votar libres e informados", La Razón

15.03.2004

"Razones de vuelco", La Vanguardia
"Un canvi històric (i necessari)", Avui
"Una rebel·lió democràtica contra un mal estil polític", El Periódico
"Vuelco electoral", El País
"Un premio al talante de ZP, un castigo a Aznar que paga Rajoy", El Mundo
"Tres días que cambiaron España", ABC
"Rodríguez Zapatero, presidente", La Razón
"La catalanització de la política espanyola", El Punt
"Catalunya aconsegueix el canvi de govern", El 9 Nou
"Rebolcada política a Espanya", Diari de Girona

16.03.2004

"El mundo observa", La Vanguardia
"Declaració d'intencions", Avui
"Catalunya va anar al davant" i "Primària espanyola de Bush", El Periódico
"Zapatero, canvi tranquil però a fons", El Punt
"Giro internacional", El País
"Los primeros compases de Zapatero suenan muy bien", El Mundo
"Las asignaturas del cambio", ABC
"Las promesas de Zapatero", La Razón
"La mentira", Deia
"Catalunya després del 14-M", Diari de Girona
"Gobierno en minoría", Diari de Terrassa
"Victoria", Diari de Sabadell

17.03.2004

"Quina oposició farà el PP?", Avui

"La força de Catalunya a Madrid", El Punt

"Antes del 30 de junio", El País

"Receta para curar al PP", El Mundo

"El día después del PP", ABC

"ETA tanteará a Zapatero", La Razón

18.03.2004

"Buenas vibraciones", La Vanguardia

"La nova situació a Catalunya", Avui

"El gir europeista", El Periódico

"Mal perder", El País

"El desagravio no está en las calles", El Mundo

"Los avales del PP", La Razón

El Pla Ibarretxe (2005)

Principals titulars de portada

31.12.2004

"El Parlamento vasco aprueba el plan Ibarretxe gracias a Batasuna", La Vanguardia

"Batasuna salva el pla Ibarretxe", Avui

"Euskadi aprova el pla Ibarretxe", El Periódico

"El pla d'Ibarretxe s'aprova contra pronòstic gràcies a l'esquerra abertzale", El Punt

"Ibarretxe logra aprobar su plan gracias a los votos de Batasuna", El País

"Tres votos de la ilegal Batasuna ponen en marcha el plan secesionista de Ibarretxe", El Mundo

"ETA presta sus votos a Ibarretxe para que plantee un desafío al Estado", ABC

"Aprobado el Plan Ibarreche con el apoyo del partido de ETA", La Razón

14.01.2005

"Zapatero advierte a Ibarretxe que jamás aplicará su plan", La Vanguardia

"Zapatero i Ibarretxe mantenen el pols després de quatre hores", Avui

"Un frontó", El Periódico

"Ibarretxe topa amb el no rotund de Zapatero", El Punt

"Zapatero reafirma a Ibarretxe que su plan nunca se aprobará ni se aplicará", El País

"Callejón sin salida", El Mundo

"Zapatero recibe a Ibarretxe con media sonrisa y lo despacha con un no rotundo", ABC

"Ibarreche amenaza con un referéndum ilegal tras negarse el Gobierno a negociar su plan", La Razón

02.02.2005

"El Congreso rechaza el plan Ibarretxe y apela al diálogo", La Vanguardia

"Xoc amb diàleg", Avui

"Frenada a Ibarretxe", El Periódico

"Zapatero rebutja el pla Ibarretxe però es desmarca del radicalisme del PP", El Punt

"El Congreso dice no a Ibarretxe", El País

"El Congreso rechaza el plan Ibarretxe pero Zapatero da alas a los nacionalistas", El Mundo

"Zapatero abre una puerta a Ibarretxe que Rajoy tilda de afán arcangélico", ABC

"La soberanía nacional rechaza el plan", La Razón

Principals titulars d'editorial

21.12.2004

"Elocuente votación", El Correo

"Coherencia para lo bueno y para lo malo", Gara

22.12.2004

"La pelota de Batasuna", Deia

31.12.2004

"Golpe al plan", La Vanguardia
"Pla Ibarretxe: l'hora de la veritat", Avui
"Entre foc i les brases", El Punt
"Jugar con fuego", El País
"Ibarretxe y ETA retan al Estado, Zapatero tiene que defenderlo", El Mundo
"La hora de la firmeza", ABC
"Con el apoyo de ETA", La Razón
"Crece la amenaza secesionista", Expansión
"Jaque a la Constitución", La Gaceta de los Negocios

02.01.2005

"El Gobierno debe impugnar el Plan Ibarretxe ante el TC", El Mundo
"Recurrir al Constitucional", La Razón

03.01.2005

"Frenar Ibarretxe", El Periódico

04.01.2005

"Pla Ibarretxe: les formes i el fons", Avui
"Ni una sola concesión política", La Razón

05.01.2005

"Molt pla, poc diàleg", El Periódico
"El pla Ibarretxe inicia un llarg procés que reclama diàleg", El Punt
"Una respuesta a la altura del desafío", El País
"Si Ibarretxe se empeña, algun dia tendrá lo que predica", El Mundo
"¿Y si no a tortas?", ABC
"Cuestión de soberanía", La Razón

11.01.2005

"ETA marca a Ibarreche", La Razón

14.01.2005

"Rechazo al plan", El Correo

01.02.2005

"Debate histórico", La Vanguardia
"El Plan Ibarretxe, una imposición de la inmensa minoría", El Mundo
"Ibarretxe, en el Congreso", ABC
"Mitín nacionalista en Madrid", La Razón

02.02.2005

"Un debate abierto", La Vanguardia
"Xoc i diàleg (amb condicions)", Avui
"Un rebuig a Ibarretxe, una invitació a Euskadi", El Periódico
"Un rebuig al pla d'Ibarretxe que deixa portes obertes al futur", El Punt
"Respuesta democrática", El País
"El fanático, el equilibrista audaz y el hombre de estado", El Mundo
"De entrada no, pero...", ABC

"Frente al plan, ley i soberanía", La Razón
"Respuesta rotunda", El Correo
"Legitimidad y mano tendida", Deia
"Imposición de la mayoría demográfica", Gara

Les eleccions amb Batsuna il·legalitzada (2005)

Principals titulars de portada

03.02.2005

"Ibarretxe convoca eleccions el 17-A", La Vanguardia
"Ibarretxe avança eleccions", Avui
"Ibarretxe avança un mes les eleccions", El Periódico
"Ibarretxe convoca eleccions per al 17 d'abril", El Punt
"Ibarretxe adelanta las elecciones vascas al 17 de abril", El País
"Ibarretxe llama a las urnas el 17 de abril para rentabilizar el no del Congreso", ABC
"Ibarreche convoca elecciones y exige a Zapatero la legalización de Batsuna", La Razón

13.04.2005

"Zapatero rebutja la il·legalització preventiva de les llistes electorals avalades per Batsuna", Avui
"El Govern no recorrerà contra la llista d'EHAK", El Periódico
"El Gobierno considera insuficientes los indicios de la Guardia Civil contra EHAK", El País
"Zapatero afirma que no puede haber ilegalización preventiva del PCTV", El Mundo

16.04.2005

"Els partits bascos tanquen campanya electoral amb la pau com a prioritat", Avui
"Rajoy acusa al PSOE de no impedir que ETA entre en el Parlamento vasco", La Razón

17.04.2005

"La lista probatasuna arroja más dudas a la cita electoral vasca", La Vanguardia
"Ibarretxe se juega su plan soberanista en las elecciones de hoy en Euskadi", El País
"ETA condiciona el resultado de las elecciones vascas de hoy, al colar un nuevo brazo político", ABC

18.04.2005

"El fuerte retroceso del PNV acaba con el plan Ibarretxe", La Vanguardia
"Dilema per a Ibarretxe", Avui
"Les urnes forcen el diàleg a Euskadi", El Periódico
"Victòria insuficient d'Ibarretxe per tirar endavant el seu pla", El Punt
"Ibarretxe pierde cuatro escaños y su plan soberanista queda condenado al fracaso", El País
"Ibarretxe, en manos de Batasuna", El Mundo
"El descalabro de Ibarretxe le obliga a elegir entre el PSE y los aliados de ETA", ABC
"El plan Ibarreche castiga al PNV", La Razón

17.05.2005

"El empate entre PNV y PSE bloquea la elección del Parlamento vasco", La Vanguardia
"L'abstenció d'EHAK bloqueja l'elecció del president del nou Parlament basc", Avui
"El voto en blanco de EHAK bloquea la Cámara vasca", El País

Principals titulars d'editorial

03.02.2005

"Planes electorales", La Vanguardia
"La decisió més sensata", Avui
"La marcha de Ibarretxe", El País
"En las elecciones de Ibarretxe, quien más se la juega es Zapatero", El Mundo

01.04.2005

"Incerteses basques", Avui
"Elecciones sense totes les opcions", El Punt
"Batasuna podria haber colado una segunda lista blanca", El Mundo
"Elecciones sin libertad", La Razón

02.04.2005

"La tercera lista", La Vanguardia
"Passos cap a la pau al País Basc", El Punt
"Lo que está en juego", El País
"Gobierno y fiscal tienen que actuar contra la lista del PCTV", El Mundo
"La lista durmiente entra en campaña", ABC

05.04.2005

"L'Estat i les autonomies", El Periódico

08.04.2005

"Pacte estable a Euskadi", El Periódico
"La contradicción insalvable de Ibarretxe", El Mundo

09.04.2005

"Firmeza contra la nueva Batasuna", El Mundo

10.04.2005

"Batasuna tindrà llista", El Periódico
"En el filo de la mayoría", El País
"Zapatero también tiene plan", ABC

11.04.2005

"Foto fija con matices", La Vanguardia
"El factor PCTB", El Punt
"Batasuna-PCTV: una situación embarazosa para el Gobierno", El Mundo

12.04.2005

"El Gobierno debe informar al Pacto Antiterrorista sobre la lista oculta", El Mundo

13.04.2005

"No s'impugna EHAK", El Periódico
"Tierras vascas", El País
"El gobierno debería haber impulsado que decidiera la justicia", El Mundo
"Que decida la justicia", ABC

14.04.2005

"El Plan B de Batasuna", La Razón

18.04.2005

"Un nuevo comienzo", La Vanguardia
"El dilema (o trilema) d'Ibarretxe", Avui
"Euskadi força el diàleg i enterra el pla Ibarretxe", El Periódico
"Los vascos se cuentan a sí mismos", El País
"Peligrosa carambola", El Mundo
"País Vasco: incógnitas tras el fracaso de Ibarretxe", ABC
"Fracasa el plan", La Razón
"Plan fracasado" i "Plan sin futuro", El Correo
"Los vascos piden diálogo", Deia
"Un parlamento sin horizontes definido", Gara

19.04.2005

"Todos a negociar", La Vanguardia
"Agredolça ressaca basca", El Periódico
"La gran responsabilitat del PNB i del PSE", El Punt
"Tierras roturadas", El País
"Zapatero pone a Ibarretxe entre la espada y la pared", El Mundo

20.04.2005

"Cuando la victoria del diálogo pasa por la derrota de la legalidad", El Mundo

06.05.2005

"Se mueven piezas del rompecabezas", Gara

24.05.2005

"El PNV y las instituciones vascas, en manos del PCTV", El Mundo

La proposta de diàleg amb ETA (2005)

Principals titulars de portada

15.01.2005

“Un canvi d’escenari”, *El Periódico*

16.01.2005

“Zapatero acepta hablar con Batasuna si condena a ETA”, *La Vanguardia*

“Optimisme per Euskadi”, *El Periódico*

“Zapatero promete esfuerzos por la paz si Otegi condena la violencia”, *El Mundo*

“Zapatero, dispuesto a escuchar a la ilegal Batasuna si cesa el ruido de las bombas”, *ABC*

“Zapatero sólo hablará con Batasuna si condena la violencia y hay tregua de ETA”, *La Razón*

17.01.2005

“ETA pide diálogo y el Gobierno exige que deje antes las armas”, *La Vanguardia*

“ETA avala la propuesta de Batasuna de deixar el protagonisme als partits”, *Avui*

“El Govern pensa que ETA anunciarà una nova treva”, *El Periódico*

“ETA avala la proposta de Batasuna i està disposada a participar en un procés polític”, *El Punt*

“El Gobierno sólo espera que ETA entregue las armas”, *El País*

“PSOE y PP cierran filas contra la oferta de ETA y le exigen entregar las armas”, *ABC*

“ETA dice que la lucha armada no tendrá fin hasta la independencia”, *La Razón*

19.01.2005

“ETA responde a la esperanza de tregua con un coche bomba”, *La Vanguardia*

“ETA fa esclatar un cotxe bomba enmig del debat sobre una possible treva”, *Avui*

“ETA recuerda que no hi ha treva encara”, *El Periódico*

“ETA atempta tres dies després d’oferir diàleg”, *El Punt*

“ETA hace estallar en Getxo un coche con 40 kilos de explosivo”, *El País*

“ETA exhibe ante Zapatero su talante asesino con un atentado en Getxo”, *El Mundo*

“Otegi avisa que el conflicto sigue y ETA lo ratifica con un coche bomba”, *ABC*

“ETA intenta forzar la negociación con el Gobierno con un coche bomba en Guecho”, *La Razón*

20.01.2005

“Zapatero intentará negociar amb ETA si hi ha una mínima oportunitat d’èxit”, *Avui*

24.01.2005

"El PSOE veu la mà dels durs del PP al darrere de l'agressió a Bono", Avui
"El Govern denuncia fins partidistes en les esbracades a Bono", El Periódico
"El Gobierno cita a las víctimas para evitar su manipulación con fines partidistas", El País

05.05.2005

"Zapatero e Ibarretxe abren una etapa con el fin de ETA como horizonte", La Vanguardia
"Zapatero acepta negociar a oscuras con Ibarretxe el futuro del País Vasco", El Mundo
"Zapatero e Ibarretxe: pacto de silencio", La Razón

06.05.2005

"Zapatero e Ibarretxe abren una etapa con el fin de ETA como horizonte", La Vanguardia
"Zapatero i Ibarretxe comencen de zero", El Periódico
"Ibarretxe se olvida de su plan pero plantea la negociación con ETA", El Mundo
"Zapatero e Ibarretxe abren un proceso secreto de paz que arrincona el pacto antiterrorista", ABC
"Zapatero se alía con Ibarretxe para abrir un diálogo por la paz que incluye a Batasuna", La Razón

08.05.2005

"Zapatero creu que ETA ha declarat una treva tàctica", El Periódico

10.05.2005

"Zapatero busca al Congreso su apoyo para temptejar ETA", El Periódico

12.05.2005

"Zapatero y Rajoy expresan un desacuerdo radical en todo", La Vanguardia
"Zapatero ofereix un pacte sobre el final d'ETA", El Periódico
"Rajoy niega a Zapatero el apoyo del PP a la política antiterrorista del Gobierno", El País
"La vía para acabar con ETA destruye los últimos puentes entre Gobierno y PP", ABC
"Rajoy acusa a Zapatero de traicionar a los muertos y reactivar a ETA", La Razón

14.05.2005

"El PSOE pide apoyo al Congreso para el diálogo con ETA si deja las armas", El País
"El PSOE presenta una moción para negociar con ETA si deja las armas", El Mundo
"Zapatero pide al Congreso el aval para dialogar con ETA", La Razón

17.05.2005

“El PP rebutja ratificar amb el PSOE el pacte anti-ETA”, *El Periódico*
“El PSOE quiere dejar aislado hoy al PP en su rechazo al diálogo con ETA”,
ABC
“No en mi nombre”, *La Razón*

18.05.2005

“El Congreso avala el diálogo con ETA sin los votos del PP”, *La Vanguardia*
“El Congreso avala el diàleg amb ETA un cop hagi abandonat les armes”, *Avui*
“El Parlament dóna via lliure a parlar amb ETA”, *El Periódico*
“Tots els grups excepte el PP avalen al Congrés l’obertura del diàleg amb
ETA”, *El Punt*
“El Congreso respalda el diálogo con ETA si abandona las armas”, *El País*
“El PSOE rompe el pacto y aprueba con las minorías dialogar con ETA”, *El
Mundo*
“El PP mantiene en solitario la postura de firmeza ante ETA”, *La Razón*

05.06.2005

“Multitudinaria manifestación en Madrid contra el diálogo con ETA”, *La
Vanguardia*
“Prova de força del PP”, *Avui*
“Gran manifestació a Madrid en contra del diàleg amb ETA”, *El Periódico*
“Cientos de miles de personas exigen al Gobierno que no dialogue con ETA”,
El País
“Cientos de miles de manifestantes piden que no se negocie con ETA”, *El
Mundo*
“Una marea contra Zapatero”, *ABC*
“Las víctimas de ETA se hacen oír”, *La Razón*

06.06.2005

“Zapatero proclama su respeto por las protestas contra el diálogo con ETA”, *La
Vanguardia*
“Zapatero escolta amb respecte els que no volen diàleg amb ETA”, *El Periódico*
“El PP exige que se oiga el clamor de las víctimas y Zapatero dice que las
respeto”, *El Mundo*
“Zapatero respeta la manifestación pero no variará su política hacia ETA”, *ABC*

Principals titulars d’editorial**16.01.2005**

“Oportunidades que hay que aprovechar”, *Gara*

17.01.2005

“Oportunidades que hay que aprovechar”, *Deia*
“Añagaza terrorista”, *El Correo*

07.03.2005

“El plan López, otro escollo entre el PSE y PP”, *Deia*

12.05.2005

“Tensió bàsicament bipolar”, *Avui*

“Perillós retorn dels bons espanyols i l'anti-Espanya”, *El Periódico*

“Entre la caricatura i el triomfalisme”, *El Punt*

“Rajoy rompe”, *El País*

“Un Debate implacable que aleja todavía más a Zapatero y Rajoy”, *El Mundo*

“Un Debate que siembra nuevas dudas”, *ABC*

“Rajoy desenmascara a Zapatero”, *La Razón*

13.05.2005

“El PP trenca amb tots”, *El Periódico*

“De la necesidad, virtud”, *El País*

14.05.2005

“Fractura antiterrorista”, *Avui*

“Una moción innecesaria que solo favorece al enemigo”, *El Mundo*

“Negociar con ETA”, *La Razón*

15.05.2005

“Ante la negociación”, *El País*

“La rendición del Parlamento”, *La Razón*

18.05.2005

“El nuevo consenso”, *La Vanguardia*

“Només es desmarca el PP”, *El Periódico*

19.05.2005

“Dialogar amb ETA”, *Avui*

“Alianza reforzada”, *El País*

20.05.2005

“La verdad por delante”, *ABC*

De l'alto el foc permanent a l'atemptat d'ETA a la T4 (2006)

Principals titulars de portada

23.03.2006

"Cautela y esperanza ante el alto el fuego permanente de ETA", La Vanguardia

"Una finestra a l'esperança", Avui

"Esperança. ETA declara un alto el foc permanent", El Periódico

"Ruta cap a la pau", El Punt

"ETA anuncia un alto el fuego permanente", El País

"ETA declara un alto el fuego permanente para conseguir la autodeterminación", El Mundo

"ETA declara un alto el fuego permanente para impulsar la autodeterminación", ABC

"Alto el fuego de ETA", La Razón

"El Gobierno advierte a ETA de que sólo negociará si prueba la ausencia de violencia", El Correo

"Alto el foc permanent d'ETA", Diari de Girona

"La hora de las palabras", Diari de Tarragona

"Alto el foc d'ETA", Regió7

"Alto el foc", Segre

"Alto el fuego de ETA", La Mañana

"Alegría y cautela tras el comunicado de ETA", Diari de Sabadell

"Una oportunidad para la paz", Diari de Terrassa

"ETA anuncia un alto el fuego permanente sin renunciar a nada", La Gaceta de Los Negocios

"Los empresarios vascos acogen con cautela el alto el fuego de ETA", El Economista

"ETA da un paso hacia su fin", 20 Minutos

"Alto el fuego", Metro

"Ojalá nos dejen en PAZ", Què!

"Esperanza y cautela por el proceso de paz", Adn

20.05.2006

"La mayoría de los españoles no se fía del alto el fuego de ETA", El Mundo

"La mitad de los españoles piensa que esta tregua de ETA no traerá la paz", ABC

"La mayoría de los españoles no se cree la tregua de ETA", La Razón

"Otegi anuncia nuevos compromisos para favorecer la creación de una mesa de partidos", El Correo

01.06.2006

"Zapatero sugiere que el diálogo político se puede abrir antes de que haya paz", La Vanguardia

"Zapatero dona via lliure al diàleg entre partits sobre el procés de pau a Euskadi", Avui

"Zapatero acelera i recolza parlar ara amb Batasuna", El Periódico

"Zapatero avala que la negociación entre partidos sea paralela al diálogo con ETA", El País

"Zapatero incumple su palabra y autoriza una negociación política con Batasuna", El Mundo

"Zapatero negociará con Batasuna aunque continúe el terrorismo", La Razón

"Zapatero aclara que el PSE sólo se reunirá con Batasuna para pedirle que condene la violencia", El Correo

02.06.2006

"Rajoy acusa Zapatero de ceder al chantaje de ETA y el Gobierno le dice que daña el proceso", El Correo

07.06.2006

"Quiebra total entre Zapatero y Rajoy por el proceso de paz", La Vanguardia

"Rajoy consume la ruptura", Avui

"Rajoy trenca tots els ponts amb Zapatero", El Periódico

"El PP planta el procés de pau", El Punt

"Rajoy rompe con el Gobierno y retira su apoyo al proceso para el fin de ETA", El País

"Rajoy rompe toda relación con el Gobierno por claudicar ante ETA", ABC

"El PP rompe con el Gobierno por la legalización de Batasuna", La Razón

"Ruptura total", Adn

11.06.2006

"Espanya no es rendeix", Avui

"Cientos de miles de personas rechazan el diálogo con ETA", El País

"Una enorme multitud exige firmeza ante ETA y que se investigue el 11-M", El Mundo

"Una masiva concentración popular en Madrid sale al paso del diálogo con ETA", ABC

"Cuarta marea humana de las víctimas contra la negociación con ETA", La Razón

"El PSOE acusa al PP de querer hacer descarrilar el proceso abierto con la tregua", El Correo

30.06.2006

"Zapatero abre el diálogo con ETA", La Vanguardia

"Arrenca el diàleg", Avui

"La pau és el camí", El Periódico

"Zapatero anuncia l'inici del diàleg amb ETA", El Punt

"El diálogo con ETA arranca sin el PP", El País

"Zapatero une el diálogo con ETA a la promesa de respetar la decisión de los vascos", El Mundo

"Zapatero inicia el diálogo con ETA según el plan que anunció Batasuna", ABC

"Zapatero promete acatar lo que decidan los ciudadanos vascos", La Razón

"El Gobierno reitera que respetará la legalidad y confía en que el PP se unirá al proceso", El Correo

"Zapatero anuncia l'inici del diàleg amb ETA", Diari de Girona

"El Gobierno español abre el diálogo con ETA", Diari de Tarragona

"Zapatero obre el diàleg amb ETA", Segre

"Zapatero abre el diálogo con ETA sin precio político", La Mañana

“ZP abre el diálogo con ETA y asegura que no pagará precio político”, 20 Minutos

“Zapatero anuncia el diálogo con ETA”, Adn

06.07.2006

“Garzón dona via lliure a la reunió PSE-Batasuna”, El Periódico

“Garzón permite la reunión entre Batasuna y los socialistas vascos”, El País

“El juez Garzón permite que el PSE celebre la reunión con Batasuna”, La Razón

“Garzón se desmarca de Marlaska y permite la reunión con HB”, La Gaceta de Los Negocios

“Otegi cree histórica la reunión con el PSE y López exige a Batasuna volver a la legalidad”, El Correo

07.07.2006

“El primer diálogo público”, La Vanguardia

“Contudent suport al diàleg Govern-ETA”, El Periódico

“El PSE comunica a Batasuna que para hablar de política deberá legalizarse”, El País

“El PSOE se reúne con la ilegal Batasuna prometiendo que no lo volverá a hacer”, El Mundo

“El PSOE insta a Batasuna a legalizarse si quiere hablar de autodeterminación”, ABC

“El PSOE facilita el regreso de Batasuna a la política sin que condene la violencia”, La Razón

“Diálogo histórico”, La Mañana

26.10.2006

“Zapatero adverteix ETA. El robatori de les armes tindrà conseqüències”, El Periódico

“Zapatero advierte a ETA que el robo de armas es grave y tendrá consecuencias”, El País

“Zapatero asume por primera vez que el proceso está en crisis”, La Razón

27.10.2006

“El Gobierno considera que el proceso de paz entra en un bache”, La Vanguardia

“El Gobierno medita si suspende el proceso de paz tras el robo de ETA”, El País

26.11.2006

“La marcha de víctimas de ETA exige la dimisión de Zapatero”, La Vanguardia

“El PP intensifica amb una altra manifestació la pressió contra Zapatero”, Avui

“Zapatero talla els dubtes del PSOE sobre la treva”, El Periódico

“Más de 120.000 personas se manifiestan en Madrid contra el diálogo con ETA”, El País

“Una gran multitud pide por quinta vez a Zapatero que no se rinda”, El Mundo

“Multitudinario clamor frente al proceso”, ABC

“Cerca de un millón de personas contra la paz de ETA”, La Razón

30.11.2006

"Golpe policial a ETA ante la crisis del proceso de paz", La Vanguardia

"ETA amenaça amb més kale borroka", Avui

"Detinguda a França la direcció de l'aparell logístic d'ETA", El Periódico

"Detenidos en Francia el jefe y dos miembros del aparato logístico de ETA", El País

"La policía francesa desarticula el aparato logístico de ETA", La Razón

21.12.2006

"El Gobierno prevé avances de calado con ETA en dos meses", La Vanguardia

"Diàleg obert", Avui

"Un contacte amb ETA dóna una altra oportunitat a la pau", El Periódico

"Rubalcaba ni confirma ni desmenteix la primera reunió entre el govern i ETA", El Punt

"Enviados del Gobierno y ETA mantienen vivo el proceso de paz sin lograr avances", El País

"El Gobierno no niega una reunión en la que ETA le aseguró que sigue en tregua", El Mundo

"El Gobierno y ETA se dan una prórroga en el peor momento del proceso", ABC

"El Gobierno espera un gesto de ETA de apoyo al proceso y proyecta otro contacto", La Razón

"El Gobierno espera que la reunión con ETA pueda dar frutos en dos meses", El Correo

"El Gobierno acercará a seis etarras al País Vasco", Adn

25.12.2006

"El Rey pide unidad ante el reto de acabar con ETA", La Vanguardia

"La policia torna a estar en alerta per un hipotètic retorn d'ETA", Avui

"El Rey apela al deber de todos los partidos de unirse para el fin de ETA", El País

"El Rey dice que la unidad y la cohesión son un deber para poner fin al terrorismo", El Mundo

"El Rey pide sosiego y consenso en un momento de gran tensión entre PP y PSOE", ABC

"El rey cita la Constitución y la reconciliación como claves del progreso español", La Razón

31.12.2006

"ETA rompe la tregua y desafía a Zapatero", La Vanguardia

"Bomba a la treva", Avui

"ETA fa volar la treva", El Periódico

"Bomba d'ETA al procés de pau", El Punt

"ETA revienta el alto el fuego", El País

"Zapatero se limita a suspender el diálogo tras el gravísimo atentado de ETA", El Mundo

"Zapatero suspende pero no rompe el proceso pese al golpe mortal de ETA", ABC

"ETA dinamita el proceso", La Razón

“ETA trenca l’alto el foc esclatant 200 quilos d’explosiu a Barajas”, *Diari de Girona*

“ETA rompe la paz”, *La Mañana*

“Un atemptat a Madrid atura el procés de pau”, *Regió7*

“ETA dinamita la treva”, *Segre*

02.01.2007

“El Gobierno endurecerá el discurso contra ETA ante la presión del PP”, *La Vanguardia*

“Interior dóna per morts els dos desapareguts de Barajas”, *Avui*

“El Govern dóna ara per trencat el procés de pau”, *El Periódico*

“L’atemptat d’ETA a Madrid deixa 40.000 tones de runa”, *El Punt*

“Zapatero da por liquidado el proceso de paz tras el atentado de ETA”, *El País*

“Al menos seis etarras participaron en el atentado de la T-4 de Barajas”, *El Mundo*

“ETA entierra en la zona cero de Barajas todo argumento para negociar”, *ABC*

“Zapatero desoyó los avisos de la policía sobre un atentado de ETA”, *La Gaceta de Los Negocios*

“Rubalcaba responde al PP que el proceso está roto, liquidado y acabado tras el atentado de ETA”, *El Correo*

“El atentado le cambia el paso al Gobierno”, *20 Minutos*

“Sin rastro de las víctimas de ETA”, *Adn*

“Esperanza rota”, *Què!*

09.01.2007

“ETA asegura que el alto el fuego permanente sigue vigente y reivindica el atentado de Barajas”, *El Correo*

Principals titulars d’editorial

23.03.2006

“Principio del fin”, *La Vanguardia*

“ETA mou la fitxa”, *Avui*

“Una oportunitat històrica”, *El Periódico*

“Un pas imprescindible”, *El Punt*

“Oportunidad inédita”, *El País*

“Un texto y un contexto que inspiran más preocupación que esperanza”, *El Mundo*

“Sin precio político”, *ABC*

“Entre la cautela y el escepticismo”, *La Razón*

“Esperanza y cautela”, *El Correo*

“Ilusión y prudencia”, *Deia*

“La hora de la responsabilidad y de los hechos”, *Gara*

“Davant l’anunci de treva permanent d’ETA”, *Diari de Girona*

“El principio del fin de ETA”, *La Mañana*

“El camí és dur, però hi ha camí”, *Regió7*

“Dia per a l’esperança”, *Segre*

“La hora de las palabras”, *Diari de Tarragona*

“El principio...”, *Diari de Terrassa*

20.04.2006

"Batasuna debe repudiar la violencia, ETA debe entregar las armas", El Mundo

21.04.2006

"Claridad con Navarra", El Mundo

25.04.2006

"Cops al procés de pau", El Periódico

"La realidad se impone a los deseos", El Mundo

"Prudència i paciència", Segre

26.04.2006

"Tothom vol la pau al País Basc?", Avui

10.05.2006

"Nova Batasuna?", Avui

"Pas en la bona direcció", El Periódico

01.06.2006

"El trance de Batasuna", El Correo

02.06.2006

"Apuesta por la distensión", Deia

"La sección 14 y la Audiencia Nacional", Gara

10.06.2006

"Resolución infundada", Deia

13.06.2006

"La Ertzaintza sigue colaborando con la Audiencia Nacional", Gara

17.06.2006

"Los poderes del juez Marlaska", Deia

21.06.2006

"¿Es ésta la aportación de Madrid y París?", Gara

26.06.2006

"Las imágenes que arroja el espejo", Gara

30.06.2006

"Un paso decisivo", El Correo

"Hora de trabajar en Euskal Herria", Gara

11.06.2006

"Víctimas i fin del terrorismo", El Correo

05.07.2006

"Reunión bajo lupa", El País

07.07.2006

“Històrica reunió PSE-Batasuna”, *El Punt*
“Primer pas”, *Segre*

10.08.2006

“Tensant la corda al País Basc”, *El Punt*

14.08.2006

“Marxa dins de la llei”, *El Periódico*
“Normalitat democràtica al País Basc”, *El Punt*
“El pulso de Batasuna”, *El País*
“La cúpula de Batasuna sí se manifestó”, *El Mundo*
“La legalización de Batasuna”, *La Razón*

19.08.2006

“ETA denuncia el bloqueig del procés”, *Avui*
“La pau no pot ser captiva d’un joc d’estratègies”, *El Punt*
“ETA marca territorio”, *El País*
“ETA da otra vuelta de tuerca al Gobierno”, *El Mundo*
“En un callejón sin salida”, *ABC*
“El parte de ETA”, *La Razón*

20.08.2006

“La respuesta de Zapatero evidencia un pulso entre ETA i el Gobierno”, *El Mundo*
“Los compromisos con ETA”, *La Razón*

07.09.2006

“El procés de pau, per la corda fluixa”, *El Punt*

14.09.2006

“¿Dónde estamos?”, *El País*

23.09.2006

“Preocupant paràlisi sis mesos després de l’anunci de la treva”, *El Punt*

09.11.2006

“Procés en perill”, *El Periódico*

21.12.2006

“Límites democráticos”, *El Correo*

28.12.2006

“Hechos contra palabras ante ETA”, *Deia*

31.12.2006

"Proceso roto", La Vanguardia

"I el castell de cartes s'ensorra", Avui

"Davant el terror, unitat democràtica", El Periódico

"Cop dur d'ETA a un procés de pau que queda en suspens", El Punt

"ETA tiene la culpa", El País

"¿Aprenderá alguna vez la lección este presidente irresponsable?", El Mundo

"El fin de un falso proceso", ABC

"Derrotar a ETA y punto", La Razón

"Proceso roto", El Correo

"ETA trenca l'alto el foc", Diari de Girona

"La paz, herida de muerte", La Mañana

"Violència o diàleg", Regió7

"ETA trenca la baralla", Segre

02.01.2007

"¿Cuándo piensa romper con ETA, señor Presidente?", La Razón

"Esperanzas vanas", El Correo

03.01.2007

"Nuevas condiciones", Deia

"Todo menos asumir responsabilidades", Gara

09.01.2007

"Un pas insuficient de Batasuna", El Periódico

"Hechos y palabras", El Correo

"Compromisos multilaterales", Gara

Titular de notícia**26.06.2006**

"La represión se ha disparado en 90 días de alto el fuego de ETA", Gara

La Teoría de la conspiración i el macro-judici per l'11-M (2007)

Principals titulars de portada

15.02.2007

"El 11-M, a juicio", La Vanguardia

"La matanza islamista de l'11-M arriba a juicio", El Periódico

"Arranca el juicio por la mayor matanza del terrorismo islamista en Europa", El País

"La Goma 2 ECO incautada a Trashorras en 2001 tenía DNT como la del 11-M", ABC

"11-M: tres años después persisten las dudas sobre los autores y el explosivo", La Razón

"El juicio por la masacre del 11-M arranca hoy, en el momento e mayor tensión política y social", Deia

17.02.2007

"Un acusado del 11-M ridiculiza la teoría que implica a ETA", La Vanguardia

"Fracasa el primer intento de vincular a ETA con el 11-M en la vista oral", El País

"11-M: Uno de los principales implicados niega la implicación de ETA", Deia

15.03.2007

"El juicio del 11-M desmonta la teoría de la conspiración", La Vanguardia

"El testimonio de Manzano desacredita las pruebas clave de la versión oficial del 11-M", El Mundo

12.04.2007

"La policia desmunta la teoria de la conspiració d'Aznar per a l'11- M", Avui

"Els caps policials de l'11-M posen de manifest les falsedats d'Acebes", El Periódico

"Acebes va saber el mateix 11-M que la massacre de Madrid no era obra d'ETA", El Punt

"Los jefes policiales en la época del PP dejan a Acebes en evidencia ante el juez", El País

"El policía que vivía en Leganés junto a los islamistas era experto en vigilancia" / "La cúpula policial del PP no recibió informaciones clave de sus subordinados", El Mundo

"Los mandos policiales descartaron el titadyne la misma tarde del 11-M", ABC

"Los ex mandos policiales difieren sobre cuándo se descartó a ETA", La Razón

01.11.2007

"Caso cerrado", La Vanguardia

"11-M: ni ETA ni L'Egipci", Avui

"La sentència de l'11-M descarta ETA i enterra la teoria de la conspiració", El Punt

"La sentencia del 11-M confirma la autoría islamista y descarta a ETA", El País

"Absueltos los cerebros del 11-M", El Mundo

"Fueron sólo los islamistas", ABC

"11-M: ni ETA, ni Irak", La Razón
"Los asesinos condenados... y la conspiración hundida", Público
"El fallo del 11-M descarta la autoría de ETA y desmonta la teoría de la conspiración", Deia
"El 11-M, sin autores intelectuales", Expansión
"La sentencia del 11-M descarta cualquier implicación de ETA", Cinco Días
"11-M, caso cerrado", La Gaceta de Los Negocios
"El tribunal només condemna a penes de milers d'anys tres dels 29 acusats per l'11-M", Diari de Girona
"Condenados", Diari de Tarragona
"La sentència de l'11-M condemna els islamistes i descarta ETA", Segre
"El acusado de planear el 11-M absuelto por falta de pruebas", La Mañana
"El jutge de l'11-M absol un dels principals acusats, però desmunta la tesi del complot", Regió7

02.11.2007

"Garzón nega que l'11-M tingués més cervells", El Periódico
"Rubalcaba reta a Rajoy a que repita con él: ETA no ha sido", Deia

Principals titulars d'editorial

15.02.2007

"11-M, el judici que ens espera", El Periódico
"Tres falacias oficialistas sobre el informe de los explosivos", El Mundo
"Pasar página del 11-M", La Mañana
"Tres años de manipulación", Deia

15.03.2007

"Els testimonis confirmen la investigació", Avui
"Un testimoni que socava el castillo de naipes del sumario", El Mundo

12.04.2007

"¿De cuántas cosas más no se enteró la cúpula policial del PP?", El Mundo

13.04.2007

"Les mentides de l'11-M", Segre

17.05.2007

"Varapalo científico a la versión oficial del 11-M", El Mundo
"Certezas y dudas del informe pericial", ABC

01.11.2007

"La sentencia del 11-M", La Vanguardia
"Una sentència que no tanca l'especulació", Avui
"La justicia s'alça per damunt del soroll", El Periódico
"El fin de la infamia", El País
"El final del principio en la investigación del 11-M", El Mundo
"11-M, conspiració islamista contra España", ABC
"11-M: el valor de la Justicia", La Razón
"La verdad del 11-M", Deia
"La verdad del 11-M", El Correo

"La sentencia del 11-M desvela lo ya sabido", Gara
"Atemptats de l'11-M: la sentència més esperada", Regió7
"Resolució final del 11-M", Diari de Tarragona
"La sentència més esperada", Diari de Girona
"La sentència de l'11-M", Segre

02.11.2007

"El PP torna a recórrer a l'11-M", El Periódico
"¿Conspira también la gran prensa mundial contra la versión oficial del 11-M?", El Mundo
"Polémica indecente", Deia
"El PSOE vuelve al 13-M", La Razón
"Rentabilidad política", La Mañana

03.11.2007

"I la bronca continua...", Avui
"Vuelta al presidente", ABC
"Sentencia", Diari de Sabadell

04.11.2007

"Acatar la sentencia no significa enterrar el 11-M", El Mundo

05.11.2007

"Rajoy concreta", La Vanguardia
"L'assignatura segueix pendent", El Periódico
"Zapatero, la sentencia y el último agujero negro del 11-M", El Mundo

07.11.2007

"La soledad del PP después de la sentencia", El Periódico
"¿Por qué se rinde la Fiscalía?", El Mundo
"El 11-M, camino del Supremo", ABC

08.11.2007

"El PSOE busca un pretexto para atizar al PP con el 11-M", El Mundo
"Aznar, erre que erre", Diari de Tarragona

09.11.2007

"El Gobierno sigue obsesionado con Aznar", El Mundo

10.11.2007

"A falta de discurs, atacs al rival", Avui

La propuesta de referèndum del lehendakari i la sentència del TC (2008)

Principals titulars de portada

10.05.2008

"Ibarretxe se planta", La Vanguardia

"Ibarretxe exige ahora lo mismo que el Gobierno le ofreció a ETA", El Mundo

"Ibarretxe incita a Zapatero a volver al diálogo con ETA. El lehendakari marca la reunión con sus objetivos secesionistas", La Razón

"El PSOE niega posibilidad alguna de acuerdo a la propuesta de Ibarretxe", Deia

"Ibarretxe abre la carrera hacia las urnas con una propuesta que Zapatero juzga inasumible", El Correo

21.05.2008

"Ibarretxe dice que Zapatero se enroca por negarle lo mismo que ofreció a ETA", El Mundo

"El decepcionante portazo de Zapatero abre la vía de la consulta", Deia

"Ibarretxe vuelve a chocar con Zapatero y abre su pulso electoral con Patxi López", El Correo

"Zapatero e Ibarretxe se cruzan reproches de electoralismo", Gara

29.05.2008

"Ibarretxe busca el apoyo radical para su referéndum", La Vanguardia

"Zapatero frena en seco el plan de Ibarretxe para hacer el referéndum", El País

"Ibarretxe tira pel dret", Avui

"Ibarretxe copia en su papeleta ilegal las propuestas de Zapatero a ETA", El Mundo

"Ibarretxe prepara su consulta a la medida de ETA y el PCTV", ABC

"Ibarretxe desafía al Estado con su consulta ilegal", La Razón

"Ibarretxe lanza su consulta", Público

"La sociedad tiene la palabra", Deia

"Ibarretxe lanza una consulta que busca los votos de EHAK", El Correo

"El tripartito no tiene acordado cómo responder al anunciado veto de Madrid a la consulta", Gara

"Ibarretxe lanza su consulta", Adn

"Ibarretxe exhibe su referéndum", Metro

"La consulta de Ibarretxe, un desafío al Estado. Vaya papeleta", Què!

30.05.2008

"Carod avala la consulta prevista per Ibarretxe", Avui

"Ibarretxe entrega el projecte de llei de consulta i Carod li dóna suport", El Punt Barcelona

"Ibarretxe convocará su consulta ilegal sin la autorización del Estado", La Razón

"Ibarretxe juega con su ley para esquivar el permiso del Gobierno", Què!

28.06.2008

"Ibarretxe logra aprobar su plan", La Vanguardia
"Zapatero: Ibarretxe no puede poner urnas. No habrá consulta", El País
"Vitòria i Madrid topen per la consulta d'Ibarretxe", Avui
"Ibarretxe rompe la baraja", El Mundo
"ETA apoya la consulta ilegal de Ibarretxe porque es la llave del proceso", ABC
"Ibarretxe saca adelante su consulta secesionista con el voto proetarra", La Razón
"El Gobierno vasco asume que no habrá consulta", Público
"El Parlamento aprueba la consulta que Zapatero ya sitúa en el constitucional", Deia
"Una consulta condenada al fracaso parte en dos al Parlamento vasco", El Correo
"La Cámara de Gasteiz aprueba una consulta sin defensa ante el recurso del Estado español", Gara

29.06.2008

"El PNV desafía a Zapatero y al TC y dice que el referéndum se hará aunque lo prohíba la Justicia", La Razón
"El PNV emplaza a Zapatero a no suspender la consulta y a dialogar con honestidad", Deia
"El PNV se prepara para una confrontación abierta con Zapatero", El Correo
"Rubalcaba teme que ETA se vea legitimada por el veto español a la consulta", Gara

30.06.2008

"¡Por fin!", ABC
"Zapatero desoye la invitación del PNV al diálogo y se limita al discurso electoral", Deia
"Zapatero advierte al lehendakari de que nadie va a saltarse las reglas de juego", El Correo

12.09.2008

"El Tribunal Constitucional anula la consulta de Ibarretxe", La Vanguardia
"El Constitucional tomba la consulta d'Ibarretxe", El Periódico
"El Constitucional cierra la vía a toda consulta sobre autodeterminación", El País
"El TC veta, unànime, la consulta sobiranista d'Ibarretxe", Avui
"El Constitucional prohíbeix la consulta democràtica impulsada pel govern basc en declarar-la inconstitucional per unanimitat", El Punt
"El TC declara ilegal la consulta de Ibarretxe por unanimidad", El Mundo
"Ibarretxe lleva su frustración a la calla tras tumbar el TC su consulta ilegal", ABC
"El Constitucional tumba por unanimidad la consulta independentista de Ibarretxe", La Razón
"El Constitucional prohíbe la consulta de Ibarretxe", Público
"El TC califica la consulta de referéndum que busca cambiar el orden vigente", Deia
"Los tribunales avalan el Concierto y tomban la consulta de Ibarretxe", El Correo

"El TC prohíbe la consulta de Ibarretxe porque sólo el pueblo español tiene derecho a decidir", Gara

"El TC declara inconstitucional la consulta soberanista de Ibarretxe", Adn

13.09.2008

"Ibarretxe llama a los vascos a exigir en Europa lo que España les niega", Deia

"Ibarretxe dice que prohibir su consulta amenaza la democracia", El Correo

"Lakua confía a Europa el derecho a decidir tras la prohibición de la consulta", Gara

Principals titulars d'editorial

10.05.2008

"Propuesta cerrada", El Correo

21.05.2008

"Rechazo de oficio en la Moncloa", La Vanguardia

"Viatge cap enlloc d'Ibarretxe", El Periódico

"Prisionero del plan", El País

"El País Basc no es mereix aquest tracte", Avui

"Ibarretxe mantiene su pulso tras una reunión fallida de antemano", El Mundo

"Ibarretxe en La Moncloa", ABC

"Viaje a ninguna parte", La Razón

"Zapatero vuelve a decepcionar", Deia

"Ibarretxe en su callejón", El Correo

"Del acuerdo en Loiola al desacuerdo en Moncloa", Gara

"El farol de Ibarretxe y la respuesta de Zapatero", Expansión

29.05.2008

"El nou error del lehendakari", El Periódico

"La papeleta de Ibarretxe", El País

"La papeleta de Ibarretxe pasa factura a Zapatero", El Mundo

"Quien sale ganando es ETA", La Razón

"Cierra la muralla", Deia

"Lenta agonía" i "Maraña ilegal", El Correo

"Aún quedan muchos interrogantes", Gara

"La consulta-trampa del lehendakari", Expansión

"El desafío de Ibarretxe", La Gaceta de los Negocios

"L'ordre dels factors", Segre

30.05.2008

"El atolladero de Ibarretxe", La Vanguardia

"El lehendakari força la màquina", El Punt

28.06.2008

"Trámite cumplido", Deia

"Desafío consumado", El Correo

"Propuesta limitada. Ataque sin límites", Gara

29.06.2008

“La insoportable levedad de la no-consulta”, Gara

12.09.2008

“Consulta anulada”, El Correo

“El lehendakari no puede sorprenderse”, Gara

13.09.2008

“Otra derrota de Ibarretxe”, El País

“Prohibido preguntar”, Deia

“Recurso de campaña”, El Correo

15.09.2008

“El PNV no aprende la lección”, ABC

L'1 de març, el canvi de govern. Patxi López nou lehendakari (2009)

Principals titulars de portada

03.01.2009

"Elecciones el 1 de marzo", Deia

"Ibarretxe hace coincidir los comicios vascos y gallegos para anular el efecto Zapatero", El Correo español-El Pueblo vasco

"Ibarretxe anuncia que las elecciones serán el 1 de marzo", Gara

"Ibarretxe hace coincidir las elecciones vascas con las gallegas", La Vanguardia

"1-M. Ibarretxe fa coincidir les eleccions basques amb les gallegues", El Periódico

"Ibarretxe hace coincidir las elecciones vascas con las gallegas el 1 de marzo", El País

"Ibarretxe fija las elecciones vascas a la vez que las gallegas", El Mundo

"Ibarretxe adelanta los comicios al 1 de marzo para frenar el ascenso del PSE", ABC

"Ibarretxe convoca por sorpresa las elecciones vascas el mismo día que las gallegas: el 1 de marzo", La Razón

08.01.2009

"El diálogo en el banquillo", Deia

"Ibarretxe y López, en el banquillo", El Correo español-El Pueblo vasco

"Otegi sitúa el juicio de hoy como la muestra de la naturaleza antidemocrática del Estado", Gara

"Cargos del PNV harán un pasillo a Ibarretxe que se sentará en el banquillo como víctima política", El Mundo

09.01.2009

"El lehendakari busca una sentencia que avale el diálogo como vía hacia la paz", Deia

"Ibarretxe cambia su estrategia y exige ahora llevar el juicio hasta el final", El Correo español-El Pueblo vasco

"La Ley de Partidos provoca una imagen insólita y da inicio a un juicio incierto", Gara

"Ibarretxe, en el banquillo", La Vanguardia

"Ibarretxe vol ara ser jutjat per haver dialogat amb Batasuna", El Periódico

"Ibarretxe exige que le juzguen por negociar", El País

"En el banc dels acusats per haver parlat de pau a Euskadi", Avui

"El diàleg per la pau al País Basc, al banc dels acusats", El Punt

"Ibarretxe intenta ahora alargar el juicio como táctica electoral", El Mundo

"Ibarretxe busca un fallo judicial que legitime el diálogo con Batasuna y ETA", ABC

"Ibarretxe alega que frente al diálogo con Batasuna no puede haber cárcel", La Razón

"Ibarretxe saca pecho", Público

11.01.2009

“Joseba Egibar: El 1-M el PNV se enfrenta solo a la estrategia compartida por PSOE y PP”, *“D3M entra en campaña con históricos de HB y de ANV”*, *Deia*
“La izquierda radical reta a la Justicia con una plataforma contaminada por Batasuna”, *El Correo español-El Pueblo vasco*
“D3M pide apoyos para lograr un cambio y mirar al futuro”, *Gara*
“La Fiscalía intenta desactivar una llista d’històrics de Batasuna”, *Avui*

12.01.2009

“PSOE y PP tendrían mayoría para apartar al PNV del gobierno vasco”, *La Razón*

13.01.2009

“El TSJPV cierra el caso en falso”, *Deia*
“El tribunal da un varapalo a la estrategia electoral de Ibarretxe al archivar el caso”, *El Correo español-El Pueblo vasco*
“El TSJPV recurre a una cuestión técnica para dar carpetazo al juicio contra el diálogo político”, *Gara*
“El diálogo de Ibarretxe y López con Batasuna irá al Supremo”, *La Vanguardia*
“El cas Ibarretxe ja no complicarà la campanya d’Euskadi”, *El Periódico*
“El Tribunal archiva la causa abierta en plena tregua contra Ibarretxe y López”, *El País*
“El Tribunal vasco aborta el juicio a Ibarretxe y desampara a las víctimas”, *El Mundo*
“Sobreseída la causa contra Ibarretxe, López y Otegi”, *Público*

18.01.2009

“Iñigo Urkullu: PSOE y PP tienen un pacto tácito con la misma estrategia en Euskadi que en 2001”, *Deia*
“Otegi plantea confrontar con el Estado en su punto débil, el terreno político”, *Gara*
“Otegi vuelve con el apoyo de un sector marginal de ETA”, *El País*

27.01.2009

“Garzón acusa a las nuevas listas de la izquierda radical de ser marcas de ETA”, *El Correo español-El Pueblo vasco*
“Garzón emplea el todo es ETA para encarcelar a quien quiera y cerrar el paso a D3M”, *Gara*
“Garzón vincula las listas de los radicales con Batasuna y ETA”, *El País*

02.02.2009

“ETA encauzará la violencia popular para que no haya voto útil”, *El Mundo*

07.02.2009

“Garzón deja que el Supremo decida primero la validez de las listas de Askatasuna y D3M”, *El Correo español-El Pueblo vasco*
“D3M presenta al Supremo el informe de la ONU mientras el PSOE intenta quitar valor”, *Gara*
“Garzón abre la vía para que el Supremo vete las listas proetarras”, *La Razón*

09.02.2009

"El Supremo anula por unanimidad las listas de Askatasuna y D3M", Deia

"El Supremo anula las listas de D3M y Askatasuna por sus vínculos con ETA", El Correo español-El Pueblo vasco

"El TS avala la decisión del PSOE y anula las candidaturas de D3M y Askatasuna", Gara

"El Supremo anula las candidaturas de D3M i Askatasuna", El Periódico

"El Supremo anula las listas de D3M y Askatasuna", El País

"El Supremo tumba las listas abiertas de D3M i Askatasuna", Avui

"El Supremo anula las candidaturas de D3M y Askatasuna para las vascas", ABC

"PSE y PP vascos podrían gobernar juntos pero se estancan en intención de voto", La Razón

10.02.2009

"ETA atenta en Madrid contra la Y", Deia

"El terror de ETA vuelve a Madrid", El Correo español-El Pueblo vasco

"ETA atenta con una furgoneta-bomba en el Madrid financiero"/ "El TS llega a confundir al partido Askatasuna con otro organismo", Gara

"ETA reaparece en Madrid", La Vanguardia

"ETA se reorganiza en Madrid i ataca una empresa de l'AVE", El Periódico

"ETA irromp a la precampaña", Avui

"Atentado exprés de ETA en Madrid", El Mundo

"ETA reaparece en Madrid", ABC

"ETA responde al Supremo con un atentado en Madrid", La Razón

"ETA regresa a Madrid", Público

13.02.2009

"La estrategia de ilegalización da su fruto y otorga mayoría absoluta a PSE-PP-UPyD", Deia

"El Constitucional confirma la exclusión de las listas de Askatasuna y D3M", El Correo español-El Pueblo vasco

"El Estado español echa a la izquierda abertzale del Parlamento de Gasteiz", Gara

"El CIS deja al tripartito vasco sin mayoría absoluta en los comicios del 1-M", El País

"PNB i PSE engañan la campaña frec a frec", Avui

"PSE y PP pueden poner fin a la era Ibarretxe", ABC

"El CIS da la mayoría al PP y PSOE en las elecciones vascas", La Razón

15.02.2009

"Patxi López: En mi gobierno no tiene por qué entrar el PNV, ni el PP, ni nadie, pero no está nada cerrado", La Razón

22.02.2009

Sondeig: "El 75% quiere un gobierno con el PNV", Deia

Sondeig: "Empate entre PNV y PSE"/ "Un 29% de indecisos alimenta todavía más la incertidumbre", El Correo español-El Pueblo vasco

"Los socialistas podrán decidir el color del Gobierno vasco", El País

23.02.2009

Sondeig: *"Los vascos avalan a Ibarretxe"*, *Deia*

"La izquierda abertzale insta a votar por el auténtico cambio", *Gara*

"PNV y PSdeG apelan al voto del miedo en la última semana de campaña", *La Vanguardia*

28.02.2009

"Urkullu denuncia un pacto entre Rajoy y Zapatero para desalojar a Ibarretxe", *Deia*

"Ibarretxe: Mi cabeza y mi corazón sólo están en este pueblo"/ López: Seré lehendakari de todos en una Euskadi unida", *El Correo español-El Pueblo vasco*

"Otegi: El voto ilegalizado es una inversión para construir la esperanza de la mayoría", *Gara*

"Euskadi i Galicia, entre la incertesa i la tensió en la cloenda de la campanya", *Avui*

"El País Basc i Galicia enfilen la recta final electoral amb una gran incertesa pels resultats de diumenge", *El Punt*

01.03.2009

"El nivel de participación será clave en las elecciones más decisivas y disputadas", *Deia*

"Ibarretxe o Patxi López", *El Correo español-El Pueblo vasco*

"Elecciones entre rejas", *Gara*

"Resultado incierto", *La Vanguardia*

"¿Hi haurà canvi a Euskadi?", *El Periódico*

"El cambio en el País Vasco y Galicia depende de la abstención", *El País*

"Els governs de Galicia i Euskadi, més oberts que mai", *Avui*

"Aires de cambio en Galicia y en el País Vasco", *El Mundo*

"Los nacionalistas vascos urden con Batasuna otro pacto independentista", *ABC*

"Participación, clave para el cambio en Galicia y País Vasco", *La Razón*

02.03.2009

"Clara victoria del PNV", *Deia*

"Ibarretxe gana con holgura, pero los no nacionalistas son mayoría", *El Correo español-El Pueblo vasco*

"El apartheid impone un Parlamento españolista, excluye a 101.000 votantes y abre a López la puerta de Ajuria Enea", *Gara*

"Derrota histórica del nacionalismo en el País Vasco", *La Vanguardia*

"Canvi a Euskadi", *El Periódico*

"Euskadi y Galicia cambian de rumbo", *El País*

"Majoria espanyolista al País Basc", *Avui*

"El PNB queda a mercè del PSOE", *El Punt*

"Vuelco histórico en el País Vasco mientras el PP recupera Galicia", *El Mundo*

"Un constitucionalista puede ser lehendakari por primera vez", *ABC*

"Los constitucionalistas podrían desalojar al PNV del Gobierno vasco", *La Razón*

"Galicia salva a Rajoy y el PSOE gobernará Euskadi", *Público*

“Cambio histórico en Euskadi, y aval a Rajoy y capón a ZP en Galicia”, 20 Minutos

“Vuelco histórico en el País Vasco”, Adn

“Gana el cambio”, Què!

“Euskadi obre la porta al canvi de govern en quedar-se sense majoria nacionalista”, Diari de Girona

“Cambio político en Galicia y País Vasco”, Diari de Tarragona

03.03.2009

“Iñigo Urkullu: El PSE debe decidir si, además de mentir, provoca una desestabilización”, Deia

“El PSE apuesta por un Gobierno en monoría con Patxi López de lehendakari”, El Correo español-El Pueblo vasco

“Patxi López se prepara para gobernar en solitario”, La Vanguardia

“Zapatero deixa les mans lliures a López a Euskadi”, El Periódico

“Patxi López se lanza a gobernar en solitario como lehendakari”, El País

“Zapatero dóna via lliure a Patxi López”, Avui

“El PSE intentará gobernar en minoría al País Basc”, El Punt

“El PNV tomará como agresión política su salida del poder”, El Mundo

“Zapatero da libertad a Patxi López para formar gobierno”, La Razón

“El PSOE apuesta por gobernar Euskadi sin el PP”, Público

“El PSOE no descarta un govern en solitari a Euskadi”, Diari de Girona

“El PSOE da carta blanca a López para negociar en Euskadi”, La Mañana

04.03.2009

“López considera irrenunciable el objetivo de que él sea el lehendakari”, Deia

“Patxi López sondea a independientes en la órbita del PNV y del PP”, El Correo español-El Pueblo vasco

“López confirma su candidatura y Zapatero pide fair-play al PNV”, Gara

“Patxi López pone al PNV en su sitio: “El país no es suyo”, El Mundo

“Zapatero pide al PNV que asuma la pérdida del Gobierno vasco”, El País Cataluña

“Patxi López: Basta de amenazas, el PNV no es el régimen de Euskadi”, La Razón

09.03.2009

“Patxi Zabaleta (Aralar): Si Patxi López se apoya en el PP será rehén del frente españolista”, Deia

“Más de 650 altos cargos temen por su puesto si el PNV sale del Gobierno vasco”, El Correo español-El Pueblo vasco

“PSE y PP ya han iniciado contactos para relevar a Ibarretxe”, La Vanguardia

“Zapatero fija como prioridad afianzar el cambio en Euskadi”, El País

12.03.2009

“Basagoiti advierte a López: El PP pone y quita el lehendakari”, Deia

“Zapatero y Rajoy dejan a Euskadi fuera de la pugna partidista”, El País

13.03.2009

“PSE y PP se reparten Ajuria Enea y la presidencia del Parlamento”, Deia
“El PSE avanza con el PP, que pide un acuerdo firmado antes de votar a López”, El Correo español-El Pueblo vasco
“El PP vasco plantea a Patxi López un pacto de largo alcance”, La Vanguardia
“El PP acerca al PSE al Gobierno vasco”, Público

25.03.2009

“Ibarretxe optará a la investidura legetimado para liderar el país”, Deia
“Los recelos del PSE a ceder Álava al PP enturbian la negociación”, El Correo español-El Pueblo vasco
“Ibarretxe todavía no da por hecho el pacto PSE-PP”, Gara
“Ibarretxe paga a los familiares de ETA antes de dejar el poder”, El Mundo

27.03.2009

“PSE y PP se reparten Ajuria Enea y la presidencia del Parlamento”, Deia
“El PSE y el PP pactan el cambio”, El Correo español-El Pueblo vasco
“PSE y PP sellan el pacto para un lehendakari no nacionalista”, El País
“La Cámara vasca tendrá un presidente del PP por primera vez”, La Vanguardia
“El partit popular presidirà el Parlament basc”, Avui
“El PP presidirá la cámara vasca para que Patxi López pueda ser lehendakari”, ABC
“Pacto histórico de PP y PSOE para abrir una nueva etapa en el País Vasco”, La Razón

04.05.2009

“Txema Montero (Fundación Sabino Arana): La génesis del gobierno de López es frentista y muy identitario español”, Deia

05.05.2009

“Los votos de la derecha auparán hoy a la Lehendakaritza”, Deia
“Cambio histórico en Euskadi”, El Correo español-El Pueblo vasco
“Un Parlamento trucado elegirá hoy un lehendakari que suma 50.000 votos menos que sus opositores en la Cámara”, Gara

06.05.2009

“Ibarretxe deja la política y López abre la incógnita”, Deia
“Lehendakari Patxi López. Ibarretxe abandona la política”, El Correo español-El Pueblo vasco
“Patxi López culmina el asalto de Madrid a Ajuria Enea y cierra la carrera política de Ibarretxe”, Gara
“López, lehendakari; Ibarretxe abandona”, La Vanguardia
“López allarga la mà. Ibarretxe deixa la política”, El Periódico
“Lehendakari Patxi López”, El País
“Cop de gràcia a Ibarretxe”, Avui
“Ibarretxe plega i Patxi governa”, El Punt
“López a Ajuria Enea, Ibarretxe a su casa”, El Mundo
“López se define como el lehendakari que estará día a día frente a ETA”, ABC

08.05.2009

"El tiempo del lehendakari López", El Correo español-El Pueblo vasco

Principals titulars d'editorial

03.01.2009

"Cita con las urnas", Deia

"Una fecha interesada", El Correo español-El Pueblo vasco

"Cuanto antes", El País

"Elecciones para el cambio", La Razón

04.01.2009

"Elecciones a Euskadi", El Periódico

08.01.2009

"Pena de banquillo", Deia

"Un proceso jurídico", El Correo español-El Pueblo vasco

"El diálogo se sienta hoy en el banquillo", Gara

09.01.2009

"La cuestión de fondo", Deia

"Las llagas del PSE en el juicio al diálogo político", Gara

11.01.2009

"Anuncio de ilegalización", El Correo español-El Pueblo vasco

"La historia tan sólo absolverá a quienes defiendan a sus pueblos frente a la injusticia y la opresión", Gara

13.01.2009

"Inseguridad jurídica", Deia

"Archivo pendiente", El Correo español-El Pueblo vasco

"Punto y seguido contra la democracia", Gara

18.01.2009

"Conquistadores y conquistados al trasluz del TSJPV, la Nafarroa de 2012 y la ocupada Palestina", Gara

27.01.2009

"Convicción y pruebas", El Correo español-El Pueblo vasco

"Argumentos dudosos contra la ilegalización", Gara

"Elecciones sin ETA", ABC

07.02.2009

"La ONU vuelve a amonestar", Deia

"¿Por qué el Estado español teme a la ONU?", Gara

09.02.2009

"Una alternativa quemada", Deia

"Profecía autocumplida", Gara

10.02.2009

“¿A qué esperan?”, Deia

“Callejón sin salida”, El Correo español-El Pueblo vasco

“Patinazos en el auto del Tribunal Supremo”, Gara

“La culpa es de ETA”, La Vanguardia

“La respuesta d’ETA”, El Periódico

“El miedo es el mensaje”, El País

“ETA recurre ante el Supremo en su único lenguaje”, El Mundo

“ETA pone la prueba de cargo”, ABC

“ETA, más de lo mismo”, La Razón

13.02.2009

“La campaña de la crisis y la exclusión”, Deia

“Pronóstico abierto”, El Correo español-El Pueblo vasco

“El Constitucional pega el primer cartel”, Gara

“Escenario abierto en Euskadi”, La Vanguardia

“Votar en plena crisis”, El País

14.02.2009

“Incertesa a Euskadi i Galicia”, El Periódico

“Ibarretxe o López, els bascos trien”, Avui

“Un panorama diferent al País Basc”, El Punt

18.02.2009

“Es ETA la que tortura y asesina”, La Razón

22.02.2009

“Volver a intentarlo, de otra forma”, Deia

“Por mayoría sólida”, El Correo español-El Pueblo vasco

“Mensajes disfrazados para ocultar la grave realidad del conflicto político”, Gara

“Los gobiernos de País Vasco y Galicia se juegan en pocos votos”, El Mundo

“A un paso del cambio”, ABC

23.02.2009

“Que hable Patxi López”, Deia

28.02.2009

“Tiempo de reflexión”, Gara

“Incertidumbre vasca y pulso gallego”, La Vanguardia

“Tres votos útiles para sustituir al nacionalismo”, El Mundo

“La regeneración pasa por el relevo de Ibarretxe”, La Razón

01.03.2009

“Hablan los ciudadanos”, Deia

“Oportunidad democrática”, El Correo español-El Pueblo vasco

“La ciudadanía tiene la palabra ante un parlamento desfigurado a mazazos antidemocráticos”, Gara

“Lehendakari al sprint”, El País

“Les eleccions més complicades per al PNB”, El Punt

“Estella en el horizonte”, ABC

02.03.2009

"Ibarretxe ganó de calle", Deia
"En puertas del cambio", El Correo español-El Pueblo vasco
"El fraude se consume con el permiso del PNV, mientras la alternativa sigue a pie de calle", Gara
"El nacionalismo vasco en minoría", La Vanguardia
"Rajoy guanya, Ibarretxe perilla", El Periódico
"Doble vuelco", El País
"López acaba con 30 años de nacionalismo", El Mundo
"Vuelco en Galicia, incertidumbre en el País Vasco", ABC
"Histórica victoria del bloque constitucional", La Razón

03.03.2009

"Mentiras y presiones", Deia
"Posibilidades limitadas", El Correo español-El Pueblo vasco
"De aritmética, liderazgos y símbolos", Gara
"Les opciones de López es confirmen", El Periódico
"El poder té un preu per als socialistes al País Basc", El Punt
"Su éxito vasco desestabiliza a Zapatero", El Mundo
"El PNV empieza a hacer oposición", ABC
"El Gobierno del PSE en solitario es posible", La Razón
"El PNV y el cambio en el País Vasco", Expansión

04.03.2009

"Legitimidad indiscutible", El Correo español-El Pueblo vasco
"1-M: fractura entre el PSOE i el PNB", Avui
"La paradoja vasca", El País
"López, un soplo de aire fresco para los vascos", El Mundo

09.03.2009

"Sobredimensionada", El Correo español-El Pueblo vasco

11.03.2009

"El legado restrictivo de la cruzada contra el mal", Gara

12.03.2009

"Dificultades para Zapatero", El Correo español-El Pueblo vasco

13.03.2009

"Compromiso de cambio", El Correo español-El Pueblo vasco
"El futuro gobierno vasco", La Vanguardia
"La mayoría constitucionalista, más cerca de hacer lehendakari a Patxi López", El Mundo
"Hora de grandeza en el País Vasco", La Razón

25.03.2009

"Ibarretxe, coherente", El Correo español-El Pueblo vasco

27.03.2009

"Un nuevo rumbo"/ "Respuesta a la amenaza", El Correo español-El Pueblo vasco

05.05.2009

"La visión subordinada", Deia

"Cambio integrador", El Correo español-El Pueblo vasco

"Gran desafío para el lehendakari López", El Periódico

"Las condiciones del cambio vasco", ABC

06.05.2009

"Un lehendakari de excepción", Deia

"Un nuevo tiempo", El Correo español-El Pueblo vasco

"Mirando al futuro, perspectivas y opciones", Gara

"Patxi López: cambio en toda regla", La Vanguardia

"López, investit; Ibarretxe, retirat", El Periódico

"La democracia es esto", El País

"Pacte històric PSE-PP contra Ibarretxe", Avui

"Bien por lo que nace... y también por lo que muere", El Mundo

"López, no nacionalista y lehendakari", ABC

"PNV, renovación o ruptura", La Razón

07.05.2009

"Un lehendakari excepcional", Deia

08.05.2009

"Promesas de lealtad", El Correo español-El Pueblo vasco

Principals articles d'opinió

11.01.2009

ÁLVAREZ, J. *"Crónica de un proceso viciado: todas las cartas sobre la mesa", Deia*

PÉREZ ÁLVAREZ, J. C. *"Euskobarómetro: construyendo la Euskadi virtual", Deia*

03.03.2009

ARREGI, J. *"Buenas noticias para la libertad", El Mundo*

BLAS, A. *"Tres claves electorales y un caprichoso resultado", Deia*

VIDAL, C. *"Conclusiones sobre el 1-M", La Razón*

04.03.2009

ARREGI, J. *"Vertigen en la política vasca", El Periódico*

BIKANDI-MEJÍAS, A. *"La máscara y la demagogia: flashes de la noche electoral", Deia*

DE ZÁRRAGA, J. L. *"La luz al final del túnel", Público*

GONZÁLEZ, S. *"A Patxi L., lehendakari", El Mundo*

05.03.2009

ELZO, J. "¿Quin canvi per a Euskadi?", *El Periódico*

MARTÍN FERRAND, M. "Un falso frentismo", *ABC*

PAGAZAURTUNDÚA, M. "Luna nueva y llena en Euskadi", *Diari de Tarragona*

URIARTE, E. "López con la ikurriña", *ABC*

06.03.2009

BLÁZQUEZ, J. R. "La aritmética no da legitimidad", *Deia*

07.03.2009

SOL, S. "Ajuria Enea, crònica d'un assalt anunciat", *El Punt*

08.03.2009

KNÖRR, G. "Tupinada i futur", *Avui*

STRUBELL, T. "Fair play basc", *El Punt*

09.03.2009

ÁLVAREZ, J. "¿Victoria pírrica frente a victoria real?", *Deia*

SEGURA, A. "Euskadi, un escenari endiablats", *El Periódico*

16.03.2009

RIERA, P. "La tupinada quotidiana", *El Punt*

28.03.2009

ORELLA UNZUÉ, J. L. "¿Qué es un frentismo institucional vasquista?", *Deia*

30.03.2009

GARCÍA-ABADILLO, C. "Un pacto para la esperanza", *El Mundo*

31.03.2009

MARTIN TEIXIDOR, M. "La transversalitat necessària", *El Punt*

04.04.2009

RAJOY, M. "Un acuerdo en favor de la libertad", *El Correo*

12.04.2009

ANASAGASTI, I. "Cuando al revanchismo frentista se le llama cambio democrático", *Deia*

05.05.2009

EZKERRA, I. "22 puntos para el cambio vasco", *La Razón*

06.05.2009

ALTARRIBA, A. "El cambio es una Euskadi abierta", *El Mundo*

ARREGI, J. "Democràcia, simplement", *El Periódico*

PREGO, V. "La Revolución", *El Mundo*

07.05.2009

DIZ, A. "El susurro del territorio salvaje totalitario", *El Mundo*

10.05.2009

ALTUNA, I. *“Un asalto antidemocrático para reoxigenar el marco agotado”*,
Gara

LÓPEZ, P. *“Una Euskadi para todos”*, *El País*

28.06.2009

ZARZALEJOS, J. *“Ecos de Ermua”*, *El Correo*

ANNEX 3. TAULES D'ANÀLISI DEL DISCURS IDEOLÒGIC

